ТАТАРЧА-ТӨРЕКЧӘ СҮЗЛЕК

TATARCA-TÜRKÇE SÖZLÜK

ТАТАРЧА-ТӨРЕКЧӘ СҮЗЛЕК

Әхмәтвәли Мәңгәр фонды ярдәме белән
бастырылды

22 мең чамасы сүзне эченә ала

ИНСАН НӘШРИЯТЫ
Казан—Мәскәү
1997

ББК 81.2-4
Т 23

Координаторы:
Профессор Фуат Ганиев

Фәнни мөхәррирләре:
Хәлил Ачыкгөз, Асия Рәхимова

Авторлары:
Фуат Ганиев, Рифкать Әхмәтьянов, Хәлил Ачыкгөз

Т 23 **Татарча-төрекчә сүзлек** /татарско-турецкий словарь/.— М:ИНСАН, 1997. —496 с.
ISBN 5-85840-285-2

Сүзлек төрек телен өйрәнергә теләүчеләр өчен төпле ярдәмлек, татар телен белергә теләүчеләр өчен дә белешмә булып торачак. Шулай ук җанлы сөйләшү процессында да булышлык итә алачак.

Сүзлектә 22 меңгә якын сүз бар.

Словарь предназначен для желающих изучить турецкий и татарский языки и может быть использован в качестве учебного пособия и справочника. Так же он может быть полезным в процессе живого общения, разговора при переводе с одного языка на другой.

В словаре содержится около 22 тысяч слов.

Т $\frac{4602030000\text{-}02}{4Г4(03)\text{-}97}$ Без объявл.

ББК 81.2-4

ISBN 5-85840-285-2

© Ф.Ганиев, 1997
© Р.Әхмәтьянов, 1997
© Х.Ачыкгөз, 1997

TATARCA-TÜRKÇE SÖZLÜK

Ahmet Veli Menger Vakfı yardımıyle
basılmıştır

22 bin civarında kelime verilmistir

INSAN YAYINEVİ
Kazan—Moskova
1997

Koordinatör:
Prof. Dr. Fuat Ganiyev

Redaksiyon:
Halil Açıkgöz, Asiye Rahimova

Yazarları:
Fuat Ganiyev, Rifkat Ahmet'yanov, Halil Açıkgöz

Sözlük Türk dilini öğrenmeye isteyenler için esas yardımcı, Tatar dilini bilmeye isteyenler için de malumat vasıtası olarak kullanılabilecektir. Aynı zamanda o canlı konuşmalar süresinde de yardımcı olabilecektir.

Sözlükte 22 bin civarında kelime verilmiştir.

Кереш сүз

Татарларның борынгы ата - бабалары монгол яуларына кадәр үк Идел, Кама, Агыйдел елгалары буена һәм аннан да көнбатыштарак урнашкан борынгы халыкны тәшкил итә. Алар үзләренең барлыкка килүендә һәм үсүенда бик катлаулы юл үтәләр. Татар халкы, башка халыклар кебек үк, бик күп этник катламнарның һәм кабиләләрнең берләшү һәм аерылып чыгуы нәтиҗәсендә формалаша. Әмма бу процеста кардәш булган ике якын этник компонент - болгар һәм кыпчак компоненты төп рольне уйный. Татар халкы чыгышы белән бер яктан Идел һәм Кама буенда яшәгән болгарлар белән, икенче яктан Идел буенда һәм аннан да көнбатыштарак һәм көньякта яшәгән кыпчаклар белән бәйләнгән. Шуның нәтиҗәсендә гомум татар теле үзендә нигездә болгарларның варислары булган урта диалект вәкилләре теле (болгар теле) үзенчәлекләрен һәм кыпчакларның варислары булган көнбатыш диалект вәкилләре теле (кыпчак-мишәр теле) үзенчәлекләрен берләштергән.

Язма әдәби тел "төрки" Идел буе Болгарында үк формалаша башлый. Анда әдәби тел функциясен гомуми төрки тел үти. Вакытлар үтү белән җирле тел үзенчәлекләрен үзләштереп өлгергән иске татар әдәби теле "Идел буе төркисе", ягъни "иске татар әдәби теле" формалаша. Иске татар әдәби теле XV-XVI гасырларда, мәсәлән, Мөхәмәдьяр поэмаларында, шул вакыт дипломатия документларында чагыла. Бу әдәби тел XIX гасырның икенче яртысына кадәр диярлек кулланышта була, XIX гасырның икенче яртысында һәм XX гасыр башында гомуми милли татар теле һәм аның барлык стильләре белән әдәби тел формасы барлыкка килә. Мәсәлән, шул вакыттагы матур әдәбият стилен Г.Ильясый, Ф.Халиди, З.Бигиев, Г.Камал, Г.Тукай, Гаяз Исхакый, Г.Ибраһимов, М.Гафури, Ф.Әмирхан, Ш.Камал һ.б.ның әсәрләре тәшкил итә.

Татар теле төрки телләр гаиләсенең кыпчак-болгар төркеменә керә. Аның өч диалекты бар: урта, көнбатыш (мишәр), көнчыгыш диалектлары.

Урта диалект вәкилләрен гадәттә "казан татарлары" дип атыйлар. Алар нигездә Татарстанда, Башкортстанда һәм башка Урал алды төбәкләрендә яшиләр.

Көнбатыш (мишәр) диалекты вәкилләре Самара, Ульяновск, Сарытау (Саратов), Пенза, Рязань, Түбән Новгород, Оренбург, Волгоград, Астрахань өлкәләрендә һәм Татарстанның, Мордовия, Чувашстан, Удмурт, Башкортстан республикаларының аерым район-

нарында урнашканнар. Көнбатыш диалект (мишәр) вәкилләрен мишәрләр дип йөртәләр, алар Идел буе татарлар төркеменә керәләр.

Көнчыгыш диалекты вәкилләре Көнбатыш Себернең төп халкын тәшкил итәләр. Аларның әдәби теле татар әдәби теленә карый. Аларны Себер татарлары дип атыйлар.

Хәзерге көндә татар теле рәсми рәвештә Татарстанда дәүләт теле дип игълан ителгән. Татарларның саны соңгы мәгълүматларга караганда 7 миллионнан артык тәшкил итә.

Татар халкы белән төрек халкы арасында бәйләнешләр, әлбәттә, бик борыннан ук килә. Алтын Урда һәм Османлы императорлыгы, Казан ханлыгы һәм Османлы императорлыгы арасында ук күпьяклы багланышлар булган. Дөрес, Мәскәү Русе Казан ханлыгын канга батырып яулап алгач, бу багланышлар бик тарая, әмма кан кардәш һәм бер диндәге төрекләр белән бу бәйләнешләр бөтенләй үк юкка чыкмый.

XIX-гасыр башында җанлана башлаган мәдәни-әдәби багланышлар, XIX-гасырның икенче яртысыннан бик көчәеп китә. XX-гасыр башын бу бәйләнешләрнең нык үскән чоры дип атарга була.

Октябрь революциясеннән соң большевиклар хакимият башына килгәч, татар-төрки багланышары тагын да түбән тәгәри. Әмма революциягә кадәр үк Төркиягә килгән, ә революциядән соң Россиядән качып китеп теге яки бу юл белән Төркиягә килеп чыгарга мәҗбүр булган татар галимнәре, әдипләре, мәдәният эшлеклеләре, бу мәдәни-әдәби, гыйльми бәйләнешләрнең саллы бер юнәлешен тәшкил итеп, төрле юнәлештә бик нәтиҗәле иҗат эшен башкаралар: Йосыф Акчура, Садри Максуди, Гаяз Исхакый, Зәки Вәлиди, Әгдәс Нигъмәт Курат, Хәмит Зөбәер Кушай, Абдулла Баттал, Рәшит Рәхмәти, Әхмәт Тимер һ.б.

Соңгы вакытта демократия җилләре исеп, Россиядәге халыклар бераз иркен сулыш ала башлагач, Татарстан белән Төркия арасында мәгариф, икътисад өлкәләрендә, шулай ук мәдәни-әдәби бәйләнешләр шактый нык җанланып китте. Мәсәлән, бу сүзлекнең хәзерләнеп дөнья күрүе шуның бер мисалы булып тора,

Шуны искәртергә кирәк, бездә искиткеч бер ялган яшәп килде: бер диндәге кардәш халыкларның дуслыкка омтылуы милләтчелек дип игълан ителде, шуны безнең башыбызга тукып аңгырайтырга тырыштылар. Ике халыкның, гомумхалык кыйммәтләренә таянып, дус булырга теләве, әгәр ул башка халыкларның мәнфәгатенә каршы юнәлтелмәгән икән, ул теләк нишләп милләтчелек бул-

сын?! Бу сүзлек менә шул дуслыкны үстерү юлында бер адым булып торыр дип уйланыла.

Сүзлек төрек телендә сөйләшергә, өйрәнергә теләүчеләр өчен белешмә, шуның белән бергә татар телен белергә теләүчеләр өчен ярдәмлек булып торачак.

Сүзлекның максаты, әлбәттә, моның белән генә чикләнми, ул җанлы аралашу процессында да ярдәм итә ала.

Шул максатлардан чыгып, татар теленең сүзләре һәм күпмәгънәле сүзләренең тиешле мәгънәләре сайлап алынды. Анда матур әдәбиятка, фәнни-популяр стильгә, матбугат теленә, сөйләшү стиленә караган сүзләр кертелде. Шуның белән бергә фәннең аерым тармакларына караган сүзләргә һәм фәнни-техник терминнарга да билгеле бер дәрәҗәдә урын бирелде.

Татар сүзләрнең мәгънәләрен ачыклаганда һәм тәрҗемә иткәндә "Татар теленең аңлатмалы сүзлеге" (1977-1981) нигез итеп алынды.

Чикләнгән күләмдә грамматик, стилистик билгеләр системасы да кулланылды.

Сүзлектә татар телендәге еш кулланыла торган актуаль сүзләрнең бөтенесен диярлек бирергә тырышылды.

Сүзлек соңгы вакытта Төркия белән Татарстан арасындагы икътисадый, фәнни, мәдәни, әдәби һ.б. бәйләнешләрне тагын да көчәйтергә ярдәм итәр дип ышанабыз.

Сүзлек, беренче карлыгач буларак, кайбер таләпләргә тулысынча җавап та бирә алмый, киләчәктә мөмкин һәм беренче башлап шундый зур күләмдәге эштә кимчелекләр дә булуы, ихтимал. Авторлар сүзлекнең сыйфатын яхшыртырга ярдәм итә торган искәрмәләрне һәм тәкъдимнәрне рәхмәт хисләре белән кабул итәчәк.

Сүзлекнең кулъязмасы башта Истамбулда "Төрек дөньясын өйрәнү фонды"нда (җитәкчесе проф. Туран Язган) компьютерда басылды. Аннан соң Казанда төзәтелеп, оригинал-макет эшләнде.

Ата-бабасы Татарстан җиреннән чыккан, кәсәбәчелек өлкәсендә зур уңышларга ирешкән һәм бу сүзлекне бастырып чыгаруны үз өстенә алган, Әхмәтвәли Мәңгәр фонды рәисе Сафия Имре ханымга авторлар чын күңелдән иң самими рәхмәтләрен белдерәләр.

Сүзлеккә карата булган искәрмәләрне һәм тәкъдимнәрне түбәндәге адрес белән җибәрергә мөмкин:

121019, Мәскәү шәһәре, Гоголь бульвары, 6-нчы йорт, "Инсан" нәшрияты.

Önsöz

Tatarların babaları, ta Moğol fütuhatına kadar Idil, Kama, Ak Idil boylarına ve bu nehirlerden biraz Batıda bulunan topraklara yerleşmiş eski bir halktır. Bilindiği gibi, onlar kendilerinin meydana gelmesi ve büyümesi devrinde çok karmaşık yol geçmişler. Tatar halkı, tam diğer halklar gibi, pek çok etnik tabakaların ve kabilelerin birleşmesi ve ayrılması neticesinde oluşuyor. Ama bu süreçte kardeş olan iki yakın etnik unsur, yanî Bulgar ve Kıpçak unsuru, baş rolü oynuyor. Tatar halkı, böylece, doğuşu bakımından bir yönden Idil boyunda ve Idilden Batıda ve Güneyde bulunan topraklarda yaşamış Kıpçaklar ile bağlanmıştı. Bunun neticesinde genel Tatar dili kendinde, esasta Bulgarların varisları olan Orta lehçe temsilcileri dili (Bulgar dili) özelliklerini ve Kıpçakların varisları olan Batı lehçe temsilcileri dili (Kıpçak-Mişer dili) özelliklerini birleştirmiştir.

"Türkî" yazma edebi dili Idil boyu Bulgarında oluşmaya başlıyor. Orada edebi dil görevini genel Türk dili gerçekleştiriyor. Zaman geçtikçe, yerli dil özelliklerini benimseyen eski Tatar edebi dili "Idil boyu Türkîsi", yanî "eski Tatar edebi dili" oluşuyor. Eski Tatar edebi dili XV-XVI yüzyıllarda, örneğin, Muhamedyar manzumelerinde, şu zaman diplomatik belgelerde görünüyor. Bu edebi dil XIX yüzyılın ikinci yarısına kadar kullanmaktaydı, XIX yüzyılın ikinci yarısında ve XX yüzyıl başında genel millî Tatar dili ve onun hep tarzları (üslûpleri) ile edebi dil şekli ortaya çıkıyor. Meselâ, o zamandaki edebiyat üstûbunu G.Ilyasî, F.Halidi, Z.Bigiyev, G.Kamal, G.Tukay, Gayaz Ishakî, G.Ibrahimov, M.Gafurî, F.Emirhan, Ş.Kamal ve başkaların eserleri teşkil ediyor.

Tatar dili Türk dilleri ailesinin Kıpçak-Bulgar grubuna aittir. Onun üç lehçesi var: orta, batı (mişer), doğu lehçeleridir.

Orta lehçe temsilcilerine, adetâ, "Kazan Tatarları" derler. Onlar çoğunlukla Tataristanda, Başkurdistanda ve Ural dağlarından Batıda bulunan başka bölgelerde yaşıyorlar.

Batı (Mişer) lehçesi temsilcileri Samara, Ulyanovsk, Sarıtau (Saratov), Penza, Ryazan, Tüben Novgorod, Orenburg, Volgograd, Astrahan bölgelerinde ve Tataristan, Mordov, Çuvaşistan, Udmurt, Başkurdistan cumhuriyetlerinin bazı mıntakalarında yaşıyorlar. Batı lehçesi (Mişer) temsilcilerine "Mişerler" derler, onlar Idil boyu Tatarlar grubuna aittir. Doğu lehçesi temsilcileri Batı Sibiryanın esas halkını teşkil ediyorlar. Onların edebi dili Tatar edebi diline aittir. Onlara Sibirya Tatarları derler.

Şimdiki zamanda Tatar dili resmi şekilde Tatarstanda devlet dili olarak ilan edilmiştir. Tatarların sayısı son istatistiklere göre, 7 milyondan biraz artıktır.

Tatar halkı ile Türk halkı arasında bağlar, tabî, çok eskiden beri geliyor. Artık Altın Urda ve Osmanlı imparatorluğu, Kazan hanlığı ve Osmanlı imparatorluğu arasında çok taraflı ilişkiler olmuş. Gerçekten de, Moskova Rusyası Kazan hanlığını kana batırıp fethettikten sonra, bu ilişkiler çok daralıyor, ama kan kardeş ve bir dindeki Türkler ile bu ilişkiler tamamiyle ortadan kaybolmuyor.

XIX yüzyıl başında canlanmaya başlamış kültürel-edebi ilişkiler, XIX yüzyılın ikinci yarısından çok sağlamlaşmaya başlıyor. XX yüzyıl başını bu ilişkilerin çok büyümüş devri diye adlandırabiliriz.

Ekim devriminden sonra bolşeviklar iktidar başına gelince, Tatar-Türkî (genel Türk) bağları daha fazla zayiflanmaya başlıyor. Ama ta Devrime kadar Türkiyeye gelmiş ve Devrimden de sonra Rusyadan kaçıp ve çeşitli yollar ile Türkiyeye gelip yerleşmeye mecbur olmuş Tatar bilim adamları, yazarları, kültür adamları, bu medenî-edebî, bilimsel bağların ciddî bir yönünü teşkil ederek, çeşitli alanlarda çok neticeli yaratıcı iş icra ediyorlar. Bunlar: Yusuf Akçura, Sadri Maksudi, Gayaz İshaki, Zeki Velidi, Akdes Kurat, Hamid Zübeyr Koşay, Abdulla Battal, Reşid Rahmeti, Ahmet Temir ve sairedir.

Son zamanda demokrası rüzgarları esmeye başlayıp, Rusya'daki halklar biraz serbestçe nefes almaya başlayınca, Tataristan ile Türkiye arasında eğitim, iktisad alanlarında, aynı zaman medeniyet ve edebiyat sahasında da ilişkiler oldukça hızlı ilerledi. Örneğin, bu sözlüğün basılıp çıkması da, yukarıda zikredilmiş ilişkilerin bir misalı olarak kabul edilebilir.

Daha da böyle bir şeyi hatırlatmak lazım ki, bizde ipsiz sapsız bir yalan yaşamakta idi: bir dindeki kardeş halkların bir biriyle dostlaşmaya arzuları milliyetçilik (komünistler onu "ırkçılık ve şovenlik" diye anlatırlardı) diye bildirildi, şu fikri söyliye söyliye kafalarımıza koyup, beyinimizi müphemleştirmeye çalıştılar. Iki halkın, genel insanî değerlere dayanarak, dost olmaya isteği, eğer de o başka halkların menfaatlerine karşı yöneltilmemiş ise, o istek niçin "milliyetçilik" (komünistler anlamında) olsun?! Bu sözlük, işte şu dostluğu büyütme yolunda bir adım olacak diye düşünülüyor.

Sözlük Türk dilinde konuşmaya ve bu dili öğrenmeye isteyenler için malumat kitabı, bununla beraber Tatar dilini bilmeye arzedenler için de bir yardımcı olabilir.

Sözlüğün hedefi, elbette, yalnız bununla sınırlanmıyor, o canlı konuşma ve görüşme sürecinde yardım edebilir.

Böyle maksatlar göz önünde bulundurarak, Tatar dilinin sözleri ve çok manalı sözlerin gereken manaları seçilip alındı. Bu sözlüğe edebiyata, bilimsel-populer üslûbe, basın diline ve konuşma diline ait olan kelimeler

ithal edildi. Bunlar ile beraber bilimin bazı tarmaklarına ait olan kelimelere ve bilimsel-teknik terimlere de belirli bir derecede yer verildi.

Tatar kelimeleri manalarını açıklamak ve onları çevirmek için,"Tatar dilinin anlatma sözlüğu (1977-1981) esas olarak alındı.

Sınırlanmış hacimde gramer ve üslûp işaretler sistemi de kullanıldı.

Sözlükte Tatar dilindeki sık kullanılmış olan güncül kelimelerin hepsini vermieye çalıştık, diyebiliriz.

Sözlükte son zamanda Türkiye ile Tataristan arasındaki ekonomik, bilimsel, kültürel, edebi ve saire ilişkileri daha fazla sağlamlaştırmaya yardım eder diye inanıoyruz.

Sözlüğün, ilk alâmet olarak, bazı taleplere tamamiyle cevap ta vermemesi ihtimalı var ve böyle yeni ve büyük çaplı işte, tabî, eksiklikler de olabilir. Sözlüğü yapanlar, onun kalitesini yükseltmeye yardım edecek açıklamaları ve teklifleri minnettarlık ile kabul edecekler.

Sözlüğün el yazısı önce İstanbul'da, Türk Dönyası Araştırmaları Vakfında (Başkanı profesör Turan Yazgandır) bilgisayarda dizildi. Sonra Kazan şehrinde bazı düzeltmeler ithal edilip, sözlüğün basma maketi yapıldı.

Babası Tataristan toprağında doğmuş, biznes alanında büyük başarılara erişmiş ve bu sözlüğü basmayı kendi üstüne almış Ahmet Veli Menger Vakfı Başkanı Safiye Imre hanıma icracılar samimi kalpten en büyük şükranlarını bildiriyorlar.

Sözlük üzerine olacak açımlamaları ve teklifleri aşağıdaki adrese yollamaya mümkündür:

Rusya, 121019, Moskova şehri, Gogol bulvarı, ev 6, "Insan" yayınevi.

Библиография

Татар теле сүзлекләре

1. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге, I-том, Казан, Татарстан китап нәшрияты, 1977, 476 бит.
2. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге, II-том, Казан, Татарстан китап нәшрияты, 1977, 725 бит.
3. Татар теленең аңлатмалы сүзлеге, III-том, Казан, Татарстан китап нәшрияты, 1981, 852 бит.
4. Татарча-русча сүзлек, Казан, Татарстан китап нәшрияты, 1988, 464 бит.
5. Русча-татарча сүзлек, Москва, Издательство "Русский язык", 1991, 735 бит.
6. Татар теленең орфография сүзлеге, Казан, Татарстан китап нәшрияты, 1983, 280 бит.

Төрек теле сүзлекләре

7. Türk Dil kurumu. Türkçe sözlük. 1. җилд, A-K, Genişletilmiş 7. baskı, Ankara, 1983, 779 sayfa.
8. Türk Dil kurumu. Türkçe sözlük. 2. җилд, L-Z, Genişletilmiş 7. baskı, Ankara, 1983, 593 sayfa.
9. İmlâ kılavuzu. Ankara, 1993, 347 sayfa.
10. Türkçe-rusça sözlük, Москва, Издательство "Русский язык", 1977, 968 бит.
11. Rusça-türkçe sözlük, Издательство "Советская энциклопедия", Москва, 1972, 1028 бит.

Сүзлекнең төзелеше

1. Сүзлектә баш сүзләр (вокабулалар) ярым калын хәрефләр белән алфавит тәртибендә бирелде.

2. Һәр баш сүз үзенә караган материал белән сүзлекнең мәкаләсен тәшкил итә.

3. Сүзлектә китерелгән һәр сүзгә, фразеологик берәмлеккә тәрҗемә бирелде, аерым очракта алар төрек телендә аңлатылды:

бәлзәм [belzem] 1. şurup; 2. yakı

бәләк [belek] tonuç

йокы [yokı] uyku; **йокы аралаш** [yokı aralaş] uyku arası; **йокы бүлмәсе** [yokı bülmesê] yatak odası ◇ **йокы капчыгы** [yokı kapçıgı] 1. yuku tulumu; 2. çok uyuyan (*kimse*), uykucu

4. Сүзнең мәгънәләрен төрек теленә тәрҗемә иткәннән соң ояда ярым калын хәрефләр белән компонентлары аерым язылган кушма һәм тезмә сүзләр бирелде;

барлык I [barlık] varlık; **барлыкка кил-** [barlıkka kil-] ortaya çıkmak

бүре [büre] börü, kurt; **бүре аягы** [börü ayağı] kurt ayağı (*bitki adı*)

5. Сүзләрнең, шул исәптән кушма һәм тезмә сүзләрнең һәм фразеологик берәмлекләрнең аерым мәгънәләре, кагыйдә буларак, ноктасыз гарәп цифрлары белән аерылды:

каты [katı] 1. sert, katı; koyu; 2. merhametsiz; 3. şiddetli

буй [buy] boy ◇ **буй бирмә-** [buy birme-] tâbî olmamak; **буй җит-** [buy cit-] 1. büyümek, (*kızlar hakkında*) rüşte ermek; 2. bir şeyi almaya imkân olmak

6. Сүзнең вариантлары һәм формалары үз урнында төп сүзгә җибәрү юлы белән китерелде:

бәбәй [bebey] *bk.* бәби

7. Сүзлектә телдә еш кулланыла торган фразеологик берәмлекләр дә ромбтан (◇) соң бирелде:

иләк [ilek] elek; ... ◇ **иләк аша үткәр-** [ilek aşa ütker-] elekten geçirmek

8. Яңгырашы һәм язылышы ягыннан бердәй, әмма мәгънәсе белән бер төрле булган сүзләр рим саннары белән билгеләнеп, аерым-аерым бирелделәр:

камала- I [kamala-] kuşatıp olmak

камала- II [kamala-] su samuru derisi ile süslemek

9. Әгәр баш сүз телдә аерым кулланылмаса, аның ахырына ике нокта куелды, аннан соң ул сүз кергән сүз тезмәсе китерелде һәм тәрҗемә ителде:

ваз: ваз кич- [vaz: vaz kiç-] vaz geçmek, caymak

10. Исемнәр берлектә баш килештә китерелде:

боз [boz] buz; **боз кузгал-** [boz kuzgal-] buz akmağa başlamak

11. Фигыльләр сүзлектә фигыльнең нигезе формасында бирелде. Фигыльнең нигезеннән соң сызыкча (дефис) куелды. Бу билге (тамга) фигыльнең нигезенә теләсә нинди кушымча ялгана ала дигәнне белдерә. Фигыльнең нигезе төрек теленә *-мак / -мәк* кушымчасына тәмамланган фигыльләр белән тәрҗемә ителде:

бул- [bul-] olmak...

ваклан- [vaklan-] ufaklanmak

12. Сыйфат һәм хәл фигыльләр алар нигездә сыйфат һәм рәвеш мәгънәсендә килгәндә генә сүзлектә бирелделәр:

какшаган [kakşagan] kuruyup gevşemiş

кадерлә- [kadêrle-] hürmet, saygı göstermek; deger vermek; **кадерләп** [kaderlep] hürmet, kıymet göstererek; deger vererek

13. Фигыльнең юнәлеш килеш формалары бары лексик мәгънәгә ия булганда гына сүзлектә китерелде:

исәпләп- [iseplen-] hesaplanmak, tasarlanmak

14. Сыйфатлар үзләренең төп формаларында бирелде:

бәләкәй [belekey] küçük

бәйсез [beysiz] bağımsız

15. Кайбер очракта татар телендәге нисби сыйфатлар төрек теленә шул сыйфат ясаган исемнең эквиваленты, аның белән килгән исем *-sı / si (ı/i)* кушымчаларына тәмамланган тартымлы исем белән тәрҗемә ителә. Сүзлектә бу күренеш ~ (тильда) куллану юлы белән түбәндәгечә бирелде:

капиталистик [kapitalistik] kapitalist (kapitalizm) ~ (s)i

16. Башка сүз төркемнәренә караган сүзләргә дә, лексиканы сайлап алу принципларыннан чыгып, сүзлектә урын бирелде.

17. Телдә еш кулланылган ияртемнәр дә китерелде:

быгыр-быгыр [bıgır-bıgır] fıkır fıkır

18. Татар телендәге күпмәгънәле баш сүзгә төрек телендә бер генә сүз туры килгәндә, шул бер сүз генә эквивалент итеп бирелде:

буш [buş] boş

буын [buın] boğum

19. Телдә еш кулланылган терминнар сүзлектә шулай ук урын алды.

20. Мәгънәләрне ачыклый торган мисаллар аерым очракларда гына китерелде.

21. Татар сүзләрен төрек хәрефләре белән транслитерацияләгәндә, ê хәрефе татар теленең "е"(э) авазын, â, î, û хәрефләре шул хәрефләр белән белдерелгән авазларның йомшаклыгын тәгъбир итә.

Кыскартмалар
(kısaltmalar)

a. - Arapçadan - гарәп теленнән
anat. - anatomi terimi - анатомия термины
astr. - astronomi terimi - астрономия термины
bk. - bak - кара
bot. - botanik terimi - ботаника термины
ed. - edebiyat - әдәбият
esk. - eskimiş söz - искергән сүз
gr. - gramer terimi - грамматика термины
f. - fiil - фигыль
fars. - Farsîçadan - фарсы теленнән
i. - isim - исем
mat. - matematik teimi - математика термины
mec. - mecaz anlamında - күчмә мәгънәдә
mes. - mesalâ - мәсәлән
mit. - mitoloji - мифология
müz. - müsik terimi - музыка термины
sif. - sifat - сыйфат
tek. - teknik - техника
fiz - fizik terimi - физика термины

ТАТАР АЛФАВИТЫ

Аа	Йй	Уу	Ээ
Бб	Кк	Фф	Юю
Вв	Лл	Хх	Яя
Гг	Мм	Цц	Әә
Дд	Нн	Чч	Өө
Ее	Оо	Шш	Үү
Жж	Пп	Щщ	Җҗ
Зз	Рр	Ъъ	Ңң
Ии	Сс	Ыы	Һһ
	Тт	Ьь	

- А -

а [a] a harfi

абага [abaga] eğrelti otu ◇ **абага чәчәк аткач** [abaga çeçek atkaç] hiç bir zaman

абагалык [abagalık] eğrelti otunun bittiği yer

абагасыманнар [abagasımannar] eğreltigiller

абажур [abajur] abajur

абайламастан, абайламыйча [abaylamastan, abaylamıyça] dikkatsız şekilde, istemeden

абайлау [abaylau] 1. dikkatli olmak; 2. sezmek, farkına varmak

абау [abau] abov!

абзар [abzar] 1. ahır; 2. ağıl; **абзар арты** [abzar artı] helâ; **абзар иясе** [abzar iyesê] ahır veya ağılı koruyucu ruh; **абзар-кура** [abzar-kura] ahır-avlu

абзац [abzats] paragraf

абзый [abzıy] 1. olgun ve kendisinden yaşlı adam; 2. beyefendi; 3. kendisinden büyük erkek kardeş; **абзый кеше** [abzıy kêşê] saygı değer kişi

абитуриент [abituriyênt] yüksek okulda okumak için giriş sınavları verici kimse

абонемент [abonêmênt] abone kâğıdı veya bileti

абонент [abonênt] abone olan kimse

абориген [aborigên] yerli

аборт [abort] kürtaj

абрикос [abrikos] kayısı

абруй [abruy] otorite, yüz suyu, abruy

абруйлы [abruylı] otoriteli

абруйсыз [abruysız] otoritesiz

абсолют [absol'ut] 1. mutlak hakikat; Hakk; 2. mutlaka

абсолютизм [absol'utizm] mutlakiyet

абсолютлаштыр- [absol'utlaştır-] mutlaklaştırmak

абстракт [abstrakt] soyut, mücerret

абстрактлаштыр- [abstraktlaştır-] soyutlaştırmak, mücerretleştirmek

абсурд [absurd] saçma

абсурдлык [absurdlık] saçmalık

абхаз [abhaz] Aphaz, Abhaz, Abaza

абый [abıy] kendinden büyük kardeş, ağabey; **абый кеше** [abıy kêşê] kendinden büyük ve tanıdık olmayan erkek kimse

абына-егыла [abına-yıgıla] yıkıla sendeleye

абын- [abın-] yıkılmak, sürçmek, sendelemek

абыстай [abıstay] 1. imamın karısı; 2. kızlara dinî bilgi veren

аваз [avaz] avaz, ses; **аваз бир-** [avaz bir-] ses vermek, bağırmak; **аваз ияртеме** [avaz iyertêmê] ses taklidi

аваздаш [avazdaş] 1. kafiyeli, sesdeş; 2. *mec.* uygun

аваздашлык [avazdaşlık] uygunluk

авангард [avangard] öncü

авангардлык [avangardlık] ön-

cülük, birincilik

аванс [avans] avans

аванслау [avanslau] avans vermek

аванслата [avanslata] avans şeklinde

авантюра [avantyura] mâcerâ

авантюрист [avantyurist] mâcerâcı, dolandırıcı

авантюристик [avantyuristik] mâcerâlı, mâcerâya meyilli

авантюристлык [avantyuristlık] mâcerâcılık

авария [avariye] kaza

август [avgust] ağustos

авиабаза [aviabaza] hava üssü

авиадесант [aviadêsant] hava indirmesi

авиамодель [aviamodêl'] uçak-modeli

авиамоделизм [aviamodêlizm] uçak modelciliği

авиамодельчӗлек [aviamodêlçêlêk] *bk.* авиамоделизм

авианосец [avianosêts] uçak gemisi

авиацион [aviatsion] havacılık ile ilgili

авиация [aviatsiye] havacılık

аврал [avral] alarm

автобаза [avtobaza] garaj

автоберлəшмə [avtobêrleşme] oto işletme birliği

автобиография [avtobiografiye] öz geçmiş, tercümeihâl

автобус [avtobus] otobüs

автовокзал [avtovokzal] oto garajı, oto gar

автограф [avtograf] kendi yazısı ile imza

автографик [avtografik] kendi yazısı ile ilgili

автозавод [avtozavod] araba fabrikası

автокар [avtokar] yük taşıyıcı araba

автоколонна [avtokolonna] araba kervanı

автокран [avtokran] vinçli kamyon

автокүтəргеч [avtokütergêç] vinçli araba, vinç

автол [avtol] motor yağı

автомагистраль [avtomagistral'] otoban

автомат [avtomat] 1. otomatik; 2. makinalı tüfek

автоматик [avtomatik] otomatik

автоматлаштыр- [avtomatlaştır-] otomatikleştirmek

автоматчы [avtomatçı] otomatik silâhlı er

автомобиль [avtomobil'] otomobil

автомəктəп [avtomektep] şöför okulu, sürücülük okulu

автоном [avtonom] özerk

автономия [avtonomiye] özerklik, özerkli idare

автономияле [avtonomiyelê] özerkli

автономлык [avtonomlık] özerklik

автор [avtor] yazar

автордаш [avtordaş] birlikte yazan

автордашлык [avtordaşlık] birlikte yazarlık

авторемонт [avtorêmont] otomobil tamiri

автореферат [avtorêfêrat] yazar tarafından yapılan eser özeti

авторитет [avtoritêt] itibar, saygınlık, otorite, prestij

авторитетлы [avtoritêtlı] itibarlı, otoriteli

авторлаштырылган [avtorlaştırılgan] yazarın kendisinin kontrol ettiği (*tercüme*)

авторучка [avtoruçka] tükenmez kalem

автосаугыч [avtosaugıç] otomatik inek sağıcı

автотөягеч [avtotöyeğêç] otomatik yükleyici

автохуҗалык [avtohucalık] otomobil işletmeciliği

автоэчергеч [avtoêçêrgêç] otomatik sulayıcı

автоүзбушаткыч [avtoüzbuşatkıç] otomatik boşaltıçı

автоүлчәгеч [avtoülçegêç] otomatik ölçüsü, tartı, kantar

авыз [avız] ağız; **авыз иҗаты** [avız icatı] halk edebiyatı, fölklör edebiyatı; **авыз ач-** [avız aç-] iftar etmek ◇ **авыз ачып кал-** [avız açıp kal-] mahrum kalmak; **авыз ачып (карап) тор-** [avız açıp (karap) tor-] hiç bir şey yapmamak; **авыз балда-майда бул-** [avız balda-mayda bul-] iyi şeyler yemek; **авыз белән тыңла-** [avız bêlen tıngla-] ağız ile dinlemek; **авыз да ачма-** [avız da açma-] hiç bir söz dememek; **авыз да ачырма- (ачтырма)** [avız da açırma- (açtırma)] hiç bir söz vermemek; **авыз ер-** [avız yır-] mânâsız yere gülmek; **авыз ит-** [avız it-] tadına bakmak; **авыз йом-** [avız yom-] kendi isteği ile hiç bir şey söylememek; **авыз йомып утыр-** [avız yomıp utır-] ağız kapatıp oturmak; **авыз пеш-** [avız pêş-] *mec.* ağzı yanmak; **авыз сулары кил- (ак-)** [avız suları kil- (ak-)] iştahlanmak; **авыз турсайт-** [avız tursayt-] surat asmak; **авыз чайка-** [avız çayka-] çok konuşmak; **авыз эчендә ботка пешер-** [avız êçênde botka pêşêr-] açıkça söylememek, telafuzu bozuk olmak; **авыз эченнән** [avız êçênnen] mırıldanarak; **авызга алгысыз** [avızga algısız] ağıza alınmayacak; **авызга карат-** [avızga karat-] ağıza baktırmak; **авызга су капкан кебек (төсле, шикелле)** [avızga su kapkan kêbêk (töslê, şikêllê)] ağıza su almış gibi, sessiz; **авыздан авызга** [avızdan avızga] ağızdan ağıza, kulaktan kulağa; **авыздан ут чәч-** [avızdan ut çeç-] sert ve çok söylemek; **авыздан өзеп** [avızdan özêp] dişten artırıp; **авызны чөйгә эл-** [avızını çöyge êl-] hiç bir şey yememeğe mecbur olmak, aç kalmak; **авызы колакка җит-** [avızı kolakka cit-] ağzı kulaklarına vermek, sırıtmak; **авызыңа бал да май!** [avızınga bal da may] çok güzel söylüyorsun!; **авызыңнан җил алсын** [avızıngnan cil alsın] ağzından yel alsın; **авызландыр-** [avızlandır-] ilk yemek vermek (*bebek için*); **авызлан-** [avızlan-] şişin *vb.* ağızı açılmak

авызлык [avızlık] ağızlık, gem

авызлыкла- [avızlıkla-] gem vurmak

авызлыклы [avızlıklı] ağızlıklı

авыл [avıl] köy; **авыл агае** [avıl agayı] köylü; **авыл кешесе** [avıl kêşêsê] köyde yaşayan; **авыл советы** [avıl sovêtı] köy ihtiyar heyeti

авылдаш [avıldaş] aynı köyden, köydeş

авыр [avır] ağır ◇ **авыраеп тор-(кит-)** [avırayıp tor- (kit-)] uykulu olmak

авырайт- [avırayt-] ağır kılmak

авырлаш- [avırlaş-] ağırlaşmak

авырлы [avırlı] hâmile

авырлык [avırlık] ağırlık; **авырлык ит-** [avırlık it-] ağırlık etmek

авырлыклы [avırlıklı] ağırlıklı

авырлыксыз [avırlıksız] ağırlıksız, hafif

авырсыну [avırsınu] ağır duyma hali

авырсын- [avırsın-] ağır duymak, ağır hesab etmek

авырт- [avırt-] ağrı olmak

авырттыр- [avırttır-] ağrıtmak, ağrıttırmak

авырту [avırtu] ağrı ◇ **авыртканбашка тимер таяк** [avırtkan başka timêr tayak] ağrıyan başa demir dayak; **авырткан җиргә (сөйлгә) басу (капылу)** [avırtkan cirge (söyelge) basu (kagılu)] ağrıyan yere parmak basma

авыр- [avır-] hastalanmak

авыру [avıru] hasta

авырулы [avırulı] hastalıklı

авыручан [avıruçan] sık sık hastalanan (*kimse*)

авыш [avış] eğim, meyil, eğri

авыш- [avış-] eğmek, meyilli olmak

авышлык [avışlık] eğimlik, meyillik

авышма [avışma] eğri, yan

авыштыр- [avıştır-] eğriltmek

ага [aga] ağabey, aga

агай [agay] 1. ağabey; 2. *mec.* köylü

агай-эне [agay-ênê] ağabey-kardaş

агалтын [agaltın] ak altın, plâtin

агалы- [agalı-] agası varolan; **агалы-энеле** [agalı-ênêlê] birâderan

агар [agar] akar

агач [agaç] ağaç; **агач агызу** [agaç agızu] ağaç akıtma; **агач бакасы** [agaç bakası] ağaç uru ◇ **агач авыз** [agaç avız] kaba sözlü (*kimse*); **агач акча** [agaç akça] değersiz para; **агач атка атландыр-** [agaç atka atlandır-] aldatmak; **агач атка атланып кал-** [agaç atka atlanıp kal-] aldanmak; **агач тел** [agaç têl] kaba dil

агачлан- [agaçlan-] tahta gibi olmak, sertleşmek, katılaşmak

агачлык [agaçlık] ağaçlık

агачсыл [agaçsıl] ağaç gibi

агачсыман [agaçsıman] görünüşü ağaca benzeyen

агент [agênt] ajan

агентлык [agêntlık] ajanlık

агентура [agêntura] ajan örgütü

агитатор [agitator] ajitasyoncu, propagandacı

агитаторлык [agitatorlık] ajitasyonculuk

агитацион [agitatsion] ajitasyon ile ilgili

агитация [agitatsiye] ajitasyon

агитациялә- [agitatsiyele-] ajitasyon yapmak

агитколлектив [agitkollêktiv] ajitasyon örgütü

агитпункт [agitpunkt] ajitasyon yeri

аграр [agrar] ziraat, tarım

аграрчы [agrarçı] ziraatçı

агрегат [agrêgat] makinalar takımı

агрегатчы [agrêgatçı] makina takımında işleyen kimse

агрессив [agrêssiv] saldırgan

агрессивлаш- [agrêssivlaş-] saldırganlaşmak

агрессивлык [agrêssivlık] saldırganlık

агрессия [agrêssiye] saldırı

агрессор [agrêssor] saldırıcı

агроуку [agrouku] ziraat kursu, tarım kursu

агрочара [agroçara] tarım tedbirleri

агу [agu] ağı, zehir; **агу кайтаргыч** [agu kaytargıç] panzehir; **агу уты** [agu utı] panzehir otu

агулагыч [agulagıç] zehirleyici

агула- [agula-] zehirlemek

агулан- [agulan-] zehirlenmek

агулаучы [agulaucı] zehirleyici (*kimse*)

агулы [agulı] zehirli

агулылык [agulılık] zehirlilik

агусыз [agusız] zehirsiz

агылый: агылый белән тагылый [agılıy: agılıy bêlen tagılıy] her zaman birlikte olan (*kimseler*)

агым [agım] akıntı, akım; **агым уңаена** [agım ungayına] 1. akım yönüne; 2. hepsi gibi; **агымга каршы** [agımga karşı] akıntıya karşı

агымдагы [agımdagı] günlük

агынты [agıntı] akıntı

агыш [agış] akış

адаш [adaş] adaş

адаш- [adaş-] 1. yolunu kaybetmek; 2. azmak; yoldan çıkmak, sapmak ◇ **адашкан пуля** [adaşkan pulya] serseri kurşun, kör kurşun

адаштыр- [adaştır-] yanlış yola sokmak, yoldan saptırmak

адвокат [advokat] avukat

адвокатлык [advokatlık] avukatlık

адекват [adêkvat] uygun

административ [administrativ] idarî

администратор [administrator] idareci

администрация [administratsiye] idarecilik, memur teşkilâtı

адмирал [admiral] amiral

адрес [adrês] adres

адресат [adrêsat] (*yazışmalarda*) alıcı

адресла- [adrêsla-] yöneltmek

адреслан- [adrêslan-] adreslenmek, yöneltilmek

адреслы [adrêslı] adresli

адрессыз [adrêssız] adressiz

адым [adım] adım; **адым саен** [adım sayın] her adımda

адымла- [adımla-] adımlamak

адымлы [adımlı] adımlı

адәм [adem] adam ◇ **адәм актыгы (калдыгы)** [adem aktıgı

(kaldıgı)] en kötü adam; **адәм баласы** [adem balası] insan oğlu; **адәм көлкесе** [adem kölkêsê] alay konusu; maskara

адәми [ademi] 1. insan; 2. insanî; **адәми зат** [ademi zat] insan oğlu, Adem oğlu

адәмчә [ademçe] adamca, adam gibi

аек [ayık] ayık ◇ **аек баштан** [ayık baştan] ayık kafa ile; **аек караш** [ayık karaş] ayık görüş

аеклык [ayıklık] ayıklık

аел [ayıl] toka (*kayışlarda*)

аер- [ayır-] ayırmak

аерата [ayırata] ayrıca

аергысыз [ayırgısız] ayırmak mümkün değil

аергыч I [ayırgıç] *gr.* belirtici

аергыч II [ayırgıç] ayırıcı

аерма [ayırma] 1. ayrım; fark; 2. *mat.* fark

аермалы [ayırmalı] farklı

аермасыз [ayırmasız] farksız

аермачык [ayırmaçık] açık seçik; çok belli

аерт- [ayırt-] ayırtmak, ayrılmaya mecbur etmek

аеруча [ayıruça] ayrıca

аерча [ayırça] yapraklardaki her dilim

аерчалы [ayırçalı] dilimli

аеры [ayırı] ayrı; **аеры тояклылар** [ayırı toyaklılar] ayrı toynaklılar

аерылгысыз [ayırılgısız] ayrılması mümkün olmayan

аерылмас [ayırılmas] ayrılmaz

аерылмаслык [ayırılmaslık] ayrılmazlık

аерылмыш [ayırılmış] *gr.* belirtilen

аерыл- [ayırıl-] ayrılmak

аерылыш- [ayırılış-] boşanmak

аерым [ayırım] ayrı, başka diğer ◇ **аерым алганда** [ayırım alganda] özel alınca

аерымлан- [ayırımlan-] farklılaşmak

аерымлык [ayırımlık] farklılık

ажгыр- [ajgır-] kudurmak

аждаһа [ajdaha] ejderha

ажур [ajur] ajur

ажурлы [ajurlı] ajurlu

аз [az] az

аз- [az-] azmak

азагынача [azagınaça] sonuna kadar

азай- [azay-] azalmak

азайт- [azayt-] azaltmak

азлап [azlap] az olarak

азак [azak] son, bitim, sonuç

азаккача [azakkaça] sonuna kadar

азаккы [azakkı] sonuncu; **азаккы мәртәбә (тапкыр)** [azakkı mertebe (tapkır)] sonuncu defa, son defa

азактан [azaktan] sonunda, en son

азамат [azamat] 1. iri gövdeli (*kimse*); 2. öncü kuvvette yer alan 25-30 yaşlarındaki asker

азап [azap] azap ◇ **азап күр-(чик-)** [azap kür- (çik-)] azap görmek (çekmek)

азапла- [azapla-] azap vermek

азаплан- [azaplan-] 1. azap görmek; 2. boş yere uğraşmak

азаплы [azaplı] sıkıntılı

азапсыз [azapsız] sıkıntısız

азарт [azart] coşkunluk, hararet; **азарт белән** [azart bêlen] coşkunlukla

азартлы [azartlı] coşkun, hararetli

азартлылык [azartlılık] coşkunluluk, hararetlilik

азат [azat] hür, özgür, müstakil; **азат ит-** [azat it-] kurtarmak

азатлык [azatlık] hürriyet, müstekillik, özgürlük

азау [azau] azı ◇ **азау ярган** [azau yargan] azı yaran

азгын [azgın] azgın

азгынлан- [azgınlan-] azgınlanmak

азгынлык [azgınlık] azgınlık

аздыр- [azdır-] azdırmak

азимут [azimut] (*gösterilen*) yön, taraf, yan, semt

азияле [aziyelê] Asyalı

азлык [azlık] azlık

аз-маз [az-maz] biraz

азман [azman] azman

азманлык [azmanlık] azmanlık

азот [azot] azot

азотлы [azotlı] azotlu

азсын- [azsın-] az saymak

азчылык [azçılık] azcılık

азык [azık] azık

азыкла- [azıklan-] azıklanmak

азыклата [azıklata] azık olarak

азыклык [azıklık] azıklık

азыксызлык [azıksızlık] azıksızlık

азыктамыр [azıktamır] azık kök

азык-төлек [azık-tölêk] azık yemek

азыну [azınu] azınmak

азындыр- [azındır-] azındırmak

ай! [ay] ay!

ай [ay] ay; **ай саен** [ay sayın] her ay ◇ **ай күрде, кояш алды** [ay kürdê, koyaş aldı] görünüp kayboldu

айбалта [aybalta] ay balta

айбалык [aybalık] ay balık

айва [ayva] ayva

ай-вай [ay-vay] ay vay ◇ **ай-вайга карамыйча** [ay-vayga karamıyça] ay vayına bakmadan

айгыр [aygır] aygır

айка- [ayka-] 1. (*kılıç*) sallamak; 2. karıştırarak aramak

айкал- [aykal-] salınmak, sallanmak

айкала-чайкала [aykala-çaykala] salına çalkalana

айкалдыр- [aykaldır-] salındırmak

айлап [aylap] aylar boyunca

айлы [aylı] aylı

айлык I [aylık] aylık

айлык II [aylık] aylık para, maaş

айлыклап [aylıklap] aylık olarak

айлыклы [aylıklı] aylıklı

айлыкчы [aylıkçı] aylıkçı

аймылыш- [aymılış-] rastlaşmamak, buluşamamak

айны- [aynı-] 1. ayılmak; 2. alkolü bitmek

айнык [aynık] 1. içki içmeyen; ayık; 2. alkolü biten

айныт- [aynıt-] 1. ayıtmak; 2. alkolü tüketmek

айныткыч [aynıtkıç] 1. ayıltıcı; 2. alkolü bitirici

айның-аенда [aynıng-ayında] her ay

айһайла- [ayhayla-] ay hay de-

mek

ак I [ak] ak, beyaz; **ак алтын** [ak altın] ak altın, plâtin; **ак май** [ak may] tereyağı; **ак төлке** [ak tölkê] ak tilki, kutup tilkisi; **ак чыршы** [ak çırşı] köknar; **ак өй** [ak öy] misafir odası; **ак әрем** [ak erêm] pelin ◇ **ак кул** [ak kul] çalışmayı sevmeyen (*kimse*); **ак юл** [ak yul] hayırlı yolculuk

ак II [ak] 1. gözün ak kısmı; 2. göz lekesi

ак- [ak-] akmak ◇ **аккан су кебек** [akkan su kêbêk] akan su gibi; **акмаса да тама** [akmasa da tama] akmasa da damlar

акай- [akay-] gözleri fal taşi gibi açılmak

акай: акай күз (күзле) [akay: akay küz (küzle)] patlak göz

акайт- [akayt-] gözleri fal taşi gibi açmak

акбалык [akbalık] ak balık, mersin morinası

акбур [akbur] tebeşir

акбурлан- [akburlan-] tebeşirlenmek, kireçlenmek

акбурлы [akburlı] tebeşirli, kireçli

акбүз [akbüz] 1. ak bez, pamuklu bez; 2. ak kır (*atın donu*)

актвардия [akgvardiye] çar taraftarı asker, çarın muhafızı

актвардияче [akgvardiyecê] çar taraftarı

аккойрык [akkoyrık] ak kuyruklu kuş

аккорд [akkord] akort

аккош [akkoş] kuğu

аккредитив [akkrêditiv] akreditif

аккургаш [akkurgaş] kalay

аккүбәләк [akkübelek] ak kelebek

акла- I [akla-] aklamak, beraat etmek, haklı göstermek

акла- II [akla-] aklamak

аклан- I [aklan-] suçtan kurtulmak

аклан- II [aklan-] ak olmak, ağarmak

аклар [aklar] Beyaz ordu (*mensublari*)

аклы [aklı] aklı

аклык [aklık] aklık

аклы-каралы [aklı-karalı] aklı karalı, siyah beyaz

акман-токман [akman-tokman] 1. şubat-mart dönemi; 2. ilkbahar fırtınaları

акмуен [akmuyın] ak boyun (*kuş adı*)

акрын [akrın] yavaş; **акрын гына** [akrın gına] yavaşça; **акрын кыймылда-** [akrın kıymılda-] çok yavaş işlemek

акрынай- [akrınay-] yavaşlanmak

акрынайт- [akrınayt-] yavaşlatmak

акрын-акрын [akrın-akrın] yavaş yavaş

акрынла- [akrınla-] yavaşlamak

акрынлап [akrınlap] yavaşlayarak; **акрынлап кына** [akrınlap kına] yavaşça

акрынлык [akrınlık] yavaşlık

аксак [aksak] aksak

аксакал [aksakal] aksakal, olgun, üstad

аксакла- [aksakla-] aksaklamak

аксаклык [aksaklık] aksaklık

аксак-туксак [aksak-tuksak] sakat

акса- [aksa-] aksamak ◇ **аксаган як (җир)** [aksagan yak (cir)] eksik taraf (yer)

аксиома [aksioma] aksiyom

аксыл [aksıl] akçıl

аксыллан- [aksıllan-] akçıllanmak

аксыллык [aksıllık] akçıllık

аксым [aksım] protein

аксымлы [aksımlı] proteinli

аксыргак [aksırgak] ak sarmaşık

аксыргаклык [aksırgaklık] ak sarmaşıklık

аксөяк [aksöyek] soylu

акт [akt] 1. hareket, eylem; 2. zabıt, rapor

актамыр [aktamır] ayrık otu

актар- [aktar-] aktarmak, karıştırmak

актарын- [aktarın-] aktarınmak

актёр [aktyor] aktör

актив I [aktiv] etkin, işlek, aktif

актив II [aktiv] aktif hesap

активлан- [aktivlan-] aktiflenmek, etkinlenmek

активлаш- [aktivlaş-] aktifleşmek, etkinleşmek, işlekleşmek

активлаштыр- [aktivlaştır-] etkinleştirmek, aktifleştirmek

активлык [aktivlık] etkinlik, işleklik

актриса [aktrisa] aktör kadın-kız

актуаль [aktual'] günlük, aktüel

актуальлек [aktuallêk] aktüellik

актуальләш- [aktual'leş-] aktüelleşmek

актуальләштер- [aktual'leştêr-] aktüelleştirmek

актыгында [aktıgında] en sonunda

актык [aktık] en son ◇ **актыгы булсын** [aktıgı bulsın] son olsun; **актык чик** [aktık çik] son had, son kerte

актыккача [aktıkkaça] en sonuna kadar

актүш [aktüş] ak döş (*ak döşlü at, köpek vb.*)

акула [akula] köpek balığı

акушер [akuşêr] ebe

акча [akça] akçe, para; **акча сук-** [akça suk-] para basmak

акчалата [akçalata] para ile (*ödeme*)

акчалан- [akçalan-] para almak

акчалы [akçalı] paralı; **акчалы уен** [akçalı uyın] paralı oyun, talih oyunu, kumar

акчарлак [akçarlak] martı, ak martı

акчасыз [akçasız] akçesiz, parasız

акчасызлык [akçasızlık] akçesizlik, parasızlık

акшар [akşar] badana, kireç

акшарла- [akşarla-] badanalamak, kireçlemek

акшарлан- [akşarlan-] badanalanmak, kireçlenmek

акшарлы [akşarlı] 1. badanalı, kireçli; 2. çok boyanmış (*kadın*)

акыл [akıl] akıl; **акыл теше** [akıl têşê] akıl dişi ◇ **акыл бир-** [akıl bir-] akıl vermek, öğretmek; **акыл кит-** [akıl kit-] aklı başından gitmek; **акыл сат-** [akıl sat-] akıl satmak; **акылга сай (зәгыйфь,**

җиңел) [akılga say (zegıyf, cingêl)] akıldan noksan; **акылга кил-** [akılga kil-] akla gelmek, **акылга сыймаслык** [akılga sıymaslık] akla sığmazlık; **акылга утыр-** [akılga utır-] aklı başa gelmek; **акылга ятышлы** [akılga yatışlı] akla yatkın; **акылдан шаш- (яз-)** [akıldan şaş- (yaz-)] akılı baştan gitmek; **акылдан яздыр-** [akıldan yazdır-] delirtmek, çıldırtmak; **акылы кыска** [akılı kıska] akılı kısa; **акылы үзе белән** [akılı üze bêlen] akılı da kendisi gibi

акыллы [akıllı] akıllı

акыллылан- [akıllılan-] akıllanmak

акыллылык [akıllılık] akıllılık

акылсыз [akılsız] akılsız

акылсызлан- [akılsızlan-] akılsızlanmak

акылсызлык [akılsızlık] akılsızlık

акыр- [akır-] bağırmak

акырт- [akırt-] bağırtmak

акыртып [akırtıp] bağırta bağırta

акырынучан [akırınuçan] bağırgan

акырын- [akırın-] sebepsiz bağırmak

акырыш- [akırış-] bağırışmak

ал I [al] ön, ileri ◇ **ал бирмә-** [al birme-] öne geçirmemek, **алдан кал-** [aldan kal-] (*yemek için*) çok olmak; **алдыңнан калганчы** [aldıngnan kalgançı] çok yemek; **алдыңнан артың (яхшы)** [aldıngnan artıng (yahşı)] yıkıl git! (*önünden arkan (iyi)*)

ал II [al] açık pembe ◇ **ал да гөл** [al da göl] hepsi güzel

ал- [al-] almak

ала [ala] ala, alaca, benekli; **ала карга** [ala karga] ala karga

алабай [alabay] 1. ala köpek; 2. hırsız (*kimse*)

алабуга [alabuga] tatlısu levreği

алабута [alabuta] kara pazı

алай [alay] onun gibi, öyle; **алай булгач** [alay bulgaç] öyleyse, onun gibi ise; **алай булса** [alay bulsa] onun gibi ise, öyleyse; **алай булса да** [alay bulsa da] öyleyse de; **алай да** [alay da] öyle de, ona rağmen; **алай икән** [alay iken] öyle iken, öyle imiş; **алай-болай** [alay-bolay] öyle böyle

алайса [alaysa] öyleyse

ала-кола [ala-kola] alaca bulaca

ала-колалы [ala-kolalı] alaca bulacalı

алалан- [alalan-] alalanmak, alacalanmak

алама [alama] 1. eski; 2. kötü

аламалык [alamalık] 1. eskilik; 2. kötülük

алам-салам [alam-salam] eski ve kötü her şey

алан [alan] orman alanı

аланлык [alanlık] alanlık

алар [alar] onlar

аларныкы [alarnıkı] onlarınki

аларча [alarça] onlarca, onlara göre

алача [alaça] alaca (*kumaş*)

алачак [alaçak] alacak (*para, mal*)

алачык [alaçık] alaçık, çadır

алаша [alaşa] iğdiş edilmiş at

албасты [albastı] kötü ruh

алга [alga] öne, ileriye ◇ **алга сөр-** [alga sör-] öne sürmek; **алга чабу** [alga çabu] lüzumsuzca, hızlı yürüme; **алга чык-** [alga çık-] öne çıkmak; **алга җибәрү** [alga ciberü] ilerletmek

алгар- [algar-] ilerlemek, gelişmek

алгебра [algêbra] cebir

алгы [algı] öndeki; **алгы бүлмә** [algı bülme] ön oda, giriş

алгыр [algır] 1. alıcı (*mes. kuş*); 2. becerikli

алгырлык [algırlık] beceriklilik

алда [alda] önde ◇ **алда бар-** [alda bar-] önde gitmek; **алда йөр-** [alda yör-] önde yürümek

алдавыч [aldavıç] hileli; **алдавыч көзге** [aldavıç közgê] şeytan (dev) aynası

алдагы [aldagı] öndeki

алдак [aldak] yalan, hile

алдакчы [aldakçı] yalancı, hilekâr

алдакчылык [aldakçılık] yalancılık, hilekârlık

алдала- [aldala-] aldatmak

алдан [aldan] önden, önceden; **алдан киcәт-** [aldan kiset-] önceden engellemek, uyarmak; **алдан күрелмәгән** [aldan kürêlmegen] önceden görülmeyen; **алдан күр-** [aldan kür-] önceden görmek; **алдан күрүчән** [aldan kürüçen] önceden görücü, ileri görüşlü

алданучан [aldanuçan] aldanık

алдан- [aldan-] aldanmak

алдар [aldar] çok yalancı, pek hilekâr

алдат- [aldat-] kendisini aldatmaya imkân vermek

алдаусыз [aldausız] aldatmadan

алдаш- [aldaş-] çok aldatmak

алдым-бирдем: алдым-бирдем яса- [aldım-birdêm: aldım-birdêm yasa-] aldım verdim yapmak (*nikâhta*)

алдын [aldın] önden; **алдын чык-** [aldın çık-] yenmek (*sporda*)

алдын-артын: алдын-артын уйламыйча [aldın-artın: aldın-artın uylamıyça] önünü arkasını düşünmeden

алдынгы [aldıngı] öndeki, ileridеki, öncü

алдынгылык [aldıngılık] öncülük

алдыр- [aldır-] aldırmak

алебастр [alêbastr] kaymak taşı

алимент [alimênt] nafaka

алиһә [alihe] ilâhe

алка [alka] 1. halka; 2. küpe

алкала- [alkala-] halkalamak

алкалан- [alkalan-] halkalanmak

алкоголь [alkogol'] alkol

алкушымча [alkuşımça] *gr.* ön ek

алкын [alkın] 1. suyun en hızlı akan yeri; 2. elektrik akımı

алкы-салкы [alkı-salkı] tembel, ikircimle, özensizce

алкыш [alkış] alkış

алкышла- [alkışla-] alkışlamak

Алла [alla] Allah; **Аллага шөкер** [Allaga şökêr] Allah'a şükür; **Аллага тапшыр-** [Allaga tapşır-] Allah'a ısmarlamak

аллан- [allan-] allanmak, kırmızılanmak

алласыз [allasız] Allahsız

алласызлык [allasızlık] Allahsızlık

аллы-артлы [allı-artlı] önlü arkalı, birbiri ardınca

аллы-гөлле [allı-göllê] allı güllü

алма [alma] elma; **алма бакчасы** [alma bakçası] elma bahçesi; **алма күбәләге** [alma kübelegê] elma kelebeği

алмагач [almagaç] elma ağaçı

алмаз [almaz] elmas

алмалан- [almalan-] elmalanmak

алмалы [almalı] elmalı

алмачуар [almaçuar] elma çilleri gibi benekli at

алмаш [almaş] 1. alış-veriş, değiş-tokuş; 2. posta, vardiya; **алмаш ток** [almaş tok] dalgalı elektrik akımı

алмаш- [almaş-] 1. değişmek; 2. değiş etmek

алмашлап [almaşlap] sıra ile, değişerek

алмашлашып [almaşlaşıp] sıra sıra ile, değiştirerek

алмашлы [almaşlı] sıralı, değişikli

алмашлык [almaşlık] *gr.* zamir

алмашсыз [almaşsız] değiştirilmesiz; daimi

алмаш-тилмәш [almaş-tilmeş] değiştire değiştire

алмаштыр- [almaştır-] değiştirmek

алмаштыргысыз [almaştırgısız] (*bir şeyin, kimsenin*) yerini başka hiç bir şey (*kimse*) tutamaz

алмаштырырлык [almaştırırlık] değiştirilebilir

алмашын- [almaşın-] (*kendi kendine*) değişmek

алмашыну [almaşınu] değişme

алмашынучан [almaşınuçan] değişken

алпавыт [alpavıt] derebeyi, toprak beyi

алпан-тилпән [alpan-tilpen] paytak paytak, badi badi

алпар [alpar] alper, kahraman

алпы-салпы [alpı-salpı] tembelce

алсу [alsu] pembe

алсулан- [alsulan-] pembeleşmek

алсуландыр- [alsulandır-] pembeleştirmek

алтатар [altatar] tabanca

алтау [altau] altısı birden

алтмыш [altmış] altmış

алтмышар [altmışar] altmışar

алтмышлап [altmışlap] altmışa yakın

алтмышынчы [altmışınçı] altmışıncı

алты [altı] altı

алтылы [altılı] altılı

алтылык [altılık] altılık

алтын [altın] altın ◇ **алтын куллы** [altın kullı] hünerli, usta, mâhir; **алтын көз** [altın köz] altın güz, 15 Eylül - 15 Ekim arası; **алтын таулар вәгъдә ит-** [altın taular vegde it-] altın dağlar vaad etmek, çok şeyler vaad etmek ama sözünde durmamak

алтынла- [altınla-] altınlamak, yaldızlamak

алтынлан- [altınlan-] altınlanmak

алтынлы [altınlı] altınlı

алтынсыман [altınsıman] altın gibi, altın renkli

алтынчы I [altınçı] altıncı

алтынчы II [altınçı] kuyumcu

алтышар, алтышарлап [altışar, altışarlap] altışar, altılı grup ile

алтөрән [altören] pullukta öndeki ince bıçak

алучы [aluçı] alıcı

алфавит [alfavit] alfabe

алча [alça] erik

алшарт [alşart] ön şart

алъяпкыч [alyapkıç] işçi elbisesi, önlük

алым [alım] usül, yol

алымлы [alımlı] usüllü, yollu

алын [alın] çıkım, ekin *vb.* biçilirken öndeki kısım

алын- [alın-] alınmak

алынма [alınma] *gr.* yabancı kelime

алынмалы [alınmalı] sökülebilir, takma

алып [alıp] alp, bahadır, yiğit, kahraman ◇ **алып батыр** [alıp batır] alp batur, kahraman; **алып-сатар** [alıp-satar] karaborsacı

алыс [alıs] çok uzak

алыш- [alış-] 1. değiştirmek; 2. güreşmek; **алыш-бирөш** [alış-birêş] alış veriş

алыштыргысыз [alıştırgısız] *bk.* алмаштыргысыз

алышын- [alışın-] değiştirilmek

альбом [al'bom] albüm

алҗы- [alcı-] halden düşmek

алҗыт- [alcıt-] halden düşürmek

амбар [ambar] ambar

амбулатория [ambulatoriye] yataksız dispanser, klinik

амнистия [amnistiye] (*genel*) aff, affetme; **амнистиягә эләк-** [amnistiyege êlek-] affa uğramak

амнистиялә- [amnistiyele-] affetmek

ана [ana] ana; **ана теле** [ana têlê] ana dili ◇ **анадан тума** [anadan tuma] anadan doğma

анакай [anakay] ana yerine geçen (*hürmet ifadesi*)

аналарча [analarça] analar gibi

анализ [analiz] analiz

аналитик [analitik] analitik

аналы-балалы [analı-balalı] analı çocuklu

аналык [analık] 1. analık; 2. rahim

аналы-кызлы [analı-kızlı] analı kızlı

аналы-уллы [analı-ullı] analı oğullu

ананас [ananas] ananas

анар [anar] anar

анасыз [anasız] anasız

анатомик [anatomik] anatomik

анатомия [anatomiye] anatomi

аңда [anda] onda; **аңда-моңда** [anda-monda] onda bunda, orada burada; **аңда-саңда** [anda-sanda] onda bunda, orada burada, arasıra

аңдыз [andız] andız

аңдый [andıy] onun gibi; **аңдый гына** [andıy gına] onun gibi az, önemsiz ◇ **аңдыйлардан түгел** [andıylardan tügêl] onun gibilerden değil; **аңдый-моңдый** [andıy-mondıy] onun bunun gibi

анекдот [anêkdot] fıkra, lâtife,

nükte

анкета [ankêta] anket

аннан [annan] 1. ondan; 2. daha da

аннан-моннан [annan-monnan] oradan buradan

аннары [annarı] sonra, daha da, üstelik

аннексия [annêksiye] ilhak etmek, (*yer*) katma

аннексиялә- [annêksiyele-] ilhak etmek, (*yer*) katmak

аннотация [annotatsiye] özet

анонim [anonim] anonim

анонимчы [anonimçı] imzasız mektup yapan (*kimse*)

ансамбль [ansambl'] topluluk (*oyun*), grup, hey'et

ансат [ansat] kolay

ансатлан- [ansatlan-] kolaylanmak

ансатлаш- [ansatlaş-] kolaylaşmak

ансатлаштыр- [ansatlaştır-] kolaylaştırmak

ансатлык [ansatlık] kolaylık

ансыз [ansız] onsuz ◇ **ансыз да** [ansız da] o olmasa da; **ансыз - дөнья сансыз** [ansız - dönya sansız] ondan başka dünya hiç bir şey

ант [ant] ant, yemin ◇ **ант боз-** [ant boz-] ant bozmak; **ант эч-** [ant êç-] ant içmek

антагонизм [antagonizm] uzlaşmazlık

антагонистик [antogonistik] çelişkili, uzlaşmaz

антарктик [antarktik] Antarktika-ya âit

антенна [antenna] anten

антик [antik] antik

антиквар [antikvar] antikacı

антитеза [antitêza] antitez

антология [antologiye] antoloji

антоним [antonim] karşıt anlamlı, antonim

аны [anı] onu

анык [anık] 1. tam, kesin olarak belli; 2. hazır; **анык итеп** [anık itêp] açıkça, ayrıntılı olarak ◇ **аныкка танык (бул-)** [anıkka tanık (bul-)] hazıra konmak

аныкла- [anıkla-] 1. belirlemek; 2. hazırlamak

аныклан- [anıklan-] belirlemek

аныклагыч [anıklagıç] *gr.* belirtici

аныкланмыш [anıklanmış] *gr.* belirlenmiş

аныклык [anıklık] belirlilik, hazırlık

аныксыз [anıksız] belirsiz, tahmini

аныкы [anıkı] onunki

аны-моны [anı-monı] onu bunu, ötekisi ◇ **аны-моны уйламастан** [anı-monı uylamastan] onu bunu düşünmeden

анысы [anısı] o sizin dediğiniz

анысы-монысы [anısı-monısı] şu bu

аның [anıng] onun ◇ **аның каравы (каруы)** [anıng karavı (karuı)] onun yerine, buna karşılık; **аның саен** [anıng sayın] daha da çok; **аның өстенә** [anıng östêne] onun üstüne

аныңча [anıngça] ona göre

апа [apa] 1. abla; 2. (*hürmetli*)

hanım

апакай [apakay] (*hürmet ifadesi olarak*) abla

апалы-сеңелле [apalı-sêngêllê] ablalı küçük kız kardeşli

апалы-энеле [apalı-ênêlê] ablalı küçük erkek kardeşli

апара [apara] cıvık hamur, yal; mayalanmış hamur

апатия [apatiye] duyumsamazlık

апельсин [apêl'sin] portakal

апогей [apogêy] yörüngenin yerden uzak noktası

аппагым [appagım] bembeyaz (*kız-kadın*)

аппарат [apparat] âlet, makina; kadro, memurluk

аппаратчы [apparatçı] memurlar sisteminde işleyen

аппетит [appêtit] iştah

аппетитлы [appêtitlı] iştahlı

апрель [aprêl'] nisan

аптека [aptêka] eczahane

аптекачы [aptêkaçı] eczahaneci, eczacı

аптыра- [aptıra-] şaşmak, şaşıp kalmak

аптыраган(лык) [aptıragan(lık)] şaşkın(lık)

аптырат- [aptırat-] şaşırtmak

аптыраулы [aptıraulı] şaşkın

аптыраш [aptıraş] şaşkınlık; **аптырашта кал-** [aptıraşta kal-] şaşkınlık içinde kalmak

аптырашлы [aptıraşlı] hayret dolu (*bakış*), şaşkın

ар I [ar] Udmurt

ар II [ar] hektarın yüzde biri

ара [ara] ara ◇ **ара боз- (бута-)** [ara boz- (buta-)] ara bozmak; **ара суын- (салкынай-)** [ara suın- (salkınay-)] ara soğumak; **apara ал-** [araga al-] araya almak; **apara кер-** [araga kêr-] araya girmek; **apara кысыл- (тыгыл-)** [araga kısıl- (tıgıl-)] araya zorla girmek

арада [arada] arada

арадагы [aradagı] aradaki

арадаш [aradaş] ara düzelten (*kimse*), ara bulucu

арадашлык [aradaşlık] ara buluculuk

арадашчы [aradaşçı] ara bulucu

арадашчылык [aradaşçılık] ara buluculuk

аракы [arakı] rakı, içki, votka

арала- [arala-] 1. aralamak; 2. (*zayıfı*) savunmak

аралан- [aralan-] aralanmak

аралаучы [aralauçı] aralayıcı

аралаш [aralaş] 1. katılmış, girmiş; 2. seyrek; **көн аралаш** [kön aralaş] gün aşırı

аралаш- [aralaş-] 1. girişmek, katılmak; 2. karışmak

аралаштыр- [aralaştır-] katmak, karıştırmak

аралашу [aralaşu] katılma, karışma

аралашучан [aralaşuçan] karışıcı (*kimse*); konuşmayı seven (*kimse*)

аралык [aralık] aralık; **тәрәзә аралыгы** [tereze aralığı] çifte pencere arasındaki yer

аран [aran] at ve inek ahırındaki her göz

арата [arata] 1. basamak (*ağaç merdivende*); 2. lento, atkı

аратала- [aratala-] basamak koymak

ара-тирә [ara-tire] yer yer, seyrek, bazen

арахис [arahis] yer fıstığı

арба [arba] araba; **арба күкрәге (меңдәре)** [arba kükregê (mênderê)] arabanın ön kısmı

арбитр [arbitr] hakem

арбитраж [arbitraj] arbitraj, tahkim

аргамак [argamak] çok iyi at, binek atı, savaş atı

арганлык [arganlık] yorgunluk

аргумент [argument] kanıt, delil

аргументла- [argumentla-] kanıtlamak

аргы [argı] öteki, o yerdeki

ардыр- [ardır-] yorultmak, yormak

арена [arêna] arena

ареңда [arêndа] kira; **ареңдага ал-** [arêndaga al-] kiralamak

ареңдатор [arêndator] kiracı

арзан [arzan] ucuz; **арзанга төш-** [arzanga töş-] ucuza gelmek

арзанай- [arzanay-] ucuzlanmak

арзанайт- [arzanayt-] ucuzlatmak

арзанлан- [arzanlan-] ucuzlanmak

арзанлы [arzanlı] ucuz, düşük kaliteli

арзанчылык [arzançılık] ucuzluk

аристократ [aristokrat] aristokrat, soylular

арифметика [arifmêtika] aritmetik, matematik

арка [arka] arka, sırt; **арка мие (җелеге)** [arka miyê (cêlêgê)] omurilik siniri (iliği)

арка [arka] arka, sırt

аркада (аркасында) [arkada (arkasında)] arkasında, neticede, sonunda

аркадаш [arkadaş] arkadaş

аркалан- [arkalan-] arkalanmak

аркаландыр- [arkalandır-] arkalandırmak

аркалык [arkalık] at eyerinde arka kayışı

аркан I [arkan] kement, urgan; **аркаңда тот-** [arkanda tot-] bağlamak

аркан II [arkan] arkaya

арканла- [arkanla-] (*kement ile*) bağlamak, yakalamak

арканлы [arkanlı] kementli

аркау [arkau] argaç

аркаулык [arkaulık] argaçlık

аркылы I [arkılı] enine, çapraz, aykırı; **аркылы агач (бүрәнә)** [arkılı agaç (bürene)] çapraz ağaç (tomruk); **аркылы балта** [arkılı balta] ağızı çapraz balta; **аркылы төш-** [arkılı töş-] aykırı düşmek, kesinlikle karşı olmak; **аркылы чык-** [arkılı çık-] aykırı geçmek ◇ **аркылыны буйга алып салмас** [arkılını buyga alıp salmas] hiç bir şey yapmayan tembel

аркылы II [arkılı] çaprazlama aykırı olarak; **аркылыга үс- (җәел-)** [arkılıga üs- (çeyêl-)] genişlemek; **аркылыга-буйга** [arkılıga-buyga)] enine boyuna ◇ **аркылыга-буйга йөреп чык-** [arkılıga-buyga yörêp çık-] her yeri geçmek-görmek; **аркылы-торкылы** [arkılı-torkılı] çaprazlama

арлы-бирле [arlı-birlê] oralı buralı, oraya buraya

армас-талмас [armas-talmas] hiç yorulmaz (*kimse*)

арматура [armatura] kafes

арматурчы [armaturçı] kafesçi

армия [armiye] ordu

армый-талмый [armıy-talmıy] hiç yorulmadan

арпа I [arpa] arpa ◇ **арпа эчендә бер бодай** [arpa êçênde bêr boday] arpa içinde tek buğday, yalnız

арпа II [arpa] (*göz kapağında çıkan*) arpacık

арпаган [arpagan] arpağan

арт [art] art, sırt, arka; **арт ишек** [art işêk] arka kapı; **арт сан** [art san] belden aşağı; **артына тип-** [artına tip-] arkaya tepme, reddetmek; **артыннан йөр-** [artınnan yör-] ardından gitmek ◇ **арт сабагын укыт- (өйрәт-)** [art sabagın ukıt- (öyret-)] ders vermek, ceza vermek

арт- [art-] artmak

артезиан [artêzian] arteziyen; **артезиан коесы** [artêzian koyısı] arteziyen kuyusu

артель [artêl'] takım

артельләп, артельләшеп [artêl'lep, artêl'leşep] takım olarak

артельләш- [artêl'leş-] gruplaşmak

артельче [artêl'çê] takım mensubu, takım başkanı

артиллерия [artilleriye] topçu

артист [artist] artist

арткы [artkı] arkadaki

артта [artta] arkada

арттагы [arttagı] sondaki

артталык [arttalık] geri kalmışlık

арттан [arttan] arkadan; **арттан төш-** [arttan töş-] tâkib etmek

арттыр- [arttır-] arttırmak

арттырусыз [arttırusız] arttırmaksızın

артык [artık] 1. fazla, çok gereksiz; 2. aşkın, fazla; **артык чыгым** [artık çıgım] fazla harcama ◇ **артыгы белән** [artıgı bêlen] fazlasıyle, gereksiz yere; **артыгын кылан-** [artıgın kılan-] kötü davranmak

артыклык [artıklık] fazlalık; **артыклык дәрәҗәсе** [artıklık derecesê] *gr.* pekiştirmek

артык-портык [artık-portık] gereksiz

артыксын- [artıksın-] gereksiz görmek

артым [artım] artış, artma, çoğalma

артында [artında] arkasında

артыш [artış] ardıç

ару [aru] arı, saf, temiz, sağlıklı

арулан- [arulan-] temizlenmek; sağalmak

арулык [arulık] bayramlık, temizlik

ару-талу [aru-talu] yorgunluk ◇ **ару-талуны белмичә (белмәстән)** [aru-talunı bêlmiçe (bêlmesten)] hiç yorulmadan

аруга [aruga] bayramlık

архаизм [arhaizm] arhaizm

архаик [arhaik] arhaik

археология [arhêologiye] arkeoloji

архив [arhiv] arşiv

архивчы [arhivçı] arşivci
архипелаг [arhipêlag] takım ada
архитектор [arhitêktor] mimar
архитектура [arhitêktura] mimarlık
арчан [arçan] küçük ardıç
арчы- [arçı-] arıtmak, temizlemek, ayıklamak
аршын [arşın] arşın
аршынла- [arşınla-] arşınlamak
аръяк [aryak] (*nehir, yol için*) öbür yaka ◇ **аръягына чыккан** [aryagına çıkkan] hadden çıkan
ары [arı] o yere, daha; **ары торсын** [arı torsın] geri dursun, fakat
ары- [arı-] yorulmak
ары-бире [arı-birê] oraya buraya
арыгай- [arıgay-] zayıflamak
арыганлык [arıganlık] yorgunluk
арык I [arık] zayıf
арык II [arık] arık
арыклан- [arıklan-] zayıflanmak
арыклык [arıklık] zayıflık
арын- [arın-] arınmak
арындыр- [arındır-] arındırmak
арыслан [arıslan] arslan ◇ **арыслан йөрәкле** [arıslan yörekle] cesur; **арыслан сөте** [arıslan sötê] *mec.* rakı
арыт- [arıt-] yormak
арыш [arış] çavdar; **арыш анасы** [arış anası] çavdar mahmuzu; **арыш камчыла-** [arış kamçıla-] yıldırım düşmek, şimşek çakmak
ас I [as] as, kakım
ас- [as-] asmak
ас(т) [as(t)] alt; **астына сал-(сук-)** [astına sal- (suk-)] altına salmak; **астына сыз-** [astına sız-] altına çizmek ◇ **астын өскә китер-** [astın öske kitêr-] altını üstüne getirmek
асат [asat] kolay
асбест [asbêst] amyant
аскы [askı] alttaki
аслам [aslam] fâiz; **асламга сал-** [aslamga sal-] fâize koymak
асламчы [aslamçı] fâizci, tefeci
аслык [aslık] altlık
аслы-өсле [aslı-öslê] altlı üstlü
асма [asma] takı
асмалы [asmalı] takılı
аспирант [aspirant] yüksek lisans talebesi
аспра- [asra-] 1. besleyip bakmak, terbiye edip büyütmek; 2. korumak, muhafaza etmek; **аспарга ал-** [asrarga al-] (*bir kimseyi, çocuğu*) himayesine almak; evlat edinmek
аспрай [asrau] kadın hizmetçi
ассамблея [assamblêye] kurul
ассигнацияла- [assignatsiyele-] tahsis etmek
ассимиляция [assimilyatsiye] içine alma, eritme
ассимиляцияла- [assimilyatsiyele-] içine almak, eritmek
ассызык [assızık] alt çizgi
ассызыкла- [assızıkla-] alta çizgi çekmek, vurgulamak
аста [asta] altta ◇ **аста калдыр-** [asta kaldır-] altta bırakmak
астагы [astagı] alttaki
астан [astan] alttan ◇ **астан ут йөрт-** [astan ut yört-] gizlice tahrik etmek
астар [astar] astar
астарла- [astarla-] astarlamak

астарлык [astarlık] astarlık

астма [astma] astım, nefes darlığı

астроном [astronom] astronom

астрономик [astronomik] astronomik

астрономия [astronomiye] astronomi

астыртын [astırtın] gizli olarak, gizlice, örtülü; **астыртын гына** [astırtın gına] gizli olarak

астыртынлык [astırtınlık] gizlilik

асфальт [asfal't] asfalt

асфальтла- [asfal'tla-] asfaltlamak

асфальтлы [asfal'tlı] asfaltlı

асыл I [asıl] asıl

асыл II [asıl] dip, kök

асыл III [asıl] asil; **асыл зат (сөяк)** [asıl zat (söyek)] soylu; **асыл кош** [asıl koş] 1. ötücü güzel kuş; 2. güzel kadın; **асыл сыйфат** [asıl sıyfat] *gr.* asıl sıfat

асылда [asılda] doğrusunda

асылма [asılma] asılma, asma

асылмалы [asılmalı] asmalı

асылташ [asıltaş] mücevher, değerli taş

асылын- [asılın-] asılınmak

ат I [at] at; **ат абзары** [at abzarı] ahır; **ат караучы** [at karauçı] seyis; **ат кузгалагы** [at kuzgalagı] at kuzalağı; **ат көтүе** [at kötüê] at sürüsü; **ат чабышы** [at çabışı] at yarışı

ат II [at] ad, isim; ◇ **аты корпыры** [atı korgırı] adı batsın; **аты чык-** [atı çık-] adı çıkmak

ат- [at-] atmak

ата [ata] baba; **ата бер, ана башка** [ata ber, ana başka] baba bir ana ayrı; **ата йорты** [ata yortı] ata-baba yurdu; **ата каз** [ata kaz] erkek kaz ◇ **ата улны, ана кызны белми** [ata ulnı, ana kızını bêlmi] hiçkimse birbirini tanımıyor; karmakarışıklık

ата- [ata-] ad vermek, isim vermek

ата-ана [ata-ana] ana baba ◇ **ата-анасы юк** [ata-anası yuk] çok kötü, düzensiz

ата-аналарча [ata-analarça] ana baba gibi

ата-анасыз [ata-anasız] anasız babasız

атака [ataka] hücum, saldırış

атакай [atakay] kendi babası olmayan baba, babalık

атаклы [ataklı] şanlı, meşhur, şöhretli, namlı

атаклылык [ataklılık] şanlılık, meşhurluk, şöhretlik

аталан- [atalan-] döllenmek

аталандыр- [atalandır-] dölletmek

аталарча [atalarça] babalar gibi

аталгы [atalgı] matkap

аталы-аналы [atalı-analı] analı babalı

аталык [atalık] babalık

ата-баба [ata-baba] ata baba ◇ **ата-баба күрмәгән (белмәгән)** [ata-baba kürmegen (bêlmegen)] tuhaf, acayıp

атал- [atal-] isimlendirilmek

аталы-уллы [atalı-ullı] babalı oğullu

атама [atama] tanıtma, lakap, ünvan; terim

атаман [ataman] çete başı, takım başı; **атаман бул-** [ataman bul-] çete başı olmak

атаманлык [atamanlık] başkanlık; **атаманлык ит-** [atamanlık it-] başkanlık etmek

атасыз [atasız] babasız

атасыз-анасыз [atasız-anasız] öksüz, anasız babasız

атасызлык [atasızlık] babasızlık

атау [atau] ada

атаулы [ataulı] 1. adalı; 2. tâyin edilmiş (*kimse*)

атеизм [atêizm] ateizm

атеистик [atêistik] Allahsız

атказанган [atkazangan] ad kazanmış, şöhret bulmuş

атказан- [atkazan-] ad kazanmak

аткыч [atkıç] mancınık

аткы [atkı] atkı, kemik oyununda atılan uzun sopa

атлавыч, атлагыч [atlavıç, atlagıç] süt karıştırmak için kullanılan ağaç alet

атлам [atlam] geniş adım

атлама [atlama] çatı omurga ağacı

атлан- [atlan-] atlanmak, ata binmek

атландыр- [atlandır-] atlandırmak, ata bindirmek

атланмай [atlanmay] atlavıç ile çıkarılan yağ, tereyağı

атлас I [atlas] atlas, kumaş

атлас II [atlas] atlas, harita kitabı

атла- [atla-] atlamak, adımlamak ◇ **атлаган саен** [atlagan sayın] her adımda

атлат- [atlat] adımlatmak

атлы I [atlı] atlı, süvari; **атлы гаскәр** [atlı gasker] süvari, atlı

атлы II [atlı] adlı, isimli

атлык- [atlık-] atılmak ◇ **атлыгып тор-** [atlıgıp tor-] çok istekli olmak

атмосфера [atmosfêra] atmosfer

атна [atna] 1. hafta; 2. cuma günü; **атна арасында** [atna arasında] hafta arasında, çalışma günlerinde; **атна саен** [atna sayın] her hafta; **атнага бер** [atnaga bêr] haftada bir; **атна көн** [atna kön] cuma günü

атналап [atnalap] haftalarca

атналык [atnalık] haftalık

атом [atom] atom

атомчы [atomçı] atomcu

атсыз I [atsız] isimsiz , atsız; **атсыз бармак** [atsız barmak] atsız parmak, yüzük parmağı

атсыз II [atsız] atsız

аттестат [attêstat] diploma

аттестация [attêstatsiye] rütbe verme

аттыр- [attır-] attırmak

ату [atu] ateş etme

атучы [atuçı] atıcı

атылып-бәрелеп, атыла-бәрелә [atılıp-berêlêp, atıla-berêle] acele ile

атыл- [atıl-] atılmak

атындыр- [atındır] atındırmak, sallamak

атын- [atın] sallanmak

аты-чабы: аты-чабы чык- [atıçabı: atı-çabı çık-] kötü şöhret; kötü şöhreti çıkmak

атыш [atış] atış

ау [au] av; **ау эте** [au êtê] av köpeği; **ау ятымәсе** [au yetmesê] balık avı; **ау кор-** [au kor-] av yapmak

ау- [au-] düşmek, çökmek, yıkılmak

аудар- [audar-] yıkmak, yığmak

аударма [avdarma] arabada yük boşatma âleti

аудармалы [audarmalı] yük yıkmaya yararlı

аудитория [auditoriye] 1. sınıf, salon, dershane; 2. dinleyici

аула- [aula-] avlamak

аулак [aulak] gizli yer; **аулак тыкрык** [aulak tıkrık] sakin sokak; **аулак өй** [aulak öy] sakin ev, gençlerin toplandığı ev

аулакта [aulakta] gizlice

аумакай [aumakay] her söze inanan

аумакайлан- [aumakaylan-] her söze inanmak, inanır olmak

аумакайлык [aumakaylık] her söze inanma

аунакла- [aunakla-] (*gemi için*) çalkalanmak

аунаклат- [aunaklat-] (*gemi için*) çalkalandırmak

ауна- [auna-] dalgalanmak, yıkılmak, ağnamak

аунат- [aunat-] ağnatmak

аучы [auçı] avcı

аучылык [avçılık] avcılık

аферист [afêrist] dolandırıcı

афиша [afişa] afiş

афишала- [afişala-] afişlemek

афоризм [aforizm] aforizm

афәт [afet] afet

афәтле [afetlê] afetli

ахак [ahak] akik

ахахайла- [ahahayla-] hah hah demek, gülmek

ах-вах: ах-вах ит- [ah-vah: ah-vah it-] ah vah etmek

ахири [ahiri] ahret kardeşi, dost

ахирәт [ahiret] 1. kıyamet günü; 2. *bk.* ахири

ахмак [ahmak] ahmak ◇ **ахмак сүз** [ahmak süz] ahmakça söz

ахмаклан- [ahmaklan-] ahmaklanmak

ахмаклык [ahmaklık] ahmaklık

ахры, ахрысы [ahrı, ahrısı] belki, muhtemelen, her halde

ахун [ahun] hoca, mullaların başlığı

ахшам [ahşam] akşam

ахылда- [ahılda-] ah etmek

ахыр [ahır] ahir, son

ахырзаман [ahırzaman] ahir zaman

ахыргача [ahırgaça] sona kadar

ахыргы [ahırgı] sondaki ◇ **ахыргы исәптә** [ahırgı isepte] neticede, son hesapta; **ахыргысы булсын** [ahırgısı bulsın] sonuncusu olsun

ахырда [ahırda] sonunda

ахырдан [ahırdan] sondan

ахырынача [ahırınaça] sonuna kadar

ахырында [ahırında] sonunda

ач- [aç-] açmak; **ача төш-** [aça töş-] biraz açıklamak; **ачып сал-** [açıp sal-] açığa çıkarmak

ач [aç] aç; **ач карынга** [aç karınga] aç karına; **ач яңаклы** [aç yangaklı] aç yanaklı ◇ **ач күз** [aç küz] aç göz; **ач күзле** [aç küzlê]

аç gözlü; **ачның хәлен тук белми** [açnıng helên tuk bêlmi] açın hâlinden tok anlamaz

ачкыч [açkıç] anahtar; **ачкыч балтасы** [açkıç baltası] anahtar ağızı

ачлык [açlık] açlık

ачлы-туклы [açlı-tuklı] açlı toklu

ачу [açu] kızma; öfke ◇ **ачу ал-** [açu al-] acısını çıkarmak; intikam etmek; **ачу итеп** [açu itêp] kızarak; **ачу кабару (кайнау, ташу)** [açu kabaru (kaynau, taşu)] çok hiddetlenmek; **ачу китергеч** [açu kitêrgêç-] acı getiren; **ачуын йоту** [açu yot-] acısını yutmak

ачулан- [açulan-] kızmak, hiddetlenmek, öfkelenmek

ачулаңдыр- [açulandır-] kızdırmak, hiddetlendirmek, öfkelendirmek

ачулы [açulı] kızgın, hiddetli, öfkeli, dargın

ачусыз [açusız] hiddetsiz, öfkesiz

ачуташ [açutaş] şap

ачы [açı] acı ◇ **ачы телле** [açı têllê] acı dilli

ачык- [açık-] açılmak

ачык [açık] açık ◇ **ачык авыз** [açık avız] şaşkın, gafil

ачыклан- [açıklan-] açıklanmak

ачыклык [açıklık] açıklık

ачыктан-ачык [açıktan-açık] açıktan açığa, açıkça

ачыл- [açıl-] açılmak

ачылмалы [açılmalı] açılacak

ачылышлы [açılışlı] karşılıklı, hiddetlenişli

ачын- [açın-] açınmak

ачындыр- [açındır-] açındırmak

ачынулы [açınulı] açınışlı

ачыргалан- [açırgalan-] acı acı yakılmak

ачыт- [açıt-] acıtmak

ачыткы [açıtkı] maya

ачыш [açış] açış, keşif

ач-ялангач [aç-yalangaç] aç açık, açık çıplak

аш [aş] aş, yemek ◇ **ашыгыз тәмле булсын!** [aşıgız temlê bulsın] afiyet olsun; **ашын ашаган, яшен яшәгән** [aşın aşagan, yeşên yeşegen] ölse de yazık değil çok yaşamış

аш- [aş-] 1. aşmak; 2. yükselmek, ağmak; 3. gerçekleşmek

аша [aşa] aşarak, geçerek; aşırı

аша- [aşa-] yemek

ашадан-аша [aşadan-aşa] doğrudan doğruya (*geçmek, delmek*)

ашалучан [aşaluçan] kolay aşınan

ашамлык [aşamlık] yemek

ашамсак [aşamsak] obur

ашат- [aşat-] yemek yedirmek, geçindirmek

ашатучы [aşatuçı] geçindirici

ашау [aşau] yeme

ашаучы [aşauçı] yiyici, boğaz

аша-эч- [aşa-êç-] yemek içmek

ашказан(ы) [aşkazan(ı)] mide

ашкын- [aşkın-] eşkinmek, acele etmek

ашкындыр- [aşkındır-] eşkindirmek, acele ettirmek

ашкынулы [aşkınulı] aceleli

ашкынучан [aşkınuçan] aceleci

ашкынучанлык [aşkınuçanlık] eşkinmecilik, acele etmecilik

ашлама [aşlama] gübre; **ашлама керт-** [aşlama kêrt-] gübre serpmek

ашла- [aşla-] gübrelemek; gübre vermek

ашлы [aşlı] 1. aşlı; 2. kolalı

ашлык [aşlık] aşlık, tahıl, ekin

ашлы-сулы [aşlı-sulı] bol yemekli (*kimse*)

аш-су [aş-su] aş su, yeme içme

ашханә [aşhane] aşhâne, yemekhâne, lokanta

ашчы [aşçı] aşçı

ашъяулык [aşyaulık] sofra örtüsü

ашыга-ашыга [aşıga-aşıga] acele acele

ашык- [aşık-] acele etmek

ашыгыч [aşıgıç] aceleli, acil; **ашыгыч ярдәм** [aşıgıç yardem] ilk yardım

ашыгычлык [aşıgıçlık] acelecilik

ашык-пошык [aşık-poşık] çok acele, apar topar

ашыктыр- [aşıktır-] acele ettirmek

ашыктыргыч [aşıktırgıç] çabuklandırıcı

ашып кит- [aşıp kit-] haddından aşırı olmak ◇ **ашып узган** [aşıp uzgan] haddından aşırı çoğalmış

ашыр- [aşır-] aşırmak, yükseltmek, gerçekleştirmek

аэровокзал [aêrovakzal (ayrovokzal)] havaalanı

аэродром [aêrodrom (ayrodrom)] hava alanı pisti

аэрочана [aêroçana (ayroçana)] havalı kızak

аю [ayu] ayı; **аю баланы** [ayu balanı] mürver; **аю көпшәсе** [ayu köpşesê] ayı kamışı ◇ **аю мае сөртү** [ayu mayı sörtu] şaşkına çevirmek, başına iş açmak; **аю хезмәте күрсәт-** [ayu hêzmetê kürset-] iyi hedefle kötü iş yapmak

аюкач [ayukaç] ayı yavrusu

аюколак [ayukolak] ayı kulağı (*bitkisi*)

аючы [ayuçı] ayıcı

ая [aya] 1. el ayası; 2. yün tarağı

ая- [aya-] merhamet etmek, acımak, korumak

аягүрә [ayagüre] ayak üstü

аяз [ayaz] açık, bulutsuz, ayaz

аяз- [ayaz-] ayazmak

аязлан- [ayazlan-] ayazlanmak

аяк [ayak] ayak; **аяк асты** [ayak astı] ayak altı; **аяк астындагы** [ayak astındagı] ayak altındaki; **аяк киеме** [ayak kiyêmê] ayakkabı; **аяк машинасы** [ayak maşinası] ayaklı dikiş makinası; **аяк очы белән** [ayak oçı bêlen] ayak ucu ile ◇ **аяк астында (бул-)** [ayak astında (bul-)] ayak altında olmak; **аяк астында (урал-, бутал-)** [ayak astında (ural-, butal-)] gereksiz yere dolaşmak; **аяк җиргә тимә-** [ayak cirge time-] çok çabuk yürümek; **аяк басмау** [ayak basmau] ayak çekmek; **аяк сузу** [ayak suzu] ölmek; **аяк тартма-** [ayak tartma-] ayakları geri geri gitmek; **аяк терәп** [ayak têrep] ayak direyip; **аяк чал-** [ayak çal-] ayak çelmek; **аяк ялы** [ayak yalı] ayak bastı parası, ayak kirası; **аякка епыл-** [ayakka yıgıl-] ayak öpmek; **аяк**

тан ек- [ayaktan yık-] kökten yıkmak; **аяк-кул** [ayak-kul] el ayak ◇ **аяк-кул белән каршы** [ayak-kul bêlen karşı] baştan ayağa karşı; **аяк-кулны бәйлә-** [ayak-kulnı beyle-] el ayağını bağlamak

аяклан- [ayaklan-] (*istekle*) harekete geçmek

аяклы [ayaklı] ayaklı ◇ **аяклы каза** [ayaklı kaza] ayaklı felâket; **аяклы мал** [ayaklı mal] evcil hayvanlar; **аяклы тарих** [ayaklı tarih] ayaklı tarih

аяк-саяк [ayak-sayak] seyrek

аяксыз [ayaksız] ayaksız

аяксыз-кулсыз [ayaksız-kulsız] elsiz ayaksız

аяксыз-кулсыз кал- [ayaksız-kulsız kal-] elsiz ayaksız kalmak

аякчу [ayakçu] çorap yerine ayağa dolanan kumaş parçası

аяныч [ayanıç] üzüntü, esef

аянычлы [ayanıçlı] üzüntülü, esefli

аяу [ayau] koruma

аяу: аяу атнасы [ayau: ayau atnası] 1. 21-28 Haziran (*en kısa geceli en uzun günlerde*) tabiatı koruma haftası; 2. çocuk doğuran kadının ilk haftası

аяусыз [ayausız] acımasız, merhametsiz

аяусызлан- [ayauızlan-] merhametsizlenmek

аяусызлык [ayausızlık] merhametsizlik

аҗаган [acagan] şimşek

аң [ang] anlayış, düşünüş, bilinç, şuur ◇ **аң бул!** [ang bul!] düşün! anla! hatırla!; **аң кер-** [ang kêr-] aklı başına gelmek; **аңга кил-** [angga kil-] şuuru yerine gelmek; **аңнан яз-** [angnan yaz-] şuurunu kaybetmek

аңа [anga] ona ◇ **аңа калса** [anga kalsa] ona kalsa; onun (*yanlış*) fikrince

аңар [angar] ona (*kimseye*)

аңарда [angarda] onda (*kimsede*)

аңардан [angardan] ondan (*kimseden*)

аң-белемле [ang-bêlêmlê] eğitimli, tahsilli

аңарчы [angarçı] (*belli*) vakte kadar

аңгармастан [anggarmastan] kendisini bilmezden, tesadüfen, şuursuzca, beklenmeksizin

аңгы-миңге [anggı-mınggê] bayılmaya yakın; kendisini de bilmezce

аңгыра [anggıra] ahmak, aptal ◇ **аңгыра бәрән (сарык, тавык, ябалак)** [anggıra beren (sarık, tavık, yabalak)] koyun beyinli

аңгырайт- [anggırayt-] (*biraz vakitte*) aklını kaybettirmek

аңгыралан- [anggıralan-] (*biraz vakitte*) aklını kaybetmek

аңгыралык [anggıralık] şuursuzluk

аңгыралыктан [anggıralıktan] şuursuzluktan

аңкау I [angkau] dalgın, dikkatsiz, özensiz

аңкау II [angkau] ağız arkası, damak; **аңкау авазлары** [angkau avazları] *gr.* ağız arkası sesleri

аңкы- [angkı-] çok kokmak

аңкыт- [angkıt-] çok kokutmak

аңла- [angla-] anlamak

аңлаешлы [anglayışlı] anlayışlı

аңлаешлылык [anglayışlılık] anlayışlılık

аңлаешсыз [anglayışsız] anlayışsız

аңламастан [anglamastan] anlamazdan

аңламыйча [anglamıyça] anlamazdan, bilmezden

аңларлык [anglarlık] anlaşılır

аңлат- [anglat-] anlatmak, açıklamak

аңлатма [anglatma] anlatma, açıklama

аңлатмалы [anglatmalı] anlatmalı, açıklamalı; izahlı

аңлаш- [anglaş-] anlaşmak

аңлашыл- [anglaşıl-] anlaşılmak

аңлашылмау [anglaşılmau] anlaşılmama, açıklanmama

аңлашылмаучылык [anglaşılmauçılık] anlaşılmamalık (*bir birini*), anlaşılmazlık, anlaşmamazlık

аңлы [anglı] düşünceli, şuurlu

аңлылык [anglılık] düşüncelilik, şuurluluk

аңсыз [angsız] düşüncesiz, şuursuz

аңсыздан [angsızdan] ansızın, birden bire

аңсызлан- [angsızlan-] şuursuzlanmak, düşüncesizlenmek

аңсызлык [angsızlık] şuursuzluk, düşüncesizlik

аңыш- [angış-] (*vaziyeti*) anlamak

аңышмыйча [angışmıyça] (*bir birini, vaziyeti*) anlamayınca

аһ [ah] ah ◇ **аһ ит-** [ah it-] ah etmek; **аһ ор-** [ah or-] çok ah etmek

аһ-вах [ah-vah] ah vah ◇ **аһ-вах ит- (кил-)** [ah-vah it- (kil-)] çok ah vah etmek (gelmek)

аһ-зар [ah-zar] ahuzar, ağlayıp sızlamak

аһылда- [ahılda-] ahlamak, ah etmek

аһәң [aheng] ahenk

аһәңдәш [ahengdeş] uygun

аһәңле [ahenglê] ahenkli

аһәңлелек [ahenglêlêk] ahenklilik

аһәңләш- [ahengleş-] ahenkleşmek

аһәңләштер- [ahengleştêr-] ahenkleştirmek

- Б -

ба [ba] b harfi

баб [bab] bab

баба [baba] dede; **баба кош** [baba koş] kaka kuş; **баба тел** [baba têl] eski dil, esas dil

бабай [babay] dede; her ihtiyar adam

бабасыр [babasır] bağırsak kurdu; **бабасыр уты** [babasır utı] bağırsak kurdunu çıkaran bitki, kurt düşürücü ot

бабачы [babaçı] sünnetçi

бавыр [bavır] bağır

бавыргалык [bavırgalık] bağırlık, eyerde karın kayışı

бавырлан- [bavırlan-] çok koyulanmak

бавырсак [bavırsak] hamurdan yapılma yuvarlakça yemek

багаж [bagaj] bagaj

багана [bagana] sütun, direk; **багана умарта** [bagana umarta] uzun bal kovanı ◇ **багана кебек катып кал-** [bagana kêbêk katıp kal-] odun gibi durmak

багла- [bagla-] bağlamak

багланыш [baglanış] bağlantı

багор [bagor] çengel

багучы [baguçı] ileri görüşlü (*kimse*), bakıcı, falcı

багышла- [bagışla-] adamak, bağışlamak

бае- I [bayı-] (*güneş, ay için*) batmak

бае- II [bayı-] zenginleşmek

бает- [bayıt-] zenginletmek

баз [baz] (*insan tarafından*) açılan çukur, mahzen

баз- [baz-] cesaret göstermek

базальт [bazal't] bazalt

базар [bazar] 1. pazar; 2. otorite, kıymet ◇ **базары күтәрел- (төш-)** [bazarı küterêl- (töş-)] pazarı, kıymeti, otoritesi yükselmek (düşmek); **базар яса- (кор-)** [bazar yasa- (kor-)] her kafadan bir ses çıkarmak

базарлыклы [bazarlıklı] pazarlık, satılık

базарлыксыз [bazarlıksız] pazarlıksız

базис [bazis] temel, alt yapı, baz

базык [bazık] iri yapılı, boylu-boslu

базымлы [bazımlı] cesur, cesaretli

базымсыз [bazımsız] cesaretsiz

бай [bay] zengin; **бай эчтәлекле** [bay êçtêlêklê] zengin mündereceatlı

байбак [baybak] bobak, dağ sıçanı

байбикә [baybike] zenginin karısı

байбәтчә [baybetçe] zenginin oğlu

байгура [baygura] kaba zengin (*kimse*)

байгыш [baygış] baykuş, miskin

байгышлан- [baygışlan-] sessiz durmak

байдарка [baydarka] sporcu kayığı

байлык [baylık] zenginlik

байрак [bayrak] bayrak

байракчы [bayrakçı] bayrakçı, bayraktar

байтак [baytak] 1. oldukça, bir hayli, epeyce; 2. çok; **байтак вакыт** [baytak vakıt] bir hayli zaman

байтал [baytal] genç kısrak

байтар [baytar] baytar

байтирәк [baytirek] 1. *mit.* kökü yedi kat derinlerde, başı yedi kat gökte olan ağaç; 2. yeni doğan çocuk için dikilen ağaç

бак- [bak-] bakmak

бака [baka] kurbağa; **бака ефәге** [baka yefegê] kurbağa bitkisi, yosun; **бака кабыгы** [baka kabıgı] midye kabuğu (*diri*); **бака кашыгы** [baka kaşıgı] midye *vb.* kabuğu (*ölü*); **бака сакалы** [baka sakalı] bitki adı; **бака тәңкәсе** [baka tengkesê] su mercimeği; **бака яфрагы** [baka yafragı] sinir otu

бак-бак [bak-bak] vak vak

бакалея [bakalêye] bakkaliye

бакалейчы [bakalêyçı] bakkal

бакен [bakên] deniz feneri

бакенчы [bekênçı] deniz feneri bakıcısı

баклажан [baklajan] patlıcan

бакра [bakra] karamuk

бактериаль [baktêrial'] bakteri ile ilgili

бактеризацияләү [baktêrizatsiyele-] bakteri üretmek

бактериология [baktêriologiye] bakteriyoloji

бактерия [baktêriye] bakteri

бакча [bakça] bahçe, bağ

бакчалык [bakçalık] bahçelik, bağlık

бакчачы [bakçaçı] bahçeci, bağcı

бакчачылык [bakçaçılık] bahçecilik, bağcılık

бакчы [bakçı] bak! bakın! bakın ne oldu!

бакылда- [bakılda-] vak vak etmek

бакыр [bakır] 1. bakır; 2. ibrik tepsisi; **бакыр акча** [bakır akça] bakır para; **бакыр елан** [bakır yılan] bakır renkli yılan

бакыр- [bakır-] bağırmak

бакырчы [bakırçı] bakırcı

бал I [bal] bal; **бал икмәге** [bal ikmegê] bal peteği kapağı; **бал корты** [bal kortı] arı

бал II [bal] balo

бала [bala] çocuk, yavru; **бала итәк** [bala itek] ispanyol etek; **бала караучы** [bala karauçı] çocuk bakıcısı; **балага уз-** [balaga uz-] gebe olmak

балавыз [balavız] balmumu, mum ◇ **балавыз сык-** [balavız sık-] sessiz ağlamak (hıçkırmak)

балавызла- [balavızla-] mumlamak

балавызлы [balavızlı] balmumu katarak yapılan

балаган [balagan] 1. baraka, kesekten yapılmış ev; 2. çadır tiyatrosu

балак [balak] paça (*pantalonun*)

балалайка [balalayka] balalayka

балала- [balala-] çocuk doğurmak

балалан- [balalan-] çocuklaşmak

балаларча [balalarça] çocukça

балалык [balalık] çocukluk

балан [balan] kartopu (*bitkisi*)

баланлык [balanlık] kartopu bitkisi olan yer

баланс [balans] bilanço, denge

баласыз [balasız] çocuksuz

баласызлык [balasızlık] çocuksuzluk

баласыт- [balasıt-] çocuk gibi görmek

бала-чага [bala-çaga] çoluk çocuk

балачак [balaçak] çocukluk çağı

балашар [balaşar] bal yiyen kuş

балбал [balbal] balbal

балдак [baldak] halka, kaşsız yüzük ◇ **балдак бармакка күрә, яр йөрәккә күрә** [baldak barmakka küre, yar yörekke küre] baldak parmağa göre yar yüreğe göre

балдыз [baldız] baldız

балерина [balêrina] balerin

балет [balêt] bale

балигъ: балигъ бул- [balig: balig bul-] rüşte ermek

балимәр [balimer] bal emer (*kuş*)

балкалак [balkalak] küçük kaşık

балкарак [balkarak] bal yiyici (*böcek*)

балкашык [balkaşık] *bk.* балкалак

балкон [balkon] balkon

балкы- [balkı-] parlamak

балкыш [balkış] parlak ışık, hâle

балл [ball] şiddet, kuvvet, güç (*hava*)

баллада [ballada] balad, efsane şiir

баллан- [ballan-] ballanmak

балласт [ballast] safra, balast

баллон [ballon] tüp, lastik, balon

баллы [ballı] ballı; **баллы баба** [ballı baba] ballı baba; **баллы гөмбә** [ballı gömbe] ballı mantar; **баллы кузак** [ballı kuzak] keçi boynuzu; **баллы чык** [ballı çık] ballı çiğ, ballık

балта [balta] balta; **балта остасы** [balta ostası] balta ile işleyen kimse; **балта сабы** [balta sabı] balta sapı ◇ **балтасы суга төшкән** [baltası suga töşken] kaygılı, kederli, hüzünlü, elemli

балтачы [baltaçı] dülger

балтачылык [baltaçılık] dülgerlik

балтыр [baltır] baldır

балтырган [baltırgan] baldıran

балчык [balçık] balçık

балчыклы [balçıklı] balçıklı

балчыксыл [balçıksıl] balçığa yakın

балык [balık] balık; **балык агы (сөте)** [balık agı (sötê)] balık sütü

балыклы [balıklı] balıklı

балыкчы [balıkçı] balıkçı

балыкчылык [balıkçılık] balıkçılık

бамбук [bambuk] bambu

банан [banan] muz

банда [banda] çete

бандероль [bandêrol'] küçük paket

бандит [bandit] çeteci

бандитларча [banditlarça] eşkiyalıkla

бандитлык [banditlık] çetecilik

банк [bank] banka ◇ **банк сук-** [bank suk-] kâğıt oyuncusu para

kazanmak; **банк тот-** [bank tot-] kâğıt tutmak

банка [banka] kavanoz

банкет [bankêt] ziyafet

банкир [bankir] banker, bankacı

банкрот [bankrot] müflis; **банкрот бул-** [bankrot bul-] iflâs etmek

банкротлык [bankrotlık] müflislik

бант [bant] band, fiyonk

баптизм [baptizm] baptizm

баптист [baptist] baptist

бар I [bar] var; **бар ит-** [bar it-] var etmek

бар II [bar] varlık ◇ **бар кадәр** [bar kader] varlık kadar

бар III [bar] bar, pavyon

бар- [bar-] varmak, gitmek, ulaşmak, yetişmek ◇ **менеп бар-** [mênêp bar-] çıkmak (*mes. dağa*); **яхшыланып бар-** [yahşılanıp bar-] gittikçe iyileşmek; **укып бар-** [ukıp bar-] her zaman okumak; **бара тора, бара торгач** [bara tora, bara torgaç] vara vara, gitgide; **барган саен** [bargan sayın] her vardığında; **барып кайт-** [barıp kayt-] gidip gelmek; **барып чык-** [barıp çık-] varıp çıkmak; **барып җит-** [barıp cit-] varıp yetmek

барабан [baraban] 1. davul, trampet; 2. top

барабанчы [barabançı] 1. davulcu; 2. topçu

бара-бара [bara-bara] yürüyerek

барак [barak] baraka

баранка I [baranka] simit

баранка II [baranka] dümen, direksiyon (*otomobilde*)

барда [barda] posa

баржа [barja] mavna

баритон [bariton] bariton

барла- [barla-] varlamak, yoklamak

барлау [barlau] varlama, yoklama

барлык I [barlık] varlık; **барлыкка кил-** [barlıkka kil-] ortaya çıkmak; **барлыкка китер-** [barlikka kitêr-] ortaya çıkarmak

барлык II [barlık] *gr.* olumluluk

барлык [barlık] hepsi, tamamı

барлы-юклы [barlı-yuklı] varlı yoklu, pek az

бармак [barmak] parmak ◇ **бармак аша карау** [barmak aşa karau] (*bir şeye*) göz yumma; **бармак буе** [barmak buyı] parmak kadarcık; **бармак исәбе (хисабы)** [barmak isebê (hisabı)] hece ölçü, hece vezni; **бармак янау** [barmak yanau] parmak ile işaret ederek azarlama; **бармакка бармак сукмау** [barmakka barmak sukmau] parmak kımıldatmama

бармакча [barmakça] eldiven parmağı

барометр [baromêtr] barometr

барон [baron] baron

баррикада [barrikada] barikat

барсы [barsı] hepsi, tamamı

бархан [barhan] barkan

барча [barça] hepsi, tamami

барщина [barşçina] angarya usülü

бары I [barı] fakat

бары II [barı] hepsi, tamamı

барыбер [barıbêr] hepsi bir, farksız, aynı, eşit, nasıl olsa da

барында [barında] var iken
барынча [barınça] var oldukça
барыс [barıs] pars
барыш [barış] varış, yürüyüş, gidiş
барышлый [barışlıy] (*bir yere*) giderken
барьер [baryêr] bariyer, engel
бас [bas] bas (*ses*)
баса [basa] 1. erkek kendir; 2. uzun müddet evlenmemiş erkek, bekâr
бас- [bas-] basmak; **басып ал-** [basıp al-] ele geçirmek, istila etmek; **басып чыгар-** [basıp çıgar-] neşretmek
баскак [baskak] *tar.* baskak
баскетбол [baskêtbol] basketbol
баскетболчы [baskêtbolçı] basketbolcu
баскын [baskın] baskın
баскынчы [baskınçı] baskıncı
баскыч [baskıç] merdiven
басма I [basma] merdiven ayağı, basamak
басма II [basma] basma
басма III [basma] basma, kumaş
басмачы [basmaçı] Türkistan azatlık hareketi mensupları (*1920-1930*)
басмачылык [basmaçılık] basmacılık
бассейн [bassêyn] havza, havuz
бастион [bastion] hisar
бастыр- [bastır-] bastırmak
бастыргыч [bastırgıç] (*kâğıt*) bastıracak
бастырык [bastırık] araba ile taşınan otları üstten bastırmak için bağlanan ağaç
бастырыкла- [bastırıkla-] bastırık ile bastırmak
бастырыл- [bastırıl-] bastırılmak; albastı veya kâbus tarafından bastırılmak
басу [basu] tarla, parsel, arsa; **басу капкасы** [basu kapkası] tarla kapısı; **басу юлы** [basu yulı] tarla yolu
басулык [basulık] tarlalık
басыл- [basıl-] basılmak
басым [basım] 1. basınç, baskı, basım; 2. vurgu; **басым яса-** [basım yasa-] baskı yapmak
басымсыз [basımsız] basımsız, basınçsız
басымчак [basımçak] halim, ağırlıksız, mutî
басынкы [baskınkı] sakin
басынкылан- [basânkılan-] sakinlenmek, telâş etmemek
бат- [bat-] batmak
батальон [batalyon] tabur
батарея [batarêye] batarya; pil; kalorifer dilimi
бата-чума [bata-çuma] batarak
батист [batist] patiska
баткак [batkak] batak
баткаклык [batkaklık] bataklık
батман [batman] batman
батрак [batrak] rençper
батраклык [batraklık] rençperlik
батынкы [batınkı] batık
батыр [batır] batur, bağatur
батыр- [batır-] batırmak; **батырып ал-** [batırıp al-] batırıp almak
батырлан- [batırlan-] bahadır gibi davranmak
батырларча [batırlarça] bahadır

gibi

батырлык [batırlık] bahadırlık

батырчылык [batırçılık] cesaretlilik; **батырчылык ит-** [batırçılık it-] cesaret (cüret) etmek

бау [bau] bağ

бахбай [bahbay] (*çocuk dilinde*) at, dahdah

бахыр [bahır] fakir, düşkün (*kimse*)

бацилла [batsilla] basil, mikrop

баш [baş] baş; **баш и-** [baş i-] baş eğmek; **баш сөяге** [baş söyegê] baş kemiği, kafa tası ◇ **баш аша** [baş aşa] üst makamı aşıp daha üste müracaat etme; **башын аша-** [başın aşa-] yok etmek; **баш бет-** [baş bêt-] felâkete uğramak; **баш бирмә-** [baş birme-] baş eğmemek; **баш ват-** [baş vat-] bir meselenin çözümü ile çok düşünmek; kafa ütülemek; **баш катыр-** [baş katır-] baş karıştırmak; **баш тарт-** [baş tart-] baş çekmek, reddetmek; **баш күтәр-** [baş küter-] baş kaldırmak, isyan etmek; **баш төзәт-** [baş tözet-] biraz içki ile sarhoşluğun mahmurluğunu atmak; **баш түн-** [baş tün-] baş yorulmak; **баш әйләнә-** [baş eylen-] baş dönmek; **баш өсте** [baş östê] baş üstüne!; **баш җит-** [baş cit-] aklı ermek; **башка кит-** [başka kit-] başına vurmak; **башы тишек** [başı tişêk] kulağı delik

башак I [başak] başak; **башак чыгар- (җибәр-)** [başak çıgar- (ciber-)] başakı çıkarmak

башак II [başak] (*ok, mızrak, süngü*) ucu

башаклан- [başaklan-] başaklanmak

башаклы [başaklı] başaklı

башаклылар [başaklılar] başaklı bitkiler

башаяклы [başayaklı] baştan bacaklı

башаяклылар [başayaklılar] baştan bacaklılar

башбаштак [başbaştak] keyfince davranmaya düşkün; dikbaşlı

башбаштаклан- [başbaştaklan-] keyfince davranmak

башбаштаклык [başbaştaklık] keyfince davranmalık

башваткыч [başvatkıç] çözümü güç olan (*şey*)

башка [başka] başka ◇ **башка чык-** [başka çık-] başa çıkmak; ailesinden ayrılmak

башкала [başkala] baş şehir

башкалык [başkalık] başkalık

башкар- [başkar-] yürütmek, becermek

башкарма [başkarma] yürütme, becerme

башкаручы [başkaruçı] yürütücü, becerici

башкатыргыч [başkatırgıç] çözümü güç, çapraşık

башкача [başkaça] ayrıca, başka türlü

башкисәр [başkiser] baş kesen (*kimse*), haydut, eşkiya

башкода [başkoda] kız istemeye giden birinci adam

башлам [başlam] baş kısım, giriş

башлан- [başlan-] başlanmak

башлангыч [başlangıç] başlangıç

башлаш [başlaş] başdaş

башлы [başlı] başlı, akıllı

башлык I [başlık] başlık

башлык II [başlık] rehber, kılavuz, başkan

башлы-күзле: башлы-күзле бул- [başlı-küzlê: başlı-küzlê bul-] evlenmek; **башлы-күзле ит-** [başlı-küzlê it-] evlendirmek

башлыча [başlıca] başlıca

башма-баш [başma-baş] başa baş

башмак [başmak] 1. paşmak; 2. iki yaşındaki sığır; **башмак тана** [başmak tana] iki yaşındaki inek, dana

башмакчы [başmakçı] paşmakçı

башня [başnya] kule

башсыз [başsız] başsız, akılsız

башсызлан- [başsızlan-] akılsız olmak

башсызлык [başsızlık] akılsızlık, başarısızlık

башта [başta] önce

баштагы [baştagı] önceki

баштан [baştan] önceden

баштанаяк [baştanayak] baştan ayağa, tamamen

баштүбән [baştüben] tepesi üstü

бая [baya] (*yakın*) geçen (*vakit*)

баягы [bayagı] önceki

баян [bayan] akordiyon

баянчы [bayançı] akordiyoncu

баҗа [baca] bacanak

баһадир [bahadir] bahadır

баһадирлык [bahadirlık] bahadırlık

бегемот [bêgêmot] suaygırı

без I [bêz] biz

без II [bêz] biz, sivri uçlu âlet

безелдә- [bêzêlde] vızıldamak

безкойрык [bêzkoyrık] bir cins yaban ördeği

безнеке [bêznêkê] bizimki

безнеңчә [bêznêngçe] bizim gibi; bizim düşündüğümüz gibi

белгеч [bêlgêç] uzman, bilgin

белгечлек [bêlgêçlêk] uzmanlık, bilginlik

белгән-күргән [bêlgen-kürgen] tanıdık

белдекле [bêldêklê] bilgili

белдексез [bêldêksêz] bilgisiz

белдер- [bêldêr-] bildirmek; belirtmek

белдерү [bêldêrü] 1. bildirme; 2. ilan, duyuru

белекле [bêlêklê] bilgili, âlim

белексез [bêlêksêz] bilgisiz, câhil

белем [bêlêm] ilim, bilim

белемле [bêlêmlê] ilimli, bilimli

белемсез [bêlêmsêz] 1. ilimsiz; 2. okuma-yazma bilmeyen

белен [bêlên] akıtma (*yemek*)

белен- [bêlên-] bilinmek

белер-белмәс [bêlêr-bêlmes] bilir bilmez

белеш [bêlêş] biliş

белеш- [bêlêş-] bilmeğe çalışmak, öğrenmek

белешле [bêlêşlê] bilgisi çok olan kimse

белешмә [bêlêşme] 1. bilişme; 2. bilgi alma verme, tanıtma

белешмәлек [bêlêşmelêk] ta-

nıtmalık

белештер- [bêlêştêr-] biliştirmek, kendi kendini anlamak

белештермичә [bêlêştêrmiçe] biliştirmeyerek, kendi kendini anlamayarak

белллетристика [bêllêtristika] edebiyat

белмичә [bêlmiçe] bilmeden

белмәмеш [bêlmemêş] bilmezlik; **белмәмешкә салын-** [bêlmemêşke salın-] kendini bilmezliğe vurmak

белуга [bêluga] mersin morinası, ak balık

бельэтаж [bêl'êtaj] (*tiyatroda*) birinci mevki

беләзек [bêlezêk] bilezik

беләк [bêlek] bilek

беләксә [bêlekse] bilekçe, bileklik

белән [bêlen] ile

беләү [bêleü] bileği, ege

беләүлә- [bêleüle-] bileğilemek, egelemek

бензин [bênzin] benzin, motorin

бер [bêr] bir; **бер катлы** [bêr katlı] bir katlı; **бер күзәнәкле** [bêr küzeneklê] bir gözeli (hücreli), tek hücreli (*hayvan*); **бер мәгънәле** [bêr megnelê] tek anlamlı; **бер пәрдәле** [bêr perdelê] tek perdeli; **бер айлык** [bêr aylık] bir aylık; **бер атналык** [bêr atnalık] bir haftalık; **бер еллык** [bêr yıllık] bir yıllık; **бер кочак** [bêr koçak] bir kucak; **бер сәгатьлек** [bêr segatlêk] bir saatlik; **бер тотам** [bêr totam] bir tutam; **бер чеметем** [bêr çêmêtêm] bir çimdik; **бер ярым** [bêr yarım] bir buçuk; **бер яшьлек** [ber yêşlêk] bir yaşındaki ◇ **бер авыз сүз** [bêr avız süz] tek kelimelik söz; **бер дигән** [ber digen] çok iyi; **бер табактан аша-** [bêr tabaktan aşa-] bir tabaktan yemek; **бер утыруда** [bêr utıruda] bir oturumda; **бер чыбыктан сөрелгән** [bêr cıbıktan sörêlgen] bir kökten sıyırılan; **бергә бишне куш-** [bêrge bişnê kuş-] bire bin katmak, mübalâğa etmek, abartmak

беравыздан [bêravızdan] bir ağızdan

беравык [bêravık] bir an

бераз [bêraz] biraz

беразга [bêrazga] az vakte

бераздан [bêrazdan] birazdan

бер-бер [bêr-bêr] bir bir

бербуын [bêrbuın] bir terimli

бервакыт(ны) [bêrvakıt(nı)] bir vakit

бервакытта [bêrvakıtta] aynı zamanda

бергә [bêrge] birlikte, beraber

бергә-бер [bêrge-bêr] bire bir

бергә-бергә [bêrge-bêrge] hep birlikte

бергәлек [bêrgelêk] birliktelik

бергәләп [bêrgelep] birleşerek

бердәй [bêrdey] bir gibi, benzer, tamamiyle benzer

бердәйлек [bêrdeylêk] eşitlik

бердәм [bêrdem] hep birden, birlikte

бердәмлек [bêrdemlêk] birlik, dayanışma

бердәмләш- [bêrdemleş-] birleşmek, birlik hâline gelmek

бердән [bêrden] birden, ansızın

бердәнбер [bêrdenbêr] yegâne, yalnız, tek

берек- [bêrêk-] birikmek, yapışmak

берек [bêrêk] ortak, dernek

береккәнлек [bêrêkkenlêk] yapışkanlık

беректер- [bêrêktêr-] yapıştırmak

беренче [bêrênçê] birinci

беренчедән [bêrênçêden] birinci delil olarak, birinçisi

беренчел [bêrênçêl] ilk, birincil

беренчелек [bêrênçêlêk] birincilik

берет [bêrêt] bere

бер-ике [bêr-ikê] bir iki, pek az

беришле [bêrişlê] [<bêr+işlê] tek düze, monoton

беркавым [bêrkavım] bir an

беркадәр [bêrkader] biraz

беркайда [bêrkayda] hiç bir yerde

беркайчан [bêrkayçan] hiç bir zaman

беркатлы [bêrkatlı] 1. bir katlı; 2. çok sade (*kimse*)

беркатлылык [bêrkatlılık] 1. tek katlılık; 2. çok sade olma

беркая [bêrkaya] hiç bir yere

беркем [bêrkêm] hiç kimse

беркет- [bêrkêt-] yapıştırmak

беркеткеч [bêrkêtkêç] yapıştırıcı

беркетмә [bêrkêtme] 1. zabıt tutma, kaydetme; 2. protokol

беркөе [bêrköyê] bir makamda, bir tarzda

беркөн [bêrkön] bir gün

беркөнге [bêrköngê] bir günlük

берле [bêrlê] (*derecelemede*) sıfır, en kötü düşük not

берлек I [bêrlêk] birlik

берлек II [bêrlêk] *gr.* teklik

берләш- [bêrleş-] birleşmek

берләшеп [bêrleşêp] birleşerek

берләшкән [bêrleşken] birleşen

берләшмә [bêrleşme] birleşme

берләштер- [bêrleştêr] birleştirmek

бермә-бер [bêrme-bêr] bir bir, iki defa fazla

бермәлне [bêrmelnê] bir anda

берни [bêrni] hiç bir şey

берникадәр [bêrnikader] biraz, biraz çok

бернинди [bêrnindi] hiç bir

бернихәтле [bêrnihetlê] bir azca

берничаклы [bêrniçaklı] bir ne kadar, biraz

берничек [bêrniçêk] asla, hiç bir türlü

берничә [bêrniçe] bir kaç

бернәрсә [bêrnerse] hiç bir şey

беррәттән [bêrretten] yanı sıra

берсе [bêrsê] biri, birisi

берсе-бер [bêrsê-bêr] hiç biri, hiç birisi

берсекөн(гә) [bêrsêkön(ge)] öbür gün(e)

берсүзсез [bêrsüzsêz] itirazsız

бертавыштан [bertavıştan] oy birligi ile

бертигез [bêrtigêz] aynı

бертоташтан [bêrtotaştan] durmadan, aralıksız olarak

бертуган [bêrtugan] aynı anababadan kardeş

бертуктамый(ча), бертуктаусыз [bêrtuktamıy(ça), bêrtuktausız] aralıksız, durmadan

бертөрле [bêrtörlê] bir çeşit, aynı

бертөсле [bêrtöslê] 1. aynı renk; 2. aynı

берчак(ны) [bêrçak(nı)] bir gün, bir defa

берьеллык [bêryıllık] bir yıllık

берьюлы [bêryulı] birden; (*onun*) ile birlikte

берьяклы [bêryaklı] tek yanlı

берәгәйле [bêregeylê] kuvvetli; bir, ama çok güçlü (*mes. delil*)

берәм-берәм [bêrem-bêrem] birer birer

берәмлек [bêremlêk] birim

берәмләп [bêremlep] birer birer, ayrı ayrı

берәм-сирәм [bêrem-serem] az az ve ayrı ayrı

берәмтеклә- [bêremtêkle-] birimliklemek

берәр [bêrer] birer

берәрсе [bêrersê] bir kimse

берәү [bêreü] 1. bir tane (*adet saymada*); 2. (*kimse*) biri, birey

берөзлексез [bêrözlêksêz] durmadan, ayırmadan, art arda

берүзе [bêrüzê] kendisi, yalnız başına

берүк [bêrük] lütfen

бет [bêt] bit

бет- [bêt-] bitmek ◇ **беткән баш беткән** [bêtken baş bêtken] ne olursa olsun

бетер- [bêtêr] bitirmek, tamamlamak

бетергеч [bêtêrgêç] silgi

бетерен- [bêtêrên-] tasalanmak

бетле [bêtlê] bitli

бетмәс-төкәнмәс [bêtmes-tökenmes] sonsuz, bitmez-tükenmez

бетон [bêton] beton

бетонла- [bêtonla-] betonlamak

бетончы [bêtonçı] betoncu

бетте! [bêttê!] tamam!

бетчә [bêtçe] sivilce

бетчәле [bêtçelê] sivilceli

бетчәлә- [bêtçele-] sivilcelemek

бетәш- [bêteş-] bitişmek

бибек [bibêk] kız kuşu

библиограф [bibliograf] bibliyografya ile meşgul olan (*kimse*)

библиография [bibliografiye] bibliyografya

библиотека [bibliyotêka] kütüphâne

бигрәк [bigrek] 1. daha çok, aşırı; 2. (*~te*) bilhassa, özellikle

бидон [bidon] bidon

бие- [biyê-] oynamak, dansetmek

биегәй- [biyêgey-] büyümek, yükselmek

биегәйт- [biyêgeyt-] büyütmek, yükseltmek

биек [biyêk] büyük, yüksek

биеклек [biyêklêk] büyüklük, yükseklik

биет- [biyêt-] oynatmak

биз [biz] bez, beze

биз- [biz-] bezmek

бизгәк [bizgek] sıtma

бизмән [bizmen] kantar

бизнес [biznês] iş, ticaret işi

бизнесмен [biznêsmên] iş (ticaret) adamı

бизон [bizon] bizon

бизә- [bize-] bezemek

бизәк [bizek] bezek

бизәкле [bizeklê] bezekli, süslü

бизәклә- [bizekle-] bezemek, süslemek

бик I [bik] sürgü, mandal

бик II [bik] pek, çok; **бик шәп** [bik şep] peki, pek iyi

бикле [biklê] sürgülü

бикләI- [bikle-] kapamak

бикләвеч [bikleveç] 1. sürgü dili; 2. tırkaz

биклән- [biklen-] kapanmak

бикләII- [bikle-] hatmetmek

бикрә [bikre] mersin balığı

бикә [bike] 1. zengin kadın; 2. isimlerden sonra kullanıldığında dişilik bildiren

бикәч [bikeç] yeni evli gelin

бил [bil] bel; büzülme; **билгә таян-** [bilge tayan-] elini beline koymak; **бил(не) бу-** [bil (nê) bu-] kuşanmak ◇ **бил бөк-** [bil bök-] bel bükmek

билбау [bilbau] kemer, kuşak, bel bağı

билге [bilgê] işaret, damga, not; **билге сал-** [bilgê sal-] işaret koymak

билгеле [bilgêlê] bilinen, belli

билгеләмә [bilgêleme] tanım

билгелә- [bilgêle-] işaretlemek; tayin etmek

билгелән- [bilgêlen-] işaretlenmek, tayin edilmek

билгесез [bilgêsêz] bilinmez, belli olmayan

билгесезлек [bilgêsêzlek] bilinmezlik

билдәмә [bildeme] 1. kadın elbisesinde belde kendisine dikilmiş kemer; 2. kasaplık hayvanların belkemiklerinin iki tarafından çıkarılan et

билет [bilêt] bilet

билле [billê] belli, beli varolan

билчән [bilçen] dikenli yabani ot

бильярд [bilyard] bilardo; **бильярд таягы** [bilyard tayagı] bilardo sopası

билә- I [bile-] (*yere~toprağa*) sahip olmak

билә- II [bile-] belemek

биләм [bilem] boş boşuna gezme; **биләмдә йөрә-** [bilemde yörê-] gezmek, volta atmak

биләмче [bilemçê] boş boşuna yürüyen

биләмә [bileme] müstemleke olan topraklar

биләү [bileü] belek, kundak bezi

биләүсә [bileüse] 1. dar belek; 2. belek bağı

биләүче [bileüçê] (*toprak~yerlere*) sahip olan (*kimse*)

бимаза [bimaza] rahatsızlık

бимазала- [bimazala-] rahatsız etmek

бимазалы [bimazalı] rahatsız

бина [bina] bina

бинихая [binihaye] sonsuz, büyük

бинокль [binokl'] dürbün

бином [binom] binom, iki terimli

бинт [bint] bant, sargı bezi

бинтла- [bintla-] bantlamak, sargı bezi ile sarmak

биографик [biografik] tercüme-i hâl (hayat hikâyesi) ile ilgili

биография [biyografiye] biyografi

биосфера [biosfera] biyolojik

çevre

биофизик [biofizik] biofizik

биохимия [biohimiye] biyokimya

бирге [birgê] buradaki, yakındaki

бире [birê] buraya, beri

бирегә [birêge] beri, buraya

биредә [birêde] burada, beride

биредән [birêden] buradan, beriden

бирел- [birêl-] 1. verilmek; 2. gönül vermek

бирелеп [birêlêp] gönülden

бирелүчән [birêlüçen] heveskâr, meraklı

бирем [birêm] ödev, ev ödevi

биреш- [birêş-] 1. zayıf düşmek; 2. teslim olmak

бирешмәүчән [birêşmeüçen] teslim olmayan (*kimse*)

биржа [birja] borsa

биржачы [birjaçı] borsacı

бирка [birka] satışa sunulan malların cinsini, kalitesini, ölçüsünü ve fiyatını bildiren levhacık

бирле [birlê] (*o zamandan*) beri, itibaren, ... den itibaren

бирнә [birne] çehiz (*çeyiz*)

биртел- [birtêl-] 1. bertilmek; 2. yara izi kalmak

бирчәй- [birçey-] (*yara veya vurmadan dolayı*) yara (kabarık iz) kalmak

бирән [biren] obur, çok yiyen

бирәсе [biresê] verecek, verilecek (*ödeme*)

бирәчәк [bireçek] verecek

бис [bis] alkış ünlemi

бистә [biste] mahalle, semt

бит I [bit] ki, ne,ne de olsa

бит II [bit] yüz ◇ **бит пеш-** [bit pêş-] utanmak; **биткә бәреп әйт-** [bitke berêp eyt-] yüze vurmak; **битен юмаган** [bitên yumagan] arsız, yüzsüz

бит III [bit] sayfa

битараф [bitaraf] bitaraf, tarafsız

битарафлык [bitaraflık] tarafsızlık

битлек [bitlêk] yüz örtüsü, peçe; **битлек ки-** [bitlêk ki-] peçe takmak; **битлеген ач-** [bitlêgen aç-] maskesini düşürmek

битләп [bitlep] sayfalarca

битсез [bitsêz] yüzsüz, utanmaz

битум [bitum] zift

битәр [biter] daha fazla

бихисап [bihisap] hesapsız

бичара [biçara] çaresiz

бичура [biçura] ev ruhu (*iyi ruh*)

бичә [biçe] beyin karısı

биш [biş] beş; **биш метр** [biş mêtr] beş metre

бишбармак [bişbarmak] beş parmak (*yemek*)

бишбылтыр [bişbıltır] çok zamanlar önce

бишек [bişêk] beşik

бишенче [bişênçê] beşinci

бишинә [bişine] beş iğne (*çorap örmek için*)

бишкуллап [bişkullap] beş el ile, çok istiyerek

бишле [bişlê] (*derecede*) beşli; çok iyi

бишлек [bişlêk] beşlik para

бишмәт [bişmet] kaftan

бишпочмак [bişpoçmak] beş köşeli; beşgen

биштәр [bişter] sırt torbası (çuvalı)

биштәрлә- [bişterle-] (*sırt torbasını*) sırta almak, sırtlamak

бишурынлы [bişurınlı] beş hâneli

бишьеллык [bişyıllık] beş yıllık (*plân*)

бишәрләп [bişerlep] beşerleyerek

бишәү [bişeü] beş tane

бишәүләп [bişeülep] beşi birden

бию [biyü-] dans etme, oynama

биюче [biyüçê] oyuncu, dansöz, dansör

бия [biye] kısrak

бияләй [biyeley] parmaksız eldiven

бланк [blank] boş kâğıt, form

блиндаж [blindaj] siper korunağı

блок I [blok] makara, yapma, kütle, beton blok

блок II [blok] güç birliği

блокада [blokada] abluka

блокадала- [blokadala-] ablukaya almak

блокнот [bloknot] bloknot

блюминг [blyuming] ağır tezgâh

блуза [bluza] blüz

бобрик [bobrik] 1. tüyleri dik olan kumaş; 2. kısa saçlı (*kimse*)

богау [bogau] bukağı, zincir

богаула- [bogaula-] bukağılamak, prangaya vurmak

богаулы [bogaulı] bukağılı, zincirli

богыл [bogıl] 1,5 metre boyunda kuru ot yığını

бодай [boday] buğday

боек- [boyık-] kederlenmek, hüzünlenmek, bunalmak

боек [boyık] hüzünlü, kederli, bunlu

боеклык [boyıklık] kederlilik, hazinlik, bunluluk

боендырык [boyendırık] boyunduruk

боер- [boyır-] buyurmak

боерык [buyırık] buyruk

божан [bojan] eşek arısı

боз [boz] buz; **боз кузгал-** [boz kuzgal-] buz akmağa başlamak; **боз сук-** [boz suk-] don vurmak, dolu vurmak ◇ **бозга утырт-** [bozga utırt-] aldatmak

боз- [boz-] bozmak

бозау [bozau] buzağı

бозаула- [bozaula-] buzağılamak

бозваткыч [bozvatkıç] buz kırıcı gemi

бозгыч [bozgıç] bozucu

бозлавык [bozlavık] (yer, yol) buz ile kaplanan

бозлан- [bozlan-] buzlanmak, buz tutmak

бозлы [bozlı] buzlu

бозлык [bozlık] buzul

бозык [bozık] bozuk; **бозык бокра** [bozık bocra] mantıkta ispatı kendinde görülen hüküm, kısır döngü ◇ **бозык юл (эш)** [bozık yul (êş)] ahlak bozukluğu; **бозык уй** [bozık uy] bozuk fikir

бозыклык [bozıklık] bozukluk

бозыл- [bozıl-] bozulmak

бозылыш- [bozılış-] bozuşmak

бойкот [boykot] boykot

бокал [bokal] kadeh, bardak

бокс I [boks] boks

бокс II [boks] (*hastahanede*) yoğun bakım (tecrit) odası

бокс III [boks] kısa saç

боксит [boksit] boksit

боксчы [boksçı] boksör

болагай [bolagay] takılan (*kimse*); şaklaban

болагайлан- [bolagaylan-] şaklabanlık etmek

болай [bolay] böyle; **болай гына** [bolay gına] öyle böyle, sebepsiz

болак [bolak] bulak, pınar, kanal

боламык [bolamık] bulamaç

болан [bolan] ren geyiği; **болан мүге** [bolan mügê] (*ren geyiğinin yediği*) yosun

боланчылык [bolançılık] ren geyiği besleme (*işi*)

болга- [bolga-] 1. bulamak; 2. sallamak

болгавыр [bolgavır] karışık, fesatlı (*zaman*)

болган- [bolgan-] bulanmak

болгандыр- [bolgandır-] bulandırmak

болганчык [bolgançık] bulanık ◇ **болганчык суда балык тот-** [bolgançık suda balık tot-] bulanık suda balık avlamak

болганчыкла- [bolgançıkla-] bulanmak

болганчыкландыр- [bolgançıklandır-] bulandırmak

болганыш [bolganış] bulanık (*vaziyet*)

болгари [bolgari] iyi kaliteli gön

болгат- [bolgat-] karıştırmak, bulatmak

болгаткыч [bolgatkıç] karıştırıcı âlet (*makine*)

болгатма [bolgatma] bulatma

болдыр [boldır] merdivenli eşik

болт [bolt] civata

болтла- [boltla-] civatalamak

болын [bolın] çayır

болынлык [bolınlık] çayırlık

болыт I [bolıt] bulut

болыт II [bolıt] su mantarı

болытла- [bolıtla-] bulutlamak; **болытлап тор-** [bolıtlap tor-] bulutlanıp geçmek

болытлан- [bolıtlan-] bulutlanmak

болытлы [bolıtlı] bulutlu

болытсыз [bolıtsız] bulutsuz

больница [bol'nitsa] hastahâne

большевизм [bol'şêvizm] bolşevizm

большевик [bol'şêvik] bolşevik

большевиклаш- [bol'şêviklaş-] bolşevikleşmek

большевиклаштыр- [bol'şêviklaştır-] bolşevikleştirmek

большевистик [bol'şêvistik] bolşeviklik ile ilgili

бомба [bomba] bomba; **бомбага тот-** [bombaga tot-] bombaya tutmak

бомбала- [bombala-] bombalamak

бомбардировщик [bombardirovşçik] bombardıman uçağı

бор I [bor] bor (*elementi*)

бор II [bor] diş delgi âleti

бор- [bor-] burmak; **борып ал-** [borıp al-] burup almak; **борып кертергә** [borıp kêrtêrge] burup sokmak; **борып җибәр-** [borıp ci-

ber-] geri döndürmek, kabul etmemek

борай [boray] bir çeşit buğday

бораy [borau] burgu

бораула- [boraula-] burgu ile delmek, burgulamak

бораулаучы [boraulauçı] burgucu

боргалан- [borgalan-] burgulanmak, her tarafa dönmek

боргалан-сыргалан- [borgalan-sırgalan-] döneklik etmek

боргыч [borgıç] 1. burucu; 2. emniyet anahtarı

боргычла- [borgıçla-] burmak

боргычлы [borgıçlı] burgulu; **боргычлы бораy** [borgıçlı borau] burgulu burma

борма [borma] burma

бормалы [bormalı] burmalı

бормалы-сырмалы [bormalı-sırmalı] dolambaçlı; kıvrıla kıvrıla giden

борна- [borna-] 1. *bk.* борынла-; 2. cücüklenmek

борсалан- [borsalan-] kaygılanmak

борт [bort] borda, küpeşte

борча [borça] pire

борчак [borçak] burçak ◇ **борчак кадәр** [borçak kader] küçük; **борчак сип-** [borçak sip-] ilgi çekici sözler söylemek

борчу [borçu] üzüntü, sıkıntı

борчулы [borçulı] sıkıntılı, üzüntülü

борчучан [borçuçan] üzüntü verici, rahatsız edici

борчы- [borçı-] üzmek, rahatsız etmek

борчыл- [borçıl-] üzülmek

борчылулы [borçılulı] üzülmeli

борчылучан [borçıluçan] üzülen

борщ [borsç] borç çorbası

борыла-сарыла [borıla-sarıla] sağa sola kıvrılarak

борылма [borılma] kıvrılma

борылмалы [borılmalı] kıvrılmalı

борыл- [borıl-] kıvrılmak; **борылып кара-** [borılıp kara-] dönüp bakmak

борылыш [borılış] dönüş, dönemeç

борын I [borın] burun; **борын тәмәкесе** [borın temekêsê] enfiye ◇ **борын аша сөйлә-** [borın aşa söyle-] açık söylememek; **борын башына** [borın başına] kelle başına; herkese

борын II [borın] eski, kadim, evvel; **борын заман** [borın zaman] çok eski zaman

борын-борыннан [borın-borınnan] evvel zamanlardan

борынгы [borıngı] çok evvelki

борынгылар [borıngılar] çok evvelki (*kimse*) ler; cetler

борынгылык [borıngılık] çok eskilik

борынгыча [borıngıça] çok eski gibi

борындык [borındık] 1. burunduruk; 2. bir cins kemirici hayvan

борынла- [borınla-] (*civciv*) yumurta kabuğunu kırmak (*burun göstermek*)

борыннан [borınnan] eskiden

борынчык [borınçık] küçük burun

борыс [borıs] kalas

борыч [borıç] biber

борычла- [borıçla-] biberlemek, acılamak

борычлы [borıçlı] biberli, acılı

бостан [bostan] bostan, çiçekli bahçe

бостон [boston] bir çeşit kumaş

бот [bot] but ◇ **бот буе** [bot buyı] küçük çocuk boyu (*hakkında*); **бот күтәреп ят-** [bot küterêp yat-] yan gelip yatmak

бота [bota] şoşon

бота- [bota-] budamak

ботак [botak] budak

ботаклан- [botaklan-] budaklanmak

ботаклы [botaklı] budaklı

ботаник I [botanik] botanik (*kimse*)

ботаник II [botanik] botanik ile ilgili

ботаника [botanika] botanik (*ilmi*)

ботарла- [botarla-] (*hayvan*) yüzmek, parçalamak

ботинка [botinka] bot, ayak kabı

ботка [botka] lapa

ботлы-чатлы [botlı-çatlı] (*ayakları*) çaprazlanmış; çok budaklı (*odun*)

бохар [bohar] Buhara'da yapılan, Buhara'dan gelen (*kimse, nesne*) ◇ **бохар песие** [bohar pêsiyê] zahit gibi, Buhara kedisi gibi

боцман [botsman] lostromo

бояр [boyar] boyar, derebeyi (*eski Rusya'da*)

божра [bocra] zincirin bir halkası

божралан- [bocralan-] halkalanmak

божралы [bocralı] halkalı

боҗыр [bocır] fındık tavuğu

брак [brak] ıskarta (*mal*), kusurlu, özürlü (*mal*)

браконьер [brakonyêr] kaçak avlanan (*kimse*)

браконьерлык [brakonyêrlık] kaçak avcılık

брандспойт [brandspoyt] itfaiye arabası

браунинг [brauning] bir tür tabanca, brovning

брезент [brêzênt] branda bezi

бригада [brigada] ekip, kol, tim

бригадир [brigadir] ekip, kol, tim başkanı

бригадирлык [brigadirlık] (*küçük*) başkanlık

бриз [briz] meltem

брикетла- [brikêtla-] biriketlemek

брикетлы [brikêtlı] biriketli

брикетчы [brikêtçı] biriketçi

бриллиант [brilliant] pırlanta

британ [britan] ingiliz

бритва [britva] ustura

бром [brom] brom

бромлы [bromlı] bromlu

броневик [bronêvik] zırhlı araba

бронемашина [bronêmaşina] zırhlı (*büyük*) araba

бронепоезд [bronêpoyêzd] zırhlı tren

бронетранспортёр [bronêtransportyor] zırhlı makina

бронза [bronza] bronz, tunç

бронзала- [bronzala-] bronzlamak, tunçlamak

бронхиаль [bronhial'] bronşa âit

бронхит [bronhit] bronşit

бронь [bron'] kontenjan
броня [bronya] zırh
бронялы [bronyalı] zırhlı
бронята- [bronyala-] zırhlamak
брошка [broşka] broş
брошюра [broşyura] broşür
брошюрала- [broşyurala-] broşür yapmak
бруствер [brustvêr] siper
брутто [brutto] brüt
брынза [brınza] beyaz peynir
брюнет [bryünet] esmer (*kimse*)
бу I [bu] buhar; **буга әйләндер-** [buga eylendêr] buhara çevirmek; **буга әйлән-** [buga eylen-] buhara çevirilmek
бу II [bu] bu; **бу юлы** [bu yulı] bu defa
бу- [bu-] boğmak
буа [bua] baraj gölü ◇ **буа буарлык** [bua buarlık] pek çok
буаз [buaz] gebe
буаръелан [buaryılan] boğa yılanı
буби [bubi] bubi
бугаз [bugaz] boğaz ◇ **бугаз ер- (киер-)** [bugaz yır- (kiyêr-)] boğaz yırtmak (germek); **бугазга ябыш-** [bugazga yabış-] gırtlağına yapışmak; **бугазга бугаз (кил-)** [bugazga bugaz (kil-)] boğaz boğaza gelmek
бугазла- [bugazla-] bogazlamak
бугай [bugay] galiba, her halde, muhtemelen
бугалак [bugalak] ilmik
буддачы [buddaçı] putperest
буддизм [buddizm] budizm
будка [budka] kulübe
будыр- [budır-] lâstik ile bağlama
будыргыч [budırgıç] çorap lâstiği *vb.* halka
будырма [budırma] çorap lâstiği
буе [buyı] boyu
буена [buyına] boyuna, boyunca, göre, üzerine
буенча [buyınça] boyunca
буй [buy] boy ◇ **буй бирмә-** [buy birme-] tâbî olmamak; **буй җит-** [buy cit-] 1. büyümek, (*kızlar hakkında*) rüşte ermek; 2. bir şeyi almaya imkân olmak; **буйга уз-** [buyga uz-] hâmile olmak
буй-буй [buy-buy] boy boy
буйвол [buyvol] manda
буйдак [buydak] bekâr (*kimse*)
буйла- [buyla-] boylamak
буйлап [buylap] boyunca
буйлатып [buylatıp] boydan boya
буйлы [buylı] yollu
буй-сын [buy-sın] boy-bos
буйсын- [buysın-] tâbi olmak, boyun eğmek
буйсындыр- [buysındır-] tâbi etmek, boyun eğdirmek
буйсынучан [buysınuçan] boyun eğmeye meyilli
буйсынучанлык [buysınuçanlık] boyun eğmeye meyillilik
буйчан [buyçan] uzun boylu, boylu boslu
букет [bukêt] buket, demet
букинист [bukinist] sahaf
буксир [buksir] 1. yedek halat; 2. romarkör
букча [bukça] kumaş çanta
бул- [bul-] olmak; **барып була** [barıp bula] gitmek mümkün; **эш-**

ләгән була [êşlegen bula] başarısız çalışarak davranıyor; **була калса** [bula kalsa] o takdirde; **була торып** [bula torıp] olarak; **булып чык-** [bulıp çık-] tesadüfen olmak, denk gelmek; **була бирсен** [bula birsên] öyle olsun ◇ **була гына күрмәсен** [bula gına kürmesên] (*öyle*) olmasın, sakın; **булмый торган** [bulmıy torgan] olmayan; **булды ни, булмады ни** [buldı ni, bulmadı ni] olsa ne, olmasa ne

булавка [bulavka] toplu iğne

булан- [bulan-] buharlanmak

булат [bulat] çelik

булачак [bulaçak] olacak

булган [bulgan] çalışkan,. becerikli, hamarat

булдыклы [buldıklı] güçlü, muktedir, kabiliyetli, becerikli

булдыклылык [buldıklılık] güçlülük, yeteneklilik, muktedirlilik, beceriklilik

булдыксыз [buldıksız] yeteneksiz, kabiliyetsiz, beceriksiz

булдыксызлан- [buldıksızlan-] yeteneksizlenmek

булдыксызлык [buldıksızlık] yeteneksizlik

булдыр- [buldır-] yapabilmek, başarmak

булка [bulka] francala

булмаган [bulmagan] tembel, beceriksiz

булыр-булмас [bulır-bulmas] olur olmaz

булышлык [bulışlık] yardımlık; **булышлык ит-** [bulışlık it-] yardım etmek; **булышлык күрсәт-** [bulışlık kürset-] yardım göstermek

булышчы [bulışçı] yardımcı

булыш- [bulış-] yardım etmek

бульвар [bul'var] bulvar

бульдог [bul'dog] buldok

бульдозер [bul'dozêr] buldozer

бульдозерчы [bul'dozêrçı] buldozer sürücüsü

бума [buma] sar'a, sar'a nöbeti; **бума ютәл** [buma yütel] boğuntulu öksürme

бумази [bumazi] dimi

бумалы [bumalı] sar'alı (*kimse*)

бункер [bunkêr] 1. kömürlük; 2. sığınak

бунт [bunt] isyan, baş kaldırma; **бунт күтәр-** [bunt küter-] isyan etmek, baş kaldırmak

бунтарь [buntar'] isyancı

бунтарьлык [buntar'lık] isyancılık

бунтчы [buntçı] isyancı

бур I [bur] tebeşir

бур II [bur] hırsız

бур III [bur] sondaj âleti

бура I [bura] tomruktan yapılan duvar; kiler

бура II [bura] değnek oyunu

бура- I [bura-] tomruklardan duvar yapmak (örmek)

бура- II [bura-] (*kar*) bürümek

буразна [burazna] saban izi

буразнала- [buraznala-] yer sürmek, bir defa saban ile yer açmak

буран [buran] boran, kar fırtınası ◇ **буран туздыр-** [buran tuzdır-] fırtına estirmek

буранла- [buranla-] boranlamak

буранлы [buranlı] boranlı

буржуа [burjua] burjuva

буржуазия [burjuaziye] burjuvazi

буржуазлаш- [burjuazlaş-] burjuvalaşmak

буржуй [burjuy] burjuva (*kimse*)

бурзай [burzay] tazı

бурка I [burka] kepenek

бурка II [burka] keçe konçlu çizme

бурлак [burlak] nehir gemilerini akıntıya karşı kıyıdan iple çekerek yüzdüren kimse, yedekçi

бурлаклык [burlaklık] yedekçilik

бурлат [burlat] koyu kırmızı, şarabî

бурлы [burlı] aklı kırmızı (*at*)

буровой [burovoy] sondaj kulesi

буровойчы [burovoyçı] sondaj işçisi

бурсы- [bursı-] kokuşmak

бурсык [bursık] porsuk

бурт [burt] sebze yığını

бурыч [burıç] borç; **бурычка ал-** [burıçka al-] borcuna almak; **бурычка бир-** [burıçka bir-] borç vermek; **бурычка бат-** [burıçka bat-] borca batmak

бусага [busaga] eşik ◇ **бусаганы тапта-** [busaganı tapta-] eşik aşındırmak

бусагалы [busagalı] eşikli

бута- [buta-] karıştırmak

бутавыч [butavıç] karıştırıcı âlet

бутагыч [butagıç] 1. karıştırıcı; 2. dolandırıcı (*talimat vb.*)

бутал- [butal-] 1. karışmak; 2. ayağa dolaşmak; 3. yanılmak; **буталып йөр-** [butalıp yör-] ayak altında dolaşmak; **буталып кал-** [butalıp kal-] şaşmak, şaşırmak

буталдыр- [butaldır-] 1. karıştırmak; 2. şaşırtmak

буталчык [butalçık] karışık

буталчыклык [butalçıklık] karışıklık, kargaşalık

буталыш [butalış] karmaşa, kargaşa, dolaşık

бутандыр- [butandır-] karıştırmak, aratmak

бутафория [butaforiye] butafor

бутерброд [butêrbrod] sandviç

бутышник [butışnik] sokaktaki bekçi

буфер [bufêr] tampon

буфет [bufêt] büfe

буфетчы [bufêtçı] büfeci

бух [buh] (*ünlem*) küt; **бух ит-** [buh it-] küt diye düşmek

буханка [buhanka] bir somun ekmek

бухгалтер [buhgaltêr] mühasip, muhesebeci

бухгалтерия [buhgaltêriye] muhasebe

бухта [buhta] (*deniz ve suda*) koy

буш [buş] boş; **буш ят-** [buş yat-] 1. işsiz olmak; 2. faydasız olmak; **буш ара** [buş ara] boş zaman; **буш җир** [buş cir] boş arazi ◇ **буш баш** [buş baş] câhil, bilgisiz; **буш буаз** [buş bugaz] boş boğaz; **буш итмә-** [buş itme-] ücretsiz koymamak; **буш куык** [buş kuık] lafazan

бушай- [buşay-] boşalmak

бушан- [buşan-] 1. boşa kalmak; 2. tuvalette büyük abdest yapmak; 3. gücü bitmek

бушка [buşka] boşa, faydasız (*iş, fiil*) ◇ **бушка китмә-** [buşka kitme-] boşa gitmemek

бушлай [buşlay] parasız, bedava

бушлат [buşlat] denizci ceketi

бушлык [buşlık] boşluk, aralık

буыл- [buıl-] boğulmak

буын [buın] boğum

буынлан- [buınlan-] boğumlaşmak

буынтык [buıntık] boğum yeri, boğum

буынтыкаяклылар [buıntıkayaklılar] boğumlu ayaklılar

буя- [buya-] 1. boyamak; 2. kirlemek

буял- [buyal-] 1. boyanmak; 2. kirlenmek

буялучан [buyaluçan] kir tutar

буян- [buyan-] boyanmak, süsleşmek, aşırı makyaj yapmak; **буян- ясан-** [buyan- yasan-] aşırı süslenip giyinmek

буяу [buyau] boya

буяулы [buyalı] boyalı

буяусыз [buyausız] boyasız

буяучы [buyauçı] boyacı

быгыр-быгыр [bıgır-bıgır] fıkır fıkır

быгырда-, быкырда- [bıgırda-, bıkırda-] fıkırdamak

быел [bıyıl] bu yıl

быелгы [bıyılgı] bu yıldaki

бызла- [bızla-] vızıldamak

бызылда- [bızılda-] (*sürekli*) vızıldamak

быкырдык [bıkırdık] çamurlu, pis

былбыл [bılbıl] bülbül

былтыр [bıltır] bir yıldır, geçen yıl

былтыргы [bıltırgı] geçen yıldaki

быргы [bırgı] (*askerlikte*) boru

быргычы [bırgıçı] borucu

бытбылда- [bıtbılda-] bıldırcın sesi çıkarmak

бытбылдык [bıtbıldık] bıldırcın

бытылда- [bıtılda-] mırıldamak

бытыр-бытыр [bıtır-bıtır] pıtır pıtır

бюджет [byudjet] bütçe

бюро [byuro] büro

бюрократ [byurokrat] bürokrat

бюрократик [byurokratik] bürokratik

бюрократия [byurokratiye] bürokrasi

бюрократлаш- [byurokratlaş-] bürokratlaşmak

бюрократлаштыр- [byurokratlaştır-] bürokratlaştırmak

бюст [byust] büst

бюстгалтер [byustgaltêr] sütyen

бәби [bebi] bebek; **бәби туе** [bebi tuyı] bebeğê isim koymak *vb.* ziyafeti

бәбилә- [bebile-] bebeklemek, doğurmak

бәбкә [bebke] 1. kaz ve ördek yavrusu; 2. yavrucuk; **бәбкә үләне** [bebke ülenê] kaz ve ördek yavrularının severek yediği ot

бәбәй [bebey] bk. **бәби**

бәбәк I [bebek] (*göz*) bebeği

бәбәк II [bebek] tomurcuk gözü

бәвел [bevêl] sidik

бәгъзе [begzê] bâzı

бәгырь [begır'] bağır, yürek

бәгърем [begrêm] sevdiğim

бәдбәхет [bedbehêt] bedbaht, kadersiz

бәддога [beddoga] beddua

бәдрәф [bedref] tuvalet
бәдән [beden] beden
бәет [beyêt] beyit, kısa destan
бәетче [beyêtçê] destancı
бәз [bez] bez
бәй I [bey] bağ, ip, urgan ◇ **бәйдән ычкын-** [beyden ıçkın-] ipten kurtulmak
бәй II [bey] bey
бәй III [bey] vay (*ünlemi*)
бәй-бәй [bey-bey] çocuğu uyutmak için söylenen söz
бәйге [beygê] at yarışı, yarış
бәйле I [beylê] bağlı, ilgili
бәйле II [beylê] bağlı
бәйлек [beylêk] *gr.* bağlama edatı
бәйлелек [beylêlêk] bağlılık
бәйлә- [beyle-] 1. bağlamak; 2. örmek
бәйләвеч [beylevêç] kısa bağ, bağlam
бәйләм [beylem] 1. örgü; 2. bağlam
бәйләм бәйлә- [beylem beyle-] örgü örmek
бәйлән- [beylen-] 1. bağlanmak; 2. azarlamak, yersiz çıkışmak
бәйләнеш [beylenêş] bağlanış, ilgi; **бәйләнешкә кер-** [beylenêşke kêr-] bağlantı yapmak; **бәйләнеш тот-** [beylenêş tot-] bağlantıyı devam ettirmek
бәйләнешсез [beylenêşsêz] bağlanışsız, ilgisiz
бәйләнчек [beylençêk] azarlayan (*kimse*), yersiz çıkışan
бәйләнчеклек [beylençêklêk] azarlayıcılık
бәйләнүчән [beylenüçên] azarlayıcı
бәйләү [beyleü] 1. bağlama; 2. örme
бәйләүсез [beyleüsêz] bağlamasız
бәйләүче [beyleüçê] bağlayıcı
бәйнә-бәйнә [beyne-beyne] tane tane, ayrıntılı olarak
бәйнәлмилəл [beynelmilel] milletler arası
бәйрәм [beyrem] bayram; **бәйрәм алды** [beyrem aldı] arefe; **бәйрәм ит-** [beyrem it-] bayram etmek ◇ **бәйрәм котлы булсын** [beyrem kotlı bulsın] bayramınız kutlu olsun
бәйрәмчә [beyremçe] bayramlık
бәйрәмче [beyremçe] bayramcı
бәйсез [beysêz] bağımsız, müstakil
бәйсезлек [beysêzlêk] bağımsızlık, müstakillik
бәк [bek] bey
бәке [bekê] buz üstüne su almak için açılan delik
бәкәл [bekel] toynak boğumu
бәла [bela] belâ ◇ **бәладән баш-аяк** [beladen baş-ayak] beladan kurtulmak için adak
бәла-каза [bela-kaza] bela kaza
бәлале [belalê] belâlı
бәлеш I [belêş] içine et, patates, pilav *vb.* koyarak pişirilen ekmek dolması
бәлеш II [belêş] vay, vay mânâsına ünlem
бәлзәм [belzem] 1. şurup; 2. yakı
бәлзәмлә- [belzemle-] 1. mezhemlemek; 2. tahnit etmek

бәлкем [belkêm] belki
бәлки [belki] belki
бәллүр [bellür] billur, kristal
бәлтерә- [beltêre-] (*zayıflık dolayı*) titremek
бәләк [belek] tokuç
бәләклә- [belekle-] tokuçlamak, tokaçlamak
бәләкәй [belekey] küçük
бәләкәйдән [belekeyden] (*çocuk için*) küçüklükten
бәләкәйлән- [belekeylen-] küçülmek
бәлҗә [belce] keser
бәндә [bende] bende, mürit, kul
бәпкә I [bepke] ekin demetleri yığını
бәпкә II [bepke] çatı iskeleti
бәпчек [bepçêk] söğüt çiçeği goncası
бәр- [ber-] vurmak, çarpmak
бәрабәр [beraber] 1. beraber; 2. yerine
бәрабәренә [beraberene] (*onun*) yerine
бәргәлә- [bergele-] kızgınlıkla çarpmak
бәргәлән- [bergelen-] kızgınlıkla sağa sola çarpmak
бәрел- [berêl-] çarpılmak
бәрелеш [berêlêş] vuruşma, çarpışma
бәрелеш- [berêlêş-] vuruşmak, çarpışmak
бәреп [berêp] keskin olarak (*"vurmak" tan*)
бәртәс [bertes] sazangillerden, tatlı sularda yaşayan bir cins balık
бәрхет [berhêt] kadife
бәрәкәт [bereket] bereket
бәрәкәтле [bereketlê] bereketli
бәрәкәтсез [bereketsêz] bereketsiz
бәрән [beren] kuzu, oğlak
бәрәнлә- [berenle-] kuzulamak
бәрәңге [berengge] patates
бәс I [bes] (*soğuktan olan*) don
бәс II [bes] 1. demek ki; 2. yeter
бәсле [beslê] (*soğuktan*) donlu
бәслән- [beslen-] (*soğuktan*) don almak
бәсәр- [beser-] donmak
бәти [beti] bk. бәрән
бәхет [behêt] baht ◇ **бәхеткә каршы** [behêtke karşı] bahta doğru
бәхетле [behêtlê] mutlu
бәхетсез [behêtsêz] mutsuz
бәхетсезлек [behêtsêzlêk] bahtsızlık
бәхил [behil] helâlleşme sözü; **бәхил бул** [behil bul] benden razı ol!
бәхиллек [behillêk] helâllik; razılık
бәхиллә- [behille-] helâllemek, helâl etmek
бәхилләт- [behillet-] helâl ettirmek
бәхилләш- [behilleş-] helâlleşmek
бәхәс [behes] bahis, çekişme, anlaşmazlık, tartışma
бәхәсле [beheslê] tartışmalı, mübahaseli
бәхәслелек [beheslêlêk] anlaşmazlık, bahislilik
бәхәсләш- [behesleş-] bahisleşmek, çekişmek

бәхәссез [behessêz] bahissiz, çekişmesiz

бәхәссезлек [behessêzlêk] bahissizlik, tartışmazsızlık

бәхәсче [behesçê] tartışmacı

бәя [beye] baha, kıymet, fiyat, değer; **бәя бир-** [beye bir-] değer vermek; **бәясе төш-** [beyesê töş-] değeri düşmek; **бәясе күтәрел-** [beyesê küterêl-] değeri artmak

бәяле [beyelê] değerli, kıymetli, pahalı

бәялә- [beyele-] değer (kıymet) vermek

бәяләмә [beyeleme] değer (kıymet) verme

бәян [beyan] beyan; **бәян ит-** [beyan it-] beyan etmek, açıklamak

бәясез [beyesêz] değersiz, kıymetsiz

бәясезлән- [beyesêzlen-] değersizlenmek, kıymetsizlenmek

бәү-бәү [beü-beü] ninni ara sözü, e, e..

бәһа [beha] baha

бөгел- [bögêl-] bökülmek, eğirilmek

бөгел-сыгыл- [bögêl-sıgıl-] eğilip bükülmek

бөгелеш [bögêlêş] büküm

бөгелмә [bögêlme] bükülme

бөгелүчән [bögêlüçen] bükülmeli

бөгәлчән [bögelçen] büvelek

бөгәлҗә [bögelce] yarımhalka

бөгәрлә- [bögerle-] kırıştırmak, buruşturmak

бөгәрлән- [bögerlen-] kırışmak

бөдрә [bödre] kıvırcık

бөдрәлән- [bödrelen-] kıvırcıklanmak

бөдрәлә- [bödrele-] kıvırcıklamak

бөе [böyê] örümcek, tarantel

бөек [böyêk] büyük (*kimse*)

бөер [böyêr] böğür, böbrek; **бөергә таян-** [böyêrge tayan-] elini beline koymak

бөке [bökê] kapak, tıpa

бөкелә- [bökêle-] (*şişe*) kapatmak

бөккән [bökken] ay çöreği

бөкләп- [böklen-] bükülmek

бөклә- [bökle-] 1. bükmek; 2. yumrultma, aşık kemiğini oyunda bel hâline getirmek

бөкре [bökrê] kambur

бөл- [böl-] iflâs etmek, batmak

бөлдер- [böldêr-] iflâs ettirmek, batırmak

бөлдергеч [böldêrgêç] iflâs ettirici, sersemletici

бөлдермә [böldêrme] kamçı sapında bulunan kayış bağ

бөр- [bör-] bürmek, büzmek

бөре [börê] tomurcuk ◇ **бөре ялга-** [börê yalga-] (*ağaç*) aşı yapmak

бөрелән- [börêlen-] tomurcuklanmak

бөреш- [börêş-] bürüşmek, buruşmak, büzüşmek

бөркә- [börkê-] püskürtmek; fışkırtmak

бөркегеч [börkêgêç] püskürteç

бөркел- [börkêl-] püskürmek; fıskiye edilmek; fışkırmak

бөркет [börkêt] kartal

бөркетче [börkêtçê] kartal ile av-

lanan avcı

бөркән- [börken-] örtünmek

бөркәнчек [börkençêk] bürümcük; duvak

бөркәү [börkeü] örtü

бөркү [börkü] çok sıcak ve rutubetli hava

бөркүлек [börkülê] çok sıcak ve rutubetli olma

бөркүлән- [börkülen-] çok sıcak ve rutubetli olmak

бөрлегән [börlêgen] böğürtlen

бөрмә [börme] bürme, büzme

бөрмәле [börmelê] bürmeli

бөрмәлә- [börmele-] bürmelemek

бөртек [börtêk] tohum, tane

бөртекле [börtêklê] taneli ◇ **бөртекле ашлыклар** [börtêklê aşlıklar] tahıl

бөртеклә- [börtêkle-] tanelemek, tohumlamak, *mec.* ayrıntılamak, iyice açmak

бөртекләп [börtêklep] taneleyerek, ayrıntılı şekilde

бөрчек [börçêk] kumaşta *vb.* bulunan küçük ve sık benek, nokta

бөрчек-бөрчек [börçêk-börçêk] kumlu

бөрчекләү [börçêkle-] kumlamak, nokta nokta renklenmek

бөрүле [börülê] büzgülü

бөтен [bötên] bütün, hep

бөтенесе [bötênêsê] bütünü, hepsi, tamamı

бөтенләй [bötênley] tamamiyle, tam

бөтенләйгә [bötênleyge] tamamen, bütünüyle

бөтенләтә [bötênlete] bütün şekilde

бөтенәй- [bötêney-] bütün olmak

бөтер- [bötêr-] (*ip vb.*) bükmek; fırıldatmak

бөтергеч [bötêrgeç] tapaç, fırıldak

бөтерел- [bötêrêl-] 1. (*ip*) bükülmek; 2. (*kimse*) fırıldamak; **бөтерелеп ал-** [bötêrêp al-] yakasına yapışmak

бөткә [bötêrke] (*ip, saç vb.*) bükülmüş, kıvrılmış kısmı

бөткәлән- [bötêrkelen-] kıvrımlanmak

бөткәч [bötêrkeç] (*bıyık ve saçın*) hususî bükülmüş kısmı

бөтерчек [bötêrçêk] topaç, fırıldak

бөти [böti] muska

бөтнек [bötnêk] nâne (*bitkisi*)

бөтәй- [bötey-] 1. bütün olmak; 2. ev bark sahibi olmak

бөтәйт- [böteyt-] ev bark sahibi ettirmek, giyinip kuşandırmak

бөя- [böye-] baraj yapmak

бөят [böyet] 1. ot yastık; 2. hamut, semer içine konan ot

бөҗәк [böcek] böcek

бүген [bügên] bu gün; **бүгеннән алып** [bugênnen alıp] bugünden îtibaren

бүгенге [bugêngê] bugünkü ◇ **бүгенге көн белән яшәү** [bügêngê kön bêlen yeşeü] gününü gün etmek

бүгенгәчә [bügêngeçe] bugüne kadar

бүген-иртәгә [bugên-irtege] bugün yazın, bugünlerde

бүдәнә [büdene] bıldırcın

бүз I [büz] bez kumaş, bez

бүз II [büz] mat beyaz

бүк [bük] kayın ağacı

бүки [büki] böcü, öcü

бүксә [bükse] büyük göğüs ◇ **бүксә киер** [bükse kiyêr-] göğüs kabartmak

бүкән [büken] kalın gövdeli ağaçtan tek parçalı sandalye, oturmak veya dikmek için kütük

бүл- [bül-] bölmek, paylaşmak, pay etmek

бүлгеч [bülgêç] bölücü, ayırıcı

бүлгәлә- [bülgele-] bölmek, ayırmak, parçalara ayırmak, parçalamak

бүлек [bülêk] şube; bölüm; **бүлек башы** [bülêk başı] başlık (*gazetede vb.*)

бүлекчә [bülêkçe] alt şube

бүлем [bülêm] bölüm, kısım; **бүлем саны** [bülêm sanı] *gr.* -ar, -er, -şar, -şer sayı ekleri şekli

бүлемтек [bülêmtêk] küçük bölüm, kısımcık, dilimcik

бүлен- [bülên-] bölünmek; **бүленеп чык-** [bülênêp çık-] ayrılmak; **бүленми торган** [bülenmi torgan] (*sayılarda*) bölünmeyen; **бүленә торган** [bülêne torgan] (*sayılarda*) bölünebilen

бүлендек [bülêndêk] salgı

бүленеш [bülênêş] bölünme

бүленүче [bülênüçê] (*sayılarda*) bölünebilen; (*bakteri*) bölünebilen

бүлеш- [bülêş-] bölüşmek

бүлкелдә- [bülkêlde-] lıkırdamak; cumbuldamak

бүлмә [bülme] oda

бүлт-бүлт [bült-bült] luk luk, lık lık

бүлтерек [bültêrêk] 1. güz mevsiminde doğmuş kuzu; 2. iki yaşındaki kurt; 3. cüce (*kimse*)

бүлтәй- [bültey-] dışbükey olmak

бүлтәймә [bülteyme] 1. kabartı, bomba; 2. dış bükey

бүләк [bülek] hediye, armağan, bağış; **бүләк ит-** [bülek it-] hediye etmek, armağan etmek

бүләклек [bülekêk] hediyelik

бүләклә- [bülekle-] 1. hediye vermek; 2. nişan vermek

бүләк-санак [bülek-sanak] hediyeler (*her türlü*)

бүлүче [bülüçê] bölücü

бүре [bürê] börü, kurt; **бүре аяғы** [bürê ayagı] kurt ayağı (*bitki adı*); **бүре баласы** [bürê balası] 1. kurt yavrusu; 2. çok yaramaz çocuk; **бүре күзе** [bürê küze] bir cins çilek; **бүре тырнагы** [bürê tırnagı] bir cins bitki; **бүре уы** [büre uı] 1. ısırgan otu; 2. bir çeşit hastalık; **бүре эте** [büre êtê] kurt köpeği; **бүре җиләге** [bürê çilegê] bir cins çilek, kurt çileği ◇ **бүресе улаган** [bürêsê ulagan] kısmeti ayağına gelmiş

бүрек [bürêk] börk, başlık

бүрекче [bürêkçê] börkçü, şapkacı, kalpakçı

бүрекчелек [bürêkçêlêk] börkçülük, şapkacılık

бүрт- [bürt-] kabarmak, börtmek, az pişmek

бүртен- [bürtên-] kızarmak, öfkelenmek

бүрттер- [bürttêr-] börttürmek, kabartmak

бүрәнкә [bürenke] huni

бүрәнә [bürene] tomruk ◇ **бүрәнә аркылы бүре күр-** [burene arkılı bürê kür-] bilgiçlik taslamak

бүс- [büs-] 1. patlayıp dökülmek; 2. *mec.* patlayıncaya kadar yemek

бүсел- [büsêl-] patlayıp dökülmek

бүсер [büsêr] fıtık

бүтәкә [büteke] 1. kuş midesi, kuş kursağı; 2. *mec.* küçük ve tombul

бүтән [büten] başka, diğer

бүтәнчә [bütençe] başkaca, ayrıca

- В -

ваба [vaba] veba

вагай- [vagay-] ufalanmak

вагайт- [vagayt-] ufalatmak

вагон [vagon] vagon

ваем [vayım] kaygı; **ваем чик-** [vayım çik-] kaygı çekmek

ваемла- [vayımla-] kaygılanmak

ваемлы [vayımlı] kaygılı

ваемлылык [vayımlılık] kaygılılık

ваемсыз [vayımsız] kaygısız, tasasız

ваемсызлык [vayımsızlık] kaygısızlık

ваз: ваз кич- [vaz: vaz kiç-] vaz geçmek, caymak

ваза [vaza] vazo

вазгыять [vazgıyet] vaziyet, durum

вазелин [vazêlin] vazelin

вазелинле [vazelinlê] vazelinli

вазифа [vazifa] vazife

вай [vay] vay! ; **вайга алмау** [vayga almau] kaygılanmama

вай-вай [vay-vay] vay vay

вак [vak] ufak, küçük ince; **вак бөртекле** [vak börtêklê] ufak taneli; **вак акча** [vak akça] bozuk para; **вак бәлеш** [vak belêş] küçük beliş; **вак милекчелек** [vak milêkçêlêk] küçük mülkiyetçilik ◇ **вак иләктән илә- (уздыр-, үткәр-)** [vak ilekten ile (uzdır, ütker-)] kılını kırk yararak incelemek; **вак сүз(ле)** [vak süz(lê)] incir çekirdeğini doldurmaz söz(lü).

вакант(лы) [vakant(lı)] açık, boş (*yer*)

вак-вак [vak-vak] ufak ufak

вакла- [vakla-] ufaklamak, ufalamak

ваклагыч [vaklagıç] ufalayıcı âlet

вакланма [vaklanma] kesir

вакланмалы [vaklanmalı] kesirli

ваклан- [vaklan-] ufaklanmak; **вакълап** [vaklap] ufaklanarak; **вакълап сат-** [vaklap sat-] ufaklayıp satmak, perakende satmak

ваклаучы [vaklauçı] ufalayıcı

ваклаш- [vaklaş-] ufaklaşmak; kılı kırk yarmak

вакълык [vaklık] 1. ufaklık; 2. boş boşuna davranmalık

вакса [vaksa] cilâ

ваксала- [vaksala-] cilâlamak

ваксын- [vaksın-] ufak saymak; ufak işlere önem vermek

вак-төяк [vak-töyek] ufak tefek

вакуум [vakuum] vakum, boşluk

вакчыл [vakçıl] incir çekirdeğini doldurmaz; ehemmiyetsiz

вакчыллан- [vakçıllan-] önemsiz işlerle meşgul olmak

вакчыллык [vakçıllık] önemsiz işlerle meşgul olma

вакыйга [vakıyga] vâkıa, hâdise, olay

вакыт [vakıt] vakit; **вакыт хисабы** [vakıt hisabı] vakit hesabı; **вакыты белән** [vakıtı bêlen] vakitli ile; **вакыты чыккан** [vakıtı çıkkan] eskimiş; **вакыт бар әле** [vakıt bar elê] daha vakit var; **вакыт килер (җитәр)** [vakıt kilêr (citer)] vakit

gelir (yeter); **вакыт уздыр-** [vakıt uzdır-] vakit geçirmek; **вакыты килгәндә** [vakıtı kilgende] vakit geldiğinde, vaktinde; **вакыты җиткәнче** [vakıtı citkençê] vakti gelene kadar; **вакыты җиткәч** [vakıtı citkeç] vakti yettikçe

вакыт-вакыт [vakıt-vakıt] vakit vakit

вакытлы [vakıtlı] vakitli, süreli; **вакытлы матбугат** [vakıtlı matbugat] süreli yayın; **вакытлы-вакытсыз** [vakıtlı-vakıtsız] vakitli vakitsiz

вакытлыча [vakıtlıça] vakitlice

вакытсыз [vakıtsız] vakitsiz

вакытында [vakıtında] vaktinde

вал I [val] şaft, mil

вал II [val] toprak set

валентлы [valêntlı] değerli

валентлык [valêntlık] birleşme değeri

валерьян, валериан [valêryan] valeryan

валидол [validol] kalp ilâcı

валлаһи [vallahi] vallahi

валчык [valçık] kırıntı ◇ **валчыгын да** [valçıgın da] hepsini

вальс [val's] vals

валюта [valyuta] döviz

ванадий [vanadiy] vanadyum

вандаллык [vandallık] vandallık, vahşilik

ванна [vanna] banyo; küvet

варвар [varvar] barbar

варварларча [varvarlarça] barbarlarca

варварлык [varvarlık] barbarlık

вариант [variant] versiyon, fark

вариацияләнү [variyatsiyelenü] varyasyonlamak

варис [varis] vâris

вариташ [varistaş] mirasçılardan her biri

вассал [vassal] vassal

васыять [vasıyet] vasiyet

васыятнамә [vasıyetname] vasiyetname

ват- [vat-] kırmak, parçalamak, bozmak; **ватып ал-** [vatıp al-] bozup almak, kırıp almak (*bir parçasını*)

ватан [vatan] vatan

ватандаш [vatandaş] vatandaş

ватанчы [vatançı] vatanperver

ватанчылык [vatançılık] vatanperverlik

вата-сындыра, вата-жимерә [vata-sındıra, vata-cimêre] bozuk şekilde (*söylemek*), çatra patra

ватин [vatin] astar için pamuk

ваткыч [vatkıç] ceviz, fındık *vb.* kırma âleti

ватман [vatman] mühendislerin kullandığı bir cins kâğıt, karton

ватт-сәгать [vatt-segat'] vat-saat

ваттыр- [vattır-] kırdırmak, parçalattırmak

ватык [vatık] bozuk, kırık; **ватык-китек, ватык-сынык** [vatık-kitêk, vatık-sınık] bozuk kırık; **ватык-җимерек** [vatık-cimêrêk] harabe

ватыл- [vatıl-] kırılmak, bozulmak

ватылган [vatılgan] bozulmuş

ватылучан [vatıluçan] bozulacak gibi, gevrek

ватып-сындырып, ватып-җимереп [vatıp-sındırıp, vatıp-cimêrêp]

(*dill*) başını gözünü yararak (*konuşmak*), çatra patra

вау, вау-вау [vau, vau- vau] hav hav

вафат [vafat] vefat; **вафат бул-** [vafat bul-] vefat etmek

вафля [vaflye] gofret

вахта [vahta] vardiya; **вахта(да) тор-** [vahta(da) tor-] vardiyaya kalmak

вегетариан [vêgetariyan] vejeteryen, et yemeyen

ведомость [vêdomost'] bordro

ведомство [vêdomstvo] idare, genel müdürlük

вексель [vêksêl'] bono

вектор [vêktor] vektör

велосипед [vêlosipêd] bisiklet

велосипедчы [vêlosipêdçı] bisikletçi

вельвет [vêlvêt] kadife kumaş

вена [vêna] toplardamar

венгр [vêngr] Macar

венгрча [vêngrça] Macarca

венерик [vênêrik] zührevî

вентиляция [vêrtilyatsiye] havalandırma

веранда [vêeranda] veranda, ayvan

вермишель [vêrmişel'] tel şehriye

вертикаль [vêrtikal'] dik (düşey) çizgi

вертолёт [vêrtolyot] helikopter

вертолетчы [vêrtolyotçı] helikopter pilotu

ветеран [vêtêran] 1. gazi; 2. emektar

ветеринар [vêtêrinar] veteriner, baytar

ветеринария [vêtêrinariye] veterinerlik, baytarlık

вето [vêto] veto

взвод [vzvod] (*askeri*) takım

взнос [vznos] ödeme, aidat, taksit

виза [viza] vize

викторина [viktorina] bilgi yarışması

винегрет [vinêgrêt] Macar salatası, Rus salatası

виноград [vınograd] üzüm, üzüm asması; **виноград бакчасы** [vinograd bakçası] üzüm bağı; **виноград үстерүче** [vinograd üstêrüçê] üzümcü

виноградчылык [vinogradçılık] üzümcülük

винт [vint] 1. vida; 2. pervâne; 3. uskur

винтовка [vintovka] piyade tüfeği

вирус [virus] virüs

вируслы [viruslı] virüslü

витамин [vitamin] vitamin

витаминлаштыр- [vitaminlaştır-] vitaminleştirmek

витаминлы [vitaminlı] vitaminli

витрина [vitrina] vitrin

вклад [vklad] mevduat

власть [vlast'] iktidar, hâkimiyet, devlet teşkilâtı; **власть башында тор-** [vlaşt' başında tor-] hakimiyet başında durmak

водород [vodorod] hidrojen

водородлы [vodorodlı] hidrojenli

вокаль [vokal'] vokal; ünlü (*ses*)

вокзал [vokzal] gar, garaj

волейбол [volêybol] voleybol

волейболчы [volêybolçı] voley-

bolcu

волокита [volokita] 1. kırtasiye; 2. *mec.* kadın düşkünlüğü

волокитачы [volokitaçı] 1. kırtasiyeci; 2 kadın düşkünü

вольфрам [vol'fram] volfram, tungsten

восстание [vosstaniye] isyan, ayaklanma

врач [vraç] doktor, hekim

вуз [vuz] yüksek okul

вузара [vuzara] yüksek okullar arası

вулкан [vulkan] volkan, yanardağ

вулканик [vulkanik] volkanik

вульгар [vulgar] vulgar, halk seviyesinde

вульгарлаштыр- [vulgarlaştır-] vulgarlaştırmak, halk seviyesine indirmek

выж, выж-выж [vıj, vıj-vıj] vız, vız vız

выжгыр-, выжгырт- [vıjgır-, vıjgırt-] kovmak, kovdurmak

выжла- [vıjla-] 1. vızlamak; 2. çabuk gitmek

выжылда- [vıjılda-] 1. vızıldamak; 2. çok çabuk hareket etme

выжылдавык [vıjıldavık] çocukların ip veya sopa ile vızıldatarak oynadıkları oyun âleti

вымпел [vımpêl] flâma

вышка [vışka] kule

вә [ve] ve

вәгазь [vegaz'] vaaz

вәгазьлә- [vegaz'le-] vaaz etmek

вәгазьче [vegazçê] vaiz, vaazcı

вәгъдә [vegde] vaad, söz verme; **вәгъдә бир-** [vegde bir-] söz vermek; **вәгъдә бирнәсе** [vegde birnesê] (*кызлар*) söz kesti hediyesi; **вәгъдә бүләге** [vegde bülegê] (*herkes*) söz hediyesi; **вәгъдә ит-** [vegde it-] vaad etmek, söz vermek; **вәгъдәдә тор-** [vegdede tor-] sözünde durmak ◇ **вәгъдә-иман** [vegde-iman] söz bir, Allah bir

вәгъдәле [vegdelê] 1. vaadini tutan; 2. nişanlı

вәгъдәләш- [vegdeleş-] vaadleşmek

вәгъдәсез [vegdesêz] sözünde durmayan, sebatsız

вәгъдәсезлек [vegdesêzlêk] sebatsızlık

вәгъдәчел [vegdeçêl] sözünde duran, sebatlı

вәзир [vezir] vezir

вәйран [veyran] viran, harap; **вәйран бул-** [veyran bul-] harap olmak, viran olmak; **вәйран ит-** [veyran it-] harap etmek, viran etmek

вәйранлык [veyranlık] viranlık

вәкаләт [vekalet] vekâlet; **вәкаләт бир-** [vekalet bir-] vekâlet vermek; **вәкаләт кәгазе** [vekalet kegazê] vekâlet kağıdı, vekâletnâme

вәкаләтле [vekaletlê] vekâlet verilmiş (*kimse*)

вәкаләтнамә [vekaletname] vekâletname

вәкарь [vekar'] vekar, ağır başlılık; **вәкарь белән** [vekar' bêlen] vekar ile, ağır başlılıkla

вәкарьле [vekar'lê] ağır başlı, vekarlı

вәкил [vekil] vekil, temsilci; **вәкилләр палатасы** [vekiller palatası] millet vekilleri meclisi

вәкиллек [vekillêk] vekillik; konsolos

вәкиллекле [vekillêklê] vekâlet verilmiş (*ülke*); konsoloslu

вәсвәсә [vesvese] vesvese; **вәсвәсә сал- (тарат-)** [vesvese sal-(tarat-)] vesvese salmak (yapmak); **вәсвәсәгә төш-** [vesvesege töş-] vesveseye düşmek

вәсвәсәле [vesveselê] vesveseli

вәсвәсәлә- [vesvesele-] vesveselemek, vesveseye düşürmek

вәсвәсәлән- [vesveselen-] vesveselenmek

вәсвәсәче [vesveseçê] vesveseci

вәссәлам [vesselem] vesselâm

вәхши [vehşi] 1. vahşi; 2. zalim

вәхшилек [vehşilêk] vahşilik

вәхшилән- [vehşilen-] vahşilenmek

вәхшиләрчә [vehşilerçe] 1. vahşiler gibi; 2. canavarca

вәхшәт [vehşet] vahşet

вәхшәтле [vehşetlê] vahşetli

вөҗдан [vöcdan] vicdan ◇ **вөҗдан газабы** [vöcdan gazabı] vicdan azabı; **вөҗдан кушканча** [vöcdan kuşkança] vicdan emrince; **вөҗдан тынычлыгы өчен** [vöcdan tınıçlığı öçên] vicdan rahatlığı için

вөҗданлы [vöcdanlı] vicdanlı

вөҗданлылык [vöcdanlılık] vicdanlılık

вөҗдансыз [vöcdansız] vicdansız

вөҗдансызлан- [vöcdansızlan-] vicdansızlanmak

вөҗдансызлык [vöcdansızlık] vicdansızlık

вөҗуд [vöcüd] vücut, varlık

- Г -

габардин [gabardin] gabardin

габарит [gabarit] boyut

габаритлы [gabaritlı] boyutlu

гавам [gavam] avam

гага [gaga] deniz ördeği, pufla

гагара [gagara] boynu benekli ördek

гадел [gadêl] âdil, adl

гаделлек [gadêllêk] âdillik, adalet

гаделлекле [gadêllêklê] adaletli

гаделлексез [gadêllêksêz] adaletsiz

гаделсезлек [gadêlsêzlêk] adaletsizlik

гади [gadi] âdi, basit, sade; **гади генә** [gadi gêne] sadece; **гади вакланма** [gadi vaklanma] âdi kesir; **гади сөйләм** [gadi söylem] *gr.* konuşma dili; **гади җөмлә** [gadi cömle] *gr.* basit cümle

гадилек [gadilêk] âdilik, sadelik

гадиләндер- [gadilendêr-] (*matematikte*) basitleştirmek

гадиләш- [gadileş-] basitleşmek

гадиләштер- [gadileştêr-] basitleştirmek

гадиләштерелгән [gadileştêrêlgen] basitleştirilmiş

гадиләштерүчелек [gadileştêrücêlêk] basitleştiricilik

гадәт [gadet] adet, gelenek, görenek; **гадәттән тыш** [gadetten tış] fevkalâde, olağan üstü; **гадәт ит-** [gadet it-] âdet edinmek; **гадәткә кер-** [gadetke kêr-] âdet olup gitmek

гадәтенчә [gadetênçe] 1. âdetince, alışılmış; 2. sıradan, alelâde

гадәти [gadeti] âdetâ, sıradan, alelâde, alışılmış

гадәтилек [gadetilêk] âdetâlık

гадәтле [gadetlê] âdetli

гадәтләнгән [gadetlengen] alışılmış

гадәтлән- [gadetlen-] alışılmak, alışmak

гадәтләндер- [gadetlendêr-] alıştırmak

гадәтсез [gadetsêz] terbiyesiz

гадәтсезлек [gadetsêzlêk] terbiyesizlik

гадәтсезлән- [gadetsêzlen-] terbiyesizlenmek

гадәттә [gadette] âdeten, kaideli

гадәттәге [gadettegê] her günkü, alışılmış

гадәттәгечә [gadettegêçe] her günkü gibi

гадәтчә [gadetçe] âdet olduğu üzre

гаеп [gayêp] ayıp, suç; **гаеп ит-** [gayêp it-] ayıp saymak ◇ **гаебен ач-** [gayêbên aç-] teşhir etmek; **гаеп так- (ташла-)** [gayêp tak-(taşla-)] suçlamak, ayıplamak; **гаеп эш** [gayêp êş] ayıp iş, suç

гаепле [gayêplê] ayıplı, suçlu

гаеплелек [gayêplêlêk] ayıplılık, suçluluk

гаепләнүче [gayêplenüçê] ayıplanmış (*kimse*), suçlanmış (*kimse*)

гаеплә- [gayêple-] ayıplamak, suçlamak

гаеплəү [gayêpleü] ayıplama;

suçlama kararı

гаепләүче [gayêpleüçê] ayıplayıcı, suçlayıcı

гаепсез [gayêpsêz] ayıpsız, suçsuz; **гаепсезгә чыгар-** [gayêpsêzge çıgar-] aklamak

гаепсезгә [gayêpsêzge] suçsuz olduğu halde

гаепсездән [gayêpsêzden] suçsuz olarak

гаепсезлек [gayêpsêzlêk] suçsuzluk, ayıpsızlık

гает [gayêt] dini bayram

газ I [gaz] gaz; **газ үлчәгеч** [gaz ülçegêç] gaz ölçü âleti; **газ үткәргеч** [gaz ütkergêç] gaz akıtma borusu

газ II [gaz] bir cins dokuma türü, kanaviçe; **газ яулык** [gaz yaulık] gazlı bezden başörtüsü

газап [gazap] azap; **газап күр- (чик-)** [gazap kür- (çik-)] azap görmek (çekmek); **газап чиктер-** [gazap çiktêr-] azap çektirmek

газапланган [gazaplan-] azaplanmak

газапла- [gazapla-] azaplamak

газаплы [gazaplı] azaplı, sıkıntılı, elemli

газаплылык [gazaplılık] azaplılık

газел [gazêl] gazal, ceylan, geyik

газета [gazêta] gazete

газетчы [gazêtçı] gazeteci

газиз [gaziz] aziz

газла- [gazla-] gazlamak, gaz vermek

газландыр- [gazlandır-] gazlandırmak, gaz vermek

газлы [gazlı] gazlı

газраил [gazrail] Azrail

газсызла- [gazsızla-] gazsızlamak

газсызландыр- [gazsızlandır-] gazsızlandırmak

газсыман [gazsıman] gaz gibi

гаилә [gaile] aile; **гаилә тормышы** [gaile tormışı] aile yaşayışı

гаиләле [gailelê] aileli

гаиләчел [gaileçêl] ailesine düşkün

гайбәт [gaybet] gıybet, dedikodu, lâkırdı; **гайбәт сат- (чәйнә-)** [gaybet sat- (çeyne-)] dedikodu yapmak

гайбәтче [gaybetçê] gıybetçi, dedikoducu

гайбәтчел [gaybetçêl] gıybet düşkünü

гайбәтчән [gaybetçen] gıybetçi

гайгылда- [gaygılda-] 1. vaklamak; 2. kahkaha atmak

гайре [gayrê] gayrı, başka, diğer

гайрәт [gayret] gayret ◇ **гайрәт белән** [gayret bêlen] gayret ile; **гайрәт кер-** [gayret kêr-] gayreti gelmek, gayretlenmek; **гайрәт ор- (чәч-)** [gayret or- (çeç-)] cesurluk taslamak; **гайрәтен чигер- (кайтар-)** [gayretên çigêr- (kaytar-)] ilgi, sevgi ve isteği azalmasına sebep olmak

гайрәтле [gayretlê] gayretli

гайрәтлелек [gayretlêlêk] gayretlilik

гайрәтлән- [gayretlen-] gayretlenmek

гайрәтләндер- [gayretlendêr-] gayretlendirmek

гакыл [gakıl] akıl

гакыллы [gakıllı] akıllı

гакыллылык [gakıllılık] akıllılık

галактика [galaktika] galaksi

галантерея [galantêrêye] tuhafiye

галибанә [galibane] galip olarak, galip şekilde

галим [galim] âlim

галим-голәмә [galim-goleme] âlim ulemâ

галимлек [galimlêk] âlimlik

галош [galoş] galoş, konçsuz lâstik ayakkabı

галстук [galstuk] kravat

галәм [galem] âlem

галәмәт [galemet] 1. alâmet, işaret; 2. çok fazla

гамак [gamak] hamak

гамаш [gamaş] tozluk

гамма [gamma] (*musîkide*) gam

гамма нурлар [gamma nurlar] gamma ışıkları

гамь [gam'] gam, kaygı ◇ **гамендә дә юк** [gamênde de yuk] fikrinde yok; **гамь чик-** [gam' çik-] gam çekmek

гамьле [gam'lê] gamlı

гамьсез [gam'sêz] gamsız

гамьсезлек [gam'sêzlêk] gamsızlık

гамьсезлән- [gam'sezlen-] gamsızlanmak

гамәл [gamel] amel; uygulama ; **гамәл кыл-** [gamel kıl-] dini amel yapmak; **гамәлгә аш-** [gamelge aş-] gerçekleşmek; **гамәлдән чыгар-** [gamelden çıgar-] yürürlükten kaldırmak; **гамәлдән чыккан** [gamelden çıkkan] yürürlükten kaldırılmış (*kanun vb.*)

гамәлдә [gamelde] hakikatte, gerçekte

гамәлдәге [gameldegê] yürürlükteki

гангрена [gangrêna] kangren

гангреналы [gangrênalı] kangrenli

ганимәт [ganimet] ganimet

гарантия [garantiye] garanti; **гарантия бир-** [garantiye bir-] garanti vermek

гарантияле [garantiyelê] garantili

гарантиялә- [garantiyele-] garanti altına almak

гарасат [garasat] arasat; fırtına

гардероб [gardêrob] gardırop

гардеробчы [gardêrobçı] gardıropçu

гариза [gariza] ariza, dilekçe

гарз [garz] 1. arz; 2. yer yüzü; 3. paralel

гарип [garip] sakat

гариплек [gariplêk] sakatlık

гариплә- [gariple-] sakatlamak

гариплән- [gariplen-] sakatlanmak

гарипләндер- [gariplendêr-] sakatlandırmak

гармония [garmoniye] uyum

гармонияле [garmoniyelê] uyumlu

гармониялелек [garmoniyelêlêk] uyumluluk

гармонияләш- [garmoniyeleş-] uyum içinde olmak

гармониясезлек [garmoniyesêzlêk] uyumsuzluk

гармун [garmun] akordeon

гармунчы [garmunçı] akordeoncu

гарнизон [garnizon] garnizon

гарпун [garpun] zıpkın

гарпунчы [garpunçı] zıpkıncı

гарык: гарык бул- [garık: garık bul-] 1. suda boğulmak; 2. çok fazla işe *vb.* batmak, gömülmek; 3. bıkmak; **гарык булганчы** [garık bulgançı] boğuluncaya kadar; tıka basa (*yemek*)

гарь [gar'] ar, namus

гарьлек [garlêk] arlık, namusluluk

гарьлән- [garlen-] arlanmak

гарьләндер- [garlendêr-] arlandırmak

гарьсез [garsêz] arsız

гарьчел [garçêl] namusuna düşkün; darılgan

гарьчеллек [garçêllêk] namusuna düşkünlük, arlılık

гарәп [garep] garp, batı

гарәп [garep] Arap

гарәпчә [garepçe] 1. Arapça; 2. Arap harfleriyle

гасаби [gasabi] asabi

гасабилан- [gasabilan-] asabilenmek

гасабилек [gasabilêk] asabilik

гаскәр [gasker] ordu

гаскәри [gaskeri] asker, er; **гаскәри хезмәт** [gaskeri hêzmet] askerlik hizmeti

гастрит [gastrit] gastrit

гастроном [gastronom] 1. yiyecek dükkânı; 2. yemek uzmanı

гастрономия [gastronomiye] yiyecek sahası

гасыр [gasır] asır; **гасырдан гасырга** [gasırdan gasırga] asırdan asıra; **гасырлар буенча** [gasırlar buyınça] asırlar boyunca

гасырларча [gasırlarça] asırlarca

гауга [gauga] kavga ◇ **гауга кубар- (күтәр-, чыгар-)** [gauga kubar- (küter-, çıgar-)] kavga koparmak (kaldırmak, çıkarmak)

гаугалаш- [gaugalaş-] dalaşmak

гаугалы [gaugalı] kavgalı

гаугасыз [gaugasız] kavgasız

гаугачы [gaugaçı] kavgacı

гаугачыл [gaugaçıl] kavga düşkünü

гафу [gafu] aff, affetme; **гафу ителмәслек** [gafu itêlmeslêk] affedilmezlik; **гафу итәрлек** [gafu iterlêk] affedilecek; **гафу үтен-** [gafu ütên-] af dilemek

гашыйк [gaşıyk] âşık; **гашыйк бул-** [gaşıyk bul-] âşık olmak; **гашыйк ит-** [gaşıyk it-] âşık etmek

гайярь [gayyar] gayretli

гайярьлек [gayyarlêk] gayretlilik

гаять [gayet] gayet; **гаять тә** [gayet te] pek

гаҗиз [gaciz] âciz; **гажиз ит-** [gaciz it-] âciz etmek ◇ **гаҗиз бул-** [gacız bul-] âciz olmak

гаҗизлек [gacizlêk] âcizlik

гаҗәеп [gaceyêp] tuhaf, tereddütlü, acâip

гаҗәп [gacep] 1. şaşılacak, şaşırtıcı; 2. acabâ! (*ünlemi*) ◇ **гаҗәп нәрсә** [gacep nerse] tuhaf şey; **гаҗәпкә кал-** [gacepke kal-] tereddütte kalmak; **гаҗәпкә каршы** [gacepke karşı] tereddüde doğru

гаҗәплән- [gaceplen-] şaşmak,

hayret etmek ◇ **гаҗәпләнерлек урын юк** [gaceplenêrlêk urın yuk] tereddüde yer yok

гаҗәпләндер- [gaceplendêr-] şaşırtmak, hayrette bırakmak

гажәпсен- [gacepsên-] tuhafsınmak, tuhaf bulmak

ганҗылда- [ganggılda-] gakkıldamak (*kaz*)

ганҗылдаш- [ganggıldaş-] gakkıldaşmak (*kazlar*)

гвардия [gvardiye] muhafız birliği

гвардияче [gvardiyeçê] muhafız birliği mensubu; **кызыл гвардияче** [kızıl gvardiyeçê] kızıl muhafız mensubu

гегемон [gêgêmon] hegemon

гегемонлык [gêgêmonlık] hegemonluk

гейзер [gêyzêr] gayzer

гектар [gêktar] hektar

гектарлап [gêktarlap] 1. hektar kadar; 2. hektar olarak ölçeyerek

гектограф [gêktograf] teksir makinası

гел [gêl] her vakit

генерал [gênêral] general

генераль [gênêral'] umumî, genel

генә [gêne] 1. daha, epeyce, oldukça; 2. yeteri kadar

географ [gêograf] coğrafyacı

географик [gêografik] coğrafya ile ilgili

география [gêografiye] coğrafya

геометрик [gêometrik] geometri ile ilgili

геометрия [gêometrıye] geometri

георгин [gêyorgin] dalya

гер [gêr] ağırlık; top

герб [gêrb] arma

герблы [gêrblı] armalı

геркулес [gêrkulês] yulaf kırığı

герле [gêrlê] ağırlıklı; **герле үлчәү** [gêrlê ülçeü] ağırlık ölçü âleti

героизм [gêroizm] kahramanlık yolu

героик [gêroik] kahramanlık ile ilgili

герой [gêroy] kahraman

геройларча [gêroylarça] kahramanca

геройлык [gêroylık] kahramanlık

гибрид [gibrid] melez; **гибрид токым** [gibrid tokım] melez ırk

гибридлаштыр- [gibridlaştır-] melezleştirmek

гибридлаштырылган [gibridlaştırılgan] melezleşen

гигант [gigant] dev gibi, devce

гигиена [gigiyêna] sıhhî, sağlılık

гигиеналы [gigiyênalı] sıhhate uygun, sağlıklı

гидай [giday] çok fakir, sefil

гидроэлектростанция [gidroêlêktrostantsiye] hidro elektrik santrali

гиз- [giz-] gezmek

гизүче [gizüçe] gezici, gezgin; **гизүче йолдызлар** [gizüçe yoldızlar] gezegenler

гимн [gimn] marş

гимнаст [gimnast] jimnast

гимнастерка [gimnastyorka] asker gömleği

гинеколог [ginêkolog] jinekolog, kadın hastalıkları uzmanı

гинекологик [ginêkologik] jineko-

loji ile ilgili

гинекология [ginêkologiye] jinekoloji

гипертоник [gipêrtonik] hiper tansiyon ile ilgili, tansiyon yüksekliği ile ilgili

гипертония [gipêrtoniye] hipertansiyon, yüksek tansiyon

гипноз [gipnoz] hipnoz

гипнозла- [gipnozla-] hipnozlamak

гипнозчы [gipnozçı] hipnozcu

гипс [gips] alçı, alçı taşı

гипсла- [gipsla-] alçıya almak

гипслы [gipslı] alçılı

гитара [gitara] gitar

гитарачы [gitaraçı] gitarcı

гладиолус [gladiolus] glayöl, kuzgunkılıcı

глобус [globus] yer küresi

глюкоза [glükoza] şeker, glikoz

гозер [gozêr] özür; rica;**гозер ит-** [gozêr it-] rica etmek

гозерләнә- [gozêrlen-] yalvarmak

гозерләп [gozêrlep] yalvararak

гол [gol] gol

гомер [gomêr] ömür; **ни гомер (булды)** [ni gomêr (buldı)] ne çok, zaman (oldu); **гомер (гомердә дә) онытасым юк** [gomêr (gomêrde de) onıtasım yuk] ömür boyunca unutmam; **гомер ит- (кичер-, сөр-)** [gomêr it- (kiçer-, sör-)] ömür yaşamak; **гомер уздыр- (үткәр-)** [gomêr uzdır- (ütker-)] ömür geçirmek; **гомер язы** [gomêr yazı] ömür ilk baharı, gençlik çağı

гомергә [gomêrge] ömre

гомер-гомергә [gomêr-gomêrge] ömür boyunca, her zaman, ebediyen

гомерле [gomêrlê] ömrü uzun

гомерлек [gomêrlêk] ömürlük, bütün ömür boyunca devam edecek

гомерлеккә [gomêrlêkke] bütün ömre

гомерсез [gomêrsêz] ömürsüz

гомум [gomum] umum

гомумаңлаешлы [gomumanglayışlı] herkesin anladığı

гомуми [gomumi] umumî; **гомуми белем мәктәбе** [gomumi bêlêm mektebê] umumi tahsil veren okul

гомумилек [gomumilêk] umumilik

гомумиләштерелгән [gomumileştêrêlgen] umumîleştirilmiş

гомумиләштер- [gomumileşter-] umumileştirilmek

гомумән [gomumen] umumiyetle; **гомумән алганда** [gomumen alganda] umumiyetle ele alınınca; **гомумән әйткәндә** [gomumen eytkende] umumi olarak söylendiğinde

гонорар [gonorar] telif hakkı, ücret

гореф-гадәт [gorêf-gadet] örf âdet, gelenek görenek

горизонт [gorizont] ufuk

горизонталь [gorizontal'] yatay

горур [gorur] gururlu

горурлан- [gorurlan-] gururlanmak, övünmek, iftihar etmek

горурлы [gorurlı] gururlu

горурлык [gorurlık] gurur, iftihar

горчица [gorçitsa] hardal

госпиталь [gospital'] askerî hastahane; **госпитальгә сал-** [gospital'ge sal-] hastahaneye yatırmak

гравёр [gravyor] gravürcü, uzmanı hakkak

гравёрла- [gravyorla-] gravürlemek

гравюра [gravyura] gravür

градус [gradus] derece; **градуслар челтәре** [graduslar çêlterê] dereceler şebekesi; **градусларга бүл-** [graduslarga bül-] derecelere bölmek

градуслы [graduslı] dereceli ◇ **...градуслы салкын** [graduslı salkın] (...) dereceli soğuk

градусник [gradusnik] derece ölçüm âleti

граждан [grajdan] vatandaş, sivil, teb'a; **граждан киемендә** [grajdan kiyêmênde] sivil giyimli ◇ **гражданнар сугышы** [grajdannar sugışı] iç savaş

гражданлык [grajdanlık] vatandaşlık; **гражданлык хокукы** [grajdanlık hokukı] vatandaşlık hakları; **гражданлык бурычы** [grajdanlık burıçı] vatandaşlık borcu

гражданчылык [grajdançılık] vatancılık

грамм [gramm] gram

граммлап [grammlap] gramlar sayısınca

грамота [gramota] 1. takdirnâme; 2. okur yazar olma

грамоталы [gramotalı] 1. takdirnâmeli; 2. okur yazar

грамоталылык [gramotalılık] okur yazarlılık, okur yazarlık

грамотасыз [gramotasız] okur yazar olmayan

грамотасызлык [gramotasızlık] okur yazar olmaktan mahrum

гранат [granat] nar

граната [granata] el bombası

грандиоз [grandiyoz] azametli, çok büyük

гранит [granit] granit

графа [grafa] sütun

графала- [grafala-] sütunlamak

график I [grafik] grafik, çizgi, cetvel

график II [grafik] ressam

графика [grafika] grafik

графит [grafit] grafit

грация [gratsiye] zariflik

грацияле [gratsiyelê] zarif

грациялелек [gratsiyelêlêk] zariflik, zarif olma

грим [grim] makyaj; **грим сал-** [grim sal-] makyaj yapmak

гримла- [grimla-] makyaj yapmak

гримлы [grimlı] makyajlı

грипп [gripp] grip, nezle

грипплы [gripplı] gripli

грузин [gruzin] Gürcü

грузинча [gruzinça] Gürcüce

грунт [grunt] 1. toprak; 2. toprak (astar) boyası

грунтла- [gruntla-] toprak boyası ile boyamak

группа [gruppa] grup

группалап [gruppalap] grup hâlinde

группала- [gruppala-] gruplamak

группалы [gruppalı] gruplu

группачылык [gruppaçılık] grupçuluk

груша [gruşa] armut

груһ [gruh] gürüh, grup; **кара груһлар** [kara gruhlar] Rus ihtilâli sırasında çar taraftarı

губернатор [gubêrnator] vali

губернаторлык [gubêrnatorlık] valilik

гуманизм [gumanizm] hümanizm

гуманист [gumanist] hümanist

гуманистик [gumanistik] hümanizm ile ilgili

гуманлы [gumanlı] adamcıl

гуманлылык [gumanlılık] adamcılık

гуҗ [guc] 1. obur (*kimse*); 2. tamahlı, haris (*kimse*)

гыж [gıj] hırıltı (*ünlemi*)

гыжла-, гыжылда- [gıjla-, gıjılda-] hırıldamak

гыжлавык, гыжылдавык [gıjlavık, gıjıldavık] hırıltılı

гыйбадәт [gıybadet] ibadet; **гыйбадәт кыл-** [gıybadet kıl-] ibadet etmek

гыйбадәтханә [gıybadethane] ibadethane

гыйбарә [gıybare] ibare

гыйбарәт [gıybaret] ibaret

гыйбрәт [gıybret] ibret; **гыйбрәт ал-** [gıybret al-] ibret almak

гыйбрәтле [gıybretlê] ibretli

гыйлем [gıylêm] ilim

гыйльми [gıylmi] ilmî

гыйнвар [gıynvar] ocak ayı

гыйфрит [gıyf'rit] ifrit

гыйффәт [gıyffet] iffet

гыйффәтле [gıyffetlê] iffetli

гыйшык [gıyşık] aşk; **гыйшык тот-** [gıyşık tot-] aşk çekmek, kara sevdaya tutulmak

гына [gına] *bk.* генә

гыр-гыр [gır-gır] hır hır, hor hor; **гыр-гыр кил-** [gır-gır kil-] horlamak, horuldamak

гырылдык [gırıldık] hırıldayan, horuldayan (*kimse*)

гәп [gep] söz, konuşma ◇ **гәп сат- (ор-, сук-)** [gep sat- (or-, suk-)] gereksiz yere konuşmak

гәпләш- [gapleş-] konuşmak, sohbet etmek

гәрчә [gerçe] gerçi

гәрәбә [gerebe] kehribar, kehlibar

гәрәнкә [gerenke] turpgillerden, kökü yenilen, şalgama benzer bitki; **гәрәнкә күбәләге** [gerenke kübelegê] şalgam kelebeği

гәүдә [geüde] gövde, vücut; **гәүдәне турайт-** [geüdenê turayt-] gövdeyi doğrultmak

гәүдәле [geüdelê] gövdeli, iri

гәүдәләндер- [geüdelendêr-] şekillendirmek, tasvir etmek

гәүдәлән- [geüdelen-] şekillenmek

гәүдәләнеш [geüdeleneş] şekillenme

гәүһәр [geüher] cevher

гөбе [göbê] ağaçfıçı, yayık; **гөбе атла- (атыла-)** [göbê atla- (atıla-)] yayık yaymak, bişkeklemek; **гөбе мае** [göbê mayı] tere yağı; **гөбе әйрәне (сөте)** [göbe eyrenê (sötê)] yayık ayranı (sütü)

гөбер [göber] ağaç yosunu

гөбердә- [göbêrde-] gümbürdemek

гөберке [göbêrkê]1. ağaç kabu-

ğunda yosunlu yer; 2. kumaşta kabartma

гөберле [göbêrlê] yosunlu; yosun gibi kabartmalı; **гөберле бака** [göbêrlê baka] kara kurbağa

гөблә [göble] küçük kelebek

гөбәдия [göbediye] pirinç,et, yumurta, peynir, üzüm karıştırılarak yapılan pide

гөж [göj] gürültü; **гөж кил-** [göj kil-] gürültü yapmak

гөжлә- [göjle-] gürültü çıkarmak, vızıldamak, uğuldama

гөл [göl] gül, odada yetiştirilen çiçek; **гөл бакчасы** [göl bakçası] çiçek bahçesi; **гөл үстерүчелек** [göl üsterüçêlêk] çiçekçilik

гөлбадран [gölbadran] eşek turpu, gendegeyah

гөлбакча [gölbakça] çiçek bahçesi

гөлдердә- [göldêrde-] gümbürdemek

гөлсирин [gölsirin] gliserin

гөлт: гөлт-гөлт [gölt: gölt-gölt] pır pır; **гөлт ит-** [gölt it-] parlamak; **гөлт иттер-** [gölt itt r-] (*odayı vb.*) aydınlatmak

гөлчәчәк [gölçeçek] gül

гөлчәчәклеләр [gölçeçeklêler] gülgiller

гөләп [gölep] yabani gülü

гөлҗимеш [gölcimêş] kuşburnu, yaban gülü

гөман [göman] fikir, görüş, yorum, düşünce; **гөман ит-** [göman it-] düşünmek; tahmin etmek, sezinlemek

гөманлы [gömanlı] 1. düşünceli; 2. hâmile

гөмбет [gömbêr] balıkları ağa doğru sürmek için suda şapıltı çıkaran ağaç sopa; **гөмберт: гөмберт ит** [gömbêrt: gömbêrt it-] ses çıkararak suya düşmek

гөмбә [gömbe] mantar

гөмбәз [gömbez] kubbe

гөмбәзле [gömbezlê] kubbeli

гөмбәзсыман [gömbezsıman] kubbe gibi

гөмбәле [gömbelê] mantarlı

гөмбәлек [gömbelêk] mantarlı yer

гөмбәче [gömbeçê] mantarcı

гөнаһ [gönah] günah; **гөнаһ кыл-** [gönah kıl-] günah işlemek

гөнаһландыр- [gönahlandır-] günahlandırmak, günaha sokmak

гөнаһлы [gönahlı] günahlı; **гөнаһлы бул-** [gönahlı bul-] günahlı olmak

гөнаһлылык [gönahlılık] günahlılık

гөнаһсыз [gönahsız] günahsız

гөнаһсызлык [gönahsızlık] günahsızlık

гөпелдә- [göpêlde-] gümbürdemek, güp diye düşmek

гөпелдәт- [göpêldet-] gümbürdetmek, güp diye düşürmek

гөр [gör] gür!; **гөр килеп** [gör kilêp] hep birden konuşmağa başlayarak; **гөр кил-** [gör kil-] sevinçle konuşmağa başlamak

гөргеч [görgêç] boru temizleme âleti

гөр-гөр I [gör-gör] güvercin sesi çıkarma; **гөр-гөр кил-** [gör-gör kil-] kuğurmak (*güvercin*); sevinçle konuşmak (*aşklar*)

гөр-гөр II [gör-gör] kör ebe oyunu

гөрелдә- [görêlde-] gürüldemek

гөрелдәвек [görêldevêk] gürültü

гөрелдәвекле [görêldevêklê] gürültülü

гөрелте [görêltê] gürültü

гөреҗдә [görêcde] bir cins mantar

гөрләвек [görlevêk] görültü ile akan su

гөрлә- [görle-] 1. gürül gürül akmak; 2. kör ebe oyununda saymak, ebe olmak; **гөрләп ак-** [görlep ak-] gürleyip akmak; **гөрләп тор-** [görlep tor-] gürültü yapmaya devam etmek ◇ **гөрләп яшәү** [görlep yeşeü] güvercinler gibi yaşamak, pek iyi yaşamak

гөрс, гөрст [görs, görst] top sesi (*ünlem*) güm, güm; **гөрс (гөрст) ит-** [görs (görst) it-] güm güm etmek

гөрселдә- [görsêlde-] gümbürdemek; **гөрселдәп егыл-**[görsêldep yıgıl-] gümbedek düşmek (yıkılmak)

гөрәнкә [görenke] eski ağırlık ölçüsü ◇ **гөрәнкәсе җиңел** [gorenkesê cingêl] aklı yok

гөслә [gösle] kanuna benzer bir saz

гөсләче [gösleçê] kanun çalgısı çalıcı

гү [gü] uğultı

гүелдә- [güyêlde-] uğuldamak

гүзәл [güzel] güzel, enfes, zarif

гүзәллек [güzellêk] güzellik

гүзәлләнә- [güzellen-] güzellenmek

гүзәлләндер- [güzellendêr-] güzellendirmek

гүлә- [güle-] güvercin gibi ses çıkarmak; *bk.* гүелдә

гүр [gür] mezar ◇ **гүр иясе** [gür iyesê] mezar sâhibi, ölü ◇ **гүргә кергәнче** [gürge kêrgençê] ölene kadar; **гүргә кертү** [gürge kêrtü] mezara sokma, acı çektirmek

гүргәчә [gürgeçe] mezara kadar

гүя, гүяки [güye, güyeki] güya

- Д -

да I [da] da, dahi

да II [da] ve, dahi

давыл [davıl] fırtına, kasırga; **давыл кошы (хәбәрчесе)** [davıl koşı (heberçêsê)] martı, fırtına habercisi (kuşu)

давылла- [davılla-] fırtına çıkarmak

давыллан- [davıllan-] fırtına çıkarılmak

давыллы [davıllı] fırtınalı

дага [daga] nal

дагаборынлы [dagaborınlı] nal burunlu

дагала- [dagala-] nallamak

дагалы [dagalı] nallı

даган [dagan] salıncak

дагасыман [dagasıman] nal gibi

даими [daimi] daimî; **даими рәвештә** [daimi revêşte] daimî olarak

даимилек [daimilêk] daimîlik, devamlılık

даирә [daire] daire, idare teşkilâtı; ortam

дала [dala] bozkır, step; **дала мәчесе** [dala meçêsê] dağ kedisi

далалы [dalalı] bozkırlık

дамба [damba] bent, set

дамка [damka] dama oyununda damaya çıkan taş

дан [dan] ad, şan, şöhret; **дан җыры** [dan cırı] şan türküsü ◇ **дан ал-** [dan al-] ad san kazanmak, şan almak; **дан сөючелек (яратучанлык)** [dan söyüçêlêk (yaratuçanlık)] şöhretperestlik; **данга күм-** [danga küm-] şöhrete boğmak; **данын сат- (тарат-, чыгар-)** [danın sat- (tarat-, çıgar-)] kötülemek, adını çıkarmak

данла- [danla-] şöhretlemek

данлы [danlı] şöhretli

данлык [danlık] şöhretlik

данлыклы [danlıklı] şöhretli; **данлыклы ит-** [danlıklı it-] şöhretli etmek

данә [dane] tane

данәләп [danelep] taneleyerek, tane tane

дар:дар агачы [dar: dar ağaçı] dar ağacı

дару [daru] ilâç

дарула- [darula-] ilaç vermek, tedavi etmek

дарулан- [darulan-] tedavi olmak

дарулы [darulı] ilâçlı

даруханә [daruhane] eczahane

дарчин [darçın] tarçın

дары [darı] barut

дастан [dastan] halk destanı

дастанчы [dastançı] destancı

дата [data] tarih

даталы [datalı] tarihli

дау [dau] dava, kavga ◇ **дау кубар- (күтәр-)** [dau kubar- (küter-)] dava koparmak (çıkarmak)

даула- [daula-] ısrarlı olarak talep etmek

даулаш- [daulaş-] davalaşmak; **даулашып ал-** [daulaşıp al-] kavga ile almak; **даулашып йөре-** [daulaşıp yörê-] kavgalaşmak (*devamlı olarak*)

даулы [daulı] kavgalı
даучы [dauçı] kavgacı
даучыл [dauçıl] çok kavgacı, kavgaya düşkün
дача [daça] villâ, yazlık ev, yalı
дачалык [daçalık] villâlık, yalılık
дачачы [daçaçı] tatilci
даңгылда- [danggılda-] tangıldamak
даңгылдат- [danggıldat-] tangıldatmak
даңгырдат- [danggırdat-] tangırdatmak
даңгыр-доңгыр [danggır-donggır] tangır tungur
дәһи [dahi] dâhî
дәһиларча [dahilarça] dâhîlar gibi
дәһилык [dahilık] dâhîlik
двигатель [dvigatêl'] motor
дворян [dvoryan] soylu, asilzade
дебет [dêbêt] tiftik, yün
девиз [dêviz] döviz, slogan
дегазация [dêgazatsiye] gaz kesme
дегазациялә- [dêgazatsiyele-] gaz kesmek
дегет [dêgêt] katran
дегетле [dêgêtlê] katranlı
дегетлә- [dêgêtle-] katranlamak
дегетлән- [dêgêtlen-] katranlanmak
дегетче [dêgêtçê] katrancı
деградация [dêgradatsiye] gerileme, yozlaşma
дедуктив [dêduktiv] dedüktif
дежур [dêjur] nöbet, nöbetçi; **дежур бүлмәсе** [dêjur bülmesê] nöbet odası; **дежур тор-** [dêjur tor-] nöbet tutmak
дежурлык [dêjurlık] nöbetlik
дезертир [dêzêrtir] kaçak (*asker*)
дезертирлык [dêzêrtirlık] kaçaklık
дезинфекция [dêzinfêktsiye] dezenfekte
дезинфекциялә- [dêzinfêktsiyele-] dezenfektelemek
декабрист [dêkabrist] Aralık ihtilâlcisi
декабрь [dêkabr'] aralık (*ayı*)
декада [dêkada] on gün
декламация [dêklamatsiye] 1. inşat etme; 2. tumturaklı konuşma
декларатив [dêklarativ] beyanname şeklinde
декларативлык [dêklarativlık] göstermelik
декларацион [dêklaratsiyon] bildiri (beyanname) ile ilgili
декорация [dêkoratsiye] dekor
декрет [dêkrêt] 1. kararname; 2. doğum izini; **декретка чыгар-** [dêkrêtka çıgar-] doğum izinine çıkarmak
декретлаштыр- [dêkrêtlaştır-] kararname ile sağlamlaştırmak
делегат [dêlêgat] delege, temsilci
делегатлык [dêlêgatlık] delegelik, temsilcilik
делегация [dêlêgatsiye] heyet, delegasyon
дельфин [dêlfih] yunus; yunusbalığı
демагог [dêmagog] demagog, lâfazan
демагогик [dêmagogik] dema-

gojik, lâf salatası ile ilgili

демагогия [dêmagogiye] demagoji, lâf salatası

демагогияле [dêmagogiyelê] demagojili

демилитаризация [dêmilitarizatsiye] askerden boşaltma

демилитаризациялә- [dêmilitarizatsiyele-] askerden boşaltmak; silahsızlandırmak

демобилизация [dêmobilizatsiye] terhis

демобилизациялә- [dêmobilizatsiyele-] terhis etmek

демократ [dêmokrat] demokrat

демократизм [dêmokratizm] demokrasi

демократик [dêmokratik] demokratik

демократия [dêmokratiye] demokrasi

демократлаш- [dêmokratlaş-] demokratikleşmek

демократлаштыр- [dêmokratlaştır-] demokratikleştirmek

демократлык [dêmokratlık] demokratlık

демонстратив [dêmonstrativ] gösterme(lik); **демонстратив рәвештә** [dêmonstrativ revêste] göstermelik olarak; protesto için

демонстрация [dêmonstratsiye] gösteri

демонстрацияче [dêmonstratsiyeçê] gösteriye katılan (*kimse*)

дендрарий [dêndrariy] tropik sera, arboretum

депо [dêpo] depo

депутат [dêputat] milletvekili, delege, murahhas

депутатлык [dêputatlık] milletvekilliği

депутация [dêputatsiye] delege heyeti

дер: дер-дер ит- (калтыра-, кил-) [dêr: dêr-dêr it- (kaltıra-, kil-)] tir tir etmek

дерелдек I [dêrêldêk] titrek, titreyen

дерелдек II [dêrêldêk] paça dondurması

дерелдә- [dêrêlde-] zangırdamak, sakırdamak

дерелдәвек [dêrêldevêk] titrek

держава [derjava] büyük devlet

державачы [derjavaçı] büyük devletçi

дерт [dêrt] irkilme ünlemi; **дерт ит-** [dêrt it-] irkilmek

десант [dêsant] çıkarılan (indirilen) askeri birlik, çıkarma (indirme)

десантчы [dêsantçı] çıkarmaçı (indirimci) er

десерт [dêsêrt] tatlı, tatlılık için yapılan

деспот [dêspot] despot, müstebit

деспотлык [dêspotlık] despotlık, müstebitlik

деталь [dêtal'] detay, ayrıntı

детальләп [dêtal'lep] detaylı (ayrıntılı) biçimde, ayrıntılı

детектив [dêtêktiv] detektif

детектор [dêtêktor] detektör

детекторлы [dêtêktorlı] detektörlü

дефис [dêfis] kısa çizgi

деци... [dêtsi] desi

деңгелдәт- [dênggêldet-] tıngırdatmak

деңгердә [dênggêrde-] tıngırdamak

джем [djêm (cêm)] marmelât

дзот [dzot] beton tahkimat

ди (диләр) [di (diler)] 1. der, denir, denilir; 2. kabul edelim, diyerek, sayalım

диабет [diabêt] diyabet, şeker hastalığı

диабетик [diabêtik] diyabetli (*kimse*)

диагноз [diagnoz] teşhis; **диагноз куй-** [diagnoz kuy-] teşhis koymak

диагональ [diagonal'] çapraz, köşegen

диаграмма [diagramma] diyagramm, grafik

диалект [dialêkt] diyalekt, lehçe, şive

диалекталь [dialêktal'] lehçece, hehçedeki, şive ile ilgili

диалектизм [dialêktizm] lehçe sözü, şive sözü

диалектик [dialêktik] diyalektik, diyalektik ile ilgili

диалектика [dialêktika] diyalektik

диаметр [diamêtr] çap, kutur

диван [divan] divan, kanepe

дивана [divana] divane, deli; **диванага сабыш- (салын-)** [divanaga sabış- (salın-)] divane gibi olmak, kendini divâne yerine koymak

диваналан- [divanalan-] divanelenmek, delirmek

диваналык [divanalık] divanelik, delilik

диверсант [divêrsant] kundakçı (*kimse*)

диверсия [divêrsiye] kundakçılık

дивизия [diviziye] tümen

дигән [digen] denen, denilen

дидактик [didaktik] didaktik, didaktik ile ilgili

дидактика [didaktika] didaktik

диел- [diyêl-] denilmek

диета [diyêta] diyet, perhiz, rejim

диетик [diyêtik] diyet, diyet ile ilgili

дизель [dizêl'] dizel, dizel motoru

дизельле [dizêllê] dizelli

дизельче [dizêlçê] dizelci

диктант [diktant] dikte, imlâ

диктат [diktat] dikta

диктатор [diktator] diktatör

диктатура [diktatura] diktatörlük

диктор [diktor] spiker

дикъкать [dikkat'] dikkat; **дикъкать белән** [dikkat' bêlen] dikkat ile; **дикъкать ит- (бир-)** [dikkat' it- (bir-)] dikkat etmek

дикъкатьле [dikkat'lê] dikkatli, ihtiyatlı

дикъкатьлелек [dikkat'lêlêk] dikkatlilik

дилбегә [dilbêge] dizgin ◇ **дилбегә буе** [dilbêge buyı] uzun; **дилбегәне бушайт-** [dilbêgenê buşayt-] dizginleri salıvermek; **дилбегәне үз кулына ал-** [dilbêgenê üz kulına al-] idareyi kendi eline almak

дим [dim] 1. at terbiyesi; 2. *mec.* inandırma, tavsiye, kandırma

димлә- [dimle-] 1. terbiye etmek; 2. *mec.* inandırmak, kandır-

mak, tavsiye etmek

димче [dimçê] kandırıcı, inandırıcı, *mec.* çöp çatan

димчелек [dimçêlêk] kandırıcılık; **димчелек ит-** [dimçêlêk it-] aracılık etmek

димәк [dimek] demek (*ki*)

дин [din] din; **дин гыйлеме** [din gıylêmê] ilâhiyat ◇ **дин тот-** [dim tot-] dinî vecibeleri yerine getirmek

динамик [dinamik] 1. dinamik, hareketli; 2. hoparlör

динамика [dinamika] dinamik

динамикалы [dinamikalı] dinamik ile ilgili, hareketli

динамикалылык [dinamikalılık] dinamiklilik, hareketlilik

динамит [dinamit] dinamit

динамитлы [dinamitlı] dinamitli

династия [dinastiye] hanedan, sülâle

диндар [dindar] dindar

диндарлык [dindarlık] dindarlık

диндәш [dindeş] dindaş

диндәшлек [dindeşlêk] dindaşlık

дини [dini] dinî

динле [dinlê] dinli

динлелек [dinlêlêk] dinlilik, dinli olmak

динсез [dinsêz] dinsiz

динсезлек [dinsêzlêk] dinsizlik

диңче [dinçê]dinçi, din taraftarı

диңчел [dinçêl] dinedüşkün, dindar (*kimse*)

диңчелек [dinçêlêk] dincilik

диплом [diplom] diploma; **диплом язучы (яклаучы)** [diplom yazuçı (yaklauçı)] mezuniyet tezi yazar (*kimse*)

дипломат [diplomat] diplomat

дипломатик [diplomatik] diplomasi ile ilgili

дипломатия [diplomatiye] diplomasi

дипломатлык [diplomatlık] diplomatlık

дипломлы [diplomlı] diplomalı

дирбия [dirbiye] malzeme takımı, tesisat, donatım

директива [dirêktiva] direktif, yönerge

директор [dirêktor] direktör, müdür

директорлык [dirêktorlık] direktörlük, müdürlük; **директорлык ит-** [dirêktorlık it-] direktörlük yapmak

дирекция [dirêktsiye] müdürlük

дирижабль [dirijabl'] güdümlü balon, zeplin

дирижёр [dirijor] orkestra şefi (*yönetmen*)

дирижёрлык [dirijorlık] orkestrada yönetmenlik; **дирижёрлык ит-** [dirijorlık it-] orkestra yönetmek

дисбе [disbê] tespih

дискриминация [diskriminatsiye] bölücülük

дискриминацияләү [diskriminatsiyele-] bölücülük yapmak

дискуссион [diskussiyon] tartışma ile ilgili

дискуссия [diskussiye] tartışma

дискуссияле [diskussiyelê] tartışmalı

диспетчер [dispêtçêr] hareket memuru

диссертация [dissêrtatsiye] tez

диссимиляция [dissimilyatsiye]

ayırılmalı değişme

дистә [diste] on tane, onluk

дистәләгән [distelegen] ona yakın

дистәләп [distelep] 1. on tane yaparak; 2. ona yakın

дистәләрчә [distelerçe] onlarca; birkaç on (*yirmi otuz*)

дисциплина [distsiplina] disiplin

дисциплиналы [distsiplinalı] disiplinli

дисәтинә [disetine] disetine (*80x40 sajenli yer ölçüsü*)

дисәтник [disetnik] onbaşı

дифтерит [diftêrit] difteri

дифтонг [diftong] diftong

дифференциал [diffêrêntsial] diferansiyel

дифференциация [diffêrêntsiyatsiye] ayrımlaşma, farklılaşma

дию [diyü] dev ◇ **дию пәрие** [diyü periyê] dev gibi kimse

диярлек [diyerlêk] yaklaşık olarak, güyâ, yakın

диңгез [dinggêz] deniz; **диңгез акчарлагы** [ginggez akçarlagı] martı; **диңгез арысланы** [dinggêz arıslanı] bir cins deniz köpeği; **диңгез буендагы** [dinggêz buyındagı] deniz boyundaki; **диңгез бөркете** [dinggêz börkêtê] deniz kartalı, balıkçıl; **диңгез козгыны** [dinggêz kozgını] kara batak; **диңгез мәчесе** [dinggêz meçêsê] deniz kedisi

диңгезче [dinggêzçê] denizci

диңгезчелек [dinggêzcêlêk] denizcilik

диңке- [dinke-] yorularak dikkati kaybetmek

доза [doza] doz

дозала- [dozala-] doz almak (*vermek*)

дозор [dozor] nöbet, kol

дозорчы [dozorçı] nöbetçi, kolcu

доклад [doklad] rapor, teblig

докладчы [dokladçı] tebliğci

доктор [doktor] doktor

документ [dukumênt] dokümen, malzeme, belge

документаль [dokumêntal'] dokümanlara dayanan, belgesel

документлаштыр- [dokumêntlaştır-] belgelemek

доллар [dollar] dolar

домна [domna] yüksek fırın

донор [donor] kan verici

донорлык [donorlık] kan vericilik

допризывник [doprizıvnik] asker adayı

дорфа [dorfa] kaba

дорфалан- [dorfalan-] kabalaşmak

дорфалык [dorfalık] kabalık

доцент [dotsênt] doçent

дошман [doşman] düşman; **дошман бул-** [doşman bul-] düşman olmak; **дошман күр-** [doşman kür-] düşman görmek (bilmek, saymak)

дошманлаш- [doşmanlaş-] düşmanlaşmak

дошманлаштыр- [doşmanlaştır-] düşmanlaştırmak

дошманлык [doşmanlık] düşmanlık; **дошманлык ит-** [doşmanlık it-] düşmanlık etmek

дошманнарча [doşmannarça] düşmanlar gibi

доң [dong] dong!

доңгырда- [donggırda-] dongırdamak

драма [drama] dram

драмалаштыр- [dramalaştır-] dramlaştırmak

драмалы [dramalı] dramlı

драматургия [dramaturgıye] dramatürji

драмачы [dramaçı] drama (tiyatro) yazarı

драмтүгәрәк [dramtügerek] amatör tiyatro topluluğu

дранча [drança] ağaç kiremit

дружина [drujina] hassa ordusu, gönüllü asayiş takımı

ду: ду ит- [du: du it-] gürültü yapmak; **ду кил- (кубар-, күтәр-)** [du kil- (kubar-, küter-)] gürültü yapmak (koparmak, çıkarmak)

дуадак [duadak] 1. büyük toy kuşu; 2. kısır kaz; **дуадак каз** [duadak kaz] kısır kaz

дуамал [duamal] düşüncesiz, ihtiyatsız; **дуамал рәвештә** [duamal revêşte] ihtiyatsızca ◇ **дуамал баш** [duamal baş] aklını kullanmayan (*kimse*)

дуамаллан- [duamallan-] aklını kullanmamak, düşüncesizce davranmak

дуамаллык [duamallık] akılsızca davranış

дублёр [dublyor] dublör

дубликат [dublikat] ikinci nüsha

дуга [duga] araba okunun ucundaki yay, koşum yayı ◇ **дуга белән печән чап-** [duga bêlen pêçen çap-] saçma sapan, manasız şekilde konuşmak

дугай [dugay] 1. nehirin eski yolundaki göl; 2. pencere örtüsündeki kemer, yay; 3.yarım ay şekli

дугалан-, дугайлан- [dugalan-, dugaylan-] yarım ay şekline gelmek

дуен I [duyın] çamur, dip çamuru

дуен II [duyın] tortul

дула- [dula-] kudurmak

дулат- [dulat-] kudurtmak

дулкын [dulkın] dalga; **дулкын кайтаргыч** [dulkın kaytargıç] dalga kırıcı, dalga kıran

дулкын-дулкын [dulkın-dulkın] dalga dalga

дулкынлан- [dulkınlan-] dalgalanmak

дулкынландыр- [dulkınlandır-] dalgalandırmak

дулкынландыргыч- [dulkınlandırgıç-] dalgalandırıcı

дулкынлы [dulkınlı] dalgalı

дулкынсыман [dulkınsıman] dalgaya benzer

думбра [dumbra] dombra, telli musiki âleti

думбрачы [dumbraçı] dombracı

дус [dus] dost; **дус-иш** [dus-iş] eş dost

дускай [duskay] dostçuğum

дуслан- [duslan-] dostlanmak

дусларча [duslarça] dostlar gibi, dostluk ile

дуслаш- [duslaş-] dostlaşmak

дуслаштыр- [duslaştır-] dostlaştırmak

дуслык [duslık] dostluk

дустанә [dustane] dostâne

дучар [duçar] uğrama, duçar; **дучар бул-** [duçar bul-] duçar olmak; **дучар ит-** [duçar it-] duçar etmek

дучмак [duçmak] bohça böreği

душ [duş] duş

дуылда- [duılda-] gürültü yapmak

дуэль [duêl'] düello

дуңгыз [dunggız] domuz

дуңгызлан- [dunggızlan-] domuzlaşmak, alçakça davranmak

дуңгызлык [dunggızlık] domuzluk

дуңгызчы [dunggızçı] domuzcu

дуңгызчылык [dunggızçılık] domuzculuk

дым [dım] nem, rutbet, ıslaklık; **дым тарткан** [dım tartkan] nem çekici, nem tutmuş

дымлан- [dımlandır-] nemlenmek

дымланганлык [dımlanganlık] nemlenmişlik

дымландыр- [dımlandır-] nemlendirmek

дымлы [dımlı] nemli, ıslak

дымлылык [dımlılık] nemlilik

дымсу [dımsu] biraz nemli

дымсулан- [dımsulan-] biraz nemlenmek

дымык- [dımık-] biraz ıslanmak

дымык [dımık] ıslak; rutubetli

дымыклан- [dımıklan-] rutubetli olmak

дырылда- [dırılda-] gürüldemek

дыңгылда- [dınggılda-] tangıldamak

дыңгырда- [dınggırda-] tıngırdamak

дыңгырдат -[dınggırdat-] tangırdatmak

дыңгычла- [dınggıçla-] basarak doldurmak

дәва [deva] deva

дәвала- [devala-] devalamak, tedavi etmek

дәвалан -[devalan-] devalanmak, tedavi olmak

дәвалау [devalau] devalama

дәвалаучы [devalauçı] devalayıcı, tedavi edici

дәвалы [devalı] şifalı

дәвам [devam] devam; **дәвам ит-** [devam it-] devam etmek; **дәвам иттер-** [devam ittêr-] devam ettirmek; **дәвам иттерүче** [devam ittêrüçê] devam ettirici

дәвамлы [devamlı] devamlı

дәвамлылык [devamlılık] devamlılık

дәвамчан [devamçan] çok devam eden

дәвамчы [devamçı] devam ettirici

дәвер [devêr] devir

дәгъва [degva] dava; **дәгъва ит- (кыл-)** [degva it- (kıl-)] dava etmek (kılmak)

дәгъвала- [degvala-] davalamak

дәгъвалаш- [degvalaş-] davalaşmak

дәгъвалы [degvalı] davalı

дәгъвачы [degvaçı] davacı

дәгъвачыл [degvaçıl] dava düşkünü

дәгъвачылык [degvaçılık] davaya düşkünlülük

дәлил [delil] delil

дәлилле- [delillê-] delilli

дәлиллә- [delille-] delillemek

дәлилсез [delilsêz] delilsiz

дәлилсезлек [delilsêzlêk] delilsizlik

дәлилсез-нисез [delilsêz-nisêz] hiç delilsiz, belgesiz

дәлия [deliye] dalya çiçeği, yıldız çiçeği

дәрвиш [derviş] derviş

дәрвишлек [dervişlêk] dervişlik

дәрес [derês] ders; **дәрес бир-** [derês bir-] ders vermek

дәреслек [derêslêk] derslik, ders kitabı

дәрман [derman] derman

дәрмана [dermana] çiçekli, çok yıllık ve tedavide kullanılan bitki

дәррәү [derreü] hepsi birden

дәрт [dert] dert, sevda, aşıklık, sevgi, tutku, ihtiras, coşkunluk; **дәрт бир-** [dert bir-] dert vermek; **дәрт сүн-** [dert sün-] dert sönmek; **дәртен сүндер-** [dertên sündêr-] derdini söndürmek

дәртле [dertlê] dertli

дәртлелек [dertlêlêk] dertlilik

дәртлән- [dertlen-] dertlenmek

дәртләндер- [dertlendêr-] dertlendirmek

дәртләндергеч [dertlendêrgêç] dertlendirici

дәртсез [dertsêz] dertsizlik

дәртсезлән- [dertsêzlen-] dertsizlenmek

дәрья [derya] 1. büyük nehir; 2. *mec.* deniz, okyanus

дәрәҗә [derece] derece; **дәрәҗәгә күтәр-** [derecege küter-] dereceye yükseltmek ◇ **дәрәҗәсен төшер-** [derecesên töşêr-] derecesini indirmek, derecesini düşürmek

дәрәҗәле [derecelê] dereceli

дәрәҗәлелек [derecelêlêk] derecelilik

дәфтәр [defter] defter

дәш- [deş-] 1. çağırmak, gel demek, 2. müracaat etmek; **дәшми-нитми, дәшми-тынмый** [deşmi-nitmi, deşmi-tınmıy] suskun; **дәшми кал-** [deşmi kal-] karşılık vermemek

дәү [deü] 1. dev; 2. çok büyük; **дәү әни** [deü eni] dev ana, anne anne, büyük anne; **дәү әти** [deü eti] dev ata, babanın babası, dede

дәүләт [deület] 1. devlet; 2. zenginlik

дәүләтара [deületara] milletler arası

дәүләткүләм [deületkülem] devlet ölçüsünde

дәүләтле [deületlê] devletli, zengin

дәүләтләштер- [deületleştêr-] devlet (hükümet) eline geçirmek

дәүләтчелек [deületcêlêk] devletçilik

дәһшәт [dehşet] dehşet

дәһшәтле [dehşetlê] dehşetli

дөбердә- [döbêrde-] gümbürdemek; **дөберди башла-** [döbêrdi başla-] gümbürtü başlamak; **дөбердәп ал-** [döbêrdep al-] oynamak

дөбердәт- [döbêrdet-] gümbürdetmek ◇ **дөбердәтеп яшә-** [döbêrdetêp yeşe-] debdebe ile yaşamak

дөбер-дөбер [döbêr-döbêr] gü-

mbür gümbür

дөберт [döbêrt] gümbürt

дөге [dögê] pirinç, pirinç bitkisi

дөлдөл [döldöl] düldül

дөм [döm] tamamen, tam; **дөм сукыр** [döm sukır] tam kör; **дөм караңгы** [döm karanggı] kap karanlık

дөмбе [dömbê] suda balık korkutmak için yuvarlak başlı ağaç sopa

дөмбәслә- [dömbesle-] yumruklamak

дөмек- [dömêk-] gebermek

дөмеккере [dömêkkêrê] gebersin!

дөмектер- [dömêktêr-] gebertmek

дөнья [dönya] dünya ◇ **дөнья бәясе** [dönya beyesê] çok pahalı; **дөнья гиз** [dönya giz-] dünya gezmek; **дөнья куптар-** [dünya kuptar-] telâşa düşürmek; ayağa kaldırmak; **дөнья кую** [dönya kuyu] ölüm; **дөнья күрү** [dönya kürü] dünya gezisi; **дөньяга караш** [dönyaga karaş] dünya görüşü; **дөньяга кил-** [dönyaga kül-] dünyaya gelmek, doğmak; **дөньядан кит-(үт-, кич-)** [dönyadan kit- (üt-, kiç-)] ölmek

дөньяви [dönyavi] dünya ile ilgili

дөньядагы [dönyadagı] dünyadaki

дөньякүләм [dönyakülem] dünya ölçüsünde

дөньялык [dönyalık] dünyalık

дөп, дөп-дөп [döp,döp-döp] tıp, tıp tıp

дөпелдә- [döpêlde-] dapıldamak

дөпелдәт- [döpêldet-] dapıldatmak

дөрес [dörês] dürüst, doğru, hakikat; **дөресен сөйлә-** [dörêsên söyle-] doğrusunu söylemek

дөресе, дөресендә, дөресрәге [dörêsê, dörêsênde, dörêsregê] doğrusu, doğrusunda, en doğrusu ◇ **дөрес(кә) чык-** [dörês(ke) çık-] doğru çıkmak; **дөрестән дә** [dörêsten de] doğrudan da, hakikaten

дөреслек [dörêslêk] doğruluk, hakikat

дөреслектә [dörêslêkte] doğrulukta, hakikatta

дөреслә- [dörêsle-] doğrulamak, tasdik etmek; **дөреслән куй-** [dörêslep kuy-] tasdik etmek; **дөреслән чык-** [dörêslep çık-] ayarlamak

дөреслән- [dörêslen-] doğrulanmak

дөрлә- [dörle-] (*ateş, alev, yaygın*) gürleyip parlamak

дөрләт- [dörlet-] gürletmek

дөрселдә- [dörsêlde-] gümbürdemek

дөя [döye] deve

дөяче [döyeçê] deveci

дөңгелдә- [dönggêlde-] tangırdamak

дөңгердә- [dönggerde-] tangırdamak

дөңгердәт- [dönggerdet-] tangırdatmak

дүдәк [düdek] büyük toy kuşu

дүләнә [dülene] ak diken

дүрт [dürt] dört; **дүрт сан** [dürt san] dört aza, iki ayak ve iki kol; **дүрт аяклап** [dürt ayaklap] dört

ayak ile ◇ **дүрт куллап** [dürt kullap] dört el ile, çok sevinerek; **дүрт күз белән көт-**[dürt küz bêlen köt-] çok beklemek; **дүрт ягың кыйбла** [dürt yagıng kıybla] dört taraftan da git ! nereye gidersen git !

дүртенче [dürtênçê] dördüncü

дүртенчедән [dürtênçêden] dördüncüden

дүртенчел [dürtênçêl] (*jeolojide*) dördüncü oluşum

дүрткел [dürtkêl] dörtken

дүрткелле [dürtkêllê] dört köşeli

дүрткеллә- [dürtkêlle-] dörtkenlemek; dörde katlamak

дүрткырлык [dürtkırlık] dört kenarlı

дүртле [dürtlê] dörtlü

дүртлек [dürtlêk] dörtlük

дүртләтелгән [dürtletêlgen] dörtletilmiş

дүртләтә [dürtlete] dört kat fazlasına

дүртәр [dürter] dörder

дүртәү [dürteü] dört tane

дүртәүләп, дүртәүләшеп [dürteülep, dürteüleşêp] dört tane olarak

дүшәмбе [düşembê] pazartesi

дүңгәләк [dünggelek] 1. ağaç halka; 2. bir cins bozkır bitkisi

- Е -

еврей [yevrey] Yahudi

европалаш- [yevropalaş-] Avrupalaşmak

европалы [yevropalı] Avrupalı

европача [yevropaça] Avrupadaki gibi

егерме [yêgêrmê] yirmi

егермеле [yêgêrmêlê] yirmili

егермелəп [yêgêrmêlep] yaklaşık yirmi

егерменче [yêgêrmênçê] yirminci

егермешəр [yêgêrmêşer] yirmişer

егет [yêgêt] yiğit; **егет чак** [yêgêt çak] delikanlılık zamanı ◇ **егет икəнсең!** [yêgêt ikensêng!] civanmertsin!

егетлек [yêgêtlêk] yiğitlik

егетлəн- [yêgêtlen-] yiğitlenmek

егетлəрчə [yêgêtlerçe] yiğitler gibi

егет-җилəн [yêgêt-cilen] yiğitler, gençler

егыл- [yıgıl-] yıkılmak; **егылып уң-** [yıgılıp ung-] çok verimli olmak ◇ **егылып китим** [yıgılıp kitim] (*yemin sözü*) inan olsun!

егылдыр- [yıgıldır-] yıkıtmak

егəр [yêger] 1. inat, sebat, direnç; 2. kapasite; **егəр кит-** [yêger kit-] halsiz düşmek

егəрле [yêgerlê] 1. inatlı, cesaretli, dirençli; 2. kapasiteli

егəрлек [yêgerlêk] kapasite birimi

егəрлəн- [yêgerlen-] inat göstermek, sebat göstermek, ayak diremek

егəрсез [yêgersêz] dirençsiz

ел [yıl] yıl; **елның елында** [yılnıng yılında] yıldan yıla; **елы белəн** [yılı bêlen] ayrı yıllar ile ◇ **елы кил- (килеш-)** [yılı kil- (kilêş-)] yıl iyi gelmek

ела- [yıla-] ağlamak; **елап җибəр-** [yılap ciber-] birden ağlamağa başlamak

елак [yılak] ağlayan, sulu gözlü

елаклык [yılaklık] ağlayanlık

еламсыра- [yılamsıra-] ağlamaklı olmak

еламсыраулы [yılamsıraulı] ağlamaklı

елан [yılan] yılan ◇ **елан аягын кискəн (нəрсə)** [yılan ayagın kisken (nerse)] kaçın kur'ası

еланбалык [yılanbalık] yılan balığı

елап-сыкрап [yılap-sıkrap] acındırıcı bir sesle; istemiye istemiye

елат- [yılat-] ağlatmak

елаш [yılaş] ağlayış

елга [yılga] akar su, ırmak, vadi; **елга тамагы** [yılga tamagı] su çatağı

елгалап [yılgalap] nehir gibi

елгыр [yılgır] kıvrak, becerikli, kurnaz

елгырлан- [yılgırlan-] kıvraklanmak

елгырлык [yılgırlık] kıvraklılık

елдагыча [yıldagıça] her yıldaki gibi

елдам [yıldam] çevik

елдамлан- [yıldamlan-] çeviklenmek

елдамлык [yıldamlık] çeviklik

елдан-ел [yıldan-yıl] yıldan yıla

елдаш [yıldaş] taydaş, yaştaş

елдырым [yıldırım] yıldırım

елкы [yılkı] at, yılkı

елкылда- [yılkılda-] (*kumaş ve saç için*) parıldamak

еллаган [yıllagan] yıllanmış

еллап [yıllap] yıla yakın; yıl olarak

елларча [yıllarça] yıllarca

еллык [yıllık] yıllık

еллыклап [yıllıklap] yıllanmış olarak

елмай- [yılmay-] gülümsemek

елмаю [yılmayu] gülümseyiş

елмаюлы [yılmayulı] gülücüklü

елсыз [yılsız] yılsız

елт [yılt] pırıl; **елт-елт ит- (кил-)** [yılt-yılt it- (kil-)] pırıl pırıl etmek

елтыр [yıltır] pırıltılı; **елтыр кара** [yıltır kara] pırıltılı kara; **елтыр-елтыр кил-** [yıltır-yıltır kil-] pırıl pırıl olmak

елтыравык [yıltıravık] pırıltılı, yaldız

елтыравыклы [yıltıravıklı] pırıltılı, yaldızlı

елтыра- [yıltıra-] yaldızlamak

елтырат- [yıltırat-] yaldızlatmak, pırıltılatmak

елъязма [yılyazma] yıllık, salname

елъязмачы [yılyazmaçı] yıllıkçı, vakanüvis

елый-елый [yılıy-yılıy] ağlaya ağlaya

елыш- [yılış-] yakınlaşmak

елыштыр- [yılıştır-] yakınlaştırmak

енот [yênot] rekun

ер- [yır-] açmak (*mes. hendek*)

ерагай- [yıragay-] uzaklaşmak

ерагайт- [yıragayt-] uzaklaştırmak

ераграк [yıragrak] daha uzak

ерак [yırak] uzak, ırak; **ерак баба** [yırak baba] büyük babanın babası, büyük dede; **ерак әби** [yırak ebi] anne anne; **ерак җир** [yırak cir] uzak yer ◇ **ерак бара (китә) алмассың** [yırak bara (kite) almassıng] hiç bir şey yapamazsın; **ерак булу (тору)** [yırak bulu (toru)] uzak durma, anlamama

еракка [yırakka] uzağa

ераклан- [yıraklan-] uzaklaşmak

ераклап [yıraklap] 1. uzak olarak; 2. *mec.* ima ederek (*söze başlamak*)

ераклат- [yıraklat-] uzaklaştırmak

ераклаш- [yıraklaş-] uzaklaşmak

ераклык [yıraklık] uzaklık; **ераклык үлчәгеч** [yıraklık ülçegêç] uzaklık ölçü âleti

еракта [yırakta] uzakta

ерактагы [yıraktagı] uzaktaki

ерактан [yıraktan] uzaktan; **ерактан күр-** [yıraktan kür-] ileriyi görmek

ергала- [yırgala-] bir kaç defa yarmak, yırtmak

ерганак [yırganak] yarık, sel yarığı

ерганаклы [yırganaklı] yarıklı

ермак [yırmak] derin yarık

ермачла- [yırmaçla-] yırtmak

ерткала- [yırtkala-] yırtmak

ерткыч [yırtkıç] yırtıcı (*hayvan*)

ерткычлан- [yırtkıçlan-] yırtıcı hayvan gibi olmak (davranmak)

ерткычларча [yırtkıçlarça] yırtıcı hayvanlar gibi

ерткычлык [yırtkıçlık] yırtıcılık

ертлач [yırtlaç] yırtıcı gibi çalışan (*kimse*)

ертлачлан- [yırtlaçlan-] yırtıcı gibi çalışmak

ертлачлык [yırtlaçlık] yırtıcılık

ертык [yırtık] yırtık; **ертык-портык** [yırtık-portık] yırtık pırtık

ертылганчы [yırtılgançı] yırtılırcasına

ертыл- [yırtıl-] yırtılmak

ерык [yırık] 1. açık; 2. yırtmaç ◇ **ерык авыз** [yırık avız] her vakit gülümseyen (*kimse*)

ерыл- [yırıl-] açılmak, kesilmek

ерым [yırım] yarık

есаул [yêsavul] Rus askerlerinde yasavul

ефрейтор [yêfrêytor] on başıdan küçük rütbeli asker

ефәк [yêfek] ipek; **ефәк агачы** [yêfek agaçı] dut; **ефәк корты** [yêfek kortı] ipek böceği; **ефәк күбәләге** [yêfek kubelegê] ipek kelebeği

ефәкче I [yêfekçê] ipekçi

ефәкче II [yêfekçê] ormana zarar veren böcek

ефәкчелек [yêfekçêlêk] ipekçilik

ехидна [yehidna] karınca yiyen

еш [yış] sık

ешай- [yışay-] sıklaşmak

ешайт- [yışayt-] sıklaştırmak

ешкын [yışkın] ormanda sık yer

ешкынлык [yışkınlık] ormanda sıklık

ешла- [yışla-] sıklamak, sık sık olmak

ешлан- [yışlan-] sıklaşmak

ешлык [yışlık] 1. sıklık; 2. ormanda sık yer; 3. yoğunluk; **ешлык үлчәгеч** [yışlık ülçegêç] yoğunluk ölçüsü

- Ж -

жакет [jakêt] ceket

жалоба [jaloba] şikâyet; **жалоба бир-** [jaloba bir-] şikâyet etmek

жалу [jalu] şikâyet

жандарм [jandarm] jandarma

жанр [janr] janr, tür

жаргон [jargon] argo

желатин [jêlatin] jelâtin

желе [jêlê] jöle

женьшень [jên'şên] jenşen, Çin'de çıkan bir cins kök

жетон [jêton] jeton

жикет [jikêt] ceket

жилет [jilêt] yelek

жираф [jiraf] zürafa

жирәбә [jirebe] kur'a; **жирәбә сал-** [jirebe sal-] kur'a çekmek

жонглер [jonglyor] hokkabaz

жонглерлык [jonglyorlık] hokkabazlık; **жонглерлык ит-** [jonglyorlık it-] hokkabazlık etmek

жу: жу ит- [ju: ju it-] korkudan irkilme, zonklamak

жула- [jula-] vızıldamak, uğuldamak

жулик [julik] dolandırıcı

жуликлык [juliklık] dolandırıcılık

журнал [jurnal] dergi

журналист [jurnalist] gazeteci

журналистика [jurnalistika] gazetecilik

журналистлык [jurnalistlık] gazetecilik, gazete ile ilgili çalışma

жуылда- [juılda-] uğuldamak (*devamlı olarak*)

жюри [jüri] jüri

жәл [jel] yazık, acıklı, esirgeyişli

жәллә- [jelle-] acımak, esirgemek

жәлләт- [jellet-] acındırmak

жәлләүчән [jelleüçen] merhametli, yufka yürekli

- 3 -

забастовка [zabastofka] grev

забастовкачы [zabastofkaçı] grevci

забой [zaboy] maden ocağındaki galeriler

забойчы [zaboyçı] madenci

завод [zavod] fabrika

завуч [zavuç] okulda müdür yardımcısı

заговор [zagovor] komplo

заговорчы [zagovorçı] komplocu

заготовка [zagotofka] yarı mamul

зарс [zags] nikâh dairesi

заем [zayom] tahvil

заказ [zakaz] sipariş, rezervasyon

заказлы [zakazlı] siparişli

заказчы [zakazçı] siparişçi

заклад [zaklad] rehin; **закладка сал-** [zakladka sal-] rehine vermek (koymak)

закладтагы [zakladtagı] rehindeki

закон [zakon] kanun

законлаш- [zakonlaş-] kanunlaşmak

законлаштыр- [zakonlaştır-] kanunlaştırmak

законлы [zakonlı] kanunî, meşru; **законлы рәвештә** [zakonlı revêşte] kanunî olarak

законлылык [zakonlılık] kanunluluk, meşruluk

законсыз [zakonsız] kanunsuz, temelsiz

законсызлык [zakonsızlık] kanunsuzluk

законча [zakonça] kanuna uygun

закончалык [zakonçalık] 1. kanuna uygunluk; 2. yasallık

закончалыклы [zakonçalıklı] kanunî

закончы [zakonçı] 1. kanuna uygun hareket eden (*kimse*); 2. kanun koyucu

закончыл [zakonçıl] kanuna düşkün

зал [zal] salon

залим [zalim] zalim

залимлек [zalimlêk] zalimlik

залимнәрчә [zalimnerçe] zalimler gibi

залог [zalog] 1. rehine koyma; 2. kefalet

залп [zalp] salvo

замазка [zamazka] cam macunu

замазкала- [zamazkala-] macunlamak

заман [zaman] zaman; **заманга яраклаштыр-** [zamanga yaraklaştır-] zamana uygunlaştırmak

замана [zamana] zamane

замандаш [zamandaş] çağdaş

заманча [zamança] bugün için, çağdaş

заманчалаштыр- [zamançalaştır-] çağdaşlaştırmak

заманчалык [zamançalık] çağdaşlık

заманында [zamanında] zamanında

замш [zamş] güderi

запас [zapas] stok, rezerv

запаслы [zapaslı] stoklu, rezervli; tedarikli

запастагы [zapastagı] yedek

запаслылык [zapaslılık] tedariklilik

зар [zar] yakınma; keder ◇ **зар бул-** [zar bul-] sıkıntıya uğramak; **зар ела-** [zar yıla-] çok ağlamak

зарар [zarar] zarar

зарарла- [zararla-] zarar vermek

зарарлан- [zararlan-] zararlanmak

зарарлы [zararlı] zararlı

зарарлылык [zararlılık] zararlılık

зарарсыз [zararsız] zararsız

зарарсызландыр-, зарарсызла- [zararsızlandır-, zararsızla-] zararsızlandırmak, zararsızlamak

зар-интизар [zar-intizar] muhtaç; **зар-интизар бул-** [zar-intizar bul-] çok muhtaç olmak; üzülmek

зарлан- [zarlan-] zarlanmak, yakınmak

зарлы [zarlı] zarlı, kederli

зар-моң [zar-mong] sıkıntı

зарур [zarur] gerekli

зарури [zaruri] zorunlu

зарурлык [zarurlık] gereklilik

зарурәт [zaruret] zaruret

зарык- [zarık-] sıkıntı ile beklemek

зарыктыр- [zarıktır-] sıkıntı ile bekletmek

зарыктыргыч [zarıktırgıç] sıkıntı ile bekletici

зат [zat] 1. şey; 2. kimse; 3. kök, nesep, soy; 4 *gr.* şahıs

затланышлы [zatlanışlı] *gr.* şahıslı

затланышсыз [zatlanışsız] *gr.* şahıssız

затлы [zatlı] kaliteli; soylu

затлылык [zatlılık] kalitelilik

затсыз [zatsız] kalitesiz; görgüsüz

затсызлан- [zatsızlan-] aşağılanmak, alçaklanmak

зая: зая бул-, зая(га) кит- [zaya: zaya bul-, zaya(ga) kit-] boş, boş olmak, boşa gitmek

звено [zvêno] grup; **звено башлыгы** [zvêno başlığı] grup başkanı

звонок [zvonok] zil

зенит [zênit] baş ucu noktası

зенитчы [zênitçı] en yükseğe atan silâh ile mücehhez atıcı

зерелдә- [zêrêlde-] zırıldamak

зерелдәт- [zêrêldet-] zırıldatmak

зерә [zêre] pek, çok

зефир [zêfir] 1. sabah yeli; 2. çilek reçelinden hazırlanıp köpürterek yapılan şekerleme

зеңгелдәт- [zênggêldet-] zıngırdatmak

зилзилә [zilzile] zelzele, deprem

зим [zim] 1. su üstünde ince buz parçası; 2. arılara koyulmuş bal

зина [zina] zina; **зинадан туган** [zinadan tugan] piç

зиннәт [zinnet] ziynet

зиннәтле [zinnetlê] ziynetli, süslü

зиннәтлә- [zinnetle-] ziynetlemek

зинһар [zinhar] lütfen, ne olur ◇ **зинһар өчен** [zinhar öçên] lütfen!

зинһарлап [zinharlap] lütfen diyerek; yalvarıp yakar olarak

зират [zirat] kabristan, mezarlık

зирек [zirêk] kızıl ağaç; **зирек урманы** [zirêk urmanı] kızıl ağaç koruluğu

зиреклек [zirêklêk] kızıl ağaç biten yer

зир-зәбәр, зир-зөбәр: зир-зөбәр кил- [zir-zeber, zir-zöber: zir-zöber kil-] alt üst, üst alt olmak

зирәк [zirek] zeyrek, zihinli

зирәклек [zireklêk] zeyreklik, zihinlilik

зирәклән- [zireklen-] zeyreklenmek

зифа [zifa] biçimli, endamlı, boylu boslu; **зифа буйлы** [zifa buylı] boylu boslu

зифалан- [zifalan-] boylu boslu olmak

зифалык [zifalık] endamlılık

зияк [ziyek] süslü yakalık

зиһен [zihên] zihin; **зиһен йөрт-** [zihên yört-] düşünmek, zihin yormak; **зиһен тарал- (чуал-)** [zihên taral- (çual-)] zihni dağılmak (düğümlemek); **зиһенгә ал-** [zihenge al-] zihne almak, akla yerleştirmek

зиһенле [zihênlê] akıllı

зиһенсез [zihênsêz] akılsız, beyinsiz

золым [zolım] zulüm

золмәт [zolmet] zulmet

зона [zona] bölge

зональ [zonal'] bölge ile ilgili

зонтик [zontik] şemsiye

зоолог [zoolog] zoolog

зоология [zoologiye] zooloji

зубр [zubr] bizon

зур [zur] büyük; **зур гына** [zur gına] yeteri kadar (*oldukça, epeyce*) büyük ◇ **зурга кит-** [zurga kit-] çapraşmak; **зурга җибәр-** [zurga ciber-] çapraştırmak; **зурдан куп- (күтәр-)** [zurdan kup- (küter-)] 1. dozunu kaçırmak; 2. çok önem vererek hazırlanmak

зурай - [zuray-] büyümek

зурайт- [zurayt-] büyütmek

зурайткыч [zuraytkıç] büyütücü, büyüteç

зурат [zurat] tahta iskele üstüne yığılıp koyulmuş ekin demetleri

зур-зур [zur-zur] büyük büyük

зурла- [zurla-] hürmet göstermek

зурларча [zurlarça] büyükler gibi

зурлык [zurlık] büyüklük

зурлы-кечкенәле [zurlı-kêçkênelê] küçüklü büyüklü

зык: зык куп- [zık: zık kup-] (*hep birden*) gürültü koparmak; **зык куптар-** [zık kuptar-] gürültü koparmak

зыкы [zıkı] (*ağaçlarda*) iri don

зыкылы [zıkılı] iri donlu

зынҗыр [zıncır] zincir

зынҗырла- [zıncırla-] zincirlemek

зынҗырлы [zıncırlı] zincirli

зыр-зыр: зыр-зыр ит- [zır-zır: zır-zır it-] fır; fır fır dönmek; **зыр-зыр әйлән-** [zır-zır eylen-] fır fır dönmek

зырылда- [zırılda-] fırıldamak

зыян [zıyan] ziyan; zarar; **зыян ит-** [zıyan it-] zarar vermek; **зыян күр-** [zıyan kür-] ziyan görmek; **зыян сал-** [zıyan sal-] ziyan vermek ◇ **зыян итмәс** [zıyan itmes]

zararı dokunmaz; **зыян юк** [zıyan yuk] ziyanı yok!

зыяндаш [zıyandaş] 1. ziyana uğrayanlardan her biri; 2. sar'a

зыяндашлы [zıyandaşlı] sar'alı

зыянлан- [zıyanlan-] zarar görmek

зыянлы [zıyanlı] ziyanlı, zararlı

зыянсыз [zıyansız] ziyansız

зыянчы [zıyançı] ziyankâr

зыянчыл [ziyançıl] ziyan vermeye düşkün

зыңгылда-, зыңла- [zınggılda-, zıngla-] zangırlamak, zargıldamak

зәвык [zevık] zevk

зәвыклан- [zevıklan-] zevklenmek

зәвыклы [zevıklı] zevkli

зәвыксыз [zevıksız] zevksiz

зәвыксызлык [zevıksızlık] zevksizlik

зәгъфран [zegfran] safran

зәгыйфь [zegıyf] zayıf

зәгыйфылек [zegıyflêk] zayıflık

зәгыйфьлән- [zegıyflen-] zayıflanmak

зәйтүн [zeytün] zeytin (*bitkisi*); **зәйтүн гөле** [zeytün gölê] zeytin gülü; **зәйтүн мае** [zeytün mayı] zeytin yağı; **зәйтүн җимеше** [zeytün cimêşê] zeytin

зәхмәт [zehmet] 1. zahmet; 2. hastalık; **зәхмәт чик-** [zehmet cik-] zahmet çekmek; **зәхмәт капыл(ти-)** [zehmet kagıl- (ti-)] hastalık geçmek ◇ **зәхмәт төшкере** [zehmet töşkêrê] belâ değsin!

зәхмәтле [zehmetlê] zahmetli

зәңгелә [zenggêle] vitaminsizlik hastalığı, iskorbüt

зәңгеләле [zenggêlelê] vitaminsizlik hastalığına uğrayan (*kimse*)

зәңгәр [zengger] mavi, gök; **зәңгәр чәчәк** [zengger çeçek] Peygamber çiçeği

зәңгәрле [zenggerlê] gök renkli; mavi

зәңгәрлек [zenggerlêk] mavilik

зәңгәрлән- [zenggerlen-] gögermek, mavilenmek

зәңгәрсулан- [zenggersulan-] mavimsilenmek

зәһәр [zeher] zehir; öfke, hışım

зәһәрле [zeherlê] zehirli; **зәһәрле елмай-** [zeherlê yılmay-] zehirli gülümseme; **зәһәрле искәртү** [zeherlê iskertü] istihzarlı söyleme; **зәһәрле караш** [zeherlê karaş] öfke dolu bakış; **зәһәрле кеше** [zeherlê kêşê] kötü kalpli kişi; **зәһәрле көл-** [zeherlê köl-] kinci gözler ile bakarak gülmek

зәһәрлән- [zeherlen-] zehirlenmek, hışımlanmak

зөбәрҗәт [zöbercet] zebercet

- И -

и I [i] ey!

и II [i, iy] iyi

и- [i-] eğmek, bükmek ◇ **и: игә кил- (кит-)** [и: игә кил- (кит-)] iyi-ye gelmek (gitmek); **игә килмәүче** [ige kilmeüçê] söz dinlemeyen (*kimse*); **ие килсә, көе килми** [iyê kilse, köyê kilmi] uyumlu olsa da keyfi yok

ибе-җебе: ибе-җебе күренми (юк) [ibê-cêbê: ibê-cêbê kürênmi (yuk)] düzeni olmayan

иблис [iblis] iblis ◇ **иблис вәсвәсәсе** [iblis vesvesesê] ayartma; **иблис көчеге (төкереге)** [iblis köçêgê (tökêrêgê)] ayartan; çok kurnaz ve kötü çocuk; **иблис токымы** [iblis tokımı] iblis tohumu, şeytan soyunnan olan (*kimse*)

иганә [igane] iâne

игез [igêz] ikiz

игезләр [igêzler] ikizler

игезәк [igêzek] 1. ikizlerden biri; 2. ikizler burcu

игелек [igêlêk] iyilik, hayır; **игелек кайтар-** [igêlêk kaytar-] karşılıklı iyilik yapmak; **игелек күрсәт-** [igêlêk kürset-] iyilik göstermek ◇ **игелеген күр** [igêlêgên kür] iyiliğini gör, hayırını gör

игелекле [igêlêklê] hayırlı; bereketli

игелеклән- [igêlêklen-] yararlanmak

игелексез [iêlêksêz] iyiliksiz, hayırsız

иген [igên] ekin; **иген ик-** [igên ik-] ekin ekmek; **иген коңгызы** [igên konggızı] ekin böceği ◇ **иген чүмәләсе** [igên çümelesê] 1. ekin yığını; 2. tombul (*kimse*)

игенле [igênlê] ekinli

игенлек [igênlêk] ekinlik

игенләтә [igênlete] ekin olarak (*ödemek*)

иген-тару [igên-taru] her türlü ekin

игенче [igênçê] ekinci

игенчелек [igênçêlêk] ekincilik

иге-чиге: иге-чиге күренми (юк) [igê-cigê: igê-cigê kürenmi (yuk)] ucu bucağı görünmez (yok); hesapsız, sayısız

игълан [iglan] ilân; **игълан ит-** [iglan it-] ilân etmek

игътибар [igtibar] itibar, dikkat; **игътибар белән** [igtibar bêlen] dikkat ile; **игътибар ит- (бир-)** [igtibar it- (bir-)] dikkat etmek (vermek); **игътибар итәрлек, игътибарга алырлык** [igtibar iter-lêk, igtibarga alırlık] dikkate lâyık; **игътибар күрсәт-** [igtibar kürset-] dikkat göstermek, hürmet etmek; **игътибарга лаеклы** [igtibarga layıklı] itibara lâyıklı; **игътибарга ал-**[igtibarga al-] dikkate almak

игътибарлы [igtibarlı] 1. dikkatli; 2. hürmetli

игътибарлылык [igtibarlılık] dikkatlilik

игътибарсыз [igtibarsız] 1. dikkatsiz; 2. hürmetsiz; **игътибарсыз калдыр-** [igtibarsız kaldır-] dikkatsiz bırakmak; aldırmamak

игътибарсызлык [igtibarsızlık] dikkatsizlik

игәр [iger] zağar, av köpeği

игәрче [igerçê] hamur artığından yapılan ekmek

игәч [igeç] kız yeğen

игә-чөйгә: игә-чөйгә кил- [ige-çöyge: ige-çöyge kil-] nasihat kabul etmek

игәү [igeü] eğe; **игәү борын** [igeü borın] bir cins yabani ördek

игәүлә- [igeüle-] eğelemek

игүле [igülê] ekili (*yer*)

игүлек [igülêk] ekilmiş (*yer*), sürülmüş tarla

идарә [idare]idare; **идарә ит-** [idare it-] idare etmek

идарәханә [idarehane] idarehane

идарәче [idareçê] idareci; **идарәче даирәләр** [idareçê daireler] idare daireleri

иде [idê] *gr.* yardımcı fiil idi; -dı, -di, -du, -dü

идеал [idêal] ideal

идеализм [idêalizm] idealizm

идеалист [idêalist] idealist

идеалистик [idêalistik] idealist

идеаллаштыр- [idêallaştır-] idealleştirmek

идеаль [idêal'] mükemmel, ideale uygun

идел [idêl] 1. İdil nehri; 2. her büyük nehir; **идел күбәләге** [idêl kübelegê] idil kelebeği ◇ **Идел күрми, итек салмыйлар** [idêl kürmi, itêk salmıylar] dereyi görmeden paçayı sıvamazlar

идеолог [idêolog] ideolog

идеологик [idêologik] ideolojik

идеология [idêologiye] ideoloji

идея [idêye] fikir, düşünce

идеяле [idêyelê] fikirli, düşünceli

идеялелек [idêyelelêk] fikirlilik, düşüncelilik

идеясез [idêyesêz] fikirsiz, manasız, düşüncesiz

идеясезлек [idêyesêzlêk] manasızlık, düşüncesizlik

идән [iden] döşeme; **идән асты** [iden astı] döşeme altı, kiler; **идән балавызы** [iden balavızı] döşeme cilâsı; **идән ялтыратучы** [iden yaltıratuçı] döşeme cilâcısı

ие [iyê] evet!

иел- [iyêl-] eğilmek ◇ **иелгән башны кылыч кисмәс** [iyêlgen başnı kılıç kismes] eğilmiş başı kılıç kesmez

иелә- [iyêle-] (*kumaş, deri vb.*) terbiye etmek, terbiyelemek

иенке [iyênkê] eğilmiş, bükülmüş; **иенке каен** [iyênkê kayın] bir cins kayın ağacı

из- [iz-] 1. ezmek; 2. sömürmek

иза [иза] eza, sefa; **иза чик-** [iza çik-] eza çekmek; **иза чиктер-** [iza çiktêr-] eza çektirmek

изала- [izala-] ezalamak

изалан- [izalan-] ezalanmak

известь [izvêst'] kireç; **известь керт-** [izvêst kêrt-] kireçlemek

известьле [izvêstlê] kireçli

известьлә- [izvêstle-] kireçlemek

известьташ [izvêsttaş] kireç taşı

изге [izgê] mukaddes; **изге сәгатьтә** [izgê segat'te] mukaddes saatte

изгелек [izgêlêk] mukaddeslik; hayırseverlik

изгелекле [izgêlêklê] erdemli; hayırsever

изел- [izêl-] ezilmek

изелгән [izêlgen] ezilmiş; **изелеп йокла-** [izêlêp yokla-] derin uyumak

измә [izme] 1. (*yemek için*) ezme; 2. harç bulamaç; **измә болгаткыч** [izme bolgatkıç] harç karıştırıcı makina ◇ **измәсен из-**[izmesên iz-] (*kimse*) dövmek

изоляция [izolyatsiye] izolasyon

изоляциялә- [izolyatsiyele-] yalıtmak, tecrit etmek

изрә- [izre-] 1. ezilmek, cıvıklaşmak, mayışmak; 2. uyuklamak

изрәт- [izret-] 1. ezdirmek, cıvıklatmak, mayıştırmak; 2. uyuklatmak

изә- [(ize-)] (insan el ile at baş ile) işaret etmek

изү I [izü] ezme

изү II [izü] gömlek ağızı, yaka düğmelenen kısım, kenar

изүче [izüçê] ezici (*kimse*)

ик- [ik-] ekmek, ekin yetiştirmek

ике [ikê] iki; **ике басулы чәчү әйләнеше** [ikê basulı çeçü eylenêşe] iki parselli çiftçilik işi; **ике буын** [ikê buın] iki bilinmeyenli, iki terimli; **ике властылылык** [ikê vlast'lılık] iki hâkimiyetlilik; **ике капкачлылар** [ikê kapkaçlılar] iki kabuklular; **ике кардәш каны** [ikê kardeş kanı] iki renkli çiçek; **ике кышлаган** [ikê kışlagan] iki yıllık; **ике урынлы сан** [ikê urınlı san] iki rakamlı sayı; **ике җенесле** [ikê cênêslê] iki cinsli ◇ **ике авыз сүз өштыра (җыеп әйтә) алмый** [ikê avız süz oyıştıra (cıyıp eyte) almıy] söz bilmez; **ике агач арасында адаш-** [ikê agaç arasında adaş-] iki ağaç arasında yolunu kaybetmek, kolay şaşmak; **ике адымлык җир** [ikê adımlık cir] iki adımlık yer, çok yakın; **ике аягын бер кунычка тык-** [ikê ayagın bêr kunıçka tık-] iki ayağını bir pabuca sokmak; **ике аякның берсен дә атламыйм** [ikê ayakning bêrsên de atlamıym] hiç bir zaman gelmeyeceğim; **ике бозауга башак (кибәк) аера белми** [ikê bozauga başak (kibek)] ayıra bêlmi] hiç bir iş elinden gelmez; **ике дә уйлама-** [ikê de uylama-] hiç düşünmemek; **ике дөньядан буш калган** [ikê dünyadan buş kalgan] iki dünyayı da bilmez; **ике исәп-бер хисап** [ikê isep-bêr hisap] Hasan kasap aynı hesap; **ике куллап** [ikê kullap] memnuniyetle; **ике кулсыз итте** [ikê kulsız ittê] yardımsız bıraktı; **ике кулсыз кал-** [ikê kulsız kal-] yardımsız kalmak; **ике көннең берендә** [ikê könnêng bêrênde] iki günde bir, gün aşırı; **ике күзе дүрт бул-** [ikê küzê dürt bul-] iki gözü dört olmak; **ике сыңар - бер кием** [ikê sıngar-bêr kiyêm] nasıl olursa olan aynı netice; **ике сөйлә(ш)мә-** [ikê söyleşme-] iki söylememek, bir defa söylemek; **ике тиен - бер акча** [ike tiyên - ber akça] kıymetsız, ehemmiyetsiz; **ике якка да юк** [ikê yakka da yuk] faydasız; **ике яклы пычак** [ikê yaklı pıçak] ikiyüzlü (*kimse*), keskin; **ике ятып бер төшкә керми** [ikê yatıp bêr töşke kêrmi] hiç bir zaman

anmıyorum; **ике җирдә ике(ң) дүрт** [ike cirde ikê(ng) dürt] iki kere iki dört gibi; **икенең берсе** [ikênêng bêrsê] ikiden birisi; **икесе кешенеке, берсе күршенеке** [ikêsê kêşênêkê bêrsê kürşênêkê] ikisi kişinin, birisi komşunun, hiç biri de benim değil

икейөзлек [ikêyözlêk] iki yüzlük

икейөзлелек [ikêyözlêlêk] iki yüzlülük

икейөзлелән- [ikêyözlêlen-] iki yüzlü olmak

икеканатлылар [ikêkanatlılar] iki kanatlılar

икеле [ikêlê] ikili; düşük not

икеле-микеле [ikêlê-mikêlê] kararsız, şüpheci

икелә- [ikêle-] iki defa artırmak

икелән- [ikêlen-] şüphelenmek

икеләнүле [ikêlenülê] tereddütlü, kuşkulu

икеләнүчән [ikêlenüçen] kararsız (*kimse*)

икеләнүчәнлек [ikêlenüçenlêk] kararsızlık

икеләтә [ikêlete] iki kat fazlaya

икенче [ikênçe] ikinci, değişik; **икенче бер** [ikêncê bêr] ikinci bir; **икенче дәрәҗәдәге** [ikêncê derecedegê] ikincil ◇ **икенче күз белән** [ikênce küz bêlen] başka bir göz ile; **икенче әтәчкә кадәр** [ikêncê eteçke kader] horozların ikinci ötüşüne kadar, geç vakte kadar

икенчел [ikênçêl] ikinci derecede, ikincil

икенчеләй [ikênçêley] ikinci defa

икенчелән- [ikênçêlen-] değişmek

икенчесе [ikênçêsê] ikincisi

икетеллелек [ikêtêllêlêk] iki dillilik

икешәр [ikêşer] ikişer

икешәрле [ikêşerlê] ikişerli

икешәрләп [ikêşerlep] ikişer ikişer olarak

ике-өч [ikê-öç] iki üç,az ◇ **ике-өч сүз белән** [ikê-öç süz bêlen] az söz ile; kısaca

икмәк [ikmek] ekmek; **икмәк агачы** [ikmek agaçı] ekmek ağaçı; **икмәк катысы** [ikmek katısı] ekmek kabuğu ◇ **икмәк бүсере (убыры)** [ikmek büsêrê (ubırı)] ekmek oburu, tembel ◇ **икмәк йөзен (чыраен) күрмим** [ikmek yözên (çırayın) kürmim] ekmek yüzü görmeyeyim (*yemin sözü*)

икмәкле [ikmeklê] ekmekli

икмәкләтә [ikmeklete] ekmek olarak

икмәк-су: икмәк-суга утырту [ikmek-su: ikmek-suga utırtu] ekmek su karın tokluğu; **икмәк-тоз** [ikmek-toz] ekmek tuz ◇ **икмәк-тоз белән каршыла-** [ikmek-toz bêlen karşıla-] ekmek tuz ile karşılamak

икра [ikra] havyar

иксез-чиксез [iksêz-çiksêz] hudutsuz, sınırsız, sonsuz

иксез-чиксезлек [iksêz-çiksêzlêk] sonsuzluk

икърар [ikrar] ikrar; **икърар ит-** [ikrar it-] kabul ve tasdik etmek

икән [iken] iken

икәү [ikeü] iki tane, ikisi birden

икәүдән-икәү [ikeüden-ikeü] ikişer si birlikte, baş başa

икәүләп, икәүләшеп [ikeülep,

ikeüleşêp] ikisi birden olarak

ил I [il] il,devlet, memleket, el; **ил гиз-** [il giz-] memleketler gezmek ◇ **ил авызы** [il avızı] el ağızı; **ил авызына иләк капламассың** [il avızına ilek kaplamassıng] el ağızına elek kapayamazsın; el ağızı torba değil ki, büzemezsin; **ил агасы (карты)** [il agası (kartı)] el ağası, hürmetli kimse; **ил арасына кер-** [il arasına kêr-] ele güne karışmak; **ил белән** [il bêlen] hep birlikte; **ил төкерсә, күл була** [il tökêrse, kül bula] el tükürse göl olur

ил II [il] arı topluluğu; **ил аер- (очыр-)** [il ayır- (oçır-)] (*arı için*) oğullamak; **ил тот-** [il tot-] oğul arıları tutmak; **ил тубалы** [il tubalı] oğul arılarını tutmak için kullanılan ağaç kabuğundan kova

ил-ана [il-ana] vatan ana

илау [ilau] hüngür hüngür ağlama

илаула- [ilavla-] hüngür hüngür ağlamak

илаһ [ilah] ilâh

илаһи [ilahi] ilâhî

илаһилык [ilahilık] ilâhilik

илаһият [ilahiyet] ilâhiyat

илбасар [ilbasar] baskıncı, talancı

илбасарларча- [ilbasarlarça-] baskıncılar gibi

илбасарлык [ilbasarlık] baskıncılık

илгизәр [ilgizer] seyyah, gezici, turist

илгәзәк [ilgezek] açık sözlü, munis

илгәзәклек [ilgezeklê] açık sözlülük, munislik

илгәзәклән- [ilgezeklen-] açık sözlü olmak, munis olmak

илдәш [ildeş] vatandaş

илер- [ilêr-] bağıra bağıra ağlamak

ил-йорт [il-yort] vatan

ил-көн [il-kön] el gün, halk, yaşayış

ил-күз [il-küz] el göz, dünya

илкүләм [ilkülem] vatan ölçüsünde

илле I [illê] elli

илле II [illê] ellilik

иллеләп [illêlep] elliye yakın

илленче [illênçê] ellinci

иллешәр, иллешәрләп [illêşer, illêşerlep] ellişer, ellişer ellişer

иллюзия [illyuziye] illüzyon

иллюзияле [ilyuziyelê] illüzyonlu

иллюминация [illyuminatsiye] aydınlatma

иллюстрация [illyustratsiye] illüstrasyon, resimleme

иллюстрациялә- [ilyustratsiyele-] resimlemek

иллә [ille] ille

иллә-мәгәр [ille-meger] ille de

илсез-йортсыз [ilsêz-yortsız] vatansız

ил-су [il-su] sivil ve asker; bütün halk

илсөяр [ilsöyer] vatanperver

илсөярлек [ilsöyerlêk] vatanperverlik

илт- [ilt-] götürmek, iletmek; **илтеп ташла-** [iltêp taşla-] uzak yere alıp atmak

илтифат [iltifat] iltifat

илтифатлы [iltifatlı] iltifatlı, mu-

teber

илтифатсыз [iltifatsız] iltifatsız, itibarsız; **илтифатсыз калдыр-** [iltifatsız kaldır-] iltifatsız bırakmak

илче [ilçê] elçi ◇ **илчегә үлем юк** [ilçêge ülêm yuk] elçiye zaval olmaz

илчелек [ilçêlêk] elçilik

илә- I [ile-] elemek

илә- II [ile-] tabaklamak

иләк [ilek] elek; **иләк асты** [ilek astı] elek altı; **иләк илә-** [ilek ile-] elek elemek; **иләк йолдыз** [ilek yoldız] ülker yıldızı; **иләк кысасы** [ilek kısası] elek çemberi; **иләк өсте** [ilek östê] elek üstü, kalbur üstü ◇ **иләк авыз** [ilek avız] geveze; **иләк аша үткәр-** [ilek aşa ütker-] elekten geçirmek; **иләк баш** [ilek baş] unutkan (*kimse*); **иләк бит** [ilek bit] çiçek bozuğu yüz; **иләк сорагында чиләк бир-** [ilek soraganda çilek bir-] elek sorana ağaç kova vermek, sorulana başka cevap vermek; **иләкнекен чиләккә** [ileknêkên çilekke] saçma sapan, dedikodu

иләк II [ilek] (*parada*) yazı tarafı

иләклəп-чиләклəп [ileklep-çileklep] bardaktan boşanırcasına (*yağmur yağmak*)

иләмле [ilemlê] ferahlı, rahat; güzel

иләмсез [ilemsêz] biçimsiz, çirkin

иләмтә [ilemte] 1.elek üstü; 2. seçilmemiş

иләмән [ilemen] içtimaî hizmeti sever (*kimse*)

иләс [iles] 1. sanrı, hallüsinasyon; hayal, hayalet; 2. *bk.* **иләсле**

иләсле [ileslê] 1. sanrılı, hayal gören; hayal görme hastalığına müptelâ; 2. anormal hareketli (*kimse*)

иләслек [ileslêk] anormallik

иләслән- [ileslen-] 1. hayal görmek, hayal meyal gözüne görünmek; 2. sebepsiz bağırmak; 3. delilenmek

иләс-миләс [iles-miles] 1. her şeye meraklı olma; 2. anormal hareketli; **иләс-миләс кил-** [iles-miles kil-] anormal hareket etmek; **иләс-миләслән-** [iles-mileslen-] hayal görmek

ил-җир [il-cir] vatan

илһам [ilham] ilham; **илһам ал-** [ilham al-] ilham almak; **илһам бир-** [ilham bir-] ilham vermek

илһамлан- [ilhamlan-] ilhamlanmak

илһамлы [ilhamlı] ilhamlı

илһамчы [ilhamçı] ilham verici

им [im] em, ilâç; **им имлә-** [im imle-] tedavi etmek; **им тап-** [im tap-] tedavi bulmak ◇ **им түгел** [im tügêl] şart değil; **им өчен (имгә) дә юк** [im öçên (imge) de yuk] zerresi yok

им- [im-] emmek

имам [imam] imam; **имам тор-** [imam tor-] imam olmak

иман [iman] iman; **иман китер-** [iman kitêr-] kelime-i şahadet getirmek, müslüman olmak ◇ **иман көтмә-** [iman kötme-] iman beklememek; **иман сат-** [iman sat-]

iman satmak; **иман(ын) укыт-** [iman(ın) ukıt-] haşlamak, azarlamak; **иманым камил** [imanım kamil] tam inanmayı ifade etme kelimesi

имана [imana] 1. adam başına verilmiş yer (*tarla yeri*); 2. yer verilen kimsenin ödediği vergi; **имана түлә-** [imana tüle-] kendine verilen arazi için vergi ödemek

иманлы [imanlı] Tanrı'ya inanan

имансыз [imansız] imansız

имбир [imbir] zencefil

имгеч [imgêç] vantuz

имгечле [imgêçlê] vantuzlu

имгәк I [imgek] sakat

имгәк II [imgek] bakıma muhtaç, sıkıntılı (*kimse*)

имгән- [imgen-] yaralanmak, sakatlanmak

имгәт- [imget-] yaralamak, sakatlamak

имез- [imêz-] emzirmek

имезлек [imêzlêk] emzik

имезүче [imêzüçê] 1. memeli; 2. emzikli

имеш [imêş] sanki, âdeta, güya

имеш-мимеш [imêş-mimêş] rivayet

имештер [imêştêr] güya ki

имза [imza] imza; **имза сал-** [imza sal-] imza etmek

имзала- [imzala-] imzalamak

имзалан- [imzalan-] imzalanmak

имзасыз [imzasız] imzasız

ими [imi] meme

имин [imin] emin

иминлек [iminlêk] eminlik, güvenlik; **иминлек комитеты** [iminlêk komitêtı] güvenlik komitesi; **иминлектә яшә-** [iminlêkte yeşe-] emniyet içinde yaşamak

имла [imla] 1. imlâ; 2. dikte imla; **имла кагыйдәләре** [imla kagıydelerê] imlâ kâideleri

имлә- [imle-] 1. büyü (*nefes*) ile iyileştirmek; 2. tedâvi etmek

иммигрант [immigrant] göçmen

иммунитет [immunitêt] bağışıklık

имнә- [imne-] *bk.* имлә-

император [impêrator] imparator

империализм [impêrializm] emperyalizm

империалистик [impêrialistik] emperyalist

империя [impêriye] imparatorluk

импорт [import] ithal, ithalât

имтеклә- [imtêkle-] memeyi dürtüklemek (*mes. buzağı*)

имтихан [imtihan] imtihan; **имтихан бир-** (тот-) [imtihan bir-(tot-)] imtihan vermek (etmek)

им-том [im-tom] kocakarı ilâcı; **им-том ит-** [im-tom it-] kocakarı ilâcı ile tedavi etmek

им-томчылык [im-tomçılık] halk hekimliği

имче [imçê] emci, halkhekimi

имчелек [imçêlêk] emcilik

имчәк [imçek] meme ucu, emzik

имчәктәш [imçekteş] süt kardeşi

имән [imen] meşe ağacı; **имән бармак** [imen barmak] işaret parmağı; **имән чикләвеге** [imen çiklevêgê] meşe palamudu ◇ **имәндә икән чикләвек** [imende iken çiklevêk] karmaşık sayılıp kolay

çözülen şeydir

имән- [imen-] görüntü ve sesinden çok korkmak

имәнеч [imenêç] korkunç

имәнлек [imenlêk] meşelik

имәнсәр [imenser] küçük meşelik

инан- [inan-] inanmak

инвалид [invalid] sakat (*kimse*)

инвалидлык [invalidlık] malullük, sakatlık

инвентаризация [invêntarizatsiye] envanter sistemi

инвентарь [invêntar'] envanter

инглиз [ingliz] İngiliz

инде [inde] 1. şimdi; 2. bundan sonra; **инде дә** [indê de] şimdi de

индекс [indêks] indeks

индивидуалистик [individualistik] individüalizm ile ilgili

индивидуаль [individual'] individüal

индивидуальлек [individuallêk] individüallik

индукция [induktsiye] indüksiyon

индустриаль [industrial'] endüstriyel

индустрия [industriye] endüstri

индустрияләш- [industriyeleş-] endüstrileşmek

индустрияләштер- [industriyeleştêr-] endüstrileştirmek

инерт [inêrt] inert, değişmez

инерция [inêrtsiye] değişmeme, süredurum

инеч [inêç] gömlek astarı

инеш [inêş] çay, küçük dere

инженер [injênêr] mühendis

инженерлык [injênêrlık] mühendislik

инициатива [initsiativa] inisyatif, teşebbüs

инициативалы [initsiativalı] inisyatifli, müteşebbis

инкубатор [inkubator] kuluçka makinası

инкубация [inkubatsiye] 1. kuluçka; 2. kuluçka süresi

инкяр [inkyar] inkâr; **инкяр ит-** [inkyar it-] inkâr etmek

инкярны инкяр (ит-) [inkyarnı inkyar (it-)] inkârı inkâr (etmek)

иннек I [innêk] allık, pembelik

иннек II [innêk] sırıklardan yapılma kapı (*ağıl kapısı*)

инсан [insan] insan

инсаният [insaniyet] insaniyet

инсаф [insaf] insaf

инсафлы [insaflı] insaflı

инсафсыз [insafsız] insafsız

инспектор [inspêktor] müfettiş

инспекция [inspêktsiye] müfettişlik

инстанция [instantsiye] merci

инстинкт [instinkt] içgüdü, insiyak

инстинктив [instinktiv] içgüdüsel

институт [institut] enstitü

инструктаж [instruktaj] talimat verme, talimat

инструктор [insruktor] talimatçı

инструкция [instruktsiye] talimat, yönerge; **инструкция бир-** [instruktsiye bir-] talimat vermek

инструмент [instrumênt] âlet, takım

инструментчы [instrumêntçı] âletçi

интек- [intêk-] acı çekmek; yoksunluk çekmek

интеграл [intêgral] integral

интегральь [intêgral'] integral ile ilgili

интегүле [intêgülê] acıklı, acılı

интектергеч [intêktêrgêç] ıstırap verici; yıpratıcı

интектер- [intêktêr-] ıstırap çektirmek

интеллектуаль [intêllêktual'] intelektüel

интеллигент [intêlligênt] aydın

интеллигентлык [intêlligêntlik] aydınlık

интеллигенция [intêlligêntsiye] aydınlar, entelijansiya

интенсив [intênsiv] yoğun

интенсивлаштыр- [intênsivlaştır-] yoğunlaştırmak

интервал [intêrval] aralık, ara

интервент [intêrvent] işgalci

интервенция [intêrvêntsiye] müdahale, işgal

интернат [intêrnat] yatılı okul

интернационал [intêrnatsional] milletlerarası

интернационализм [intêrnatsiyonalizm] enternasyonalizm

интернационалистик [intêrnatsionalistik] internasyonalizm ile ilgili

интим [intim] mahrem

интонация [intonatsiye] ton, tonlama, vurgu

интрига [intriga] entrika

интригачы [intrigaçı] entrikacı

интуиция [intiktsiye] duyumculuk, sezgi

инфаркт [infarkt] enfarktüs

инфекция [infêktsiye] infeksiyon

инфинитив [infinitiv] fiil ismi, mastar

информацион [informatsiyon] bilgi alış verişi, haberleşme ile ilgili

информация [informatsiye] bilgi, haber; **информация яса-** [informatsiye yasa-] bilgi vermek

инче [inçê] miras kalan gayri menkul

инша [inşa] inşa

инә I [ine] iğne, *bk.* энә

инә II [ine] ana, anne

инәл- [inel-] inlemek, yalvarmak

инәлүле [inelülê] yalvarmalı

инҗил [incil] incil

инҗир [incir] incir

ион [ion] iyon

ионлаш- [ionlaş-] iyonlaşmak

ионлаштыр- [ionlaştır-] iyonlaşmak

ип [ip] uygun hâl; **ип белән** [ip bêlen] uygunluk ile; **ипкә кил-(кер-)** [ipke kil-(kêr-)] düzene girmek; uysal olmak; **ипкә китер-** [ipke kitêr-] uygunlaştırmak

ипи [ipi] ekmek; **ипи калагы** [ipi kalagı] hamur karıştırma kepçesi ◇ **ипи корсак эзләми** [ipi korsak êzlemi] ekmek kursağını aramaz; **ипи черет-** [ipi çêrêt-] ekmek çürütmek, boş kalmak,boş durmak; **ипи шүрлеге** [ipi şürlêgê] ağız; **ипи шүрлегенә менеп төш-** [ipi şürlêgêne mênêp töş-] ağızına vurmak

ипилек [ipilêk] ekmeklik

ипи(лек)-тозлык [ipi(lêk)-tozlık] 1. ekmek ve tuz almaya yeterlik; 2. bir dilin az çok konuşulduğunu anlatır

иплелек [iplêlêk] uyumluluk

иплә- [iple-] uygunlaştırmak

иплән- [iplen-] uygunlaşmak

иплəп [iplep] uyumlu şekilde

иплəш- [ipleş-] uygunlaşmak

ипсез [ipsêz] 1. uyumsuz; 2. beceriksiz

иптəш [ipteş] 1. yoldaş, arkadaş; 2. eş; **иптəш кыз** [ipteş kız] kız arkadaş

иптəшле [ipteşlê] 1. arkadaşlı; 2. eşli

иптəшлек [ipteşlêk] yoldaşlık, arkadaşlık; **иптəшлеккə ал-** [ipteşlêkke al-] evlenmek

иптəшлəрчə [ipteşlerçe] arkadaşlar gibi, arkadaşça

ир [ir] 1. koca, eş; 2. er, erkek, erkek adam; **ир бала** [ir bala] oğlan, erkek çocuk; **ир кеше** [ir kêşê] er, erkek (*adam*); **ир уртасы** [ir urtası] olgun erkek; **ир хатыны** [ir hatını] evli kadın; **иргə чык- (бар-)** [irge çık- (bar-)] evlenmek (*kadın*); **ирдəн аерылган** [irden ayırılgan] boşanmış (*kadın*)

ир-ат [ir-at] erler

ирдə [irde] evli (*kadın*)

ирдəм [irdem] erdem

ирдəүкə [irdeüke] erkek gibi kadın

иргү [irgü] bıkma

ирек [irêk] 1. serbestlik, hürriyet, özgürlük; 2. erk, kudret; **ирек сəючəн** [irêk söyüçen] hürriyetsever ◇ **ирек ал-** [irêk al-] hürriyete kavuşmak; **ирек бир-(куй-)** [irêk bir- (kuy-)] imkân vermek

ирекле [irêklê] 1. serbest, hür, özgür; 2. erkli, kudretli ◇ **ирекле баштан (көннəн)** [irêklê baştan (können)] kendi isteğiyle

ирекле-ирексез [irêklê-irêksêz] ister istemez, güç ile

иреклелек [irêklêlêk] hür olma, serbestlik

ирексез [irêksêz] hürriyetsiz, kendi irâdesi dışında; **ирексез ит-** [irêksêz it-] zorlamak, mecbur etmek

ирексездəн [irêksêzden] istemeyerek

ирексезлек [irêksêzlêk] hürriyetsizlik, güçsüzlük

ирексезлə- [irêksêzle-] zorlamak, hürriyetsiz bırakmak

ирексезлəп [irêksêzlep] zorlayarak

ирен [irên] dudak; **ирен авазлары** [irên avazları] dudak sesleri ◇ **ирен кыймылдатма-** [irên kıymıldatma-] hiç bir şey söylememek; **ирен тешлə-** [irên têşle-] susmak; **ирен турсайт-** [irên tursayt-] dudak bükmek, gönlü kalmak

ирен- [irên-] tembellik göstermek, erinmek, üşenmek

иреңдергеч [irêndêrgêç] bıktırıcı

иренле [irênlê] dudaklı

иренлəч [irênleç] dudağı büyük (*hayvan*)

иренлəшү [irênleşü] *gr.* dudak sesi hâline gelme

иреңчəк [irêngek] eringen, tembel, üşengeç

иреш- [irêş-] erişmek, ulaşmak; **ирешə алмаслык** [irêşe almaslık] erişemezlik

ирешелмəслек [irêşêlmeslêk] erişilmezlik

ирешерлек [irêşêrlêk] erişirlik

erişilebilir, ulaşılabilir

ирештер- I [irêştêr-] eriştirmek

ирештер- II [irêştêr-] (*birini*) kızdırarak zevklenmek, eğlenmek

ирис [iris] 1. süsen; 2. bir çeşit şekerleme

иркен [irkên] ferah, geniş, açık, rahat; **иркен һава** [irkên hava] açık hava ◇ **иркен күңелле** [irkên küngêllê] geniş gönüllü, gönülü geniş; **иркен сула-** [irkên sula-] rahat solunmak; **иркен сулыш** [irkên sulış] rahat solunum; **иркен тормышлы** [irkên tormışlı] varlıklı, hâli vakti yerinde; **иркен яшә-** [irkên yeşe-] refah içinde yaşamak

иркенлек [irkênlêk] ferahlık, genişlik, açıklık

иркенлә- [irkênle-] kendisini ferah sezmek (*ve tembellik yapmak*)

иркенләп [irkênlep] ferahlık ile

иркенчелек [irkênçêlêk] 1. ferahlık, hürlük; 2. varlıklı olma

иркенәй- [irkêney-] genişlenmek

иркә [irke] 1. şımarık; 2. sevdiği kimse ◇ **иркә тай** [irke tay] şımarık çocuk

иркәк [irkek] erkek (*hayvan*)

иркәле [irkelê] gönül okşayıcı; tatlı

иркәлек [irkelêk] şımarıklık

иркәлә- [irkele-] okşamak, sevmek

иркәлән- [irkelen-] şımarıklanmak

иркәләүле [irkeleülê] okşayıcı, tatlı

иркәм [irkem] sevgilim, canım

ирле [irlê] erli, eşli (*kadın*)

ирлек [irlêk] erlik

ирле-хатынлы [irlê-hatınlı] karı koca

ирләрчә [irlerçe] erkek gibi

ирнәү [irneü] çömlek dudağı

ирония [ironiye] istihza, alay, ironi; **ирония белән** [ironiye bêlen] istihza ile

ирониялe [ironiyelê] istihzalı, alaylı

ирригация [irrigatsiye] sulama

ирсәк [irsek] erkeğe düşkün (*kadın*)

ирсәклек [irseklêk] erkeğe düşkünlük

иртамыр [irtamır] çok köklü su bitkisi

иртә [irte] 1. sabah; 2. erken; 3. vaktinden önce; **иртә белән** [irte bêlen] sabahleyin; **иртәдән бирле** [irteden birlê] sabahtan beri ◇ **иртә таңнан кара төнгә чаклы; иртәдән кичкә кадәр** [irte tangnan kara tönge çaklı; irteden kiçke kader] sabahtan akşama kadar; **иртә юк, кич юк** [irteyuk, kiç yuk] gecesi gündüzü yok

иртәге [irtegê] yarınki

иртәгә [irtege] yarın

иртәгәдән [irtegeden] yarından (*itibaren*)

иртәгәсе [irtegesê] gelecek (*gün*); **иртәгәсе көнне** [irtegesê könnê] gelecek gün(*de*)

иртәгәсен [irtegesên] 1. yarın; 2. sabah

иртәгәге [irtegegê] yarındaki

иртәгәле-бүгенле [irtegelê-bügênlê] bugün yarın

иртә-кич [irte-kiç] akşam sabah

иртәлек [irtelêk] sabah görüş

mesi, merasimi

иртәле-кичле [irtelê-kiçlê] sabah akşam

иртәлә- [irtele-] sabah sabah (*erkenden*) kalkmak

иртәләрен [irtelerên] sabah vakitlerinde

иртәме-соңмы [irtemê-songmı] eninde sonunda, bir gün

иртән [irten] sabah vakti(*nde*)

иртән иртүк [irten irtük] tan vakti(*nde*)

иртәнге [irtengê] sabahki, öğleden önceki

иртәнгелек [irtengêlêk] kahvaltı

иртәнгәчә [irtengeçe] sabaha kadar

иртәнчәк [irtençek] erken vakit ile

иртәсен [irtesên] yarınki erken vakit ile

иртәчел [irteçêl] erken kalkmaya alışkın

иртүк [irtük] çok erken

ир-улак [ir-ulak] erkekler

ирәй-[irey-] kibirlenmek, büyüklenmek

ис I [is] koku; **ис кер-** [is kêr-] 1. kokulanmağa başlamak; 2. buluğa ermek; **ис ти-** [is tiy-] (*gaz vb. ile*) zehirlenmek ◇ **исе дә калмады (юк)** [ise de kalmadı (yok)] kokusu da kalmadı (yok); **исен исnә-** [isên isne-] kokusunu almak

ис II [is] zihin, hatır, hafıza, akıl; **ис кит-** [is kit-] hayret etmek; **искә алынган** [iske alıngan] anılmış; **искә төш-** [iske töş-] hatıra gelmek; **искә төшер-** [iske töşêr-] hatıra getirmek; **истә кала торган** [iste kala torgan] akılda (hatırda) kalacak (şekilde); **истә тот-** [iste tot-] hatırda tutmak; **истән чык-** (чырап-) [isten cık- (çırap-)] hatırdan çıkmak (çıkarmak) ◇ **ис җый** [is cıy-] kendine gelmek; **исе дә китми** [isê de kitmi] aklı yazmaz; **исендә дә юк, истә дә юк** [isênde de yuk, iste de yuk] tamamıyle unutmuş; **истән яз-** [isten yaz-] kendisinden geçmek

ис- [is-] (*yel*) esmek

ис-акыл: ис акылны ал- [is-akıl: is-akılnı al-] akıllara durgunluk vermek

ис-аң: искә-аңга кил- [is-ang: iske-anga kil-] akılı başına gelmek; **истә-аңда юк** [iste-angda yuk] akılda yok

исбат [isbat] isbat; **исбат ит-** [isbat it-] isbat etmek

исбатла- [isbatla-] isbatlamak

исем [isêm] isim, ad; **исем туе** [isêm tuyı] isim koyma merasimi; **исем фигыль** [isem figıl] *gr.* fiil ismi, mastar; **исеме аталган** [isêmê atalgan] isimi mezkür ◇ **исем күтәр-** [isêm küter-] haksıza adı çıkmak; ... **исемдә генә** [isemde gêne] bir sözden ibaret olmak; **исеме бар, җисеме юк; исеме генә** [isêmê bar, cisêmê yuk; isêmê gêne] adı var kendi yok, ismi var cismi yok; **исемем (фәлән) булмасын** [isêmêm (felen) bulmasın] bir işi yapacağına inandırmak için söylenir

исемендәге [isêmêndegê] adındaki

исемле [isêmlê] isimli, adlı

исемлек [isêmlêk] liste

исемлә- [isêmle-] isim, ad vermek, adlamak

исемләшү [isêmlêşü] *gr.* isimleşmek

исемсез [isêmsêz] isimsiz, adsız

исер- [isêr-] sarhoş olmak

исерек [isêrêk] sarhoş, esrik; **исерек баштан** [isêrêk baştan] sarhoşken, sarhoş kafa ile

исереклек [isêrêklêk] sarhoşluk, esriklik

исерткеч [isêrtkêç] alkollü içki

иске [iskê] eski; **иске карашлы** [iskê karaşlı] gerici ◇ **иске авыздан яңа сүз** [iskê avızdan yanga süz] eski ağızdan yeni söz; **иске чабата** [iskê çabata] malarya; peri

искедән [iskêden] eskiden

искелек [iskêlêk] eskilik, bakiye

иске-москы [iskê-moskı] eski püskü, hurda, paçavra

иске-москычы [iskê-moskıçı] hurdacı

искер- [iskêr-] eskimek

искергән [iskêrgen] eskimiş

искече [iskêçê] 1. hurdacı, eskici; 2. tutucu

искечелек [iskêcêlêk] tutuculuk

искечә [iskêçe] eskisi gibi

искиткеч, искитәрлек [iskitkêç, iskiterlêk] hoşça; **искитәрлек түгел** [iskiterlêk tügêl] çok hoşça değil, pek iyi değil

ис-коң: исе-коңы(сы) юк [iskong: ise-kongı(sı) yuk] is koku(su) yok; kayıplara karışmak

ис-кос: истә-коста булмаганда [is-kos: iste-kosta bulmaganda] beklenmedik bir sırada

искәрмә [iskerme] açıklama, haşiye

искәрмәгәндә [iskermegende] ansızın

искәрмәстән, искәртмәстән [iskermesten, iskertmesten] birdenbire, ansızın

искәрт- [iskert-] hatırlatmak

искәртү [iskertü] hatırlatma

искәртүле [iskertülê] hatırlatmalı

ислам [islam] islam

ислах [islah] islâh

исле I [islê] kokulu; **исле гөл** [islê göl] kimyon; **исле сабын** [islê sabın] kokulu sabun; **исле яран** [islê yaran] kokulu sardunya

исле II [islê] akıllı

ислелек [islêlêk] akıllılık

ислемай [islêmay] lâvanta, parfüm

ислән- [islen-] kokmak, kokuşmak

иснәт- [isnet-] 1. kokturmak; 2. esnetmek

иснән- [isnen-] hafiyelik yapmak

ис-ос: исе-осы юк [is-os: ise-osı yuk] görünmez olan; kaybolan; **иск-ә-оска кермә-** [iske-oska kêrme-] aklından bile geçmemek

испәрәк [isperek] bir tür yabani ot

исраф [israf] israf; **исраф ит-** [israf it-] israf etmek

исрафчан, исрафчыл [israfçan, ısrafçıl] müsrif olan

исрафчы [israfçı] müsrif

исрекбаш [isrêkbaş] sarhoş, ayyaş

иссез I [issêz] kokusuz; **иссез**

әрем [issêz erêm] kokusuz pelin

иссез II [issêz] hatırsız, akılsız

истерик [istêrik] isteri hastalığına müptelâ

истерия [istêriye] isteri

истериклык [istêriklik] isteriklik

истребитель [istrêbitêl] avcı ucağı

истәлек [istelêk] hatıra

истәлекле [istelêklê] tesirli, hatırda kalmış

исә [ise] ise

исән [isen] sağ, esen; **исән бул(ыпыз)** [isen bul(ıgız)] hoşça kalın ◇ **исән генә торасыңмы** [isen gêne torasıngmı] sağlığın yerinde mi; bu de nereden çıktı?

исәнгерә- [isengêre-] sersemleşmek

исәнгерәт- [isengêret-] sersemletmek

исән-имин [isen-imin] emin esen

исәнлек [isenlêk] sağlık

исән(лек)-саулык [isen(lêk)-savlık] esenlik sağlık

исәнләш- [isenleş-] hâl hatır soruşmak

исәнме (сез) [isenmê (sêz)] iyi misiniz

исән-сау [isen-sav] esen sağ; **исән-сау чакта** [isen-sav çakta] iyiyken

исәп I [isep] sayı, hesap; **исәпкә ал-** [isepke al-] hesaba almak ◇ **исәпкә бар, санга юк** [isepke bar, sanga yuk] hesaba gelir, saygıya gelmez; **исәпне өз-** [isepnê öz-] hesabı kapatmak; **исәптән чыгар-** [isepten çıgar-] hesaptan çıkarmak; **исәбе (дә), хисабы (да) юк** [isebê de, hisabı da yuk] sayısı hesabı yok; **исәбе күренмә-** [isebê kürênme-] hesabı görünmemek; **исәбен югалт-** [isebên yugalt-] sayısını kaybetmek

исәп II [isep] plân, hesap, düşünce, tasarı ◇ **исәп ит- (йөрт-)** [isep it- (yört-)] plânlamak, tasarlamak; **исәп кор- (тот-)** [isep kor- (tot-)] hesaplamak, tasarlamak

исәпле I [iseplê] hesaplı, sayılı

исәпле II [iseplê] plânlı, düzenli, hesaplı

исәплә- I [iseple-] hesaplamak

исәплә- II [iseple-] plânlamak, tasarlamak

исәплән- [iseplen-] hesaplanmak; tasarlanmak

исәпләп [iseplep] hesaplayarak

исәпләш- [isepleş-] hesaplaşmak, hesaba almak

исәпләү [isepleü] hesaplama; plânlama, tasarlama

исәпсез I [isepsêz] hesapsız, sayısız; **исәпсез күп** [isepsêz küp] pek çok

исәпсез II [isepsêz] hesapsız, plânsız

исәп-хисап [isep-hisap] hesap kitap

исәр [iser] deli

ит [it] et; **ит үс- (үр-)** [it üs- (ür-)] ur çıkmak; et bitmek, yara kapanmak ◇ **ит бүкәне (чүмәләсе)** [it bükenê (çümelesê)] şişman, göbekli (*kimse*); **ит кун-** [it kun-] etlenmek; **ит тә юк, йон да юк** [it te yuk, yon da yuk] faydasız; **ит югында үпкә дә тансык** [it yugında üpke de tansık] iyisi olmadığında

kötüsü yarar

ит- [it-] 1. etmek, yapmak; 2. et- yardımcı fiil

итагать [itagat'] itaat

итагатьле [itagat'lê] itaatli

итагатьлелек [itagat'lêlêk] itaatlilik

итек [itêk] çizme; **итек бас-** [itêk bas-] keçe çizme yapmak; **итек басучы** [itêk basuçı] keçe çizme yapıcı

итекче [itêkçê] çizmeci

итен- [itên-] edinmek

итле [itlê] etli

итләч [itleç] çok etli

ит-май : ит-майда йөз- [it-may: it-mayda yöz-] et yag: ette yağda yüzmek

итсез [itsêz] etsiz

итче [itçê] etçi, kasap

итәк [itek] etek ◇ **итәк астыннан** [itek astınnan] etek altından, saman altından; **итәк кисеп җиң яма-** [itek kisêp cing yama-] etek kesip yen yamamak; bir yerden alıp diğer yerdeki açığı kapamak; **итәгенә ут капканда́й** [itegêne ut kapkanday] eteği yanmağa başlama; eteği tutuşma

ифрат [ifrat] ifrat

их [ih] eh!

ихата [ihata] ihata, çit

ихаталы [ihatalı] ihatalı, çitli

ихаха(й) [ihaha(y)] ha ha hay!; **ихаха(й) кил-** [ihaha(y) kil-] kahkaha atmak

ихлас [ihlas] ihlas, samimi; **ихлас күңелдән** [ihlas küngêlden] gönül samimiyetiyle

ихласлан- [ihlaslan-] ihlaslanmak

ихласлы [ihlaslı] ihlaslı

ихласлык [ihlaslık] ihlaslık

ихластан [ihlastan] ihlas ile

ихластыр [ihlastır] samimiyet ile! (*inandırmak için kullanıldığı kelime*)

ихтилал [ihtilal] ihtilâl

ихтимал [ihtimal] ihtimal

ихтималлык [ihtimallık] ihtimallik; **ихтималлык теориясе** [ihtimallık têoriyesê] ihtimallik teorisi

ихтиол [ihtiol] balık yağı

ихтирам [ihtiram] ihtiram, hürmet

ихтирамлы [ihtiramlı] hürmet gösteren (*kimse*)

ихтирамлылык [ihtiramlılık] ihtiramlılık

ихтирамчыл [ihtiramçıl] hürmetkâr

ихтыяр [ihtiyar] ihtiyar, irade; **ихтыярына куй-** [ihtiyarına kuy-] kendisine bırakmak ◇ **ихтыярыңүз кыярың** [ihtiyarıng-üz kıyarıng] ne yaparsan yap

ихтыяри [ihtiyari] ihtiyarî

ихтыярлы [ihtiyarlı] iradeli

ихтыярлылык [ihtiyarlılık] iradelilik

ихтыярлы-ихтыярсыз [ihtiyarlı-ihtiyarsız] ihtiyarlı-ihtiyarsız; zoraki

ихтыярсыз [ihtiyarsız] 1. ihtiyarsız; 2. istemeyerek

ихтыярсыздан [ihtiyarsızdan] elinde olmadan

ихтыярсызлык [ihtiyarsızlık] 1. iradesizlik; 2. esâret

ихтыяж [ihtiyac] ihtiyaç

ич [iç] ya; **аны беләсең ич** [anı

bêlesêng iç] onu biliyorsun ya

ичмаса(м) [içmasa(m)] hiç olmazsa

иш [iş] eş, çift, kendisi gibi (*nesne*); denk,çiftli şeyin teki; **иш кил-** [iş kil-] denk gelmek ◇ **иш ише белән** [iş işê bêlen] eş eşi ile

иш- I [iş-] örmek, bükmek, urgan örmek

иш- II [iş-] kürek çekmek

ишан [işan] mürşit

ишарә [işare] işaret; **ишарә ит-** [işare it-] işaret etmek

ишарәле [işarelê] işaretli

ишарәлә- [işarele-] işaretlemek

ишарәт [işaret] (*el*) işaret

ише [işê] (*kendisi gibi*) eşi

ишек [işêk] kapı, ev kapısı, eşik; **ишек алды** [işêk aldı] avlu; **ишек бавы** [işêk bavı]. gerdeğe girecek olan güveyinin kapıyı tutan arkadaşlarına ödediği bahşiş; **ишек башы (өсте)** [işek başı (östê)] kapı üstü rafı; **ишек яңагы** [işêk yangagı] kapının her iki yanındaki duvar ◇ **ишек ачык** [işêk açık] kapı açık, açık kapı; **ишек ачык, юл такыр** [işêk açık, yul takır] kapı açık yol düz,gidebilirsiniz; **ишек тупсасын төшер-**[işêk tupsasın töşêr-] eşik aşındırmak

ишекле-түрле [işêklê-türlê] (*ev içinde*) aşağı yukarı (*yürümek*)

ишел- I [işêl-] eşilerek, akarak düşmek; **ишелеп** [işêlêp] eşilerek, akarak

ишел- II [işêl-] örülmek, bükülmek

ишелү [işêlü] eşilme, alttan kazılıp çukurlaşma

ишем [işêm] örülmüş bükülmüş kısım

ишет- [işêt-] işitmek, duymak; **ишетми кал-** [işêtmi kal-] vakitinde işitmemek, duymamak ◇ **ишетсең колагың!** [işêtsên kolagıng] kulağın işitsin, anla duy!

ишетел- [işêtêl-] duyulmak

ишетелер-ишетелмәс [işêtêlêr-işêtêlmes] duyulur-duyulmaz

ишетеш [işêtêş] işitiş, duyuş

ишетмәмеш [işêtmemêş] işitmez gibi davranan (*kimse*)

ишетү [işetü] işitme, duyma

ишкеч [işkêç] kürek (*ayak, âlet*); pervâne

иш-куш [iş-kuş] eş ve ek

ишкәгаяклы [işkegayaklı] kürek ayaklı (*hayvan*); ayağı perdeli yüzücü (*hayvan*)

ишкәк [işkek] kürek (*gemi*)

ишкәкле [işkeklê] kürekli (*gemide*)

ишкәкче [işkekçê] kurekçi (*gemide*)

ишкән [işken] burmalı, bürümlü ◇ **ишкәнсең икән** [işkensêng iken] ne güzel yapmışsın?

ишле [işlê] çift, eşli, çok

ишлән- [işlen-] çiftlenmek, eşlenmek

ишмә [işme] örme

ишсез [işsêz] eşsiz

ишсен- [işsên] eş (denke) saymak

ишәй- [işey-] çoğalmak

ишәйт- [işeyt-] çoğaltmak

ишәк [işek] eşek; **ишәк колак** [işek kolak] ıspanak (*bitkisi*); **ишәк марулы** [işek marulı] eşek marulu

(*bitki*); **ишәк миләүшәсе** [işek milevşesê] eşek menekşesi ◇ **ишәк түшәк кадерен белмәс** [işek tüşek kadêrên bêlmes] eşek döşek kıymetini bilmez

ишәклек [işeklêk] eşeklik, ahmaklık

ишү [işü] kürek çekme

июль [iyül'] temmuz

июнь [iyün'] haziran

ия [iye] 1. sahip; malik; 2. *gr.* özne; 3. ruh; **ия бул-** [iye bul-] sahip olmak, malik olmak; **ия җөмлә** [iye cömle] *gr.* isim cümlesi ◇ **иясенә күрә биясе** [iyesêne küre biyesê] at sahibine göre

ияк [iyek] çene ◇ **ияк биет-** [iyek biyêt-] çene oynatmak; yemek yemek

ияле [iyelê] 1. sahipli; 2. özenli; 3. ruhlu, şeytanlı, cinli; **ияле җөмлә** [iyelê cömle] *gr.* özenli cümle

иялек [iyelêk] iyelik; **иялек килеше** [iyelêk kilêşê] *gr.* ilgi hâli

ияләнә- [iyelen-] 1. sahiplenmek; 2. *bk.* ияләш

ияләш- [iyeleş-] alışmak

ияләштер- [iyeleştêr-] ele alıştırmak

ияр [iyer] eyer ◇ **иярдә тот-** [iyerde tot-] atı hazır etmek

ияр- [iyer-] izlemek

иярле [iyerlê] eyerli

иярлә- [iyerle-] eyerlemek

иярмә [iyerme] art arda gelen, bir birini izleyen

иярт- [iyert-] izletmek

ияртүле [iyertülê] *gr.* sıralı

ияртүче [iyertüçê] *gr.* sıralayıcı

иярчен [iyerçên] 1. dul kadının ilk eşinden olma kendi çocuğu; 2. izleyici, uydu; 3. uydu, peyk; **иярчен бала** [iyerçên bala] dul kadının eski kocasından olma çocuğu; **иярчен кисәк** [iyerçên kisek] *gr.* cümlenin ikinci dereceli unsuru

иярченле [iyerçênlê] 1. çocuklu (*dul kadın*); 2. izleyicili, uydulu

иярү [iyerü] izleme

ияручe [iyerüçê] öykünmeci

иясез [iyesêz] 1. sahipsiz; 2. *gr.* öznesiz (*cümle*)

иясезлек [iyesêzlêk] sahipsizlik

иҗади [icadi] yaratıcı

иҗат [icat] icat; **иҗат ит-** [icat it-] icat etmek

иҗатташ [icattaş] icattaş

иҗатташлык [icattaşlık] icattaşlık

иҗатчы [icatçı] icatçı, yaratıcı

иҗек [icêk] hece; **иҗек ясагыч** [icêk yasagıç] *gr.* hece yapıcı

иҗеклəп [icêklep] heceleyerek (*okumak*)

иҗтимагый [ictimagıy] içtimai

иҗтимагый-политик [ictimagıy-politik] sosyal siyaset ile ilgili; sosyopolitik

иҗтиһат [ictihat] içtihat, gayret; **иҗтиһат ит-** [ictihat it-] gayret etmek, çalışmak

иҗтиһатлы [ictihatlı] gayretli, çalışkan

иң I [ing] 1. en, genişlik; 2. iki omuz arası; 3. bir çeşit yer ölçümü ◇ **иңеннән буена** [ingênnen buyına] enine boyuna; **иңне иңгә куй-** [ingnê ingge kuy-] omuzu omuza koymak; **иңнән иңгә** [ingnen inge] enden ene

иң II [ing] en, çok; **иң зур уртак бүлүче** [ing zur urtak bülüçê] *mat.* en büyük ortak bölen; **иң кечкенә уртак кабатлы** [ing kêçkêne urtak kabatlı] *mat.* en küçük ortak katlı olan; **иң әлек** [ing êlêk] birinci, ilk

иңбаш [inbaş] omuz

иңгә-иң [ingge-ing] omuz omuza

иңгән [inggen] inmiş

иңдер- [ingdêr-] indirmek

иңкел [ingkêl] (*biraz*) çökük (*yer*)

иңкү [inkü] çökme

иңкүлек [inkülêk] çöküntü (*yer*)

иңле [inglê] enli

иңлек [inglêk] 1. enlik; 2. en kumaşı

иңләп-буйлап [inglep-buylap] enine-boyuna alarak

иңлә- [ingle-] enini almak; genişliğini işgal etmek; **иңләп** [inglep] enine alarak; enine genişliğine

иңрә- [ingre-] inlemek, inildemek

иңрәү [ingreü] inleme

иңсә [ingse] ense

иңсәле [ingselê] geniş enli

иңсәлек- [ingselêk] enlik, enselik

иңсәлә- [ingsele-] omuzuna almak, onaylamak

- Й -

йа! [ya!] ya!

йогынты [yogıntı] tesir, etki; **йогынты яса-** [yogıntı yasa-] tesir etmek

йогынтылы [yogıntılı] tesirli

йогырт [yogırt] bir tür yabani bitki

йогыш [yogış] bulaşma

йогышлан- [yogışlan-] bulaşmak

йогышлы [yogışlı] bulaşıcı

йогышлылык [yogışlılık] bulaşıcılık

йогышсыз [yogışsız] bulaşıcı olmayan

йогышсызландыр- [yogışsızlandır-] bulaşıcılığını gidermek

йогышсызлык [yogışsızlık] bağışıklık

йод [yod] iyot

йодла- [yodla-] iyotlamak

йодрык [yodrık] yumruk ◇ **йодрык аша- (ал-)** [yodrık aşa- (al-)] yumruk yemek (almak); **йодрыкка ирек бир-** [yodrıkka irêk bir-] yumruğa imkân vermek, dövmek

йодрыкла- [yodrıkla-] yumruklamak, yumruk yapmak

йодрыкча [yodrıkça] (*makinede vb.*) yumrukçuk, takoz

йодрыкчалы [yodrıkçalı] yumrukçuklu, takozlu

йозак [yozak] kilit ◇ **йозакта тот-** [yozakta tot-] kelit üstüne kilit vurmak, kilitlemek

йозакла- [yozakla-] kilitlemek; **йозаклап куй-** [yozaklap kuy-] kilitleyip bırakmak

йозаклы [yozaklı] kilitli

йозакчы [yozakçı] kilitçi

йок- [yok-] bulaşmak

йокла- [yokla-] uyumak; **йоклап ал-** [yoklap al-] biraz uyumak, uyuklamak; **йоклап кал-** [yoklap kal-] 1. uykuya kalmak; 2. geç kalmak, mahrum kalmak

йоклатқыч [yoklatkıç] uyku ilacı

йоклат- [yoklat-] uyutmak

йоктыр- [yoktır-] bulaştırmak, hastalık sokmak

йоқы [yokı] uyku; **йоқы аралаш** [yokı aralaş] uyku arası; **йоқы бүлмәсе**[yokı bülmesê] yatak odası ◇ **йоқы капчығы** [yokı kapçığı] 1. uyku tulumu; 2. çok uyuyan (*kimse*), uykucu; **йоқы чүлмәге** [yokı çülmegê] çok uyuyan (*kimse*), uykucu; **йоқы туйдыр-** [yokı tuydır-] doyuncaya kadar uyumak ◇ **йоқы базарына кит-** [yokı bazarına kit-] uyumak; **йоқы китергеч** [yokı kitêrgêç] uyku verici; **йоқы симертү** [yokı simêrtü] uykuyu şişmanlatmak, çok uyumak

йоқылы [yokılı] uykulu

йоқылық [yokılık] yeni doğan bebeğin kafasındaki kepek

йоқымсыра- [yokımsıra-] uyuklamak

йоқымсырат- [yokımsırat-] uyuklatmak

йоқысыз [yokısız] uykusuz

йоқысызлык [yokısızlık] uykusuzluk

йокычан [yokıçan] uykulu, uykuya düşkün

йокычанлык [yokıcanlık] uykuculuk

йол- [yol-] 1. yolmak, koparmak; 2. kurtarmak

йола [yola] âdet, töre

йолача [yolaça] âdetçe, töreye uygun

йолдыз [yoldız] yıldız; **йолдыз атылу** [yoldız atılu] yıldız ağmak, kaymak ◇ **йолдызлары туры кил-** [yoldızları turı kil-] yıldızı barışmak

йолдызак [yoldızak] yıldız çiçeği

йолдызара [yoldızara] yıldızlar arası

йолдызлы [yoldızlı] yıldızlı

йолдызлык [yoldızlık] yıldızlık

йолдызча [yoldızça] makinelerde küçük dişli yıldızcık

йолкы- [yolkı-] yolmak

йолкын- [yolkın-] 1. kurtulmağa çalışmak; 2. yolunmak ◇ **йолкынган тавык кебек** [yolkıngan tavık kêbêk] yolunmuş tavuk gibi

йолкыш [yolkış] baldırı çıplak

йолкышлан- [yolkışlan-] arsızlaşmak, hayasızlaşmak

йолкышлык [yolkışlık] arsızlık, hayasızlık

йом- [yom-] 1. yummak; 2. gizlemek ◇ **йомып кал-** [yomıp kal-] 1. (*sucu, noksanı*) gizlemek; 2. kendinde saklamak

йомарла- [yomarla-] 1. yuvarlamak; 2. yumruk yapmak

йомарлавык [yomarlavık] yuvarlak (*nesne*), topak

йомарлавыклы [yomarlavıklı] yumrulu

йомарлак [yomarlak] yuvarlak, topak

йомарлам [yomarlam] yuvarlak (*nesne*), topak

йомарламлы [yomarlamlı] yuvarlaklı

йомарлан- [yomarlan-] yuvarlaklanmak; **йомарланып бет-** [yomarlanıp bêt-] tostoparlak olmak, buruşturulmak

йомарлы [yomarlı] yuvarlaklı

йомгак [yomgak] 1. yumak; 2. hüküm, sonuç, düğüm; **йомгак яса-** [yomgak yasa-] sonuçlandırmak, bağlamak ◇ **йомгакны сүтү (чишү)** [yomgakn sütü (çişü)] düğümü çözmek; **йомгакны чуалту** [yomgakn çuvaltu] düğümü artırmak; **йомгакның очы** [yomgakning oçı] meselenin özü; **йомгакның очын югалт- (яшер-)** [yomgakning oçın yugalt- (yeşer-)] yumağın ucunu gizlemek

йомгакла- [yomgakla-] 1. sarmak; 2. sonuçlandırmak

йомгыч [yomgıç] yumuklu; **йомгыч күзәнәкләр** [yomgıç küzenekler] yumuk gözenekler

йомдыр- [yomdır-] yumdurmak

йомдыргыч [yomdırgıç] yumdurucu; **йомдыргыч яры** [yomdırgıç yarı] yumdurucu zar

йомрай- [yomray-] yusyuvarlak olmak

йомран [yomran] tarla sincabı

йомры I [yomrı] yumru, yuvarlak; **йомры гәүдәле** [yomrı geüdelê] dolgun gövdeli (*kız*); **йомры карта** [yomrı karta] yumru şirden ◇ **йомры баш(лы)** [yomrı baş(lı)] sivri akıllı; **йомры сүз** [yomrı süz] sivri söz

йомры II [yomrı] yuvarlak şekilindeki testi, kâse

йомрыла- [yomrıla-] yuvarlaklamak

йомрылан- [yomrılan-] yuvarlaklaşmak

йомрыландыр- [yomrılandır-] yuvarlaklandırmak

йомрылык [yomrılık] yuvarlaklık

йомша- [yomşa-] yumuşamak

йомшак I [yomşak] yumuşak; **йомшак аңкау** [yomşak angkau] damak eteği; **йомшак кына** [yomşak kına] oldukça yumuşak ◇ **йомшак алтын** [yomşak altın] kıymetli deri; **йомшак баш** [yomşak baş] kafası çalışmaz; **йомшак күңелле** [yomşak küngêllê] yumuşak gönüllü; **йомшак урын (як, җир)** [yumşak urın (yak, cir)] kıç

йомшак II: **ипи йомшагы** [ipi yomşagı] ekmek yumuşağı

йомшаклан- [yomşaklan-] yumuşaklanmak

йомшаклык [yomşaklık] yumuşaklık; **йомшаклык күрсәт-** [yomşaklık kürset-] yumuşaklık göstermek

йомшактәнлеләр [yomşaktenlêler] yumuşakçalar

йомшар- [yomşar-] yumuşamak

йомшат- [yomşat-] yumuşatmak

йомшарткыч [yomşartkıç] yumuşatıcı

йомшарт- [yomşart-] yumuşatmak

йомык [yomık] yumuk

йомыклан- [yomıklan-] yumulmak

йомыклык [yomıklık] yumukluk

йомыкый [yomıkıy] suskun (*kimse*)

йомыл- [yomıl-] yumulmak

йомырка [yomırka] yumurta; **йомырка агы** [yomırka agı] yumurta akı; **йомырка сал-** [yomırka sal-] yumurtlamak

йомыркалы [yomırkalı] yumurtalı

йомычка [yomıçka] yonga ◇ **йомычканы йомыш итеп** [yomıçkanı yomış itêp] yoktan sebep çıkararak

йомыш [yomış] görev; **йомыш төш-** [yomış töş-] (*birine*) işi düşmek

йомышла- [yomışla-] görevi becermek

йомышлы [yomışlı] görevli, memuriyetteki

йомышлы-йомышсыз [yomışlı-yomışsız] sebepli sebepsiz

йомышчы [yomışçı] ulak

йон [yon] yün; **йоны коел-** [yonı koyıl-] yün döndürmek ◇ **йон батыр** [yon batır] yalancı pehlivan; **йон уңаена (ятышына) сыйпа-** [yon ungayına (yatışına) sıypa-] okşamak

йонкояр [yonkoyar] yün dökücü, tüy döker

йонлан- [yonlan-] yünlenmek

йонлач I [yonlaç] çok yünlü; **йонлач сарыклар** [yonlaç sarıklar] yün koyunları

йонлач II [yonlaç] çok yünlü hayvan adı

йонлы [yonlı] yünlü

йонмамык [yonmamık] yünlü pamuklu (*kumaş*)

йонсыз [yonsız] yünsüz

йонча I [yonça] burun ve kulak kılı

йонча II [yonça] bir tür yabani bitki

йончу [yonçu] yıprama, halsizleşme, kuvvet düşme

йончулы [yonçulı] yorgun

йончы- [yonçı-] yıpramak, halsizleşmek, kuvvetten düşmek

йончыл- [yonçıl-] yıpranmak, halsizlenmek, kuvvetten düşmek

йончылганлык [yonçılganlık] yorgunluk

йончыт- [yonçıt-] yorgun düşürmek, yıpratmak

йорт [yort] 1. ev; 2. vatan, devlet ◇ **йорт кара-, йорт көт-** [yort kara-, yort köt-] evin maişetini temin etmek, ev bakmak; **йорт җанлы** [yort canlı] evine düşkün, evcil

йортлаш- [yortlaş-] evcilleşmek

йортлаштыр- [yortlaştır-] evcilleştirmek

йортташ [yorttaş] aynı avluya açılan evlerde oturan

йорт-җир [yort-cir] ev avlu

йорт-җирсез [yort-cirsêz] yersiz yurtsuz; **йорт-җирсез кал-** [yort-cirsêz kal-] yersiz yurtsuz kalmak

йорттагы [yorttagı] evdeki

йорттума [yorttuma] yerli (*mal*), içeride imal edilen

йот [yot] 1. kıtlık, kıvam, açlık; 2. doymak bilmez

йот- [yot-] yutmak

йоткынлык [yotkınlık] yutak

йотлык- [yotlık-] açlıktan yutkunmak

йотлык [yotlık] 1.don vakti; 2. açlık; **йотлык ел** [yotlık yıl] açlık ve don olan yıl

йотыл-[yotıl-] yutulmak

йотым [yotım] yudum; **бер йотым су** [bêr yotım su] bir içim su

йотымла- [yotımla-] yudumlamak

йотымлап [yotımlap] yudumlarla

йөген- [yögên-] 1. eğilmek; 2. saygı ile eğilmek

йөгер- [yögêr-] koşmak

йөгерек [yögêrêk] seri, yüğrük, çabuk; **йөгерек аяклы** [yögêrêk ayaklı] hızlı yürüyen; **йөгерек кошлар** [yögêrêk koşlar] koşucu kuşlar ◇ **йөгерек зиһенле** [yögêrêk zihênlê] çabuk kavrayışlı

йөгереклек [yögêrêklêk] yüğrüklük, serilik, hızlılık, çabukluk

йөгереклән- [yögêrêklen-] yüğrüklenmek

йөгерен- [yögêrên-] hızlı hızlı bir yerde yürümek

йөгереш [yögêrêş] yarışma, koşu yarışması

йөгереш- [yögêreş-] hep birden yürümek (koşmak)

йөгерешче [yögêrêşçê] koşucu

йөгерт- I [yögêrt-] koşturmak, çabucak göndermek

йөгерт- II [yögêrt-] (*altın, gümüş vb. ile*) kaplamak

йөгерт- III [yögêrt-] (*keçi ve koyun için*) koç katmak

йөгерә-атлый [yögêre-atlıy] koşarak atlayarak

йөгән [yögen] yular

йөгәнле [yögenlê] yularlı

йөгәнлә- [yögenle-] yularlamak

йөгәнсез [yögensêz] 1. yularsız;

2. *mec.* serseri

йөгәнсезлек [yögensêzlêk] *mec.* serserilik

йөгәнсезлән- [yögensêzlen-] *mec.* serserilenmek

йөдә- [yöde-] yorulmak, halsizleşmek, bıkmak, canı çıkmak

йөдәт- [yödet-] yorultmak, halsizletmek, bıktırmak, canını çıkarmak

йөдәү [yödeü] yorulma, halsizleşme, canı çıkma

йөз I [yöz] yüz sayısı ◇ **йөзгә бер тулмаган** [yözge bêr tulmagan] yarım akıllı; **йөзе белән** [yözê bêlen] yüz kere, çok

йөз II [yöz] yüz, çehre ◇ **йөзен ерт-** [yözen yırt-] yüzünü yırtmak; **йөз суын түк-** [yöz suvın tük-] yüz suyu dökmek; **йөзгә бәреп әйт-** [yözge berêp eyt-] yüze vurmak; **йөзгә кара ягу** [yözge kara yagu] yüzüne kara çalmak; **йөзе кара (булпыры)** [yözê kara (bulgırı)] yüzü kara çıksın; **йөзен ач-** [yözên aç-] açıklamak; **йөзен кызарт-**[yözên kızart-] yüzünü kızartmak

йөз III [yöz] kesici âletlerin kesici kısmı; **йөзен кайтар-** [yözên kaytar-] kesici âleti kütleştirmek

йөзгеч [yözgêç] yüzgeç

йөзгә-йөз [yözge-yöz] yüz yüze; **йөзгә-йөз очраш-** [yozge-yöz oçraş-] yüz yüze karşılaşmak

йөзгәләк [yözgelek] su üstünde çok hızlı yüzen bir böcek

йөздер- [yözdêr-] yüzdürmek

йөзек [yözêk] yüzük

йөзем [yözêm] üzüm; **йөзем бакчасы** [yözêm bakçası] üzüm bağı; **йөзем бөртеге** [yözêm börtêgê] üzüm tanesi

йөземле [yözêmlê] üzümlü

йөземлек [yözêmlêk] üzümlük

йөземчелек [yözêmçêlêk] üzümcülük

йөзенче [yözênçê] yüzüncü

йөзлек I [yözlêk] yüzlük

йөзлек II [yözlêk] görülen yer, yüz, üst

йөзлек III [yözlêk] yüze giyilen koruyucu nesne, yüzlük

йөзлеклә- [yözlêkle-] yüzlük (üstlük) koymak

йөзлә- [yözle-] yüzlemek

йөзләгән [yözlegen] yüzlerce

йөзләп [yözlep] yüze yakın

йөзләрчә [yözlerçe] yüzlerce

йөзләтә [yözlete] yüz kat

йөзмә [yözme] yüzme

йөзсез [yözsêz] yüzsüz, utanmaz

йөзтүбән [yöztüben] yüzü koyun

йөзьяфрак [yözyafrak] bir cins çok yapraklı bitki

йөзьеллык [yözyıllık] yüz yıllık

йөзәр [yözer] yüzer

йөзүче [yözüçe] yüzücü

йөк I [yök] yük; **йөк аты** [yök atı] yük atı; **йөк бушат-** [yök buşat-] yük boşaltmak; **йөк әйләнеше** [yök eylenêşê] yük getirip götürmek ◇ **йөге белән** [yöge bêlen] çok, yükü ile, yığınla; **йөк булып тор-** [yök bulıp tor-] yük olmak

йөк II [yök] gebe; **йөккә уз- (кал-)** [yökke uz- (kal-)] gebe kalmak

йөкле I [yöklê] yüklü

йөкле II [yöklə] gebe, yüklü

йөклә- I [yökle-] yüklemek

йөклә- II [yökle-] yüklemek, görevlendirmek

йөкләмә [yökleme] yükleme

йөкләнеш [yöklenêş] yük oranı

йөкләнмә [yöklenme] yüklenme

йөксез [yöksêz] yüksüz

йөкче [yökçê] yük taşıyıcı, hamal

йөнтәс [yöntes] kıllı (*kimse*)

йөнтәсләнә- [yönteslen-] kıllanmak

йөнтәсләндер- [yönteslendêr-] kıllandırmak

йөре- [yörê-] yürümek, gitmek

йөргесез [yörgêsêz] yürüme imkânı olmayan

йөремсәк [yörêmsek] 1. yaygın; 2. çok yürüyen

йөремтәл [yörêmtel] *mec.* yaygın

йөрен- [yörên-] bir aşağı, bir yukarı dolaşmak

йөреш [yörêş] yürüyüş, yürüme

йөрешле [yörêşlê] yürüyüşlü; **тиз йөрешле** [tiz yörêşlê] tez yürüyüşlü

йөреш- [yörêş-] bir birine gidip gelmek

йөрт- [yört-] yürütmek, sürdürmek; **йөртеп ал-** [yörtêp al-] (*at*) gezdirmek

йөрткеч [yörtkêç] motor

йөрттергеч [yörttêrgêç] (*yürdürücü*) âlet, pervane, uskur

йөрәк [yörek] yürêk; **йөрәк авыруы** [yörek auıruı] kalp hastası; **йөрәк уты** [yörek utı] kalp ateşi

◇ **йөрәге боз** [yöregê boz] soğuk kalpli; **йөрәгенә кер-** [yöregêne kêr-] canına değmek; **йөрәк алына (куба, ярыла)** [yörek alına (kuba, yarıla)] yürek kopmak; **йөрәк ачысы** [yörek açısı] yürek acısı, kalp ağrısı, gönül ağrısı; **йөрәк басыл- (тын-)** [yörek basıl-(tın-)] yürek serinlemek; **йөрәк бәгырем (парәм)** [yörek bağırêm (parem)] ciğer parem; **йөрәк итен аша- (тала-)** [yörek itên aşa- (tala-)] yüreğini dağlamak; **йөрәк как-** [yörek kak-] yürek vurmak (çarpmak); **йөрәк ян-** [yörek yan-] yürek yanmak

йөрәккәем [yörekkeyêm] canım, yüreğim

йөрәкле [yöreklê] yürekli, cesur

йөрәклелек [yöreklêlêk] yüreklilik, cesaretlilik

йөрәкләнә- [yöreklen-] yüreklenmek

йөрәксез [yöreksêz] yüreksiz, korkak; merhametsiz

йөрәксезлек [yöreksêzlêk] yüreksizlik

йөрәксен- [yöreksên-] yüreklenmek, cesaret göstermek

йөрәксыман [yöreksıman] yürek gibi, yürek şeklinde

йөрәктән- [yörekten-] yürekten

йөрәкчел [yörekçêl] tevekkül gösteren (*kimse*)

йөткер- [yötkêr-] öksürmek

йөткерек [yötkêrêk] öksürük

йөткерен- [yötkêrên-] öksürünmek

- К -

каба [kaba] iplik eğirme âleti, tarak saptanmış kalın tahta

кабак I [kabak] 1. kabak bitkisi; 2. kabak yemeği ◇ **кабак баш** [kabak baş] büyük başlı ve ahmak (*kimse*)

кабак II [kabak] göz kapağı

кабак III [kabak] 1. bozkırdaki çöldeki istasyon; 2. alttan üste açılmış kapı; 3. meyhane

кабаклан- [kabaklan-] kabaklanmak

кабакча [kabakça] sakız kabağı

кабакчалар [kabakçalar] kabakgiller

кабакчы [kabakçı] meyhaneci

кабала [kabala] 1. âdil olmayan anlaşma, angarya; 2. kölelik; **кабалага кер-** [kabalaga kêr-] angaryaya girmek

кабалалы [kabalalı] angaryalı

кабалан [kabalan] acele acele, telâşla

кабалан- [kabalan-] telâş etmek, acele etmek

кабаланучан [kabalanuçan] telâşlı

кабан: кабан дуңгызы [kaban: kaban dunggızı] yaban domuzu; **кабан теш** [kaban têş] yaban domuzu dişi gibi diş

кабар: кабар агачы [kabar: kabar agaçı] kauçuk, kauçuk ağacı

кабар- [kabar-] kabarmak

кабарга [kabarga] Sibiryada yaşayan bir cins geyik

кабардинка [kabardinka] kabarday atı

кабаре [kabarê] kabare

кабарт- [kabart-] kabartmak

кабартма [kabartma] kabartma yemeği

кабартмалы [kabartmalı] kabartmalı

кабарчык [kabarçık] kabarık, kabarcık

кабарын- [kabarın-] 1. kabarıklanmak; 2. ölfkelenmek, hoşnutsuz olmak

кабарынкы [kabarınkı] kabarmış

кабарынкы-батынкы [kabarınkı-batınkı] inişli yokuşlu

кабарынкылык [kabarınkılık] kabarıklık

кабат [kabat] 1. defa, kere; 2. tekrar, yine

кабат-кабат [kabat-kabat] bir çok defa

кабатла- [kabatla-] bir kere daha yapmak

кабатлан- [kabatlan-] bir kere daha olmak

кабатланыш [kabatlanış] tekrarlanma

кабатлап [kabatlap] tekrarlanarak, tekrar

кабатлау [kabatlau] 1. bir kere daha yapma; 2. *gr.* pekiştirme, yineleme; 3. *mat.* çarpı

кабаттан [kabattan] yeniden

кабахәт [kabahet] kabahat, kötü

кабахәтлек [kabahetlêk] kabahatlık, kötülük

кабахәтлән- [kabahetlen-] kabahatlanmak, kötülenmek

кабель [kabêl'] kablo

кабельче [kabêl'çê] kablocu

кабер [kabêr] kabir; **кабер казучы** [kabêr kazuçı] 1. mezarçı, kabir kazıcı; 2. *mes.* bir kimseyi ölüme sürükleyici ◇ **кабер казы-**[kabêr kazı-] bir kimseyi ölüme sürüklemek; **кабергә керт-** [kabêrge kêrt-] ölüme götürmek; **кабергә кергәнче** [kabêrge kêrgencê] ölünceye kadar; **кабер тынлыгы** [kabêr tınlıgı] ölüm sessizliği; **кабереңдә тыныч йокла!** [kabêrêngde tınıç yokla] mezarında rahatça uyu

каберлек [kabêrlêk] mezarlık

каберстан [kabêrstan] kabristan

каберче [kabêrçê] kabir kazıcı, mezarcı

кабилият [kabiliyet] kabiliyet

кабилә [kabile] kabile

кабиләдәш [kabiledeş] ayni kabileye mensup

кабиләчелек [kabileçêlêk] kabilecilik

кабина [kabina] kabin

кабинет [kabinêt] oda, kabine

кабих [kabih] kabîh, çok kötü

каботаж [kabotaj] kabotaj

каботажчы [kabotajçı] kabotajçı

кабул [kabul] kabul; **кабул бул-** [kabul bul-] kabul olmak; **кабул ит-** [kabul it-] kabul etmek; **кабул итү** [kabul itü] kabul etme

кабулханә [kabulhane] bekleme odası, kabul odası

кабыз- [kabız-] ateş yakmak

кабызгыч [kabızgıç] 1. çakmak; 2. buji

кабызучы [kabızuçı] ateşleyici

кабык [kabık] kabuk

кабыклан- [kabıkan-] kabuklanmak

кабыкчы [kabıkçı] 1. kabukçu; 2. kabuk yiyici (*böcek*)

кабым [kabım] lokma

кабымлык [kabımlık] lokmalık

кабын- [kabın-] alev almak

кабырга [kabırga] kaburga ◇ **кабыргасын сана-** [kabırgasın sana-] vurmak, dövmek; **кабыргасы күренеп тора** [kabırgası kürênêp tora] çok zayıf; **кабыргасын санарлык** [kabırgasın sanarlık] kaburgaları sayılacak kadar zayıf

кабыргалы-камчылы [kabırgalı-kamçılı] genç kız ve erkek oyunu

кабырчык [kabırçık] 1. kabukçuk; 2. şişlik

кавалер [kavalêr] kavalye

кавалерист [kavalêrist] süvari, atlı adam

кавалеристларча [kavalêristlarça] süvariler gibi

кавалерия [kavalêriye] süvari takımı

кавем [kavêm] kavim

каверна [kavêrna] lop, boşluk, lopçuk

кавыз [kavız] su değirmeni kanalı, arık

кавык [kavık] saç dibinde çıkan kepek

кавыклан- [kavıklan-] kepeklenmek

кавым [kavım] az zaman, az vakit, an

кавын [kavın] kavun

кавын-карбыз [kavın-karbız] kavun karpuz

кавынлык [kavınlık] kavunluk,

bostan

кавынчылык [kavınçılık] kavunculuk

кавырсын [kavırsın] 1. kuş teleği sapı; 2. plâstik madde

кавыш- [kavış-] kavuşmak

кавыштыр- [kavıştır-] kavuşturmak

кагай- [kagay-] kaskatı olmak, kurumak

кагайт- [kagayt-] kurutmak

каган [kagan] kağan

каганат, каганлык [kaganat, kaganlık] kağanlık

как- [kak-] 1. kakmak; 2. itip kakmak; 3. döğmek; 4. çırpmak

как-сук- [kak-suk-] itip kakmak; incitmek

кагыйдә [kagiyde] kaide; **кагыйдә буларак** [kagıyde bularak] kaide olarak

кагыл- [kagıl-] değmek

кагылгысыз [kagılgısız] 1. yedekin en gizlisi; 2. dokunulmaz

кагылгысызлык [kagılgısızlık] dokunulmazlık

кагылма [kagılma] kakılma

кагылмалы [kagılmalı] kakılmalı

кагылыш [kagılış] ilgi, münasebet

кагын- [kagın-] silkinmek, tozunu almak, çırpınmak

када- [kada-] batırmak, saplamak

кадавыч [kadavıç] iğneli takı, rozet, firkete

кадак I [kadak] çivi; **кадак суыргыч** [kadak suırgıç] çivi sökücü, keser, kerpeten

кадак II [kadak] 409 gramlık ağırlık ölçüsü

кадаклап [kadaklap] 409 gramlık ağırlık ölçüsüyle

кадакла- [kadakla-] çivilemek ◇ **кадаклап куйганда́й** [kadaklap kuyganday] kımıldamadan

кадакчы [kadakçı] çivici

кадал- [kadal-]1. batman, bıçak, ok *vb.* batmak; 2. öç almağa çalışmak

кадалдыр- [kadaldır-] 1. batırmak; 2. öldürmek

кадалучан [kadaluçan] öç alıcı

кадау [kadau] ağaç çivi

кадер [kadêr] kıymet, kadir

кадерле [kadêrlê] kıymetli, kadirli

кадерлән- [kadêrlen-] kıymetlenmek

кадерлә- [kadêrle-] hürmet, saygı göstermek; değer vermek; **кадерләп** [kadêrlep] hürmet, kıymet göstererek; değer vererek

кадерсез [kadêrsêz] kıymetsiz, değersiz

кадерсезлек- [kadêrsêzlêk] kıymetsizlik, değersizlik

кадерсезлә- [kadêrsêzle-] kıymet (değer) vermemek

кадерсезлән- [kadêrsêzlen-] kıymetsizlenmek, değersizlenmek

кадер-хөрмәт [kadêr-hörmet] kadir kıymet, hürmet, saygı

кадет I [kadêt] Konstitütsiyon Demokratik Parti üyesi

кадет II [kadêt] çarlık Rusyası Harp Akademisi talebesi

кадим [kadim] kadim, eski

кадимче [kadimçê] gerici

кадимчелек [kadimçêlêk] geri-

cilik

кадимчә [kadimçe] eskice (*okutmak üslubu*)

кадр I [kadr] kadro

кадр II [kadr] kadr

кадриль [kadril'] bir çeşit dans, oyun

кадәр [kader] kadar

кадәрге [kadergê] kadarki

кадәрле [kaderlê] kadarlık

кае- [kayı-] kaytan yapmak (*dikmek*)

каез [kayız] ıhlamur ağacının kalın kabuğu

каезла- [kayızla-] 1. ıhlamur ağacı kabuğunu işlemek; 2. *mec.* derisi yüzülene kadar dövmek

каезлагыч [kayızlagıç] rende

каек [kayık] kayık

каекчы [kayıkçı] kayıkçı

каен [kayın] kayın ağacı; **каен гөмбәсе** [kayın gömbesê] kayın mantarı; **каен җиләге** [kayın cilegê] orman çileği, yabani çilek

каенага [kayınaga] kayın birader

каенана [kayınana] kaynana

каената [kayınata] kayın baba, kaynata

каене [kayênê] küçü kayın birader

каенигәч [kayınigeç] görümce

каениш [kayınış] kadının küçük erkek kardeşi, kayın birader

каенлык [kayınlık] kayınlık ormanı

каенсар [kayınsar] kayın korusu

каенсеңел [kayınsêngêl] erkeğin gelinden küçük kız akrabası

каер- [kayır-] kanırmak

каергы [kayırgı] levye, kaldıraç

каерт- [kayırt-] kanırtmak

каерыл- [kayır-] kanırılmak ◇ **каерылып уңган** [kayırılıp unggan] çok verimli

каеш [kayış] kayış; **каеш яфрак** [kayış yafrak] kayış yapraklı bir tür bitki

каешлан- [kayışlan-] kayışlanmak

каешчы [kayışçı] kayışçı

каз [kaz] kaz

каза [kaza] kaza

казак I [kazak] 1. asker; 2. bekâr adam,

казак II [kazak] Kazak Türkü

казаки, казакин [kazaki, kazakin] 1. eski Tatar askeri üniforması; 2. yensiz kaftan

казамат [kazamat] kışla

казан [kazan] kazan

казан- [kazan-] kazanmak

казанчы [kazançı] kazançı

казаныш [kazanış] kazanma, muvaffakiyet

казаяк [kazayak] kazayak (*bitkisi*)

казеин [kazêin] zamk, yapıştırıcı maddesi

казна I [kazna] hazine

казна II [kazna] kaide, taban

казналык [kaznalık] kaidelik, tabanlık

казуистик [kazuistik] hâkim kurnazlığı ile ilgili

казустика [kazuistika] hâkim kurnazlığı

казус [kazus] mahkemece araştırılmaya gerekli görülen iş

казучы [kazuçı] kazıcı

казы [kazı] 1. at sucuğu; 2. bedende yağ birikintisi

казы- [kazı-] (*yer*) kazımak, kazmak; **казып ал-** [kazıp al-] kazıp bulmak; **казып чыгар-** [kazıp çıgar-] kazıp çıkarmak

казый [kazıy] kadı, hâkim

казык [kazık] kazık; **казык теш** [kazık têş] köpek diş; **казык читән** [kazık çiten] kazık çit

казылдык [kazıldık] kazı buluntusu, kazıntı

казылма I [kazılma] yol çukuru

казылма II [kazılma] kazıda bulunan (*nesne*)

казылык [kazılık] at sucuğu

казын- [kazın-] kazınmak

казынты [kazıntı] kazıntı

кай [kay] hangi; **кай арада** [kay arada] ne kadar kısa zamanda

кайбер [kaybêr] her hangi bir

кайберәү(ләр) [kaybêreü(ler)] her hangi bir (*adamlar*)

кайвакыт [kayvakıt] ne zaman, her hangi zaman

кайвакытта [kayvakıtta] her hangi bir zamanda

кайгы [kaygı] kaygı, dert, felâket, belâ, üzüntü; **кайгыга төшер-** [kaygıga töşêr-] kaygıya düşürmek; **кайгыны уртаклаш-**[kaygını urtaklaş-] derdini paylaşmak, dert ortaklığı etmek

кайгылы [kaygılı] kaygılı, dertli

кайгыр- [kaygır-] dertlenmek, kaygı duymak, üzülmek

кайгырт- [kaygırt-] düşünmek; özen (ihtimam) göstermek

кайгыртулы [kaygırtulı] özenli

кайгыртучан [kaygırtuçan] özen gösteren

кайгысыз [kaıgsız] kaygısız, dertsiz

кайгысызлык [kaygısızlık] kaygısızlık

кайгы-хәсрәт [kaygi-hesret] kaygı ve hasret, üzüntü

кайда [kayda] nerede

кайдадыр [kaydadır] nerededir

кайдан [kaydan] nereden

кайдандыр [kaydandır] neredendir

кайма [kayma] kaytan işlenen kenar

каймак [kaymak] kaymak

каймала- [kaymala-] kaytan işlemek

каймалы [kaymalı] kaytanlı

каймык- [kaymık-] (*kol, ayak, el vb.*) çıkmak

каймыктыр- [kaymıktır-] (kol, *ayak, el vb.*) çıkarmak

кайнаган [kaynagan] kaynak, kaynamış, kaynar

кайнамаган [kaynamagan] kaynamayan

кайнар [kaynar] kaynar; **кайнар чишмә** [kaynar çişme] sıcak pınar

кайна- [kayna-] kaynamak

кайнарлан- [kaynarlan-] kaynar olmak

кайнарлат- [kaynarlat-] ısıtmak

кайнат- [kaynat-] kaynatmak

кайнаткыч [kaynatkıç] kaynatıcı

кайнатма [kaynatma] kaynatma

кайнаш- [kaynaş-] kaynaşmak

кайра- [kayra-] bileğilemek

кайрагыч [kayragıç] bileği âleti

кайрак [kayrak] 1. bileği taşı; 2. kayrak; ekmeğin kızarmış alt kıs-

mı

кайракчы [kayrakçı] bileğici, bileği yapan kimse

кайраучы [kayrauçı] bileğici, bileğileyici

кайры [kayrı] ıhlamur *vb.* ağacın işlenmeğe yarar kabuğu; katılaştırılmış deri; **кайры корты** [kayrı korti] kabuk kurdu; **кайры кабык** [kayrı kabık] sert kabuk; **кайры тун** [kayrı tun] sert deriden yapılan elbise

кайрыл- [kayrıl-] kanırılmak, burulmak

кайсы [kaysı] hangi, hangisi ◇ **кайсы кая** [kaysı kaya] her tarafa, bertaraf

кайсыбер [kaysıbêr] hangi biri

кайсыдыр [kaysıdır] bilmem hangisi (*kim*)

кайт- [kayt-] geri dönmek; **кайтып кит-** [kaytıp kit-] eve dönmek; **кайтып төш-** [kaytıp töş-] ansızın dönmek

кайтаваз [kaytavaz] yankı, eko

кайта(дан) [kayta(dan)] yeniden, tekrar

кайтар- [kaytar-] çevirmek, iâde etmek, döndürmek

кайтаргы [kaytargı] para üstü

кайтаргыч [kaytargıç] yansıtıcı (*âlet*)

кайтарма [kaytarma] 1. çevirme; 2. para üstü

кайтармалы [kaytarmalı] çevirmeli, iâdeli

кайтма [kaytma] yeniden gelen (olan)

кайтым [kaytım] yatırım kârı (*geri vermesi*)

кайтыш I [kaytış] dönme

кайтыш II [kaytış] küçük, az

кайтышлый [kaytışlıy] döndüğü zaman

кайчагында [kayçagında] ayrı ayrı vakitte

кайчак [kayçak] ayrı ayrı vakit

кайчакта [kayçakta] ayrı ayrı vakitte

кайчан [kayçan] ne zaman

кайчанга [kayçanga] ne zamana

кайчангача [kayçangaça] ne zamana kadar

кайчангы [kayçangı] ne zamanki

кайчандыр [kayçandır] ne zamandır

кайчаннан [kayçannan] ne zamandan (*beri*)

кайчы [kayçı] makas

как I [kak] pestil

как II [kak] üstü düz ve sert olan (*nesne*)

какаду [kakadu] Güney Amerika tutî kuşu

какао [kakao] kakao

какла- [kakla-] kurutmak

каклаган [kaklagan] pestilleşmiş

каклан- [kaklan-] kurumak, pestilleşmek ◇ **какланып утыр-** [kaklanıp utır-] kakılıp kalmak

каксы- [kaksı-] bayatlamak

каксыган [kaksıgan] bozularak kuruyan, sertleşen (*yiyecek*)

каксык [kaksık] kurumuş, sertleşmiş, bozulmuş, bayat

кактус [kaktus] kaktüs

кактөш [kaktöş] yuvarlak pişirilen pestil

какча [kakça] kuru (*kimse*)

какчалан- [kakçalan-] kurumak,

sertleşmek

какша- [kakşa-] kuruyup gevşemek

какшаган [kakşagan] kuruyup gevşemiş

какы [kakı] yapraklı bir tür yeyecek bitki

какылда- [kakılda-] gaklamak

какыр- [kakır-] aksırmak

какырык [kakırık] balgam

какырын- [kakırın-] aksırık çıkarmak

кал- [kal-] 1. kalmak; 2. yardımcı fiil

кала [kala] kasaba , kale

калай [kalay] teneke ◇ **калай күз** [kalay küz] duygusuz ve büyük göz; **калай әтәч** [kalay eteç] teneke horoz, lafazan

калайла- [kalayla-] teneke kaplamak

калайлан- [kalaylan-] parıldamak

калайлы [kalaylı] tenekeli

калайчы [kalayçı] tenekeci

калак [kalak] yassı ve uzun olup kısa saplı tahta kürek; **калак сөяге** [kalak söyegê] kürek kemiği

каламбур [kalambur] kalambor

каланча [kalança] kule (*itfaiye vb. için*)

калач [kalaç] 1. simit; 2. pide

калаччы [kalaççı] 1. simitçi; 2. pideci

калган [kalgan] kalmış, artık

калган-поскан [kalgan-poskan] artık, kırıntı

калгы- [kalgı-] (*oturup*) uyuklamak

калдык [kaldık] 1. artık; 2. kesir

калдык-постык [kaldık-postık] artık, kırıntı

калдыр- [kaldır-] bırakmak

калейдоскоп [kalêydoskop] çiçek dürbünü

календарь [kalêndar'] takvim

калибр [kalibr] kalibre, çap; **калибр үлчәгеч** [kalibr ülçegêç] kalibre ölçüsü

калибрла- [kalibrla-] çap ölçmek

калибрлагыч [kalibrlagıç] kalibre veya çapı aynı hâle getiren âlet

калибрлаучы [kalibrlauçı] kalibre ustası

калий [kaliy] potasyum

калийлы [kaliylı] potasyumlu

калкавыч [kalkavıç] olta mantarı

калкан [kalkan] kalkan

калкансыман [kalkansıman] kalkan gibi

калку [kalku] kalkık, yüksek ◇ **калку итеп күрсәт-** [kalku itêp kürset-] bir tarafını ayırıp daha iyi göstermek

калкулы [kalkulı] üstün olan, yüksek

калкулык [kalkulık] yükseklik; plâto

калкын- [kalkın-] yükselmek; kalkınmak

калык- [kalk-] kalkmak, yükselmek; **калкып чык-** [kalkıp çık-] ortaya çıkmak

калкыт- [kalkıt-] yükseltmek

каллиграф [kalligraf] hattat

каллиграфик [kalligrafik] hattatlık ile ilgili

каллиграфия [kalligrafiye] hattatlık

калория [kaloriye] kalori

калорияле [kaloriyelê] kalorili

калориясез [kaloriyesêz] kalorisiz

калош [kaloş] *bk.* **галош**

калпак [kalpak] kalpak, başlık

калта [kalta] kuşak veya kemere asılan kese

калтай- [kaltay-] güneşte kuruyarak kıvrılmak

калтыра- [kaltıra-] titremek; **калтырап тор-** [kaltırap tor-] titremek (*devamlı*)

калтыравык [kaltıravık] titrek; **калтыравык чәчәк** [kaltıravık çeçek] titrek çiçek (*bitki*)

калтыравыклы [kaltıravıklı] titrekli, titreşimli

калтыран- [kaltıran-] kendi kendine titremek

калтырат- [kaltırat-] titretmek

калтыраулы [kaltıraulı] titremeli

калтырча [kaltırça] kaltıraç

калфак [kalfak] kız başlığı

калфакчы [kalfakçı] başlıkçı

калчан [kalçan] okluk, sadak

калым [kalım] kalım

калын [kalın] kalın; **калын сузык** [kalın suzık] kalın ses ◇ **калын тиреле** [kalın tirêlê] kalın derili

калынай- [kalınay-] kalınlaşmak

калынайт- [kalınayt-] kalınlaştırmak

калынлык [kalınlık] kalınlık

калып [kalıp] kalıp; biçim

калыпла- [kalıpla-] 1. kalıplamak; 2. *mec.* aldatmak

калыплаш- [kalıplaş-] kalıplaşmak, şekillenmek

калыплы [kalıplı] kalıplı

калыш- [kalış-] geri kalmak

кальга [kal'ga] kale, hisar

калька [kal'ka] 1. geçirme kağıdı; 2. *gr.* taklit

калькала- [kal'kala-] 1. geçirmek; 2. taklit etmek

калькалаштыр- [kal'kalaştır-] taklit etmek

калькулятор [kal'kulyator] hesap makinesi

калькуляция [kal'kulyatsiye] hesaplama

калькуляциялә- [kal'kulyatsiyele-] hesaplamak

кальсон [kal'son] iç çamaşır, iç donu

кальций [kal'tsiy] kalsiyum

кальцийлы [kal'tsiylı] kalsiyumlu

каләм [kalem] kalem; **каләм сабы** [kalem sabı] kalem sapı; **каләм савыты** [kalem savıtı] kalem kutusu ◇**каләм каш** [kalem kaş] kalem ile çizildiği kaş; **каләм балы (хакы)** [kalem balı (hakı)] kalem hakkı; **каләм тибрәт-** [kalem tibret-] kalem oynatmak; **каләмдәш** [kalemdeş] yazı arkadaşlığı

калҗа [kalca] etin en lezzetli yeri

калҗай- [kalcay-] çarpılmak

калҗайт- [kalcayt-] çarptırmak

кам [kam] kam, şaman

кама [kama] 1. su samuru; 2. yaka veya etek postu; **кама тот-** [kama tot-] elbise yakasına, eteklerine ve börke su samuru kürkü geçirmek

кама- [kama-] kapamak, kuşatmak

камакыш [kamakış] 1. soba kubbesi; 2. ağız tavanı, damak kub-

besi

камала- I [kamala-] kuşatıp almak

камала- II [kamala-] su samuru derisi ile süslemek

камалыш [kamalış] kuşatma içinde bulunma

камау I [kamau] kuşatma

камау II [kamau] güveğiye oyun etmek ve onu büyülemek

камаулы I [kamaulı] 1. kuşatmalı; 2. *mat.* kapalı

камаулы II [kamaulı] birinci ve dördüncü mısralı aynı kafiyeli kıt'a

камаш- [kamaş-] kamaşmak

камаштыр- [kamaştır-] kamaştırmak

камбала [kambala] kalkan balığı

камволь [kamvol'] ince yünlü dokuma

камелия [kemêliye] kamelya

камера [kamêra] 1. hücre; 2. kamera

камертон [kamêrton] diyapazon

камзул [kamzul] gömlek üstüne giyilen yensiz ve yakasız üst giyimi, yelek

камил [kamil] kâmil

камиллек [kamillêk] kâmillik

камилләш- [kamilleş-] olgunlaşmak, yetkinleşmek

камилләштер- [kamilleştêr-] olgunlaştırmak

камин [kamin] ispirto ocağı

камка [kamka] 1. süslü ipek kumaş; 2. çin ipeği; 3. uğur böceği

кампания [kampaniye] 1. kampanya; 2. kısa müddetli çarpışma

кампаниячел [kampaniyeçêl] kampanyaya düşkün

кампаниячелек [kampaniyeçêlêk] kampanyacılık

камса [kamsa] hamis (*balığı*)

камуфляж [kamuflyaj] kamuflâj

камфара [kamfara] kâfur

камчадал [kamçadal] Kamçatka yarımadasında yaşayan kişi

камчат [kamçat] 1. kenarına su samuru kürkü dikilmiş börk; 2. bir cins su samuru; **камчат бүрек** [kamçat bürêk] su samuru kürkünden yapılmış börk

камчы [kamçı] kamçı

камчыла- [kamcıla-] kamçılamak

камыл [kamıl] 1. tahıl bitkilerinin sapı; 2. anız

камыллык [kamıllık] anızlık

камыр [kamır] hamur; **камыр агачы** [kamır agaçı] kızılcık ◇ **камыр батыр** [kamır batır] 1. bir masal kahramanı; 2. güçsüz, ama cesur (*kimse*); **камыр булган** [kamır bulgan] hamur olmuş; yumuşamış

камырлык [kamırlık] 1. hamurluk; 2. kızılcık biten yer

камырлан- [kamırlan-] hamur gibi olmak

камыт [kamıt] hamut; **камыт аяк(лы)** [kamıt ayak(lı)] hamut ayaklı, raşitizm hastalığına yakalanmış

камытла- [kamıtla-] hamutlamak

камыш [kamış] kamış; **камыш чыпчыгы** [kamış çıpçıgı] kamış kuşu

камышлык [kamışlık] kamışlık

кан [kan] kan; **кан бәр- (сау-)** [kan ber- (sau-)] kızarmak; **кан**

кою [kan koyu] kan dökme; **кан әйләнеше** [kan eylenêşê] kan dolaşımı, kan devranı ◇ **кан елат-** [kan yılat-] kan ağlatmak; **кан йот-** [kan yot-] kan yutma, derde uğramak; **кан кайнат-** [kan kaynat-] öfkelendirmek, kızdırmak; **кан кат-** [kan kat-] merhametsiz olmak; **кан костыр-** [kan kostır-] kan kusturmak; **кан эч** [kan êç-] kan içmek, kan emmek; **канга тоз сал-** [kanga toz sal-] yaraya tuz basmak

кана- [kana-] kanamak

канал [kanal] kanal

канализация [kanalizatsiye] kanalizasyon

канализациялә- [kanalizatsiyele-] kanallar açmak

канат I [kanat] urgan, kement

канат II [kanat] kanat ◇ **канат астына ал-** [kanat astına al-] kanat altına almak; **канатын каер-** [kanatın kayır-] kolunu kanadını kurutmak

канатаяклылар [kanatayaklılar] kanat ayaklılar

канатлан- [kanatlan-] kanatlanmak

канатландыр- [kanatlandır-] kanatlandırmak

канатлы I [kanatlı] kanatlı

канатлы II [kanatlı] urganlı, kementli ◇ **канатлы сүз** [kanatlı süz] veciz, vecize

канатым [kan'atım] dostum

канат- [kanat-] kanatmak

канва [kanva] 1. kanaviçe; 2. zemin

канганчы [kangaçı] doyuncaya kadar

кандала [kandala] tahta kurusu; **кандала оясы** [kandala oyası] tahta kurusu yuvası; **кандала үләне** [kandala ülenê] tahta kurusu öldüren ot

кандидат [kandidat] aday

кандидатлык [kandidatlık] adaylık

кандидатура [kandidatura] aday, adayı

кандил [kandil] kandil

канәчкәч [kanêçkêç] vampir

каникул [kanikul] tatil

канитель [kanitêl'] 1. ince ip; 2. *mec.* karışık iş

канифоль [kanifol'] yaylı sazda yağlama maddesi

канифольлә- [kanifolle-] müzik âleti telini yağlamak

канкойгыч [kankoygıç] kan dökücü

канкорткыч [kankortkıç] *mec.* kan kurutucu

канлан- [kanlan-] kanlanmak

канлы [kanlı] kanlı ◇ **канлы яшь** [kanlı yaş] kanlı yaş

каннибал [kannibal] yamyam

каннибаллык [kanniballık] yamyamlık

канонада [kanonada] toplarla ateş etme

канонерка [kanonêrka] gambot

каноэ [kanoê] kanova

кансыз [kansız] kansız

кансызлан- [kansızlan-] kansızlanmak

кансызландыр- [kansızlandır-] kansızlandırmak

кансызлык [kansızlık] kansızlık

кансыра- [kansıra-] kanını akıtmak, kanlanmak

кант [kant] elbiseye yamalarla yapılan süsleme

кантамыр [kantamır] damar

кантар I [kantar] kantar, 50 kg. lık ağırlık birimi

кантар II [kantar] 1. kantar; 2. balçık topak toprağı

кантарлан- [kantarlan-] kantarlanmak

кантарлы [kantarlı] sürülmüş yerdeki topak topraklı

кантата [kantata] kantat

кантон [kanton] 1. kanton; 2. XVIII-XIX asırlarda Başkurt, Mişer ve Tatarlar'dan alınıp eğitilen asker

канун [kanun] kanun

канунлаш- [kanunlaş-] kanunlaşmak

канунлаштыр- [kanunlaştır-] kanunlaştırmak

канунлы [kanunlı] kanunlu, kanuni

канцелярия [kantsêlyariye] kançilarya, kalem

канцелярияче лек [kantsêlyariyeçêlêk] bürokrasicilik

канцлер [kantslêr] şansölye

канцлерлык [kantslêrlık] şansölyelik

каныk- I [kanık-] kin duymak

каныk- II [kanık-] gözlerine kan bürümek

канәгать [kanegat] kanaat, kanık

канәгатьле [kanegat'lê] kanaatli, kanaatkâr

канәгатьлек [kanegat'lêk] kanaatlilik

канәгатьлән- [kanegat'len-] kanmak, doymak, tatmin ve memnun olmak

канәгатьләндер- [kanegat'lendêr-] kandırmak, doyurmak, tatmin ve memnun etmek

канәгатьсез [kanegat'sêz] kanaatsiz

канәгатьсезлек [kanegat'sêzlêk] kanaatsizlik

канәгатьсезлән- [kanegat'sêzlen-] doyumsuzluk, tatminsizlik etmek

канәфер [kanefêr] karanfil

канәферчәләр [kanefêrçeler] karanfilgiller

каолин [kaolin] kaolin

кап I [kap] büyük çuval

кап II [kap] kap, kutu

кап- [kap-] kapmak, ağıza almak, yemek dişlemek, ısırmak, yutmak

капелла [kapêlla] müzik topluluğu

капилляр [kapillyar] kılcal damar

капиллярлык [kapillyarlık] kılcal damarlı olma

капитал [kapital] kapital, sermaye

капитализм [kapitalizm] kapitalizm

капиталист [kapitalist] kapitalist

капиталистик [kapitalistik] kapitalist (kapitalizm) ~ (s)i

капиталлаш- [kapitallaş-] kapitalleşmek

капиталлаштыр- [kapitallaştır-] kapitalleştirmek

капиталь [kapital'] temel

капитан [kapitan] 1. yüzbaşı; 2. kaptan

капитулянт [kapitulyant] teslimiyetçi

капитулянтлык [kapitulyantlık] teslimiyetçilik

капитулянтчыл [kapitulyantçıl] teslimiyete düşkün

капитуляция [kapitulyatsiye] teslimiyet

кап-йот [kap-yot] aç gözlü

капка [kapka] kapı, cümle kapısı; **капка асты** [kapka astı] kapı altı ◇ **капка баганалары бертуган** [kapka baganaları bêrtugan] kapı bir komşu

капкач [kapkaç] kapak

капкачы [kapkaçı] kapıcı

капкорсак [kapkorsak] obur, şişman

капкын [kapkın] kapan

капла- [kapla-] kaplamak, kapatmak

каплавыч [kaplavıç] kaplayıcı kapak

каплам [kaplam] kaplama

каплама [kaplama] cep kapağı

каплан [kaplan] pars

каплан- [kaplan-] 1. kapanmak; 2. ölmek; **сулу каплан-** [sulu kaplan-] soluğu durmak, ölmek ◇ **капланып киткере** [kaplanıp kitkêrê-] yıkılsın gitsin!

каплаңдыр- [kaplandır-] devirmek, yıkmak

каплат- [kaplat-] 1. kaplatmak, kapattırmak; 2. sığır *vb.* çiftleştirmek

каплаулы [kaplaulı] kapatılmış

капма-каршы [kapma-karşı] karşı karşıya

капот [kapot] kaput

капрал [kapral] onbaşı

каприз [kapriz] kapris

капризлы [kaprizlı] kaprisli

капрон [kapron] sentetik kumaş

капсюль [kapsyul'] kapsül

каптыр- I [kaptır-] 1. kopçalamak; 2. balık tutmak

каптыр- II [kaptır-] ağıza vermek

каптыргыч [kaptırgıç] mandal; kopça

каптырма [kaptırma] kopça

каптырмала- [kaptırmala-] kopçalamak

каптырмалы [kaptırmalı] kopçalı

каптырын- [kaptırın-] kopçalanmak

капу [kapu] çok büyük kapı; kale *vb.* kapısı; kale

капчык [kapçık] çuval

капчыклык [kapçıklık] çuvallık

капшавыч [kapşavıç] duyarga

капша- [kapşa-] dokunmak, duymak

капшан- [kapşan-] duyulmak, dokunmak

капыл(т) [kapıl(t)] birden bire, ansızın

кар [kar] kar; **кар базы** [kar bazı] kar kuyusu; **кар суы белән юылган** [kar suı bêlen yuılgan] erimiş kar suyu ile yıkanmış; **кардай ак** [karday ak] kar gibi beyaz, bembeyaz

кара I [kara] kara, siyah; **кара балык** [kara balık] kara balık; **кара бөрлегән** [kara börlêgen] kara

bögürtlen; **кара су** [kara su] göz hastalığı; **кара тал** [kara tal] bir cins söğüt, kara söğüt; **кара үрдәк** [kara ürdek] bir cins yabani ördek ◇ **кара алтын** [kara altın] petrol; **кара йөрәк(ле)** [kara yörek(lê)] kötü niyetli; **кара эчле** [kara êçlê] kötü niyetli (düşünceli); **кара ягу** [kara yagu] kara çalma

кара II [kara] mürekkep; **кара савыты** [kara savıtı] mürekkep hokkası

кара- [kara-] bakmak, seyretmek; **карап торучы** [karap toruçı] bakıp duran, işsiz; **карап үстер-** [karap üstêr-] bakıp büyütmek; **карар күзгә** [karar küzge] dış görünüş

карабаш [karabaş] bir cins kamış

карабин [karabin] kısa namlulu tüfek, karabina

карабодай [karaboday] kara buğday

карабүрек [karabürêk] ötücü bir cins kuş

каравat [karavat] kerevet

каравыл [karavıl] nöbetçi, bekçi; karakol

каравылла- [karavılla-] beklemek, nöbet tutmak

каравыллык [karavıllık] karakolluk

каравылчы [karavılçı] nöbetçi

каравыш [karavış] hizmetçi kadın, cariye

карагай [karagay] melez ağaç, çam

карагайлык [karagaylık] melez ağaç biten yer

карагында [karaganda] oranlayarak, nisbetle

карагат [karagat] kara frenk üzümü

карагач [karagaç] karaağaç

карагруһ [karagruh] eski Rusyada çar ve Ortodoksluğa düşkün olanlar grubu

карагруһчы [karagruhçı] çar ve ortodoksluk taraftarı

карагруһчылык [karagruhçılık] çarcılık ve ortodoksçuluk

карай- [karay-] 1. kararmak; 2. kirlenmek

карак [karak] hırsız, harami

кара-каршы [kara-karşı] karşı karşıya; **кара-каршы кил-** [kara-karşı kil-] karşı karşıya gelmek; **кара-каршы өй** [kara karşı öy] adamlarının kapısı karşı karşıya bakan ve aynı salona açılan odalı ev

караклык [karaklık] hırsızlık; **караклык ит-** [karaklık it-] hırsızlık etmek

каракорт [karakort] kara kurt

каракош [karakoş] kara kuş, kartal

кара-кучкыл [kara-kuçkıl] kara kızıl

кара-көрән [kara-kören] kara kahverengi

каракүл [karakül] 1. bir cins koyun; 2. astragan kürkü

каракүлчелек [karakülçêlêk] karakulculuk

карал- [karal-] 1. kararmak; 2. kirlenmek

карала- [karala-] karalamak

каралама [karalama] karalama;

taslak

карале [karalê] bak hale!

каралт- [karalt-] karartmak

каралты [karaltı] yapı, bina

каралты-кура [karaltı-kura] bina ve duvar

каралучан [karaluçan] kararmağa müsait

каралучы [karaluçı] asker adayı

каралы [karalı] karalı

каралык [karalık] karalık

каралыш [karalış] bakımlılık

каралҗым [karalcım] karaya çalar

карама [karama] bir cins ağaç

карамагында [karamagında] idaresi altında, üzerinde

карамай [karamay] petrol

карамастан [karamastan] rağmen

карамель [karamêl'] karamel

карамчык [karamçık] karartı

карамык [karamık] kara lekeler yapan hastalık

каран- [karan-] bakınmak

карандаш [karandaş] kurşun kalem

карантин [karantin] karantina

карап [karap] bakarak

карар [karar] karar; **карар ит-** [karar it-] karar etmek (yapmak)

карарлаш- [kararlaş-] kararlaşmak

карасу [karasu] karaya çalar; esmer

карат [karat] kırat

карат- [karat-] baktırmak, itaat êttirmek

карата [karata] hakkında, dair, ait

каратут(лы) [karatut(lı)] esmer, yağız

каратүш [karatüş] küçük bir cins kara göğüslü kuş

карач [karaç] kara koyun

карачай [karaçay] Karaçay

карачкы [karaçkı] korkuluk

карачкыл [karaçkıl] kararan (*mes. yaprak*)

карачкыллан- [karaçkıllan-] (*yaprak*) kararmak

карачман [karaçman] esmer

карачы [karaçı] müşavir, han seçici kurulu

караш [karaş] bakım; bakış, görüş

караш- [karaş-] bakışmak

каражиләк [karacilek] keçiyemişi

каражимеш [karacimêş] erikkurusu

караңгы [karanggı] karanlık

караңгылан- [karanggılan-] karanlıklanmak, karanlık olmak,

караңгыла- [karanggıla-] karanlıklamak, karanlık yapmak

караңгылык [karanggılık] karanlık

караңгылы-яктылы [karanggılıyaktılı] alaca karanlık

карбид [karbid] karpit

карбикә [karbike] karkızı, kardan yapılan kız

карбол [karbol] temizleyici asit

карбыз [karbız] karpuz

карбызчы [karbızçı] karpuzcu

карбызчылык [karbızçılık] karpuzculuk

карбюратор [karbyurator] karbüratör

карга [karga] karga; **карга бо-**

рыны [karga borını] bir çeşit bitki; карга миләше [karga mileşê] mürver

карга- [karga-] beddua etmek, kargamak

каргаборын [karga borın] karga burnu, kıskaç

карган- [kargan-] beddua etmek, karganmak

каргыш [kargış] beddua, kargış

каргышлы [kargışlı] beddualı, kargışlı, kahırlı

кардан [kardan] kardan

карданлы [kardanlı] kardanlı

кардинал [kardinal] kardinal

кардиналь [kardinal'] temelden, en önemli

кардиограмма [kardiogramma] kardiyogram

кардәш [kardeş] kardeş; erkek kardeş

кардәшлек [kardeşlêk] kardeşlik

кардәшләрчә [kardeşlerçe] kardeşler gibi

кардәш-ыру [kardeş-ıru] hısım, akraba

кардәш-ырусыз [kardeş-ırusız] hısımsız akrabasız

каре [karê] dirsekten parmak ucuna kadar ölçü biriminin dört kat uzunluğu

карендәш [karêndeş] bk. кардәш

карета [karêta] süslü at arabası, kupa araba

карикатура [karıkatura] karikatür

карикатуралы [karıkaturalı] karikatürlü

карикатуралык [karıkaturalık] karikatürlük

карикатурачы [karıkaturaçı] karikatürcü

кари(э) [kari(ê)] kâri; okuyucu; Kur'an okuyucu

каркас [karkas] karkas

каркылда- [karkılda-] gaklamak

карлан- [karlan-] karlanmak

карлы [karlı] karlı

карлы-бозлы [karlı-bozlı] karlı ve buzlu, dolulu (*yağmur*)

карлы-буранлы [karlı-buranlı] karlı fırtınalı

карлыган [karlıgan] frenk üzümü

карлыгач [karlıgaç] kırlangıç

карлык- [karlık-] (*soğuktan*) sesi kısılıp değişmek

карма- [karma-] elle yoklamak

кармак [karmak] olta; кармак сабы [karmak sabı] olta sapı ◇ кармак сал-[karmak sal-] olta atmak; кармакка кап- [karmakka kap-] oltayı yutmak, aldanmak

кармавыч [karmavıç] dokunaç

кармала- [karmala-] *bk.* карма

карнавал [karnaval] karnaval

карп [karp] sazan balığı

карсак I [karsak] basık

карсак II [karsak] bir cins tilki, bozkır tilkisi

карт [kart] yaşlı, ihtiyar, kart ◇ карт бүре [kart bürê] yaşlı kurt, işini iyi bilen; карт төлке [kart tölkê] yaşlı tilki, çok kurnaz; карт чыпчык [kart çıpçık] tecrübeli (*kimse*)

карта [karta] harita

карта [karta] geviş getirici hayvanların işkembesi

картай- [kartay-] yaşlanmak,kart olmak

картайт- [kartayt] yaşlandırmak,

kartlaştırmak

картель [kartêl'] kartel

картер [kartêr] karter

картерлы [kartêrlı] karterli (*motor*)

картечь [kartêç] saçma

картина [kartina] tablo, manzara

картинка [kartinka] kitap içindeki resim, fotograf; güzel (*nesne*)

карт-коры [kart-korı] yaşlılar

картларча [kartlarça] yaşlılar gibi

картлач [kartlaç] moruk

картлык [kartlık] yaşlılık

картограмма [kartogramma] harita verileri

картография [kartografiye] haritacılık

картон [karton] karton

картончы [kartonçı] kartoncu

картотека [kartotêka] kartatek

карточка [kartoçka] kart

картсын- [kartsın-] yaşlı görmek, yaşlı saymak

картуз [kartuz] gölgeliği sert şapka

кару [karu] 1. karşı koyma, tahammül; 2. kesin karşılık; **кару кайтар-** [karu kaytar-] karşılık vermek

карусыз [karusız] 1. küçsüz; 2. karşılık veremeyen (*kimse*)

карусызлык [karusızlık] karşılık verememe hâli

карулаш- [karulaş-] kesin karşılık vermeye çalışmak

карун [karun] karun, çok zengin ve tamahkâr (*kimse*)

карцер [kartsêr] hapishanede hücre, hapis yeri, ayrı hücre

карчыга [karçıga] atmaca; **карчыга борын** [karçıga borın] karga burun

карчык [karçık] yaşlı kadın

карчык-корчык [karçık-korçık] yaşlı kadınlar

карчыкларча [karçıklarça] yaşlı kadınlar gibi

каршы I [karşı] karşı; **каршы ал-** [karşı al-] karşılamak; **каршы куй-** [karşı kuy-] karşı koymak; **каршы кил-** [karşı kil-] karşı gelmek; **каршы тор-** [karşı tor-] kendisini karşı koymak; **каршы төш-**[karşı töş-] karşı koymak, karşı olmak; **каршы чык-** [karşı çık-] karşı çıkmak

каршы II [karşı] karşı (*edat*)

каршыга [karşıga] karşıya

каршыдаш [karşıdaş] karşı tarafdaki

каршыла- [karşıla-] karşılamak

каршылан- [karşılan-] karşılanmak

каршылык [karşılık] karşılık

каршылыклы [karşılıklı] karşılıklı

каршында [karşında] karşısında

каршындагы [karşındagı] karşısındaki

каршысына [karşısına] karşısına

карыз [karız] borç

карый [karıy] çok yaşlı (*kimse*); **карый кыз үләне** [karıy kız ülenê] koca karı otu

карыйлык [karıylık] çok yaşlı olma

карык- [karık-] (*hayvanlar için*) cinsî istek duymak

карымта [karımta] kendisinden yağmalanmış malı yağmalama

карын [karın] karın; карын ач- [karın aç-] karın açmak
карындаш [karındaş] kardeş
карындык [karındık] 1. diyafram; 2. pencere
карынкы [karınkı] hırıltılı
карынчык [karınçık] karıncık
карыш [karış] karış
карыш- [karış-] 1. karşı olmak; 2.karışmak, sarmaşmak
карышла- [karışla-] karışlamak
карышлавык [karışlavık] tırtıl; karışlayarak yürüyen kurt
карьер [karyêr] taş ve maden ocağı
карьера [karyêra] kariyer, rütbe
карьерачы [karyêraçı] kariyer (*rütbe*) gözetici
карьерист [karyêrist] kariyer ve rütbe düşkünü
карьеристлык [karyêristlık] rütbecilik
карья [karye] köy
кас [kas] kötü niyetli
каска [kaska] kask, miğfer
касмак [kasmak] 1. kazımık; 2. sütün yüzünde toplanan yağlı katman
касмаклан- [kasmaklan-] yapışmak; kaymak tutmak
касса [kassa] kasa, vezne, gişe
кассап [kassap] kasap
кассацион [kassatsion] temyizli
кассация [kassatsiye] temyiz
кассета [kassêta] kaset
кассир [kassir] kasacı, vezneci
каст [kast] kasıt, kastetme, maksat
каста [kasta] kast
кастор [kastor] hint yağı
кастрюль [kastryul'] kuşane, tencere
касык [kasık] kasık
касә [kase] kâse
кат [kat] kat
кат- I [kat-] katılaşmak, donmak; kirlenmek; *mec.* ölmek
кат- II [kat-] katmak, (*ip*) bükmek
ката I [kata] kısa konçlu keçe çizme
ката II [kata] boyunca, katarak, geçirerek
катаклизм [kataklizm] tufan
катакомба [katakomba] yer altı evi
каталог [katalog] katalog
катапульта [katapul'ta] katapolt; su sıçratma âleti, süzgü
катай [katay] bir başkurt kabilesi
катар [katar] katar; ingin
катастрофа [katastrofa] kaza, felâket
катастрофалы [katastrofalı] kazalı, felâketli
катастрофик [katastrofik] kaza ile ilgi, felâket ile ilgili
катафалк [katafalk] katafalk, cenaze arabası
катгый [katgıy] katî, kesin
катгыйлык [katgıylık] katîlik, kesinlik
категория [katêgoriye] kategori
кател [katêl] katletme, öldürme
катер [katêr] sürat motoru
катет [katêt] dik üçgende bir birine dik kenarlar
катетер [katêtêr] sonda
катиб [katib] sekreter
катибә [katibe] sekreter kız

каткак [katkak] kuru balçık

катканак [katkanak] kuru balçıklı (*yol*)

кат-кат [kat-kat] kat kat

катла- I [katla-] katlamak

катла- II [katla-] tabakalandırmak, üst üste yığmak

катлам [katlam] kat, tabaka; katman

катлама [katlama] katlamalı yemek

катлам-катлам [katlam-katlam] kat kat; katman katman

катламла- [katlamla-] tabakalamak

катламлы [katlamlı] katlı, tabakalı

катлан- [katlan-] tabakalanmak

катлау [katlau] katlama, katman; tabaka

катлау-катлау [katlau-katlau] katlama katlama, katman katman

катлаулан- [katlaulan-] karmaşmak, giriftlenmek, çetinleşmek

катлауландыр- [katlaulandır-] katlamalandırmak, karmaştırmak, giriftleştirmek, çetinleştirmek

катлаулы [katlaulı] katlamalı, girift, çapraşık

катлаулылык [katlaulılık] karmaşıklık

катлы-катлы [katlı-katlı] katlı katlı, katmanlı katmanlı

катнар [katnar] çekme kat

катнаш I [katnaş] karışma, dahil

катнаш II [katnaş] karışık

катнаш- [katnaş-] katılmak, girmek, dahil olmak

катнашлык [katnaşlık] karışıklık

катнашма [katnaşma] karışma

катнашмаучылык [katnaşmauçılık] karışmazlık

катнаштыр- [katnaştır-] karıştırmak, dahil etmek

катнашучы [katnaşuçı] dahil olucu, karışıcı

катнашчы [katnaşçı] katılan, giren, dahil olan

катод [katod] katod

катодлы [katodlı] katodlu

каток I [katok] patinaj yeri

каток II [katok] merdane, silindir

катокла- [katokla-] patinaj yapmak, silindirlemek

католик [katolik] katolik

католиклык [katoliklık] katoliklik

каторга [katorga] kürek cezası

каторжан [katorjan] kürek cezasına mahkûm (*kimse*)

катрә [katre] katre

кату [katu] nefes durma hastalığı,nefes darlığı

катушка [katuşka] bobin, makara

каты [katı] 1. sert, katı, koyu; 2. merhametsiz; 3. şiddetli ◇ **каты бәгырьле** [katı begır'lê] merhametsiz; **каты борын** [katı borın] domuz; **каты куллы** [katı kullı] despot

катыйль [katıyl] kâtil, câni

катык [katık] yoğurt

катыклан- [katıklan-] yoğurt olmak

катыклы [katıklı] yoğurtlu (*yemek*)

каты-коты [katı-kotı] bayat

катыл- [katıl-] 1. yoğurtlanmak; 2. dahil olmak

катылан- [katılan-] katılanmak

катылык [katılık] katılık
катына [katına] nezdine, huzuruna
катында [katında] nezdinde, huzurunda
катыннан [katınnan] nezdinden, huzurundan
катыр- [katır-] katılaştırmak, sağlamlaştırmak
катырғы [katırgı] karton
катыш [katış] katma, dahil olma
катыш-[katış-] birlikte katılmak
катыштыр- [katıştır-] karıştırmak, dahil ettirmek
катюша [katyuşa] katyuşa füzesi (topu)
кау [kau] 1. kav; 2. kuru ot; 3. deri değiştiren hayvanların değiştirdikleri deri, kabuk
каударлан- [kauvdarlan-] acele etmek, telâşlanmak
каударлык [kaudarlık] telâşlılık, acelecilik
каула- [kaula-] kovalamak
каурый [kauryı] kuş teleği, teleke; **каурый чыгар-** [kauryı çıgar-] tüy çıkarmak (*kuş vb.*); **каурый калəм** [kauryı kalem] tüy kalem
каурыйсыман [kauryısıman] tüyebenzer
каучук [kauçuk] kauçuk
каучуклы [kauçuklı] kauçuklu
кауша- [kauşa-] şaskına dönmek; gevşemek
каушат- [kauşat-] şaşkına döndürmek; gevşetmek
кафе [kafê] kahvehane; çayhane
кафедра [kafêdra] bölüm
кафедраль [kafêdral'] katedral
кафетерий [kafêtêriy] kafeterya
кафеханə [kafêhane] kahvehane
кафтан [kaftan] kaftan
кач- I [kaç-] kaçmak
кач- II [kaç-] (*hayvanlar için*) çiftleşmek
качак [kaçak] kaçak
качкын [kaçkın] askerden ve devlet işinden kaçak
качкынлык [kaçkınlık] kaçaklılık, kaçkınlık
качыр [kaçır] katır
качыр- I [kaçır-] kaçırmak
качыр- II [kaçır-] gizlemek, saklamak; (*hayvanlar için*) çiftleştirmek
качыш [kaçış] kaçmaca (*oyunu*), koşmaca
качышлы [kaçışlı] kaçmacalı, koşmacalı
каш [kaş] kaş ◇ **каш җимер-** [kaş cimêr-] kaş çatmak
кашага [kaşaga] kapı (*pencere*) kemerini süsleme elemanı
кашалот [kaşalot] amber balığı
кашбау [kaşbau] alınlık
кашемир [kaşêmir] kaşmir
кашка [kaşka] alın akıtması olan at
кашкалак [kaşkalak] su tavuğu
кашкарый [kaşkarıy] kaşgar gülü
кашки [kaşki] keşke
кашлак [kaşlak] yamaç, dağ yamacı
кашне [kaşnê] boyun atkısı
каштан [kaştan] kestane; kestane rengi
каштанлык [kaştanlık] kestanelik

кашык [kaşık] kaşık; **кашык чумары** [kaşık çumarı] kaşık lokması; **кашык ясаучы** [kaşık yasauçı] kaşıkçı; **кашык-аяк** [kaşık-ayak] kaşık ve testi

кашыкчы [kaşıkçı] kaşıkçı

кашын- [kaşın-] kaşınmak

каюлы [kayulı] nakışlı, kaytanlı

каюта [kayuta] kamara, kabin

кая [kaya] nereye

каядыр [kayadır] nereyedir

каяз [kayaz] bıyıklıbalık

каян [kayan] nereden

каңгылда- [kanggılda-] gaklamak

каңгыр- [kanggır-] yersiz yurtsuz olmak, gurbet çekmek; **каңгырып йөре-** [kanggırıp yörê-] yersiz yurtsız gezmek

каһарман [kaharman] kahraman

каһарманлык [kaharmanlık] kahramanlık

каһарманнарча [kaharmannarça] kahramanlar gibi

каһвә [kahve] kahve

каһвәханә [kahvehane] kahvehane

каһкахә [kahkahe] kahkaha

каһәр [kaher] kahır ◇ **каһәр суккан (суккыры)** [kaher sukkan (sukkırı)] kahır değmiş, kahrolası

каһәрле [kaherlê] kahırlı; merhametsiz

каһәрлә- [kaherle-] kahır etmek

каһәрлән- [kaherlen-] kahırlanmak

квадрант [kvadrant] tekerin dörtte biri

квадрат [kvadrat] kare; dördül

квадратла- [kvadratla-] kare yapmak; **квадратлап-оялап** [kvadratlap-oyalap] kareleyerek yuvalayarak

квадратлы [kvadratlı] kareli; dördül şeklinde

квалификацион [kvalifikatsion] tavsif ~(s)i

квалификация [kvalifikatsiye] tavsif, dereceleri ayırma

квалификацияле [kvalıfikatsiyelê] meslekli (*uzman*); ehliyetli

квалификациялә- [kvalifikatsiyele-] kalitesini tabir etmek, nitelemek, mesleğini bildirmek

квалификациясез [kvalifikatsiyesêz] mesleksiz,vasıfsız

квант [kvant] kvantum

квартал [kvartal] 1. mahalle; 2. üç aylık süre, yılın dörtte biri, çeyreği

квартет [kvartêt] *müz.* dörtlü

квартир [kvartir] daire, ev

кварц [kvarts] kuvars

кварцлы [kvartslı] kuvarslı

квас [kvas] içine ekmek konularak yapılan alkolsüz içki

квинтет [kvintet] *müz.* beşli

квитанция [kvitantsiye] makbuz, alındı

кворум [kvorum] yeter sayı

кебек [kêbêk] gibi

кеби [kêbi] gibi

кегельбан [kêgêl'ban] bowling oyunu

кегль [kegl'] küçük topçuk

кедр [kêdr] sedir ağacı

кекс [kêks] kek

кел [kêl] mecusî duası

келт [kêlt] kıldır (*ses*)

келтер-келтер [kêltêr-kêltêr] kıl-

dır kıldır (*ses*)

келтерә- [kêltêre-] kıldır kıldır etmek

келт-келт [kêlt-kêlt] tık tık; **келт-келт ит-** [kêlt-kêlt it-] tık tık etmek

келә- [kêle-] 1. mecusî duası etmek; 2. dilenmek

келә [kêle] kapı çengeli

келәй [kêley] zamk, yapıştırıcı

келәйлә- [kêleyle-] yapıştırmak

келәймә [kêleyme] dağ, damga

келәймәле [kêleymelê] dağlı, damgalı

келәймәлә- [kêleymele-] dağlamak, damgalamak

келәм [kêlem] kilim

келәмче [kêlemçe] kilimci

келән- [kêlen] dilenmek

келәнче [kêlençê] dilenci

келәнчел [kêlençêl] 1. dilenmeğe düşkün; 2. kendi kendine eğilip kalkan bir tür bitki

келәт [kelet]1. kiler; 2. gerdek

келәтче [kêletçê] kilerci

келәшчә [kêleşçe] kerpeten

келәү [kêleü] mecusî kurban bayram; **келәү йорты** [kêleü yortı] mecusî tapınağı

келәүлек [kêleülêk] mecusî kurbanlık

кем [kêm] kim

кемдер [kêmdêr] kimdir

кемнеке [kêmnêkê] kiminki

кемсә [kêmse] kimse

кендек [kêndêk] göbek; **кендек әбисе** [kêndêk ebisê] göbek kesen ebe ◇ **кендекләре ябышкан** [kêndêklerê yabışkan] bir birinden ayrılmayan iki kimse

кендекче [kêndêkçê] göbek ebesi

кенә [kêne] ancak, yalnız, sadece

кенәгә [kênege] hesap defteri

кенәри [kêneri] kanarya; **кенәри үләне** [kêneri ülenê] kanarya otu

кепка [kêpka] kep, şapka

кер [kêr] 1. kir, pislik; 2. yıkanmış eşyâ; **кер юучы** [kêr yuuçı] çamaşırcı

кер- [kêr-] girmek

керамик [kêramik] seramik

керамика [kêramika] çinicilik

керделе-чыктылы [kêrdêlê-çıktılı] girdili çıktılı, zikzakli; sebatsız

керем [kêrêm] gelir, varidat

керем-чыгым [kêrêm-çıgım] gelir ve giderler

кереш I [kêrêş] girişmek, başlamak

кереш II [kêrêş] 1. yay kirişi; 2. dil altındaki et

кереш- I [kêrêş-] girişmek, başlamak

кереш- II [kêrêş-] girişmek, karışmak

керешле [kêrêşlê] girişli, yakın

керештер- [kêrêştêr-] sıkılaştırmak

керле [kêrlê] kirli

керлән- [kêrlen-] kirlenmek

керләндер- [kêrlendêr-] kirlendirmek

керләнүчән [kêrlenüçen] kirlenmeye meyilli

керн [kêrn] tahlil için yer altından boru ile alınan toprak

керогаз [kêrogaz] motorin ile su ısıtıcısı

керосин [kêrosin] motorin

керосинка [kêrosinka] motorin ile su ısıtıcısı; gaz oçağı

керосинчы [kêrosinçı] motorin satıcısı

керпе [kêrpê] kirpi

керпелән- [kêrpêlen-] dik duruma gelmek

керсез [kêrsêz] kirsiz

керсезлек [kêrsêzlêk] kirsizlik

керт- kêrt-] 1. sokmak, içine almak; 2. tecavüz etmek

кертем [kêrtêm] ödeme, yatırma, kayıt ücreti, giriş ücreti

керт-керт [kêrt-kêrt] kırt kırt; **керт-керт ит-** [kêrt-kêrt it-] kırt kırt etmek

керфек [kêrfêk] kirpik; **керфектә какма-** [kêrfêk te kakma-] göz kırpmamak, hiç uyumamak

керфекле [kêrfêklê] kirpikli

керчән [kêrçen] kirlenmeye müsait (*nesne),* kir tutan

кершән [kêrşen] krem

керән [kêren] yemeğe lezzet veren bir cins köklü bitki, acırga

керәнлә- [kêrenle-] acırga koymak

керәч [kêreç] 1. kireç; 2. kiremit düğme

керәшен [kêreşên] kreşin tatarı; hıristiyanlaşmış türk

керәшә [kêreşe]dağ kırlangıcı

керәшчә [kêreşçe] 1. zıpkın; 2. küçük gemi çapası

кесия [kêsiye] 1. kese, torba; 2. hırsız;et hırsızlığı yapan bir kuş

кессон [kêsson] keson

кесә [kêse] cep; **кесә карагы** [kêse karagı] cep hırsızı, cepci ◇ **кесәсе буш** [kêsesê buş] parasız; **кесәгә сук-** [kêsege suk-] keseye dokunmak, pahalı olmak; **кесәсе калын** [kêsesê kalın] parası çok, cebi şişkin; **кесәсе такырайган** [kêsesê takıraygan] kesesi tamtakır; **кесәгә кергән** [kêsege kêrgen] hırsızlık yapmış

кесәл [kêsel] nişastadan yapılan bir çeşit içimlik, tatlı

кета [kêta] som balığı

кетгут [kêtgut] ameliyatta kullanılan organik iplik

кетердә- [kêtêrde-] kıtırdamak

кетердәвек [kêtêrdevêk] katır helva; dondurma külâhı

кетердәт- [kêtêrdet-] kıtırdatmak

кетер-кетер [kêtêr-kêtêr] kıtır kıtır

кети-кети [kêti- kêti] gıdı gıdı

кеткелдек [kêtkêldêk] kıkırdak, kikirdek

кеткелдә- [kêtkêlde-] kıkırdamak, kikirdemek

кет-кет [kêt-kêt] kıkır kıkır, kikir kikir; **кет-кет көл-**[kêt-kêt köl-] kıkır kıkır (*kikir kikir*) gülmek

кетәк [kêtek] tavuk ve tavşan gibi hayvanlar için yapılan küçük-kulübe, tünek

кетәклек [kêteklêk] tüneklik

кефаль [kêfal'] kefal

кефир [kêfir] kefir (*bir çeşit yoğurt*)

кече [kêçê] küçük; **кечетел** [kêçêtêl] küçük dil

кечек [kêçêk] ufak, küçük

кечелек [kêçêlêk] alçak gönüllülük

кечелекле [kêçêlêklê] alçak gö-

nüllü

кечерәй- [kêçêrey-] küçülmek

кечерәйт- [kêçêreyt-] küçültmek

кечерәйткеч [kêçêreytkêç] küçültücü

кечкентәй [kêçkêntey] çok küçük, mini, minik

кечкенә [kêçkêne] küçükçe, küçük

кечкенәдән [kêçkêneden] küçüklük çağından

кечкенәлек [kêçkênelêk] küçüklük

кечтеки [kêçtêki] mini mini, pek küçük

кеш [kêş] samur; samur kürkü

кеше [kêşê] 1. kişi; 2. yabancı kimse, başkası ◇ **кеше алдында** [kêşê aldında] başkası önünde; **кеше бул-** [kêsê bul-] adam olmak; **кеше исәбенә** [kêşê isebêne] adam yerine; **кеше ит-** [kêşê it-] adam etmek; **кеше кулына кал-** [kêşê kulına kal-] adamın üstüne kalmak

кеше-кара [kêşê-kara] halk ve başkaları

кешелек [kêşêlêk] kişilik, beşeriyet, insanlık

кешелекле [kêşêlêklê] kişilikli, şahsiyetli

кешелеклелек [kêşêlêklêlêk] kişiliklilik, şahsiyetlilik

кешелексез [kêşêlêksêz] kişiliksiz, şahsiyetsiz

кешелексезлек [kêşêlêksêzlêk] kişiliksizlik, şahsiyetsizlik

кеше-мазар [kêşê-mazar] bilgisiz kimse, birisi

кешенеке [kêşênêkê] başkasının ki

кешесез [kêşêsêz] sahipsiz, issız.

кешесыман [kêşêsıman] insana benzer (*mes. maymun*)

кеше-фәлән [kêşê-felen] insan falan

кешечә [kêşêçe] herkes gibi

кешнә- [kêşne-] kişnemek

кештәк [kêştek] (*kerpiç, tuğla, kumaş vb. da*) yama, parça, kırıntı

кешән [kêşen] bukağı, köstek

кешәнлә- [kêşenle-] (*tay için*) kösteklemek

ки [ki] ki

ки- [ki-] giymek

кибаранә [kibarane] kibarca

кибек- [kibêk-] suyu çekilmek, kurumak

кибен- [kibên-] kendi kendine kurunmak

кибер [kibêr] kibir

киберле [kibêrlê] kibirli

кибернетик I [kibernetik] kibernetik, sibernetik

кибернетик II [kibêrnêtik] kibernetik ile uğraşan (*kimse*)

кибернетика [kibêrnêtika] kibernetik ilmi

кибет [kibêt] dükkân, küçük mağaza

кибетче [kibêtçê] dükkân sahibi, satıcısı

кибәк [kibek] kepek, başak kalıntısı ◇ **кибәк баш** [kibek baş] ahmak, ebleh

кибән [kiben] büyük ot yığını; tokurcun; **кибән үзәге (шеше)** [kiben üzegê (şêşê)] kiben sopası (dayağı)

кигез- [kigêz-] giydirmek
киги [kigi] teker oku
кигәвен [kigevên] at sineği
кидер- [kidêr-] giydirmek
киез [kiyêz] keçe; **киез басучы** [kiyêz basuçı] keçeci; **киез итек** [kiyêzitêk] keçe çizme
киезлән- [kiyêzlen-] keçelenmek
киезләндер- [kiyêzlendêr-] keçelendirmek
киек [kiyêk] geyik, yabani ve eti yenebilen hayvan; **киек каз юлы** [kiyêk kaz yulı] saman yolu
киекче [kiyêkçê] avcı
киелгән [kiyêlgen] giyilmiş (*elbise*)
кием [kiyêm] giyim, elbise; **кием калыбы** [kiyêm kalıbı] güzel giyinmiş kişi; manken
кием-салым [kiyêm-salım] giyim kuşam
киен- [kiyên-] giyinmek
киендер- [kiyêndêr-] giyindirmek
киен-ясан- [kiyên-yasan-] giyinip kuşanmak ve takılarını takmak
киерге [kiyêrgê] gergef
киергелә- [kiyêrgêle-] gergeflemek
киергеч [kiyêrgêç] gergi, kasnak
киергечлә- [kiyêrgêçye-] kasnağa germek
киерел- [kiyêrêl-] gerilmek
киерелеп [kiyêrêlep] gerilerek
киеренке [kiyêrênkê] gergin
киеренкелек [kiêrênkêlêk] gerginlik
киеренкеләндер- [kiyêrênkêlendêr-] gerginleştirmek
киеренкелән- [kiyêrênkêlen-] gerginleşmek
киерт- [kiyêrt-] sıkıştırmak, gerdirmek, giydirmek
кизәк [kizek] tezek
кизән- [kizen-] vurmaya hazırlanmak
кизү I [kizü] 1. nöbet, sıra; 2. nöbetçi; **кизү тор-** [kizü tor-] nöbet beklemek
кизү II [kizü] salgın (*hastalık*), bulaşıcı hastalık
кизүлек [kizülêk] nöbetçilik
киерүле [kiyêrülê] sağlamlaştırılmış, gerilmiş
кий [kiy] bilardo sopası
кикер- [kikêr-] geğirmek
кикерек [kikêrêk] gegirti
кикрик [kikrik] ibik ◇ **кикриген шиндер-** [kikrigên şingdêr] kibirlenmesini ortadan kaldırmak
кикрикүк [kikrikük] ü'ürü üüü (*horoz ötüsü*)
кил- [kil-] gelmek; yardımcı fiil; **килеп әйтте** [kilêp eyttê] geliyerek söyledi; **әйтә килде** [eyte kildê] söyleye geldi
килбәт [kilbet] görünüş, kılık, kıyafet
килбәтле [kilbetlê] iyi görünüşlü, kılıklı kıyafetli
килбәтлелек [kilbetlêlêk] iyi görünüşlülük
килбәтсез [kilbetsêz] kılıksız
килбәтсезлек [kilbetsêzlêk] kılıksızlık
килгән-киткән [kilgen-kitken] gelmiş geçmiş
килде-китте [kildê-kittê] geldi gitti, her gelen geçen (*kimse*)
килделе-киттеле [kildêlê-kittêlê] geldili gittili, sözünde kararsız

киле [kilê] havan, dibek; **киле сабы** [kile sabı] havan, dibek tokmağı

килем-китем [kilêm-kitêm] geliş gidiş

килен [kilên] gelin

киленҙәш [kilêndeş] elti

килен-киртек [kilên-kirtêk] yeni gelinler

килер [kilêr] gelir

килеш I [kilêş] *gr.* hâl

килеш II [kilêş] gelme, geliş

килеш- I [kilêş-] uygun gelmek, anlaşmak

килеш- II [kilêş-] yakışmak; **килешмәгән ҙүре юк** [kilêşmegen cirê yuk] her yeri uygun

килеш-килбәт [kilêş-kilbet] boy bos

килешле [kilêşlê] yakışıklı

килешли [kilêşli] gelirken

килешмәгән [kilêşmegen] yakışmamış, yaraşmaz (*kelime vb.*)

килешмәүчән [kilêşmeüçen] zıt, ters, uzlaşmaz

килешмәүчәнлек [kilêşmeüçenlêk] uzlaşmazlık

килешсез [kilêşsêz] yakışmaz

килешсезлек [kilêşsêzlêk] yakışmazlık

килештер- I [kileşter-] uzlaştırmak, barıştırmak

килештер- II [kilêştêr-] yakıştırmak, yaraştırmak

килешү [kilêşü] anlaşma, sözleşme

килешүчән [kilêşüçen] barışçı, barış taraftarı

килешүчәнлек [kilêşüçenlêk] barışçılık

килмешәк [kilmêşek] muhacir, sonradan gelme

кило [kilo] kilo

киловатт [kilovatt] kilovat; **киловатт-сәғәть** [kilovatt-segat] kilovat saat

киловольт [kilovol't] kilovolt

килограмм [kilogramm] kilogram

килолап [kilolap] kilo kilo

километр [kilomêtr] kilometre

киль [kil'] gemi omurgası

кильватер [kil'vater] dümen suyu

килька [kil'ka] hamsi

киләп [kilep] kelep; **киләп агачы** [kilep agaçı] kelep âletindeki iki ağaç

киләплә- [kileple-] kelep yapmak

киләсе [kilesê] gelecek, önümüzdeki

киләчәк [kileçek] gelecek

ким [kim] kem; **ким дигәндә** [kim digende] kem denildiğinde; **ким күр-** [kim kür-] kem görmek

кимек [kimêk] kıkırdak

кимендә [kimênde] azca, daha az

киме- [kimê-] azalmak

кимер- [kimêr-] kemirmek

кимерчәк [kimêrçek] kemik siniri

кимерүче [kimêrüçe] kemirici

кимет- [kimêt-] azaltmak

киметүче [kimêtüçê] *mat.* azaltıcı

кимлек [kimlêk] kemlik, noksanlık, haksızlık

кимоно [kimono] kimono

кимсен- [kimsên-] kendini noksan saymak

кимсенүле [kimsênülê] aşağılık duygusu olan

кимсет- [kimsêt-] noksan görmek, aşağılatmak

кимсетүле [kimsêtülê] (*birinin*) gururunu incitecek (*mes. söz*)

ким-хур [kim-hur] noksan ve hakir; **ким-хур бул-** [kim-hur bul-] noksan ve hakir olmak

ким-хурлык [kim-hurlık] noksanlık ve hakirlik

кимчелек [kimçêlêk] 1. kusur; 2. noksanlık, eksiklik

кимчелекле [kimçêlêklê] noksanlıklı

кимәл [kimel] seviye, düzey

кимүче [kimüçê] *mat.* azalmış

киная [kinaye] kinaye, nükte

кинаяле [kinayelê] kinayeli, nükteli

кинаялəп [kinayelep] nükte ile

киндер [kindêr] kendir ipi, kumaşı; **киндер сүсе** [kindêr süsê] kendir lifi, ipliği; **киндер чыпчыгы** [kinder çıpçıgı] kendir kuşu

киндераш [kindêraş] kendir bitkisi

киндерә [kindêre] sicim

кинематограф [kinêmatograf] sinema

кинематографик [kinêmatografik] sinema ~ (s)i

кинематографист [kinêmatografist] sinema ile meşgul olan kimse

кинематография [kinêmatografiye] sinemacılık

кинескоп [kinêskop] projeksiyon; tüp

кинетик [kinêtik] kinetik ile ilgili

кинетика [kinêtika] kinetik

кинжал [kinjal] hançer

кино [kino] sinema

киноактёр [kinoaktyor] sinema artisti

киноактриса [kinoaktrisa] sinemada kadın artist

киноаппарат [kinoapparat] sinema gösterme makinesi

кинокартина [kinokartina] filim

кинолаштыр- [kinolaştır-] sinemalaştırmak

киноплёнка [kinoplyonka] sinema şeridi; filim

кинопрокат [kinoprokat] sinema kiralama

киностудия [kinostudiye] stüdyo

кинофестиваль [kinofêstival'] sinema festivali, filim festivali

кинофикация [kinofikatsiye] sinemalaştırma, filimleştirme

кинофильм [kinofil'm] sinema filmi

кинохроника [kinohronika] günlük filim

киноэкран [kinoêkran] sinema perdesi

кинә [kine] kin

кинәле [kinelê] kinli

кинән- [kinen-] fazlasına sahip olmak, gönenmek

кинәндер- [kinendêr-] gönendirmek

кинәнеч [kinêneç] gönenç

кинәсез [kinesêz] kinsiz

кинәсезлек [kinesêzlêk] kinsizlik

кинәт [kinet] birdenbire, ansızın

кинәтлек [kinetlêk] birdenbirelik

кинәттән [kinetten] birdenbirede, ansızdan

кинәчел [kineçêl] kinci, kindar

киоск [kiosk] kulübe

киоскычы [kiyoskıçı] kulübede satış yapan kimse

кип- [kip-] suyu çekilmek, kurumak

кипарис [kiparis] servi

кипкән [kipken] kurumuş, suyu çekilmiş, zayıf; **кипкән балык** [kipken balık] kuru balık ◇ **кипкән балыкка әйлән-** [kipken balıkka eylen-] kuru balığa çevrilmek, zayıflamak

киптер- [kiptêr-] kurutmak

киптергеч [kiptêrgêç] kurutucu

киптерүче [kiptêrüçê] kurutma uzmanı

кипшен- [kipşên-] kurunmak

кипшер- [kipşêr-] kurunmak

кипшерт- [kipşêrt-] kurutmak

кире [kirê] geri; **кире бир-** [kirê bir-] geri vermek; **кире как-** [kirê kak-] reddetmek; **кире кайтар-**[kirê kaytar-] geri vermek; **кире кайт-** [kirê kayt-] niyetinden *vb.* dönmek, geri dönmek; **кире иш-** [kirê iş-] geri çevirmek, engel olmak; **кире беткән** [kirê bêtken] ters, zıt, karşıt

кирегә [kirêge] geriye; **кирегә кит-** [kirêge kit-] geri gitmek

киреләк [kirêlêk] gerilik

киреләнә- [kirêlen-] direnmek; zıt olmak

киреләт- [kirêlet-] geriletmek, geri bırakmak; zıtlaşmak

киресе [kirêsê] zıddı, aksi, tam tersi

киресенчә [kirêsênçe] tam aksine göre

кирза [kirza] bir sunî deri kumaş

киркә [kirke] taş yontma âleti, keser

кирле-мырлы [kirlê-mırlı] zıtlıca; çelişik

кирмән [kirmen] kale, hisar

кирпеч [kirpêç] tuğla, kerpiç

кирпечче [kirpêççe] tuğlacı

кирт [kirt] kertik, çentik

киртек [kirtêk] kertik yeri, çentik yeri

киртеклә- [kirtêkle-] kertiklemek

кирт- [kirt-] kertmek

киртләч [kirtleç] kertikler açılmış (*yer, çomak vb.*)

киртләч-киртләч [kirtleç-kirtleç] çentik çentik, kertik kertik

киртлә- [kirtle-] kertiklemek, çentiklemek

киртләчлә- [kirtleçle-] çok kertik açmak

киртә [kirte] delikli duvar; engel, mânia ◇ **киртә кор-** [kirte kor-] engel koymak; **киртә куй- (сал-)** [kirte kuy- (sal-)] engel türetmek; **киртә сикер-** [kirte sikêr-] kaidelere uymamak, bozmak; **киртәгә кер** [kirtege kêr-] kaidelere girmek; **киртәдән чык-** [kirteden çık-] kanundan ayrılmak; sınırların dışına çıkmak

киртәлә- [kirtele-] duvar ile çevirmek

киртәлән- [kirtelen-] duvar ile çevrilmek

кирәгенчә [kiregênçe] gereğince

кирәк [kirek] gerek; **кирәген ал-** [kiregên al-] cezasını almak; **кирәген бирү** [kiregênbirü] cezasını vermek; **кирәгеннән артык** [kiregênnen artık] gereğinden fazla

кирәк- [kirek-] gerekmek

кирәкле [kireklê] gerekli ◇ **кирәкле кишер яфрагы** [kireklê kişêr yafragı] gerekli olmayan (*kimse*)

кирәклек [kireklêk] gereklilik

кирәкле-кирәксез [kireklê-kireksêz] gerekli gereksiz, yerli yersiz

кирәкмәгән [kirekmegen] gerekmeyen, yersiz

кирәкмәгәнлек [kirekmegenlêk] gerekmeyenlik, yersizlik

кирәксез [kireksêz] gereksiz, yersiz

кирәксезгә [kireksêzge] boşu boşuna

кирәксезлек [kireksêzlêk] gereksizlik

кирәксен- [kireksên-] gereksinmek, ihtiyaç duymak

кирәктә [kirekte] gerekli vakitte

кирәк-ярак [kirek-yarak] pek gerekli teçhizat,malzeme

кирәмәт [kiremet] 1. mecusî mezarlığı; 2. bir cins kara ağaç; 3. mecusîlerden geleceğine inanılan kötülük; **кирәмәт чыгар-** [kiremet çıgar-] bir kötülük yapmak

кирәч [kireç] çatı iskeleti, iskelet

кирәүкә [kireüke] miğfer, başlık

кис- [kis-] kesmek; (para) ayırmak, (arazi) ayırmak; durdurmak, kısaltmak, kısmak, (*asit*) bozmak, (*ümit*) yok etmek ◇ **кисеп ташлаган тырнагына да тормый** [kısêp taşlagan tırnagına da tormıy] (*onun*) tırnağı da olmaz

кисап [kisap] dibek veya havan tokmağı

кисек [kisêk] kesik

кисел- [kisêl-] kesilmek

киселеш [kisêlêş] kesilme, kesiliş

кисем [kisêm] kesim

кисемтә [kisêmte] *mat.* doğru parçası

кисенте [kisêntê] 1. kesinti, kırpıntı; 2. ormanın kesilen kısmı

кисентек [kisêntêk] ormanın kesildikten sonra açık kalan kısmı

кисентеле [kisêntêlê] kesintili, ormanda ağaç kesilen (*yer*)

кисентелек [kisêntêlêk] ormanda ağaç kesmeğe el verişli yer

кисет [kisêt] kemere takılan küçük torba

кисеш [kisêş] vuruş, savaş

кисеш- [kisêş-] 1. vuruşmak, savaşmak; 2. kesişmek

кисештер- [kisêştêr] kesiştirmek; vuruşturmak

кисея [kisêye] kanaviça

кискен [kiskên] keskin (*söz*); keskin, sert, pek; kuvvetli

кискенлек [kiskênlêk] keskinlik

кискенләш- [kiskênleş-] keskinleşmek

кискенләштер- [kiskênleştêr-] keskinleştirmek

кискеч [kiskêç] kesici; **кискеч тешләр** [kiskêç têşler] kesici dişler

кискә [kiske] kısa ve yoğun tomruk

кислород [kislorod] oksijen

кислородлы [kislorodlı] oksijenli

кислота [kislota] asit

кислоталы [kislotalı] asitli

кислоталылык [kislotalılık] asitlilik

кисмә [kisme] kesme, kesilmiş

кисмәк [kismek] tekne, tomruktan yapılan yalak

кисмәкче [kismekçê] tekne, yalak yapan kimse

кисмән [kismen] ağaç kurdu

киста [kista] kist

кистер [kistêr-] 1. kestirmek; 2. kesinlikle söylemek

кисточка [kistoçka] resim fırçası

кистән [kisten] parmaklara geçirilerek dövüşte kullanılan demir yumruk âleti

кисәк [kısek] parça, kısım; kesek

кисәкле [kiseklê] parçak, kısımlı

кисәклә- [kisekle-] parçalamak

кисәкләтә [kiseklete] parça parça

кисәктән [kisekten] birden

кисәкчек [kisekçêk] çok küçük parça

кисәкчә I [kisekçe] *gr.* edat; ek

кисәкчә II [kisekçe] zerre, küçük parça

кисәт- [kiset-] tehdit etmek

кисәтмә [kisetme] ikaz

кисәтмәле [kisetmelê] ikazlı

кисәтү [kisetü] tehdit etme, tehdit

кисәтүле [kisetülê] tehditli

кисәү [kiseü] 1. ocak ateşini karıştırmaya yarayan demir âlet; 2. yarı yanmış odun; **кисәү агачы** [kiseü agaçı] yarı yanmış odun; **кисәү гөмбәсе** [kiseü gömbesê] çavdar *vb.* başağında biten mantar, rastık

кисүче [kisüçê] kesici

кит [kit] balina

кит- I [kit-] 1. gitmek; 2. *(yardımcı fiil olarak)* devam etmek

кит- II [kit-] bir parçayı koparmak

китаби [kitabı] kitabî

китап [kitap] kitap; **китап корты** [kitap kortı] kitap kurdu

китапханә [kitaphane] kütüphane

китапханәче [kitaphaneçê] kütüphaneci

китапча [kitapça] kitabî

китапчалатып [kitapçalatıp] kitabîleştirerek

китапчы [kitapçı] kitapçı

китапчылык [kitapçılık] kitapçılık

китек [kitêk] 1. kırıntı; 2. kırılan yer; 3. kırık

китеклек [kitêklêk] kırıklık

кител- [kitêl-] kırılmak

китель [kitêl'] askerî üniforma

кителүчән [kitêlüçen] kırılmağa elverişli

китем [kitêm] gider

китер- [kitêr-] getirmek; **китереп чыгар-** [kitêrêp çıgar-] ortaya çıkarmak; **китереп терә-** [kitêrêp têre-] getirip dayamak

китерелмә [kitêrêlme] alüvyon; tortul

китереп [kitêrêp] kendi eliyle

китеш [kitêş] gitme, gidiş

китешли [kitêşli] gitme vaktinde, giderken

китмән [kitmen] çapa, kazma

китмәнлә- [kitmenle-] çapalamak, kazmak

китмәнче [kitmençê]çapacı, kazmacı

китсәнә [kitsene] ne söylüyorsun?

китән [kiten] keten

китәр- [kiter-] gidermek

кич [kiç] akşam; **кич белән** [kiç bêlen] akşamleyin, akşam ile; **кич бул-** [kiç bul-] akşam olmak

кич- [kiç-] geçmek, vaz geçmek, yürümek, gitmek, gezmek, aşmak

кичегүсез [kiçêgüsêz] gecikmesiz

кичек- [kiçêk-] gecikmek

кичекмәстән [kiçêkmesten] derhal, geçikmeden

кичектергесез [kiçêktêrgêsêz] geçikmesizlikce, çok acele

кичектер- [kiçêktêr-] geciktirmek

кичен [kiçên] akşamleyin

кичен- [kiçên-] yaşamak, geçinmek

кичер- I [kiçêr-] geçirmek

кичер- II [kiçêr-] affetmek

кичке [kiçkê] akşamki

кичкырын [kiçkırın] akşama doğru

кичкә [kiçke] akşam, akşamleyin

кичлә- [kiçle-] akşamlamak, akşama kalmak

кичтән [kiçten] akşamdan

кичә I [kiçe] dün, dünkü gün

кичә II [kiçe] gece ziyafeti

кичәге [kiçegê] dünkü

кичәгенәк [kiçegênek] dün, dünkü gün

кичү [kiçü] geçit

кишер [kişêr] havuç

кишмиш [kişmiş] kuru üzüm, kişmiş

киштә [kişte] raf

кишәнке [kişenkê] fındıkların toplu hâli

кишәнке [kişenkê] birkaç tane fındık oturan yuva

кишәнкелә- [kişenkêle-] yuvasından ayırarak fındık toplamak

кишәрлек [kişerlêk] bir kimseye ait yer, arazi

кия [kiye] mecusî müdafaacı ruh

кияү [kiyeü] güveyi, güvey; **кияү егете** [kiyeü yêgêtê] sağdıç, nöker; **кияүгә бар-** [kiyeüge bar-] güveyiye gitmek; **кияүгә бир-** [kiyeüge bir-] güveyiye vermek; **кияүдән кайт-** [kiyeüden kayt-] güveyiden ayrılmak, boşanmak

кияүдә [kiyeüde] evli

кияүдәге [kiyeüdegê] evli olan (*kadın*)

киҗе [kicê] fabrikada imal edilen ince pamuk iplik

киҗеле [kicêlê] pamuk iplikli

киҗе-мамык [kicê-mamık] ip iplik

киң [king] geniş; **киң битле** [king bitlê] geniş yüzlü; **киң рәтле** [king retlê] geniş sıralı; **киң яфраклы** [king yafraklı] geniş yapraklı ◇ **киң колач алу** [king kolaç alu] çok geniş kulaç alma; **киң колачлы** [king kolaçlı] geniş kulaçlı; **киң күңелле** [king küngêllê] geniş gönüllü

киңлек [kinglêk] genişlik

киңсу [kingsu] bir az geniş

киңчә [kingçe] bir az genişlemiş

киңәй- [kingey-] 1. genişlemek, 2. *fiz.* genleşmek

киңәйт- [kingeyt-] genişletmek

киңәш [kingeş] 1. danış, görüşme; 2. akıl, tavsiye; 3. meclis, kurultay; **киңәш бир-** [kingeş bir-]

akıl vermek, tavsiye etmek; **киңәш ит-** [kingeş it-] görüşüp konuşmak; **киңәш хокукы** [kingeş hokukı] istişari hak

киңәш- [kingeş-] görüşüp konuşmak, akıl alış verişi etmek, bilgi vermek, toplanmak

киңәшле [kingeşlê] meclis vasıtası ile yapılan (iş)

киңәшләш- [kingeşleş-] görüşüp konuşmak, toplaşmak

киңәшмә [kingeşme] toplantı

киңәштәш [kingeşteş] karşılıklı görüşüp konuşanlardan her biri

киңәшче [kingeşçê] müşavir, akıl verici

киңәючән [kingeyüçen] genişleyici

киңәючәнлек [kingeyüçenlêk] *fiz.* genleşme özelliği

клавиатура [klaviatura] klavye

клавиш [klaviş] 1. tuş, diş; 2. nota sehpası

клавишлы [klavişlı] tuşlu, dişli

кладовой [kladovoy] kiler, ambar

клапан [klapan] supap

кларнет [klarnêt] klarnet

кларнетчы [klarnêtcı] klarnetçi

класс [klass] sınıf, mevki

классик I [klassik] klâsik

классик II [klassik] edebî klâsik

классификация [klassifikatsiye] sınıflandırma, tasnif; **классификация яса-** [klassifikatsiye yasa-] sınıflandırmak, tasnif etmek

класслы [klasslı] kaliteli, seviyeli

классташ [klasstaş] aynı sınıfta okuyanlardan her biri

клевер [klêvêr] yonca, tirtil

клеёнка [klêyonka] muşamba

клеёнкала- [klêyonkala-] muşamba örtmek

клейстер [klêystêr] çiriş

клемма [klêmma] vidalı kıskaç

клерикал [klêrikal] hıristiyan rahipliğine mensup (*kimse*)

клерикаллык [klêrikallık] hıristiyancılık

клерикаль [klêrikal'] hıristiyanlığa mensup (*cereyan vb.*)

клерк [klêrk] noter, avukat sekreteri

клетчатка [klêtçatka] selülöz

клёш [klyoş] gloş

клиент [kliyênt] müşteri

клизма [klizma] şırınga

климактерий [klimaktêriy] menapoz devri

климат [klimat] iklim

климатлы [klimatlı] iklimli

клиндер [klindêr] halka (*unlu yiyecek*)

клиник [klinik] klinik ile ilgili

клиника [klinika] klinik

клише [klişê] klişe

клишелә- [klişêle-] klişe yapmak

клоун [kloun] soytarı

клоунлан- [klounlan-] soytarı gibi davranmak

клоуннарча [klounnarça] soytarı gibi

клуб [klub] klüp

клумба [klumba] çiçeklik, tarh

кнопка [knopka] raptiye

кнопкала- [knopkala-] raptiyelemek

коалицион [koalitsiyon] koalisyon

коалиция [koalitsiye] birlik, koalisyon

коба [koba] açık kestane rengi; **коба кызыл** [koba kızıl] kestane kırmızısı

кобальт [kobal't] kobalt

кобра [kobra] kobra yılanı, gözlüklü yılan

кобура [kobura] kubur, kuburluk, tabanca kılıfı

ковбой [kovboy] kovboy

код [kod] kod

кода [koda] 1. dünür; 2. görücü

кодагый [kodagıy] dünür kadın

кода-кодагый [koda-kodagıy] hısım akraba

кода-кодагыйлык [koda-kodagıylık] hısım akrabacılık, hemşehricilik

кодала- [kodala-] kız istemek, talep etmek

кодача [kodaça] dünürleşen kimselerin kızları

кодеин [kodêin] kodein

кодекс [kodêks] kodeks, korumlar mecmuası

кодификация [kodifikatsiye] kodifikasyon

кодификацияләү [kodifikatsiyele-] kodifikasyon yapmak

кодрәт [kodret] kudret

кодрәтле [kodretlê] kudretli

кодрәтлелек [kodretlêlêk] kudretlilik

кодрәтләнү [kodretlen-] kudretlenmek

кодрәтсез [kodretsêz] kudretsiz

кое [koyı] kuyu

коел- [koyıl-] 1. serpilmek, dökülmek; dağılmak; 2. kırıntılanmak

◇ **коелып төш-** [koyılıp töş-] kaskatı kesilip kalmak

коелдык [koyıldık] süpürüntü başak, döküntü ekin

коелма [koyılma] külçe

коен [koyın] sağanak

коен- [koyın-] su dökünmek

коендыр- [koyındır-] üzerine su dökmek

кожан [kojan] meşin ceket

кожимит [kojimit] sunî deri

кожух [kojuh] mahfaza, kaput, kılıf

козау [kozau] sepet, zembil

козгын [kozgın] kuzgun

козырёк [kozıryok] şapkada siperlik

козырь [kozır'] koz

кой- [koy-] 1. çok dökmek; 2. madeni eritip şekil vermek ◇ **коеп куйган** [koyıp kuygan] heykel gibi; (*birine*) çok benzeyen

койка́ I [koyka] paça yemeği

ко́йка II [koyka] koryola, yatak

койкалан- [koykalan-] pesteleşmek, jöleleşmek

койма I [koyma] tahta duvar

койма II: койма яңгыр [koyma: koyma yangır] sağanak

коймак [koymak] gözleme

коймала- [koymala-] tahta duvar yapmak, çit çevirmek

коймалы [koymalı] tahta duvarlı, çitli

койрык [koyrık] 1. kuyruk; 2. kıç; **койрык тот-** [koyrık tot-] dümen dutmak, dümen kullanmak ◇ **койрык болгау** [koyrık bolgau] kuyruk sallamak, yaltaklanmak; **койрыкта бар- (сөйрәл-)** [koyrıkta bar-] (söy-

rel-)] geri kalmak, kuyrukta kalmak; **койрыгын кыс-** [koyrıgın kıs-] kuyruğunı kısmak, korkmak,

койрыклы [koyrıklı] kuyruklu; **койрыклы йолдыз** [koyrıklı yoldız] kuyruklu yıldız

койрыксыз [koyrıksız] kuyruksuz

койрыкчы [koyrıkçı] 1. dümenci; 2. geri çeken (*kimse*)

койрыкчылык [koyrıkçılık] 1. kuyrukçuluk; 2. gericilik

койты [koytı] kötü, fena

койтылан- [koytılan-] kötüleşmek, fenalaşmak

кок [kok] gemilerde aşcı

кокаин [kokain] kokain

кокаинчы [kokainçı] kokainci

кокарда [kokarda] kokart

кокетка [kokêtka] 1. koket, yosma; 2. cilveli kadın

коклюш [koklyuş] boğmaca

кóкон [kokon] koza

кокóс [kokos] hindistan cevizi

кокс [koks] kok kömürü

коксла- [koksla-] kok kömürü yapmak

коксланучан [kokslanuçan] kok kömürü olmaya elverişli

коктейль [koktêyl'] kokteyl

кол [kol] kul, köle; **коллар сәүдәгәре** [kollar seüdegerê] köle tüccarı; **кол хезмәте** [kol hêzmetê] köle hizmeti, angarya

кола [kola] kula (*at*)

колак [kolak] kulak; kulak gibi nesne; **колак алкасы** [kolak alkası] kulağa takılan halka, küpe; **колак яфрагы** [kolakyafragı] kulak kepçesi ◇ **колагына аю баскан** [kolağına ayu baskan] musıkîyı anlamayan; **колак(ка) кирт-**[kolak(ka) kirt-] kulağına küpe etmek; **колак итен аша- (кимер-)** [kolak itên aşa- (kimêr-)] başının etini yemek; **колак ишетмәгән** [kolak işêtmegen] kulâgı işitmediği; **колак как-** [kolak kak-] kaybetmek, sahip olamamak; **колак сал-** [kolak sal-] dikkatle dinlemek; **колак сасыт-** [kolak sasıt-] kulak ağrıtmak; **колак торгыз-** [kolak torgız-] dikkat çekmek; **колак(лар) үрә тор-** [kolak(lap) üre tor-] kulak dikmek; **колакка да әлмә-** [kolakka da êlme-] kulağa koymamak; **колакка каты** [kolakka katı] sağır; **колакка ят-** [kolakka yat-] kulağa uygun gelmek; güzel (*söz, kelime*)

колакай [kolakay] sağırca

колакла- [kolakla-] kulak yapmak; kova *vb.* kulağa benzer halka yapmak

колакса [kolaksa] duvar örülürken köşelerde bırakılan tomruk çıkıntısı, çıkıntı

колакчын [kolakçın] başlıkta kulağı örten kısım

колан [kolan] kulan (*yabani eşek*)

колач [kolaç] kulaç; **колач салып йөз-** [kolaç salıp yöz-] kulaç atıp yüzmek ◇ **колач җәеп** [kolaç ceyêp] kulaç açarak

колачла- [kolaçla-] kulaçlamak; **колачлап йөз-** [kolaçlap yöz-] kulaçlayıp yüzmek

колачлы [kolaçlı] büyük ölçülü, geniş

колаша [kolaşa] oluk, tekne, teneşir

кóлба [kolba] cam kab

колбаса [kolbasa] sucuk

колбасачы [kolbasaçı] sucukçu

колбиләүче [kolbileüçê] köle sahibi

колбиләүчелек [kolbileüçêlêk] kölelik

колга [kolga] gönder, uzun direk

колгасар [kolgasar] uzun boylu

коленкор [kolênkor] bir cins sert kumaş

колея [kolêye] ray; tekerlik izi

колларча [kollarça] köleler gibi

коллега [kollêga] meslektaş

коллегиаль [kollêgial'] meslektaş heyeti, kollegyum ile ilgili

коллегиальлек [kollêgial'lêk] kollegyumluk

коллектив I [kollêktiv] kollektif, birlik

коллектив II [kollêktiv] kollektif ile ilgili

коллективизм [kollêktivizm] kollektivizm

коллективлаш- [kollêktivlaş-] kolektifleşmek

коллективлаштыр- [kollêktivlaştır-] kolektifleştirmek

коллективчы [kollêktivçı] kolektifçi

коллективчыл [kollêktivçıl] kolektifliğe düşkün

коллективчылык [kollêktivçılık] kolektifçilik

коллектор [kollêktor] kolektör

коллекция [kollêktsiye] koleksiyon; **коллекция җыючы** [kollêktsiye cıyuçı] koleksiyoncu

коллекцияче [kollêktsiyeçê] koleksiyoncu

коллизия [kolliziye] kendi kendine tartışma

коллык [kollık] kulluk, kölelik; **коллыкка төшер-** [kollıkka töşêr-] köle etmek

колмак [kolmak] şerbetçi otu

колмаклык [kolmaklık] şerbetçi otu biten yer

колмакчы [kolmakçı] şerbetçi otu yetiştiren (*kimse*)

колмакчылык [kolmakçılık] şerbetçi otu yetiştirme işi

коловорот [kolovorot] matkap

колода [koloda] oyun kâğıdı destesi

колониализм [kolonializm] müstemlekecilik, sömürgecilik

колониаль [kolonial'] sömürge ile ilgili

колонизатор [kolonizator] sömürgeci

колонизарторлык [kolonizatorlık] sömürgecilik

колонизация [kolonizatsiye] kolonizasyon, müstemleke

колония [koloniye] koloni

колонияләштер- [koloniyeleştêr-] kolonileştirmek, müstemleke etmek

колонияче [koloniyeçê] sömürgeci

колóнка [kolonka] tulumba, çeşme; banyo ocağı

колонна [kolonna] kolon, sütun; kol

колонналы [kolonnalı] kolonlu, sütunları olan

колорит [kolorit] renklilik, ahenkli

колоритлы [koloritlı] renkli,

ahenkli

колоритлылык [koloritlılık] renklilik, ahenklilik, özellik

колоссаль [kolossal'] çok büyük

колт-колт [kolt-kolt] gult gult (*yutma*)

колун [kolun] büyük balta; **колун балта** [kolun balta] büyük yarıcı âlet

колхоз [kolhoz] kolhoz

колхозара [kolhozara] kolhozlar arası

колхозлаш- [kolhozlaş-] kolhozlaşmak

колхозлаштыр- [kolhozlaştır-] kolhozlaştırmak

колхозчы [kolhozçı] kolhoz mensubu

колхозчылык [kolhozçılık] kolhozculuk

колчедан [kolçêdan] bakır cevheri bulunan maden

колын [kolın] kulun, tay

колынла- [kolınla-] tay doğurmak

кольраби [kol'rabi] lâhana turpu

кольт [kol't] kolt tabanca

коляска [kolyaska] çocuk arabası

ком [kom] kum ◇ **комга утыр-** [komga utır-] şapa oturmak; **комнан аркан иш-** [komnan arkan iş-] ipe un sermek; **комы коел-** [komı koyıl-] ihtiyarlamak, hiç bir şey yapamamak, güçsüzleşmek

комагай [komagay] hırslı, tamahkâr

комагайлан- [komagaylan-] hırslılanmak, tamah etmek

комагайлык [komagaylık] hırslılık

комай [komay] göze görünmeyen mitolojik köpek; **комай үләне** [komay ülenê] sulu yerlerde biten bir cins bitki

комак [komak] büyük sıçan, fare

команда [komanda] 1. kumanda; komut, emir; 2. takım

командалык [komandalık] kumandalık; **командалык ит-** [komandalık it-] komut etmek

командарм [komandarm] ordu kumandanı

командир [komandir] komutan **командирларча** [komandirlarça] komutanlar gibi

командирлык [komandirlık] komutanlık; **командирлык ит-** [komandirlık it-] komutanlık etmek; **командирлык курслары** [komandirlık kursları] komutanlık kursları

командировка [komandirovka] görevlendirmek, görevle gitmek

командуюший [komanduyuşçiy] komutan, kumandan

комар [komar] 1. kumar oyunu; 2. güçlü istek; tutka, ihtiras, nefs

комарлан- [komarlan-] hırslı çalışmak (davranmak)

комарлы [komarlı] 1. kumar oyunu; 2. tutkulu, ihtiraslı

комач [komaç] 1. al renkli bir çeşit kumaş; 2. al (*renkli*)

комачау [komaçau] engel, mâni; **комачау ит-** [komaçau it-] engellemek, mâni olmak

комачаула- [komacaula-] engellemek; mâni olmak

комачаулык [komacaulık] engellik; **комачаулык ит-** [komaçaulık

it-] engel olmak

комаяк [komayak] kumsal, plâj

комбайн [kombayn] biçer döver

комбайнчы [kombaynсı] biçer döverci

комбайнчылык [kombaynçılık] biçer dövercilik

комбат [kombat] tabur komutanı

комбед [kombêd] kombed (*Rusyada 1920-1930 yıllarda fukaralare zengin köylüleri karşı başlatan teşkilât*)

комбиазык [kombiazık] hayvan yem kombinesi, karma yem

комбинат [kombinat] kombina; müşterek imalât yapan fabrika

комбинатор I [kombinator] usta, düzenbaz; mâhir

комбинатор II [kombınator] düzenleyici

комбинацион [kombınatsion] düzenleme, kombinasyon; kombine ile ilgili

комбинация [kombinatsiye] 1. düzenleme; 2. kombinezon; 3. kombine

комбинациялә- [kombinatsıyele-] birleştirmek, bir birine uydurmak; kombine yapmak

комбинезон [kombinêzon] iş elbisesi , tulum

комбисилос [kombisilos] tarım ürünlerinden silo deposında hazırlanan hayvan yemi

комбриг [kombrig] tugay komutanı

комган [komgan] ibrik

комдив [komdiv] tümen komutanı

комедиант [komêdiant] 1. komedyen, komedi aktörü; 2. sahtekâr

комедия [komêdiye] 1. komedi; 2. sahtekârlık ◇ **комедия уйна-** [komêdiye uyna-] oyun yapmak, düzenbazlık etmek

комендант [komêndant] kumandan

комендатура [komendatura] kumandanlık karargâhı

комета [komêta] meteor, gök taşı

комик I [komik] 1. komedyen; 2. eğlendirici, şaklaban, maskara

комик II [komik] komik, güldürücü, gülünç

комиклан- [komiklan-] komiklanmak, komikleşmek

комиклык [komiklık] komiklik,

комиссар [komissar] komiser

комиссариат [komissariat] komiserlik makamı, teşkilâtı

комиссарлык [komissarlık] komiserlik, komiserlik işi

комиссион [komission] komisyon ile ilgili

комиссия [komissiye] komisyon

комитет [komitêt] komite

комитетчы [komitêtcı] komiteçi

комказыгыч [komkazıgıç] kum kazıcı makine

комкор [komkor] kolordu komutanı

комкорсак [komkorsak] kum balığı

комлы [komlı] kumlu

комлык [komlık] kumluk yer

комментарий [kommêntariy] izah, yorum, tefsir, haşiye, şerh; **комментарий бир-** [kommêntariy

bir-] yorumlamak

комментатор [kommêntator] yorumcu

коммерсант [kommêrsant] tüccar

коммерсантлык [kommêrsantlık] tüccarlık

коммерция [kommêrtsıye] ticaret, alışveriş

коммун [kommun] *tar.* 1. komün, kamu; 2. komünist

коммуна [kommuna] komün

коммуналь [kommunal'] komüne, kamuya ait

коммунар [kommunar] komüncü

коммунизм [kommunizm] komünizm

коммуникация [kommunikatsiye] haberleşme, ulaşım yolları; bağ, bağlantı

коммунист [kommunist] komünist

коммунистик [kommunistik] komünistik, komünizm ile ilgili

коммунистларча [kommunistlarca] komünistlar gibi

коммутатор [kommutator] 1. komütatör; 2. telefon santralı

коммюнике [kommyunikê] resmi bildiri

комод [komod] komodin, konsol

компакт(лы) [kompakt(lı)] sık, toplu

компакт(лы)лык [kompakt(lı)lık] sıklık, sıkışıklık, topluluk

компания [kompaniye] 1. meclis, kumpanya; 2. şirket

компаниячел [kompaniyeçêl] munis; meclise düşkün

компаньон [kompanyon] 1. arkadaş, kafadar; 2. ortak, şerik

компартия [kompartiye] komünist partisi

компас [kompas] pusula

компенсация [kompênsatsiye] karşılama, tazmin, ödenti

компенсациялә- [kompênsatsiyele-] karşılamak, tazmin etmek, zarar ödemek

компетент(лы) [kompêtênt(lı)] bilgili, kompetan; becerikli

компетент(лы)лык [kompêtênt(lı)lık] kompetanlık

компетентсыз [kompêtêntsız] kompetansız

компетенция [kompêtêntsiye] 1. kompetanlık; 2. mesullük, mesuliyet, sorumluluk

компилятив [kompilyatıv] derleme

компиляция [kompilyatsiye] derleme işi

компиляциялә- [kompilyatsiyele-] derlemek

комплекс [komplêks] birleşik, bütün

комплекслап [komplêkslap] bütünüyle

комплекслы [komplêkslı] birleşmiş, karma

комплект [komplêkt] takım, dizi, sıra

комплектла- [komplêktla-] takımlaştırmak

комплектлы [komplêktlı] takımlı

комплектсыз [komplêktsız] takımsız

комплекция [komplêktsiye] yapılış, yapı

комплимент [komplimênt] kompliman

композитор [kompozitor] bestekâr, besteci

композиторлык [kompozitorlık] bestekârlık

композицион [kompozitsion] kompozisyon ~ s(i)

композиция [kompozitsiye] kompozisyon

компонент [komponênt] parça, kanat, taraf

компост [kompost] kimyevî gübre

компот [kompot] komposto

компресс [komprêss] kompres

компрессия [komprêssiye] çıkıştırma

компрессор [komprêssor] kompresör

компромисс [kompromiss] uyuşma, uzlaşma

компромисслы [kompromisslı] uzlaşmalı, uzlaştırıcı

компромиссыз [kompromissız] uzlaşmasız

компьютер [kompyutêr] bilgisayar, kompütür

комсомол [komsomol] 1. komsomol (*eski SSRB de kömunist gençler birliği*); 2. komsomolcu, komunist gencler birliginin bir üyesi

комсомолларча [komsomollarça] komsomollar gibi

комсорг [komsorg] komsomol kurulu başkanı

комсостав [komsostav] subay heyeti; komutanlar heyeti

комсу [komsu] kumlu

комсыз [komsız] tamahkâr, aç gözlü, hırslı

комсызлан- [komsızlan-] tamah etmek

комсызланып [komsızlanıp] aç gözlülükle

комсызлык [komsızlık] tamahkârlık

комсыл [komsıl] kum karışık (*toprak*)

комташ [komtaş] kum taşı

комфорт [komfort] konfor

комфортабель(ле) [komfortabêl'(lê)] konforlu

комфортлы [komfortlı] konforlu

конвенция [konvêntsiye] uzlaşma, anlaşma

конверсия [konvêrsiye] 1. değiştirme; 2. *gr.* fonksiyon değiştirme

конверсиялә- [konvêrsiyele-] değiştirmek

конверт [konvêrt] zarf, mektup zarfı

конвоир [konvoir] muhafız polis

конвоирла- [konvoirla-] refakat etmek

конвой [konvoy] muhafaza; refakat

конгломерат [konglomêrat] karışım

конгресс [kongrêss] kongre

конгрессмен [kongrêssmen] kongre üyesi

конденсатор [kondênsator] kondensatör

конденсация [kondênsatsiye] toplaşma; yoğunlaşma, sıklaşma

конденсациялә- [kondênsatsiyele-] yoğunlaştırmak

конденсацияләнь [kondênsatsi-

yelen-] toplanmak, sıklaşmak

кондитер [konditêr] 1. pasta, şeker, şekerleme; 2. pastacı, şekerci

кондитерчы [konditêrçı] pastacı, şekerci

кондицион [konditsion] kondisyon, işe yarar durumda olan

кондиция [konditsiye] kullanışlı hâl, şart, durum

кондицияле [konditsiyelê] kullanılışlı, uygun, kondisyonlu

кондициялелек [konditsiyelêlêk] kondisyonluluk

кондициясез [konditsiyesêz] kondisyonsuz

кондуктор [konduktor] kondüktör; tren, tramvay *vb.* biletçisi

кондыз [kondız] 1. kunduz; 2. kunduz derisi

кондырлы: кондырлы кодача [kondırlı kodaça] nazlı kız, hürmet talepkâri kadın

конкрет [konkrêt] açık, sarih, net, belirli, konkre

конкретлаш- [konkrêtlaş-] belirleşmek

конкретлаштыр- [konkrêtlaştır-] belirlemek

конкретлык [konkrêtlık] açıklık, sarihlik

конкретлылык [konkrêtlılık] açıklılık, belirlilik

конкурент [konkurênt] rakip

конкуренция [konkurêntsıye] rekabet

конкурс [konkurs] imtihan, giriş imtihanı, yarışma

конкурслы [konkurslı] yarışmalı

консерв [konsêrv] konserve

консервла- [konsêrvla-] konservelemek

консервлагыч [konsêrvlagıç] konserve âleti

консервлаучы [konsêrvlauçı] konserve yapıcı

консерватив [konsêrvativ] muhafazakârlık ~ s(i)

консервативлык [konsêrvativlık] muhafazakârlık

консерватизм [konsêrvatizm] konservatizm

консерватор [konsêrvator] muhafazakâr (*kimse*)

консерватория [konsêrvatoriye] konservatuar

консерваторлык [konsêrvatorlık] muhafazakârlık

консервация [konsêrvatsiye] muhafaza, koruma

консервациялә- [konsêrvatsiyele-] muhafaza etmek

консилиум [konsilium] tıbbî kurul, konsulto

консолидация [konsolidatsiye] konsolidatsiyon, birleştirme, pekiştirme

консолидациялә- [konsolidatsiyele-] birleştirmek, pekiştirmek

конспект [konspêkt] özet, hülasa

конспектла- [konspêktla-] özetlemek, özet çıkarmak

конспектлаштыр- [konspêktlaştır-] özetlemek; (*kitabı vb.*) kısaltmak

конспиратив [konspirativ] gizli

конспиративлык [konspirativlık] gizlilik

конспиратор [konspirator] gizlilik uzmanı, gizli olarak çalışan

конспирация [konspıratsiye] gizli içtimaî iş

конспирациялә- [konspıratsıyele-] gizli içtimaî iş yapmak

констатация [konstatatsiye] tasdik etme

конституция [konstitutsiya] ana yasa

конституцияле [konstitutsiyelê] ana yasalı

конструктив [konstruktiv] 1. bünyeye uygun; 2. işe yarar

конструктор [konstruktor] proje mühendisi

конструкторлык [konstruktorlık] proje mühendisliği

конструкция [konstruktsıye] yapı

конструкциялә- [konstruktsiyele-] yapı yapmak

консул [konsul] konsolos

консуллык [konsullık] konsolosluk

консультант [konsul'tant] danışman

консультатив [konsul'tativ] danışma ile ilgili

консультация [konsul'tatsiye] danışmanlık

консыз [konsız] güzel değil

контакт [kontakt] münasebet, ilgi, kontak

контактлы [kontaktlı] münasebetli, ilgili, kontaklı

контейнер [kontêyner] konteyner

контекст [kontêkst] tam metin

контингент [kontingênt] kontenjan

континент [kontinênt] yer kıt'ası

континенталь [kontinêntal'] kara ile ilgili

континентара [kontinêntara] kıt'alar arası

контора [kontora] dâire, büro, yazıhane

конторчы [kontorçı] büro memuru

контр [kontr] zıt

контрабанда [kontrabanda] kaçakçılık, kaçak mal

контрабандист [kontrabandist] kaçakçı

контрабас [kontrabas] kontrbas

контракт [kontrakt] anlaşma, sözleşme, mukavele

контрактация [kontraktatsiye] sözleşme yapma

контрактациялә- [kontraktatsiyele-] anlaşma yapmak; mukavele ile vermek

контрамарка [kontramarka] davetiye

контраст [kontrast] zıddiyet, çelişki

контрастлы [kontrastlı] zıddiyetli, çelişkili

контрастлылык [kontrastlılık] çelişkililik

контратака [kontrataka] karşı saldırı

контратакала- [kontratakala-] karşı saldırıye geçmek

контргайка [kontrgayka] emniyet somunu

контрибуция [kontributsiye] tazminat

контролёр [kontrolyor] kontrolcü

контроль [kontrol'] kontrol

контрольсез [kontrol'sêz] kontrolsüz

контрольсезлек [kontrol'sêzlêk] kontrolsüzlük

контроль-үлчәү [kontrol'-ülçeü] kontrol ölçüsü

контрразведка [kontrrazvêdka] gizli polis teşkilâtı

контрразведкачы [kontrrazvêdkaçı] hafiye

контрреволюцион [kontrrêvolyutsion] karşı devrim ~(s)i

контрреволюционер [kontrrêvolyutsionêr] karşıdevrimci

контрреволюционлык [kontrrêvolyutsiyonlık] karşı devrimcilik

контрреволюция [kotrrêvolyutsiye] karşı devrim

контрһөҗүм [kontrhöcüm] karşısaldırı, karşı hüçüm

контузия [kontuziye] şuurkaybı

контузияле [kontuziyelê] şuurunu kaybetmiş (*kimse*)

контур [kontur] çevre çizgisi

конус [konus] koni

конуссыман [konussıman] koniye benzer

конфедерация [konfêdêratsiye] konfederasyon

конферансье [konfêrans'yê] konferanse

конференц-зал [konfêrênts-zal] konferans salonu

конференция [konfêrêntsiye] konferans, toplantı

конфет [konfêt] şekerleme, bonbon

конфетти [konfêtti] konfeti

конфигурация [konfiguratsiye] şekillenme, görünüş

конфиденциаль [konfidêntsiyal'] gizli, mahrem; gizlice

конфискация [konfiskatsiye] elkoyma, haciz, müsadere;

конфискацияләү [konfiskatsiyele-] elkoymak, müsadere etmek

конфликт [konflikt] ihtilâf, anlaşmazlık, niza

конфликтлы [konfliktlı] ihtilâflı, anlaşmazlıklı; nizalı

конфликтсыз [konfliktsız] ihtilâfsız, anlaşmalı, nızasız

конфликтсызлык [konfliktsızlık] ihtilâfsızlık, nizasızlık; düzlük

конфорка [konforka] ızgara

конфуз [konfuz] utançverici hâdise

концентрат [kontsêntrat] besleyici, yoğun (*gıda*); arınmış cevher (*maden*)

концентрацион [kontsêntratsiyon] yoğunlaştırılmış, konsantrasyonlu

концентрация [kontsêntratsiye] 1. toplama, yiğma, biriktirme; 2. konsantrasyon, teksif, yoğunluk

концентрацияләү [kontsêntratsiyele-] toplamak, yığmak, biriktirmek

концентрик [kontsêntrık] konsantrik

концепция [kontsêptsiye] 1. kavrayış; 2. mana, anlam, öz; 3. bakış açısı, yaklaşım

концерн [kontsêrn] konsersiyum, büyük şirket

концерт [kontsêrt] konser

концессия [kontsêssiye] imtiyaz antlaşması

концлагерь [kontslagêr'] topla-

ma kampı

конъюнктивит [konyunktivit] konyoktivit

конъюнктур [kon'yunktur] konjonktür durum (vaziyet) ile ilgili, konjonktür ~(s)i

конъюнктура [kon'yunktura] konjonktür

коньяк [kon'yak] konyak

конюх [konyuh] seyis, at bakıcısı

кооператив I [koopêrativ] kooperatif, ortaklık

кооператив II [koopêrativ] ortaklaşa (*yapılmış iş*)

кооперативлаш- [koopêrativlaş-] kooperatifleşmek

кооперативлаштыр- [koopêrativlaştır-] kooperatifleştirmek

кооперативчы [koopêrativçı] kooperatifçi

кооперация [koopêratsiye] iş ortaklığı

кооптация [kooptatsiye] (*birinin*) seçim yapılmadan bir meclise üye olarak alınması

координат [koordinat] koordinat

координацион [koordinatsion] koordinasyon (düzenleme) ~(s)i

координация [koordinatsiye] düzenleme

координациялә- [koordinatsiyele-] düzenlemek, birbirene uydurmak

копировка [kopirovka] kopye kâğıdı, karbon kâğıdı

копия [kopiye] kopya

кор- [kor-] kurmak, yapmak

кораб [korab] büyük gemi

корал [koral] silâh; **корал йөртүче** [koral yörtüçê] silâh taşıyıcısı ◇ **корал күтәр-** [koral küter-] isyan etmek, silâh göstermek, tehdit etmek

кораллаңдыр- [korallandır-] silâhlandırmak

кораллан- [korallan-] silâhlanmak

кораллы [korallı] silâhlı

коралсыз [koralsız] silâhsız

коралсызланңдыр- [koralsızlandır-] silâhsızlandırmak

коралсызлык [koralsızlık] silâhsızlık

коралчы [koralçı] silâhçı

корама [korama] kırkpare

корамалы [koramalı] çok yamak, kırkpareden oluşmuş

корбан [korban] kurban; **корбан ае** [korban ayı] kurban ayı, zilhicce; **корбан бул-** [korban bul-] kurban olmak; **корбан бәйрәме (гаете)** [korban beyremê (gayêtê)] kurban bayramı; **корбан ит-** [korban it-] kurban etmek; **корбан балыгы** [korban balığı] çapak balığı

корбанлык [korbanlık] kurbanlık

коргаксы- [korgaksı-] kurumak; kurumaya yüz tutmak; zayıflamak (*ağaç şeyler hakkında*)

корд [kord] lâstik teker dokuması

кордаш [kordaş] çağdaş

кордон [kordon] kordon

коридор [koridor] koridor

корифей [korifêy] dahi üstad

кор-кор [kor-kor] hor hor

корнет I [kornêt] korno

корнет II [kornêt] eski Rus or-

dusunda ilk subay rütbesi

королева [korolêva] kraliçe

король [korol'] kral

корольлек [korol'lêk] krallık

коронка [koronka] kuron

корпорация [korporatsiye] korporasyon

корпус [korpus] 1. bina, yapı; 2. kolordu

коррект [korrêkt] düzenli

корректив [korrêktiv] düzeltme

корректировка [korrêktirovka] düzenleme, doğrultma

корректировкала- [korrêktirovkala-] düzenlemek, doğrultmak

корректлы [korrêktlı] düzenli (*kimse vb.*)

корректлылык [korrêktlılık] düzenlilik

корректор [korrêktor] musahhih, düzeltici

корректура [korrêktura] düzeltilmiş veya düzeltilecek (*metin*)

корреспондент [korrêspondênt] muhabir

корреспонденция [korrêspondêntsıye] muhabere, haberleşme

коррозия [korroziye] aşınma, paslanma

коррупция [korruptsiye] rüşvetçilik; ahlâksızlık

корсак [korsak] 1. karın; 2. gebelik, hamilelik; **корсак тифе** [korsak tifê] tifo; **корсак ач-** [korsak aç-] acıkmak; **корсак үстер-** [korsak üster-] karın büyütmek, semirmek, şişmanlamak, göbeklenmek

корсаклы [korsaklı] 1. karınlı; 2. gebe, hamile

корсет [korsêt] korse

корт I [kort] 1. kurt; böceklerin kanatsız yavrusu; 2. *mec.* huzursuzluk, endişe; kapris; **корт төш-** [kort töş-] kurt sarmak, kurt üremek; **корт төшкән** [kört töşken] kendisini kurt sarmış, kurtlanmış

корт II [kort] kurt, börü

корт III [kort] kurut, kurutulmuş süzme yoğurt

кортик [kortik] meç

кортка [kortka] dul kadın; kocalı yaşlı kadın

корткыч [kortkıç] asalak

корткычлык [kortkıçlık] asalaklık; **корткычлык ит-** [kortkıçlık it-] asalaklık etmek

кортла- [kortla-] kurtlamak

кортлан- [kortlan-] 1. kurtlanmak; 2. kapris yapmak

кортлы I [kortlı] 1. kurtlu; 2. kaprisli

кортлы II [kortlı] kurutulmuş yoğurtlu

кортлылык [kortlılık] kurtluluk

кортчылык [kortçılık] arıcılık

корулы [korulı] kurulu, dolu (*silâh*)

корчаңгы [korçanggı] uyuz ◇ **корчаңгы тай** [korçanggı tay] haşarı delikanlı

корчаңгылан- [korçanggılan-] uyuzlanmak; huysuzlanmak

корша- [korşa-] kuşatmak

коршау [korşau] çember, kuşak ◇ **коршау ат-** [korşau at-] çember atmak

коршаула- [korşaula-] çemberlemek, kuşaklamak

коръән [kor'en] Kur'an

коры [korı] kuru; **коры аш** [korı

аş] etsiz çorba; **коры боз** [korı boz] kuru buz; **коры сөякле** [korı söyeklê] hafif, zayıf (*kimse*); **коры җир** [korı cir] kırlık, kara ◇ **коры кал-** [korı kal-] mahrum kalmak; **коры кул белән** [korı kul bêlen] hediyesiz (*gelmek*); **коры куык** [korı kuık] boşboğaz, geveze; **коры тот-** [korı tot-] sıkı tutmak

коры- [korı-] kurumak

корыботак [korıbotak] 1. çıban; 2. çocuksuz adam

корыга [korıga] kuruya, boşa

корыган [korıgan] kurumuş (*ağaç vb.*)

корык [korık] ucuna ilmik takılıp düşman askerini, at, *vb.* hayvanları tutup düşürmeğe yarayan sırık

корыл- [korıl-] kurulmak

корылай [korılay] kuru şekilde, kuru halde

корылан- [korılan-] kurulaşmak

корылата [korılata] kuru halde

корылда- [korılda-] koruldamak (*civciv yürüten tavuk hakkında*)

корылма I [korılma] kurulma

корылма II [korılma] elektrik yükü

корылтай [koriltay] kurultay

корылык [korılık] kuruluk; kuraklık; **корылыкка чыдам(лы)** [korılıkka çıdam(lı)] kuraklığa dayanıklı

корылыклы [korılıklı] kurak

корылыш [korılış] kuruluş

корым [korım] kurum

корымбаш [korımbaş] rastık

корымла- [korımla-] kurumlamak

корымлан- [korımlan-] kurumlanmak

корымлы [korımlı] kurumlu

коры-сары [korı-sarı] kuru yemek

корыт- [korıt-] kurutmak

корыч [koriç] çelik ◇ **корыч ат** [koriç at] traktör

корычла- [koriçla-] çelik ile kaplamak

корычлан- [koriçlan-] çeliklenmek

корыш- [koriş-] zayıflaşmak

корышкак [korişkak] zayıf

кос- [kos-] kusmak

косинус [kosinus] kosinüs

косметик [kosmêtik] kozmetik ~ (s)i

косметика [kosmêtika] kozmetik

космик [kosmik] kozmik

космогония [kosmogoniye] kozmogoni

космодром [kosmodrom] uzay üssü

космология [kosmologiye] kozmoloji, uzay bilgini

космонавт [kosmonavt] kozmonot

космонавтика [kosmonavtika] kozmonotluk bilimi

космополит [kosmopolit] kozmopolit

космополитизм [kosmopolitizm] kozmopolitizm

космос [kosmos] kozmos, kâinat, uzay

костёл [kostyol] Polonyadaki katolik kilisesi

костыр- [kostır-] kusturmak

костыргыч [kostırgıç] kusturucu

костюм [kostyum] kostüm, elbise, takım elbise

костюмлык [kostyumlık] kostümlük

косык [kosık] kusuk

кот [kot] 1. kut; 2. kut, uğur, can; 3. (*evdeki*) konfor; 4. put; **кот оч-** [kot oç-] korkudan canı çıkmak; **кот кой-** [kot koy-] put yapmak

котай- [kotay-] iyileşmek, güzelleşmek, konforlaşmak

котангенс [kotangêns] kotanjent

котелок [kotêlok] (*askerde*) aş kabı

котик [kotik] bir cins kunduz, kunduz kürkü

коткаргыч [kotkargıç] kurtarıcı (*nesne*)

коткаручы [kotkaruçı] kurtarıcı (*kimse*)

коткар- [kotkar-] kurtarmak

коткы [kotkı] tahrik; **коткы сал-** [kotkı sal-] tahrik etmek, tahrik edici davranmak; **коткы салучы** [kotkı saluçı] tahrik edici

коткычы [kotkıçı] tahrikçi

коткычылык [kotkıçılık] tahrikçilik

котла- [kotla-] kutlamak, tebrik etmek

котлау [kotlau] tebrik

котлаучы [kotlauçı] kutlayıcı

котлет [kotlêt] külbastı, köfte, pirzola

котлован [kotlovan] temel hendeği

котлы [kotlı] kutlu, uğurlu ◇ **котлы булсын** [kotlı bulsın] kutlu olsun!

коточкыч [kotoçkıç] korkunç, kötü, perişan

котсыз [kotsız] 1. kutsuz, uğursuz; 2. çirkin

котсызлык [kotsızlık] 1. kutsuzluk, uğursuzluk; 2. çirkinlik,

коттедж [kottêdj] sayfiye

котчыккыч [kotçıkkıç] korkunç, kötü, perişan

котый [kotıy] kapaklı küçük kab, ağaçtan yapılma bardak gibi kab

котыйчык [kotıyçık] küçük kotıy

котыл- [kotıl-] kurtulmak, kaçınmak

котылгысыз [kotılgısız] kaçınılmaz

котылгысызлык [kotılgısızlık] kaçınılmazlık

котылдыр- [kotıldır-] kurtarmak

котып [kotıp] kutup

котыпчы [kotıpçı] kutup araştırmacısı

котырынган [kotırıngan] kudurmuş

котырган [kotırgan] kudurmuş, kuduz

котырт- [kotırt-] kudurtmak

котырык [kotırık] kuduruk

котырын- [kotırın-] kudurmak; coşmak

котырынкы [kotırınkı] kudurmuş; coşkun

котыр- [kotır-] kudurmak

кофе [kofê] kahve

кофеин [kofêin] kafein

кофеханә [kofêhane] kahvehane

кофта [kofta] blüz

коч- [koç-] kucaklamak

кочак [koçak] kucak ◇ **кочак җәеп каршы ал-** [koçak ceyêp

karşı al-] kucak açıp karşılamak

кочакла- [koçakla-] kucaklamak

кочаклаш- [koçaklaş-] kucaklaşmak

кочегар [koçêgar] ateşçi

кочыш- [koçış-] kucaklaşmak; sevişmek

кош [koş] kuş; **кош абзары** [koş abzarı] kümes; **кош баласы** [koş balası] kuş yavrusu; **кош караучы** [koş karauçı] kuş besleyici, kuşçu ◇ **кош теле** [koş têlê] yumurtalı hamurdan dil gibi hazırlanıp yağda pişirilen bir cins börek

кошёвка [koşyovka] kızak

кош-корт [koş-kort] evcil hayvanlar

коштабак [koştabak] küçük derin tabak

кошчы [koşçı] kuşçu

кошчык [koşçık] kuşçuk

кошчылык [koşçılık] kuşçuluk

коэффициент [koêffitsiyênt] kat sayı

коючы [koyuçı] dökümcü

кояш [koyaş] güneş; **кояш ашаган** [koyaş aşagan] soluk (*kumaş*); **кояш батышы (баешы)** [koyaş batışı (bayışı)] batı; **кояш торгынлыгы** [koyaş torgınlığı] gün dönümü; **кояш чыгышы** [koyaş çığışı] doğu ◇ **кояш белән бергә** [koyaş bêlen bêrge] erken

кояшлы [koyaşlı] güneşli

кояштыр [koyaştır] yemin olarak vallahi, billahi mânâsına "güneşi görmeyeyim" demek.

коңгыз [konggız] sert kanatlı böcek

коңгырт [konggırt] kahverengi

краб [krab] çağanoz

край [kray] (*Rusya'da idari ünite olarak*) el, diyar, eyalet

крайбашкарма [kraybaşkarma] diyar idaresi, eyalet idaresi

крайком [kraykom] komünist partisinin eyalet komitesi

кран I [kran] musluk

кран II [kran] vinç

кранчы [krançı] vinç makinisti

кратер [kratêr] krater, yanardağ ağzı

крахмал [krahmal] nişasta; kola

крахмалла- [krahmalla-] kolalamak

крахмаллан- [krahmallan-] kolalanmak

крахмаллы [krahmallı] nişastalı, kolalı

крахмаллылык [krahmallılık] nişastalılık, kolalılık

кревет(ка) [krêvêt(ka)] karides, krivetka

кредит [krêdit] kredi; **кредит бир-** [krêdit bir-] tahsisat vermek

кредитор [krêditor] alacaklı

кредо [krêdo] kanaat

крейсер [krêysêr] kruvazör

крекинг [krêking] petrol ürünlerini ayrıştırma

крекингла- [krêkingla-] petrol ürünlerini ayırmak

крем [krêm] 1. krema; 2. kundura boyası

крематорий [krêmatoriy] ceset yakılır yer

кремация [krêmatsiye] ölü yakma

кремла- [krêmla-] kremlemek

кремль [krêml'] kale, kremlin

кремний [krêmniy] silisyum

креол [krêol] Amerika'nın melez halkı

креп [krêp] krep

крепдешин [krêpdeşin] krepdöşin

крепостной [krêpostnoy] toprak kölesi

крепость [krêpost] kale

кресло [krêslo] koltuklu sandalye

крестьян [krêstyan] köylü, ziraatçı

крестьянлык [krêstyanlık] köylülük

кретин [krêtin] 1. cüce; 2. mankafa, salak, aptal

кретинизм [krêtinizm] 1. cücelik; 2. aptallık

кризис [krizis] kriz

криминал [krimınal] cinayet, suç

криминалист [kriminalist] kriminalist (*kimse*)

криминалистик [kriminalistik] kriminalist ~(s)i

криминалистика [kriminalistika] hukuk bilimi

криминаль [kriminal'] cinayet ~ (s)i

криптограмма [kriptogramma] gizli yazı

криптография [kriptografiye] gizli yazı ilmi

кристалл [kristall] billûr, kristal

кристаллаш- [krıstallaş-] kristalleşmek

кристаллаштыр- [kristallaştır-] kristalleştirmek

критерий [kritêriy] miyar, mihenk, ölçü

критик I [kritik] tenkit ~ (s)i, eleştirim ~ (s)i

критик II [kritik] eleştirimsel

критика [kritika] 1. tenkit; 2. tenkitcilik

крокет [krokêt] kroke

крокодил [krokodil] timsah ◇ **крокодил күз яше** [krokodil küz yeşê] yapmacık göz yaşı

крон [kron] kromlu boya

кронштейн [kronştêyn] konsol; destek

кросс [kross] kros

кроссворд [krossvord] bulmaca

кружка [krujka] metal bardak

крушник [kruşnik] hamal

крыжовник [krıjovnik] bektaşi üzümü

ксёндз [ksyondz] katolik papazı

ксилография [ksılografiye] tahta baskı

ксилофон [ksilofon] ksilofon

ку [ku] kav; mantar kavı

ку- [ku-] 1. kovmak; 2. damıtmak

куак [kuak] funda, çalı

куаклан- [kuaklan-] fundalanmak

куаклы [kuaklı] fundalı

куаклык [kuaklık] fundalık

куала- [kuala-] kovalamak; **куалап чыгар-** [kualap çıgar-] kovalayıp çıkarmak; **куалап җибәр-** [kualap ciber-] kovalayıp göndermek

куан- [kuan-] kıvanmak, sevinmek

куандыр- [kuandır-] sevindirmek, kıvandırmak

куандыргыч [kuandırgıç] sevindirici, kıvandırıcı

куаныч [kuanıç] kıvanç

куанычлы [kuanıçlı] kıvançlı

куаныш- [kuanış-] karşılıklı kıvanmak, birlikte sevinmek

куас [kuas] 1. içine ekmek konularak yapılan bozaya benzer alkolsüz içki; 2. hamur leğeni

куб I [kub] küp; **куб метр** [kub mêtr] küp metre, metre küp

куб II [kub] küp

кубалак [kubalak] kavlak

кубалаклан- [kubalaklan-] kavlaklanmak

кубар- [kubar-] koparmak

кубарыл- [kubarıl-] 1. koparılmak; 2. kıyamet gününden dirilip ayağa kalkmak

кубатура [kubatura] hacim

кубик I [kubik] küçük küp

кубик II [kubik] kübik, küp şeklinde

кубок [kubok] kupa

кубометр [kubomêtr] metre küp

кубрик [kubrik] gemi köprüsü (küpeştesi)

кубыз [kubız] kopuz

кубызчы [kubızçı] kopuzcu

кувшин [kuvşin] testi

куга [kuga] 1. bir cins sazlık otu; 2. nehrin kenarına biriken ot ve çöp

кугын I [kugın] takipçiler, kovalayanlar

кугын II [kugın] tomrukları nehirde yüzdürücü

кудыр- [kudır-] damıtmak

кудыргыч [kudırgıç] damıtıcı

куе [kuyı] koyu; **куе яшел** [kuyı yeşêl] koyu yeşil; **куе кызыл** [kuyı kızıl] koyu kızıl

куел- [kuyıl-] (*bir yere veya işe*) koyulmak, ortaya konulmak, verilmek

куелан- [kuyılan-] koyulanmak

куелма [kuyılma] takma, seyyar

куелмалы [kuyılmalı] menkul, takmalı

куелык [kuyılık] koyuluk

куелыш [kuyılış] koyulma, koyuluş

куен [kuyın] koyun; elbise ile göğüs arası kısım; **куен дәфтәре** [kuyın defterê] not defteri

куер- [kuyır-] 1. koyulaşmak; 2. *mec.* kudurmak, gerginleşmek

куерт- [kuyırt-] 1. koyulaştırmak; 2. gerginleştirmek

куерткы [kuyırtkı] buharlaştırarak elde edilen koyultulmuş yiyecek

куерык [kuyırık] bulanık; çok çöp dolu (*içecek*)

куз [kuz] köz, kor

кузак [kuzak] fasulye bitkisinin meyvesi; baklagillerin meyvesi

кузаклан- [kuzaklan-] (*baklagillerde*) meyvelenmek

кузаклылар [kuzaklılar] baklagiller

кузалак [kuzalak] iki tekerli yük arabası

кузга- [kuzga-] yerinden kımıldamak

кузгал- [kuzgal-] 1. hareket etmek; 2. topluca isyan etmek

кузгалак [kuzgalak] kuzu kulağı

кузгалмас [kuzgalmas] 1. kımıldatılamaz; 2. taşınmaz

кузгалт- [kuzgalt-] hareket ettirmek, yerinden kımıldatmak

кузгалыш [kuzgalış] toplu isyan

кузгат- [kuzgat-] kımıldatmak, hareket ettirmek

кузгатылмас [kızgatılmas] taşınmaz

кузла [kuzla] 1. fayton sürücüsünün oturduğu yer; 2. tomruk oturtulan çatma ağaç

кузна [kuzna] aşık kemiği

кузов [kuzov] kamyon kasası

кузы I [kuzı] ceviz

кузы II [kuzı] koza

кузый [kuzıy] kuzu

куй [kuy] (kuyruklu) koyun; **куй койрыпы** [kuy koyrıgı] koyun kuyruğu

куй- [kuy-] koymak, yerleştirmek

куйчы [kuyçı] koyuncu

кукрай- [kukray-] göğüs kabartmak

кукуруз [kukuruz] mısır

кукурузчы [kukuruzçı] mısırcı

кукурузчылык [kukuruzçılık] mısırcılık

кукыр [kukır] göğüs kabartan (*kimse*)

кул [kul] el, kol; **кул куй-** [kul kuy-] 1. imzalamak; 2. rızalığını bildirmek; **кул пычкысы** [kul pıçkısı] el bıçkısı; **кул сугышы** [kul sugışı] yüz yüze savaş; **кул чугы** [kul çugı] el ◇ **кул астында** [kul astında] el altında; **кул көче** [kul köçê] kol gücü; **кул күтәр-** [kul küter-] el kaldırmak; **кул сал-** [kul sal-] 1. el koymak, 2. sarkıntılık etmek; **кул селтә-** [kul sêlte-] gereksiz görmek; **кул суз-** [kul suz-] el uzatmak; **кул хөкеме** [kul hökêmê] el ile dövme cezası verme; **кул чап-** [kul çap-] el çırpmak, alkışlamak; **кулга ал-** [kulga al-] ele almak, yakalamak; **кулга төшер-** [kulga töşer-] ele düşürmek, kendine mal etmek; **кулдан кил-** [kuldan kil-] elden gelmek; **кулы кыска** [kulı kıska] eli kısa, güçsüz; **кулы озын** [kulı ozın] eli uzun, hırsız; **кулы уйна-** [kulı uyna-] parmağını karıştırmak; **кулын сора-** [kulın sora-] evlenme teklif etmek; **кулыңны ал!** [kulıngnı al] el çek!

кулавыз [kulavız] kılavuz

кулагай [kulagay] rüşvetçi (*kimse*)

кулай [kulay] kolay

кулак [kulak] zengin köylü; **кулак иярчене** [kulak iyerçênê] zengin köylü taraftarı

кулалмаш [kulalmaş] karşılıklı yardım

кул-аяк [kul-ayak] el ayak

кулбау [kulbau] bilezik

кулбаш [kulbaş] omuz

кулга-кул [kulga-kul] el ele

кулдан [kuldan] elden

кулдаш [kuldaş] yardımcı

кулинар [kulinar] aşçı

кулинария [kulinariya] aşçılık

куллама [kullama] bir tür çorba

куллан- [kullan-] kullanmak

кулланма [kullanma] kullanma

кулланылыш [kullanılış] kullanılış

кулланыш [kullanış] kullanış

кулланыштагы [kullanıştagı] kullanıştaki

кулон I [kulon] kolye

кулон II [kulon] elektrik ölçü birimi

кулса [kulsa] (*makine vb.*) kol

кулсыз [kulsız] elsiz, kolsuz

култамга [kultamga] imza, parmak izi damgası

култык [kultık] koltuk; **култык таяпы** [kultık tayagı] koltuk dayağı

култыкла- [kultıkla-] koltuklamak

култыкса [kultıksa] merdiven korkuluğu, koltuk kolu

култыксалы [kultıksalı] koltuklu, korkuluklu

кулуар [kuluar] kulvar, koridor

кулъюгыч [kulyugıç] el yıkamak için altından çivi ile tıkalı su hazneli âlet.

кулъязма [kulyazma] yazma, el yazma

кулъяулык [kulyaulık] mendil

кульминацион [kul'minatsion] zirvedeki, en uçtaki

кульминация [kul'minatsiye] zirve, en uç

культ [kul't] kült

культиватор [kul'tivator] toprak işleyen makine

культивациялә- [kul'tivatsiyele-] makine ile toprağı işlemek

культпоход [kul'tpohod] mesire

культура [kul'tura] kültür

культура-агарту [kul'tura-agartu] kültür yayma ile ilgili

культура-көнкүреш [kul'tura-könkürêş] medenî hayat tarzı

культуралаш- [kul'turalaş-] kültürleşmek

культуралаштыр- [kul'turalaştır-] kültürleştirmek

культуралы [kul'turalı] kültürlü

культуралылык [kul'turalılık] kültürlülük

культур-массачыл [kul'tur-massaçıl] kültür yayma ile ilgili

культурасыз [kul'turasız] kültürsüz

культурачылык [kul'turaçılık] kültürcülük

культурник [kul'turnik] kültür misyoneri

кун- [kun-] konmak

куна [kuna] hamur sehpası, hamur açma sehpası

кунак [kunak] misafir, konuk; **кунак бүлмәсе** [kunak bülmesê] misafir odası; **кунак ит-** [kunak it-] misafir etmek; **кунак кыз** [kunak kız] misafir kız; **кунак өе** [kunak öyê] misafir evi

кунакла- I [kunakla-] 1. konaklamak; 2. tünemek

кунакла- II [kunakla-] misafir olmak

кунак-төшем [kunak-töşêm] çok ve çeşitli misafir

кунакханә [kunakhane] 1. otel; 2. misafirhane

кунакчыл [kunakçıl] misafirperver

кунакчыллык [kunakçıllık] misafirperverlik

кунача [kunaça] tünek

кундыр- [kundır-] kondurmak

куна-төнә [kuna-töne] yata kalka

кунык [kunık] konmuş küçük parçacık *vb.* toz toprak

куныч [kunıç] konç

куп- [kup-] kopmak

купай [kupay] kibirli, gururlu, gösteriş düşkünü

купай- [kupay-] kibirlenmek, gösteriş yapmak

купайт- [kupayt-] büyütmek, mübalâğa etmek

купе [kupê] kompartıman

купеле [kupêlê] kompartımanlı

купец [kupêts] (*eski Rusya'da*) tüccar

куплет [kuplêt] nakarat, kıta, parça

купорос [kuporos] zaç

куптар- [kuptar-] koparmak

куптарыл- [kuptarıl-] koparılmak

купшак [kupşak] gevşek

купшаклан- [kupşaklan-] gevşemek

купшы [kupşı] 1. şık adam, şıklık düşkünü, cakacı; 2. şık, zarif (*giyim*); mükellef

купшыл [kupşıl] saka kuşu

купшылан- [kupşılan-] şık olmak; şık giyinmek

купшыла- [kupşıla-] şık olmak; (*giyim*) süslemek

купшылык [kupşılık] şıklık;

купшыр- [kupşır-] kopmağa başlamak

купы [kupı] kâse, çorba kâsesi

кура I [kura] 1. sert ve büyük saplı ot; 2. ahududu; **кура җиләге** [kura cilegê] ahududu çileği, ağaç çileği

кура II [kura] ağıl

кураз [kuraz] 1. yabani horoz; 2. dövüş horozu

курай [kuray] 1. kargı; 2. kaval, flüt

курайчы [kurayçı] kavalcı

куралык [kuralık] ahududu *vb.* biten yer

курант [kurant] kulelere konmuş büyük çalar saat

куратор [kurator] sınıf danışmanı

кураторлык [kuratorlık] sınıf danışmanlığı

курач [kuraç] kısa ve dar (*elbise*); zayıf (*kimse*)

курган [kurgan] kurgan

кургаш [kurgaş] (*lehim için*) kalay, kurşun

кургашла- [kurgaşla-] kalaylamak, kurşunlamak

кургашлы [kurgaşlı] kalaylı, kurşunlu

кургашын [kurgaşın] kurşun

кургашынлы [kurgaşınlı] kurşunlu

куркак [kurkak] korkak

куркаклан- [kurkaklan-] korkak olmak

куркаклык [kurkaklık] korkaklık

курку [kurku] korku; **куркуга төш-** [kurkuga töş-] korkuya düşmek

куркулы [kurkulı] 1. korkulu; 2. korkunç

куркулык [kurkulık] kurşun dökme yolu ile tedavi etmek

куркусыз [kurkusız] korkusuz

куркучан [kurkuçan] korkak

куркучанлык [kurkuçanlık] korkaklık

куркылык [kurkılık] korkuluk, bostan korkuluğu

куркын- [kurkın-] kendi kendine korkmak

куркыныч [kurkınıç] korkunç

куркынычлы [kurkınıçlı] korku veren

куркынычлык [kurkınıçlık] korkunçlık

куркынычлылык [kurkınıçlılık]

korkunçluluk

куркынычсыз [kurkınıçsız] korkunç olmayan

куркынычсызлык [kurkınıçsızlık] emniyet

курк- (курык-) [kurk- (kurık-)] korkmak

куркыт- [kurkıt-] korkutmak

куркыткыч [kurkıtkıç] korkutucu

курнос [kurnos] basık burun

курок [kurok] tetik

курорт [kurort] kaplıca

курортлы [kurortlı] kaplıcalı

курортчы [kurortçı] kaplıcacı

курпы [kurpı] ot sürgünü

курс I [kurs] yön, istikamet, yol, cihet

курс II [kurs] kurs

курсант [kursant] 1. kurs gören kimse; 2. askerî okul talebesi

курсив [kursiv] yatık, italik (*yazı*)

курсистка [kursistka] kız okulu talebesi

курсташ [kurstaş] aynı kursta okuyanlardan her biri, kurstaş

куртка [kurtka] kazak, ceket

курчак [kurçak] 1. bebek; 2. böcek yavrusu

курчаклан- [kurçaklan-] hareketsiz yavru böcek olmak

курыс [kurıs] ıhlamur kabuğu

курьер [kur'yêr] kurye

курҗын [kurjın] heybe, hurç

кустарь [kustar] zanaatkâr, esnaf

кустарьчылык [kustarçılık] esnaflık

кутыр [kutır] çıban kabuğu, çıban başı

кутырла- [kutırla-] çıban çıkmak

куузику [kuuziku] bir cins bü-yük şalgam

кухарка [kuharka] aşçı kadın

кухня [kuhnya] mutfak

кучер [kuçêr] 1. araba sürücüsü; 2. arabacı

кучкар I [kuçkar] 1. koç; 2. dövüş koçu; 3. güçlü arkadaş ◇ **күршенең кузысы кучкар чаклы** [kürşênêng kuzısı kuçkar çaklı] komşunun kuzusu koçkar gibi (*görünür*)

кучкар II [kuçkar] soba ağızı-nın üstündeki raf

кучкыл [kuçkıl] koyu kahverengi

куш [kuş] çift, eş, koşa; **куш ит-** [kuş it-] eş, çift etmek, yanına koşmak; **куш тырнак** [kuş tırnak] çift tırnak, tırnak ◇ **куш йөрәкле** [kuş yöreklê] çok cesur; **куш куллап** [kuş kullap] iki kol ile

куш- I [kuş-] koşmak, yanına yerleştirmek, yanına koymak

куш- II [kuş-] emretmek; talep (teklif) etmek

кушаваз [kuşavaz] bir hâdise üzerine yakılan türkü

кушак [kuşak] kuşak

кушамат [kuşamat] lâkap

кушаяк [kuşayak] tarla faresi

кушаяклап [kuşayaklap] iki ayağı ile birlikte

кушбаш [kuşbaş] bir cins büyük kafal balığı

кушбугаз [kuşbugaz] gür sesli (*kimse*)

кушетка [kuşêtka] kuşet; divan, kerevet

кушканатлылар [kuşkanatlılar]

kuş kanatlılar, sinekgiller

кушколак [kuşkolak] tavşan

кушкөбәк [kuşköbek] çifte, iki namlulu tüfek

кушкөбәкле [kuyköbeklê] çifteli

кушлан- [kuşlan-] çift olmak

кушма I [kuşma] 1. katkılı; 2. *gr.* çift, tamlama, birleşik

кушма II [kuşma] sal

кушмалык [kuşmalık] bir masrafta eşlik; **кушмалык ит-** [kuşmalık it-] eşlik etmek

кушметаллар [kuşmêtallar] bir tarafı başka maden ile kaplı madenî eşyalar

кушорлык [kuşorlık] çift tohumlu (*bitki*)

кушсузык [kuşsuzık] *gr.* çift ses, diftong

куштан [kuştan] 1. yardakçı, dalkavuk; 2. yosma

куштанлан- [kuştanlan-] 1. yardaklık yapmak, dalkavukluk yapmak; 2. yosma olmak

куштанлык [kuştanlık] 1. dalkavukluk; 2. yosmalık.

кушуч [kuşuç] çift avuç

кушучлап [kuşuçlap] çift, iki avuç ile

кушъяулык [kuşyaulık] büyük baş örtüsü

кушыл- [kuşıl-] katılmak, iştirak etmek

кушылдык [kuşıldık] nehir kolu

кушылма [kuşılma] 1. katılma, karışım; 2. birleşim

кушылучы [kuşıluçı] iştirakçi

кушымта [kuşımta] 1. ek, ilâve; 2. nakarat

кушымча [kuşımça] *gr.* ek

кушыр- [kuşır-] kavşırmak, birleştirmek

куык [kuık] kovuk; **куык гөмбә** [kuık gömbe] içi boş mantar ◇ **куыгы шиңде** [kuvıgı şingdê] şişi indi

куыклан- [kuıklan-] kabarmak, kovuklanmak

куыклы [kuıklı] kovuklu; **куыклы үлән** [kuıklı ülen] kovuklu ot

куыл- [kuıl-] kovulmak

куыр- [kuır-] kavurmak

куырма [kuırma] kavurma (*et*)

куырмач [kuırmaç] kavurmaç; kavurulmuş kıkırdak

куырыл- [kuırıl-] kavurulmak

куыш [kuış] 1. boşluk, kovuk; 2. koğuş, alaçık

куыш- [kuış-] kovalaşmak

куышлан- [kuışlan-] kovuk olmak

куышлы [kuışlı] kovuklu

куышлык [kuışlık] kovukluk

куян [kuyan] tavşan; **куян балтасы** [kuyan baltası] küçük balta; **куян ирен** [kuyan ırên] tavşan dudaklı; **куян колагы** [kuyan kolagı] tavşan kulağı (*bitki*); **куян кузгалагы** [kuyan kuzgalagı] kuzu kulağı; **куян кәбестәсе** [kuyan kebêstesê] tavşan lâhanası; **куян кәрешкәсе** [kuyan kerêşkesê] yabani bezelye ◇ **куян йөрәк(ле)** [kuyan yörek(lê)] korkak

куянчы [kuyançı] tavşancı

куянчылык [kuyançılık] tavşancılık

куй- [kuy-] 1. koymak, bırakmak, göstermek, ortaya koymak; 2. yardımcı fiil

куй, куегыз [kuy, kuygız] koy,

koyunuz, bırakınız!

куә [kue] kabiliyet, güç

куәт [kuet] 1. kuvvet; 2. santral kapasitesı

куәтле [kuetlê] kuvvetli

куәтлә- [kuetle-] desteklemek, uygun görmek

куәтлән- [kuetlen-] kuvvetlenmek

куәтләндер- [kuetlendêr] kuvvetlendirmek

куәтләш- [kuetleş-] destekleşmek

куәтсез [kuetsêz] kuvvetsiz

куәтсезлек [kuetsêzlêk] kuvvetsizlik

куәтсезлән- [kuetsêzlen-] kuvvetsizleşmek

кыбырда- [kıbırda-] kıpırdamak

кыбырдан- [kıbırdan-] kıpırdanmak

кыбырдат- [kıbırdat-] kıpırdatmak

кыбырсы- [kıbırsı-] kıpırdaklaşmak, kıpırdaşmak

кыбырсык [kıbırsık] kıpırdak

кыбырсын- [kıbırsın-] kıpırdaşmak

кыдрач [kıdraç] dövüşken

кыдрачлан- [kıdraçlan-] dövüşken olmak

кыдыр- [kıdır-] hiç bir yerini bırakmadan (*şehir, köy, ülke vb.*) gezmek; **кыдырып эзлә-** [kıdırıp êzle-] her yeri gezip aramak

кыдырым [kıdırım] her yeri gezen (kimse)

кыегай- [kıyıgay-] 1. çapraz olmak, yan olmak, eğiş olmak; 2. *mec.* yan çizmek

кыегайт- [kıyıgayt-] çaprazlaşmak, eğmek, eğik çizmek

кыек [kıyık] eğri; **кыек авыз** [kıyık avız] 1. eğri ağız; 2. *mec.* yalancı; **кыек эш** [kıyık êş] doğru olmayan iş; **кыек юл** [kıyık yul] eğri yol

кыекбаш [kıyıkbaş] tek taraflı çatı

кыекла- [kıyıkla-] eğri yapmak, çapraz yapmak

кыеклан- [kıyıklan-] çapraz olmak, yan olmak

кыеклаңдыр- [kıyıklandır-] çapraz etmek, yan yapmak

кыеклап [kıyıklap] eğri olarak

кыеклатып [kıyıklatıp] imalı olarak; dolaylı

кыеклык [kıyıklık] 1. eğrilik; 2. çatı malzemesi

кыек-мыек [kıyık-mıyık] eğri büğrü

кыек почмак(лы) [kıyık poçmak(lı)] dar açılı

кыекча [kıyıkça] üçgen şeklindeki örtü

кыел- [kıyıl-] kıyılmak, eğri kesilmek, çatılmak

кыен [kıyın] zor, güç

кыенай- [kıyınay-] zor olmak

кыенлаш- [kıyınlaş-] zorlaşmak

кыенлаштыр- [kıyınlaştır-] zorlaştırmak

кыенлык [kıyınlık] zorluk

кыенсындыр- [kıyınsındır-] zor gördürmek, zor saydırmak

кыенсын- [kıyınsın-] zor görmek, zor saymak

кыенчылык- [kıyınçılık] zorluk

кыерсыт- [kıyırsıt-] gücendirmek

кыерсытучы [kıyırsıtuçı] gücendirici

кыерчык [kıyırçık] ekmek kenarı, ekmek kıyığı

кыеш [kıyış] eğri, çapraz

кыеш- [kıyış-] karşılıklı vuruşmak, çekişmek

кыеш-мыеш [kıyış-mıyış] eğri büğrü ◇ **кыеш-мыеш сүзләр** [kıyış-mıyış süzler] yanlış sözler

кыз [kız] kız; **кыз бүләге** [kız bülegê] kız hediyesi; **кыз багу** [kız bagu] kız bakma; **кыз озату** [kız ozatu) gelin gönderme; **кыз сорау** [kız sorau] kız isteme; **кыз урлау** [kız urlau] kız kaçırma

кыз- [kız-] kızmak ◇ **кызган баштан** [kızgan baştan] sarhoş iken; **кызып җиткән** [kızıp citken] kanı beynine sıçramış; **кызып ал-** [kızıp al-] içki içmek, sarhoş olmak

кыза [kıza] sıçan yiyen (*kuş*)

кызалак [kızalak] çöl lâlesi

кызамык [kızamık] kızamık

кызамыклы [kızamıklı] kızamıklı

кызар- [kızar-] kızarmak; **кызар-бузар-** [kızar-buzar-] kızarmak, bozarmak

кызарт- [kızart-] kızartmak

кызарткы [kızartkı] 1. kızartı; 2. soba ağzındaki köz

кызартма [kızartma] kızartma (*yemek*)

кызарын- [kızarın-] utancından kızarmak; **кызарын-бүртен-** [kızarın-bürtên-] kızarıp bozarmak

кызау [kızau] sandık

кызган- [kızgan-] 1. acımak; 2. esirgemek, kıskanmak; 3. cimrilik yapmak

кызгандыр- [kızgandır-] acındırmak

кызгану [kızganu] acıma

кызганулы [kızganulı] acımalı

кызганусыз [kızganusız] acımasız

кызганыч [kızganıç] acıklı (*kimse, hâl*), zavallı ◇ **кызганычка каршы** [kızganıçka karşı] maalesef, ne yazık ki

кызганычлы [kızganıçlı] zavallı

кызганычсыз [kızganıçsız] acımasız

кызгылт [kızgılt] kırmızıya çalar, kırmızımtrak; **кызгылт көрән** [kızgılt kören] kırmızımtrak kahverengi; **кызгылт сары** [kızgılt sarı] kırmızımtrak sarı

кыздыр- [kızdır-] kızdırmak, kızartmak, ısıtmak, heveslendirmek

кыздыргыч [kızdırgıç] kızdırma âleti

кыздырма I [kızdırma] kızartma

кыздырма II [kızdırma] ısıtma

кыз-кыркын [kız-kırkın] genç kızlar

кызлык [kızlık] kızlık; **кызлыкка ал-** [kızlıkka al-] kız evlâtlık almak

кызлыклы [kızlıklı] kızlıklı, bâkire

кызмача [kızmaça] hafif, çakırkeyif

кызтәкә [kızteke] kız gibi davranan erkek, kız oğlan

кызу I [kızu] sıcak, ısı ◇ **кызу канлы** [kızu kanlı] sıcak kanlı

кызу II [kızu] çabuk

кызула- [kızula-] hızlı olmak

кызулан- I [kızulan-] ateşlenmek

кызулан- II [kızulan-] hızlanmak

кызулык I [kızulık] sıcaklık

кызулык II [kızulık] çeviklik; ateşlilik

кызучан [kızuçan] çabuk öfkelenen, kızgın

кыз-хатын [kız-hatın] kız kadın

кызый [kızıy] ey kız! ünlemi

кызчык [kızçık] küçük kız

кызык- [kızık-] meraklanmak, düşkün olmak, gıpta etmek

кызык [kızık] ilginç; dikkat çekici; gülünç; tuhaf

кызыклы [kızıklı] ilgi çekici

кызыклык [kızıklık] ilgi çekicilik, tuhaflık

кызыклылык [kızıklılık] *bk.* **кызыклык**

кызыксыз [kızıksız] ilginç olmayan; kayıtsız, aldırmaz

кызыксызлык [kızıksızlık] ilgi çekmezlik

кызыксын- [kızıksın-] merak etmek, özenmek

кызыксындыр- [kızıksındır-] ilgisini çekmek, meraklandırmak

кызыксындыргыч [kızıksındırgıç] özendirici, meraklandırıcı

кызыксындыру [kızıksındıru] özendirme, meraklandırma

кызыксынучан [kızıksınuçan] öğrenmeye düşkün, meraklı

кызыксынучанлык [kızıksınuçanlık] öğrenmeye düşkünlük

кызыктыр- [kızıktır-] cezb etmek, imrendirmek

кызыктыргыч [kızıktırgıç] cazip, çekici

кызыл [kızıl] kızıl, kırmızı; **кызыл агач** [kızıl agaç] kızıl ağaç; **Кызыл Армия** [Kızıl Armıye] Kızıl Ordu; **кызыл борыч** [kızıl borıç] kızıl biber, kırmızı biber; **Кызыл гвардия** [Kızıl gvardıye] bolşevik ordusu; **кызыл гөмбә** [kızıl gömbe] kırmızı mantar; **кызыл каз** [kızıl kaz] flamingo; **кызыл карлыган** [kızıl karlıgan] kızıl frenk üzümü; **кызыл якут** [kızıl yakut] kızıl yakut; **кызыл мал** [kızıl mal] satılık kumaş; **кызыл почмак** [kızıl poçmak] propaganda köşesi; **кызыл сыр** [kızıl sır] cıvalı kibrit; **кызыл тәнле** [kızıl tenlê] kızılderili; **Кызыл һач җәмгыяте** [Kızıl Haç cemgıyetê] Kızıl Haç Cemiyeti; **кызыл юл** [kızıl yul] paragraf satırı; **Кызыл Ярымай җәмгыяте** [Kızıl Yarımay cemgıyetê] Kızıl ay kurumu ◇ **кызыл камыт кидер-** [kızıl kamıt kıdêr-] (*hayvan için*) kesmek; **кызыл кар яугач** [kızıl kar yaugaç] kızıl kar yağdığında; hiç bir zaman; **кызыл әтәч** [kızıl eteç] yangın; **кызыл җеп булып сузыл-** [kızıl cêp bulıp suzıl-] sık sık tekrarlanmak

кызылармияче [kızılarmiyeçê] kızıl ordu mensubu

кызылбаш I [kızılbaş] 1. kızılbaş; 2. iranlı, farsı

кызылбаш II [kızılbaş] büyük kırmızı çiçekli bir bitki

кызылканат [kızılkanat] kuyruğu kırmızı bir cins balık

кызылкойрык [kızılkoyrık] kuyruğu kırmızı bir cins kuş

кызылкуз [kızılküz] gözü kırmızı bir cins balık

кызыллан- [kızıllan-] kızıllanmak

кызыллар [kızıllar] Kızıl Ordu

(*mensupları*)

кызыллат- [kızıllat-] kızıllaştırmak

кызыллык [kızıllık] kızıllık

кызылсу [kızılsu] kırmızımsı, kızılımsı

кызылтамыр [kızıltamır] kökleri kırmızı olan bir cins ot

кызылтүш [kızıltüş] serçe cinsinden göğsü kızıl kuş

кызылча I [kızılça] kızılcık hastalığı

кызылча II [kızılça] sarı çiçekli funda cinsinden bir bitki; onun ekşi meyvesi, kızılcık

кызылҗимеш [kızılcimêş] kızılcık

кызын- [kızın-] kızınmak, güneşte kalmak

кызыш- [kızış-] kızışmak

кый- I [kıy-] kıymak, yer kesmek

кый- II [kıy-] cesaret gösterip yapmak

кый [kıy] gübrede biten her çeşit bitki

кыйбат [kıybat] pahalı ◇ **кыйбат алма-** [kıybat alma-] dövdüğüm için para almam demek

кыйбатлан- [kıybatlan-] pahalanmak

кыйбатлы [kıybatlı] pahalı

кыйбатлык [kıybatlık] pahalılık

кыйбатлылык [kıybatlılık] pahalılık

кыйбатсын- [kıybatsın-] pahalı saymak

кыйбатчыл [kıybatçıl] pahalıya veren

кыйбатчылык [kıybatçılık] pahalıcılık

кыйбла [kıybla] 1. kıble; 2. *mec.* başvurulan yer

кыйбланамә [kıyblaname] pusula, kıblenüma

кыйгак-кыйгак [kıygak-kıygak] kaz sesi, gak gak

кыйгакла- [kıygakla-] gaklamak

кыйгач [kıygaç] yan, çekik (*kaş*)

кыйгачла- [kıygaçla-] çekiklenmek

кыйгылдаш- [kıygıldaş-] hafif ve ince sesle (*kaz*) gaklaşmak

кыйгыр [kıygır] akdoğan

кый-ку [kıy-ku] yaygara; bağırıp çağırma

кыйммәт [kıymmet] 1. değer, kıymet; 2. kıymetli, pahalı, fiyat

кыйммәтле [kıymmetlê] kıymetli, pahalı

кыйммәтлек [kıymmetlêk] değerli, kıymetli

кыйммәтлелек [kıymmetlêlêk] pahalılık, kıymetlilik

кыйммәтлән- [kıymmetlen-] pahalanmak

кыйммәтсез [kıymmetsêz] değersiz

кыйммәтсезлән- [kıymmetsêzlen-] değersizlenmek

кыйммәтсен- [kıymmetsên-] değerli saymak

кыйммәтчелек [kıymmetçêlêk] pahalılık

кыймылда- [kıymılda-] kımıldamak, kımıldanmak

кыймылдагыз! [kıymıldagız] kımıldayınız! (*çabuk çalışınız!*)

кыймылдат- [kıymıldat-] kımıldatmak

кыймыл-кыймыл [kıymıl-kıymıl]

kımıl kımıl

кыйна- [kıyna-] şiddetli dövmek

кыйнаш- [kıynaş-] dövüşmek

кыйнашчы [kıynaşçı] dövüşçü, dövüşe düşkün

кыйпык [kıypık] kıymık, bez parçası

кыйпылчык [kıypılcık] kırık, parça, kıymık

кыйпыл- [kıypıl-] kıymıklanmak

кыйра- [kıyra-] dağıtmak, darmadağın etmek, bozmak

кыйрал- [kıyral-] darmadağın olmak, dağılmak, bozulmak

кыйрат- [kıyrat-] bozmak, kırmak

кыйрат [kıyrat] kırat

кыйраттыр- [kıyrattır-] dağıttırmak, bozdurmak

кыйсса [kıyssa] kıssa; **кыйссадан хисса** [kıyssadan hissa] kıssadan hisse

кыйтга [kıytga] kıt'a

кыйшай- [kıyşay-] eğrilmek

кыйшык [kıyşık] eğri

кыйшыклык [kıyşıklık] eğrilik

кыл [kıl] kıl ◇ **кыл да кыймылдатма-** [kıl da kıymıldatma-] kılını bile kıpırdatmamak; **кыл чабата кидер-** [kıl çabata kidêr-] kıl pabuç giydirmek, aldatmak; **кыл өстеңдә тор-** [kıl östênde tor-] kıl üstünde durmak; **кылны кырыкка яр-** [kılnı kırıkka yar-] kılı kırka yarmak; **кылын чиртеп кара-** [kılın çirtep kara-] kılın karıştırıp bakmak, (*halini*) yoklamak

кыл- [kıl-] kılmak, etmek

кылавын [kılavın] kıl dokuma

кылан- [kılan-] 1. davranmak; 2. cilve yapmak

кыланчык [kılançık] cilveli, fingirdek

кыланчыклан- [kılançıklan-] cilvelenmek, fingirdemek

кыланчыклык [kılançıklık] fingirdeklik

кыланыш [kılanış] davranış

кылара [kılara] (teknikte) çok küçük açıklık, kıl genişliği

кылау [kılau] ak su, ak basma, perde

кылган [kılgan] bir cins ak renkli ot, bozkır otu

кылганлык [kılganlık] ak renkli ot biten yer

кылдау [kıldau] kova sapı

кылка [kılka] 1. kıl katılan dokuma; 2. kılları çıkmış dokuma

кылкойрык [kılkoyrık] kıl kuyruk

кылла- [kılla-] kıllamak

кыллы [kıllı] kıllı

кылт [kılt] birden, aniden

кылтай- [kıltay-] 1. öfke ile birden söz değiştirmek; 2. kibirlenmek

кылтык [kıltık] 1. aniden sözünü değiştirmiş (*kimse*); 2. kibirli

кылтыра- [kıltıra-] kıldır kıldır gelmek

кылтыр-кылтыр [kıltır-kıltır] kıldır kıldır

кылчык [kılçık] kılçık

кылчыклан- [kılçıklan-] kılçıklanmak

кылчыклы [kılçıklı] kılçıklı

кылчыксыз [kılçıksız] kılçıksız; **кылчыксыз балык** [kılçıksız balık] kılçıksız balık

кылый [kılıy] şaşı

кылыйлан- [kılıylan-] şaşı olmak

кылыйлык [kılıylık] şaşılık

кылык [kılık] huy, mizaç ◇ **кылыгы кырга сыймый** [kılıgı kırga sıymıy] davranışları kötü olan

кылын- [kılın-] kılınmak

кылыч [kılıç] kılıç; **кылыч борын** [kılıç borın] kılıç burun; **кылыч үлән** [kılıç ülen] kılıç otu

кылычбаз [kılıçbaz] kılıç oyuncusu

кылычбазлык [kılıçbazlık] eskrim, kılıç oyunu

кылычбалык [kılıçbalık] kılıç balığı

кымыз [kımız] kımız

кымызлык [kımızlık] kımız tadı veren bir cins bitki

кымызчы [kımızçı] kımızcı

кымызчылык [kımızçılık] kımızçılık

кымырҗы- [kımırcı-] gıcıklamak

кымырҗыт- [kımırcıt] *bk.* **кымырҗы**

кын [kın] kıl, milli toprak katmanı

кын(ы) [kın(ı)] kın

кына [kına] kına

кына [kına] bk. **кенә**

кыпсуыр [kıpsuır] kerpeten

кыпчак [kıpçak] kıpçak

кыр I [kır] kır; kır yer, yabani, bozkır; **кыр билчәне** [kır bılçenê] yabani ve dikenli ot; **кыр бәрәңгесе** [kır berenggêsê] yabani patates; **кыр зәгъфраны** [kır zegfranı] yabani safran; **кыр кынасы** [kır kınası] yabani kına; **кыр кәҗәсе** [kır kecesê] yabani keçi; **кыр күгәрчене** [kır kügerçênê] yabani güvercin; **кыр сабыны** [kır sabını] sabun gibi köpüren yabani ot; **кыр тавыгы** [kır tavıgı] yabani tavuk; **кыр чаганы** [kır çaganı] akça ağaç

кыр II [kır] kıyı, sınır; çevre, uç; kenar; keskin kıyı kenar

кыр- [kır-] kırmak, kazımak

кырагай [kıragay] bozkırlı; yabani

кыран [kıran] kıran, bulaşıcı hastalık ◇ **кыран да булмас** [kıran da bulmas] hiç bir şey olmaz

кырау [kırau] kırağı; **кырау төш-** [kırau töş-] kırağı düşmek

кырач [kıraç] kıraç

кыргавыл [kırgavıl] 1. nöbetçi, asker; 2. sülün

кыргаяк [kırgayak] kırkayak

кыргый [kırgıy] 1. yabani; 2. vahşi; **кыргый киндер** [kırgıy kindêr] yabanî kendir; **кыргый мәче** [kırgıy meçê] yabani kedi

кыргыйлан- [kırgıylan-] yabani olmak, vahşi olma

кыргыйларча [kırgıylarça] yabani (*vahşiler*) gibi

кыргыйлаш- [kırgıylaş-] yabanileşmek, vahşileşmek

кыргыйлык [kırgıylık] yabanilik, vahşilik

кыргын [kırgın] kıran; **кыргыныгыз килгере** [kırgınıgız kilgêrê] eliniz (*soyunuz*) kırılsın!

кыргыч [kırgıç] rende

кыргычла- [kırgıçla-] kırmak, rendelemek

кыркынты [kırkıntı] kırkıntı, kırpıntı

кыркыры [kırkırıy] hıçkırık otu

кырла- [kırla-] kıyı yapmak

кырлаучы [kırlauçı] kıyı yapıcı

кырлач I [kırlaç] kışın en soğuk zamanı

кырлач II [kırlaç] 1. bataklık ve sazlık ortasında bulunan ada; 2. tarlada sürülmeden kalan yer; 3. sazlık adasında bulunan bir ot

кырлы [kırlı] keskin kenarlı; **кырлы борчак** [kırlı borçak] mercimek

кырлыган [kırlıgan] ada çayı

кырлык [kırlık] kırlık

кырлыкура(й) [kırlıkura(y)] kenarlı kaval

кырма I [kırma] göz hastalığı, trahom

кырма II [kırma] kısa bırakılan sakal

кырмавык [kırmavık] yapışkan bir cins ot

кырмазый [kırmazıy] 1. kırmızı renkli kumaş; 2. kırmızı (*kırmızı boya*); 3. koyu kırmızı renkli

кырмыска [kırmıska] karınca

кырмыскаашар [kırmıskaaşar] karınca yiyen

кырпак [kırpak] küçük taneli kar

кырпу [kırpu] börk, şapka veya elbise kenarına dikilen deri kırpıntı

кырпула- [kırpula-] kırpıntı eklemek

кырпулы [kırpulı] kırpıntılı

кырпы: кырпы балыгы [kırpı: kırpı balığı] büyük mersin balığı

кырт [kırt] birden, keskin olarak; **кырт кисеп** [kırt kisêp] birden keserek

кырт-кырт [kırt-kırt] kırt kırt; gıt gıt

кыртла- [kırtla-] gıdıklamak

кыртыш [kırtış] ağaç kabuğu, toprak yüzü

кырчы [kırçı] tarla işçisi, kır işçisi

кырчыл [kırçıl] bir cins tarla otu

кырчылык [kırçılık] kırcılık

кырчын [kırçın] saç kıran (*hastalığı*)

кырчынлы [kırçınlı] saç kıranlı

кыршау [kırşau] tekerin demir kuşağı, çember ◇ **кыршау ат-** [kırşau at-] topu atmak

кыршаула- [kırşaula-] çemberlemek

кыршылдыр- [kırşıldır-] tüyü veya havı döktürmek

кыршыл- [kırşıl-] tüyü veya havı dökülmek, tirfillenmek

кырыгалдар [kırıgaldar] çok aldatıcı

кырыгы [kırıgı] ölen için kırkıncı gün yapılan dua merasimi

кырый [kırıy] kenar

кырыйдагы [kırıydagı] kenardaki; ehemmiyetsiz

кырыйдан [kırıydan] kenardan, yandan

кырыйлатып [kırıylatıp] yan taraftan

кырык [kırık] kırk sayısı; **кырык чиләкле** [kırık çileklê] kırk kovalık; **кырык карта** [kırık karta] kırk bayır ◇ **кырыгына бер иман** [kırıgına bêr iman] inançsızlar; **кырыкка бер тулмаган** [kırıkka bêr tulmagan] az akıllı; **кырыкка ярыла** [kırıkka yarıla] kırk tarakta bezi olmak

кырыкмыш [kırıkmış] bir ile iki arası yaşta olan tay; **кырыкмыш тай** [kırıkmış tay] *bk.* **кырыкмыш**

кырыктартмачы [kırıktartmaçı]

kırk ambarçı; köy köy dolaşan satıcı

кырыл- [kırıl-] kırılmak, kazılmak

кырылыш [kırılış] kırılış, bir birini kırma

кырымсагыз [kırımsagız] kauçuk bitkisi

кырын [kırın] yan; **кырын (күз белән) кара-** [kırın (küz bêlen) kara-] yan göz ile bakmak

кырын- [kırın-] tıraş olmak

кырынай- [kırınay-] yatıklaşmak, eğilmek

кырынайт- [kırınayt-] yatıklaştırmak, eğriltmek

кырынгыч [kırıngıç] tıraş bıçağı, jilet

кырында [kırında] yanında

кырындагы [kırındagı] yanındaki

кырыннан [kırınnan] yanından

кырып-себереп [kırıp-sêbêrêp] hepsini birden toplayarak, toptan

кырыс [kırıs] sert sıkı, şiddetli, katı güçlü

кырыслан- [kırıslan-] sertlenmek

кырыслык [kırıslık] sertlik

кыс- [kıs-] 1. kısmak, sıkmak; 2. baskı yapmak

кыса I [kısa] çerçeve

кыса II [kısa] korse

кысан [kısan] dar, sıkı, az kısık

кысанай- [kısanay-] darlanmak, kısılmak

кысанлан- [kısanlan-] *bk.* **кысанай-**

кысанлаш- [kısanlaş-] darlaşmak

кысанлык [kısanlık] darlık, kısıklık

кыска [kıska] kısa ◇ **кыска аяк** [kıska ayak] kadın, eksik etek; **кыска койрык** [kıska koyrık] açık sözlü olmayan; **кыска тот-** [kıska tot-] kısa tutmak, kısaltmak; **кыска тәртә** [kıska terte] tez canlı, hırçın

кыскалык [kıskalık] kısalık

кыскар- [kıskar-] kısalmak

кыскарт- [kıskart-] kısaltmak

кыскартма [kıskartma] kısaltma

кыскасы [kıskası] (*sözün*) kısası, kısacası, özetle

кыскача [kıskaça] kısaca

кыскачалык [kıskaçalık] kısacalık

кыскыч I [kıskıç] kıskaç, maşa

кыскыч II [kıskıç] 1. yengecin makası; 2. yengeç

кысла [kısla] yengeç

кысланкы [kıslankı] nadas

кысласыманнар [kıslasımannar] yengeçgiller

кысмыр [kısmır] cimri, pinti, hasis

кысрык [kısrık] 1. dar; 2. kıstırılmış, bastırılmış

кысрыкла- [kısrıkla-] sıkıştırmak, kıstırmak; bastırmak; **кысрыклап чыгар-** [kısrıklap çıgar-] bastırıp çıkarmak

кысрыклык [kısrıklık] darlık

кыстал- [kıstal-] 1. üstelenmek, ısrar edilmek; 2. sıkışmak

кыста- [kısta-] ısrar etmek, üstelemek, zorlamak

кыстыбый [kıstıbıy] yufka ile yapılan bir cins börek

кыстыргыч [kıstırgıç] kıstırıcı, toka, mandal

кыстырулы [kıstırulı] kıstırılmış, mandallı

кыстыр- [kıstır-] kıstırmak

кыстырыл- [kıstırıl-] kıstırılmak

кыстырын- [kıstırın-] kıstırınmak, elbiseyi giyip sıkmak

кысык [kısık] kısık

кысыл- [kısıl-] 1. kısılmak; 2. sıkılmak

кысыла-кысыла [kısıla-kısıla] zar ile, sıkıştırılarak

кысылучан [kısıluçan] kısalıcı

кысылучанлык [kısıluçanlık] kısalıcılık

кысылып [kısılıp] kısılarak

кысылыш [kısılış] 1. kısılış; 2. dahil, ilgi, ilişki ◇ **кысылышың булмасын!** [kısılışıng bulmasın] ilgin olmasın!

кысылыш- [kısılış-] sıkışmak

кысым [kısım] sıkım

кысынкы [kısınkı] dar, sıkıntılı

кысынкылан- [kısınkılan-] darlanmak, sıkılmak

кысынкылык [kısınkılık] 1. darlık; 2. kıtlık

кысыр [kısır] kısır, meyvesiz, dölsüz; **кысыр чәчәк** [kısır çeçek] kısır çiçek ◇ **кысыр кайгы (хәсрәт)** [kısır kaygı (hesret)] dayanıksız dert (kaygı hasret)

кысырлык [kısırlık] kısırlık

кытай [kıtay] 1. Çin; 2. Çinli; **кытай алмасы** [kıtay alması] çin elması; **кытай карасы** [kıtay karası] çini mürekkebi; **кытай чиклəвеге** [kıtay çiklevêgê] yer fıstığı

кытайлы [kıtaylı] Çinli

кытайча [kıtayça] Çince

кытакла- [kıtakla-] gıtgıdaklamak

кытат [kıtat] Çin'den gelen sıkı ipek dokuma

кытыкълда- [kıtkılda-] 1. *bk.* **кытакла-**; 2. kıkır kıkık gülmek ◇ **кытыкълдап тор-** [kıtkıldap tor-] bir işi yapmağa hazır olduğunu defalarca bildirmek

кыт-кытык, кыт-кытый [kıt-kıtık, kıt-kıtıy] gıt gıdak!

кытлык [kıtlık] kıtlık

кытык [kıtık] gıdık

кытыклан- [kıtıklan-] gıdıklanmak

кытыкла- [kıtıkla-] gıdıklamak

кытыкландыр- [kıtıklandır-] gıdıklandırmak

кытыклы [kıtıklı] gıdıklı

кытыр [kıtır] pütür, pürtük, pürüz

кытырда- [kıtırda-] kıtırdamak

кытырдат- [kıtırdat-] kıtırdatmak

кытыр(т)- кытыр(т) [kıtır(t)-kıtır(t)] kıtır kıtır

кытырлан- [kıtırlan-] pürüzlenmek, pürtüklenmek

кытырлы [kıtırlı] pürüzlü, pürtüklü

кытырлылык [kıtırlılık] pürüzlülük, pürtüklülük

кытыршы [kıtırşı] 1. kaba pütürlü; 2. pürüzlü (*dil*)

кытыршылан- [kıtırşılan-] pütürlenmek

кытыршылык [kıtırşılık] pürüzlülük

кых: кых ит- [kıh: kıh it-] kesmek, öldürmek

кычкыр- [kıçkır-] bağırmak, haykırmak, bağırıp çağırmak

кычкырт- [kıçkırt-] bağırtmak, bağırtıp çağırtmak

кычкыртып [kıçkırtıp] bağırta bağırta

кычкырык [kıçkırık] bağırtı, çığlık

кычкырын- [kıçkırın-] bağırıp çağırmak

кычкырып [kıçkırıp] 1. bağırıp çağırma ile; 2. yüksek sesle; **кычкырып уку-** [kıçkırıp uku-] yüksek sesle okumak; **кычкырып-кычкырып** [kıçkırıp-kıçkırıp] bağırıp çağırma ile ◇ **кычкырып торган** [kıçkırıp torgan] açık, belli

кычкырыш [kıçkırış] karşılıklı bağırıp çağırma; ağız dalaşı

кычкырыш-талаш [kıçkırış-talaş] ağız dalaşı

кычу [kıçu] uyuz, kaşıntı

кычы- [kıçı-] *bk.* **кычыт-**

кычын- [kıçın-] kaşınmak

кычыт- [kıçıt-] kaşındırmak

кычыткан [kıçıtkan] ısırgan; **кычыткан бизгәге** [kıçıtkan bizgegê] ısırgan sıtması; **кычыткан гөл** [kıçıtkan göl] ısırgan çiçeği; **кычыткан ефәге** [kıçıtkan yêfegê] ısırgan ipeği bitkisi; **кычыткан күбәләге** [kıçıtkan kübelegê] ısırgan kelebeği; **кычыткан чыпчыгы** [kıçıtkan çıpçıgı] ısırgan kuşu ◇ **кычыткан тел** [kıçıtkan têl] ısırgan dilli (*kimse*), dikenli dil

кычытканлык [kıçıtkanlık] ısırganların bittiği yer

кыш [kış] kış; **кышка чыдамлы** [kışka çıdamlı] kışa dayanıklı; **кыш чыгарга** [kış çıgarga] kışı geçirmek ◇ **кыш бабай** [kış babay] Noel baba; **кыш көне кар бирмәс** [kış könê kar birmes] cimri, hasis

кышкы [kışkı] kıştaki, kış ~(s)i

кышлавык [kışlavık] kışlık ev

кышлак [kışlak] kışlak

кышлау I [kışlau] kışlak

кышлау II [kışlak] kış geçiren

кышлык [kışlık] kışlık

кышлыклы [kışlıklı] kışlıklı

кыштырда- [kıştırda-] hışırdamak

кыштырдавык [kıştırdavık] hışırdayıcı

кыштырдат- [kıâtırdat-] hışırdatmak

кыштырдык [kıştırdık] hışırtılı

кыштыр(т)-кыштыр(т) [kıştır(t)-kıştır(t)] hışır hışır gelmek

кышын [kışın] kışın; **кышын-җәен** [kışın-ceyên] kışın ve yazın

кыю [kıyu] cesur; yiğit, gözü pek

кыюлан- [kıyulan-] cesaret göstermek

кыюлык [kıyulık] cesaret

кыюсыз [kıyusız] cesaretsiz

кыюсызлан- [kıyusızlan-] cesaretsizlenmek

кыюсызлык [kıyusızlık] cesaretsizlik

кыя [kıya] kaya; **кыя тау** [kıya tau] kayalı dağ; **кыя таш** [kıya taş] kaya taş

кыяк [kıyak] uzun ve dar yaprak; **кыяк гөл** [kıyak göl] uzun ve dar yapraklı çiçek; **кыяклы суган** [kıyaklı sugan] yapraklı soğan

кыякла- [kıyakla-] sıvışmak, kaçmak

кыяклык [kıyaklık] uzun ve dar yapraklıların bittiği yer

кыяклылар [kıyaklılar] buğdaygiller

кыялаш [kıyalaş] yukarıdan aşağıya yan ve doğru çizgi şeklinde

кыялы [kıyalı] kayalı

кыям [kıyam] kıyam

кыямәт [kıyamet] kıyamet ◇ **кыямәт көне** [kıyamet könê] kıyamet günü

кыяр [kıyar] hıyar, salatalık ◇ **кыяр үләне** [kıyar ülenê] hıyarotu

кыяр-кыймас [kıyar-kıymas] yarı cesaretli yarı cesaretsiz

кыярлан- [kıyarlan-] hıyarlanmak

кыяс [kıyas] 1. kıyas; 2. gelir gider defteri; **кыяс ит-** [kıyas ıt-] karşılaştırmak

кыяфәт [kıyafet] görünüş; kılık kıyafet

кыяфәтле [kıyafetlê] kıyafetli, gösterişli

кыяфәтсез [kıyafetsêz] görünüşü kötü, gösterişsiz

кыяфәтсезлек [kıyafetsêzlêk] gösterişsizlik

кыҗра- [kıcra-] bir şey yapma isteği uyanmak

кыңгыр [kınggır] 1. eğik; 2. *mec.* eğri

кыңгыравык [kınggıravık] çıngırak

кыңгырай- [kınggıray-] eğilmek, eğrilmek

кыңгырайт- [kınggırayt-] eğri koymak, eğriltmek, eğmek

кыңгырау [kınggırau] büyük çıngırak; **кыңгырау гөл** [kınggırau göl] çıngırak çiçeği; **кыңгырау чәчәк** [kınggırav çeçek] çıngırak gibi çiçek; **кыңгырау үлән** [kınggırau ülen] çıngırak otu

кювет [kuvet] küvet

кюре [kyürê] papaz

кюри [kyüri] radyoaktiflik ölçü birimi

кярханә [kârhane] atölye

кяфер [kâfêr] kâfir

кәбап [kebap] kebap

кәбен [kebên] 1. nikâh; 2. mihr; 3. nikâh merasimi; **кәбен кой-** [kebên koy-] nikâhlamak

кәбестә [kebêste] lâhana

кәбисә [kebise] kebise; **кәбисә елы** [kebise yılı] kebise yılı

кәбәм [kebem] canım, cicim, şekerim

кәвеш [kevêş] kolay giyilen hafif ayakkabı

кәвешче [kevêşçê] ayakkabıcı

кәвешчелек [kevêşçelêk] ayakkabıcılık

кәгазь [kêgaz'] kâğıt

кәгьбә [keg'be] kâbe

кәеф [keyêf] keyif ◇ **кәеф ач-** [keyêf aç-] keyiflenmek; **кәеф сөр-** [keyêf sör-] keyif sürmek; **кәеф чик-** [keyêf çik-] keyif çekmek

кәефле [keyêflê] keyifli

кәефлелек [keyêflêlêk] keyiflilik

кәефлән- [keyêflen-] keyiflenmek

кәефләндер- [keyêflendêr-] keyiflendirmek

кәеф-сафа [keyêf-safa] keyif safa

кәефсез [keyêfsêz] keyifsiz

кәефсезлек [keyêfsêzlêk] keyifsizlik

кәефсезләндер- [keyêfsêzlendêr-] keyifsizlendirmek

кәефсезлән- [keyêfsêzlen-] ke-

yifsizlenmek

кәй [key] 1. kötü, fena; 2. zayıf, sıska (*çocuk, ekin*)

кәйлә [keyle] külünk

кәйләче [keyleçê] külünkçü

кәйтән [keyten] kaytan

кәккүк [kekkük] guguk

кәк-күк [kek-kük] guk guk

кәкре [kekrê] eğri; **кәкре аяклы** [kekrê ayaklı] eğri ayaklı; **кәкре борынлы** [kekrê boronlı] eğri burunlu ◇ **кәкре каенга терәт-** [kekrê kayınga têret-] eğri kayına dayatmak, aldatıp gitmek; **кәкре койрык** [kekrê koyrık] eğri kuyruk, köpek, boş kimse; **кәкре куллы** [kekrê kullı] eğri elli, hırsız

кәкре-бөкре [kekre-bökrê] eğri büğrü

кәкрелек [kekrêlêk] eğrilik

кәкрелән- [kekrêlen-] eğrilmek

кәкресызыклы [kekrêsızıklı] eğri çizgili

кәкрәй- [kekreu-] 1. eğrilmek; 2. *mec.* ölmek

кәкрәйт- [kekreyt-] eğriltmek

кәлам [kelam] kelâm ◇ **кәламе-хикмәт** [kelâmê-hikmet] Kur'an-ı Kerim; **кәламе-шәриф** [kelamê-şerif] Kur'an-ı Kerim ve Hadîs-i şerifler

кәлигә [kelige] hayvan yemi olarak kullanılan şalgam

кәлимә [kelime] kelime

кәлтә [kelte] kertenkele ◇ **кәлтә елан(ы)** [kelte yılan(ı)] kurnaz ve çevik kadın

кәлчәк [kelçek] parlak pullu bir cins balık

кәлшә [kelşe] otluk ekin

кәләвә [keleve] revani

кәләпүш [kelepüş] kellepuş

кәләпүшче [kelepüşçê] kellepuşçu

кәләш [keleş] nişanlı kız

кәлҗемә [kelcême] külbastı, pirzola

кәмаләт [kemalet] kemâlet, olgunluk

кәманча [kemança] kemençe

кәмит [kemit] sirk oyunu

кәмитче [kemitçê] sirk oyuncusu

кәмитчелек [kemitçêlêk] 1. sirk oyunculuğu; 2. komedyenlik

кәнди [kendi] çanak; çorba kâsesi

кәндил [kendil] kandil

кәнизәк [kenizek] cariye

кәнитил [kenitil] 1. sırma, tırtıl; 2. zahmet; engel

кәнитилле [kenitillê] zahmetli (*iş*)

кәнсәләр [kenseler] kançilarya, kalem odası

кәнтәй [kentey] 1. kancık, dişi köpek; 2. sövme sözü

кәнтәйлән- [kenteylen-] kancık olmak, arsızlanmak

кәнфит [kenfit] şekerleme

кәнфитлән- [kenfitlen-] yılışmak, dalkavukluk etmek

кәнәфи [kenefi] kanepe

кәпрәй- [keprey-] kurum satmak, kabarmak

кәпәч [kepeç] en basit başlık, basit kellepuş, takke ◇ **кәпәч борын** [kepeç borın] domuz

кәпәчлә- [kepeçle-] bitirmek, tamamlamak

кәрамәт [keramet] keramet; **кә-**

рамәт иясе [keramet iyesê] keramet sahibi

кәрамәтле [kerametlê] kerametli

кәрамәтче [kerametçê] kerametçi gösterici

кәрбәз [kerbez] zarif elbiseli

кәрбәзлек [kerbezlêk] zariflik

кәрбән [kerben] bir hayli çok, ağır

кәрван [kervan] kervan

кәрвансарай [kervansaray] kervansaray

кәрванчы [kervançı] kervancı

кәрешкә [kerêşke] yabani fiğ

кәрзин [kerzin] sepet, sele, zembil

кәркәдән [kerkeden] gergedan

кәрлә [kerle] cüce, bodur, bücür

кәрниз [kerniz] korniş

кәррә [kerre] kere, defa

кәрт [kert] kart, oyun kâğıdı

кәртле [kertlê] kâğıt oyunu

кәртче [kertçê] kağıt oyuncusu, kumarbaz

кәрче- [kerçi-] ekşimek

кәрчемә [kerçême] ekşime, asit

кәрәз [kerez] petek

кәрәзле [kerezlê] petekli

кәрәкә [kereke] sazangillerden bir tür tatlı su balığı

кәс [kes] sürüldüğünde çimenleri ile birlikte yatmış toprak

кәсеп [kesêp] kesp; kazanma; **кәсеп ит-** [kesêp it-] kesp etmek, kazanmak

кәсепләнә- [kesêplen-] kazanmak, çalışıp kazanmak

кәсептәш [kesêpteş] çalışma arkadaşı, meslektaş

кәсепче [kesêpçê] küçük esnaf

кәслә- [kesle-] çimen kaplamak

кәстрүл [kestrül] tencere

кәстәнә [kestene] kestane

кәсә [kese] kâse

кәсәбәче [kesebeçê] iş adamı

кәсәфәт [kesefet] kötü tesir; **кәсәфәтең йогар** [kesefetêng yogar] kötülüğün bulaşır

кәтермәч [ketêrmeç] peksimet

кәтмән [ketmen] çapa

кәттә [kette] 1. en büyük; 2. kızların sevdiği genç, yavuklu

кәтүк [ketük] makara

кәфен [kefên] kefen

кәфенлек [kefênlêk] kefenlik

кәфенлә- [kefênle-] kefenlemek

кәчеркә [keçêrke] yeni doğmuş bebeğin sırtında çıkan kıl

кәшемир [keşêmir] kaşmir, keşmir kumaşı

кәшеф [keşêf] keşif; **кәшеф ит-** [keşef it-] keşfetmek

кәшәкханә [keşekhanê] mozole

кәшәкә [keşeke] çengelli sopa; **кәшәкә таяк** [keşeke tayak] hokey sopası

кәүсә [keüse] ağacın esas gövdesi

кәүсәр [keüser] kevser

кәҗә [kece] keçi; **кәҗә бәтие (бәрәне)** [kece betiyê (berenê)] oğlak; **кәҗә гөмбәсе** [kece gömbesê] keçi mantarı; **кәҗә имчәге** [kece imçegê] keçi memesi bitkisi; **кәҗә мөгезе** [kece mögêzê] keçi boynuzu; **кәҗә тәкәсе** [kece tekesê] erkek keçi, teke ◇ **кәҗә билеты** [kece bilêtı] devlet işinde çalışmayı engelleyen belge; **кәҗә**

калдыр- [kece kaldır-] oyunda yenmek

кәҗәле [kecelê] inat, kapris

кәҗәлән- [kecelen-] inatlaşmak

кәҗәсакал [kecesakal] keçi sakalı (*bitki*)

кәҗүл [kecül] keçi derisinden elde edilen gön

көбә [köbe] 1. zırh halkası; 2. zırh gömlek

көбелә [köbêle] bir cins parazit çekirge

көбрә [köbre] bir çeşit tropikal bitki

көбәк [köbek] tüfek, top namlusu

көдрә [ködre] kıvırcık (*saç, tüy*)

көдрәлә- [ködrele-] kıvırcıklamak

көдрәлән- [ködrelen-] kıvırcıklanmak

көдрәләндер- [ködrelendêr-] kıvırcıklandırmak

көдрәләт- [kodrelet-] kıvırcıklatmak

көе [köyê] biçim, şekil ,tarz

көек [köyêk] 1. yanık (*yer*), 2. *mec.* hasret

көекле [köyêklê] hasretli

көен- [köyên-] hasretlik duymak, içi yanmak

көенеч [köyênêç] hasret, iç yanma ◇ **көенечкә каршы** [köyênêçke karşı] ne yazık ki

көенечле [köyênêçle] hasretli

көенчә [köyênçe] tarzda, biçimde, şekilde

көенә [köyêne] tarzda, biçimde, şekilde; (*belli bir vasıfta*) olarak

көз [köz] güz, son bahar

көзге I [közgê] güzdeki, son baharda, güz ~(s)i

көзге II [közgê] ayna

көзгелектә [közgêlêkte] son baharda, güzde

көзгече [közgêçê] aynacı

көзгәчә [közgeçe] güz vaktine kadar

көзен [közên] güzün

көзлек [közlêk] güzlük

көзли [közli] güzün, kıştan önce

көзлә- [közle-] güzlemek

көзән [közen] 1. kokarca; 2. kramp

көй I [köy] makam, melodi, beste; **көй көйлә-** [köy köyle-] makam ile seslenmek; **көй чыгаручы** [köy çıgaruçı] besteci

көй II [köy] tertip, ölçü; hâl, keyif; **көе кит-** [köyê kit-] düzeni bozulmak; **көйгә сал-** [köyge sal-] tertib etmek, düzenlemek

көй- [köy-] 1. göymek; az az yanmak; 2. hasretlenmek

көйгәләк [köygelek] 1. dertli, kaygılı; 2. bir cins kuş

көйдер- [köydêr-] 1. yakmak, yandırmak, göyündürmek, tütsülemek; 2. keçi iğdiş etmek

көйдергеч [köydêrgêç] yakıcı, acı

көйле I [köylê] yollu, yolunca, uygun

көйле II [köylê] besteli

көйлә- I [köyle-] yoluna koymak, düzenlemek

көйлә- II [köyle-] şarkı mırıldamak

көйләгеч [köylegêç] regülâtör, düzenleyici

көйлән- [köylen-] yoluna konmak

көйләнеш [köylenêş] yola konuş, yoluna konma

көйләп [köylep] beste ile

көйләп-чөйләп [köylep-çöylep] nasihat ile celb ederek

көйләүле [köyleülê] düzenlemeli

көйләүче [köyleüçê] düzenleyici

көймә I [köyme] kayık ◇ **көймә комга терәл-** [köyme komga têrel-] gemi karaya oturmak; şapa oturmak

көймә II [köyme] araba tentesi

көймәле [köymelê] tentesi olan (*araba, tekne*)

көймәче [köymeçê] tekne idarecisi, kaptan

көйрә- [köyre-] (*ateş*) yavaş yavaş harlamak

көйрәт- [köyret-] (*ateş*) harlatmak

көйсез I [köysêz] düzensiz, huysuz

көйсез II [köysêz] bestesiz, melodisiz

көйсезлек I [köysêzlêk] düzensizlik

көйсезлек II [köysêzlêk] bestesizlik, melodisizlik

көйсезлә- [köysêzle-] engel olmak, bozmak

көйсезлән- [köysêzlen-] huysuzlanmak, düzensizlenmek

көл [köl] kül

көл- [köl-] gülmek

көлдергеч [köldêrgêç] güldürücü

көлдер- [köldêr-] güldürmek

көлдерт- [köldêrt-] güldürtmek

көлемсерә- [kölêmsêre-] gülümsemek

көлемсәр [kölêmser] gülümser

көлеш [kölêş] gülme

көлеш- [kölêş-] gülüşmek

көлке [kölkê] 1. gülme; 2. gülünç ◇ **көлкегә калдыр-** [kölkêge kaldır-] gülünç vaziyete sokmak; **көлкегә җибәр-** [kölkêge ciber-] ciddiyetten uzaklaştırmak

көлкеле [kölkêlê] gülünç, güldürücü

көлле I [köllê] küllü

көлле II [köllê] küllî, hepsi, tamamı

көллек [köllêk] küllük

көллелек [köllêlêk] küllülük

көллә- [kölle-] küllemek

көлсу [kölsu] küllü, kül renginde

көлтә [költe] deste, demet; **көлтә бавы** [költe bavı] deste (demet) bağı; **көлтә бәйләгеч** [költe beylegêç] demet bağlayıcı makine

көлтәлә- [költele-] destelemek, demetlemek

көлтәче [költeçê] deste bağlayıcı, demet bağlayıcı

көлчә [kölçe] francala, küçük ekmek

көләпәрә [kölepere] geniş külâh, kukuleta

көләч [köleç] güleç

көләчлек [köleçlêk] güleçlik

көмеш [kömêş] gümüş; **көмеш сәрви** [kömêş servi] ak sedir ağacı

көмешкә [kömêşke] bir çeşit

evde yapılan alkollü içki

көмешлә- [kömêşle-] gümüşlemek, gümüş kaplamak

көмешлән- [kömêşlen-] gümüşlenmek

көмешсыман [kömêşsıman] gümüş renginde

көмешче [kömêşçê] gümüşçü

көмешчелек [kömêşçêlêk] gümüşçülük

көмән [kömen] yük, ağırlık, hamilelik

көмәнле [kömenlê] hamile, yüklü

көн [kön] gün ◇ **көн бозыл-** [kön bozıl-] hava bozulmak; **көн ит-** [kön it-] yaşamak; **көн кебек ачык** [kön kêbêk açık] gün gibi açık; **көн кичер-** [kön kiçêr-] gün geçirmek; **көн күрсәтмә-** [kön kürsetme-] gün göstermemek; **көн күр-** [kön kür-] gün görmek; **көн саен** [kön sayın] hergün; **көннәрдән бер көнне** [könnerden bêr könnê] günlerden bir gün

көнаралаш [könaralaş] gün aşırı

көнбагыш [könbagış] günebakan, ay çiçeği; **көнбагыш мае** [könbagış mayı] ay çiçek yağı

көнбатыш [könbatış] batı

көнгерә [köngêre] kanguru

көндез [köndêz] gündüz

көндезге [köndêzgê] gündüzdeki

көндезен [köndêzên] gündüzün

көндәге [köndegê] her gün

көндәгечә [köndegêçe] her günkü gibi

көндәлек I [köndelêk] gündelik

көндәлек II [köndelêk] günlük

көндәш [köndeş] 1. aynı erkek ile evli kadınlar; 2. rakiblerden her biri

көнен-төнен [könên-tönên] gece gündüz

көнитеш [könitêş] *bk.* **көнкүреш**

көнкүреш [könkürêş] yaşama tarzı, günlük, gündelik

көнлек I [könlêk] bir günlük

көнлек II [könlêk] günlük

көнлекле [könlêklê] günlüklü

көнлекләп [könlêklep] gün hesabına

көнлекче [könlêkçê] günlükçü

көнлекчелек [könlêkçêlêk] günlükçülük

көнлә- [könle-] (eşini) kıskanmak

көнләп [könlep] gün hesabı ile

көнләш- [könleş-] kıskanmak; imrenmek

көннән-көн [können-kön] günden güne

көнозын [könozın] gün boyunca

көн-төн [kön-tön] gece gündüz

көнче [könçê] kıskanç kimse

көнчел [könçêl] kıskanmağa düşkün

көнчелек [könçêlêk] kıskançlık

көнчелекле [könçêlêklê] kıskançlıklı

көнчыгыш [könçıgış] doğu; **көнчыгыш гыйлеме** [könçıgış gıylêmê] doğu bilimi, şarkiyat

көньяк [könyak] güney; **көньяк-көнбатыш** [könyak-könbatış] güney batı

көньяктагы [könyaktagı] güney-

deki

көньяшәр [könyaşer] ömrü bir günlük kelebek

көнәген [könegên] evvelki gün

көнүзәк [könüzek] günlük, gündelik, aktüel

көнҗет [köncêt] susam

көнҗәлә [köncele] öreke ◇ **көнҗәлә баш** [köncele baş] dağınık saçlı kadın; **көнҗәлә таягы** [köncele tayagı] öreke sopası

көпә [köpe] içi yün veya pamuk ile doldurulup yorgan gibi dikilen yelek

көпчәк [köpçek] teker, düzenteker; **көпчәк бүкәне** [köpçek bükenê] parmaklıklı ağaç tekerin mil kısmı

көпчәкле [köpçeklê] ağaçtan dolu tekerli

көпчәкче [köpçekçê] ağaçtan dolu teker yapıcı usta

көпшә [köpşe] içi boş bitki; ahşap ve madeni boru

көпшәк [köpşek] 1. yumuşak (toprak); 2. yumuşak, gevşek (*mes. bazu*)

көпшәклек [köpşeklêk] yumuşaklık, gevşeklik

көпшәкләндер- [köpşeklendêr-] yumuşaklandırmak, yumuşaltmak

көпшәклән- [köpşeklen-] içi boşalmak, yumuşaklanmak

көпшәле [köşpelê] içi boş boru gibi gövdesi olan

көпшәлән- [köpşelen-] içi boşalıp boru gibi gövdelenmek

көпә-көндез [köpe-köndêz] güpe gündüz

көр [kör] 1. hayvanî gücü çok olan hayvan; 2. semiz

көренде [körêndê] kar ve buz tümseği

көрлек [körlêk] semizlik, güçlülük

көрмәк [körmek] düğüm, boğum

көрмәклә- [körmekle-] düğümlemek

көрмәклән- [körmeklen-] düğümlenmek, (*dili*) dolaşmak

көрмәкләш- [körmekleş-] düğümleşmek, güreşmek

көрмәл- [körmel-] düğümlenmek, bağlanmak

көрпә I [körpe] 1. yeni doğan kuzu; 2. yeni doğan kuzu yünü ve benzeri yumşak yünler; 3. yumşak minder ◇ **көрпә баш** [körpe baş] 1. yumşak ve kısa saçlı kimse; 2. günahsız ve ahmak

көрпә II [körpe] un elendiğinde elekte kalan un ve kepek kalıntısı

көрсен- [körsên-] kaygılanma, kederlenme, mahzun olma gibi halleri ünlem ile bildirmek, ah, of, vah demek

көрт [kört] çok kar yığını

көртлек [körtlêk] keklik

көрчек [körçêk] sınır noktası ◇ **көрчеккә терәл-** [körçêkke têrel-] sınıra dikilmek, hiç bir imkânı olmamak

көрә- [köre-] kürümek, küremek

көрәгә [körege] içki kabı

көрәгәче [köregeçi] içki dağıtan

көрәй- [körey-] semirmek; güçlü olmak

көрәйт- [köreyt-] semirtmek; güçlendirmek

көрәк [körek] kürek

көрән [kören] yanık rengi, kahverengi; **көрән туфрак** [kören tufrak] kahverengi toprak

көрәнлән- [körenlen-] kahverengi olmak

көрәнсу [körensu] kahverengimsi

көрәш [köreş] güreş, yarış

көрәш- [köreş-] güreşmek

көрәштәш [köreştеş] aynı safta yer alan yarışçılardan her biri

көрәшче [köreşçê] güreşçi, yarışçı

көржә [körce] güleç çocuk

көс [kös] küçük balıklar sürüsü

көсмән [kösmen] kayık kıçında bulunup dümen vazifesi gören kürek

көсән- [kösen-] istemek

көт- [köt-] beklemek, gözetmek ◇ **көтмәгән жирдә(н)** [kötmegen cirde(n)] birdenbire, tesadüfen

көтәсегә, көтәчәккә [kötesêge, köteçekke] vadesiz, borç olarak

көтелмәгән [kötêlmegen] beklenmedik

көтелмәгәндә [kötêlmegende] beklenilmediğinde

көтепханә [kötêphane] kütüphane

көтмәгәндә [kötmegende] beklenmediğinde, aniden

көтү [kötü] sürü

көтүлек [kötülêk] sürü otlatılan yer, çayır

көтүләп [kötülep] grup ile

көтүче [kötüçê] 1. sürücü, çoban; 2. bek; **көтүче быргысы** [kötüçê bırgısı] çoban borusu; **көтүче кубызы** [kötüçê kubızı] çoban otu; **көтүче сумкасы** [kötüçê sumkası] 1. çoban çantası; 2. bir bitki; **көтүче энәсе** [kötüçê ênesê] kaktüse benzer bir bitki

көтүчелек [kötüçêlêk] çobanlık

көфер [köfêr] küfür

көферлек [köfêrlêk] küfürlük

көферлән- [köfêrlen-] küfür işlemek

көч [köç] güç, zor ◇ **көч политикасы** [köç politikası] baskı politikası; **көч түк-** [köç tük-] güç sarfetmek; **көч җиткәнчә** [köç citkençe] güç yettiğince; **көчтән тай-** [köçten tay-] halsizleşmek

көчек [köçêk] köpek yavrusu, enik

көчергәнеш [köçêrgenêş] 1. gerginlik; 2. gerilim, voltaj

көч-куәт [köç-kuet] güç kuvvet

көчкә [köçke] var gücü ile; zor

көчле [köçlê] güçlü

көчлелек [köçlêlêk] güçlülük

көчлелән- [köçlêlen-] güçlülenmek

көчлә- [köçle-] güç ile zorlamak

көчлән- [köçlen-] baskıya uğramak

көчләүле [köçleülê] zorlamalı

көчләүче [köçleüçê] zorlayıcı, zorba

көчсез [köçsêz] güçsüz

көчсезлек [köçsêzlêk] güçsüzlük

көчсезлән- [köçsêzlen-] güçsüzlenmek

көчсезләндер- [köçsêzlendêr-] güçsüzlendirmek

көч-хәл [köç-hel] güç hâl

көч-ярдәм [köç-yardem] güç ve

yardım

көчәй- [köçey-] gücü artmak, güçlenmek

көчәйт- [köçeyt-] gücünü artırmak, güçlendirmek

көчәйткеч I [köçeytkêç] güçlendirici, yükseltici

көчәйткеч II [köçeytkêç] *gr.* pekiştirici

көчән- [köçen-] gücünü toplamak

көчәнеш [köçenêş] güç toplama

көш! [köş] kış!

көшел I [köşêl] başaktan ayrılmış ekin yığını

көшел II [köşêl] su köstebeği

көшкеллән- [köşkêllen-] nazlanmak

көя [köye] güve

көяз [köyez] güvez

көязлек [köyezlêk] güvezlik

көязлән- [köyezlen-] güvezlenmek

көялә- [köyele-] güvelenmek

көяләк [köyelek] hüzünlü sesler çıkarıcı, kuşkucu

көялән- [köylen-] hüzünlü sesler çıkararak kaygılanmak

көяләнүчән [köyelenüçen] hüzünlenmeye düşkün, ağlamaklı

көянтә [köyente] su taşımakta kullanılan çığındırık terazi; **көянтә йолдыз(ы)** [köyente yoldız(ı)] terazi yıldızı ◇ **көянтә шикелле** [köyente şikêllê] terazi şekilli (*eğrileşmek*)

көянтәле [köyentelê] terazili

көҗәлә [köcele] hayvanlarda deri hastalıkları tedavi etmekte kullanılan bir cins ağaç ve bu ağacın öz suyu

күбавыз [kübavız] çok ağızlı parazit

күбаяк [kübayak] çok ayaklı böcek

күбек I [kübêk] köpük

күбек II [kübêk] köpüğe benzer bir çeşit yemek

күбекле [kübêklê] köpüklü

күбеклән- [kübêklen-] köpüklenmek

күбекләндер- [kübêklendêr-] köpüklendirmek

күбен- [kübên-] 1. şişirmek; 2. kıskançlık duymak (göstermek)

күбендер- [kübêndêr-] şişirtmek

күбесенчә [kübêsênçe] pek çoğu ile

күбурынлы [küburınlı] *mat.* çok hâneli

күбә [kübe] küçük ot yığını

күбәй- [kübey-] çoğalmak

күбәйт- [kübeyt-] çoğaltmak

күбәйтү [kübeytü] çoğaltma

күбәк [kübek] ekini bacağından ayırmağa yarayan sopanın sapı

күбәлә- [kübele-] küçük yığınlar yapmak

күбәләк [kübelek] kelebek; **күбәләк корты** [kübelek kortı] kelebek kurdu; **күбәләк кар** [kübelek kar] ilk baharda yağan geniş yapraklı kar; **күбәләк чәчәк** [kübelek çeçek] kelebek çiçeği ◇ **күбәләк гомере** [kübelek gomêrê] kelebek ömrü; az ömür

күбәләклән- [kübeleklen-] kelebeklenmek

күбәү [kübeü] pek çok

күгелҗем [kügêlcêm] mavimt-

rak, mavimsi

күгелҗемлән- [kügêlcêmlen-] mavimtrak olmak

күгәл [kügel] yabani ördek

күгән I [kügen] köken

күгән II [kügen] menteşe

күгәнлек [kügenlêk] menteşelerin bittiği yer

күгәр- [küger-] 1. göğermek; 2. pas tutmak; küflenmek ◇ **күгәргән тавыш** [kügergen tavış] kısık ses

күгәрек [kügerêk] küf; pas

күгәрен- [kügerên-] gök rengine girmek

күгәрчен [kügerçên] güvercin

күгәрченем [kügerçênêm] güvercinim, güzelim

күз [küz] 1. göz, 2. ilmik; delik; **күз агы** [küz agı] göz akı; **күз алдында** [küz aldında] göz altında, önünde; **күз алмасы** [küz alması] göz yuvarlağı; **күз бу-** [küz bu-] göz bağlamak; **күз буучы** [küz buuçı] göz bağcı; **күз бәбәге** [küz bebege] göz bebeği; **күз бәйләш** [küz beyleş] göz bağlama; **күз врачы** [küz vraçı] göz doktoru; **күз кабагы** [küz kabağı] göz kapağı; **күз карасы** [küz karası] göz karası; **күз карашы** [küz karaşı] güz bakışı; **күз кыс-** [küz kıs-] göz atmak, göz kırpmak; **күз чокыры** [küz çokırı] göz çukuru; **күз үләне** [küz ülenê] göz otu; ◇ **күз агым** [küz agım] benim gözümün akı, güzelim; **күз алдында тот-** [küz aldında tot-] göz önünde tutmak; **күз алма-** [küz alma-] gözünü alamamak; **күз алыш-** [küz alış-] karşılıklı bakışmak; **күз ачкысыз** [küz açkısız] göz açtırmaz (*rüzgâr*); **күз ачып йомганчы** [küz açıp yomgançı] göz açıp yumuncaya kadar; **күз дә ачырма-** [küz de açırma-] göz açtırmamak; **күз буя-** [küz buya-] göz boyamak; **күз буяучы** [küz buyauçı] göz boyayıcı; **күз бәйлән-** [küz beylen-] göz göremeyecek hâle gelmek, hava kararmak; **күз дә йоммыйча** [küz de yommıyça] göz yummadan; **күз карасы кебек сакла-** [küz karası kêbêk sakla-] göz bebeği gibi saklamak; **күз күргән** [küz kürgen] göz görmüş, tanıdık, bildik; **күз сал-** [küz sal-] 1. göz atmak, 2. göz koymak; **күз тек-** [küz têk-] göz dikmek; **күз терә-** [küz têre-] göz dikmek; **күз ти-** [küz ti-] göz değmek; **күз тот-** [küz tot-] göz altında tutmak; **күз төш-** [küz töş-] gözün tutmak; **күз үлчәве белән** [küz ülçevê bêlen] göz kararıyle; **күз җит-** [küz cit-] göz yetmek; **күзгә бәрел- (ташлан-)** [küzge berêl- (taşlan-)] göze çarpmak; **күзгә бәреп (терәп)** [küzge berêp (têrep)] gözüne sokup; **күзгә төртсәң күренмәс** [küzge törtseng kürênmes] göze soksan görünmez (*karanlık*); **күзе ачык** [küzê açık] gözü açık; **күзе белән ашый** [küzê bêlen aşıy] gözü ile yiyiyor; **күздән кичер-** [küzden kiçêr-] gözden geçirmek; **күздән төш-** [küzden töş-] gözden inmek, otoritesini kaybetmek; **күземнән югал!** [küzêmnen yu-

gal] gözümden git!; **күзем чәчрәп чыксын!** [küzêm çeçrep çıksın] gözüm çıksın!; **күзен ач-** [küzên aç-] gözünü açmak; **күзен кан баскан** [küzên kan baskan] gözünü kan bürümüş

күзалла- [küzallla-] göz önüne getirmek

күзалмам! [küzalmam] göz elmam, güzelim

күзгә-күз [küzge-küz] göz göze

күзек- [küzêk-] göz değmek

күзектер- [küzêktêr-] göz değdirmek

күзелдерек [küzêldêrêk] at gözlüğü; toz *vb.* den korumak için takılan gözlük

күзикмәк [küzikmek] köz ekmeği

күз-колак [küz-kolak] göz kulak

күзле [küzlê] gözlü

күзле-башлы [küzlê-başlı] evlenmiş

күзлек [küzlêk] gözlük

күзлекле [küzlêklê] gözlüklü; **күзлекле елан** [küzlêklê yılan] gözlüklü yılan, kobra

күзлут [küzlut] gözlü ot

күзлә- I [küzle-] gözlemek

күзлә- II [küzle-] 1. göz aşısı yapmak; 2. iğne deliğine ip geçirmek

күзләвек [küzlevêk] delik, mazgal; buzlar arasında donmamış kalan yer (*mes. gölde*)

күзләштер- [küzleştêr-] yüzleştirmek

күзсез [küzsêz] gözsüz

күзсен- [küzsên-] nazar değmek

күзсендер- [küzsêndêr-] nazar değdirmek

күзчә [küzçe] (*bitki ağaç vb.*) göz

күзә- [küze-] *bk.* **күзлә-** I

күзәнәк [küzenek] petek gözü; hücre; gözenek

күзәнәкара [küzenekara] gözenekler (hücreler) arası

күзәнәкле [küzeneklê] gözenekli

күзәнәклеләр [küzeneklêler] gözenekliler

күзәнәкчел [küzenekçêl] gözenekleri olan

күзәт- [küzet-] gözetmek, gözetlemek

күзәтел- [küzetêl-] gözetilmek

күзәтеш [küzetêş] gözetiş

күзәтче [küzetçê] askerî keşif kolunda yer alan kimse

күзәтчелек [küzetçêlêk] askerî keşifçilik

күзәтү [küzetü] bakış, gözlem

күзәтүче [küzetüçê] gözetici, bakıcı

күзәтүчән [küzetüçen] gizlice bakıcı; gözetleyici; gözlemeye düşkün

күзәфә [küzefe] görüm, göz önünde, görülen yer

күзәфәсез [küzefesêz] açık (*öğretim*)

күк I [kük] gök, gök yüzü; **күк гөмбәзе** [kük gömbezê] gök kubbesi ◇ **күк белән җир арасында** [kük bêlen cir arasında] gök ile yer arasında; **күк күкрә** [kük kükre-] gök gürlemek; **күк терәве** [kük têrevê] gök direği, uzun boylu kimse; **күккә күтәр-** [kükke küter-]

göğe çıkarmak; **күктән төш-** [kükten töş-] gökten düşmek

күк II [kük] gök rengi, mavi; **күк сусын** [kük susın] gök süsen; **күк чәй** [kük çey] gök çay, yeşil çay; **күк ютәл** [kük yütel] gök bağmaca; **күк җиләк** [kük cilek] yaban mersini

күк III [kük] gibi

күкбаш [kükbaş] belemir, peygamber çiçeği

күкбүз [kükbüz] gök boz (*at*) ◇ **Күкбүз ат** [Kükbüz at] kutup yıldızı yanındaki bir yıldız

күке [kükê] guguk kuşu; **күке сабыны** [kükê sabını] biber gibi kırmızı çiçeklerini çıkaran bir cins çiçek; **күке яше** [kükê yeşê] orkide; **күке җитене** [kükê citênê] bir cins yosun ◇ **күке баш** [kükê baş] çok yanılan kimse, dikkatsiz

күкебаш [kükêbaş] ciğer otu

күкелдә- [kükêlde-] guguklamak

күкерт [kükêrt] 1. kükürt; 2. gök gürültüsü; **күкерт үләне** [kükêrt ülenê] kükürt otu

күкертле [kükêrtlê] kükürtlü

күкертлә- [kükêrtle-] kükürtlemek

күккүз [kükküz] peygamber çiçeği, gök kantaron

күклек [küklêk] göklük

күкле-яшелле [küklê-yeşêllê] 1. göklü yeşilli; 2. inişli çıkışlı ses

күклә- [kükle-] 1. köklemek; 2. aralıklı olarak düğümlemek; şilte, yorgan *vb.* dikmek

күкрәк [kükrek] göğüs; **күкрәк авыруы** [kükrek avıruı] göğüs ağrısı, verem; **күкрәк бакасы** [kükrek bakası] bronşit; **күкрәк зәхмәте** [kükrek zehmetê] göğüs ağrısı, verem; **күкрәк сөяге** [kükrek söyegê] göğüs kemiği ◇ **күкрәк белән каршы тор-** [kükrek bêlen karşı tor-] göğüs germek; **күкрәк как-** [kükrek kak-] göğüs kabartmak, büyüklenmek; **күкрәк киер-** [kükrek kiyêr-] göğüs kabartmak, kibirlenmek; **күкрәк сөте** [kükrek sötê] ana sütü; **күкрәк тавышы** [kükrek tavışı] göğüs sesi

күкрәкчә [kükrekçe] sütyen

күкрә- [kükre-] kükremek

күкрәүле [kükreülê] gürültülü

күксагыз [küksagız] sakız otu

күксе- [küksê-] küflenmek

күксел [küksêl] mavimsi

күкселлек [küksêllêk] mavimsilik, gökümsü

күкселлән- [küksêllen-] mavimsilenmek, göğermek

күкташ [küktaş] gök taşı

күкчәчәк [kükçeçek] peygamber çiçeği, gök kantaron

күкшел [kükşêl] boz

күкшә [kükşe] kestane kargası

күкәй [kükey] yumurta; **күкәй-ашар** [kükeyaşar] yumurta yiyici bir hayvan

күкәйлек [kükeylêk] yumurtalık

күкәйсыман [kükeysıman] yumurta gibi

күл [kül] göl

күлбуга [külbuga] balıkçıl

күлдәвек [küldevêk] su birikintisi, gölçük

күлем [külêm] 1. işe ara vererek azıcık yemek yemek; 2. bir sürümlük yer

күлләвек [kullevêk] su birikintisi, gölcük

күлмәк [külmek] gömlek

күлмәкчән [külmekçen] (*havanın soğuk olmasına rağmen*) bir tek gömlek giymiş

күлмәк-ыштан [külmek-ıştan] don gömlek

күләгә [külege] gölge ◇ **күләгә кебек йөр-** [külege kêbêk yör-] gölge gibi yürümek; **күләгә төшер-** [külege töşêr-] gölge düşürmek; **күләгә төш-** [külege töş-] gölge düşmek; **күләгәдә калдыр-** [külegede kaldır-] gölgede bırakmak; **күләгәдә калу** [külegede kalu] gölgede kalmak

күләгәле [külegelê] gölgeli ◇ **күләгәле як** [külegelê yak] gölgeli taraf

күләгәлек [külegelêk] gölgelik

күләгәлә- [külegele-] gölgelemek, gölge etmek

күләм [külem] ölçü birimi, hacmi; metre küp

күләмле [külemlê] çok büyük, hacimli

күләмчә [külemçe] hacimce, hacmine göre

күм- [küm-] gömmek

күмгеч [kümgêç] gömücü

күмдер- [kümdêr-] gömdürmek

күмел- [kümêl-] gömülmek

күмер [kümêr] 1. kömür; 2. taş kömürü, maden kömürü; **күмер яндыр-** [kümêr yandır-] odun kömürü yapmak; **күмер яндыручы** [kümêr yandıruçı] kömürcü ◇ **күмер итү** [kümêr itü] yok etmek, kül etmek

күмерле [kümêrlê] kömürlü

күмерлек [kümêrlêk] 1. kömürlük, 2. semaverin kömür yakılan yeri

күмерлән- [kümêrlen-] kömürlenmek

күмерләндер- [kümêrlendêr-] kömürlendirmek

күмерче [kümêrçê] kömürcü

күмерчелек [kümêrçêlêk] kömürcülük

күмәк [kümek] 1. ortak, müşterek; 2. ortak kollêktif; küme

күмәклек [kümeklêk] kümelik, çokluk; **күмәклек исем** [kümeklêk isêm] yalın isim

күмәкләп [kümeklep] hep beraber, ortaklaşa

күмәкләш- [kümekleş-] kümeleşmek, kooperatifleşmek

күмәкләштер- [kümekleştêr-] kümeleştirmek, kooperatifleştirmek

күмәкчелек [kümekçêlêk] kooperatifçilik

күмәртә [kümerte] toptan; götürü

күмәртәләп [kümertelep] toptan, bütünüyle

күмәч [kümeç] küçük ekmek

күмәчлек [kümeçlêk] küçük ekmeklik

күмәчче [kümeççê] küçük ekmekçi

күн I [kün] gön

күн II [kün] paranın tura tarafı

күн III [kün] eski bir para birimi

күн- [kün-] razı olmak

күндер I [kündêr-] göndermek

күндер- II [kündêr-] razı etmek,

uygunlaştırmak

күндәм [kündem] her şeye razı olan (*kimse*)

күндәмлек [kündemlêk] razılık

күнегү [künêgü] idman, talim

күнек- [künêk-] alışmak

күнектер- [künêktêr-] alıştırmak

күнекмә [künêkme] idman, talim *vb.* çalışmaların bir bölümü

күнлек [künlêk] günlük

күнче [künçê] göncü

күнчелек [künçêlêk] göncülük

күнә [küne] cıva

күнәк [künek] gön kova

күнәяк [küneyak] hindiba

күп [küp] çok; **күп баскычлы** [küp baskıçlı] çok merdivenli; **күп басулы** [küp basulı] çok arazili; **күп миллионлы** [küp millionlı] çok milyonlu; **күп мәгънәле** [küp megnelê] çok manalı; **күп санлы** [küp sanlı] çok sayılı; **күп сулы** [küp sulı] çok sulu; **күп сүзле** [küp süzlê] çok sözlü; **күп тармаклы** [küp tarmaklı] çok dallı; **күп томлы** [küp tomlı] çok ciltli; **күп фазалы** [küp fazalı] çok fazlı ◇ **күп чәйнәлгән** [küp çeynelgen] çok çiğnenmiş, fazla konuşulmuş; **күптән түгел** [küpten tügêl] yakında, son günlerde

күп- [küp-] köpürmek, hacmi artmak, kabarmak

күпбуын [küpbuın] çok terimli

күпбуынлы [küpbuınlı] çok terimli; çok kademeli

күпек: **күпек балыгы** [küpêk: küpêk balıgı] köpek balığı

күпер [küpêr] köprü

күпер- [küpêr-] kabarmak

күперен- [küpêrên-] kabarınmak

күпереңке [küpêrênkê] kabarmış, kabarık

күперт- [küpêrt-] köpürtmek, kabartmak

күперткеч [küpêrtkêç] kabartıcı, köpürtücü

күпертмә [küpêrtme] köpürtme, kabartma

күперчек [küpêrçêk] köprücük

күпкыйммәтле [küpkıymmetlê] *mat.* çok rakamlı

күпкыйммәтлелек [küpkıymmetlêlêk] çok rakamlı olma

күпкырлы [küpkırlı] 1. çok kenarlı; 2. etraflı

күпкырлык [küpkırlık] çok kenarlık

күпкырлылык [küpkırlılık] etraflılık

күпкә [küpke] çok defa; uzun sürecek, uzun bir müddet için

күплек [küplêk] çokluk

күпләп [küplep] çok olarak

күпләр [küpler] pek çok (*kimseler*)

күппочмак [küppoçmak] çok açı, çokgen

күппочмаклы [küppoçmaklı] çok açılı

күпсен- [küpsên-] 1. çok saymak; 2. artık (fazla) görmek, gereksiz bulmak

күптер- [küptêr-] kabartmak

күптермә [küptêrme] 1. kabartma; 2. kabartmalı yemek

күптән [küpten] çoktan, çok önce; **күптән көтелгән** [küpten kötêlgen] çoktan beri beklenen; **күп-**

тән үткән заман [küpten ütken zaman] *gr.* çoktan geçmiş zaman

күптәнге [küptengê] çok zamandan beri (*geleri*)

күптәннән [küptennen] eskiden beri

күптөрле [küptörlê] çok türlü, çeşitli

күптөрлелек [küptörlêlêk] çok çeşitlilik

күпче- [küpçê-] ekşiyerek kabarmak

күпчек [küpçêk] iğnedanlık

күпчелек [küpçêlêk] çoğunluk

күпьеллык [küpyıllık] çok yıllık

күпьяклы [küpyaklı] çok taraflı

күр- [kür-] 1. görmek; 2. becermek, başarmak ◇ **күр дә тор** [kür de tor] bak ne oldu; **күрер күзгә** [kürêr küzge] görür göze; **күрә торып** [küre torıp] göz göre göre

күргәз- [kürgez-] göstermek

күргәзмә [kürgezme] sergi

күргәзмәле [kürgezmelê] sergili

күргәзмәлелек [kürgezmelêlêk] sergilik

күрек I [kürêk] görk, güzellik

күрек II [kürêk] kürk

күрек III [kürêk] körük

күрекле [kürêklê] görkemli, güzel

күрексез [kürêksêz] görkemsiz, gösterişsiz

күрекче [kürêkçê] kürkçü

күрел- [kürêl-] görülmek

күрелмәгән [kürêlmegen] görülmemiş

күрем I [kürêm] (*kadınlar için*) aybaşı

күрем II [kürêm] fal

күремче [kürêmçê] falcı

күрен- [kürên-] görünmek

күренгәнчә [kürêngençe] görüldüğü gibi

күренекле [kürênêklê] meşhur, şanlı

күренексез [kürênêksêz] tanınmaz

күренеш [kürênêş] görünüş

күренмә [kürênme] görünme

күренүчәнлек [kürênüçenlêk] görüş uzaklığı

күреш- [kürêş-] görüşmek

күрештер- [kürêşter-] görüştürmek

күркә I [kürke] hindi ◇ **күркә кебек кабарын-** [kürke kêbêk kabarın-] hindi gibi kabarmak

күркә II [kürke] kozalak

күркәм [kürkem] görkem

күркәмлек [kürkemlêk] görkemlik

күркәмлән- [kürkemlen-] görkemlenmek

күррә [kürre] kör gibi; miyop

күрсәт- [kürset-] göstermek

күрсәтмәле [kürsetmelê] göstermeli

күрсәтмәлелек [kürsetmelêlêk] göstermelilik

күрше [kürşê] komşu; **күршекүлән** [kürşê-külen] kapı bir komşu

күршелек [kürşêlêk] komşuluk

күрше-тирә [kürşê-tire] komşular ve çevre

күрә [küre] göre; için

күрәгә [kürege] kuru kayısı

күрәзә [küreze] 1. geleceği bil-

me iddiasında bulunan (*kimse*); 2. falcı, bakıcı

күрәзәлек [kürezelêk] bakıcılık, falcılık; **күрәзәлек ит-** [kürezelêk it-] falcılık etmek

күрәзәче [kürezeçê] falcı

күрәзәчелек [kürezeçêlêk] falcılık

күрәлма- [kürelma-] kin duymak, nefret etmek

күрәлмаучылык [kürelmauçılık] kin, nefret

күрәләтә [kürelete] göre göre, bilerek

күрән [küren] bir çeşit içi dolu kamış

күрәсе [küresê] daha göreceği

күрәсең [küresêng] belki, galiba

күрәчәк [küreçek] görülecek(ler)

күсе [küsê] sıçan, fare

күсә [küse] köse

күсәк [küsek] 1. kalın sopa; 2. *mec.* ahmak

күсәкләш- [küsekleş-] sopa ile karşılıklı vuruşmak

күтәр- [küter-] yükseltmek, kaldırmak

күтәргеч [kütergêç] kaldıraç

күтәрел- [küterêl-] 1. yükselmek, kalkmak; 2. övünmek ◇ **күтәрелеп бәрел-** [küterêlêp berêl-] çok kızmak

күтәрелеш [küterêlêş] yükselme, kalkınma

күтәрелмә [küterêlme] 1. *gr.* yükselen; 2. açılır kapanır (*köprü*)

күтәрелмәле [küterêlmelê] *bk.* **күтәрелмә**

күтәрен- [küterên-] yüklenmek

күтәренке [küterênkê] 1. coşkun, heyecanlı; 2. fazla, çok aşırı

күтәренкелек [küterênkêlêk] 1. coşkunluk; 2. aşırılık

күтәрмә [küterme] yükseltilmiş kapı eğişi; rıhtım

күтәрткеч [kütertkêç] yükseltici, kriko

күтәрәм [küterem] bir kucak dolusu (*mes. odun*)

күч I [küç] 1. göç; 2. arı oğulu

күч II [küç] toprak yığını

күч- [küç-] göçmek

күчемле [küçêmlê] *gr.* geçişli

күчемлелек [küçêmlêlêk] *gr.* geçişlilik

күчемсез [küçêmsêz] *gr.* geçişsiz

күчемсезлек [küçêmsêzlêk] *gr.* geçişsizlik

күчен- [küçên-] göç etmek, göçmek

күченүче [küçênüçê] göç edici

күчер- [küçêr-] göçürmek; kopya etmek; **күчереп утырт-** [küçêrêp utırt-] fidanı bir yerden bir başka yere dikmek; **күчереп ялга-** [küçêrêp yalga-] fidan, ağaç aşılamak; **күчереп яз-** [küçêrêp yaz-] kopya etmek

күчергеч [küçêrgêç] şablon

күчерелмә [küçêrêlme] menkul

күчермә [küçêrme] kopya

күчерүче [küçêrüçê] kopyacı

күчеш [küçêş] göçme, değişme

күчмә [küçme] göçmen, göçen

күчмән [küçmen] göçmen (*kimse*)

күчтәнәч [küçteneç] hediye (*gıda*)

күчә [küçe] dar ve küçük sokak

күчән [küçen] lâhananın gövde kısmı

күчәр [küçer] mil

күчәт [küçet] fide, fidan

күчүче [küçüçê] göçmen

күш [küş] araba üstünde yarım kapalı kısım

күшек [küşêk] köşk

күшек- [küşêk-] soğuktan uyuşmak (bürüşmek)

күшле [küşlê] üstünde yarım kapalı kısmı olan (*araba*)

күшә [küşe] 1. dokumada arış iplikleriyle meydana getirilmiş saçak örmesi; 2. bitki kökü

күшә- [küşe-] geviş getirmek

күшәгә [küşege] örtü, saçak

күшәүчеләр [küşeüçêler] geviş getiriciler

күәс [kües] ahşap hamur kovası

күңел [küngêl] gönül ◇ **күңел азыгы** [küngêl azıgı] gönül gıdası; **күңел ач-** [küngêl aç-] gönül açmak; **күңел байлыгы** [küngêl baylıgı] gönül zenginliği; **күңел бул-** [küngêl bul-] gönül olmak, kanaat etmek; **күңел йомшар-** [küngêl yomşar-] gönül yumuşamak; **күңел кал-** [küngêl kal-] gönül kalmak; **күңел кошы** [küngêl koşı] gönül kuşu; **күңел кырыл-** [küngêl kırıl-] gönül kırılmak; **күңел күзе** [küngêl küzê] gönül gözü; **күңел суын-** [küngêl suın-] gönül soğumak; **күңел төш-** [küngêl töş-] gönül düşmek, meraklanmak; **күңел түрендә** [küngêl türênde] gönül baş köşesinde; **күңел эре-** [küngêl êrê-] gönül erimek; **күңел ярасы** [küngêl yarası] gönül yarası; **күңел ят-** [küngêl yat-] gönül yatmak; **күңел җит-** [küngêl cit-] gönül yetmek; **күңелгә кил-** [küngêlge kil-] gönüle gelmek; **күңелгә сал-** [küngêlge sal-] hatırında kaldırmak; **күңелгә ят-** [küngêlge yat-] gönüle yatmak; **күңелдән чык-** [küngêlden çık-] gönülden çıkmak; **күңелен күр- (тап-)** [küngêlên kür- (tap-)] gönlünü kazanmak; **күңелне бас-** [küngêlnê bas-] gönlünü ferahlandırmak; **күңелне кыр-** [küngêlnê kır-] gönlünü kırmak; **күңелне тырна-** [küngêlnê tırna-] gönlünü tırmalamak; **күңелнең кәгъбәсе** [küngêlnêng kegbesê] gönlünün kâ'besi

күңелдә [küngêlde] ezberde

күңелдән [küngêlden] ezberden

күңелле I [küngêllê] gönüllü (*asker vb.*)

күңелле II [küngêllê] sevinçli

күңеллелек [küngêllêlêk] gönüllülük, sevinçlilik

күңеллелән- [küngêllêlen-] ferahlanmak

күңелсез [küngêlsêz] neşesiz, dertli

күңелсезлек [küngêlsêzlêk] 1. neşesizlik; 2. kötülük, dert

күңелсезлә- [küngêlsêzle-] kötülük yapmak, dert olmak

күңелсезлән- [küngêlsêzlen-] kaygılanmak, dertlenmek

күңелчәк [küngêlçek] alçak gönüllü

- Л -

ла / лә- [la/le] söz ve fiil sonlarında şüphe, belki fonksiyonlu edat

лабиаль [labial'] dudaksıl

лабиринт [labirint] lâbirent

лаборант [laborant] lâborant

лаборатор [laborator] lâboratuar ~ (s)i

лаборатория [laboratoriya] lâboratuar

лабырда- [labırda-] ağız kalabalığı ile söylemek

лабырдык [labırdık] ağız kalabalığı ile söyleyen kimse

лава [lava] lâv

лавка [lavka] dükkân

лавр [lavr] defne

лавсан [lavsan] bir çeşit sentetik kumaş

лагерь [lagêr'] kamp

ладья [ladya] kale (*satrançta*)

лаек [layık] lâyık

лаеклы [layıklı] lâyık, hak etmiş

лаексыз [layıksız] lâyık olmayan

лазарет [lazarêt] revir

лазер [lazêr] lâzer

лазим [lazim] lâzım

лай [lay] çamur

лайка I [layka] Sibirya köpeği

лайка II [layka] yumşak deri

лайла [layla] sümüksü madde

лайлалан- [laylalan-] sümüklenmek, salyalanmak

лайлалы [laylalı] sümüklü, salyalı

лайлач [laylaç] salyangoz

лайнер [laynêr] büyük gemi

лак [lak] lâka, vernik

лакан [lakan] dağar

лакей [lakêy] hizmetçi, uşak

лакейларча [lakêylarça] uşak gibi, yaltakça

лакейлык [lakêylık] uşaklık; yaltakçılık

лакировкала- [lakirovkala-] lâkalamak, verniklemek, parlatmak

лакировкачы [lakirovkaçı] lâkacı, vernikçi, parlatıcı

лакла- [larla-] parlatmak

лаклы [laklı] lâkalı

лакмус [lakmus] turnusol

лакылда- [lakılda-] lakırdamak

лакылдык [lakıldık] geveze

лалә [lale] lâle; **лалә чәчәге (гөле)** [lale çeçegê (gölê)] lâle çiçeği (gülü)

лампа [lampa] lâmba

ландыш [landış] inci çiçeği

ландшафт [landşaft] manzara

лап [lap] lâp (*ünlem*)

лапас [lapas] hayvan damı

лап-лоп [lap-lop] lap lup (*ünlem*)

лапта [lapta] sopa ile oynanan top oyunu

лаптырда- [laptırda-] lap lap yürümek, sallanmak

лапшык [lapşık] sarkık

лапылда- [lapılda-] lök gibi (*oturmak*)

лапыр-лопыр [lapır-lopır] lapır lupur (*ünlem*)

лар [lar] un sandığı

ларёк [laryok] ahşap dükkân

ларёкчы [laryokçı] dükkancı

ларингит [laringit] bir çeşit gırtlak hastalığı

лассо [lasso] kement

лауреат [laurêat] armağan (ödül) sahibi

лаф [laf] lâf; **лаф ор-** [laf or-] çok övünmek, mübalâga etmek; **лаф оручы** [laf oruçı] yalancı

лафет [lafêt] top arabası, kundak

лафетлы [lafêtlı] kundaklı

лач I [laç] çok ıslak

лач(т) II [laç (t)] ıslak bir nesne ile vurulduğunda çıkan ses, vıç, vıç sesi

лачкылда- [laçkılda-] vıcıklamak

лач-лоч [laç-loç] sakız çiğneme sesi

лачын [laçın] lâçın

лашман [laşman] *esk.* ağaç kesmek ve sal yapmak ile meşgul olma, tomrukçuluk

лашманчы [laşmançı] ağaç kesmek ve sal yapmak üzere kullanılan mahküm, tomrukçu

лашманчылык [laşmançılık] *bk.* **лашман**

лаштырда- [laştırda-] bol ayakkabı ile yürümek

лаштыр-лоштыр [laştır-loştır] haşır huşur

лаякыл [layakıl] çok sarhoş, ayağında duramaz

лебёдка [lêbyodka] vinç

легаль [lêgal'] açık, meşru, kanunî

легальлек [lêgallêk] meşruluk, kanunîlik

легальләш- [lêgalleş-] meşrulaşmak, kanunîleşmek

легальләштер- [lêgalleştêr-] meşrulaştırmak, kanunîleştirmek

легенда [lêgênda] efsane, masal, rivayet

легендар [lêgêndar] efsane kahramanı gibi

легион [lêgion] çok sayılı askeri birlik

легионер [lêgionêr] asker er

легирла- [lêgirla-] esas metale başka metaller katarak sağlamlaştırmak

ледерин [lêdêrin] sentetik gön

лезвие [lêzviyê] jilet

лейборист [lêyborist] İngiliz işçi partisi üyesi

лейтенант [lêytênant] teğmen

лекало [lêkalo] pistole, eğri gönye

лексик [lêksik] kelime bilimi ~ (s)i

лексика [lêksika] kelime hazinesi

лексикографик [lêksikografik] sözlükçülük ~ (s)i

лексикография [lêksikografiya] sözlükçülük

лектор [lêktor] konferansçı

лекторий [lêktoriy] konferans yeri

лекция [lêktsiya] konferans, ders, tebliğ, konuşma

лента [lênta] şerit, film

лепелдә- [lêpêlde-] (*yürek, kanat*) çarpmak

лепелдәк [lêpêldek] kelebek kanadı; çiçek yaprağı

лепердә- [lêpêrde-] ağaç yaprakları hışırdamak

лепкə [lêpke] bıngıldak
летаргик [lêtargik] letarji ~ (s)i
летаргия [lêtargiya] uyku hastalığı, letarji
летучка [lêtuçka] kısa toplantı
лиана [liana] sarmaşık
либерал [libêral] liberal
либерализм [libêralizm] liberalizm
либераллан- [libêrallan-] liberal olmak
либераль [libêral'] liberal
либеральлек [libêral'lêk] liberallik
либретто [librêtto] libretto
либретточы [librêttoçı] libretto yazarı
лига [liga] lig, birlik
лидер [lidêr] lider
лидерлык [lidêrlık] liderlik
ликбез [likbêz] Abi okulu
ликвидатор [likvidator] tasfiyeci
ликвидация [likvidatsye] tasfiyecilik; tasfiye
ликвидациялə- [likvidatsiyele-] tasfiye etmek
ликер [likyor] likör
лилипут [liliput] cüce
лимит [limit] limit
лимон [limon] limon; **лимон сарысы** [limon sarı] limon sarısı
лимонад [limonad] limonata
лимузин [limuzin] limuzin
лимфа [limfa] lenf
лингвист [lingvist] dilci, dil bilgini
лингвистик [lingvistik] dilcilik ~ (s)i
лингвистика [lingvistika] dil bilimi
линейка [linêyka] 1. cetvel; 2. ayakta yapılan toplantı
линза [linza] mercek
линия [liniya] çizgi
линкор [linkor] zırhlı harp gemisi
линолеум [linolêum] linol
линотип [linotip] linotip
линотипчы [linotipçı] dizgici
лира [lira] 1. lira; 2. lir, çalgı âleti
лирик [lirik] lirik
лирика [lirika] lirik şiirler
лирокойрык [lirokoyrık] bir cins Avustralya kuşu
листовка [listovka] bildirge, beyanname
литография [litografiya] taş basma
литр [litr] litre
лифт [lift] asansör
лифтчы [liftçı] asansörcü
лифчик [lifçik] sütyen
лихач [lihaç] trafik kaidelerine uymayan kimse
лихачлык [lihaçlık] trafik kaidelerine uymamalık
лицей [litsêy] lise
лобзик [lobzik] kıl testere
логарифм [logarifm] logaritma
логарифмик [logarifmik] logaritma ~ (s)i
логик I [logik] mantık ~(s)i
логик II [logik] mantıkçı
логика [logika] mantık
логикалы [logikalı] mantıklı
логикасыз [logikasız] mantıksız
логопед [logopêd] kötü konuşan çocuklara konuşma öğreten hekim

логопедия [logopêdiya] konuşmayan çocuklara konuşma öğretme ilmi

лоджия [lodjiya] iç balkon

ложа I [loja] silâh kundağı

ложа II [loja] loca

лозунг [lozung] slogan

локаль [lokal'] mevziî

локальләштер- [lokalleştêr-] mevziîleştirmek

локатор [lokator] radar

локаут [lokaut] lokavt

локма [lokma] lokma

локомотив [lokomotiv] lokomotif

лом [lom] küskü; hurda demir

ломбард [lombard] rehin, rehin sandığı

лопырда- [lopırda-] rüzgâr tesiriyle asılı çamaşırların çıkardığı sesi bildirir; hışırdamak

лорд [lord] lord

лорнет [lornêt] tiyatro *vb.* seyir işlerinde kullanılan saplı gözlük

лотерея [lotêrêya] piyango

лото [loto] tombala

лоток [lotok] tabla

лотос [lotos] lotus

лоцман [lotsman] deniz kılavuzu, kılavuz kaptan

лояль [loyal'] görünüşte rejime bağlı (*kimse*)

лояльлек [loyallêk] görünüşte rejime bağlılık

луза [luza] bilardo topu torbası

лупа [lupa] büyüteç

лыбырда- [lıbırda-] hışırdamak

лыбырдык [lıbırdık] hışırtılı

лыгырдавык [lıgırdavık] geveze, lâkırdılı

лыгырда- [lıgırda-] gevezelik etmek, lâkırdamak

лыгырдык [lıgırdık] geveze (*kimse*)

лыгыр-лыгыр [lıgır-lıgır] lakır lakır (*ünlem*)

лыкылда- [lıkılda-] çok ve anlaşılmaz şekilde söylemek

лыпырда- [lıpırda-] hışırdamak

лырт-лырт [lırt-lırt] yavaş yürüşte çıkan ses

лычкылда- [lıçkılda-] şapırdamak

лычкылдат- [lıçkıldat-] şapırdatmak

лычма [lıçma] ıslak (*elbise vb.*)

лышк [lışk] burun çekme sesi

льгота [l'gota] imtiyaz

люк [lyuk] kaporta

люкс [lyuks] lüks

люпин [lyupin] acı bakla

лютеран [lyutêran] lüteryen, lüterci; **лютеран дине** [lyutêran dinê] lüter dini

люцерна [lyutserna] yonca

ляпис [lyapis] cehennem taşı

лә / ла [le / la] söz ve fiil sonunda şüphe, belki fonksiyonlu edat.

ләбаса [lebasa] tasdik, inkâr, soru, ümit, şüphe fonksiyonlu ki, ya, yani ile paralel bir edat

ләвәш [leveş] lavaş yemeği

ләгънәт [legnet] lânet ◇ **ләгънәт ор-** [legnet or-] lânete uğramak; **ләгънәт укы** [legnet ukı-] lânet okumak

ләгънәтле [legnetlê] lânetli

ләгънәтлә- [legnetle-] lânetlemek

ләгән [legen] legen

ләззәт [lezzet] lezzet
ләззәтле [lezzetlê] lezzetli
ләззәтлән- [lezzetlen-] lezzetlenmek
ләззәтсез [lezzetsêz] lezzetsiz
ләзиз [leziz] leziz
ләйсән [leysen] leysen, nisan yağmuru
ләкин [lekin] lâkin, ama
ләкләк [leklek] leylek
ләкшә [lekşe] 1. erişte; 2. gelinin kocası evinde pişirdiği ilk çorba
ләкәтә [lekete] olmayan bir iş ve netice için övünme, çalım ◇ **ләкәтә сат- (сук-)** [lekete sat-(suk-)] çalım satmak (*vurmak*)
ләлә [lele] lâle
ләм [lem] su dibinde biriken mineralli tortu
ләмкә [lemke] *esk.* nehir gemilerini akıntıya karşı yürütmek için at ile çekerken kullanılan geniş ve kalın kayış ◇ **ләмкә тарт** [lemke tart-] kayış çekmek, işin en ağır tarafını yüklenip yürütmek
ләм-мим [lem-mim] Lâm Mim, hiç bir şey deme! ◇ **ләм-мим әйтмә-** [lem-mim eytme-] hiç bir şey dememek
ләперә [lepêre] iyileşmez çıban
ләтчә [letçe] 1. gelincik (*hayvan*); 2. sevimli ve vahşî kadın
ләх [leh] sızma derecesinde sarhoş; **ләх бул-** [leh bul-] sarhoşluktan sızmak
ләхет [lehêt] lâhit
ләчтит [leçtit] safsata, gevezelik; **ләчтит сат-** [leçtit sat-] dedikodu etmek
ләү [leü] ejderha; **ләү елы** [leü yılı] ejderha yılı
ләүкә [leüke] hamamda göbek taşı vazifesi gören seki
ләүхә [leühe] levha
ләңгелдек [lengêldêk] havlayıcı
ләңгелдә- [lengêlde-] (*fino köpeği*) havlamak
ләң-ләң [leng-leng] fino köpeği havlama sesi
лөгать [lögat] lügat, sözlük
лөгатьлек [lögatlêk] sözlük madde başları
лөгатьче [lögatçê] sözlükçü

- М -

мавзолей [mavzolêy] mozole, anit mezar; türbe

мавыгучан [mavıguçan] hevesli

мавык- [mavık-] heveslenmek

мавыктыр- [mavıktır-] heveslendirmek

мавыктыргыч [mavıktırgıç] cazip (*iş*)

магазин [magazin] mağaza

магик [magik] büyüleyici

магистраль [magistral'] ana yol

магнит [magnit] mıknatıs; **магнит кыры** [magnit kırı] manyetik saha; **магнит угы** [magnit ugı] pusula ibresi

магнитландыр- [magnitlandır-] manyetiklenmek

магнитланыш [magnitlanış] manyetikleniş

магнитла- [magnitla-] manyetiklemek

магнитлы [magnitlı] manyetikli, mıknatıslı

магнитлылык [magnitlılık] manyetiklilik

магнитофон [magnitofon] teyp

магнитсыз [magnitsız] manyetiksiz

магнитсызлан- [magnitsızlan-] manyetiksizlenmek

магнитсызландыр- [magnitsızlandır-] manyetiksizlendirmek

маемла- [mayımla-] tıka basa yemek, bıkmak

маемлат- [mayımlat-] tıka basa yedirmek, bıktırmak

маемсыра- [mayımsıra-] çok yiyerek içi bayılacak hâle gelmek

маза [maza] rahatlık, keyif; meze

мазалы- [mazalı-] rahatlı, mezeli

мазар [mazar] 1. mezar; 2. falan, filân; **кеше-мазар** [kêşê-mazar] insan filân

мазасыз [mazasız] rahatsız, mezesiz

мазасызла- [mazasızla-] rahatsız etmek

мазасызлан- [mazasızlan-] rahatsızlanmak

мазлум [mazlum] mazlum

мазут [mazut] mazot

мазутла- [mazutla-] mazotlamak

мазутлы [mazutlı] mazotlu

май I [may] yağ; **май атла-** [may atla-] yağ çıkarmak; **май яз-** [may yaz-] yağ ayırmak; **май бизләре** [may bizlerê] yağ bezleri ◇ **мае чыкмас** [mayı çıkmas] faydasız (*iş, çalışma*); **маена чыдый алмый** [mayına çıdıy almıy] varlıktan bozulmak; **май кап!** [may kap] sus!; **май кебек (шикелле)** [may kêbêk (şikêllê)] yağ gibi uygun (*gelmek*); **майда йөз-** [mayda yöz-] yağda yüzmek, çok zengin olmak

май II [may] mayıs; **май коңгызы** [may konggızı] mayıs böceği

майла- [mayla-] 1. yağlamak; 2. rüşvet vermek; **майлаган кебек** [maylagan kêbêk] yağlanmış gibi, yağ gibi

майлавыч [maylavıç] yağ fırçası

майлан- [maylan-] yağlanmak

майландыр- [maylandır-] yağlandırmak

майлап-җайлап [maylap-caylap] yağlayıp ballayıp

майлаучы [maylauçı] yağlayıcı

майлач [maylaç] yağlı gibi parlak (*yüz*)

майлы [maylı] yağlı; **майлы буяу** [maylı buyau] yağlı boya; **майлы гөмбә** [maylı gömbe] yağlı mantar ◇ **майлы калҗа** [maylı kalca] yağlı lokma

майлык [maylık] yağlık

майлылан- [maylılan-] yağlılanmak

майлыландыр- [maylılandır-] yağlılandırmak

майлылык [maylılık] yağlılık

маймыл [maymıl] maymun; **маймыл агачы** [maymıl agaçı] maymun ağacı; **маймыл-кеше** [maymıl-kêşê] yarı maymun insan

маймыллан- [maymıllan-] maymunlanmak

маймылсыман [maymılsıman] maymun gibi

маймыч [maymıç] balık yavrusu

майсызла- [maysızla-] yağsızlamak

майсызлан- [maysızlan-] yağsızlanmak

майсызландыр- [maysızlandır-] yağsızlandırmak

майсыккыч [maysıkkıç] yağ çıkarıcı âlet

майтар- [maytar-] 1. saldırıyı püskürtmek; 2. *mec.* çok büyük iş görmek

майчы [mayçı] yağcı

майүлчәгеч [mayülçegêç] yağ ölçüsü

макмыр [makmır] mahmur

макмырла- [makmırla-] mahmurlamak

максат [maksat] maksat; **максат ит-** [maksat it-] maksat etmek

максатлы [maksatlı] maksatlı

максатсыз [maksatsız] maksatsız

максатча [maksatça] maksada göre

максатчалык [maksatçalık] maksada uygunluk

максатчан [maksatçan] maksadına uygun hareket eden (*kimse*)

максатчанлык [maksatçanlık] maksada uygunluk

максималь [maksimal'] maksimal

максимум [maksimum] maksimum

макта- [makta-] övmek

мактан- [maktan-] övünmek

мактанчык [maktançık] övünen (*kimse*)

мактанчыклык [maktançıklık] övünmeğe düşkünlük

мактаныч [maktanıç] övünmeğe değer

мактаныш- [maktanış-] karşılıklı övünmek

мактау [maktau] övme, medih, sitayiş

мактаулы [maktaulı] övülmüş

мал I [mal] mal; **мал ит-** [mal it-] hayvanı iyice yetiştirmek; **мал**

караучы [mal karauçı] hayvan bakıcısı; **мал керт-** [mal kêrt] hayvanı ağıla toplamak

мал II [mal] mülk, taşınır ve taşınmaz mal

малай [malay] oğlan, oğul, erkek çocuk ◇ **малай актыгы** [malay aktıgı] tekne kazıntısı

малайларча [malaylarça] oğlanlar gibi

малайлык [malaylık] 1. oğlanlık; 2. akılsızlık, tecrübesizlik, çocukluk

малай-салай [malay-salay] oğlan ve delikanlı

малбагар [malbagor] çoban

малкуар [malkuar] kâr sağlamada becerikli ve başarılı kimse

малкура [malkura] ağıl çiti, ağıl

маллы [mallı] 1. mallı; 2. zengin (*kimse*)

мал-мөлкәт [mal-mölket] mal mülk

мал-туар [mal-tuar] mal davar

малчылык [malçılık] hayvan yetiştirme

мамык [mamık] pamuk; **мамык бете** [mamık bêtê] pamuk biti; **мамык түшәк** [mamık tüşek] pamuk döşek

мамыкашар [mamıkaşar] pamuk yiyici böcek

мамыкбаш [mamıkbaş] pamuk gibi bir cins ot

мамыкландыр- [mamıklandır-] pamuklandırmak

мамыклан- [mamıklan-] pamuklanmak

мамыклы [mamıklı] pamuklu

мамыкчы [mamıkçı] pamukçu

мамыкчыл [mamıkçıl] pamuk gibi

мамыкчылык [mamıkçılık] pamukçuluk

ман- [man-] banmak, boyamak

манара [manara] minâre

мандат [mandat] manda, imtiyaz

мандолина [mandolina] mandolin

манёвр [manyovr] manevra; **манёвр яса-** [manyovr yasa-] manevra yapmak

манёврла- [manyovrla-] manevralamak

манёврлы [manyovrlı] manevralı

маневрчан [manevrçan] manevraya düşkün; kolay manevra yapan

манзара [manzara] manzara

маникюр [manikyur] manikür

манифест [manifêst] manifesto, bildiri

манма [manma] banma, ıslak

манты- [mantı-] biraz iyileşmek

мантыйк [mantıyk] mantık

манчы- [mançı-] suya batırıp çıkarmak

манчыл- [mançıl-] ıslanmak, suya düşmek

марал [maral] geyik

марафон [marafon] maraton

маринад [marinad] turşu, turşu suyu

маринадла- [marinadla-] turşu kurmak

маринадлы [marinadlı] turşulu

марка [marka] 1. posta pulu; 2. marka

маркала- [markala-] 1. posta pulu yapıştırmak; 2. marka vurmak

марксизм [marksizm] marksizm

марксист [marksist] marksist

марксистик [marksistik] marksizm ~ (s)i

марля [marlya] sargı bezi, gazlı bez

март [mart] mart

мартен [martên] çelik fırını

мартенчы [martênçı] çelik fırıncı

марш [marş] marş

маршла- [marşla-] marş marş yürümek

масай- [masay-] mest olup gururlanmak

масайт- [masayt-] mest edip gururlandırmak

масаючан [masayuçan] mest olup gururlanmağa düşkün

масаючанлык [masayuçanlık] mest olup gururlanmağa düşkünlük

маска [maska] maske

маскалы [maskalı] maskeli

маскировка [maskirovka] sütre, örtü

маскировкалан- [maskirovkalan-] örtülmek, gizlenmek

маскировкалы [maskirovkalı] sütreli, gizli

масса I [massa] maddelerin hacim ve ağırlığı

масса II [massa] halk, kütle, ahali

массаж [massaj] masaj; **массаж яса-** [massaj yasa-] masaj yapmak

массажла- [massajla-] masajlamak

массажчы [massajçı] masajcı

масса-күләм [massa-külem] ahalinin hepsine âit

массалаш- [massalaş-] ahaliye yayılmak

массалаштыр- [massalaştır-] ahaliye yaymak

массачылык [massaçılık] halkçılık

мастер [mastêr] 1. kalifiye (*kimse*), usta, uzman; 2. işletme müdürü

масштаб [masştab] ölçü, mikyas

масштаблы [masştablı] ölçümlü, mikyaslı

масштаблык [masştablık] mikyas cetveli

мат [mat] (*satrançta*) mat

матавык [matavık] *mec.* engel, köstek

матавыкла- [matavıkla-] engellemek, kösteklemek

матавыклан- [matavıklan-] engellenmek, kösteklenmek

матавыклы [matavıklı] köstekli

маташ- [mataş-] 1. karşılıklı köstekleşmek, çelmeleşmek; 2. bir işi becermeye kalkışmak, denemek

маташтыр- [mataştır-] 1. kösteklemek; 2. denemek

матбага [matbaga] matbaa

матбугат [matbugat] matbuat

матбугатчы [matbugatçı] matbuatçı

матди [matdi] maddî

матдә [matde] madde

математик I [matêmatik] matematik ile meşgul olan kimse

математик II [matêmatik] matematik ~ (s)i; **математик мәсьәлә** [matêmatik mes'ele] matematik problemi

математика [matêmatika] matematik

материал [matêrial] materyal, malzeme

материализм [matêrializm] materyalizm

материаль [matêrial'] maddî

материя [matêriye] 1. nesne; 2. kumaş

матрас [matras] şilte; somya

матрос [matros] tayfa, deniz eri

матур [matur] güzel

матурай- [maturay-] güzelleşmek

матурайт- [maturayt-] güzelleştirmek

матуркаем [maturkayım] güzelim

матурла- [maturla-] güzellemek, bezemek, süslemek

матурлан- [maturlan-] güzellenmek

матурлат- [maturlat-] güzelletmek, süsletmek, güzelleştirmek

матурлык [maturlık] güzellik

матча [matça] hatıl

матәм [matem] mâtem; **матәм тот-** [matem tot-] matem tutmak

матәмле [matemlê] matemli

мах(ы): **мах(ы) бир-** [mah(ı): mah(ı) bir-] denemeden geçememek

махау [mahau] cüzam; **махау авыруы** [mahau avıruı] cüzam hastalığı

махсус [mahsus] mahsus, hususi

мач [maç] talih, şans, imkân; **мач бир-** [maç bir-] imkân vermek; **мач кил-** [maç kil-] şans vurmak

мачта [maçta] yelken direği

машина [maşina] makine

машиналаштыр- [maşinalaştır-] makineleştirmek

маэмай [maêmay] 1. çocuk dilinde köpek; 2. aşağılayıcı ibare

мая [maya] 1. maya; 2. fol; **мая йомырка** [maya yomırka] fol; **мая мал** [maya mal] sermaye

маяк [mayak] 1. fener; 2. işâret

маңкалы [mangkalı] sömüklü

маһир [mahir] mahir

маһирлык [mahirlık] mahirlik

медицина [mêditsina] tıp

мен- [mên-] binmek, çıkmak; **менеп бар-** [mênêp bar-] yukarı çıkmak; **менеп төш-** [mênêp töş-] çıkıp inmek

менге [mêngê] binit at, binek

мендер- [mêndêr-] bindirmek, yükseltmek

мендәр [mênder] yastık, minder

менә [mêne] işte, şimdi ◇ **менә генә** [mene gêne] yakın; **менә дигән!** [mêne digen] çok iyi; **менә сиңа кирәк булса!** [mêne singa kirek bulsa] hoppala!

менә-менә [mêne-mêne] şüphesiz ve yakın zamanda

мескен [mêskên] miskin

мескенлек [mêskênlêk] miskinlik

мескенләнә- [mêskênlen-] mis-

kinlenmek

металл [mêtall] metal, maden

металлургия [mêtallurgiya] metalürji

металчы [mêtalçı] madenci

металлы [mêtallı] madenli

метеоиярчен [mêtêoiyerçên] meteoroloji uydusu

метеор [mêtêor] meteor, gök taşı

метеорологик [mêtêorologik] meteorolojik

метеорология [mêtêorologiya] meteoroloji

метод [mêtod] metod, usul

методик [mêtodik] metodik

методологик [mêtodologik] metodolojik

метр [mêtr] metre

метрлап [mêtrlap] metrelerce

метрлы [mêtrlı] metreli

метро [mêtro] metro

мех [mêh] kıymetli kürk

механизация [mêhanizatsiye] mekanize

механизациялә- [mêhanizatsiyele-] makineleştirmek, mekanizasyonlaştırmak

механик I [mêhanik] mekanik ile uğraşan kimse

механик II [mêhanik] mekanik ~ (s)i

механика [mêhanika] mekanik

мехлы [mêhlı] kürklü

мехчы [mêhçı] kürkçü

мещан [mêşçan] maddeci

мещанлык [mêşçanlık] maddecilik

мең [mêng] bin sayısı; **мең бәла белән** [mêng bela bêlen] bin türlü belâ ile; **мең бәлагә бер җавап** [mêng belage bêr cavap] bin belâya bir cevap; **мең яшә** [mêng yeşe] bin yaşa

меңенче [mêngênçê] bininci

меңлә- [mêngle-] binlemek

меңләп [mênglep] bin kadar

меңнәрчә [mêngnerçe] binlerce

меңьяфрак [mêgyafrak] bin yaprak (*çok yapraklı bir cins ot*)

меңәр [mênger] biner

ми [mi] beyin ◇ **ми түн-** [mi tün-] baş dönmek; **мигә сең- (сеңеп кал-)** [mige sêng- (sêngêp kal-)] beyine sinmek (sinip kalmak); **мие юк** [miyê yuk] akılsız, beyinsiz

мизгел [mizgêl] 1. an, lâhza; 2. kısa zaman

мизгелсез [mizgêlsêz] vakitsiz; utanmaz

мизгелсезлән- [mingêlsêzlen-] arsızlanmak

микроашлама [mikroaşlama] mikro gübre

микроб [mikrob] mikrop

микроблы [mikborlı] mikroplu

микродөнья [mikrodönya] küçük dünya, mikroskop ile görülebilen dünya

микрон [mikron] mikron

микроскоп [mikroskop] mikroskop

микрофон [mikrofon] mikrofon

микъдар [mikdar] miktar

микъдарлы [mikdarlı] miktarlı

микән [miken] mi iken, mi imiş

микәнни [mikenni] mi iken ne, mi imiş ne

милек [milêk] mülk; **милек цензы** [milêk tsênzı] mülk sınırı

милекле [milêklê] mülklü
милекче [milêkçê] mülkçü
милиционер [militsionêr] milis, polis (*er*)
милиция [militsiya] milis; polis
милли [milli] millî
миллиард [milliard] milyar
миллиардлап [milliardlap] milyarlarca
миллиграмм [milligramm] miligram
миллиграммлы [milligrammlı] miligramlı
миллиметр [millimêtr] milimetre
миллиметрлы [millimêtrlı] milimetreli
миллион [million] milyon
миллионлы [millionlı] milyonlu
миллионынчы [millionınçı] milyonuncu
миллият [milliyet] milliyet
миллиятче [milliyetçê] milliyetçi
милләт [millet] millet
милләтара [milletara] milletler arası
милләттәш [milletteş] millettaş
милләтче [milletçê] milletçi, şöven(ist)
милләтчелек [milletçêlêk] milletçilik
миләш [mileş] üvez; **миләш агачы** [mileş agaçı] üvez ağacı; **миләш чыпчыгы** [mileş çıpçıgı] üvez kuşu
миләшлек [mileşlêk] üvez biten yer
миләүшә [mileüşe] menekşe; **миләүшә төс** [mileüşe tös] menekşe rengi
мимик [mimik] mimik ile ilgili
мимика [mimika] mimik
мин [min] ben
мине [minê] beni
миңа [minga] bana
миннән [minnen] benden
миндә [minde] bende
мина [mina] mayın
миналы [minalı] mayınlı
миначы [minaçı] mayıncı
минбеләмлек [minbêlemlêk] ben bilirimcilik
минеке [minêkê] benimki
минем [minêm] benim
минемчә [minêmçe] bence
минерал [minêral] mineral
минераль [minêral'] mineral, madeni
минималь [minimal'] çok az
минимум [minimum] minimum
министр [ministr] bakan
министрлык [ministrlık] bakanlık
мин-минлек [min-minlêk] bencilik
мин-минлекле [min-minlêklê] bencillikli
миномёт [minomyot] havan topu
миномётчы [minomyotçı] havan topçusu
минут [minut] dakika
минутлы [minutlı] dakikalı
минутлык [minutlık] dakikalık
минчел [minçêl] bencil
мирас [miras] miras; **мирас хокукы** [miras hokukı] miras hakkı
мирасчы [mirasçı] mirasçı
мирза [mirza] mirza
мисал [misal] misal ◇ **мисалы булмаган** [misalı bulmagan] em-

salsiz

мисаллы [misallı] misalli

мисалсыз [misalsız] misalsiz

мисез [misêz] beyinsiz

мистик [mistik] mistik ile ilgili

мистика [mistika] mistik

Мисыр [misır] Mısır; **мисыр бодае** [misır bodayı] mısır; **мисыр күгәрчене** [misır kügerçênê] kumru

митинг [miting] miting

миф [mif] mit

мифик [mifik] mitik

михнәт [mihnet] mihnet ◇ **михнәт чик- (күр-)** [mihnet çik- (kür-)] mihnet çekmek (görmek)

михнәтле [mihnetlê] mihnetli

мич [miç] kuzine, soba; **мич башы** [miç başı] soba üstü; **мич салучы** [miç saluçı] soba yapıcı; **мич як-** [miç yak-] soba yakmak

мичкә [miçke] fıçı ◇ **мичкә корсак** [miçke korsak] fıçı karınlı

мичкәле [miçkelê] fıçılı

мичкәче [miçkeçê] fıçıcı

миччe [miççê] sobacı

мичәү [miçeü] 1. arabaya koşulu esas atın arkasına koşulan yedek at; 2. yardımcı; **мичәү аты** [miçeü atı] yedek at

мичәүле [miçeülê] yedekli

мичәүлә- [miçeüle-] yedeklemek; **мичәүләп җик-** [miçeülep cik-] yedekleyip koşmak

мияу [miyau] miyav

мияубикә [miyaubike] dişi kedi

мияула- [miyaula-] miyavlamak

миң [ming] ben

миңгерәй- [minggêrey-] afallamak, şaşmak

миңгерәү [minggêreü] sersem

миңгерәүлек [minggêreülêk] sersemlik

миңгерәүлән- [minggêreülen-] sersemleşmek

миңгерәүләндер- [minggêreülendêr-] sersemleştirmek

миңгерәүләт- [minggêreület-] sersemletmek

миңле [minglê] benli, benekli

мифербан [mihêrban] mihriban; **мифербаны кил-** [mihêrbanı kil-] iyiliği dokunmak

мифербанлы [mihêrbanlı] mihribanlı

мифербанлылык [mihêrbanlılık] mihribanlılık

мифербансыз [mihêrbansız] mihribansız

мобилизация [mobilizatsiye] 1. mobilizasyon; 2. seferberlik

мобилизациялә- [mobilizatsiyele-] 1. mobilize etmek; 2. seferber olmak

могҗиза [mogciza] mucize

могҗизалы [mogcizalı] mucizeli

мода [moda] moda

модалы [modalı] modalı

модель [modêl'] model

модельче [modêl'çê] modelci

модельле [modêl'lê] modelli

модельлә- [modêl'le-] model yapmak

мокыт [mokıt] aptal, küt beyinli

молекула [molêkula] molekül

момент [momênt] 1. moment; 2. an

монда [monda] burada, bunda

мондагы [mondagı] bundaki, buradaki

мондый [mondıy] bunun gibi

моннан [monnan] bundan; **моннан ары (болай, соң)** [monnan arı (bolay,song)] bundan sonra; **моннан тыш** [monnan tış] bundan başka

монополистик [monopolistik] tekelci ~ (s)i

монополия [monopoliya] tekel

монополияле [monopoliyelê] tekelli

монополияләштер- [monopoliyeleştêr-] tekelleştirmek

монтаж [montaj] montaj

монтажла- [montajla-] montajlamak

монтажчы [montajçı] montajcı

монументаль [monumêntal'] abidevî, muazzam

моны [monı] bunu

монысы [monısı] bununkısı

мораль [moral'] moral, ahlâk

морж [morj] 1. soğuk denizde yaşayan memeli bir cins hayvan, 2. *mec.* kışın soğuk su ile yıkanan kimse

морза [morza] asilzade, zadeğân

моржа [morca] baca

мотлак [motlak] mutlak, mutlaka

мотор [motor] motor

моторлы [motorlı] motorlu

мохит [mohit] muhit

мохтаҗ [mohtac] muhtaç; **мохтаҗ бул-** [mohtac bul-] muhtaç olmak

мохтаҗлык [mohtaclık] muhtaçlık; **мохтаҗлыкка төш-** [mohtaclıkka töş-] muhtaç vaziyete düşmek

моң [mong] bun, sıkıntı

моңа [monga] buna; **моңа кадәр** [monga kader] buna kadar

моңай- [mongay-] bunalmak

моңарчы [mongarçı] bu ana kadar

моң-зар [mong-zar] bun ve sıkıntı

моң-зарлы [mong-zarlı] bunlu sıkıntılı

моңлан- [monglan-] bunlanmak, iç sıkıntısı duymak

моңландыр- [monglandır-] bunaltmak

моңлы [monglı] bunlu

моңлылык [monglılık] bunluluk

моңсу [mongsu] biraz bunlu (kederli)

моңсулан- [mongsulan-] biraz bunlulanmak

моңсулык [mongsulık] biraz bunluluk

муен [muyın] boyun; **муен тамыры** [muyın tamırı] boyun damarı ◇ **муенга асылын-** [muyınga asılın-] boynuna sarılmak,

муеннан: эш муеннан [muyınnan: êş muyınnan] iş boyundan

муенса [muyınsa] kolye

муенсыз [muyınsız] boyunsız; korkak

муентык [muyıntık] boyun gibi olan yer

муенчак [muyınçak] boyun tasması ◇ **муенчак ки-** [muyınçak ki-] *mec.* boyuna tasma takmak

муенчакла- [muyınçakla-] tasmalamak

муенчаклан- [muyınçaklan-]

tasmalanmak

музей [muzêy] müze

музыка [muzıka] müzik

мул [mul] bol, çok; **мул тормышлы** [mul tormışlı] bolluklu yaşayış

мулла [mulla] molla, imam

муллык [mullık] bolluk

мунча [munça] hamam; **мунча кер-** [munça kêr-] hamamda yıkanmak ◇ **мунча керт-** [munça kêrt-] yıkamak, azarlamak

мунчала [munçala] hamam kesesi; silme, yıkama işinde kullanılan ıhlamur *vb.* ağaç lifi

мунчалала- [munçalala-] liflemek

мунчалалан- [munçalalan-] liflenmek

мунчалаландыр- [munçalalandır-] liflendirmek

мунчачы [munçaçı] 1. hamam sahibi; 2. tellak

мурт [murt] gevrek

муртай- [murtay-] gevrek olmak

мускул [muskul] kas

мут [mut] 1. müsrif, savurgan; 2. dolandırıcı

мутлан- [mutlan-] dolandırmak

мутлык [mutlık] dolandırıcılık

мыгырдавык [mıgırdavık] mırıldayıcı

мыгырда- [mıgırda-] mırıldamak

мыгырдан- [mıgırdan-] mırıldanmak

мыгырдаулы [mıgırdaulı] mırıltılı

мыгырдаучан [mıgırdauçan] mırıldanmaya düşkün

мыгырдык [mıgırdık] mırıltıcı

мыек [mıyık] bıyık ◇ **мыек астыннан елмай- (көл-)** [mıyık astınnan yılmay-(köl-)] bıyık altından gülmek, gülümsemek; **мыекка ура- (чорна-)** [mıyıkka ura- (çorna-)] hatırına almak

мыекбай [mıyıkbay] gür bıyıklı

мыеклач [mıyıklaç] bıyıklı böcek

мыеклы [mıyıklı] bıyıklı; **мыеклы балык** [mıyıklı balık] bıyıklı balık

мыекча [mıyıkça] küçük bıyık

мыж [mıj] vızıl

мыжгылда- [mıjgılda-] vızıldamak

мыжгы- [mıjgı-] 1. süratle hareket etmek; kımıl kımıl kaynamak; 2. çok süratli konuşmak; **мыжгып тор-** [mıjgıp tor-] kaynaşıp durmak

мыжла- [mıjla-] çok süratli hareket etmek

мыжык [mıjık] mızıkçı

мылтык [mıltık] tüfek; **мылтык түтәсе** [mıltık tütesê] tüfek dipçiği

мылтыклап [mıltıklap] tüfek altında olarak; **мылтыклап алып бар-** [mıltıklap alıp bar-] silâh altında yürütmek

мыраула- [mıraula-] miyavlamak

мыркылда- [mırkılda-] domuz sesi çıkarmak

мыштырда- [mıştırda-] ağır hareket etmek

мыштырдаучан [mıştırdauçan] ağır hareket edici

мыңгырда- [mıngırda-] homur-

danmak

мәгариф [megarif] maarif, eğitim, öğretim

мәгарә [megare] mağara

мәгъкуль [megkul] makul; **мәгъкуль күр-** [megkul kür-] makul görmek

мәгълүм [meglüm] malûm; **мәгълүм ит-** [meglüm it-] malûm etmek; **мәгълүм ки** [meglüm ki] bilindiği üzre

мәгълүмат [meglümat] malûmat

мәгълүматлы [meglümatlı] malûmatlı

мәгънә [megne] mana; **мәгънә бир-** [megne bir-] mana vermek

мәгънәви [megnevi] mana ~ (s)i; anlam ~ (s)i

мәгънәдәш [megnedeş] anlamdaş

мәгънәдәшлек [megnedeşlêk] anlamdaşlık

мәгънәле [megnelê] 1. manalı; 2. mühim

мәгънәсез [megnesêz] manasız

мәгънәсезлек [megnesêzlêk] manasızlık

мәгърифәт [megrifet] marifet

мәгърифәтле [megrifetle] marifetli

мәгърифәтче [megrifetçe] maarifçi

мәгърифәтчелек [megrifetçêlêk] maarifçilik

мәгәр [meger] meğer

мәдрәсә [medrese] medrese

мәдхия [medhiye] methiye

мәдәни [medeni] medenî, kültürel

мәдәнилек [medenilêk] medenîlik

мәдәниләш- [medenileş-] medenîleşmek

мәдәниләштер- [medenileştêr-] medenîleştirmek

мәдәниләштерел- [medenileştêrêl-] medenîleştirilmek

мәдәният [medeniyet] medeniyet

мәел [meyêl] meyil, istek

мәет [meyêt] meyyit, ölü

мәзин [mezin] müezzin

мәзәк [mezek] mizah, lâtife, fıkra

мәзәкле [mezeklê] lâtifeli

мәзәкче [mezekçê] mizahçı, lâtifeci

мәзәкчән [mezekçen] nekre

мәзһәп [mezhep] mezhep

мәйдан [meydan] meydan ◇ **мәйдан тот-** [meydan tot-] meydana hâkim olmak; **мәйданга кил-** [meydanga kil-] meydana gelmek, ortaya çıkmak

мәйданчык [meydançık] meydancık

мәк [mek] haşhaş

мәкаль [mekal] ata sözü

мәкалә [mekale] makâle

мәкер [mekêr] hile, dolandırıcılık

мәкерле [mekêrlê] hileli, sinsi

мәкерлелек [mekêrlêlêk] hilekârlık, dolandırıcılık

мәкерсез [mekêrsêz] hilesiz

мәкле [meklê] haşhaşlı

мәктәп [mektep] mektep, okul; **мәктәптән тыш** [mektepten tış]

okul dışı

мәктәпкәчә [mektepkeçe] okula kadar

мәктәптәш [mektepteş] aynı mektepte okuyan kimselerden her biri

мәл [mel] çağ, vakit, an ◇ **бер мәл** [bir mel] bir an

мәлгунь [melgun'] melun

мәлҗерә- [melcêre-] sarsılmak

мәми [memi] 1. meme; 2. beceriksiz (*kimse*) ◇ **мәми авыз** [memi avız] gevşek, meleme

мән [men] mana, öz

мәнсез [mensêz] beyinsiz, eşek kafalı

мәргән [mergen] keskin nişancı

мәркәз [merkez] merkez

мәрмәр [mermer] mermer

мәрсин [mersin] mersin balığı

мәрт [mert] baygınlılık derecesindeki uyku; **мәрткә кит-** [mertke kit-] uyku hastalığına girmek

мәртәбә [mertebe] 1. defa; 2. mertebe; 3. rütbe

мәртәбәле [mertebelê] mertebeli, rütbeli, dereceli

мәрхәмәт [merhemet] merhamet; **мәрхәмәт ит-** [merhemet it-] merhamet etmek

мәрхәмәтсез [merhemetsêz] merhametsiz

мәрхүм [merhüm] merhum

мәрҗән [mercen] mercan

мәслихәт [meslihet] tavsiye

мәсләк [meslek] meslek; ruhî yön, mefkûre

мәсләктәш [meslekteş] meslektaş

мәсхәрә [meshere] istihza, alay; rezalet; **мәсхәрә бул-** [meshere bul-] rezil olmak; **мәсхәрә ит-** [meshere it-] istihza etmek, alay etmek

мәсхәрәле [mesherelê] müstehzi, alaylı

мәсхәрәлә- [mesherele-] istihza etmek

мәсьәлә [mes'ele] mesele ◇ **мәсьәләләр җыентыгы** [mes'eleler cıyıntıgı] problem dergisi

мәсәл [mesel] masal

мәсәлче [meselçê] masalcı

мәсәлән [meselen] meselâ

мәте [metê] çömlek balçığı

мәтрүшкә [metrüşke] mor renkli çiçekleri olan bir tür bitki

мәтәл- [metel-] takla atmak; **мәтәлеп кит- (төш-)** [metelêp kit- (töş-)] takla atıp gitmek, düşmek

мәтәлдер- [meteldêr-] takla ettirmek

мәтәлчек [metelçêk] bir defa takla, perende; **мәтәлчек ат-** [metelçêk at-] bir defa takla atmak, perende atmak

мәхлүк [mehluk] mahlûk

мәхәллә [mehelle] mahalle

мәхрүм [mehrüm] mahrum; **мәхрүм бул- (кал-)** [mehrüm bul- (kal-)] mahrum olmak (kalmak); **мәхрүм ит-** [mehrüm it-] mahrum etmek

мәхшәр [mehşer] mahşer

мәхәббәт [mehebbet] muhabbet, sevgi ◇ **мәхәббәт суын-** [mehebbet suın-] muhabbet soğumak

мәхәббәтле [mehebbetlê] mu-

habbetli, sevimli

мәхәббәтнамә [mehebbetname] muhabbetname, mektup

мәхәббәтсез [mehebbetsêz] muhabbetsiz, sevimsiz

мәче [meçê] kedi; **мәче башлы ябалак** [meçê başlı yabalak] kedi başlı puhu kuşu; **мәче үләне** [meçê ülenê] kedi otu

мәчет [meçêt] mescit, cami

мәчкәй [meçkey] cadı; çarşamba karısı

мәш: мәш кил- [meş: meş kil-] kaynaşmak

мәшгуль [meşgul'] meşgul; **мәшгуль бул-** [meşgul' bul-] meşgul olmak; **мәшгуль ит-** [meşgul' it-] meşgul etmek

мәшәкать [meşekat] meşakkat; **мәшәкать чик-** [meşekat çik-] meşakkat çekmek

мәшәкатьле [meşekatlê] meşakkatli, zahmetli

мәшәкатьлә- [meşekatle-] meşakkat vermek, zahmete sokmak

мәшәкатьлән- [meşekatlen-] meşakkatlenmek, zahmete katlanmak

мәшәкатьләндер- [meşekatlendêr-] meşekkatlendirmek

мәшәкатьсез [meşekatsêz] meşakkatsiz, zahmetsiz

мәшһүр [meşhür] meşhur

мәэлдә- [meêlde-] melemek

мәҗбүр [mecbür] mecbur; **мәҗбүр бул-** [mecbür bul-] mecbur olmak; **мәҗбүр ит-** [mecbür it-] mecbur etmek

мәҗбүри [mecbüri] mecburî; **мәҗбүри рәвештә** [mecbüri revêşte] mecburî şekilde

мәҗлес [meclês] meclis

мәҗүси [mecüsi] mecusî

мәңге [menggê] ebedî, bengi

мәңгелек [menggêlêk] ebedîlik, bengilik

мәңгеләш- [menggêleş-] ebedîleşmek

мәңгеләштер- [menggêleştêr-] ebedîleştirmek

мәһабәт [mehabet] mehabet, büyük

мәһабәтле [mehabetlê] mehabet olan

мәһәр [meher] kalın, ağırlık

мөгаен [mögayın] muayyen

мөгаллим [mögallim] muallim, öğretmen

мөгаллимә [mögallime] muallime, kadın öğretmen

мөгамәлә [mögamele] muamele

мөгез [mögêz] boynuz

мөгезборын [mögêzborın] gergedan

мөгезле [mögêzlê] boynuzlu

мөгезсез [mögêzsêz] boynuzsuz ◇ **мөгезсез сыер (тәкә) кебек** [mögêzsêz sıyır (teke) kêbêk] boynuzsuz sığır (teke) gibi, her yere davetsiz giren, arsız, yüzsüz

мөгрә- [mörge-] böğürmek

мөгәрич [mögeriç] alış verişten sonra kutlamak maksadıyla birlikte içki *vb.* içme

мөдир [mödir] müdür

мөдәррис [möderris] müderris; profesör

мөкатдәс [mökatdes] mukad-

des

мәлаем [mölayım] mülâyim

мәлаемлан- [mölayımlan-] mülâyimlenmek

мәлаемлык [mölayımlık] mülâyimlik

мәлдерә- [möldêre-] (*gözleri*) bulutlanmak, (*gözlerinde*) yaşlar tanelenmek

мәлдерәмә [möldêreme] ağzına kadar dolu olma; **мәлдерәмә ит-** [möldêreme it-] ağzına kadar doldurmak

мәлкәт [mölket] mülkiyet

мәлкәтле [mölketlê] mülkiyetli

мөмкин [mömkin] mümkün; **мөмкин бул-** [mömkin bul-] mümkün olmak; **мөмкин кадәр (хәтле)** [mömkin kader (hetlê)] mümkün olduğu kadar; **мөмкин түгел** [mömkin tügêl] mümkün değil

мөмкинме? [mömkinmê] izin var mı?

мөмкинлек [mömkinlêk] mümkünlük, imkân; **мөмкинлек бир-** [mömkinlêk bir-] imkân vermek

мөнәсәбәт [mönesebet] münasebet; **мөнәсәбәтле сүз** [mönesebetlê süz] *gr.* münasebetli söz

мөртәт [mörtet] mürtet

мөрәҗәгать [mörecegat] müracaat

мөсафир [mösafir] misafir, seyyah, gezgin

мөселман [mösêlman] müslüman

мөстәкыйль [möstekıyl] müstakil; **мөстәкыйль рәвештә** [möstekıyl revêşte] müstakil olarak; **мөстәкыйль сүз** [möstekıyl süz] *gr.* yalın söz

мөстәкыйльлек [möstekıyllêk] müstakillik; **мөстәкыйльлек хокукы** [möstekıyllêk hokukı] istiklâl (*bağımsızlık*) hakkı

мөхтәрәм [möhterem] muhterem

мөхәррир [möherrir] muharrir

мөшкел [möşkêl] müşkül

мөшкеллек [möşkêllêk] müşkülât

мөшкәлән- [möşkêllen-] müşküllenmek, çaprazlaşmak

мөшкә [möşke] değirmen taşından unu tahliye eden oluk, çörtü

мөһер [möhêr] mühür; **мөһер сук-** [möhêr suk-] 1. mühür basmak; 2. değerini vermek, izin vermek

мөһим [möhim] mühim

мүк [mük] yosun

мүкле [müklê] yosunlu

мүклә- [mükle-] yosunlamak

мүклән- [müklen-] yosunlanmak

мүкче [mükçê] yosuncu

мүкәләп [mükelep] dört ayak ile

мүкәлә- [mükele-] emeklemek

- Н -

на [na] at sürme ünlemi (*deh!*)

навигация [navigatsiya] seyrüsefer

наган [nagan] toplu tabanca

надан [nadan] nadan, cahil

наданлык [nadanlık] nadanlık, cahillik

наждак [najdak] zımpara

наждаклы [najdaklı] zımparalı

наз [naz] 1. naz; 2. kendini sevdirmek için söylenen şarkı

назла- [nazla-] okşamak, şımartmak

назлан- [nazlan-] nazlanmak

назландыр- [nazlandır-] nazlandırmak

назлануčан [nazlanuçan] nazlı, nazlı olmaya düşkün

назлы [nazlı] nazlı

назлылык [nazlılık] nazlılık

наказ [nakaz] talimat, yönerge

налог [nalog] vergi; **налог сал-** [nalog sal-] vergilendirmek; **налог түләүче** [nalog tüleüçê] vergi mükellefi

намаз [namaz] namaz; **намаз укы-** [namaz ukı-] namaz kılmak

намазлык [namazlık] namazlık

намазчы [namazçı] her zaman namazını kılan kimse

намус [namus] namus (*ırz, iffet*); **намус куш-** [namus kuş-] namus emri ile yapmak

намуслан- [namuslan-] utanmak

намуслы [namuslı] namuslu

намуслылык [namuslılık] namusluluk

намуссыз [namussız] namussuz

намуссызлан- [namussızlan-] namussuzlanmak

намуссын- [namussın-] utanmak

нарасый [narasıy] nareside, sabi

нарат [narat] çam (*ağacı*); **нарат гөмбәсе** [narat gömbesê] çam mantarı; **нарат үләне** [narat ülenê] çam otu; **нарат җиләге** [narat cilegê] çam çileği

наратбаш [naratbaş] at kuyruğu (*çama benzer bir ot*)

наратлык [naratlık] çam ağaçları biten yer

наратчалар [naratçalar] çam yapraklılar, diken yapraklılar

нардуган [nardugan] 21-28 Haziran ve 21-28 Aralık günlerinde kutlanan gün dönümü haftası

нарзан [narzan] narzan suyu

наркоз [narkoz] narkoz

наркотик I [narkotik] uyuşturucu

наркотик II [narkotik] uyuşturucu madde

насос [nasos] tulumba, pompa

насыйп [nasıyp] nasip, kısmet; **насыйп бул-** [nasıyp bul-] nasip olmak; **насыйп булса** [nasıyp bulsa] nasip olsa

натрий [natriy] sodyum

натура [natura] tabiat, natura

натуралата [naturalata] mal ile (*ödeme*)

натуралист [naturalist] natüra-

list, tabiatçı

натураль [natural'] natürel

нафталин [naftalin] naftalin

нахак [nahak] nahak, haksız

нахакка [nahakka] nahak yere, haksız yere

национализация [natsionalizatsiye] millîleştirme

начальник [naçal'nik] baş, başkan, müdür

начар [naçar] kötü; **начар сыйфатлы** [naçar sıyfatlı] kötü kaliteli; **начар ниятле** [naçar niyetlê] kötü niyetli; **начар уй** [naçar uy] kötü fikir; **начар юл** [naçar yul] kötü yol

начарай- [naçaray-] kötüleşmek

начарайт- [naçarayt-] kötüleştirmek

начарлан- [naçarlan-] kötülenmek

начарлык [naçarlık] kötülük

нашатырь [naşatır'] nişadır

наян [nayan] 1. kurnaz, sinsi; 2. cilve, işve

негатив [nêgativ] negatif; olumsuz

негр [nêgr] zenci, siyahî

нейлон [nêylon] naylon

нейтраль [nêytral'] nötür, bîtaraf, tarafsız, tesirsiz

нейтральләштер- [nêytral'leştêr-] tesirsiz etmek

нейтрон [nêytron] nötron

нектар [nêktar] 1. nektar; 2. bal özü

немец [nêmêts] Alman

неон [nêon] neon

нерв [nêrv] sinir, asap ◇ **нервыда уйна-** [nervda uyna-] sinir ile oynamak, sinirlendirmek

нервлы [nêrvlı] sinirli

нервылан- [nêrvılan-] sinirlenmek

нерпа [nêrpa] fok

нефть [nêft'] petrol; **нефть баржасы** [nêft' barjası] petrol tankeri (gemisi); **нефть кудыр-** [nêft' kudır-] petrol ayrıştırmak; **нефть үткәргеч** [nêft' ütkergêç] petrol borusu

нефтьле [nêftlê] petrollü

нефтьче [nêftçê] petrolcü

нечкә [nêçke] ince; **нечкә иләк** [nêçke ilek] ince elek; **нечкә йонлы** [nêçke yonlı] ince yünlü ◇ **нечкә күңелле (хисле)** [niçke küngêllê (hislê)] ince gönüllü, hisli; **нечкә бил** [nêçke bil] ince bel, güzel; **нечкә тамак** [nêçke tamak] müşkülpesent, yemek beğenmez, titiz

нечкәлек [nêçkelêk] incelik; **нечкәлек билгесе** [nêçkelêk bilgêsê] inceltici, ince okutan işaret

нечкәлә- [nêçkele-] incelemek

нечкәлән- [nêçkelen-] titizlenmek

нечкәләп [nêçkelep] inceleyerek, titizlenerek

нечкәр- [nêçker-] incelenmek

нечкәрт- [nêçkert-] inceletmek

ни I [ni] ne; **ни бәя (хак)?** [ni beye (hak)] kaç para; **ни дә булса** [ni de bulsa] ne de olsa; **ни дәрәҗәдә** [ni derecede] ne derecede; **ни төсле** [ni töslê] ne renk, hangi; **ни сәбәпле** [ni sebeplê] ne sebepten; **ни өчен** [ni öçên] niçin ◇ **ни булганы** [ni bulganı] hepsi,

tamamı; **ни булса(да) булыр** [ni bulsa(da) bulır] ne olursa olsun; **ни гомердән бирле** [ni gomêrden birlê] çok önceden beri; **ни күз белән күр-** [ni küz bêlen kür-] her hangi bir durum, hareket karşısında hayrete düşmek; **ни күрәм** [ni kürem] ne görüyorum; **ни пычагыма!** [ni pıçagıma] niçin, ne sebeple!; **ни чәчсәң, шуны урырсың** [ni çeçseng, şunı urırsıng] ne ekersen, onu biçersin

ни II [ni] ne.... ne.... ◇ **ни Аллага, ни муллага** [ni Allaga, ni mullaga] ne Allah'a, ne mollaya; **ни ары, ни бире** [ni arı, ni birê] ne oraya ne buraya; **ни он түгел, ни камыр түгел** [ni on tügêl, ni kamır tügêl] ne un ne hamur; **ни үзенә, ни кешегә** [ni üzêne, ni kêşêge] ne kendisine ne başkasına

нибары [nibarı] sadece, topu topu

нигез [nigêz] 1. temel, esas; 2. esas delil; **нигез бул-** [nigêz bul-] temel olmak; **нигез кор-** [nigêz kor-] ev temeli atmak, evlenmek; **нигез сал-** [nigêz sal-] temel atmak; **нигез салучы** [nigêz saluçı] temel atıcı ◇ **нигез ташы** [nigêz taşı] temel taşı

нигездә [nigêzde] esasında

нигездән [nigêzden] derinden, esastan, temelden

нигезле [nigêzlê] 1. temelli, esaslı; 2. delilli

нигезлелек [nigêzlêlêk] esaslılık, temellilik

нигезлә- [nigêzle-] dayamak

нигезлән- [nigêzlen-] dayanmak

нигезсез [nigêzsêz] 1. esassız, temelsiz; 2. delilsiz

нигезсезлек [nigêzsêzlêk] 1. esassızlık, temelsizlik; 2. delilsizlik

нигъмәт [nigmet] nimet

нигә [nige] niye

нигәдер [nigedêr] niçindir

нидер [nidêr] nedir

нидән [niden] neden

низаг [nizag] niza

низаглаш- [nizaglaş-] nizalaşmak

низаглы [nizaglı] nizalı

низагчы [nizagçı] nizacı, kavgacı

низам [nizam] nizam

низамнамә [nizamname] nizamname

ник [nik] niçin

никадәр [nikader] ne kadar

никадәрле [nikaderlê] ne kadar

никах [nikah] nikâh ◇ **никах яңарт-** [nikah yangart-] nikâh yenilemek

никахлан- [nikahlan-] kız ve erkek nikâhlanmak

никахлы [nikahlı] nikâhlı

никель [nikêl'] nikel

никельле [nikêllê] nikelli

никельлә- [nikêlle-] nikellemek

никотин [nikotin] nikotin

никтер [niktêr] niçindir

нилектән [nilêkten] niçin

нинди [nindi] hangi, nasıl; **нинди булса да** [nindi bulsa da] hangi de olsa; **нинди генә булса да** [nindi gêne bulsa da] herhangi bir; **нинди дә булса** [nindi de bulsa]

hangi de olsa ◇ **нинди җилләр ташлады?** [nindi ciller taşladı] hangi rüzgâr attı?

ниндидер [nindidêr] bir; bilmem nasıl

ниндирәк [nindirek] ne gibi

ниргә [nirge] tomruk duvarda dört tomruk çerçevesi ve ölçüsü

нисби [nisbi] nisbî; **нисби сыйфат** [nisbi sıyfat] *gr.* nisbî sıfat

нисбилек [nisbilêk] nisbilik; **нисбилек теориясе** [nisbilêk têoriyesê] izafiyet teorisi

нисбәт [nisbet] nispet, oran

нисбәтле [nisbetlê] nispetli, oranlı

нисбәтлелек [nisbetlêlêk] nisbilik, oranlılık

нит- [nit-] ne yapmak

нихәл! [nihel] nasılsın!?; **нихәл итмәк кирәк?** [nihel itmek kirek] ne yapmak istersen?

нихәтле [nihetlê] kaç

ничаклы [niçaklı] kaç

ничек [niçêk] nasıl; **ничек алай** [niçêk alay] nasıl öyle; **ничек кенә** [niçêk kêne] nasıl ◇ **ничек итте (кирәк, җитте) алай (шулай)** [niçêk ittê (kirek, cittê) alay (şulay)] dikkatsiz şekilde; **ничек тә** [niçêk te] nasıl olursa olsun, her nasılsa

ничектер [niçêktêr] bilmiyorum ki nasıl

ничья [nıç'ya] (*oyunda*) beraberlik

ничә [niçe] kaç?, ne kadar ◇ **ничә чәйнәсәң дә бер балык башы** [niçe çeyneseng de bêr balık başı] nasıl çiğnersen, aynı netice; **ничә әйтсәң дә** [niçe eytseng de] nasıl söylersen söyle; **ничә әйтсәң дә бер сүз** [niçe eytseng de ber süz] nasıl söylersen söyle, neticesi aynı

ничәле [niçelê] kaçlı

ничәләп [niçelep] yaklaşık ne kadar

ничәмә-ничә [niçeme-niçe] çok mu çok, pek çok

ничәнче [niçençê] kaçıncı

ничәсе [niçesê] kaçı; kaçıdır; kaç tanesi

ничәшәр [niçeşer] kaçar

ничәү [niçeü] kaç tane

нишатыр [nişatır] nişadır

нишләмәк [nişlemek] ne yapmalı

нишләп [nişlep] niçin, nasıl öyle

нишлә- [nişle-] ne yapmak; **нишлим инде** [nişlim indê] ne yapayım şimdi ◇ **нишлисең бит** [nişlisêng bit] ne yapıyorsun ya; **нишләргә дә белмә-** [nişlerge de bêlme-] ne yapmayı bilmemek

нишләт- [nişlet-] ne yaptırmak, ne hâle getirmek

ният [niyet] niyet; **ният ит-** [niyet it-] niyet etmek; **ниятлә-** [niyetle-] niyet etmek; **ниятлән-** [niyetlen-] niyetlenmek

нихаять [nihayet] 1. sonunda; 2. nihayet, son

новатор [novator] yenilikçi

новаторлык [novatorlık] yenilikçilik

новелла [novêlla] hikâye

ногыт [nogıt] nohut; **ногыт борчагы** [nogıt borçagı] nohut tanesi; **ногыт сал-** [nogıt sal-] nohut ile

fal açmak

нокта [nokta] nokta ◇ **нокта куй-** [nokta kuy-] nokta koymak

нокталы [noktalı] noktalı; **нокталы өтер** [noktalı ötêr] noktalı virgül

ноль, нуль [nol', nul'] sıfır

номер [nomêr] 1. numara; 2. oda; 3. oyun; **номер куй- (сук-)** [nomêr kuy- (suk-)] numara koymak (vurmak)

номерла- [nomêrla-] numaralamak

номерлы [nomêrlı] numaralı, sayılı

норма [norma] norm, düstur; **норма куй-** [norma kuy-] norm koymak; **нормага кер-** [normaga kêr-] normaya girmek

нормалаштыр- [normalaştır-] normlaştırmak

нормалы [normalı] normlu

нормаль [normal'] 1. normal, tabiî, olağan; 2. aklı yerinde

нормальләштер- [normalleştêr-] normalleştirmek

норматив [normativ] normatif

нота I [nota] (*müzikte*) nota

нота II [nota] nota

нотариаль [notarial'] noterlik

нотариус [notarius] noter; **нотариуста расланган** [notariusta raslangan] noter tarafından tasdiklenmiş

нотык [notık] nutuk

ноябрь [noyabr'] kasım

ну [nu] 1. haydi; 2. deme, yok canım

нугай [nugay] Nogay

нужа [nuja] sıkıntı, yoksulluk; **нужа күр- (чик-)** [nuja kür- (çik-)] sıkıntı görmek (çekmek)

нукта [nukta] gem takımı, yular; **нукта кидер-** [nikta kidêr-] yular takmak

нуктала- [nuktala-] yularlamak, gemlemek

нур [nur] 1. nur.; 2. radyasyon ◇ **нур сибеп торган** [nur sibêp torgan] nurlu, parlak

нурла- [nurla-] 1. nurlamak; 2. radyasyonlamak

нурлан- [nurlan-] 1. nurlanmak; 2. radyasyonlandırılmak

нурланыш [nurlanış] nurlanış, radyasyona maruz kalma

нурлы [nurlı] nurlu

нурлылык [nurlılık] nurluluk

нурсыз [nursız] nursuz

нурсызлан- [nursızlan-] nursuzlanmak

нутрия [nutriye] bataklık kunduzu

ныгы- [nıgı-] sağlamlaşmak; **ныгып җит-** [nıgıp cit-] büluğa erişmek

ныгыт- [nıgıt-] 1. sağlamlaştırmak; 2. ısrar etmek

ныгытма [nıgıtma] hisar, sur

ныгытып [nıgıtıp] ısrarla (*söylemek*)

нык [nık] sağlam, berk

ныклап [nıklap] sağlamlaştırarak

ныклы [nıklı] 1. sağlam; 2. kuvvetli

ныклык [nıklık] sağlamlılık, kuvvetlilik

нәгъләт [neglet] nâlet

нәгызь [negız'] kaliteli

нәдербаш [nedêrbaş] hoş kokulu bir kır çiçeği

нәзакәт [nezaket] nezaket

нәзакәтле [nezaketlê] nezaketli

нәзакәтлелек [nezaketlêlêk] nezaketlilik

нәзакәтлән- [nezaketlen-] nezaketlenmek

нәзарәт [nezaret] nezaret

нәзберек [nezbêrêk] yemek seçen

нәзбереклек [nezbêrêklêk] yemek seçenlik

нәзберекләп- [nezbêrêklen-] yemek seçmek

нәзегәй- [nezêgey-] ince olmak

нәзек [nezêk] ince

нәзеклек [nezêklêk] incelik

нәзеклә- [nezêkle-] inceltmek

нәзекләп- [nezêklen-] incelmek

нәзер [nezêr] nezir, adak; **нәзер әйт-** [nezêr eyt-] adak adamak

нәкъ [nek'] 1. zaten, asıl; 2. tam; sanki; âdeta; **нәкъ өстенә бас-** [nek östêne bas-] tam üstüne basmak

нәкыш [nekış] nakış; **нәкыш сал-** [nekış sal-] nakış yapmak; **нәкыш уй-** [nekış uy-] nakış oymak

нәкышле [nekışlê] nakışlı

нәкышлә- [nekışle-] nakışlamak

нәкышче [nekışçê] nakışçı

нәкәс [nekes] çok kalın

нәләт [nelet] nâlet, lânet ◇ **нәләт төшсен** [nelet töşsên] lânet düşsün!

нәни [neni] minik; **нәни генә** [neni gêne] biraz

нәркис [nerkis] nergis

нәрсә I [nerse] ne, ne ise, neyse; **нәрсә дә булса** [nerse de bulsa] ne de olsa; **нәрсә өчен** [nerse öçên] ne için; niçin ◇ **нәрсә тагы** [nerse tagı] daha ne

нәрсә II [nerse] nesne, şey

нәрсәгә [nersege] niçin

нәрсәгәдер [nersegedêr] niçindir

нәрсәдер [nersedêr] nedir

нәсел [nesêl] akraba, soy, nesil; **нәсел агачы** [nesêl agaçı] soy kütüğü; **нәсел башы** [nesêl başı] cedd, büyük ata

нәселдәнлек [nesêldenlêk] soyculuk, genitik

нәселдән-нәселгә [nesêldennesêlge] nesilden nesle

нәселдәш [nesêldeş] aynı nesle mensup kimselerden her biri

нәселле [nesêllê] soylu

нәселлелек [nesêllêlêk] soyluluk

нәсел-нәсәп [nesêl-nesep] nesil nesep, soy sop

нәсел-нәсәпсез [nesêl-nesepsêz] soysuz sopsuz

нәселсез [nesêlsêz] soysuz

нәселсезлек [nesêlsêzlêk] soysuzluk

нәсел-ыру [nesêl-ıru] nesil ırk, akraba

нәсер [nesêr] nesir

нәсыйхәт [nesıyhet] nasihat; **нәсыйхәт бир-** [nesiyhet bir-] nasihat vermek

нәсыйхәтче [nesıyhetçê] nasihatçi

нәтиҗә [netice] netice, sonuç;

нәтиҗә чыгар- [netice çıgar-] netice çıkarmak; **нәтиҗә жөмлә** [netice cömle] *gr.* netice cümlesi

нәтиҗәле [neticelê] neticeli

нәтиҗәлелек [neticelêlêk] neticelilik

нәтиҗәсендә [neticesênde] neticesinde

нәфес [nefês] nefis, benlik, şehvet ◇ **нәфес төш-** [nefês töş-] şehvet duymak

нәфесле [nefêslê] nefisli

нәфис [nefis] nefis, güzel, sanatlı; **нәфис фильм** [nefis film] sanatlı film

нәфислек [nefislêk] nefislik, güzellik

нәфрәт [nefret] nefret ◇ **нәфрәт уты** [nefret utı] nefret alevi (ateşi)

нәфрәтле [nefretlê] nefretli

нәфрәтлән- [nefretlen-] nefret etmek

нәшер [neşêr] neşir, yayın; **нәшер ит-** [neşêr it-] neşretmek, yayınlamak

нәшрият [neşriyat] neşriyat

нәүбәт [neübet] nevbet, nöbet; **нәүбәт белән** [neübet bêlen] nebet ile, sıra ile; **нәүбәткә куй-** [neübetke kuy-] sıraya koymak; **нәүбәттән тыш** [neübetten tış] beklemesiz, sırasız

нәүбәттәге [neübettegê] sıradaki

нәүмиз [neümiz] nevmît, ümitsiz

нәүмизлән- [neümizlen-] nevmitlenmek, ümitsizlenmek

нәүрәп [neürep] buzlu kiler

нәүрүз [neürüz] nevruz; **нәүрүз бәйрәме** [neürüz beyremê] nevruz bayramı; **нәүрүз гөле (чәчәге)** [neürüz gölê (çeçegê)] nevruz otu (gülü)

нәҗес [necês] necis, pislik

нөктә [nökte] dargınlık

нөктәле [nöktelê] dargın olmak

нөсхә [nöshe] nüsha

- О -

оазис [oazis] vâha

обком [obkom] bölge komitesi

обой [oboy] duvar kâğıdı

обойла- [oboyla-] duvar kâğıdı yapıştırmak

обойчы [oboyçı] duvar kâğıdı yapıştırcısı

оборона [oborona] savunma, müdafaa

образ [obraz] suret, hayal, tarz, şekil

образлы [obrazlı] suretli, şekilli, tarzlı

образлылык [obrazlılık] suretlilik, şekillilik

оброк [obrok] eskiden derebeylere verilen bir tür vergi

оброклы [obroklı] vergi mükellefi

община [obşçina] grup

объект [obyêkt] 1. nesne, obje; 2. konu

объектив I [obyêktiv] 1. tarafsız; 2. objektif, nesnel

объектив II [obyêktiv] (*fotograf makinesında*) objektif

объективизм [obyêktivizm] tarafsızlığa düşkünlük, objektivizm

объективлаштыр- [obyêktivlaştır-] nesnelleştirmak

объективлык [obyêktivlık] objektiflik

ода [oda] methiye

одеколон [odêkolon] kolonya

одеял [odêyal] battaniye

оек [oyık] çorap

оекбаш [oyıkbaş] kısa çorap

оекчан [oyıkçan] sadece çorap giyerek (*yürüme*)

ое- I [oyı-] (*süt*) kesilmek, mayalanmak

ое- II [oyı-] 1. uyuşmak; 2. kestirmek

оерша [oyırşa] pıhtı

оет- I [oyıt-] (*süt*) ekşitmek, (*süt*) mayalamak; yogurt yapmak

оет- II [oyıt-] 1. uyuşturmak; 2. (*süt*) kestirtmek

оеткы [oyıtkı] süt mayası; **оеткы сал-** [oyıtkı sal-] (*süt*) mayalamak, *mec.* fikir vermek; *mec.* kışkırtmak

оеш- [oyış-] 1. pıhtılaşmak; 2. uyuşmak, uygun hâle gelmek, birleşmek, teşkil edilmek

оешканлык [oyışkanlık] birleşmelik, teşkil edilmelik

оешма I [oyışma] teşkilât, örgüt, kuruluş

оешма II [oyışma] toplama, teşkil edilmiş; orgütlü; **оешма чәчәкләр** [oyışma çeçekler] toplama çiçekler; **оешма җимеш** [oyışma cimêş] toplama yemiş

оештырма [oyıştırma] 1. toplama; 2. gruplaştırma

оештыр- [ouıştır-] kurmak; tesis etmek, teşkil etmek

оештыручы [oyıştıruçı] tertipleyici, tesisçi

озай- [ozay-] uzanmak

озайт- [ozayt-] uzatmak, uzun sürmek, boyuna gitmek,

озайтма [ozaytma] uzatma

озак [ozak] uzak, uzun süre;

озак вакытлы [ozak vakıtlı] uzun vakitli; **озак көтелгән** [ozak kötêlgen] uzun zaman beklenmiş; **озак утыр-** [ozak utır-] çok oturmak; **озак тор-** [ozak tor-] uzun zaman durmak; **озак яткан** [ozak yatkan] çok beklemiş (*nesne*)

озакка [ozakka] çok zaman, uzun müddet; **озакка кит-** [ozakka kit-] sürüklenmek; **озакка суз (тарт-, җибәр-)** [ozakka suz- (tart-, ciber-)] çok zaman sürüklemek (*mes. işi*)

озаккача [ozakkaça] çok zamana kadar

озакла- [ozakla-] çok zaman geçirmek (bekletmek)

озакламый, озакламыйча [ozaklamıy, ozaklamıyça] az sonra, yakınlarda

озаклап [ozaklap] çok zaman boyunca

озаклат- [ozaklat-] çok zaman geçirtmek

озак-озак [ozak-ozak] çok çok zamanlar

озат- I [ozat-] geçirmek, uğurlamak; **озата (озатып) бар-** [ozata (ozatıp) bar-] uğurlamak; **озатып җибәр-** [ozatıp ciber-] geçirip göndermek

озат- II [ozat-] ipi uzun hâle gitirmek, iplerden arış çözgü yapmak

озаткыч [ozatkıç] dokumada arış ipliklerini geren tahta, bozı

озатучы I [ozatuçı] uğurlayıcı; yol gösterici kılavuz

озатучы II [ozatuçı] mekik dokuyucu

озон [ozon] ozon

озонла- [ozonla-] ozonlamak

озонлы [ozonlı] ozonlu

озын [ozın] uzun; **озын арба** [ozın arba] uzun araba; **озын аяклы** [ozın ayaklı] uzun ayaklı; **озын буйлы** [ozın buylı] uzun boylu; **озын гомерле** [ozın gomêrlê] uzun ömürlü ◇ **озын колак хәбәре** [ozın kolak heberê] tez dağılan haber; **озын куллы** [ozın kullı] 1. hırsız; 2. dövüşçü; **озын сүзнең кыскасы** [ozın süznêng kıskası] uzun sözün kısası; **озын телле** [ozın têllê] uzun dilli

озынай [ozınay-] uzunlaşmak

озынайт- [ozınayt-] uzunlaştırmak

озынаяк [ozınayak] 1. tez dağılmış haber; 2. uzun ayaklı

озынборын [ozınborın] sivrisinek

озынлык [ozınlık] uzunluk

озын-озак [ozın-ozak] çok uzun

озынча [ozınça] uzunca

океан [okêan] okyanus

оккупация [okkupatsiye] işgal etme

оккупациялә- [okkupatsiyele-] işgal etmek

оклад [oklad] maaş, aylık

окоп [okop] siper

округ [okrug] çevre, bölge, daire

октябрь [oktyabr'] 1. ekim; 2. *tar.* 1917 yıl Rus ihtilâli; **октябрь алды** [oktyabr aldı] Rus ihtilâlinden önce; **октябрьдән соңгы** [oktyabrden songgı] Rus ihtilâlinden sonraki

октябрьгәчә [oktyabrgeçe] Rus

ihtilâline kadar

олак- [olak-] 1. fazlaca uzağa gitmek; 2. *mec.* yer yarılıp içine girmek

олактыр- [olaktır-] çok uzağa göndermek

олау [olau] 1. atlı araba; 2. yük ile uzun mesafe gitmek; **олау йөр-** [olau yör-] yük ile uzak mesafe yürmek; **олау аты** [olau atı] yük beygiri; **олау белән** [olau bêlen] pek çok

олаулап [olaulap] büyük ölçüde

олаучы [olauçı] atlı araba sürücüsü

олаучылык [olauçılık] atlı araba sürücülüğü; **олаучылык ит-** [olauçılık it-] atlı arabacılık etmek

олеандр [olêandr] zakkum (*bitkisi*)

олимпиада [olimpiada] olimpiyat

олимпия [olimpiya] olimpos; **олимпия уеннары** [olimpiya uyınnarı] olimpiyat oyunları

олимпияче [olimpiyaçê] olimpiyatçı

олиф [olif] bezir yağı

олифла- [olifla-] bezirlemek

олпат [olpat] haybetli, azametli

олтан [oltan] taban, ayakkabı altı; **олтан сал-** [oltan sal-] taban yapmak

олтанлы [oltanlı] tabanlı (*ayakkabı*)

олтанлык [oltanlık] kösele

олтырак [oltırak] ayakkabı tabanlığı ◇ **олтырак бит** [oltırak bit] utanmaz (*kimse*)

олуг [olug] 1. ulu; 2. muhtar; **олуг җанлы** [olug canlı] yüce ruhlu

олугла- [olugla-] uluglamak, yüceltmek

олуглык [oluglık] ululuk

олы [olı] ihtiyar, koca; **олы кеше** [olı kêşê] ihtiyar insan; **олы юл** [olı yul] büyük yol ◇ **олы башын кече ит-** [olı başın kêçê it-] alçak gönüllülük etmek

олыгай [olıgay-] ihtiyarlamak, kocamak

олыла- [olıla-] ululamak, hürmet göstermek

олылан- [olılan-] ululanmak

олыларча [olılarça] ulular gibi

олылык [olılık] ululuk

олылы-кечеле, олысы-кечесе [olılı-kêçêlê, olısı-kêçêsê] küçüklü büyüklü

олылыклы [olılıklı] ululuklu

омоним [omonim] homonim, sesleri aynı, manası farklı sözler

омонимлык [omonimlık] anlamda ayrı seste bir olma

омтыл- [omtıl-] 1. hızla gitmek; 2. heves etmek, umut etmek

омтылыш [omtılış] heves, sevda, arzu

омтылышлы [omtılışlı] atılışlı

омтылышлылык [omtılışlılık] atılışlılık

омтылышсыз [omtılışsız] atılışsız

он [on] un; **он суы** [on suı] bulamaç

ондатра [ondatra] su faresi

онла- [onla-] unlamak

онлата [onlata] un şekilinde

онлы [onlı] unlu

онта [onta] un tozu

ончы [onçı] uncu

ончыл [onçıl] unlanmış, tozlanmış (*bitki*)

ончыллык [onçıllık] unlanmışlık, tozlanmışlık (*bitkide*)

оныk [onık] torun

оныка [onıka] torun kız

оныт- [onıt-] unutmak; **онытып калдыр** [onıtıp kaldır] unutup bırakmak; **онытканда бер** [onıtkanda bêr] çat pat, tek tük

онытучан [onıtuçan] unutkan

онытучанлык [onıtuçanlık] unutkanlık

онытыл- [onıtıl-] unutulmak; kendini unutarak davranmak

онытылмас [onıtılmas] unutulmaz

онытылмаслык [onıtılmaslık] unutulmazlık

онытылып [onıtılıp] kendini unutarak

опека [opêka] vasîlik

опекун [opêkun] vasî

опекунлык [opêkunlık] insan için vasîlik; **опекунлык ит-**[opêkunlık it-] vasîlik etmek

опера [opêra] opera

оператив [opêrativ] çabuk

оперативлык [opêrativlık] çabukluk

операция [opêratsiya] 1. ameliyat, operasyon; 2. hareket, muamele

оперетта [opêrêtta] operet

оптика [optika] optik

оптималь [optimal'] optimal

оптимист [optimist] iyimser, nikbin

оптимистлык [optimistlık] iyimserlik, nikbinlik

опты [optı] *bk.* **бәртәс**

ор- [or-] vurmak

оратор [orator] 1. hatip, konuşmacı; 2. belâğat sahibi

орбита [orbita] yörünge

орбиталь [orbital'] yörünge ~ (s)i

о́рган [organ] organ

орга́н [organ] org

организм [organizm] organizma

органик I [organik] organizma ile ilgili, organik

органик II [organik] organik, uydun, ayrılmaz

органчы [organçı] orgçu

орден [ordên] nişan

орденлы [ordênlı] nişan verilmiş (*kimse*)

ор-бәр- [or-ber] vurmak, çarpmak

оригинал [original] orijinal

оригиналь [original'] orijinal (*kimse*)

оригинальлек [original'lêk] orijinallik

ориентация [oriyêntatsiya] 1. yöneliş; 2. anlayış kabiliyeti; **ориентация бир-** [oriyêntatsiya bir-] nasihat, bilgi vermek; **ориентация тот-** [oriyêntatsiya tot-] yönelmek

ориентациялә- [oriyêntatsiyele-] yönelişini göstermek, yöneltmek

ориентир [oriyêntir] belge, nokta

ориентирла- [oriyêntirla-] hareket yönünü göstermek

ориентлаш- [oriyêntlaş] belgelere göre yön tayin etmek

оркестр [orkêstr] orkestra

оркестрлаштыр- [orkêstrlaştır-] orkestralaştırmak

орлык [orlık] tohum, döl; **орлык коңгызы** [orlık konggızı] tohum böceği

орлыкландыр- [orlıklandır-] tohumlandırmak, döllendirmek

орлыклан- [orlıklan-] tohumlanmak, döllenmek

орлыклы [orlıklı] tohumlu, döllü; **орлыклы киндер** [orlıklı kindêr] dişi kendir

орлыклык [orlıklık] tohumluk; **орлыклык җир** [orlıklık cir] tohumluk yer

орлыксыз [orlıksız] tohumsuz; **орлыксыз җимеш** [orlıksız cimêş] tohumsuz (çekirdeksiz) meyve

орлыкча [orlıkça] sert kabuklu tohum

орлыкчы [orlıkçı] tohumcu

орлыкчылык [orlıkçılık] tohumculuk

орнамент [ornamênt] süs, bezek

орнаментла- [ornamêntla-] süslemek, bezemek

орнаментлы [ornamêntlı] süslü, bezekli

орфографик [orfografik] imlâ ~ (s)i

орфография [orfografiya] imlâ

орчык [orçık] iğ

орчыкбаш [orçıkbaş] ağırşak

орчыкча [orçıkça] kertenkele

оры [orı] 1. ur; 2. ağaç uru

орын- [orın-] dokunmak, değmek, teğet geçmek

орынма [orınma] teğet

орып-бәреп [orıp-berêp] vurup kırıp

орыш [orış] 1. vurma, vuruş; 2. savaş, cenk

орыш- [orış-] çıkışmak, kınamak

орыш-талаш [orış-talaş] çekişme

оста [osta] usta; **оста куллар түгәрәге** [osta kullar tügeregê] usta eller derneği

остабикә [ostabike] imamın hanımı

остаз [ostaz] üstad

остазлык [ostazlık] üstadlık

осталык [ostalık] ustalık

остар- [ostar-] ustalaşmak

от- [ot-] 1. ütmek; oyunda kazanmak; 2. ezberlemek; **отып ал-** [otıp al-] ezberleyip almak; kazanmak

откыр [otkır] ezberci (*çocuk*)

отличник [otliçnik] çok başarılı (*öğrenci, işçi*)

отпор [otpor] karşı saldırı

отряд [otryad] ekip, takım, çete

оттыр- [ottır-] (*oyunda*) kaybetmek, yenilmek; **оттырып бетер-** [ottırıp bêtêr-] (*oyunda*) tamamen yenilmek

оттырыш [ottırış] (*oyunda*) kaybetme, yenilme

оттырышлы [ottırışlı] yenişmeli

оттырышсыз [ottırışsız] yenişmesiz

отыл- [otıl-] (*oyunda*) kaybetmek, ziyana uğramak

отыш [otış] kazanç, ikramiye
отышлы [otışlı] kazançlı, ikramiyeli
отышсыз [otışsız] kazançsız
офицер [ofitsêr] subay
офтан- [oftan-] oflanmak, hayıflanmak
офык [ofık] ufuk
охра [ohra] aşı boyası
охша- [ohşa-] benzemek; **охшарга тырыш-** [ohşarga tırış-] benzemeye çalışmak
охшату [ohşatu] benzeme
охшатыл- [ohşatıl-] benzetilmek
охшат- [ohşat-] benzetmek
охшаулы [ohşaulı] gibi
охшаш [ohşaş] benzer
охшаш- [ohşaş-] benzeşmek
охшашландыр- [ohşaşlandır-] benzetmek
охшашлан- [ohşaşlan-] benzeşmek
охшашлы [ohşaşlı] benzer
охшашлык [ohşaşlık] benzerlik
оч I [oç] uç ◇ **очны очка ялга-** [oçnı oçka yalga-] ucu ucuna yetirmek; **очына чыгарлык түгел** [oçına çıgarlık tügêl] ucu görünmez; **очына чык-** [oçına çık-] tamamlamak
оч II [oç] dokuma rulosu
оч- III [oç-] uçmak
оча [oça] kalça, but; **оча сөяге** [oça söyegê] kalça kemigi
очар [oçar] göçmen (*kuş*); **очар кош** [oçar koş] göçmen kuş
очарбалык [oçarbalık] uçan balık
очерк [oçêrk] röportaj
очкак [oçkak] bitkilerde uçuşan tohum tozu
очкылык [oçkılık] hıçkırık; **очкылык тот-** [oçkılık tot-] hıçkırık tutmak; **очкылык үләне** [oçkılık ülenê] hıçkırık otu
очкын [oçkın] kıvılcım ◇ **очкыннар чыгар-** [oçkınnar çıgar-] çok işler başarmak
очкынландыр- [oçkınlandır-] kıvılcımlandırmak
очкынлан- [oçkınlan-] kıvılcımlanmak
очкынлы [oçkınlı] kıvılcımlı
очкыр [oçkır] uçucu (*kuş*)
очкыч [oçkıç] uçak
очла- [oçla-] ucunu sivriltmek; **очлап чык-** [oçlap çık-] bir işi bitirmek
очлайт- [oçlayt-] uçlu hâle getirmek
очлай- [oçlay-] uçlu hâle gelmek
очлап I [oçlap] rulo hâlinde
очлап II [oçlap] arka arkaya; **очлап җик-** [oçlap cik-] arka arkaya koşmak
очлы [oçlı] uçlu ◇ **очлы күзле** [oçlı küzlê] çok iyi gören (*kimse*); **очлы тел(ле)** [oçlı têl(lê)] sivri dilli, dili uzun
очлык [oçlık] 1. uçluk; 2. uzantı
очрак [oçrak] hâdise, vak'a
очраклы [oçraklı] tesadüfen
очраклылык [oçraklılık] tesadüf, raslantı
очра- [oçra-] rastlamak, rast gelmek
очрат- [oçrat-] rast getirmek, rastlamak
очраш- [oçraş-] rastlaşmak,

karşılaşmak

очраштыр- [oçraştır-] buluşturmak, rast getirmek

очрашу [oçraşu] buluşma, karşılaşma

очсыз I [oçsız] ucuz

очсыз II [oçsız] uçsuz; **очсыз-кырыйсыз** [oçsız-kırıysız] uçsuz bucaksız

очсызлан- I [oçsızlan-] ucuzlanmak

очсызлан- II [oçsızlan-] sonsuzlaşmak

очсызлы [oçsızlı] ucuz

очсызлык [oçsızlık] ucuzluk

очтагы [oçtagı] uçtaki

очу [oçu] uçma

очучы [oçuçı] uçucu

очык I [oçık] başak kalıntısı

очык II [oçık] sidik damlaması hastalığı

очын- [oçın-] uçmak, coşmak

очындыр- [oçındır-] uçundurmak, coşturmak

очыргыч, очырткыч [oçırgıç, oçırtkıç] uçurtma

очыр- [oçır-] uçurmak

очырт- [oçırt-] uçurtmak

очыртып [oçırtıp] uçurtarak

очыш [oçış] uçuş

оша- [oşa-] yakışmak

ошат- [oşat-] yakıştırmak

оя [oya] 1. yuva; 2. kök; **оя кор-** [oya kor-] yuva kurmak; **оя тавыгы** [oya tavıgı] kuluçka tavuğu

оядаш [oyadaş] *gr.* aynı kökten gelme kelimelerden her biri

оял- [oyal-] utanmak

оялап [oyalap] yuva açarak; **оялап чәч-** [oyalap çeç-] yuva açıp dikmek

ояла- [oyala-] yuvalamak

оялт- [oyalt-] utandırmak

оялчан [oyalçan] utangaç

оялчанлык [oyalçanlık] utangaçlık

оялы [oyalı] yuvalı

оялык [oyalık] yuvalık

оят [oyat] utanç, utanma; sıkılma ◇ **оятка калдыр-** [oyatka kaldır-] utandırmak; **оятка кал-** [oyatka kal-] utanmak

оятлы [oyatlı] utançlı ◇ **оятлы бул-** [oyatlı bul-] utançlı olmak; **оятлы ит-** [oyatlı it-] utançlı etmek

оятсыз [oyatsız] utanmaz ◇ **оятсыз рәвештә** [oyatsız revêşte] utançsız şekilde

оятсызлан- [oyatsızlan-] utançsızlanmak

оятсызлык [oyatsızlık] utançsızlık

оячык [oyaçık] yuvacık

оҗмах [ocmah] cennet

оҗмахлы [ocmahlı] cennetli

- П -

павильон [pavil'on] pavyon
падишаһ [padişah] padişah
паек [payok] tayin, erzak
пай [pay] pay
пайлаш- [paylaş-] paylaşmak
пайтәхет [paytehêt] pâyitaht, baş şehir
пайчы [payçı] paydaş
пакет [pakêt] paket
пакизә [pakize] pakize, temiz, pak
пакт [pakt] pakt, siyasi antlaşma
пакь [pak'] pak, temiz; **пакь күңелле** [pak küngêllê] temiz gönüllü; **пакь күңеллелек** [pak küngêllêlêk] temiz gönüllülük
пакьлек [paklêk] paklik, temizlik
пакьлә- [pakle-] paklamak, temizlemek
палас [palas] palas
палата [palata] 1. oda (*mes. hastahanede*); 2. parlamentonun bölümü
палаталь [palatal'] *gr.* yumuşak
палатальләш- [palatal'leş-] *gr.* yumuşaklaşmak
палатка [palatka] çadır
палач [palaç] palaçı, cellât
палачлык [palaçlık] palacılık
палуба [paluba] gemi döşemesi, güverte
пальма [palma] palmiye
пальто [palto] palto
пальтолык [paltolık] paltoluk
панцирь [pantsir'] 1. zırh; 2. bazı kabuklu hayvanların bağası
панель [panel'] 1. kaldırım; 2. kaplama
паника [panika] panik; **паника таратучы** [panika taratuçı] panik yapıcı
паникёр [panikyor] panik yaratıcı
панорама [panorama] panorama
панорамалы [panoramalı] panoramik
пансион [pansion] pansiyon
пантомима [pantomıma] pantomim
панцирьлы [pantsir'lı] 1. zırhlı; 2. kabuklu (*hayvan*)
папирос [papiros] sigara
папка [papka] dosya
пар I [par] buhar; **парга әйләнә** [parga eylen-] buhara çevrilmek; **пар сал-** [par sal-] 1. buhar çıkarmak; 2. hızlandırmak
пар II [par] nadasa bırakılan tarla; **пар күтәр-** [par küter-] nadasa bırakılan tarlayı sürmek
пар III [par] çift; **пар атлы** [par atlı] çift atlı; **пар кил-** [par kil-] (*kız ve oğlan*) uygun gelmek; **пар тояклылар** [par toyaklılar] çift toynaklılar
параграф [paragraf] paragraf
парад [parad] askeri resmi geçit
паразит [parazıt] parazit
паразитларча [parazitlarça] parazitler gibi
паралич [paraliç] felç; **паралич сук-** [paraliç suk-] felce uğramak; **паралич суккан** [paraliç sukkan]

felce uğramış

параличлан- [paraliçlan-] felçlenmek

параллель [parallêl'] paralel

параллельлек [parallêllêk] paralellik

парафин [parafin] parafin

парафинла- [parafinla-] parafinlemek

парашют [paraşyut] paraşüt

парашютчы [paraşyutçı] paraşütçü

пардан [pardan] aynı şekilde, çift

парик [parik] peruk

парикмахер [parikmahêr] berber, kuaför

парк [park] park

паркет [parkêt] parke

парлагыч [parlagıç] buharlama âleti

парлак [parlak] parlak

парламент [parlamênt] parlamento, meclis

парламентар [parlamêntar] parlamenter ~ (s)i

парламентёр [parlamêntyor] 1. parlamenter; 2. savaş meydanında elçi

парландыргыч [parlandırgıç] buharlaştırıcı âlet

парландыр- [parlandır-] buharlaştırmak

парлан- I [parlan-] buharlaşmak; **парланып пешкән** [parlanıp pêşken] buharlaşıp pişmiş

парлан- II [parlan-] çift olmak

парлап [parlap] çift olarak

парла- I [parla-] buhar çıkarmak

парла- II [parla-] çift etmek

парлаш- [parlaş-] çift olmak

парлашып [parlaşıp] çift olarak

парлы I [parlı] buharlı

парлы II [parlı] ikili; **парлы җыр** [parlı cır] ikili şarkı

парлы-парлы [parlı-parlı] çift çift

парник [parnik] camlık, ser, limonluk

паровоз [parovoz] lokomotif

пародия [parodiyê] parodi

пародияче [parodiyêçê] parodi yazarı

пароль [parol'] parola

паром [parom] araba vapuru, feribot

паромчы [paromçı] araba vapuru ile geçirici

пароход [parohod] vapur

пароходчылык [parohodçılık] vapurculuk

пар-пар [par-par] çift çift

парта [parta] sınıf sırası

партбюро [partbyuro] parti bürosu

партер [partêr] parter

партизан [partizan] partizan, çete

партизанлык [partizanlık] partizanlık, çetecilik; **партизанлык ит-** [partizanlık it-] çetecilik etmek; izinsiz hareket etmek

партизанчылык [partizançılık] çetecilik, izinsız hareketçilik

партия [partiye] parti

партияле [partiyelê] partili

партиялелек [partiyelêlêk] partililik

партиясез [partiyesêz] partisiz

партком [partkom] parti komi-

tesi

партнёр [partnyor] partner

партоешма [partoyışma] parti-örgütü

парторг [partorg] parti örgütü başkanı

парфюмерия [parfyumêriya] parfümeri

парча I [parça] parça

парча II [parça] kumaş süsü; süslü kumaş

парчала- I [parçala-] parçalamak, dağıtmak

парчала- II [parçala-] kumaş süs yapmak, süslü kumaş yapmak

парчалы [parçalı] süslü

парча-парча [parça-parça] parça parça

парә [pare] 1. pare, parça; 2. Kur'an'ın otuzda biri; **парә-парә** [pare-pare] pare pare; **парә-парә кил-** [pare-pare kil-] parça parça olmak

пас [pas] (*sporda ve oyunda*) pas

паспорт [pasport] hüviyet cüzdanı, pasaport; sertifika

пассаж [passaj] 1. pasaj, çarşı; 2. (*müzikte*) geçit

пассажир [passajir] yolcu

пассив I [passiv] pasif, hareketsiz

пассив II [passiv] (*muhasebede*) pasif (*hesap*)

пассивлык [passivlık] pasiflik

паста [pasta] macun

патент [patênt] 1. ihtira beratı; 2. patenta

патентла- [patêntla-] berat vermek

патентлы [patêntlı] patentalı, beratlı

патефон [patêfon] gramofon

патриархаль [patriarhal'] eski

патриот [patriot] vatansever

патриотизм [patriotizm] vatanseverlik

патриотик [patriotik] vatanseverlik ~ (s)i

патриотлык [patriotlık] vatanperverlik

патрон [patron] 1. mermi; 2. lâmba yuvası

патруль [patrul'] devriye, kol

патша [patşa] padişah

патшалык [patşalık] padişahlık; **патшалык ит-** [patşalık it-] padişahlık etmek

пауза [pauza] ara, durak

пафос [pafos] heyecan, ihtiras

пафослы [pafoslı] heyecanlı, ihtiraslı

пациент [patsiyênt] hasta müşteri

пачка [paçka] paket

пачкалап [paçkalap] paketleyerek

пачкалы [paçkalı] paketli

паша [paşa] paşa

паштет [paştêt] 1. ciğer ezmesi; 2. içine meyve ezmesi konarak hazırlanan bir tür çörek

педагог [pêdagog] pedagog

педагогик [pêdagogik] pedagoji ~ (s)i, pedagojik

педагогика [pêdagogika] pedagoji, eğitim bilimi

педаль [pêdal'] pedal

педант [pêdant] 1. uzman; 2. kaide duşkünü

педантларча [pêdantlarça] 1. uzmanlar gibi; 2. kaide düşkünleri gibi

педантлык [pêdantlık] 1. uzmanlık; 2. kaide düşkünlüğü

педиатрия [pêdiatriya] çocuk hekimliği

пейзаж [pêyzaj] peyzaj

пеләш [pêleş] kel

пеләшлән- [pêleşlen-] kellenmek

пенал [pênal] kalem kutusu, kalemlik

пенсионер [pênsioner] emekli

пенсия [pênsiya] emekli maaşı

пенсне [pênsne] sapsız gözlük

период [pêriod] süre, devir

периодик [pêriodik] süreli

перископ [pêriskop] periskop

перпендикуляр [pêrpêndikulyar] dik, dik şekilde

перрон [pêrron] peron

персонаж [pêrsonaj] şahıs

персонал [pêrsonal] personel, eleman

персональ [pêrsonal'] şahsen

перспектив [pêrspêktiv] perspektif

перспектива [pêrspêktiva] 1. derinlik; uzaklar; 2. öndeki gelecekteki görünüşler; 3. gelecek ümidi

перспективалы [pêrspêktivalı] 1. perspektif; 2. gelecek vaad eden

перчатка [pêrçatka] eldiven

песи [pêsi] 1. pisi, kedi, kedicik; 2. sögüt gözü; **песи борчагы (җиләге)** [pêsi borçagı (cilegê)] kedi bezelyesi (çileği); **песи бөтнеге** [pêsi bötnêgê] kedi nanesi; **песи тарысы** [pêsi tarısı] kedi darısı; **песи үләне** [pêsi ülenê] kedi otu ◇ **песи кебек, песием генә** [pêsi kêbêk, pêsiyêm gêne] sessiz yürügen kimse

песием-песием [pêsiyêm-pêsiyêm] uysal, yumuşak

песикәч [pesikeç] kedi yavrusu

песиле: песиле тал [pêsilê: pêsilê tal] gözlü dal, bir cins sögüt

песилән- [pêsilen-] susmak

песнәк [pêsnek] isket

пес-пес [pês-pês] pisi pisi

пессимизм [pêssimizm] bedbinlik, karamsarlık

пессимистик [pêssimistik] bedbin, karamsar

пессимистлык [pessimistlık] bedbinlik, karamsarlık

пестә [pêste] fıstık

петиция [pêtitsiya] toplu dilekçe

петлица [pêtlitsa] yakaya takılan rütbe işareti

пехота [pêhota] piyade

пехотачы [pêhotaçı] piyade asker

печ- [pêç-] 1. hayvan iğdiş etmek; 2. bir kimseye gizli kütülük etmek

печелгән, печкән [pêçêlgen, pêçken] iğdiş; **печкән тәкә** [pêçken teke] iğdiş teke; **печкән үгез** [pêçken ügêz] iğdiş öküz

печенье [pêçênyê] bisküvi

печтер- [pêçtêr-] iğdiş etmek

печән [pêçen] hayvana verilmek üzere kesilen ot; **печән бете** [pêçen bêtê] ot böceği; **печән чап-** [pêçen çap-] ot biçmek;

печән чабучы [pêçen çabuçı] biçici; **печән чапкыч** [pêçen çapkıç] biçer döver; **печән өсте** [pêçen östê] biçim vakti

печәнлек [pêçenlêk] 1. biçimlik çayır; 2. ahır üstü

печәнче [pêçençê] biçici

пеш- I [pêş-] pişmek

пеш- II [pêş-] olgunlaşmak

пешек- [pêşêk-] güneşte pişirmek

пешек [pêşêk] pişik

пешеклә- [pêşêkle-] kaynar suya batırıp çıkarmak

пешекләгеч [pêşêklegêç] (*ağaç vb.*) pişirme yeri

пешекче [pêşêkçê] aşçı

пешекчелек [pêşêkçêlêk] aşçılık

пешер- [pêşêr-] pişirmek

пешерел- [pêşêrêl-] pişirilmek

пешерен- [pêşêrên-] pişirmek

пешка [pêşka] (*satrançta*) piyade taşı

пешкәк [pêşkek] yayıkta yağ çıkarmak için kullanılan ucu tekerlekli âlet, bişek

пешкәкле [pêşkeklê] bişekli

пешкән [pêşken] pişik ◇ **пешкән шалкан** [pêşken şalkan] beceriksiz kimse

пешмәгән [pêşmegen] beceriksiz (*kimse*), pısırık

пианино [pianino] piyano

пибек [pibêk] kız kuşu

пигмент [pigmênt] pigment, sibağ

пиджак [pidjak] ceket

пижама [pijama] pijama

пик [pik] 1. doruk; 2. tepe, uç; **пик сәгатьләре** [pik segat'lerê] en hareketli saatler (*vakitler*)

пике I [pikê] pike

пике II [pikê] (*dokuma*) pike

пикет I [pikêt] işaret kazığı

пикет II [pikêt] grev nöbetçiliği; karakol

пикетчы [pikêtçı] grev nöbetçisi

пикник [piknik] piknik

пилмән [pilmen] küçük hamur parçalarına et konularak yapılan yemek

пилот [pilot] pilot

пилотка [pilotka] pilot şapkası

пима [pima] yün çizme

пингвин [pingvin] penguen

пинәлә- [pinele-] suçlamak

пионер [pionêr] 1. izci; 2. küçük komünist

пи-пи [pi-pi] bi bi!

пирамида [piramida] piramit

пирамидаль [piramidal'] piramitli

пират [pirat] korsan

пиратларча [piratlarça] korsanlar gibi

пирес [pirês] kara kadife

пирог, пирук [pirog, piruk] bir çeşit kıymalı hamurlu yemek

пирәш [pireş] keskin bira

пис [pis] pis

писер [pisêr] eski Rusya'da aşağı dereceli memur, sekreter

пиратлык [piratlık] korsanlık; **пиратлык ит-** [piratlık it-] korsanlık etmek

пистолет [pistolêt] tabanca

пистон [piston] piston

питомник [pitomnik] fidanlık

питон [piton] boğa yılanı

питрау [pitrau] 12-13 temmuz günleri yapılan hıristiyan bayramı; ekin biçme bayramı

пичәт [piçet] mühür ◇ **пичәт бас- (сук-)** [piçet bas (suk-)] 1. mühür basmak; 2. tasdik etmek

пичәтле [piçetlê] mühürlü

плазма [plazma] plazma

плакат [plakat] levha, pankart

план [plan] plân; **план кор- (төз-)** [plan kor- (töz-)] plân kurmak (yapmak); **планнан тыш** [plannan tış] plân dışı

планер [planêr] planör

планерчы [planêrçı] planörcü

планета [planêta] seyyare, gezegen

планетарий [planêtariy] gök cisimlerini göstermek için yapılan bina

планка [planka] levha

планкалы [plankalı] levhalı

планлаштыр- [planlaştır-] plânlaştırmak

планлаштыру [plantaştıru] plânlama

планлы [planlı] plânlı; **планлы рәвештә** [planlı revêşte] plânlı şekilde

планлылык [planlılık] plânlılık

плантаж [plantaj] 1. ağaç dikmek için yer açma; 2. deri nakletmek

плантажлап [plantajlap] 1. ağaç dikerek; 2. deri naklederek

плантация [plantatsiya] büyük çiftlik, malikâne

планшет [planşêt] plân tahtası

пластик I [plastik] plâstik

пластик II [plastik] (*sanatta*) plâstik

пластиклык [plastiklık] plâstiklik

пластилин [plastilin] sunî çamur, oyun hamuru

пластинка [plastinka] 1. plâka; 2. levha, plâka

пластмасс [plastmass] plâstik maddeden yapılmış (*nesne*)

пластмасса [plastmassa] plâstik madde

пластырь [plastır'] yara yakısı

платформа [platforma] 1. plâtform; 2. küçük istasyon; 3. üstü açık vagon

плацдарм [platsdarm] savaş alanı

плацкарт [platskart] yer ayırtma makbuzu

плащ [plaşç] pardösü, yağmurluk

плебей [plêbêy] cemiyette en aşağı tabaka

плебейлык [plêbêylık] aşağı tabakaya mensupluk

плен [plên] esaret

пленар [plênar] genel, umumî, umumî toplantı ile ilgili

плёнка [plyonka] zar, perde

плёнкалы [plyonkalı] zarlı, perdeli

пленум [plênum] zirve toplantısı

плита [plita] levha; kaldırım taşı, döşeme taşı

плитка [plitka] levha, kaldırım taşı parçası

плитә [plite] mutfak ocağı

пломба [plomba] kurşun mühür; diş kurşunu; **пломба сал- (сук-)** [plomba sal- (suk-)] kurşun

mühür ile mühürlemek

пломбала- [plombala-] 1. kurşun ile doldurmak; 2. diş doldurmak

плотина [plotina] bent, baraj

плюс [plyus] *mat.* artı

плюш [plyuş] pelüş

пляж [plyaj] plâj

пневмония [pnêvmoniya] soğuk yüzünden nefes darlığı

повар [povar] aşçı

повестка [povêstka] resmî celp

повесть [povêst'] büyük hikâye

повидло [povidlo] marmelât

погон [pogon] apolet

погром [pogrom] soy kırım

погромчы [pogromçı] soy kırımçı

подвал [podval] bodrum

поднос [podnos] tepsi

подполковник [podpolkovnik] yarbay

подряд [pogpyad] ihale

подрядчы [podryadçı] ihaleci

подшипник [podşipnik] rulman

поезд [poyêzd] tren

позитив I [pozitiv] pozitif

позитив II [pozitiv] pozitif (*resim*)

позицион [pozitsiyon] pozisyon ile ilgili

позиция [pozitsiya] pozisyon

покрау [pokrau] hristiyanların ekim (*yaz bitti*) bayramı

покрышка [pokrışka] jant

полемик [polêmik] polemik ile ilgili, tartışma ~(s)i

полемика [polêmika] polemik, tartışma

полигон [poligon] poligon

полиграфия [poligrafiya] poligrafi

поликлиника [poliklinika] poliklinik, revir

полимер I [polimêr] polimer

полимер II [polimêr] polimer ile ilgili, polimer ~(s)i

полимерлашу [polimêrlaşu] polimerleşme

политбюро [politbyuro] kömünist partisinin en yüksek organı, politbüro

политехник [politêhnik] politehnik

политик I [politik] politik, siyasî

политик II [politik] politikacı, siyasetçi

политика [politika] politika, siyaset

политрук [politruk] orduda parti temsilcisi

политтүгәрәк [polittügerek] politik bilgi derneği

политэкономия [politêkonomiya] ekonomi politik

полиция [politsiya] polis

полиэтилен [poliêtilên] polietilen

полк [polk] alay

полковник [polkovnik] albay

полководец [polkovodês] baş komutan

полководецлык [polkovodêslık] baş komutanlık

полкташ [polktaş] aynı alaya mensup kimselerden her biri

полонез [polonêz] Polonya müziği ve oyunu

полоса [polosa] şerit, ağaç şeridi

полотно [polotno] resim levhası
полька [pol'ka] Polonya oyunu
полюс [polyus] kutup
поляр [polyar] kutup ile ilgili
полярлаш- [polyarlaş-] kutuplaşmak
полярлашу [polyarlaşu] kutuplaşma
помидор [pomidor] domates
пони [poni] küçük at, midilli
понтон [ponton] duba kayığı
понтончы [pontonçı] dubacı
поп [pop] papaz
попугай [popugay] papağan
попугайлан- [popugaylan-] papağanlaşmak
популяр [populyar] popüler
популярлаш- [populyarlaş-] popülerleşmek
популярлаштыр [populyarlaştır] popülerleşme
популярлаштыручы [populyarlaştıruçı] popülerleştirici
популярлык [populyarlık] popülerlik
поролон [porolon] porolon
порошок [poroşok] toz, toz durumunda
порт [port] iskele, liman
портатив [portativ] portatif
портрет [portrêt] portre
портретчы [portrêtçı] portreci
портупея [portupêya] tabanca kılıfı kayışı
портфель [portfêl'] el çantası
портчы [portçı] iskeleci
порция [portsiye] porsiyon
порцияле [portsiyelê] porsiyonlu
пос [pos] pus, sis
пос- [pos-] pusmak, sinmek
посёлок [posyolok] kasaba
поскын [poskın] pusu; **поскын кысла** [poskın kısla] pusu yengeci
пост [post] 1. karakol; posta mevkii; 2. vazife; **постта торучы** [postta toruçı] karakol bekçisi, bekçi
постау [postau] çuha
постаучы [postauçı] çuhacı
посылка [posılka] koli
пот I [pot] pud (*yaklaşık 16 kiloluk rus ağırlık ölçüsü*) ◇ **поты белән** [potı bêlen] pek çok; **поты бер тиен** [potı bêr tiyên] pek ucuz
пот II [pot] put, buda; **потка табынучы** [potka tabınuçı] puta tapan; **потка табынучылык** [potka tabınuçılık] puta tapıcılık
поташ [potaş] potasyum
потенциал [potêntsial] potansiyel
потенциаль [potêntsial'] potansiyel, gizil
потлы [potlı] pud olçüsünde
поход [pohod] 1. yürüyüş, gezi; 2.silâhlı sefer
почерк [poçêrk] el yazısı şekli
почёт [poçyot] şan, şeref
почётлы [poçötlı] şanlı, şerefli
почкак [poçkak] deri kırpıntısı, kırpıntı deri
почмак [poçmak] açı; **почмак үлчәгеч** [poçmak ülçegêç] açı ölçüsü; **почмактан тип- (бәр-)** [poçmaktan tip- (ber-)] köşeden tekme atmak (vurmak)
почмакла- [poçmakla-] köşelemek
почмаклы [poçmaklı] köşeli,

açılı

почмаклык [poçmaklık] üçgen cetveli, şablon

почмакча [poçmakça] açı derecesi boyunca

почмаклан- [poçmaklan-] 1. köşelenmek; 2. gerginleşmek

почта [poçta] posta

почтальон [poçtal'yon] postacı

почтамт [poçtamt] postahane

почык I [poçık] bucuk, yarım

почык II [poçık] kısa ve kalkık (*burun*)

пош- [poş-] dertlenmek, kaygılanmak, üzülmek, göyünmek, pişman olmak

пошаман [poşaman] pişman ◇ **пошаман сал-** [poşaman sal-] pişman etmek; **пошаман төш-** [poşaman töş-] pişmanlık düşmek; **пошаманга төш- (кал-)** [poşamanga töş- (kal-)] pişmanlığa düşmek (kalmak)

пошаманлы [poşamanlı] pişmanlı

пошаманлык [poşamanlık] pişmanlık

пошамансыз [poşamansız] pişmansız

пошкыр- [poşkır-] püskürmek; gürültülü soluk vermek

пошкырт- [poşkırt-] püskürtmek

пошкырын- [poşkırın-] püskürünmek

пошлина [poşlina] gümrük vergisi; **пошлина сал-** [poşlina sal-] vergi tayin etmek

пошмас [poşmas] dertlenmez, kaygısız, gamsız

пош-пош [poş-poş] puf puf

пошый [poşıy] mus, Avrupa musu

пошык- [poşık-] pişman olmak

пошымсыз, пошынмас [poşımsız, poşınmas] pişman olmayan, pişmanlık bilmeyen

пошын- [poşın-] kaygı duymak, üzülmek

пошыргалан- [poşırgalan-] çok kaygılanmak, dertlenmek

поэзия [poêziya] nazım

поэма [poêma] şiir, manzume

поэтик [poêtik] şiir sanatı ile ilgili, şiir ~ (s)i

практик I [praktik] pratik ile ilgili

практик II [praktik] pratik (*kimse*)

практика [praktika] pratik; **практикага керт-** [praktikaga kêrt-] hayata sokmak

практикант [praktikant] pratisyen

прапорщик [praporşçik] en küçük rütbeli subay

предмет [prêdmêt] 1. nesne, şey, madde; 2. konu; 3. ders; branş

предприятие [prêdpriyatiyê] işletme, müessese, tesis

председатель [prêdsêdatel'] başkan, reis

председательлек [prêdsêdatêllêk] başkanlık; **председательлек ит-** [prêdsêdatêllêk it-] başkanlık etmek

президент [prêzident] başkan

президентлык [prêzidentlık] başkanlık

президиум [prêzidium] başkanlık konseyi

премия [prêmiya] mükâfat, ödül

премьера [prêm'yêra] ilk defa konulmuş prömiyer

премьер-министр [prêmyêrministr] başbakan

препарат [prêparat] preparat

пресс [prêss] pres

прессла- [prêssla-] preslemek

престиж [prêstıj] prestij

претензия [prêtênziya] 1. iddia, talep; 2. şikâyet

претензияле [prêtênziyelê] iddialı

претензиялелек [prêtênziyelêlêk] iddialılık

прибор [pribor] âlet, cihaz, takım

приборчы [priborçı] âletçi, cihazcı, takımcı

привилегия [privilêgiye] imtiyaz

привилегияле [privilêgiyelê] imtiyazlı

приз [priz] kupa, armağan, ödül

призлы [prizlı] kupa konmuş, armağanlı, ödüllü

призма [prizma] prizma

призмалы [prizmalı] prizmalı

призматик [prizmatik] prizmatik

прииск(а) [priisk(a)] maden ocağı

приказ [prikaz] emir; **приказ бир-** [prikaz bir-] emir vermek, emretmek

приказчик [prikazçik] *esk.* 1. tüccar yardımcısı; 2. satıcı

примат [primat] maymunlar, primat

примитив [primitiv] primitif, iptidaî

примитивлык [primitivlık] primitiflik, iptidailik

примус [primus] gaz ocak

принцип [prinıtsip] prensip

принципиаль [printsipial'] prensip ile ilgili

принципиальлек [printsipiallêk] prensiplilik

принципсыз [printsipsız] prensipsiz

принципсызлык [printsipsızlık] prensipsizlik

пристань [pristan'] nehir iskelesi

причал [priçal] iskele babası

проба [proba] prova; **проба палатасы** [proba palatası] prova sahnesi

пробирка [probirka] tüp

проблема [problêma] problem

проблемалы [problêmalı] problemli

проблематик [problêmatik] problemli

проблематика [problêmatika] problemler

провинциаль [provintsial'] vilâyet ~ (s)i; taşralı

провинция [provintsiya] vilâyet; taşra

проводник [provodnik] kılavuz

провокатор [provokator] provokatör

провокаторлык [provokatorlık] provokatörlük

провокацион [provokatsion] provokasyon ~ (s)i

провокация [provokatsıya] provokasyon; **провокация яса-** [provokatsiya yasa-] provokasyon çıkarmak

прогноз [prognoz] tahmin, keşif; **прогноз яса-** [prognoz yasa-] tahmin yapmak

прогнозчы [prognozçı] tahminçi, kâşif

программа [programma] program

программала- [programmala-] programlamak

программалы [programmalı] programlı

прогресс [progrêss] ilerleme, gelişme, kalkınma, terakki

прогрессив [progrêssiv] ilerici

прогрессия [progrêssiya] *mat.* dizi

прогул [progul] işe izinsiz ara verme; **прогул яса-** [progul yasa-] işe izinsiz ara vermek

прогулчы [progulçı] işe izinsiz ara verici

продукт [produkt] 1. mahsul, netice; 2. tahıl, yiyecek

продуктив [produktiv] prodüktif, verimli

продуктивлык [produktivlık] prodüktiflik, verimlilik

продукция [produktsiya] mahsul

проект [proyêkt] proje, tasarı, taslak

проектла- [proyêktla-] proje yapmak, tasarlamak

проектлаштыр- [proyêktlaştır-] projelendirmek, tasarlatmak

проектчы [proyêktçı] projeci

проекция [proyêktsiye] projeksiyon

проекциялә- [proyêktsiyele-] projeksiyonlamak

прожектор [projêktor] projektör

проза [proza] nesir

прозаик I [prozaik] nesir yazarı

прозаик II [prozaik] nesir ile yazılmış

производство [proizvodstvo] istihsal, üretme

прокат I [prokat] haddelenmiş maden

прокат II [prokat] kira

прокатла- [prokatla-] haddeden geçirmek

прокатчы [prokatçı] haddeci

прокламация [proklamatsiya] bildiri, beyanname

прокуратура [prokuratura] savcılık

прокурор [prokuror] savcı

пролетар [prolêtar] proletarya ~ (s)i

пролетариат [prolêtariat] proletarya

пролетарий [prolêtariy] proleter

пролетарлаш- [prolêtarlaş-] proleterleşmek

пролетарлаштыр- [prolêtarlaştır-] proleterleştirmek

пролог [prolog] prolog

промтовар [promtovar] sanayi malları

промысел [promısêl] zanaat

промыселчы [promısêlçı] zanaatkâr

промышленность [promışlênnost] sanayi, endüstri

пропаганда [propaganda] propaganda

пропагандала- [propagandala-] propaganda yapmak

пропагандист [propagandist]

propagandacı

пропеллер [propêllêr] pervane

прописка [propiska] ikametgâh ilmühaberi, oturma kaydı; **прописката керт-** [propiskaga kêrt-] ikamete kaydetmek

пропорциональ [proportsional'] orantılı

пропорциональлек [proportsional'lêk] orantılılık

пропорция [proporrsiye] oran, nispet

пропорцияле [proportsiyelê] orantık, nispetli

пропуск [propusk] permi

прораб [prorab] şantiye şefi

проспект [prospêkt] 1. cadde; 2. prospektüs

протез [protêz] protez

протекция [protêksiye] himaye

протест [protêst] protesto; **протест белдер-** [protêst bêldêr-] protesto etmek

противогаз [protivogaz] gaz maskesi

протокол [protokol] protokol, tutanak, zabıt

профессионал [profêssional] uzman

профессиональ [profêssional'] profesyonel, uzmanlık ile ilgili

профессия [profêssiya] meslek

профессор [profêssor] profesör

профилактик [profilaktik] tedbir ile ilgili, profilaksi ~ (s)i

профилактика [profilaktika] tedbir, profilaksi

профиль [profil'] profil

профком [profkom] sendika komitesi

профсоюз [profsoyuz] sendika

профтехмәктәп [proftêhmektep] teknik meslek okulu

проход [prohod] galeri

проходчы [prokodçı] galerici

пудра [pudra] pudra

пудрала- [pudrala-] pudralamak

пулат [pulat] büyük bina, palas

пулемёт [pulemyot] makineli tüfek

пулемётчы [pulemyotçı] makineli tüfekçi

пульс [pul's] nabız

пульсация [pul'satsiye] dalgalanma, nabız atması

пульсацияле [pul'satsiyelê] (*nabız gibi*) atmaklı

пульт [pul't] sehpa

пуля [pulya] kurşun, mermi ◇ **пуля кебек** [pulya kêbêk] kurşun gibi

пумала [pumala] soba borusu temizleme fırçası; **пумала баш** [pumala baş] fırça gibi baş

пункт [punkt] 1. nokta; 2. puan

пунктир [punktir] tire ile meydana gelen çizgi

пунктуаль [punktual'] tam zamanında, dakik

пунктуальлек [punktuallêk] dakiklik

пунктуация [punktuatsiye] *gr.* noktalama işaretleri

пупала- [pupala-] saçmalamak, kekelemek

пута [puta] kemer, kuşak

путал [putal] altın boya, yaldız

путаллы [putallı] yaldızlı

путёвка [putyovka] kaplıca *vb.* yerlerde dinlenmek üzere verilen

belge

пуф [puf] püf; **пуф ит-** [puf it-] püf etmek

пуф-пуф [puf-puf] püf püf

пуфылда- [pufılda-] puflamak

пух [puh] çok doyan hayvanların çıkardığı geğirti; **пух ит-** [puh it-] (*hayvan için*) geğirmek

пушка [puşka] top

пушнина [puşnina] kıymetli kürk

пыж [pıj] fişek ve mermide barut ile kurşun arasına konan sıkıştırıcı madde, sıkı

пыжик [pıjik] kutup geyiğinin yavrusunun kürkü

пылау [pılau] pilâv

пыр [pır] (*kuş uçuşu*) pır; **пыр туз-** [pır tuz-] öfke ile bağırıp çağırmak; **пыр туздыр-** [pır tuzdır-] öfke ile her şeyi dağıtmak, tozutmak

пыран-заран: пыран-заран кил- [pıran-zaran: pıran-zaran kil-] dağıtılmak; **пыран-заран китер-** [pıran-zaran kitir-] sarf etmek

пыранла- [pıranla-] öfke ile çırpınmak

пыранлат- [pıranlat-] öfke ile dağıtmak

пырахлат- [pırahlat-] öfke ile dağıtmak, vurmak

пырдымсыз [pırdımsız] hâl ve hareketleriyle zamana uymaz kimse

пырдымсызлан- [pırdımsızlan-] aykırı davranmak

пырла- [pırla-] 1. uçmak; 2. öfke ile çırpınmak

пырых: пырых ит- [pırıh: pırıh it-] kendini tuta tuta gülmek

пырхылда- [pırhılda-] içten içe gülmek

пырылда- [pırılda-] fırlamak

пырылдат- [pırıldat-] fırlatmak

пыскакла- [pıskakla-] çisildemek, çiselemek (*yağmur*)

пыскы- [pıskı-] hafifçe yanmak, tütmek

пыскылда- [pıskılda-] ıklamak, hıçkırmak

пыскылдык [pıskıldık] cıvıltılı ve ince sesli

пыскыт- [pıskıt-] tütmek, kokutmak

пыт-пыт [pıt-pıt] pıt pıt

пытылда- [pıtılda-] 1. pıt pıt damlamak; 2. anlaşılmaz şekilde söylemek

пытымыр [pıtımır] çalçene

пытырда- [pıtırda-] çene çalmak

пых-пых [pıh-pıh] pıt pıt, çıt çıt

пычак [pıçak] bıçak; **пычак йөзе** [pıçak yözê] bıçak yüzü; **пычак кайраучы** [pıçak kayrauçı] bıçak bileyici ◇ **пычак белән кисеп алырлык** [pıçak bêlen kisêp alırlık] çok koyu; **пычак кергере** [pıçak kêrgêrê] bıçak girsin!; **пычагыма кирәкме?** [pıçagıma kirekmê] gereksiz, lüzumsuz; **пычак тел** [pıçak têl] sivri, keskin dil; **пычакка пычак** [pıçakka pıçak] bıçak bıçağa

пычакла- [pıçakla-] bıçaklamak

пычаклаш- [pıçaklaş-] bıçaklaşmak

пычаклы [pıçaklı] bıçaklı

пычаксыз [pıçaksız] bıçaksız

пычкы [pıçkı] bıçkı, testere;

пычкы бавы [pıçkı bavu] bıçkı bağı; **пычкы балык** [pıçkı balık] testere balığı; **пычкы чүбе (вагы, ярмасы)** [pıçkı çübê (vagı, yarması)] bıçkı artığı, kıymık, talaş

пычкылда- [pıçkılda-] (*yara*) sulanmak

пычкычы [pıçkıçı] bıçkıcı

пычрак [pıçrak] pis, kirli; **пычрак сүзле** [pıçrak süzlê] pis sözlü ◇ **пычрак ат- (ташла-)** [pıçrak at- (taşla-)] bühtan etmek

пычраклык [pıçraklık] pislik, kirlilik

пычран- [pıçran-] pislenmek, kirlenmek, pis iş görmek

пычрат- [pıçrat-] pislemek, pisletmek, kirletmek

пычтыр-пычтыр [pıçtır-pıçtır] şapırdamak, şakırdamak

пычыргы [pıçırgı] at derisinde çıkan sulu yara

пыш [pış] fış; **пыш ит-** [pış it-] fış etmek

пышкырт- [pışkırt-] fışkırtmak; sigarayı tellendirmek

пышлык- [pışlık-] elbise altındayken sıcaktan yanmak (pişmek)

пыш-пыш [pış-pış] fısıl fısıl; **пыш-пыш ит-** [pış-pış it-] fısıl fısıl etmek; **пыш-пыш сөйләш-** [pış-pış söyleş-] fısıl fısıl konuşmak

пыштырда- [pıştırda-] hışırdamak

пышык-пышык [pışık-pışık] iç çeke çeke; **пышык-пышык ела-** [pışık-pışık yıla] iç çeke çeke ağlamak

пышылдавык [pışıldavık] sessiz sessiz fısıldayıcı

пышылда- [pışıldа-] fısıldamak

пышылдау [pışıldau] fısıldama

пышын [pışın] fısıl

пышын-пышын [pışın-pışın] fısıl fısıl

пыяла I [pıyala] cam; **пыяла басма** [pıyala basma] cam baskı; **пыяла кайнат-** [pıyala kaynat-] cam kaynatmak; **пыяла мамык** [pıyala mamık] cam pamuğu; **пыяла мәрҗән** [pıyala merсen] sunî mercan; **пыяла өр-** [piyala ör-] cam üflemek; **пыяла куючы** [pıyala kuyuçı] camcı

пыяла II [pıyala] kâse, piyâle

пыялала- [pıyalala-] camlamak

пыялалан- [pıyalalan-] camlanmak

пыялалы [pıyalalı] camlı

пыялач [pıyalaç] cam gibi (şeklinde); **пыялач күбәләк** [pıyalaç kübelek] cam kelebeği

пыялачы [pıyalaçı] camcı

пьеса [p'êsa] piyes

пәйгамбәр [peygamber] peygamber

пәйгамбәрлек [peygamberlêk] peygamberlik; **пәйгамбәрлек ит-** [peygamberlêk it-] peygamberlik etmek

пәйда [peyda] peyda; **пәйда бул-** [peyda bul-] peyda olmak

пәке [pekê] çakı bıçağı

пәнҗешәмбе [pencêşembê] perşembe

пәп: пәп ит- [pep: pep it-] öpmek

пәрвай [pervay] terbiye; **пәрвайсыз** [pervaysız] düşüncesiz; **пәрвай ит-** [pervay it-] terbiye et

mek

пәрвана [pervana] pervane

пәрдә [perde] perde; **пәрдә кор-** [perde kor-] perde koymak

пәрдәлек [perdelêk] perdelik

пәрдәлә- [perdele-] perdelemek

пәрдәлән- [perdelen-] perdelenmek

пәри [peri] peri; **пәри арбасы** [peri arbası] şeytan arabası otu ◇ **пәри авыз** [peri avız] geveze, kötü konuşucu kimse; **пәри алмаштырган (чабаклаган)** [peri almaştırgan (çabaklagan)] peri değiştirmiş, kötü (*kimse*) çocuk; **пәри баласы** [peri balası] kötü çocuk; **пәри туе** [peri tuyı] şeytan düğünü; **пәрие кил- (кузгал-)** [periyê kil- (kuzgal-)] coşkunlaşmak, heyecanlanmak

пәриле [perilê] perili

пәрәвез [perevêz] örümcek ağı

пәрәмәч [peremeç] peremeç yemeği, tatar böreği

пәрәнҗә [perence] çarşaf, peçe

пәхләвә [pehleve] baklava

пәҗе, пәҗи [pecê, peci] erkek kendirden yapılan ip

пәҗе- [pecê-] pörsümek ◇ **пәҗегән шалкан** [pecêgen şalkan] beceriksiz kimse

пәһлеван [pehlêvan] pehlivan

пәһлеванлык [pehlêvanlık] pehlivanlık

пөскүртү [pöskürtü] püskürme, tütsüleme

пөскүрт- [pöskürt-] püskürtmek, tütsülemek

пөхтә [pöhte] tertipli, muntazam, düzgün

пөхтәлек [pöhtelêk] tertiplilik, muntazamlık, düzgünlük

пөхтәлән- [pöhtelen-] tertiplenmek, düzenlenmek

пүлән [pülen] bıçılmış tomruğun bir parçası

пүнәтәй [pünetey] polisin gösterdiği şâhit

- Р -

раббе, раббу [rabbê, rabbu] rabb

рабфак [rabfak] yüksek okula hazırlık kursu

радар [radar] radar

радиан [radian] radyan

радиатор [radiator] radyatör

радиация [radiatsiye] radyasyon

радиацияле [radiatsiyelê] radyasyonlu

радий [radiy] radyum

радикаль [radikal'] radikal

радио [radio] radyo; **радио сөюче** [radio söyüçê] amatör radyocu

радиоактив [radioaktiv] radyoaktif

радиоактивлык [radioaktivlık] radyoaktiflik

радиоалгыч [radioalgıç] radyo alıcısı

радиограмма [radiogramma] telsiz telgrafla verilen haber

радиодулкын [radiodulkın] radyo dalgası

радиола [radiola] pikap

радиолаштыр- [radiolaştır-] radyo kurmak

радиолокатор [radiolokator] radar

радиолокация [radiolokatsiya] radyo dalgası ile yer tesbit etme

радиостанция [radiostantsiya] radyo istasyonu

радиотапшыргыч [radiotapşırgıç] radyo vericisi

радиотапшыру [radiotapşıru] radyo yayımı

радиотехник [radijotêhnik] radyoteknik ~ (s)i

радиотехника [radiotêhnika] radyoteknik

радиоэлемтә [radioêlêmte] radyo bağlantısı

радист [radist] radyocu

радиус [radius] yarıçap

радон [radon] radyoaktif bir element

разведка [razvêdka] askerî keşif; **разведка яса-** [razvêdka yasa-] askerî keşifte bulunmak

разведкачы [razvêdkaçı] askeri keşifçi

разряд [razryad] sınıf, kategori, cins, ustalık derecesi

разъезд [raz'yezd] iki istasyon arasında makas değiştirme yeri

разый [razıy] razı

райбашкарма [raybaşkarma] ilçe komitesi

райком [raykom] ilçe parti komitesi

район [rayon] ilçe

районара [rayonara] ilçeler arası

районлаштыр- [rayonlaştır-] 1. ilçe yapmak; 2. iklime uygun hâle getirmek

райүзәк [rayüzek] ilçemerkezi

рак [rak] kanser

ракета [rakêta] roket

ракетачы [rakêtaçı] roketçi

ракетка [rakêtka] tenis raketi

рам [ram] çerçeve

рамазан [ramazan] ramazan

рамка [ramka] çerçeve, daire

рамкала- [ramkala-] çerçevelemek

рамла- [ramla-] çerçeve koymak

рамлы [ramlı] çerçeveli

ранг [rang] derece, rütbe, sınıf

рапира [rapira] düz kılıç, flöre

рапирачы [rapiraçı] eskrimci

рапорт [raport] rapor; **рапорт бир-** [raport bir-] rapor vermek

рас [ras] 1. rast; 2. doğru; **рас(ка) кил-** [ras(ka) kil-] rast gelmek

раса [rasa] ırk

расачы [rasaçı] ırkçı

расачылык [rasaçılık] ırkçılık

расла- [rasla-] tasdik etmek, gerceklemek

расланган [raslan-] rastlanmak, tasdiklenmek

раслык [raslık] rastlık, doğruluk

расписание [raspisaniyê] ders programı

расписка [raspiska] makbuz

расход [rashod] masraf, gider ◇ **расходка чыгар-** [rashodka çıgar-] öldürmek

расчёт [rasçyot] 1. hesap kapama; 2. işten çıkma (çıkarma)

ратификация [ratifikatsiye] tasdik, onay

ратификациялә- [ratifikatsiyele-] tasdik etmek, onaylamak

раушан [rauşan] parlak

рахит [rahit] raşitizm

рацион [ratsion] gündelik tayın

рационализатор [ratsionalizator] rasyonelleştirici

рационализаторлык [ratsionalizatorlık] rasyonelliştiricilik

рациональ [ratsional'] rasyonel, akla uygun

рациональлек [ratsionallêk] rasyonellik, akla uygunluk

рация [ratsiya] telsiz

рашкы [raşkı] ufak taneli kar

раштуа [raştua] Noel bayramı

реабилитация [rêabilitatsiye] şeret ve itibarını iade etme, aklama

реабилитациялә- [rêabilitatsiyele-] şeref ve itibarını iade etmek

реактив I [rêaktiv] reaktif

реактив II [rêaktiv] reaktif ile ilgili

реактивлык [reaktivlık] reaktiflik

реактор [rêaktor] reaktör

реакцион [rêaktsion] reaksiyon ile ilgili

реакционер [reaktsionêr] reaksiyoner

реакционлык [rêaktsionlık] reaksiyonluk

реакция I [rêaktsiya] reaksiyon, karşılık

реакция II [rêaktsiya] reaksiyon, gericilik

реализациялә- [rêalizatsiyele] gerçekleştirmek; satmak

реализм [rêalizm] realizm

реалист [rêalist] realist

реалистик [rêalistik] realizm ile ilgili

реаль [rêal'] reel, gerçek

реальлек [rêal'lik] reellik, gerçeklik

реванш [rêvanş] rövanş

реваншистик [rêvanşistik] rö-

vanş ile ilgili

реваншчы [rêvanşçı] rövanşçı

реваншчылык [rêvanşçılık] rövanşçılık

ревизионизм [rêvizionizm] revizyonizm

ревизионист [rêvizionist] revizyonist

ревизия [rêviziya] revizyon; **ревизия яса- (үткәр-)** [rêviziya yasa- (ütker-)] revizyon (*kontrol*) yapmak, yoklamak

ревизиялә- [rêviziyele-] revizyon yapmak

ревизор [rêvizor] müfettiş

ревматизм [rêvmatizm] romatizma

ревматик [rêvmatik] romatizmalı, romatizma hastası

револьвер [rêvol'vêr] tabanca, rövolver

революцион [rêvolütsion] inkılâp

революционер [rêvolyutsionêr] inkılâpçı, ihtilâlci

революционлык [rêvolyutsionlık] inkilâpçılık

революция [rêvolyutsiya] inkilâp

регион [rêgion] bölge

региональ [rêgional'] bölge ile ilgili

регистратура [rêgistratura] kayıt yeri

регистрация [rêgistratsiya] kayıt

регистрациялә- [rêgistratsiyele-] kaydetmek

регламент [rêglamênt] toplantılarda vakit düzeni; **регламент билгелә-** [rêglamênt bilgêle-] vakti düzenlemek

регламентлаштыр- [rêglamêntlaştır-] vakit düzenini tayinleştirmek

регуляр [rêgulyar] düzenli; **регуляр рәвештә** [rêgulyar revêşte] vakit düzenine uygun olarak

регулярлык [rêgulyarlık] düzenlilik

редактор [rêdaktor] redaktör

редакторлык [rêdaktorlık] redaktörlük

редакцион [rêdaktsion] redaksiyon ile ilgili

редакция [rêdaksiye] redaksiyon, editörlük

редакциялә- [rêdaksiyele-] redaksiyon yapmak; editörlük yapmak

редакцияләү [rêdaktsiyeleü] doğrulama, düzenleme

редис [rêdis] turp

реестр [rêyêstr] liste, sicil, kütük

режим [rêjim] rejim

режимлы [rêjimlı] rejimli

режиссёр [rêjissyor] rejisör, yönetmen

режиссёрлык [rêjissyorlık] rejisörlük, yönetmenlik; **режиссёрлык ит-** [rêjissyorlık it-] rejisörlük etmek, yönetmenlik yapmak

резеда [rêzêda] muhabbet çiçeği

резерв [rêzêrv] ihtiyat , yedek, rezerv; **резервка калдыр-** [rêzêrvka kaldır-] ihtiyata bırakmak, yedeğe almak; **резервта тот-** [rêzêrvta tot-] rezervde tutmak, ye-

dekte tutmak

резин [rêzin] lâstiktan yapılmış

резина [rêzina] lâstik

резолюция [rêzolyutsiya] toplantıda alınan resmî karar, resmî karar

резонанс [rêzonans] rezonans, seselim

резюме [rêzyumê] özet, hulâsa; **резюме яса-** [rêzyumê yasa-] özetlemek, hulâsa yapmak

рейд I [rêyd] liman

рейд II [rêyd] baskın, yoklama, çapul

рейс [rêys] sefer

реквизиция [rêkvizitsiye] istimlâk; **реквизиция яса-** [rêkvizitsiye yasa-] istimlâk yapmak

реквизициялә- [rêkvizitsiyele-] istimlâk etmek

реклама [rêklama] reklâm; **реклама яса-** [rêklama yasa-] reklâm yapmak

рекламачы [rêklamaçı] reklâmcı

рекомендация [rêkomêndatsiya] tavsiye; tavsiyename; **рекомендация бир-** [rêkomêndatsiya bir-] tavsiyename vermek

реконструкция [rêkonstruktsiya] rekonstrüksiyon, iyi duruma getirme

реконструкциялә- [rêkonstruktsiyele-] iyi duruma getirmek

рекорд [rêkord] rekor; **рекорд ку-** [rêkord ku-] rekor kırmak

рекордлы [rêkordlı] rekorlu

рекордчы [rêkordçı] rekortmen

ректор [rêktor] rektör

реле [rêlê] röle, değiştirgeç

рельеф [rêlyêf] rölyef, kabartma

рельефлы [rêlyêflı] rölyefli, kabartmalı

рельс [rêl's] ray

рельслы [rêl'slı] raylı

ремонт [rêmont] tamir; **ремонт яса- (үткәр-)** [rêmont yasa- (ütker-)] tamir yapmak (geçirmek); **ремонт ясаучы** [rêmont yasauçı] tamirci, tamir edici

ремонтла- [rêmontla-] tamir etmek

ремонтчы [rêmontçı] tamirci

рента [rênta] rant

рентабельле [rêntabêl'lê] verimli

рентабельлелек [rêntabêl'lelêk] verimlilik

рентген [rêntgên] röntgen

рентгенография [rêntgênografiya] radyografi

репертуар [rêpêrtuar] repertuar

репетитор [rêpêtitor] ücretli öğretmen, yedek öğretmen

репетиция [rêpêtitsiya] tekrar; prova; **репетиция яса-** [rêpêtitsiya yasa-] tekrar yapmak; prova yapmak

реплика [rêplika] replik

репортаж [rêportaj] röportaj

репортёр [rêportyor] muhabir

репрессив [rêprêssiv] baskı ~ (s)i

репрессия [rêprêssiya] baskı, ceza

репрессиялә- [rêprêssiyele-] baskı yapmak

репродуктор [rêproduktor] ho-

parlör

республика [rêspublika] cumhuriyet

республикачы [rêspublikaçı] cumhuriyetçi

рессор, рессора [rêssor, rêssora] makine yayı

рессорлы [rêssorlı] yaylı

реставратор [rêstavrator] restore etici, eski düzeni kurmak isteyen kimse

реставрация [rêstavratsiya] restore, yeniden inşa; **реставрация яса-** [rêstavrasiya yasa-] eski durumuna (biçimine) getirmek

реставрациялә- [rêstavratsiyele-] eski durumuna getirmek

ресторан [rêstoran] restoran, lokanta

ретрансляциялә- [rêtranslyatsiyele-] radyo yayınını kuvvetlendirmek

ретушь [rêtuş'] rötuş

ретушьла- [rêtuş'la-] rötuşlemek

ретушьчы [rêtuş'çı] rötuşçu

реферат [rêfêrat] özet, tez hakkında rapor

рефлекс [rêflêks] refleks

реформа [rêforma] reform

рецензия [rêtsênziye] tenkit, eleştiri

рецензиялә- [rêtsênziyele-] tenkit etmek, eleştirmek

рецензияче [rêsênziyeçê] tenkitçi, eleştirici

рецепт [rêtsêpt] reçete

речь [rêç'] nutuk, konuşma; **речь сөйлә-** [rêç' söyle-] nutuk atmak

риваять [rivayat'] rivayet

ригая [rigaya] riayet

риза [riza] rıza; **риза бул-** [riza bul-] razı olmak

ризалат- [rizalat-] razı ettirmek

ризалаш- [rizalaş-] razılaşmak

ризалык [rizalık] razılık; **ризалык белән** [rizalık bêlen] razı olarak; **ризалык бир-** [rizalık bir-] razılık vermek

ризасызлык [rizasızlık] rızasızlık

ризык [rizık] rızık, erzak ◇ **ризык бет- (кисел-)** [rizık bêt- (kisêl-)] rızkı bitmek (kesilmek); ölmek

ризыклан- [rizıklan-] rızıklanmak

рисвай [risvay] rüsva; **рисвай бул-** [risvay bul-] rüsva olmak; **рисвай ит-** [risvay it-] rüsva etmek

рисвайлык [risvaylık] rüsvalık

ритм [ritm] ritim, hız

ритмик, ритмлы [ritmik, ritmlı] ritmik

ритуал [ritual] ritüel, merasim

ритуаль [ritual'] merasim ile ilgili

рифма [rifma] kafiye; **рифма га сал-** [rifmaga sal-] kafiye yapmak

рифмала- [rifmala-] kafiyelendirmek

рифмалаш- [rifmalaş-] kafiyeleşmek

рифмалы [rifmalı] kafiyeli

ришвәт [rişvet] rüşvet

ришвәтче [rişvetçê] rüşvetçi

ришвәтчелек [rişvetçêlêk] rüşvetçilik

рия [riya] riya; **рия сат-** [riya sat-] riya yapmak

риялан- [riyalan-] riyakârlanmak

риялы [riyalı] riyalı

риялылык [riyalılık] riyakârlık

риясыз [riyasız] riyâsız

робот [robot] robot

роза [roza] gül; **роза бакчасы** [roza bakçası] gül bahçesi

розачалар [rozaçalar] gülgiller

розетка [rozêtka] elektrik priz

ролик [rolik] rulman, bilya

роликлы [roliklı] rulmanlı, bilyalı

роль [rol'] rol

роман I [roman] roman

роман II [roman] aşk macerası

романтизм [romantizm] romantizm

романтик I [romantik] romantik

романтик II [romantik] romantiklik ile ilgili, hayalperestlik ile ilgili

романтика [romantika] romantik, hayalperestlik

романтиклаштыр- [romantiklaştır-] romantikleştirmek

романтиклык [romantiklık] romantiklik

ромашка [romaşka] papatya

россияле [rossiyelê] rusyalı

рота [rota] bölük

ротор [rotor] döndürücü

роторлы [rotorlı] döndürücülü

рояль [royal'] piyano

рубин [rubin] kızıl yakut

рубка [rubka] güverte kamarası, kaptan köşkü

руда [ruda] maden filizi

рудалы [rudalı] maden filizli

рудник [rudnik] maden ocağı

рулет [rulêt] sarma, tatlı sarma

рулон [rulon] rulo

руль [rul'] direksiyon, dümen, diden

рупор [rupor] megafon

рус [rus] Rus

руслашкан [ruslaşkan] ruslaşmış

руслаш- [ruslaş-] ruslaşmak

руслаштыр- [ruslaştır-] ruslaştırmak

русчалап, русчалатып [rusçalap, rusçalatıp] bilhassa rusça konuşarak

рух [ruh] ruh; **рух күтәр-** [ruh küter-] ruh yükseltmek; **рух күтәрел-** [ruh küterêl-] ruhu yükselmek; **рух төшенкелеге** [ruh töşênkêlêgê] ruh aşağılığı; **рух төш-** [ruh töş-] alçak ruhlu olmak, bezgin olmak

руханый [ruhanıy] 1. hıristiyan din adamı; 2. müslüman din adamı, manevî kimse; mukaddes kimse

рухи [ruhî] ruhî; **рухи төшенкелек** [ruhî töşênkêlêk] ruhî çöküntü; **рухи халәт** [ruhî halet] ruhî hâlet

рухлан- [ruhlan-] coşmak, ilham almak

рухландыр- [ruhlandır-] coşkunlaştırmak; ilham vermek

рухландыргыч [ruhlandırgıç] *bk.* рухландыручы

рухландыручы [ruhlandıruçı] coşturucu, ilham verici

рухлану [ruhlanu] coşma, ilhamlanma

рухлы [ruhlı] coşkun, ilhamlı

рухсыз [ruhsız] kalpsiz, hissiz

рухсызлык [ruhsızlık] kalpsizlik, hissizlik

ручка [ruçka] kalem

рыцарь [rıtsar'] şövalye

рычаг [rıçag] kaldıraç kolu, manivelâ

рюкзак [ryukzak] sırt çantası

рәваҗ [revaj] râvent

рәвеш [revêş] 1. reviş, şekil, tarz; 2. *gr.* zarf; **рәвеш фигыль** [revêş figıl'] *gr.* zarf fiil

рәвешсез [revêşsêz] şekilsiz

рәешле [reyeşlê] süslü, zarif, şık

рәис [reis] reis

рәислек [reislêk] reislik; **рәислек ит-** [reislêk it-] reislik etmek

рәйхан [reyhan] reyhan

рәнҗе- [rencê-] incinmek, üzülmek, rencide olmak

рәнҗет- [rencêt-] incitmek, üzmek

рәнҗетерлек [rencêtêrlêk] incitici, üzücü

рәнҗетүче [rencêtüçê] incitici, üzücü (*kimse*)

рәнҗеш [rencêş] incinme

рәнҗү [rencü] çok incinme

рәнҗүле [rencülê] üzüntülü

рәсем [resêm] resim; **рәсемгә төш-** [resêmge töş-] resmini çektirmek

рәсемле [resêmlê] resimli

рәсми [resmi] resmî

рәсмилек [resmilêk] resmîlik

рәсмиләш- [resmileş-] resmîleşmek

рәсмиләштер- [resmileştêr-] resmîleştirmek

рәсмән [resmen] resmen

рәссам [ressam] ressam

рәсүл [resül] resûl

рәт I [ret] 1. sıra, dizi, saf; 2. bir takım, bir çok; 3. yarar, fayda, imkân; **рәт ара** [ret ara] sıra arası; **рәт арасы** [ret arası] sıralar arası ◇ **рәт бет- (кит-)** [ret bêt- (kit-)] imkân sona ermek; **рәт күренмә-** [ret kürênme-] imkân görünmemek; **рәте кит- (чуал-)** [retê kit- (çual-)] bozulmak; **рәтен тап-** [retên tap-] imkânını bulmak; **рәтен җибәр-** [retên ciber-] düzenini bozmak; **рәткә кил- (кер-)** [retke kil- (kêr-)] düzene girmek; **рәткә керт- (китер-, сал-)** [retke kêrt- (kitêr-, sal-)] sırasına koymak; **рәте-чираты** [retê-çiratı] sırası nöbeti

рәт II [ret] defa

рәтле [retlê] imkânlı; **рәтле-башлы** [retlê-başlı] imkânlı (*kimse*)

рәтлән- [retlen-] sıralanmak, düzenlenmek

рәтлә- [retle-] sıralamak, düzenlemek

рәт-рәт [ret-ret] sıra sıra

рәтсез [retsêz] sırasız, düzensiz

рәттән [retten] sıradan

рәхим [rehim] merhamet, acıma; **рәхим ит(егез)** [rehim it-(êgêz)] buyurun, buyurunuz; **рәхим итеп** [rehim itêp] lütfen

рәхимле [rehimlê] merhametli

рәхимлелек [rehimlêlêk] merhametlilik

рәхимсез [rehimsêz] merhametsiz

рәхимсезлек [rehimsêzlêk] merhametsizlik

рәхим-шәфкать [rehim-şefkat] merhamet şefkat

рәхмәт [rehmet] 1. rahmet; 2. teşekkür; **рәхмәт укы-** [rehmet ukı-] çok teşekkür etmek; **рәхмәт әйт-** [rehmet eyt-] teşekkür etmek ◇ **рәхмәт яугыры (яусын)!** [rehmet yaugırı (yausın)] ona allah rahmet versin (yardım etsin) !

рәхәт [rehet] rahat, ferahlık ◇ **рәхәт тап- (чик-)** [rehet tap-(çik-)] ferah (*rahat*) olmak; **рәхәтен күр** [rehetên kür] rahatlığını gör!; **рәхәттә йөз-** [rehette yöz-] rahatta yüzmek

рәхәтлек [rehetlêk] rahatlık, ferahlık

рәхәтләнеп [rehetlenêp] rahat bir şekilde

рәхәтлән- [rehetlen-] rahatlanmak, ferahlanmak

рәшә [reşe] ufuk sisi

рәшәткә [reşetke] parmaklık, kafes

рәшәткәле [reşetkelê] parmaklıklı, kafesli

рәшәткәлә- [reşetkele-] parmaklıklamak, kafes yapmak

рөхсәт [röhset] ruhsat, izin, müsaade; **рөхсәт бир-** [röhset bir-] izin vermek; **рөхсәт ит-** [röhset it-] müsaade etmek; **рөхсәт ит(егез)** [röhset it(êgêz)] müsaadenizle!

рөхсәтнамә [röhsetname] ruhsatname

рөхсәтсез [röhsetsêz] ruhsatsız, izinsiz

- С -

саба I [saba] sabah; **саба җиле** [saba cilê] sabah rüzgârı, sabah yeli

саба II [saba] kımız *vb.* için deri matara

саба- [saba-] çamaşır tokaçlamak

сабак I [sabak] sap; **сабакка утыр-, сабак чыгар-** [sabakka utır-, sabak çıgar-] sap bitmek; **сабакка үс-** [sabakka üs-] sapına büyümek

сабак II [sabak] günlük ders konusu (malzemesi), ders; **сабак ал-** [sabak al-] ders almak; **сабак бир-** [sabak bir-] ders vermek

сабаклан- [sabaklan-] saplanmak

сабакташ [sabaktaş] aynı konuda ders görenlerden her biri

сабан [saban] 1. saban, pulluk; 2. buğdaygiller tarlası; **сабан басуы** [saban basuı] buğdaygiller tarlası; **сабан ашлыгы** [saban aşlıgı] buğdaygiller tanesi; **сабан сукасы** [saban sukası] buğdaygiller ekim, sürüm vakti; **сабан сөр-** [saban sör-] saban sürmek; **сабан туе** [saban tuyı] saban toyu (*bayramı*); **сабанга кер- (төш-)** [sabanga kêr- (töş-)] saban sürmeğe başlamak

сабандаш [sabandaş] aynı zamanda saban süren kimselerden her biri

сабанчы [sabançı] sabancı

саботаж [sabotaj] sabotaj; **саботаж яса-** [sabotaj yasa-] sabotaj yapmak; **саботаж ясаучы** [sabotaj yasauçı] sabotajcı

саботажлык [sabotajlık] sabotajlık

сабый [sabıy] sabi; **сабый чак** [sabıy çak] sabi çağı

сабыйлан- [sabıylan-] sabileşmek, çocuklaşmak

сабыйлык [sabıylık] sabilik

сабын [sabın] sabun; **сабын кайнат-** [sabın kaynat-] sabun kaynatmak; **сабын үләне** [sabın ülenê] sabun otu ◇ **сабын күбәге очыр-** [sabın kübêgê oçır-] iş yapmadığı halde yapmış gibi göstermek; **сабын суына утырт-** [sabın sunna utırt-] ayağının altına karpuz kabuğu koymak

сабынла- [sabınla-] sabunlamak

сабынлы [sabınlı] sabunlu

сабыр [sabır] sabır; **сабыр ит-** [sabır it-] sabretmek

сабырлы [sabırlı] sabırlı

сабырлык [sabırlık] sabırlılık ◇ **сабырлыгым бетте** [sabırlıgım bêttê] sabrım tükendi

сабырсыз [sabırsız] sabırsız

сабырсызлан- [sabırsızlan-] sabırsızlanmak

сабырсызлык [sabırsızlık] sabırsızlık

сабыш- [sabış-] uğramak, düşmek, olduğundan başka bir biçimde görünmek

сәвап [savap] sevap

сәваплы [savaplı] sevaplı

савырга [savırga] sağmak
саву [savu] sağma
савучы, савымчы [savuçı, savımçı] sağıcı
савыгу [savıgu] sağalma
савык- [savık-] sağalmak, iyileşmek
савыктыр- [savıktır-] iyileştirmek
савыктыргыч [savıktırgıç] sağaltıcı, iyileştirici
савым [savım] sağım
савыр [savır] 1. sağrı; 2. sağrı derisi
савыт [savıt] çanak, çömlek, küp *vb.* kap kacak; **савыт-саба** [savıt-saba] çanak, çömlek tencere gibi mutfak eşyası ◇ **савыт-саба шалтырат-** [savıt-saba şaltırat-] karı koca kendi arasında kavga etmek
сага [saga] aşık oyununda vurmak için kullanılan aşık
сагай- [sagay-] kuşkulanmak
сагайт- [sagayt-] kuşkulandırmak
сагала- [sagala-] saklanıp beklemek; **сагалап йөре-** [sagalap yörê-] birini yakalamak (vurmak) niyetiyle arkasından yürümek; **сагалап тор-** [sagalap tor-] birini yakalamak niyetiyle beklemek
сагалак [sagalak] 1. nöbetçi; 2. bek
сагалдырык [sagaldırık] 1. at başlığında çene altı kayışı; 2. gerdanlık
сагаю [sagayu] korku ile saklanmak, kuşku
сагаюлы [sagayulı] kuşkulu
саго [sago] hint irmiği
сагыз [sagız] sakız ◇ **сагыз бул-** [sagız bul-] sakız olmak, yapışmak; **сагыз чәйнә-** [sagız çeyne-] sakız çiğnemek
сагызла- [sagızla-] sakızlamak
сагызлан- [sagızlan-] sakızlanmak
сагызлы [sagızlı] sakızlı
сагын- [sagın-] özlemek
сагындыргыч [sagındırgıç] hayal ettirici, düşündürücü, hatırlatıcı
сагындыр- [sagır-] özletmek
сагынулы [sagınulı] düşünceli, özlemli
сагынычлы [sagınıçlı] özlentili; çok beklenen
сагыш [sagış] tatlı ve hüzünlü düşünce
сагышла- [sagışla-] tatlı ve hüzünlü düşünmek
сагышлан- [sagışlan-] kendi kendine tatlı ve hüzünlü düşünmek
сагышлы [sagışlı] tatlı ve hüzünlü (*düşünce*)
садә [sade] sade
садәлек [sadelêk] sadelik
саек [sayık-] 1. sığ olmak; 2. azalmak, bitmek
саен [sayın] her
саескан [sayıskan] saksağan
сажин [sajin] 2.13 millik uzunluk ölçüsü birimi
сажинлы [sajinlı] 1. 2.13 mil; 2. uzun
саз I [saz] saz; **саз карчыгасы (тилгәне)** [saz karçıgası (tilgenê)] saz doğanı (çaylağı); **саз яраны** [saz yaranı] saz ıtırı

саз II [saz] (*müzik âleti*) saz

саза- [saza-] bekâr kalmak

сазан [sazan] sazan

сазанак [sazanak] sazlık çalısı

сазламык [sazlamık] az sazlı yer

сазлан- [sazlan-] sazlanmak

сазлы, сазлыклы [sazlı, sazlıklı] sazlı, sazlıklı

сазлык [sazlık] sazlık; bataklık

саилче [sailçê] dilenci

сай [say] 1. sığ; sığ yer; 2. yüzeysel, sathî; **сай урын (җир)** [say urın (cir)] sığ yer; **сайга утыр-** [sayga utır-] (*gemi*) karaya oturmak ◇ **сай(дан) йөз-** [say(dan) yöz-] bilgisi sığ olmak

сайга- [sayga-] sıralamak

сайгак I [saygak] döşeme tahtası

сайгак II [saygak] bozkır antilobu

сайла- [sayla-] seçmek

сайлан- [saylan-] 1. seçilmek; 2. içinden ayrılmak

сайландык [saylandık] seçilip alınanlardan geri kalan (*nesne*)

сайланма [saylanma] seçilip ayrılmış olanlardan en iyisi, seçkin

сайланучан, сайланчык [saylanuçan, saylançık] titiz

сайланыш [saylanış] seçme, ayıklanma

сайла- [sayla-] seçmek, ayırmak; **сайлап ал- (куй-)** [saylap al- (kuy-)] seçmek

сайлау [saylau] seçme, seçim

сайлаулы [saylaulı] seçimli

сайлаучы [saylauçı] seçmen

сайлык [saylık] sığlık

сайра- [sayra-] 1. (*kuş vb.*) ötmek; 2. *mec.* güzel ve hoş söylemek

сайрар [sayrar] ötücü (*kuş vb.*)

сайрау [sayrau] ötme

сайраш- [sayraş-] ötüşmek ◇ **сайрашып яшә-** [sayraşıp yeşe-] dostça yaşamak

сак I [sak] sak, dikkatli, tetikte, uyanık; **сак бул!** [sak bul] uyanık ol; **сак бул-** [sak bul-] uyanık olmak; **сак йокла-** [sak yokla-] sak yatmak

сак II [sak] karakol; **сакта тор-** [sakta tor-] karakol beklemek, nöbet tutmak; **сак астына ал-** [sak astına al-] tutuklamak

сака [saka] saka kuşu

сакал [sakal] sakal

сакалбай [sakalbay] büyük sakallı kimse

сакаллы [sakallı] sakallı; **сакаллы сабый** [sakallı sabıy] sakallı çocuk, çocuk gibi davranan (*kimse*)

сакал-мыек [sakal-mıyık] sakal bıyık

сакау [sakau] peltek

сакаула- [sakaula-] peltek konuşmak

сакаулан- [sakaulan-] pelteklenmek

сакаулык [sakaulık] pelteklik

сакла- [sakla-] 1. korumak; 2. saklamak; **саклап кал-** [saklap kal-] kurtarmak; **саклап тор-** [saklap tor-] yedeklemek; **саклап тот-** [saklap tot-] az az harcamak

саклагыч [saklagıç] 1. sigorta; 2. koruyucu dolap

саклан- [saklan-] 1. saklanmak; 2. sakınmak

саклану [saklanu] saklanma, sakınma

сакланыш [saklanış] saklanış, sakınış

саклау [saklau] koruma; **саклау урыны** [saklau urını] koruma yeri

саклаучы [saklauçı] koruyucu, saklayıcı

саклык [saklık] 1. dikkatlilik; 2. uyanıklık; 3. emniyet; **саклык белән** [saklık bêlen] dikkat ile

саксаул [saksaul] Asya çöl ağacı

саксыз [saksız] dikkatsiz

саксызлан- [saksızlan-] dikkatsizlenmek

саксызлык [saksızlık] dikkatsizlik

сакчы [sakçı] bekçi

сакчыл [sakçıl] kendisinde saklamağa düşkün (*kimse*)

сакчыллык [sakçıllık] kendisinde saklamağa düşkünlük

сакчылык [sakçılık] 1. bekçilik yeri; 2. bekçi takımı; 3. bekçilik

сал [sal] sal; **сал агыз-** [sal agız-] sal akıtmak

сал- [sal-] 1. salmak; 2. koymak; 3. sürmek; 4. göndermek

сала [sala] büyük köy; **сала ага** [sala agayı] köylü

салават [salavat] salavat; **салават күпере** [salavat küpêrê] gök kuşağı

салам [salam] saman; **салам турагыч (кискеч)** [salam turagıç (kiskêç)] saman doğrayıcı (kesici)

◇ **салам сыйрак** [salam sıyrak] ince baldırlı, güçsüz; **салам кыстыр-** [salam kıstır-] methiye düzmek; **салам торхан** [salam torhan] hiç bir varlığı olmadığı halde kendisini çok zengin *vb.* gösteren kimse

салат I [salat] çimlendirilip kurutularak bira yapmak için hazırlanmış arpa, malt

салат II [salat] salata; **салат савыты** [salat savıtı] salata tabağı

салкын [salkın] serin, soğuk; **салкын тидер-** [salkın tidêr-] soğuk değdirmek; **салкын ти-** [salkın tiy-] soğuk değmek (vurmak) ◇ **салкын йөгер-** [salkın yögêr-] soğuk soğuk terlemek; **салкын кан белән** [salkın kan bilen] soğuk kan ile; **салкын канлы** [salkın kanlı] soğuk kanlı; **салкын корал** [salkın koral] soğuk silâh, ateşli olmayan silâh; **салкын сугыш** [salkın sugış] soğuk savaş

салкынай-, салкынлан- [salkınay-salkınlan-] soğuklatmak, soğuklanmak

салкынайт- [salkınayt-] soğutmak

салкынлык [salkınlık] serinlik, soğukluk

салкынча [salkınça] serince

салкынчалан- [salkınçalan-] serinlenmek

салкынчалык [salkınçalık] serinlik

саллан- [sallan-] ağır almak

саллы [sallı] okkalı, ağır, sallı

салма [salma] katkısız dürüm ◇

салма савытына менеп төш- [salma savıtına mênêp töş-] ağzına vurmak

салмак [salmak] 1. ağır (*kimse*); 2. okkalı

салмаклан- [salmaklan-] ağırlanmak; yorulmak

салмаклат- [salmaklat-] ağırlatmak, yavaşlatmak

салмаклык [salmaklık] ağırlık

салмыш [salmış] sarhoş

салон [salon] salon

салпай- [salpay-] gevşemek, sarkmak

салпы [salpı] gevşek, sarkık ◇ **салпы колак** [salpı kolak] sarkık kulak (*mes. köpek*)

салу [salu] yol kenarında meydana gelen meyilli yer

салула- [salula-] meyillenmek

салулы [salulı] meyilli

салфетка [salfêtka] mendil, kağıt mendil

салчы [salçı] salcı

салым [salım] vergi, salma; **салым сал-** [salım sal-] salma salmak, vergi koymak; **салым жыючы** [salım cıyuçı] vergi toplayıcı

салын- [salın-] 1. salınmak; 2. konulmak; **салынып төш-** [salınıp töş-] salınıp sarkmak

салындыр- [salındır-] sarkıtmak, salmak

салынкы [salınkı] salınmış

салыш- [salış-] birlikte salmak

салют [salyut] 1. selam durma; 2. bayram (merasim) topu (fişegi) atmak; **салют бир-** [salyut bir-] bayramda top atmak

самавыр [samavır] semaver

саман [saman] saman kerpiç

самбо [sambo] sambo

самбочы [samboçı] sombocu

самими [samimi] samimî

самимилек [samimilêk] samimîlik

самимият [samimıyat] samimîyet

самодержавие [samodêrjaviyê] çarlık hükümeti

самолёт [samolyot] uçak

самсыра- [samsıra-] rahatsız olmak

сан I [san] sayı; **сан ал-** [san al-] sayısını bilmek; **сан ягыннан** [san yagınnan] sayı bakımından

сан II [san] saygı; **санга ал-** (**сана-, сук-**) [sanga al- (sana-, suk-)] saygı göstermek, saymak

сан III [san] beden, gövdenin bütünü

сана- [sana-] saymak; **санап бетер-** [sanap bêtêr-] sayıp bitirmek

санал- [sanal-] sayılmak

санамыш [sanamış] çocuk oyununda saymaca

санат [sanat] senato, senatör

санаторий [sanatoriy] sanatoryum

санаулы [sanaulı] sayılı, az

санаусыз [sanausız] sayısız

санаучы [sanauçı] 1. sayıcı; 2. *mat.* payda, bölen

санаш- [sanaş-] 1. (*oyunda*) sayışmak; 2. saymak, saygı göstermek

сандал I [sandal] örs; **сандал сөяк** [sandal söyek] örs kemiği

сандал II [sandal] 1. sandal; 2.

sandal ağacı boyası

сандали [sandali] sandalet

сандугач [sandugaç] bülbül ◇ **сандугач булып сайра-** [sandugaç bulıp sayra-] bülbül olup ötmek, güzel söylemek

ćандык [sandık] sandık

сандыкча [sandıkça] küçük sandık

санитар [sanitar] hasta bakıcı

санитария [sanitariye] hıfzıssıhha

санитарлык [sanitarlık] hasta bakıcılık

санкция [sanktsiye] resmî tasdik

санкциялә- [sanktsiyele-] resmen tasdik etmek

санла- [sanla-] saygı göstermek

санлаш- [sanlaş-] karşılıklı saygı göstermek

санлы I [sanlı] sayılı

санлы II [sanlı] saygılı

сансыз I [sansız] sayısız

сансыз II [sansız] saygısız

сансыз III: сансыз кал- [sansız: sansız kal-] hareketsiz kalmak

сансызлан- [sansızlan-] saygısızlanmak

сансызлык [sansızlık] 1. sayısızlık, çokluk; 2. saygısızlık

сантехника [santêhnika] sıhhî tesis

сантиметр [santimêtr] santimetre

сантиметрлы [santimêtrlı] santimetreli

сантый [santıy] sayıklayan (*kimse*), budala

сантыйлан- [santıylan-] sayıklamak, budalalanmak

сантыйлык [santıylık] budalalık

санча [sança] sayıca; **санча кыйммәт** [sança kıymmet] sayı verilerek takdir edilen değer

санәм [sanem] sanem, put

сап [sap] sap, kabza

сап- [sap-] sapmak

сапёр [sapyor] istihkâmcı

сапла- [sapla-] 1. sap takmak; 2. iğneye *vb.* ip takmak

саплам: бер саплам җеп [saplam: bêr saplam cêp] bir saplamalık ip

сар- [sar-] sarmak

сарай [saray] saray; **сарай хезмәтчесе** [saray hêzmetcêsê] saray hizmetçisi

саран [saran] cimri; hasis

саранлан- [saranlan-] cimri olmak; hasislenmek

саранлаш- [saranlaş-] hasisleşmek, cimrileşmek

саранлык [saranlık] cimrilik, hasislik

саранча [sarança] çekirge

сарафан [sarafan] askılı entari

саргай- [sargay-] sararmak

саргайт- [sargayt-] sarartmak

саргылт [sargılt] sarımsı, sarımtrak

саргылтлан- [sargıltlan-] sarımtraklanmak

сарделька [sardêl'ka] sosis

сарказм [sarkazm] aşağılayıcı alay

саркы- [sarkı-] sızmak

саркым [sarkım] yoğurt suyu

саркыт- [sarkıt-] suyunu akıtmak; sızdırmak

сарy [saru] mide ekşidiğinde peyda olan sarı su; **сарy кайнаткыч** [saru kaynatkıç] üzücü (*kimse, söz*); **сарy кайнат-** [saru kaynat-] 1. mide kaynatmak; 2. gönlünü incitmek, üzmek

сарут [sarut] çim, çimen

сары [sarı] sarı; **сары авыруы** [sarı avıruı] sarılık hastalığı; **сары май** [sarı may] erimiş tere yağı; **сары мәтрүшкә** [sarı metrüşke] kılıç otu; **сары тамыр** [sarı tamır] sarı kök; **сары туфрак** [sarı tufrak] balçık; **сары төш-** [sarı töş-] sarılık hastalığına yakalanmak; **сары чыпчык** [sarı çıpçık] sarı serçe; **сары йорт** [sarı yort] tımarhane

сарык [sarık] kuyruksuz koyun

сарыкчылык [sarıkçılık] kuyruksuz koyculuk

сарык-үгез [sarık-ügêz] misk sığırı

сарыл- [sarıl-] sarılmak

сарылан- [sarılan-] sarılanmak

сарылык [sarılık] sarılık

сарымсак [sarımsak] sarımsak

сарын- [sarın-] sarınmak

сарыф [sarıf] sarf; **сарыф ит-** [sarıf it-] sarfetmek

сасы [sası] pis kokulu; **сасы көзән** [sası közen] kokarca

сасыган [sasıgan] leş gibi kokan, küf kokan

сасык [sasık] 1. leş kokusu; 2. tahta kurusu

сасылык [sasılık] pis kokuluk

сасы- [sası-] pis kokmak

сасыт- [sasıt-] pis kokutmak

сат- [sat-] satmak; **сатып алучы** [satıp aluçı] müşteri, alıcı; **сатып ал-** [satıp al-] satıp almak; **сатып бетер-** [satıp bêtêr-] satıp bitirmek ◇ **сатып бир-** [satıp bir-] sözlü dalaşta yenmek

саташ- [sataş-] 1. sayıklamak; 2. yanlış yapmak; 3. delirmek

саташкан [sataşkan] sapkın, ahmak, deli

саташтыр- [sataştır-] sayıklatmak, delirtmek

саташу [sataşu] sayıklama, delirme, yanlış yapma, mecnun olma

сатин [satin] saten

сатира [satira] satir, hiciv, taşlama, yergi

сатирачы [satiraçı] satir yazarı

сатирик I [satirik] hicivci

сатирик II [satirik] satirik, hicivli

сатлык [satlık] satılık ◇ **сатлык җан** [satlık can] hain

сату [satu] satma, ticaret; **сату ит-** [satu it-] ticaret etmek; **сатуалу** [satu-alu] alış veriş

сатулаш- [satulaş-] pazarlaşmak

сатучы [satuçı] satıcı

сау [sau] sağ, diri, sağlam ◇ **сау бул(ыгыз)!** [sau bul(ıgız)] sağ olunuz, Allah'a ısmarladık manasında; **сау кал-** [sau kal-] sağ kalmak

саумы(сыз)! [saumı(sız)] sağ mısınız! nasılsınız? manasında

саубуллаш- [saubullaş-] sağ ollaşmak, vedalaşmak

саудыр- [saudır-] sağdırmak

саулык I [saulık] sağlık

саулык II [saulık] dişi kuzu

сауры, саурый [saurı, saurıy]

sağrı

саусыз [sausız] sağlıksız

саусызлан- [sausızlan-] sağlığını kaybetmek

саусызлык [sausızlık] sağlıksızlık

сау-сәламәт [sau-selamet] sağ selâmet, dinç

саф I [saf] saf, sıra; **сафка бас-** [safka bas-] sıraya girmek; **сафтан чыгар-** [saftan çıgar-] sıradan çıkarmak; **сафтан чык-** [saftan çık-] sıradan çıkmak

саф II [saf] saf, temiz ◇ **саф баштан** [saf baştan] akıllılıkla; **саф канлы** [saf kanlı] temiz kanlı, soylu, soyu temiz; **саф күңелдән** [saf küngêlden] temiz kalp ile; **саф нәселле (токымлы)** [saf nesêllê (tokımlı)] soylu

сафлан- [saflan-] saflaşmak, temizlenmek

сафландыр- [saflandır-] saflaştırmak, temizletmek

сафлык [saflık] saflık, temizlik

сафсата [safsata] safsata ◇ **сафсата сат-** [safsata sat-] safsata satmak

сахарин [saharın] sakarin

сахра [sahra] sahra, çöl

саңак [sangak] solungaç

саңгырау [sanggırau] sağır; **саңгырау гөмбә** [sanggırau gömbe] kulağı sağır eden mantar

саңгыраулан- [sanggıraulan-] sağır olmak

саңгыраулат- [sanggıraulat-] sağır etmek

саңгыраулаштыр- [sanggıraulaştır-] sağırlaştırmak

саңгыраулаш- [sanggıraulaş-] sağırlaşmak

саңгыраулык [sanggıraulık] sağırlık

сбор [sbor] askerlik hizmeti için yedeklik çağırma

сварка [svarka] metal kaynağı, lehimleme

сваркачы, сварщик [svarkaçı, svarşçik] kaynakçı, lehimci

светофор [svêtofor] trafik işareti

свитер [svitêr (sêvitêr)] süveter

сводка [svodka] günlük rapor

сеанс [sêans] seans

себер [sêbêr] Sibirya; **себер бурсыгы** [sêbêr bursıgı] sibirya porsuğu

себерел- [sêbêrêl-] süpürülmek

себер- [sêbêr-] süpürmek ◇ **себереп ташла- (чыгар-)** [sêbêrep taşla- (çığar-)] süpürüp çıkarmak

себерке [sêbêrkê] süpürge

себеркелек [sêbêrkêlêk] süpürgelik

себеркәч [sêbêrkeç] süpürgeliğe uygun başak

себеркәчле [sêbêrkeçlê] süpürgeliğe uygun başaklı

сез [sêz] siz

сезнеке [sêznêkê] sizinki

сезнеңчә [sêznêngçe] size göre

сезон [sêzon] mevsim, sezon

сезонлы [sêzonlı] mevsimli, sezonlu; **сезонлы эшче** [sêzonlı êşçê] sezon işçisi

сезонлылык [sêzonlılık] sezonluluk

сезончы [sêzonçı] sezon işçisi

сейсмик [sêysmik] sismik

секретарь [sêkrêtar'] sekreter

секретарьлык [sêkrêtar'lık] sekreterlik; **секретарьлык ит-** [sêkrêtarlık it-] sekreterlik etmek

сектор [sêktor] 1. bölüm, kısım; 2. sektör,

секунд [sêkund] saniye

секундлап [sêkundlap] saniyeleyerek

секундлык [sêkundlık] saniyelik

секция [sêktsiye] seksiyon

секцияле [sêktsiyelê] seksiyonlu

селёдка [sêlyodka] ringa, tütün balığı

селеккәлә- [sêlêkkele-] silkelemek

селекция [sêlêktsiye] tohumlama

селитра [sêlitra] güherçile

селке-, селек- [sêlkê-, sêlêk-] silkelemek

селкен-[sêlkên-] silkinmek; **селкенеп ал-** [sêlkênêp al-] oynamak, dans etmek

селкенеш [sêlkênêş] silkinme, silkiniş

селкенчәк [sêlkênçek] 1. sarsıntılı; 2. dondurma paça yemeği

селкет- [sêlkêt-] silkindirmek ◇ **селкетеп ал-** [sêlkêtep al-] silkindirmek (*bir defa*)

селте [sêltê] alkali, küllü su

селтеле [sêltêlê] alkalili

селтелә- [sêltêle-] alkalilemek, küllü su ile karıştırmak

селтелән- [sêltêlen-] alkalilenmek

селтә- [sêlte-] sallamak

селтән- [sêlten-] vurmak için sallamak

селтәнеш, селтәнү [sêltenêş, sêltenü] sallama

сельдь [sêl'd'] ringa balığı

селәгәй [sêlegey] salya, tükürük ◇ **селәгәй агыз-** [sêlegey agız-] ağlayıp durmak

селәгәйлек [sêlegeylêk] salya bezi, tükürük bezi

селәүсен [sêleüsên] vaşak

селәүчән [sêleüçen] bağırsak solucanı

семафор [sêmafor] tren yolu trafik işareti

семинар [sêminar] seminer

семинария [sêminariya] papaz okulu

семья [sêm'ya] aile

семьялы [sêm'yalı] aileli

семьялык [sêm'yalık] ailelik, giller

сенаж [sênaj] kurutulup un hâline getirilen ot

сенат [sênat] senato

сенсация [sênsatsiye] sansasyon

сенсацияле [sênsatsiyelê] sansasyonel

сентименталь [sêntimêntal'] santimantal, hissî

сентименталлек [sêntimêntallêk] santimantallik, hissîlik

сентябрь [sêntyabr' (sintebêr)] eylül

сепарат I [sêparat] ayrı, münferit

сепарат II [sêparat] sütten yağ ayıran makine

сер [sêr] sır ◇ **сер бирмә-** [sêr

birme-] sır vermemek; **сер итеп тот-** [sêr itêp tot-] sır tutmak; **сер итеп (әйт-)** [sêr itêp (eyt-)] sırını söylemek; **сер сый-** [sêr sıy-] sır tutmak, kendisine inanılır olmak; **серләре килеш-** [sêrlerê kilêş-] sırdaş olmak

сервиз [sêrviz] servis

сердәш [sêrdeş] sırdaş

сержант [sêrjant] çavuş

серия [sêriye] seri, dizi

серияле [sêriyelê] serili, dizili

серкә I [sêrke] 1. çiçek tozu, pollen; 2. bit sirkesi; **серкә очыр-** [sêrke oçır-] çiçek tozu uçmak; **серкәгә утыр-** [sêrkege utır-] çiçeklerde tozlaşmak ◇ **серкәсе су күтәрми** [sêrkesê su kütermi] çok çabuk öfkelenir (*kimse*)

серкә II [sêrke] sirke; **серкә савыты** [sêrke savıtı] sirke kübü

серкәлек [sêrkelêk] (*bitkilerde*) toz kesesi

серкәлән- I [sêrkelen-] bit sirkesi peydâ olmak

серкәлән- II [sêrkelen-] (*bitkilerde*) tozlanmak

серкәләндер- [sêrkelendêr-] (*bitkilerde*) tozlandırmak

серкәләнү [sêrkelenü] sirkelenme, tozlanma

серкәлә- [sêrkele-] bit sirkesi peyda olmak

серкәләүче [sêrkeleüçê] (*bitki*) tozlayıcı böcek

серкәч [sêrkeç] (*bitkide*) toz çıkarıcı organ

серле [sêrlê] sırlı; **серле рәвештә** [sêrlê revêşte] sırlı olarak

серлелек [sêrlêlêk] sırlılık

серләш- [sêrleş-] sırlaşmak

серәй- [sêrey-] dikilip durmak

сессия [sessiye] parlamento toplantısı

сетка [setka] ağ, file

сең- [sêng-] 1. su içilmek; 2. sinmek, saklanmak, pusmak,

сеңгер- [sênggêr-] sümkürmek

сеңдер- [sêngdêr-] içine çekmek, içmek; sindirmek

сеңдерешле, сеңдерүчән [sêngdêrêşlê, sêngdêrüçen] sindirimi (içine çekmesi) kolay

сеңел [sêngêl] küçük kız kardeş

сеңелкәш [sêngêlkeş] sevimli küçük kız kardeş

сеңер [sêngêr] kiriş, sinir; yay kirişi

сеңерле [sêngêrlê] dayanıklı

сеңерчә [sêngêrçe] küçük sinir

сеңлем! [sênglêm] küçük kız kardeşim!

сибел- [sibêl-] serpilmek, dağılmak

сибелмә [sibêlme] serpilme, dağılma

сибелүчән [sibêlüçen] serpilmeğe uygun

сибәлә- [sibele-] (*yağmur için*) ara ara yağmak

сигара [sigara] puro

сигарет [sigarêt] küçük sigara

сигез [sigêz] sekiz

сигезаяк [sigêzayak] ahtapot

сигезенче [sigêzênçê] sekizinci

сигезле [sigêzlê] sekizli

сигезлек [sigêzlêk] sikizlik

сигезәр [sigezêr] sekizer

сигезәү [sigêzeü] sekizi birden

сигнал [signal] sinyal; **сигнал**

бир- [signal bir-] sinyal vermek
сигнализация [signalizatsiye] sinyalizasyon
сидек [sidêk] sidik; **сидек юлы** [sidêk yulı] sidik yolu
сидерт- [sidêrt-] sığdırmek
сидерткеч [sidêrtkêç] işetici, idrar söktürücü (*mes. ilâç*)
сиз- [siz-] sezmek
сизгер [sizgêr] hassas, duyarlı
сизгерлек [sizgêrlêk] hassaslık
сизгерлән- [sizgêrlen-] hassas olmak, duyarlanmak
сиздер- [sizdêr-] sezdirmek
сиздермичә, сиздермәстән [sizdêrmiçe, sizdêrmesten] sezdirmezden
сизел- [sizêl-] sezilmek
сизелерлек [sizêlêrlêk] sezilirlik
сизелер-сизелмәс [sizêlêr-sizêlmes] sezilir sezilmez
сизем [sizêm] sezgi, sezme
сиземле [sizêmlê] sezgili
сиземлелек [sizêmlêlêk] sezgililik
сиземлә- [sizêmle-] sezinlemek, sezimlemek
сизен- [sizên-] sezinmek
сизенү [sizênü] sezinme
сизмәмешкә: сизмәмешкә салыш- [sizmemêşke: sizmemêşke salış-] duymazdan (sezmezden) gelmek; sezmiyormuş gibi davranmak
сизмәстән [sizmesten] duymazdan, sezmezden
сизрә- [sizre-] büzülmek
сизрәт- [sizret-] büzmek
сизү [sizü] seziş, sezme
сизүчән [sizüçen] sezici
сизүчәнлек [sizüçenlêk] sezicilik
сикер- [sikêr-] atlamak, sıçramak
сикергеч [sikêrgêç] atlama ipi
сикергәлә-, сикерен- [sikêrgele-, sikêrên-] çok sekmek
сикергәләп [sikêrgelep] sekerek; **сикереп мен-** [sikêrêp mên-] sıçrayıp (sekip) binmek; **сикереп тор-** [sikêrêp tor-] sıçrayıp sekip durmak; **сикереп төш-** [sikêrêp töş-] sıçrayıp sekip düşmek; **сикереп чыгар-** [sikêrêp çıgar-] sıçrayıp sekip çıkmak
сикереш [sikêrêş] sıçrama, sıçrayış
сикерешле [sikêrêşlê] sıçrayışlı
сикерт- [sikêrt-] sektirmek, sıçratmak
сикертеп [sikêrtêp] sektirerek
сикерү [sikêrü] sekme, sıçrama
сикерүче [sikêrüçê] sıçrayıcı
сиксән [siksen] seksen
сиксәненче [siksenênçê] sekseninci
сикәлтә [sikelte] çukur (*yolda*)
сил [sil] sel
силикат [silikat] silisyumlu taş
силос [silos] silo
силосла- [silosla-] silolamak
силуэт [siluêt] siluet
символ [simvol] sembol
символик [simvolik] sembolik
симез [simêz] semiz
симезлек [simêzlêk] semizlik
симер- [simêr-] semirmek
симерт- [simêrt-] semirtmek
симерткеч [simêrtkêç] semirtici
симертү [simêrtü] semirtme

симметрик, симметрияле [simmêtrik, simmêtriyelê] simetrik

симметрия [simmêtriye] simetri

симметриясез [simmêtriyesêz] simetrisiz

симметриясезлек [simmêtriyesêzlêk] simetrisizlik

симулянт [simulyant] hastalık hastası, sayrımsak

симфоник [simfonik] semfonik

симфония [simfoniye] semfoni

син [sin] sen; **син дигәнчә** [sin digençe] senin dediğin gibi ◇ **син дигәндә аяк идәндә** [sin digende ayak idende] baş üstüne!; **син күр дә мин күр** [sin kür de min kür] çarçabuk; **сиңа яраган миңа ярамый** [singa yaragan minga yaramıy] sana yarayan bana yaramıyor

синеке [sinêkê] sininki

синоним [sinonim] anlamdaş, sinonim

синонимик [sinonimik] anlamdaş (*söz*)

синтаксик [sintaksik] cümle bilgisi ile ilgili

синтаксис [sintaksis] cümle bilgisi, sentaks

синтез [sintêz] sentez

синтезла- [sintêzla-] sentez yapmak

синтетик [sintêtik] sentetik, sunî olan (*nesne*)

синтетика [sintêtika] sunî, sentetik

синхрон [sinhron] senkronik, aynı zamanda

синька [sin'ka] çivitleme, çivit

синькала- [sin'kala-] çivitlemek

сип- [sip-] sulamak; serpmek, koymak; püskürtmek

сипкел [sipkêl] çil

сипкелле [sipkêllê] çilli

сипкеч [sipkêç] su serpme âleti, fışkırtma âleti

сиплә- [siple-] tamir etmek (*evi*)

сиптер- [siptêr-] fışkırmak

сиптергеч [siptêrgêç] fışkırık

сират күпере [sirat küpêrê] sırat köprüsü

сирена [sirêna] canavar düdüğü, siren

сирень [sirên'] leylâk

сирпе- [sirpê-] bir defa bakmak, göz kırpmak

сиртмә [sirtme] kuyu *vb.* salıncak kaldıracı

сиртмәле [sirtmelê] kaldıraçlı; **сиртмәле кое** [sirtmelê koyı] kaldıraçlı kuyu

сирәгәй-, сирәкләнә- [siregey-, sireklen-] seyreklenmek

сирәгәйт- [siregeyt-] seyreklet-mek

сирәк [sirek] seyrek

сирәклек [sireklêk] seyreklik

сирәклә- [sirekle-] seyreklemek

сирәкләгеч [sireklegêç] seyrekleyici

сирәкләп [sireklep] seyrek seyrek

сирәк-мирәк [sirek-mirek] çok seyrek, ara sıra

сискән- [sisken-] irkilmek, silkinmek

сискәндер- [siskendêr-] silkindirmek, irkiltmek

система [sistêma] sistem; **системага сал** [sistêmaga sal-] si-

steme koymak

системалаштыр- [sistêmalaştır-] sistemleştirmek

системалы [sistêmalı] sistemli

системалылык [sistêmalılık] sistemlilik

системасыз [sistêmasız] sistemsiz

ситсы [sitsı] basma

сихер [sihêr (sihır)] sihir, büyü, bozmak

сихерле [sihêrlê (sihırlı)] sihirli

сихерлә- [sihêrle-] sihirlemek, büyülemek

сихерче [sihêrçê] büyücü

сихерчелек [sihêrçêlêk] büyücülük

сихри [sihri] sihrî, sihirli

сихәт [sihet] sıhhat

сихәтле [sihetlê] sıhhatli

сихәтлек [sihetlêk] sıhhatlik

сихәтлән- [sihetlen-] sıhhatlenmek

сихәтсезлек [sihetsêzlêk] sıhhatsizlik

сишәмбе [sişembê] salı

скважина [skvajina] gedik, delik, kuyu

скелет [skêlêt] iskelet

скептик I [skêptik] şüphe ile ilgili, septik

скептик II [skêptik] şüpheci kimse, septik

скептиклык [skêptiklık] şüphecilik, septiklik

скипидар [skipidar] terementi, terebentin

склад [sklad] ambar, depo, stok

склероз [sklêroz] doku sertleşmesi

скрипка [skripka] keman

скрипкачы [skripkaçı] kemancı

скульптура [skul'ptura] heykelcilik

слесарь [slêsar'] çilingir

слесарьлык [slêsar'lık] çilingirlik

слива [sliva] erik

слюда [slyuda] mika

смена [smêna] değiştirme, vardiya, nöbet

сменалы [smênalı] vardiyalı, nöbetli

смета [smêta] muhasebe defteri

смотр [smotr] 1. teftiş; 2. gösteri

снайпер [snaypêr] keskin nişancı

снаряд [snaryad] mermi

совет [sovêt] şura, kurul, sovyet

советчыл [sovêtçıl] sovyet taraftarı

совхоз [sovhoz] sovhoz

сода [soda] soda

содалы [sodalı] sodalı; **содалы су** [sodalı su] sodalı su

соклангыч, сокландыргыч [soklangıç, soklandırgıç] hayran ettirici

соклан- [soklan-] hayran olmak; **соклануп кара-** [soklanıp kara-] hayran hayran bakmak

соклану [soklanu] hayran olmak

солдат [soldat (saldat)] asker, er

солтан [soltan] sultan

солтанлык [soltanlık] sultanlık

солы [solı] yulaf; **солы ботка-сы (ярмасы)** [solı botkası (yar-ması)] yulaf ezmesi (yarması); **со-лы чыпчыгы** [solı çıpçıgı] yulaf serçesi

солыбаш [solıbaş] yulaf gibi bir yabani bitki

солых [solıh] sulh, barış; **солых төзе- (яса-)** [solıh tözê- (yasa-)] barış anlaşması yapmak

солыча [solıça] yulaf gibi küçük bir bitki

сон- [son-] sunmak

сонор [sonor] l, n, r, m ünsüzleri

сора- [sora-] sormak

соран- [soran-] dilenmek

сорат- [sorat-] sordurmak

сорату [soratu] 1. talep, istek; 2. kız isteme

сорау [sorau] soru, sual; **сорау ал-** [sorau al-] sorguya çekmek; **сорау алучы** [sorau aluçı] savcı ◇ **соравына күрә җавабы** [sora-vına küre cavabı] sorusuna göre cevabı

сораулы [soraulı] sorulu

сораулык [soraulık] soruluk, so-ru kâğıdı

сорausыз [sorausız] izinsiz

сораучы [sorauçı] soru sorucu

сораш- [soraş-] soruşmak; **со-рашып бел** [soraşıp bêl-] soruş-turup öğrenmek

сораштыр- [soraştır-] soruşturmak

соргылт [sorgılt] grimsi, boz renge yakın

сорка [sorka] köstebek derisi

сорнай [sornay] zurna

сорт [sort] çeşit, cins, tür, nevi; **сортларга аер-** [sortlarga ayır-] çeşitlere ayırmak

сортла- [sortla-] çeşitlemek, iyi-sini ayırmak

сортлы [sortlı] cins, kaliteli

соры [sorı] gri, külrengi, boz

сорыкорт [sorıkort] 1. erkek arı, arı bey; 2. haylaz, tembel

сорыкортлык [sorıkortlık] hay-lazlık, tembellik

сорылан- [sorılan-] grilenmek, külrengi almak, bozarmak

сос- [sos-] 1. kepçelemek; 2. vurmak

соса [sosa] susa, mekik

сосиска [sosiska] sosis

соскы [soskı] süpürge küreği, faraş

соскыч [soskıç] büyük kepçe

сосла [sosla] şıra

состав [sostav] 1. terkip, takım; 2. katar tren

соус [sous] salça

сохари [sohari] peksimet

социал-демократ [sotsial-dê-mokrat] sosyal-demokrat

социал-демократик [sotsial-dêmokratik] sosyal-demokrasi ~ (s)i

социализм [sotsializm] sosya-lizm

социалист [sotsialist] sosyalist

социалистик [sotsialistik] so-syalizm ile ilgili

социаль [sotsial'] sosyal

социологик [sotsiologik] sos-yoloji ~ (s)i; sosyolojik

союз [soyuz] birlik; ittifak

союздаш [soyuzdaş] aynı birli-ğe mensup olanlardan her biri

соя [soya] soya fasulyesi

соң I [song] 1. son; 2. geç ◇ **соң дәрәжәдә** [song derecede] son derecede

соң II [song] sonra

соң III [song] ya!

соңар- [songar-] gecikmek

соңгарак [songgarak] sonradan, daha sonra

соңгарган [songgargan] geç kalmış

соңгы [songı] son, sondaki; **соңгы мәртәбә (тапкыр)** [songı mertebe (tapkır)] son defa; **соңгы сүз** [songgı süz] son söz; **соңгы чара** [songgı çara] son çare; **соңгы чиктә** [songgı çikte] son sınırda, en sonunda

соңгылык [songgılık] son, döl yatağı, döl eşi, meşime

соңла- [songla-] geç davranmak (kalmak)

соңрак [songrak] daha sonra

соңында [songında] sonunda

соңыннан, соңынтын [songınnan, songıntın] sonra

спектакль [spêktakl'] piyes; oyun

спектр [spêktr] tayf

спектраль [spêktral'] tayf ile ilgili

спекулянт [spêkulyant'] vurguncu, kara borsacı

спекуляция [spêkulyatsiye] spekülâsyon

специаль [spêtsial'] hususi, özel

специальләш- [spêtsialleş-] uzmanlaşmak, ihtisaslaşmak

специальләштер- [spêtsialleştêr-] ihtisaslaştırmak

специфик [spêtsifik] hususî, has

спецификация [spêtsifikatsiye] 1. spesifikasyon; 2. tasnif

спираль I [spiral'] helezon

спираль II [spiral'] helezonik

спирт [spirt] ispirto, alkol

спиртла- [spirtla-] alkole koymak, alkol koymak

спиртлы [spirtlı] ispirtolu

спорт [sport] spor

спортчы [sportçı] sporcu

справка [spravka] resmî belge

срок [srok] müddet, süre

сроклы [sroklı] süreli

сроксыз [sroksız] süresiz

стабиль [stabil'] istikrarlı

стабильләш- [stabil'leş-] istikrar kazanmak

стабильләштер- [stabil'leştêr-] istikrar kazandırmak

стадион [stadion] stadyum

стадия [stàdiye] safha, merhale, devre

стаж [staj] staj

стакан [stakan] bardak

стаканлап [stakanlap] bardak bardak

стандарт [standart] standart

стандартлаш- [standartlaş-] standartlaşmak

стандартлаштыр- [standartlaştır-] standartlaştırmak

станица [stanitsa] rus kazak köyü

станок [stanok] tezgâh

станоклы [stanoklı] tezgâhlı

станокчы [stanokçı] tezgâhçı

станция [stantsiye] istasyon

староста [starosta] muhtar; başkan

старт [start] start, başlangıç; **старт ал-** [start al-] başlanmak

стартер, стартёр [startêr, startyor] (*motorda*) marş

старшина [starşina] başçavuş

статист [statist] figüran

статистик [statistik] istatistik ile ilgili

статистика [statistika] istatistik

статья [statya] kanun maddesi

стационар [statsionar] 1. hastahane; 2.sabit

стачка [staçka] grev

стачкачы [staçkaçı] grevci

стеарин [stêarin] mum yapmakta kullanılan kimyevi madde

стеллаж [stêllaj] raflar

стена [stêna, êstina] duvar; set ◇ **стенага терә-** [stênaga têre-] kurşuna dizmek

стенд [stênd] sergi rafı

стенографик [stênografik] stenografya ile ilgili

стенография [stênografiye] stenografya

стенографиялә- [stênografiyele-] steno ile yazmak

стереотип [stêrêotip] klişe

стериль [stêril'] arıtılmış, saf, yalıtılmış

стилистик [stilistik] üslüp ile ilgili

стилистика [stilistika] üslüp

стиль [stil'] üslüp, stil, tarz

стильләштер- [stilleştêr-] stilizasyonlaştırmak

стимул [stimul] dürtücü

стимуллаштыр- [stimullaştır-] dürtmek

стипендия [stipêndiye] burs, kredi

стихия [stihiye] 1. tabiat gücü; 2. felâket, afet

стихияле [stihiyelê] tabiî, kendiliğinden

стихиялелек [stihiyelêlêk] idaresizlik; kendiliğinden oluş

столяр [stolyar] marangoz

столярлык [stolyarlık] marangozluk

стоматологик [stomatologik] diş hastalığı ile ilgili

стоматология [stomatologiye] diş hastalığı ilimi, stomoloji

стратегик [stratêgik] stratejik

стратегия [stratêgiye] strateji

страхование [strahovaniyê] sigorta

страховкала- [strahovkala-] sigortalamak

стрелка [strêlka] demir yolu makası

стрелкачы [strêlkaçı] demir yolu makasçısı

строй [stroy] askeri saf

строфа [strofa] (*nazımda*) bend, kıta

структур [struktur] yapı (bünye) ile ilgili

структура [struktura] yapı, bünye

студент [studênt] talebe, öğrenci, üniversite talebesi

студентлык [studêntlık] talebelik, öğrencilik

студия [studiye] stüdyo

су [su] su; **су анасы** [su anası] su (anası) perisi; **су асты** [su astı]

su altı, deniz altı; **су бас-** [su bas-] su basmak; **су башнясы** [su başnyası] su deposu; **су борчасы** [su borçası] su örümceği; **су буе** [su buyı] su kıyısı; **су бүлгеч** [su bülgêç] su taksim âleti; **су ияce** [su iyesê] su perisi; **су кайт-** [su kayt-] su çekilmek; **су кандаласы** [su kandalası] su böceği; **су кер- (коен-)** [su kêr- (koyın-)] suya girmek, suda yıkanmak; **су кошы** [su koşı] su kuşu; **су комае** [su komayı] bir tür su yosunu; **су кызы** [su kızı] su kızı; **су күтәрел-** [su küterêl-] su yükselmek; **су сип-** [su sip-] su serpmek; **су сыеры** [su sıyırı] su aygırı; **су тавыгы** [su tavıgı] su tavuğu; **су ташучы** [su taşuçı] su taşıcı, saka; **су чәчәге** [su çeçegê] su çiçeği; **су юлы** [su yulı] (*geline gösterilmiş*) su yolu, kuyu yolu; **су үт-** [su üt-] su geçmek; **су җылыткыч** [su cılıtkıç] su ısıtıcı; **суга бат-** [suga bat-] suya batmak, ölmek, boğulmak; **суга кит-** [suga kit-] su almağa gitmek; **суга чыдамлы** [suga çıdamlı] suya dayanıklı ◇ **су кебек эч-** [su kêbêk êç] su gibi bilmek (okumak); **су сибеп үстергәндәй** [su sibêp üstêrgendey] çok çabuk büyümek hakkında; **су яз-** [su yaz-] faydasız iş ile meşgul olmak; **суга сәнәк белән язган** [suga senek bêlen yazgan] su üstüne çatal ile yazılmış, belirsiz; **суга төшкән тавык кебек** [suga töşken tavık kêbêk] suya düşmüş tavuk gibi; **судан коры чык-** [sudan korı çık-] sudan kuru çıkmak

суалчан [sualçan] solucan

субай [subay] iri kazık, kalın sütun; **субай сук-** [subay suk-] kazık çakmak, sütun dikmek

субайлы [subaylı] sütunlu

субсидия [subsidiye] para yardımı

субтропик [subtropik] suptropik

субуяр [subuyar] kırmızı renkli bir cins su bitkisi

субъект [sub'yêkt] şahıs, kimse, özne, fail

субъектив [sub'yêktiv] subjektif

субъективлык [sub'yêktivlık] subjektiflik

суверен [suvêrên] egemen, müstakil

суверенлык [suvêrênlık] müstakillik

суган [sugan] soğan ◇ **суган сат-** [sugan sat-] konu ile ilgisiz sözler söylemek; **суган суы суыр-** [sugan sui suır-] acıkmak, aç kalmak

суганбаш [suganbaş] kelle soğan

суганлап-борычлап [suganlap-borıçlap] soğan biber konularak; *mec.* sert sözler söyleyerek

суганлы-борычлы [suganlı-borıçlı] çok acı (*söz*)

суганча [sugança] sarımsak dişi

суганчалы [sugançalı] sarımsak dişli

суганчы [sugançı] soğancı

сугар- [sugar-] sulamak, suvarmak

сугару [sugaru] sulama; **сугару**

каналлары [sugaru kanalları] sulama kanalları

сугарулы [sugarulı] sulanılan, sulanılmış (*yer, arazi*)

сугарыл- [sugarıl-] sulanılmak

сугу [sugu] darbe, vuruş

сугыл- [sugıl-] 1. vurulmak, dövülmek; 2. girip çıkmak

сугым [sugım] kesim, kesimlik

сугымлык [sugımlık] kesimlik

сугымчы [sugımçı] kasap

сугыш [sugış] savaş ◇ **сугыш уты кабызучы** [sugış utı kabızuçı] harp kundakçısı; **сугыш чукмары** [sugış çukmarı] savaş gürzü; savaş taraftarı

сугыш- [sugış-] 1. dövüşmek; 2. savaşmak

сугыштыр- [sugıştır-] savaştırmak

сугышучы [sugışuçı] savaşçı

сугышчан [sugışçan] saldırgan, militan

сугышчанлык [sugışçanlık] savaşçılık, saldırganlık; militanlık

сугышчы [sugışçı] savaşçı, dövüşçü

суд [sud] yargı, mahkeme; **суд карары** [sud kararı] mahkeme kararı; **суд процессы** [sud protsessı] mahkeme süreci

судак [sudak] uzun levrek

судлаш- [sudlaş-] mahkemeleşmek

судно [sudno] gemi

судья [sud'ya] hakem, yargıcı

судьялык [sud'yalık] hakemlik, yargıcılık; **судьялык ит-** [sud'yalık it-] hakemlik etmek

суер [suyır] yaban horozu

суеш [suyış] kesme, kesiş

суеш- [suyış-] bir birini kesmek

суз- [suz-] 1. sunmak, vermek; 2. uzatmak, geçirmek (*vakit*); 3. uzatmak

сузай- [suzay-] ince uzun büyümek

сузан [suzan] ince uzun kimse

сузык [suzık] *gr.* ünlü

сузыл- [suzıl-] 1. uzanmak, 2. (*vakit vb.*) uzanmak

сузылма [suzılma] esnek

сузынкы [suzınkı] uzun uzun devam eden ses

суйлак [suylak] uykucu, tembel

суй- [suy-] 1. soymak; 2. kesmek ◇ **суйган да каплаган** [suygan da kaplagan] soymuş da kaplamış, çok benzer

сук- [suk-] vurmak, dövmek

сука [suka] 1. saban, kara saban; 2. sürme; **сука башы** [suka başı] saban ucu; **сука сукала-** [suka sukala-] saban ile sürmek

сукала- [sukala-] 1. saban ile sürmek; 2. biraz bilmek (*mes. dil*)

сукалат- [sukalat] saban ile sürdürmek

сукачы [sukaçı] sabancı

сукбай [sukbay] serseri

сукбайлык [sukbaylık] serserilik

суккыч [sukkıç] harman makinesi, patos

сукмак [sukmak] patika

сукно [sukno] çuha

сукран- [sukran-] homurdanmak, mırıldanmak

сукрану [sukranu] homurdanma

сукранучан [sukranuçan] homurdayıcı

сукты́р- [suktır-] 1. vurdurmak; 2. harman dövdürmek; 3. hırsızlık yapmak, çalmak

сукуыш [sukuış] tonilato

сукыр [sukır] kör; **сукыр кычыткан** [sukır kıçıtkan] kör ısırgan; **сукыр лампа** [sukır lampa] kör lâmba, kandil; **сукыр тычкан** [sukır tıçkan] kör sıçan, köstebek; **сукыр тәкә** [sukır teke] kör ebe oyunu; **сукыр тәрәзә** [sukır tereze] kör pencere; **сукыр чебен** [sukır çêbên] cibin; **сукыр эчәк** [sukır êçek] kör bağırsak ◇ **сукыр бер тиен дә тормый** [sukır bêr tiyên de tormıy] değeri yazısı silinmiş, bir demir para da etmez; **сукыр бәхет** [sukır behêt] kör talih; **сукыр тавык** [sukır tavık] kör tavuk, görmez kimse, dikkatsiz kimse; **сукыр ышану** [sukır ışanu] kör inanç

сукырай- [sukıray-] tamamen kör olmak

сукырайт- [sukırayt-] kör etmek, gözünü çıkarmak

сукырлан- [sukırlan-] görmez olmak

сукырларча [sukırlarça] kör gibi

сукырлык [sukırlık] körlük

сул [sul] sol; **сул тайпылыш** [sul taypılış] sol sapma; **сул як** [sul yak] sol taraf; **сул яктан** [sul yaktan] sol taraftan ◇ **сул аягы белән тор-** [sul ayagı bêlen tor-] sol ayağının üstüne kalkmak; neşesiz, sinirli; **сулга эшлә-** [sulga êşle-] mesai vaktinde kendi hesabına işlemek

сул- [sul-] solmak

сулагай [sulagay] solak

сулагайлап [sulagaylap] solak olarak, sol el ile

сула- I [sula-] sulamak, ıslatmak

сула- II [sula-] solumak

сулан- [sulan-] sulanmak, ıslanmak

суландыр- [sulandır-] sulandırmak, ıslatmak

сулган [sulgan] solmuş

сулкылда- [sulkılda-] iç çeke çeke ağlamak, hıçkırarak ağlamak

суллаш- [sullaş-] sollaşmak

суллык [sullık] solluk, solculuk

сулу [sulu] soluma, soluk, nefes; **сулу ал-** [sulu al-] soluk almak; **сулу кап-** [sulu kap-] nefesi tıkanmak; **сулу тарай-** [sulu taray-] nefesi daralmak

сулы [sulı] sulu

сулык [sulık] sulu (*yer vb.*)

сулык- [sulık-] biraz solmak

сулык-сулык [sulık-sulık] soluk soluğa, hıçkıra hıçkıra

сулыш [sulış] 1. soluma; 2. dinlenme, ara verme; **сулыш ал-** [sulış al-] dinlenmek; **сулыш кысыл-** [sulış kısıl-] nefes kısılmak; **сулыш кап-** [sulış kap-] nefesi tıkanmak ◇ **сулыш өр-** [sulış ör-] canlandırmak

сум I [sum] sum, para birimi

сум II : сум ит- [sum it-] kemiksiz et

сума [suma] para kesesi

сумала [sumala] reçine; **сумала кайнат-** [sumala kaynat-] reçine çıkarmak

сумалала- [sumalala-] reçinele-

mek

сумалалы [sumalalı] reçineli

сумалы [sumalı] keseli, paralı

сумка [sumka] çanta

сумкалы [sumkalı] çantalı

сумма [summa] toplam, yekûn

суммар [summar] toptan

сумса [sumsa] samsa yemeği

сунар [sunar] 1. yeni yağmış kar; 2. kardaki izleri takip ederek av avlama

сунарчы [sunarçı] avcı

сунарчылык [sunarçılık] kardaki izleri takip ederek yapılan avcılık, avcılık

сур I [sur] bir cins koyun derisi

сур II [sur] sur

сургыч [surgıç] mühür mumu

сургычла- [surgıçla-] mum ile mühürlemek

сурик [surik] sülüğen, kırmızı boya

сурык- [surık-] suyu sızmak

сурәт [suret] suret, resim; **сурәттә** [surette] *gr.* eğer, ise; **сурәткә төш-** [suretke töş-] fotograf çekilmek

сурәтле [suretlê] suretli, resimli

сурәтлә- [suretle-] tasvir etmek

сурәтче [suretçê] grafiker

суса- [susa-] susamak

сусаклагыч [susaklagıç] bent

сусар [susar] sansar

сусау [susau] susama; **сусауны бас-** [susaunı bas-] susuzluğunu gidermek

сусыз [susız] susuz

сусызлык [susızlık] susuzluk

сусыл [susıl] sulu (*meyve ve bitki*)

сусыллык [susıllık] sululuk

сусын [susın] susuzluk; susama

сут [sut] öz su, usare

сутлы [sutlı] öz sulu, usareli

сутлылык [sutlılık] öz sululuk, usarelilik

суфи [sufi] 1. sofi, derviş; 2. evliya; 3. sofuluk taslayan

суфилык [sufilık] 1. sofilik, dervişlik; 2. evliyalık; 3. sofuluk taslama

суфичылык [sufiçılık] tasavvuf

суфлёр [suflyor] suflör

суффикс [suffiks] ek, son ek

сучы [suçı] sucu

суык [suık] soğuk; **суык ти-** [suık ti-] soğuk değmek, soğuk algınlığı olmak; üşütmek; **суык тидер-** [suık tidêr-] üşütmek, soğuk değdirmek ◇ **суык аяк** [suık ayak] hediyesiz gelen misafir, davetsiz misafir

суыклан- [suıklan-] soğuklanmak

суыклык [suıklık] soğukluk

суын- [suın-] soğumak

суындыр- [suındır-] soğutmak

суырт- I [suırt-] su çıkarmak

суырт- II [suırt-] ekin savurtmak

суырыл- [suırıl-] 1. su çıkarılmak; 2. *mec.* suyu emilip zayıflanmak

суыр- I [suır-] emmek, sormak, su çıkarmak

суыр- II [suır-] savurmak

суыт- [suıt-] soğutmak

суытқыч [suıtkıç] soğutucu, buz dolabı

сууцем [suüsêm] su bitkisi

сууткәргеч [suütkergêç] su bo-

rusu

суҗыяр [su cıyar] su toplayıcı

сфера [sfêra] 1. küre; 2. *mec.* idare, daire

схема [shêma] şema, kroki, plân

схематик [shêmatik] 1. şema ile ilgili; 2. kaba taslak şekilde

схемачылык [shêmaçılık] kabataslakçılık

схоластик [sholastik] skolastik

сценарий [stsênariy] senaryo

съезд [s'yêzd] kongre

сыбызгы [sıbızgı] düdük

сыгыл- [sıgıl-] sıkılmak; bükülmek

сыгылма, сыгылмалы [sıgılma, sıgılmalı] yaylı, esnek, kıvrak

сыгылмалылык [sıgılmalılık] yaylılık, esneklik

сыгылучанлык[sıgıluçanlık] esneklik

сыгын- [sıgın-] sığınmak

сыгынты [sıgıntı] meyve suyu

сыдыр- [sıdır-] 1. kamçı ile vurarak iz bırakmak; 2. sıyırmak

сыдырт- [sıdırt-] 1. kamçı ile vurarak iz bıraktırmak; 2. sıyırtmak

сыегай-, сыекла- [sıyığay-, sıyıkla-] cıvıklatmak

сыегайтылган [sıyıgaytılgan] cıvımış, cıvık, sıvı

сыек [sıyık] cıvık, sıvı

сыеклагыч [sıyıklagıç] cıvıklatıcı, sıvı yapıcı

сыеклат- [sıyıklat-] cıvıklatmak, sıvılaştırmak

сыеклык [sıyıklık] cıvıklık, sıvılık

сыекча [sıyıkça] az cıvık, sıvı

сыен- [sıyın-] sığınmak

сыендыр- [sıyındır-] sığındırmak

сыеныч [sıyınıç] sığınak

сыер [sıyır] inek; **сыер абзары** [sıyır abzarı] inek ahırı

сыер- [sıyır-] sıyırmak

сыерчык [sıyırçık] sığırcık

сыеш [sıyış] iç hacim, cığma sahası

сыеш- [sıyış-] sığışmak; uymak, uygun düşmek

сыешлы [sıyışlı] ...sığımlı

сыешлык [sıyışlık] ...sığımlılık

сыз- I [sız-] çizmek

сыз- II [sız-] göyünmek, erimek, yanmak, sırlamak

сыза [sıza] susuz vadi

сызгала- [sızgala-] çiziktirmek

сызган- [sızgan-] (*elbise vb.*) sıvamak

сызгы [sızgı] ağaç işinde kullanılan çizgi âleti

сызгыр- [sızgır-] ıslık çalmak

сызгырт- [sızgırt-] ses çıkartmak

сызгырык [sızgırık] ıslık

сызгырын- [sızgırın-] kendi kendine ıslık çalmak

сызгырыш- [sızgırış-] karşılıklı veya hep birlikte ses ve ıslık çıkarmak

сызгыч I [sızgıç] cetvel

сызгыч II [sızgıç] keman yayı

сызгыч III [sızgıç] kibrit kutusunun kükürtlü yeri

сыздырт- [sızdırt-] 1. çizdirtmek; 2. kamçılamak; 3. tabanları kaldırmak

сыздыр- [sızdır-] 1. çizdirmek; 2. kamçılamak; 3. ustalıkla şarkı söylemek (çalmak)

сызлавык [sızlavık] sızlayıcı çıban

сызла- [sızla-] sızlamak

сызлан- [sızlan-] sızlanmak

сызландыр- [sızlandır-] sızlandırmak

сызлау [sızlau] sızlama

сызлаулы [sızlaulı] sızlamalı

сызма I [sızma] çizme, keroki

сызма II [sızma] çizme, çizgili (*ekme*)

сызык [sızık] çizgi

сызыклы [sızıklı] çizgili

сызыкча I [sızıkça] kısa tire

сызыкча II [sızıkça] doğru çizgi ile yapılan (*nesne*)

сызыл- [sızıl-] 1. çizilmek; 2. (*tan yeri*) ağarmak

сызым [sızım] çizim

сызымта [sızımta] siluet

сызымчы [sızımçı] çizimci

сый [sıy] ikram

сый- [sıy-] sığmak

сыйдыр- [sıydır-] sığdırmak

сыйдырыш, сыйдырышлылык [sıydırış, sıydırışlılık] sığış, sığdırış, sığdırışlılık

сыйдырышлы [sıydırışlı] sığdırışlı

сыйла- [sıyla-] ikram etmek

сыйлан- [sıylan-] kendi kendine ikram etmek; yemek, içmek

сыйлау [sıylau] ikram etme

сыйнфый [sıynfıy] tabaka (sınıf) ~ (s)i

сыйныф [sıynıf] tabaka, sınıf

сыйныфлы [sıynıflı] sınıflı

сыйныфсыз [sıynıfsız] sınıfsız

сыйныфчылык [sıynıfçılık] sınıfçılık

сыйпала-, сыйпа- [sıypala-, sıypa-] sığamak

сыйпалан- [sıypalan-] sığanmak

сыйрак [sıyrak] kaval kemiği yönü

сыйфат I [sıyfat] kalite

сыйфат II [sıyfat] 1. *gr.* sıfat; 2. görünüş; **сыйфат фигыль** [sıyfat figêl] sıfat fiil, portisip

сыйфатла- [sıyfatla-] sıfatlamak

сыйфатлы [sıyfatlı] kaliteli

сыйфатлылык [sıyfatlılık] kalitelilik

сыйфатсыз [sıyfatsız] kalitesiz

сый-хөрмәт [sıy-hörmet] izzet ikram

сык- [sık-] sıkmak

сыкра-, сыкран- [sıkra-, sıkran-] sızlanmak

сыкранучан [sıkranuçan] sızlanıcı

сыкта- [sıkta-] hıçkırmak, ıklamak

сыкы [sıkı] ağaçları bürüyen kırç

сыкылан- [sıkılan-] kırçlanmak

сыкылы [sıkılı] kırçlı

сыланучан, сыланчык [sılanuçan, sılançık] sıvanıcı, yapışkan

сылан- [sılan-] sıvanmak

сыла- [sıla-] 1. sıvamak; 2. ovmak

сылау [sılau] 1. sıvama; 2. ovma

сылта- [sılta-] bahane bulmak

сылтау [sıltau] sebep, bahane

сылу [sılu] güzel, endamı güzel

сылулан- [sılulan-] güzel olmak, endamlı olmak

сылулык [sılulık] güzel endamlılık

сымак, сыман [sımak, sıman] gibi

сын [sın] 1. endam, boy bos, görünüş; 2. put, heykel; **сынга табын-** [sınga tabın-] puta tapınmak ◇ **сын кат-** [sın kat-] taş kesilmek

сын- [sın-] kırılmak, bozulmak; **сынган урын** [sıngan urın] kırılmış yeri; **сынып төш-** [sınıp töş-] kırılıp düşmek

сына- [sına-] 1. bir kimseyi dış görünüşünden, suretinden tanımak; 2. imtihan etmek, sınamak, denemek

сыналган [sınalğan] denenmiş

сынал- [sınal-] denenmek

сынамыш [sınamış] telakkî

сынат- [sınat-] yenilmek, ümidi kırmak, bırakmak, zayıflığını belli etmek

сынау [sınau] 1. imtihan, sınav; 2. deneme, süzme; **сынау ал-** [sınau al-] imtihana almak, imtihan etmek

сынаулы [sınaulı] 1. imtihanlı; 2. tetkikli (*bakış*)

сынаучан [sınauçan] tetkike düşkün

сынаучы [sınauçı] tetkikçi

сынаш- [sınaş-] birbiriyle çekişmek

сындыр- [sındır-] kırmak, kırdırmak; **сындырып ал-** [sındırıp al-] kırıp almak

сынлы [sınlı] heykelli; **сынлы сәнгать** [sınlı sengat'] heykeltraşlık

сыну [sınu] kırılma; **сыну почмагы** [sınu poçmağı] kırılma açısı

сынучан [sınuçan] kırılmaya uygun

сынык [sınık] 1. kırık; 2. kırık yer; **сынык сызык** [sınık sızık] kırık çizgi ◇ **сыныкка сылта-** [sınıkka sılta-] ehemmiyetsiz bir şeyi bahane etmek

сыныш [sınış] kırılma

сынчы [sınçı] 1. kıyafet yorumcusu; 2. heykeltraş

сыптыр- [sıptır-] 1. (*kayış, kamçı vb.*) şaplatarak vurmak; 2. çalmak; 3. çok yemek

сыпыл- [sıpıl-] dokumada iplik uçları çıkmak

сыпыр- [sıpır-] el ile süpürmek

сыпырт- [sıpırt-] koşarak kaçmak

сыр [sır] 1. sır; 2. parallel çızgiler; 3. boya

сыр (сыйр) [sır (sıyr)] peynir

сыр- [sır-] 1. sırma yapmak; 2. sarmak

сыра [sıra] bira

сыраханә [sırahane] birahane

сырачы [sıraçı] biracı

сыраҗ [sırac] 1. sarmaşık; 2. sarmaşık gibi süs

сырга [sırga] küpe; **сырга үлән** [sırga ülen] küpe çiçeği bitkisi

сырла- [sırla-] oyuk çizgiler çizmek

сырлан [sırlan] yapışkan otu

сырлан- [sırlan-] oyuk çizgiler çizilmek

сырлы [sırlı] sırlı; çizgili; **сырлы бәләк** [sırlı belek] çizgili tokuç

сырма [sırma] yorgan gibi dikilmiş yelek

сырпалан- [sırpalan-] sığanmak

сырт [sırt] sırt ◇ **сырт кабарт-** [sırt kabart-] sırt kabartmak; **сырт сын-** [sırt sın-] dayanaktan mahrum kalmak

сыртлан [sırtlan] sırtlan

сыртсыз [sırtsız] arkasız, dayanaksız, temelsiz

сырхау [sırhau] sağalmaz hastalık, sürekli hastalık

сырхаула- [sırhaula-] sürekli hastalığa uğramak

сырхаулы [sırhaulı] sürekli hastalıklı

сырхауханә [sırhauhane] sürekli hastalar hastahanesi

сырынты [sırıntı] kar ve kum dalgası

сырыш- [sırış-] sırnaşmak

сырышкак [sırışkak] sırnaşık

сыт- [sıt-] 1. sert sıkıp içindeki sıvıyı çıkarmak; 2. sıkıp suyunu çıkarmak, bozmak, ezmek, burmak

сыткы [sıtkı] sivilce

сыткыла- [sıtkıla-] sivilcelenmek

сыткылы [sıtkılı] sivilceli

сытык [sıtık] buruşuk

сытыл- [sıtıl-] sıkılmak, ağlamağa başlamak

сыңар [sıngar] çiftten biri

сюжет [syujêt] süje, vakıa

сюжетлы [syujêtlı] süjeli

сюрприз [syurpriz] sürpriz

сәбәп [sebep] sebep

сәбәпле [sebeplê] 1. sebepli; 2. için, dolayısıyle

сәбәплелек [sebeplêlêk] sebeplilik

сәбәпсез [sebepsêz] sebepsiz

сәбәпче [sebepçê] müsebbip

сәгадәт [segedet] saadet

сәгадәтле [segedetlê] saadetli

сәгать [seget] saat; **сәгать саен** [seget sayın] her saatte ◇ **сәгате белән, сәгате-минуты белән** [segetê bêlen, segetê-minutı bêlen] tam saatinde, saati saatine, dakikası dakikasına; **сәгате сукты** [segetê suktı] saati vurdu; zamanı geldi

сәгатьле [segetlê] saatli

сәгатьләп [segetlep] saat boyunca

сәгатьләрчә [segetlerçe] saatlerce

сәгатьче [segetçê] saatci

сәдака [sedaka] sadaka

сәдәп [sedep] küçük düğme; **сәдәп так-** [sedep tak-] küçük düğme takmak

сәдәплә- [sedeple-] düğmelemek

сәдәф [sedef] sedef

сәер [seyêr] tuhaf

сәерлек [seyêrlêk] tuhaflık

сәерсен- [seyêrsên-] tuhafa saymak

сәйлән [seylen] seylan; küçük buncuk

сәке [sekê] seki

сәлам [selam (selem)] selam; **сәлам бир-** [selam (selem) bir-] selam vermek

сәламлә- [selamle-] selamlamak

сәламәт [selamet (selemet)] selâmet; **сәламәт акыл** [selamet akıl] selâmet akıl; **сәламәт бул!** [selamet bul] selâmet ol!

сәламәтлек [selametlêk] 1. selâmetlik; 2. sağlık; **сәламәтлек сакла-** [selametlêk sakla-] sağlığı korumak

сәламәтләндер- [selametlendêr-] sağlığını iyileştirmek

сәламәтлән- [selametlen-] sağlığı iyileşmek

сәлперәй- [selpêrey-] salınıp düşmek, sarkınmak

сәләмә [seleme] 1. yırtık pırtık elbiseli (*kimse*); 2. eski püskü elbise

сәләмәлән- [selemelen-] yırtık pırtık olmak

сәләт [selet] salâhiyet

сәләтле [seletlê] salâhiyetli

сәләтлелек [seletlêlêk] salâhiyetlilik

сәләтсез [seletsêz] salâhiyetsiz

сәмих [semih] 1. çam sakızı; 2 mika

сәмруг [semrug] simurg; **сәмруг кош** [semrug koş] simurg kuşu

сәмән [semen] semen, sermaye

сәнгать [senget] sanat

сәнгатьле [sengetlê] sanatlı

сәнгатьче [sengetçê] sanatçı

сәнгатьчә [sengetçe] sanatça

сәнгатьчәлек [sengetçelêk] sanat değeri

сәндерә [sendêre] tahta yataklık

сәнәк [senek] yaba; dirgen ◇ **сәнәктән көрәк булган** [senekten körek bulgan] kendi kendini yetiştirmiş, alaylı

сәнәксыман [seneksıman] yaba gibi

сәрви [servi] servi, selvi

сәргаскәр [sergasker] serasker, başkomutan

сәрдек [serdêk] tomruk sergisi

сәрдә [serde] ançuar (*bitkisi*)

сәрен [serên] serin

сәркятип [serkâtip] serkatip

сәрмая [sermaya] sermaye

сәрпинкә [serpinke] bir çeşit satranç bezekli dokuma

сәрхуш [serhuş] sarhoş

сәрхушлан- [serhuşlan-] sarhoşlanmak

сәрхушлык [serhuşlık] sarhoşluk

сәфәр I [sefer] sefer

сәфәр II [sefer] safer (*ayı*)

сәфәрче [seferçê] seferde olan, gezen (*kimse*), gezgin

сәхифә [sehife] sahife

сәхнә [sehne] sahne; **сәхнә алды** [sehne aldı] sahne önü; **сәхнәгә куючы** [sehnege kuyuçı] sahneye koyucu, yönetmen ◇ **сәхнәдән төш-** [sehneden töş-] sahneden düşmek

сәхнәләштер- [sehneleştêr-] sahneleştirmek

сәхнәләштерүче [sehneleştêrüçê] sahneleştirici

сәхрә [sehre] sahra, ova; **сәхрәгә чык-** [sehrege çık-] sahraya çıkmak

сәхтиян [sehtiyen] sahtiyan

сәяси [seyesi] siyasî

сәясәт [seyeset] siyaset

сәяхәт [seyehet] seyahat; **сәяхәт ит-** [seyehet it-] seyahat etmek

сәяхәтнамә [seyehetname] seyahatname

сәяхәтче [seyehetçê] seyahatçi, gezgin

сәүдә [seüde] ticaret; **сәүдә ит-** [seüde it-] ticaret yapmak

сәүдәгәр [seüdeger] tacir, tüccar

сәүдәгәрлек [seüdegerlêk] tacirlik, tüccarlık

сәҗдә [secde] secde; **сәҗдә ит- (кыл-)** [secde it- (kıl-)] secde etmek; **сәҗдәгә кит-** [secdege kit-] secdeye varmak

сәаль [söâl'] sual, soru

сөекле [söyêklê] sevgili

сөеклем [söyêklêm] sevgilim

сөен- [söyên-] sevinmek

сөендер- [söyêndêr-] sevindirmek

сөенеч [söyênêç] sevinç

сөенечле [söyênêçlê] sevinçli

сөенче [söyênçê] muştuluk, müjde hediyesi; **сөенче ал-** [söyênçê al-] müjdelik almak, muştuluk almak

сөз- I [söz-] süsmek; **сөзеп кара-** [sözêp kara-] süsüp bakmak

сөз- II [söz-] süzmek; **сөзеп ал-** [sözêp al-] süzüp almak

сөзгеч [sözgêç] süzgeç

сөзгәк [sözgek] çok süsücü

сөземтә [sözêmte] netice, sonuç, özet

сөзеш- [sözêş-] sösüşmek

сөзмә [sözme] sözme

сөзәк [sözek] yatay

сөзәклек [sözeklêk] yataylık

сөйгән [söygen] seven, sevmiş; **сөйгән яр** [söygen yar] seven yar

сөйдер- [söydêr-] sevdirmek

сөйдергеч [söydêrgêç] sevdirici, büyü, sihir

сөйкемле [söykêmlê] sevimli ◇ **сөйкемле сөяк** [söykêmlê söyek] sevimli kemik; sevimli taraf

сөйкемлелек [söykêmlêlêk] sevimlilik

сөйкемсез [söykêmsêz] sevimsiz ◇ **сөйкемсез сөяк** [söykêmsêz söyek] sevimsiz kemik; sevimsiz taraf

сөйкә- [söyke-] dayamak, yaslamak

сөйкәл- [söykel-] yaslanmak, dayanmak, söykenmek

сөйлә- [söyle-] söylemek, anlatmak; **сөйләп бир-** [söylep bir-] hepsini söylemek; **сөйләп ташла-** [söylep taşla-] söylenmemesi gereken bir söz söylemek; **сөйләп үтелгән** [söylep ütêlgen] söylenip geçilmiş ◇ **сөйлисе дә юк** [söylisê de yuk] buna karşı söz yok, akan sular durur

сөйләк [söylek] ibret alınacak hâdise, hatıra

сөйләм [söylem] telâffuz, söyleniş

сөйләмчәк [söylemçek] konuşkan

сөйләндер- [söylendêr-] söylendirmek, konuşturmak

сөйлән- [söylen-] söylenmek

сөйләш [söyleş] ağız

сөйләш- [söyleş-] söyleşmek; **сөйләшеп ал-** [söyleşêp al-] söyleşip almak; **сөйләшеп кит-** [söyleşêp kit-] söyleşip gitmek, konuşmaya dalmak

сөйләшенгән [söyleşêngen] sözleşmiş, pazarlığı bitmiş

сөйләштер- [söyleştêr-] söyleştirmek

сөйләшү [söyleşü] söyleşme

сөйләү [söyleü] söyleme, telâffuz, konuşma; **сөйләү теле** [söyleü têlê] konuşma dili

сөйләүче [söyleüçê] konuşmacı

сөймән [söymen] ucu sivri demir sopa

сөйрә- [söyre-] sürümek, sürüklemek

сөйрәл- [söyrel-] 1. sürülmek, sürüklenmek; 2. en sonda yürümek; 3. hovardalık etmek

сөйрәлчек [söyrelçêk] hovarda

сөйрәлүче [söyrelüçê] sürüngen

сөйрәлүчеләр [söyrelüçêler] 1. sürüngenler; 2. hovarda

сөйрәт- [söyret-] sürüklemek, sürümek

сөйрәткеч [söyretkêç] çekici

сөкә [söke] çöten, kirtil

сөлге [sölgê] havlu, peşkir

сөлгелек [sölgêlêk] havluluk, peşkirlik

сөлек [sölêk] sülük; **сөлек сал-** [sölêk sal-] sülük yapıştırmak

сөләйман балыгы [söleyman balığı] som balığı

сөм [söm] biyolojik sezgi, duyuş, tabiî dalga; **сөм тоймас** [söm toymas] hissiz, sezgisiz

сөмбаш [sömbaş] şemsiye çiçeği

сөмбел [sömbêl] sümbül

сөмсез [sömsêz] sezgisiz, duyuşsuz

сөмсезлек [sömsêzlêk] sezgisizlik, duyuşsuzluk

сөмсезлән- [sömsêzlen-] sezgisizlenmek, duyuşsuzlanmak

сөмсер [sömsêr] biyolojik enerji, his, sezgi; **сөмсере коел-** [sömsêrê koyıl-] böyolojik enerjisi bitmek, üzüntüden hissizlenmek (sezgisizleşmek)

сөннәт I [sönnet] sünnet; **сөннәткә утырт** [sönnetke utırt-] çocuğu sünnet ettirmek

сөннәт II [sönnet] Peygamber'in sözleri, davranışı, hayat prensipleri

сөннәтле [sönnetlê] sünnetli; **сөннәтле бүрек** [sönnetlê bürêk] kenarlı börk

сөр- I [sör-] sürmek, kazmak

сөр- II [sör-] sürmek, sürgün etmek

сөр- III [sör-] geçirmek, yaşamak

сөрген [sörgên] sürgün; **сөргенгә җибәр-** [sörgênge ciber-] sürgüne göndermek

сөрелгән [sörêlgen] 1. sürülmüş (*yer*); 2. sürgün edilmiş (*kimse*)

сөрем I [sörêm] deri *vb.* tabaklamakta kullanılan kimyevî madde

сөрем II [sörêm] kokulu koyu duman, tütsü; **сөрем кап-** [sörêm kap-] koku ve duman ile baş

ağrıtmak

сөремле [sörêmlê] koyu duman ve kokulu

сөремлән- [sörêmlen-] kokulu duman çıkarmak

сөремлә- [sörêmle-] tütsülemek

сөреш [sörêş] süreç

сөрлек- [sörlêk-] sürçmek

сөрмә [sörme] 1. sürme, rastık; 2. antimon; **сөрмә тарт-** [sörme tart-] sürme (*rastık*) çekmek

сөрмәле [sörmelê] sürmeli

сөрмәлә- [sörmele-] sürme (*rastık*) çekmek, sürmelemek

сөрсе- [sörsê-] (*et ve yağ*) çürümek, bozulmak

сөрсегән [sözsêgen] 1. çürük, pis kokulu; 2. bozulmuş, boğucu (*mes. hava*) ◇ **сөрсегән бюрократ** [sörsêoen byurokrat] kaşarlanmış bürokrat

сөрт- [sört-] silmek

сөртен- I [sörtên-] 1. sürtünmek; 2. (*elini, yüzünü, bedenini*) silinmek

сөртен- II [sörtên-] sürçmek

сөрткеч [sörtkêç] silme eşyası

сөрхәнтәй [sörhentey] tembel, iş kaçkını

сөрәкә [söreke] küçük ağ

сөрән [sören] 1. kreşinlerde şeytan kovma bayramı; 2. alarm; **сөрән сал-** [sören sal-] alarm vermek, alarm vurmak

сөрәнлә- [sörenle-] tehlike anında bağırıp çağırarak haber vermek, alarm vermek

сөрәнче [sörençê] 1. kreşinler'de şeytan kovma bayramına katılan kimse; 2. alarm veren kimse

сөрү I [sörü] (*yer*) sürme

сөрү II [sörü] sürme, sürgün etme

сөрүле [sörülê] sürülmüş (*yer*)

сөт [söt] süt; **сөт аерт- (аер-)** [söt ayırt- (ayır-)] sütü kaymağından ayırtmak (ayırmak); **сөт анасы** [söt anası] süt ana; **сөт теше** [söt têşê] süt dişi; **сөт төш-** [söt töş-] süt toplanmak ◇ **сөттән ак, судан пакь** [sötten ak, sudan pak] günahsız, masum

сөтле [sötlê] sütlü; **сөтле билчән** [sötlê bilçen] sütlü bir cins ot

сөтлегән [sötlêgen] sütleğen

сөтлелек [sötlêlêk] sütlülük

сөтләч [sötleç] sütü çok olan hayvan

сөтлаш [sütleş] sütlü çorba

сөтче [sötçê] sütçü

сөтчелек [sötçêlêk] sütçülük

сөю [söyü] sevgi

сөюче [söyüçê] sever, heveskâr; **радио сөюче** [radio söyüçê] radyo sever

сөяк [söyek] kemik; **сөяк өрече (шеше)** [söyek örêsê (şêşê)] kemik şişi ◇ **сөяксез тел ни әйтмәс** [söyeksêz têl ni eytmes] dilin kemiği yok

сөякле [söyeklê] kemikli

сөяк-санак [söyek-sanak] kemik, iskelet

сөякләч [soyekleç] kemiği çıkmış

сөял [söyel] nasır ◇ **сөяленә бас-** [söyelêne bas-] nasırına basmak

сөял- [söyel-] söykelmek, dayanmak

сөялле [söyellê] nasırlı

сөяллән- [söyellen-] nasırlanmak

сөяллəндер- [söyellendêr-] nasırlatmak

сөям [söyem] 17,7 cm uzunluğundaki ölçü birimi

сөян [söyen] kabuğu soyulmuş ıhlamur tomruğu

сөй- [söy-] sevmek

сөя- [söye-] söyketmek, dayamak

сөяркə [söyerke] metres

сөңге [söngê] süngü, mızrak

сөңгече [söngêçê] süngücü, mızrakçı

сүген- [sügên-] sövmek

сүгенү [sügênü] sövme, küfretme

сүгеш [sügêş] söğüş, sövüş

сүгеш- [sügêş-] söğüşmek, sövüşmek

сүз [süz] söz; **сүз ал-** [süz al-] söz almak; **сүз алыш-** [süz alış-] sözleşmek; **сүз арасында** [süz arasında] söz arasında; **сүз бар-** [süz bar-] söz geçmek; **сүз башла-** [süz başla-] söze başlamak; **сүз башы** [süz başı] söz başı, ön söz; **сүз бир-** [süz bir-] söz vermek; **сүз кат- (куш-)** [süz kat- (kuş-)] konuşmayı başlatmak, söz atmak; **сүз тыңла-** [süz tıngla-] söz dinlemek; **сүз төрләндергеч** [süz törlendêrgêç] *gr.* söz şekil ve hâletleri; **сүз уңаенда (җаенда)** [süz ungayında (cayında)] söz arasında; **сүз ясагыч** [süz yasagıç] *gr.* söz türetici; **сүз ясалышы** [süz yasalışı] *gr.* söz yapılışı; **сүзгə кил-** [süzge kil-] araları açılmak ◇ **сүз артыннан (иярə) сүз чыга** [süz artınnan (iyere) süz çıga] lâf lâfı açar; **сүз бер** [süz bêr] sözü bir; **сүз беркет- (берләштер-, куеш-)** [süz bêrkêt- (bêrleşter-, kuyış-)] şifahî olarak sözleşmek, anlaşmak; **сүз боткасы** [süz botkası] söz salatası; **сүз дə юк** [süz de yuk] hiç bir söz yok; **сүз йөрт-** [süz yört-] söz taşımak, lâf taşımak; **сүз кайтар-** [süz kaytar-] karşılık vermek; **сүз көрəштер-** [süz köreştêr-] tartışmak; **сүз сал-** [süz sal-] şefaat ederek söz söylemek; **сүз тидергесез** [süz tidêrgêsêz] söz kondurulamaz; **сүз тидертмə-** [süz tidêrtme-] söz kondurmamak; **сүз эзләп кесəгə (күршегə) кермə, сүзгə аптырамый** [süz êzlep kêsege (kürşêge) kêrmi, süzge aptıramıy] her şêye cevap bulmak, hazır cevap olmak; **сүздəн кал-** [süzden kal-] cevap verememek (bulamamak); **сүзе үтə** [süzê üte] sözü geçmek; **сүзен бирмə-** [süzên birme-] tartışmada yenilmeyi kabul etmemek; **сүзен сүз ит-** [süzên süz it-] sözünü yerine getirmek, dediğini yapmak; **сүзендə тор-** [süzênde tor-] sözünde durmak

сүзгə-сүз, сүзмə-сүз [süzgesüz, süzme-süz] söz söze, sözü sözüne

сүздə [süzde] sözde

сүзле [süzlê] sözlü

сүзлек [süzlêk] sözlük

сүзлекче [süzlêkçê] sözlükçü

сүзлекчə [süzlêkçe] lügatçe,

küçük sözlük

сүзләш- [süzleş-] ağız kavgası yapmak

сүзсез [süzsêz] 1. sözsüz; 2. mutlaka

сүзчән [süzçen] geveze

сүк- [sük-] söğmek, sövmek, küfretmek

сүл [sül] lenf sıvısı, serum; **сүл бизләре** [sül bizlerê] lenf bezleri

сүлле [süllê] serumlu

сүлпән [sülpen] sölpük, yavaş

сүлпәнлек [sülpenlêk] sölpüklük, pörsüklük; yavaşlık

сүлпәнлән-, сүлпәнәй- [sülpenlen-, sülpeney-] sölpüklenmek, yavaşlamak

сүлтамыр [sültamır-] lenf damarı

сүләмә [süleme] sülümen

сүн- [sün-] sönmek

сүнгән [süngen] sönmüş

сүндерел- [sündêrêl-] söndürülmek

сүндер- [sündêr-] söndürmek

сүнек [sünêk] sönük

сүнмәс [sünmes] sönmez

сүнәр-сүнмәс [süner-sünmes] söner sönmez

сүрел- [sürêl-] 1. ateşi azalmak; 2. *mec.* soğumak

сүренке [sürênkê] isteksiz

сүрә I [süre] süre

сүрә II [süre] sürgü

сүрән [süren] kısık alev

сүрәнлек [sürenlêk] kısık alevlilik

сүрәнлән-, сүрәнәй- [sürenlen-, sureney-] 1. alevi kısılmak (azalmak); 2. coşkunluğu azalmak

сүрү [sürü] zar, kabuk, dış; **сүрү теориясе** [sürü têoriyesê] zar teorisi

сүс [süs] lif, tel, iplik; **сүс җитене** [süs citênê] lif keteni

сүсле [süslê] lifli

сүслән- [süslen-] liflenmek

сүсләндер- [süslendêr-] liflendirmek

сүслә- [süsle-] liflemek

сүсән [süsen] süsen

сүсәр- [süser-] lifleşmek

сүсәрт- [süsert-] lifleştirmek

сүт- [süt-] sökmek

сүтек [sütêk] sökük

сүтел- [sütêl-] sökülmek

сүтелмә, сүтелмәле [sütêlme, sütêlmelê] sökülme, sökülmeğe uygun

- Т -

таба I [taba] tava; **таба ашы** [taba aşı] tava yemeği ◇ **таба кебек** [taba kêbêk] tava gibi, yayvan; **табадан гына төшкән** [tabadan gına töşken] yeni ortaya çıkmış, çiçeği burnunda

таба II [taba] doğru, tarafa

табагач [tabagaç] tavayı fırına koymak veya çıkarmak için kullanılan kanca

табак I [tabak] tabak ◇ **табак бит** [tabak bit] tabak yüzlü

табак II [tabak] tabaka

табаклык [tabaklık] tabaklık

табак-савыт [tabak-savıt] çanak çömlek

табакташ [tabaktaş] eskiden medresede aynı karavanadan yiyenlerden her biri

табала- [tabala-] başa kakmak

табан I [taban] taban; **табан асты** [taban astı] taban altı ◇ **табан майла-** [taban mayla-] taban yağlamak; **табан шомарт-** [taban şomart-] çok yürümek; **табан яла-** [taban yala-] taban yalamak; **табан ялтырат-** [taban yaltırat-] kaçmak

табан II [taban] ayakkabı altı; **табан балык** [taban balık] göl balığı

табель [tabêl'] tablo, iş cetveli

табельче [tabêlçê] iş cetveli tutan kimse, puantör

табиб [tabib] tabip, hekim, doktor

табибә [tabibe] kadın doktor

табибчылык [tabibçılık] tabipçilik

табигать [tabigat'] tabiat; **табигать белгече** [tabigat' bêlgêçê] tabiat bilimi uzmanı; **табигать белеме** [tabigat' bêlêmê] tabiat bilimi; **табигать фәннәре** [tabigat' fennerê] tabiat bilimleri; **табигатьтән өстен** [tabigat'ten östên] olagan üstü ◇ **табигать баласы** [tabigat' balası] tabiatta yaşamaktan hoşlanan kimse; **табигать кочагында** [tabigat' koçagında] tabiat kucağında

табигатьче [tabigatçê] tabiatçı

табигый [tabigıy] 1. tabii; 2. tabii, elbette,doğru

табигыйлек [tabigıylêk] tabiîlik

таблетка [tablêtka] tablet, hap tanesi

таблица [tablitsa] tablo, cetvel

табут [tabut] tabut

табыл- [tabıl-] bulunmak

табылдык [tabıldık] buluntu

табын [tabın] 1. dört kişilik sofra; 2. çok kişilik sofra, ziyafet; **табын җәй-** [tabın cey-] sofra yaymak

табын- [tabın-] tapınmak

табындаш [tabındaş] aynı sofraya oturanlardan her biri

табынучы [tabınuçı] tapınıcı

табынчы [tabınçı] sofra hizmetçisi

табынчылык [tabınçılık] ziyafetçilik

табыр [tabır] 1. birlikte otlayan at sürüsü; 2. göçmen grubu; 3. as-

kerî birlik, tabur kışlası

табыш [tabış] 1. kâr, kazanç, gelir; 2. yaz boyunca arıların biriktirdiği bal

табышлан- [tabışlan-] kâr yapmak

табышлы [tabışlı] kârlı ◇ **табышлы урын** [tabışlı urın] kârlı yer

табышлылык [tabışlılık] kârlılık, kazançlılık

табышмак [tabışmak] bilmece; **табышмак әйт-** [tabışmak eyt-] bilmece söylemek

табышсыз [tabışsız] kârsız, kazançsız

табыш- [tabış-] buluşmak

тавис [tavis] tavuş

тавык [tavık] tavuk; **тавык бете** [tavık bêtê] tavuk biti; **тавык елы** [tavık yılı] tavuk yılı; **тавык ите** [tavık itê] tavuk eti; **тавык карчыгасы** [tavık karçıgası] tavuk yiyen doğan, ala doğan; **тавык кетәге** [tavık kêtegê] tavuk tüneği; **тавык куначасы** [tavık kunaçası] tavuk tüneği sopası; **тавык кыравы** [tavık kıravı] tavuk kırağısı; **тавык күз(е)** [tavık küz(ê)] tavuk gözü; **тавык тарысы** [tavık tarısı] tavuk darısı; **тавык үләне** [tavık ülenê] tavuk otu ◇ **тавык аягы (тәпие)** [tavık ayagı (tepiyê)] *esk.* tavuk pençesi, çar tarafından verilen haç şeklindeki kahramanlık nişanı; **тавык йөрәк** [tavık yörek] korkak; **тавык кетәгенә керт-** [tavık kêtegêne kêrt-] tavuk kümesine sokmak; üst makamdan alt makama tayin etmek, tenzîl-i rütbe etmek; **тавык көләр** [tavık köler] tavuklar bile güler; **тавык төшенә тары керә** [tavık töşêne tarı kêre] aç tavuk kendisini buğday ambarında görür; **тавык чүпләп бетергесез** [tavık çüplep bêtêrgêsêz] pek çok; **тавык-чебеш** [tavık-çêbêş] tavuk ve piliçler

тавыкчылык [tavıkçılık] tavukçuluk

тавыш [tavış] 1. ses; 2. oy, rey; **тавыш бет-** [tavış bêt-] ses kısılmak; **тавыш бир-** [tavış bir-] oy vermek; **тавыш бир** [tavış birü] 1. ses vermek; 2. oy vermek; **тавыш кисел-** [tavış kisêl-] sesi kısılmak; **тавыш яз-** [tavış yaz-] sesi teybe almak; **тавышка куй-** [tavışka kuy-] oylamaya koymak ◇ **тавыш күтәр- (чыгар-)** [tavış küter- (çıgar-)] bağırıp çağırmak; **тавышка кил-** [tavışka kil-] ağız dalaşına girmek; **тавышы бөерennән чык-** [tavışı böyerênnen çık-] sesi karnından çıkmak, gurur ile söylemek; **тавышыңны чыгарма!** [tavışıngnı çıgarma] ağzını bile açma! sesini çıkarma!

тавыш-гауга [tavış-gauga] bağırıp çağırma, kavga

тавышйоткыч [tavışyotkıç] ses yutucu, ses geçirmez kumaş

тавышлан- [tavışlan-] seslenmek, sesini öfke ile yükseltmek

тавышлы [tavışlı] sesli

тавышсыз [tavışsız] sessiz

тавышсыз-тынсыз [tavış-sız-tınsız] sessiz, sakin; **тавышсыз-тынсыз кал-** [tavışsız-tınsız kal-] sessiz (sakin) kalmak

тавыштоткыч [tavıştotkıç] ses tutucu

тавышы-тыны юк [tavışı-tını yuk] sesi soluğu yok

таган [tagan] sehpa, üç ayak, dayaklar ile yapılan sıpa; salıncak sehpası; **таган атын-** [tagan atın-] salıncak sallanmak

тагарак [tagarak] 1. ağaç *vb.* tekne; 2. dağar

тагы [tagı] daha, da, de

тагыл- [tagıl-] takılmak

тагылма [tagılma] 1. takılma; 2. romork

тагын [tagın] daha, yine; **тагын бер хәл** [tagın bêr hel] ne ise! ne gezer!; **тагын килеп** [tagın kilêp] yine gelip

таз [taz] 1. saç kıran; 2. saç kıran hastalığı olan kimse

таза [taza] 1. güçlü, kuvvetli (*kimse*); 2. sağlam; 3. temiz; **таза тормышлы** [taza tormışlı] varlıklı

тазалык [tazalık] 1. sağlamlık; 2. temizlik

тазар- [tazar-] 1. olgunlaşmak, kuvvetlenmek; 2. sağlığı iyileşmek

тазарт- [tazart-] 1. kuvvetleştirmek, olgunlaştırmak; 2. temizlemek

тазарткыч [tazartkıç] temizleyici âlet

тазарту [tazartu] temizleme

тазарын- [tazarın-] 1. semirmek; 2. kendi kendine temizlenmek

тазлан- [tazlan-] 1. kel olmak; 2. hile yapmak, aldatmak

таифә [taife] taife, grup

тай [tay] tay ◇ **тай типмәгән** [tay tipmegen] tay tepmemiş, ahmak olmayan

тай- [tay-] 1. ayağı kaymak; 2. prensipten ayrılmak, kaymak; 3. kaçmak

тайга [tayga] tayga ormanı

тайгак, тайгалак [taygak, taygalak] kaygan yer, kaygan yerdeki

тайгаклан- [taygaklan-] kayganlaşmak

тайгакла- [taygakla-] patinaj yapmak

тайдыр- [taydır-] kaydırmak

тайм [taym] haftaym

тайпыл- [taypıl-] 1. sendelemek; 2. yoldan çıkmak (sapmak)

тайпылусыз, тайпылышсыз [taypılusız, taypılışsız] engelsiz, sarsılmaz

тайпылыш [taypılış] yoldan çıkma (sapma)

тайтояк [taytoyak] tay toynağına benzer yaprakları olan bitki, deve tabanı

тай-тулак [tay-tulak] 1. türlü yaştaki taylar; 2. gençler

тайчан- [tayçan-] korkup yoldan çıkmak (sapmak), savulmak

так [tak] 1. tek; 2. sağır pencere; 3. döşeme tahtası; **так бармаклылар** [tak barmaklılar] tek sayılı parmaklara sahip varlıklar; **так каравыл** [tak karavıl] tek ebeli oyun; **так тояклылар** [tak toyaklılar] tek toynaklılar

такелаж [takêlaj] gemi urganı

такмаза [takmaza] tekerleme ◇ **такмаза сат-** [takmaza sat-] boş sözler söylemek

такмак [takmak] dört mısralı şi-

ir, koşma; **такмак әйт-** [takmak eyt-] koşma söylemek

такмакла- [takmakla-] koşma gibi söz söylemek; **такмаклап ела-** [takmaklap yıla-] koşma gibi söz söyleyerek ağlamak

такмакчы [takmakçı] koşma söyleyici, halk şairi

такса I [taksa] kısa ayaklı bir cins köpek

такса II [taksa] sabit fiyat

такси [taksi] taksi

такт I [takt] 1. müzikte ölçü birimi; 2. ritmik hareket

такт II [takt] edep, hayâ

такта [takta] tahta; **такта чәй** [takta çey] tahta gibi presleştirilmiş çay; **такта яргыч** [takta yargıç] tahta yarıcı, hızar; **такта яр-** [takta yar-] tahta yarmak, tomruktan tahta elde etmek; **такта яручы** [takta yaruçı] tahta yarıcı kimse, hızarcı ◇ **такта күкрәкле** [takta kükreklê] tahta göğüslü

такталан- [taktalan-] tahtalanmak

такталык [taktalık] tahtalık

тактик I [taktik] taktik uzmanı

тактик II [taktik] taktik ile ilgili

тактика [taktika] taktik

тактлы I [taktlı] ritmik, ritmik hareketli

тактлы II [taktlı] edepli, hayâlı

тактлылык [taktlılık] edeplilik

так-ток [tak-tok] tak tuk

тактсыз [taktsız] edepsiz

такылда-, такылдат- [takılda-, takıldat-] takıldamak, takıldatmak; *mec.* çok konuşmak

такылдык [takıldık] *mec.* geveze

такыр [takır] 1. takır, kuru; 2. otsuz ve susuz (çölleşmiş) yer; 3. *mec.* tam takır; **такыр басу** [takır basu] boş tarla, nadasa kalmış yer; **такыр баш(лы)** [takır baş(lı)] saçsız

такырай- [takıray-] dümdüz olmak; bitmek (*mes. yemek, para*)

такырайт- [takırayt-] dümdüz etmek

такырлан- [takırlan-] bomboş olmak

такырлык [takırlık] kup kuru (*yer*)

такы-токы [takı-tokı] pek az

такыя [takıya] takye, takke

тал [tal] sögüt ağacı; **тал бәбкәсе (бөресе, песие)** [tal bebkesê (börêsê, pêsiyê)] söğüt tomurcuğu; **тал гөл(е)** [tal göl(ê)] zakkum; **тал чыбыгы** [tal çıbıgı] söğüt çubuğu ◇ **тал чыбыгы ашат-** [tal çıbıgı aşat-] söğüt çubuğu ile dövmek; **тал чыбыгы кебек, тал чыбыктай (чыбыгыдай)** [tal çıbıgı kêbêk, tal çıbıktay (çıbıgıday)] güzel endamlı

тал- [tal-] dalmak, yorulmak

тала- [tala-] 1. dalamak, ısırmak; 2. yağma etmek, gasp etmek

талак I [talak] dalak ◇ **талагы таш-** [talagı taş-] dalağı kabarmak, çok öfkelenmek

талак II [talak] talâk, boşanma, boşama; **талак кыл-** [talak kıl-] boşamak

талан- [talan-] dalanmak; yağmalanmak

талант [talant] istidat, yetenek, kabiliyet; **талант ияce** [talant iyesê] kabiliyet sahibi

талантлы [talantlı] kabiliyetli

талантсыз [talantsız] kabiliyetsiz

талат- [talat-] dalatmak; yağmalatmak

талау I [talau] yağma; dalama

талау II [talau] dalak hastalığı

талаула- [talaula-] hastalanıp yıkılmak, debelenmek

талаучы [talauçı] yağmacı

талаш [talaş] dalaşma

талаш- [talaş-] dalaşmak; **талаш-кычкырыш** [talaş-kıçkırış] dalaşma bağırışma

талашлы [talaşlı] kavgalı

талаштыр- [talaştır-] dalaştırmak

талашчы [talaşçı] kavgacı

талгын [talgın] dalgın, yavaş, hafif

талгынча [talgınça] dalgın bir şekilde, yavaşça

талгынлан- [talgınlan-] dalgın olmak, azalmak, kesilmek

талгынлык [talgınlık] dalgınlık; uyumluluk, rahat durgunluk

талдыр- [taldır-] yorultmak

талир тәңкә [talir tengke] gümüş para

талкан [talkan] yulaf unu; **талкан ит-** [talkan it-] un ufak etmek ◇ **талканы коры** [talkanı korı] sert huylu (*kimse*); **талкан талкы-** [talkan talkı-] bir çok defa söz tekrarlayıp vurgulama

талканлык [talkanlık] yulaf unlu yemeklik

талкучы [talkuçı] kendir *vb.* den lif çıkarıcı, dövücü

талкы [talkı] kendir lifleme âleti

талкы- [talkı-] 1. kendir *vb.*den döverek lif çıkarmak; 2. çok tekrarlamak

талкын- [talkın-] 1. lif çıkarılmak; 2. çok defa dövülmek

талкыш [talkış] kendir çöpü; **талкыш кәләвә** [talkış keleve] kendir çöpüne benzer helva

таллык [tallık] söğütlük

талон [talon] yiyecek *vb.* karnesi

талпан [talpan] kene; **талпан бизгәре** [talpan bizgegê] keneden geçen hastalık

талпы- [talpı-] kanat çırpmak

талпын- [talpın-] kanat çırpınmak, çalışıp çabalamak

талпыну, талпыныш [talpınu, talpınış] 1. kanat cırpma; 2. çalışıp çabalama

талтирәк [taltirek] söğüte benzer bir cins büyük ağaç

тал-тирәк [tal-tirek] söğüt ve kavaklar

талчалар [talçalar] söğüte benzer giller

талчыбык [talçıbık] 1. söğüt çubuğu; 2. güzel endamlı kız

талчык- [talçık-] yorgun düşmek

талчыкканлык [talçıkkanlık] çok yorgunluk

талчыктыр- [talçıktır-] çok yorgun düşürmek

талчыктыргыч [talçıktırgıç] yorucu (*iş*)

талык- [talık-] monotonluktan yorulmak

талым [talım] 1. zor beğenme; 2. zevk

талымла- [talımla-] 1. zor beğenmek; 2. yemek seçmek

талымлы, талымчан [talımlı, talımçan] zor beğenici

талымлылык [talımlılık] zor beğenicilik

талымсак [talımsak] yemek seçen

талымсыз [talımsız] 1. her şeyi yiyebilen; 2. zevksiz

талымсызлык [talımsızlık] 1. her şeyi yiyebilme hâli; 2. zevksizlik

тальян [tal'yan] italyan; **тальян гармун** [tal'yan garmun] italyan armonikası

талəп [talep] talep; **талəп ит-** [talep it-] talep etmek; **талəпләр югарылыгында** [talepler yugarılığında] seviyeli taleplere uygun

талəпчән [talepçen] talepkâr, istekli

талəпчәнлек [talepçenlêk] talepkârlık, isteklilik

там- [tam-] damlamak

тамак [tamak] 1. boğaz, damak; 2. yeme arzusu (isteği); **тамак алмасы** [tamak alması] boğaz kıkırdağı; **тамак асты** [tamak astı] çene altında biriken yağ, gerdan; **тамак бакасы** [tamak bakası] boğaz anjini; **тамак бизе** [tamak bizê] boğaz bezi; **тамак кыр-** [tamak kır-] hafifçe öksürmek ◇ **тамак аспа-** [tamak asra-] boğaz bakmak; **тамак ач-** [tamak aç-] karın acıkmak; **тамак ерт-** [tamak yırt-] gırtlak yırtmak (patlatmak) **тамак кип-** [tamak kip-] içki içmek istemek; **тамак колы** [tamak kolı] sadece yemek içmek için yaşayan (*kimse*); **тамак туйдыр-** [tamak tuydır-] karın doyurmak; **тамак төбе белəн** [tamak töbê bêlen] gururlanarak; **тамак ялга-, тамак ялгап ал-** (tamak yalga-, tamak yalgap al-) karın gurultusunu bastırmak; **тамак ялы(на)** [tamak yalı(na)] karın tokluğu(na); **тамагы тук** [tamagı tuk] karnı tok; **тамагына тыгылгыры!** [tamagına tıgılgırı] boğazına dursun!; **тамакка таш бул-, тамакка таш булып утыр- (кадал-)** [tamakka taş bul-, tamakka taş bulıp utır- (kadal-)] boğaza taş gibi oturmak; **тамактан кал-** [tamaktan kal-] yiyip içmekten kesilmek; **тамактан үтмə-** [tamaktan ütme-] boğazdan geçmemek

тамакса [tamaksa] atın boğaz kayışı

тамаксау [tamaksau] obur

таман [taman] tam uymak

таманла- [tamanla-] uygun hâle getirmek

таманлык [tamanlık] boyca uygunluk; tam olmak

тамаша [tamaşa] temaşa, seyretme, bakma; **тамаша ит-** [tamaşa it-] seyretmek, izlemek

тамашачы [tamaşaçı] seyirci, izleyici

тамбур I [tambur] trende vagonlar arasındaki eyvan (sahanlık)

тамбур II [tambur] tambur

тамга [tamga] damga; **тамга сал- (сук-)** [tamga sal- (suk-)]

damga vurmak (basmak)

тамгала- [tamgala-] damgalamak

тамгалы [tamgalı] damgalı

таможня [tamojnya] gümrük, gümrükhane

таможнячы [tamojnyaçı] gümrükçü

тампон [tampon] tampon

тамчы [tamçı] damla; **тамчы гөл** [tamçı göl] damla çiçeği; **тамчы бөртек** [tamçı börtêk] çok az miktarda

тамчылап [tamçılap] damla damla

тамчыла- [tamçıla-] damlamak

тамыз- [tamız-] damlatmak

тамызгыч [tamızgıç] damlatıcı

тамыз- [tamız-] damlatmak

тамыр [tamız] 1. kök; 2. damar; **тамыр ал-** [tamır al-] *mat.* kök almak; **тамыр билгесе** [tamır belgêsê] *mat.* kök işâreti; **тамыр тартыш-** [tamır tartış-] kasınç gelmek ◇ **тамыр җибәр-(җәй-)** [tamır ciber- (cey-)] (*bitki*) köklenmek; **тамыр(лар)га тарал-** [tamır(lar)ga taral-] damarlara dağılmak; **тамырын корыт-(йолкы-)** [tamırın korıt- (yolkı-)] damarını kurutmak (yolmak); **тамырына балта чап-** [tamırına balta çap-] damarına, köküne balta vurmak; çok zarar vermek

тамыразык [tamırazık] kök yiyecek

тамыраяклылар [tamırayaklılar] kök ayaklılar

тамырдан, тамырыннан [tamırdan, tamırınnan] kökünden tamamıyla

тамырдаш [tamırdaş] kökdeş

тамырлан- [tamırlan-] köklenmek, damarlanmak

тамыр-томыр [tamır-tomır] kuru sebze

тамырча [tamırça] kökten çıkan küçük kök

тамырчалы [tamırçalı] küçük köklü

тамырчык [tamırçık] kılcal damar

тан- [tan-] inkâr etmek

тана [tana] dana; **тана бозау** [tana bozau] dişi buzağı

танау [tanau] burun deliği

танк [tank] tank

танкер [tankêr] tanker

танкетка [tankêtka] 1. küçük tank; 2. iskarpin

танкист [tankist] tankçı

танкчы [tankçı] tankçı

тансык [tansık] dilenerek (isteyerek, düşünülerek) alınan (*nesne*)

тансыкка [tansıkka] çeşitlendirmek için

тансыкла- [tansıkla-] (*yemek*) istemek, dilemek

тантана [tantana] tantana; **тантана ит-** [tantana it-] tantana etmek

тантаналы [tantanalı] tantanalı; **тантаналы рәвештә** [tantanalı revêşte (töste)] tantanalı şekilde

тантаналылык [tantanalılık] tantanalılık

таны- [tanı-] tanımak, bilmek

танык [tanık] delil

таныклык [tanıklık] 1. kimlik; 2.

belge, sertifika, diploma

танып- [tanıl-] tanınmak

танылган [tanılgan] tanınmış meşhur, ünlü

танымаслык [tanımaslık] tanınmaz (tanınmayacak) hâlde

танырлык [tanırlık] tanınacak hâlde

таныт- [tanıt-] tanıtmak

танытыл- [tanıtıl-] tanıtılmak

таныш [tanış] 1. tanış; 2. tanışık; **таныш булмаган** [tanış bulmagan] tanıdık olmayan; **таныш булыгыз!** [tanış bulıgız] tanışınız!; **таныш-белеш** [tanış-bêlêş] tanış biliş; **таныш-белешлек** [tanış-bêlêşlêk] tanış bilişlik

таныш- [tanış-] tanışmak;

танышлык [tanışlık] tanışlık; **танышлык буенча** [tanışlık buyınça] tanış biliş olduğundan

таныштыр- [tanıştır-] tanıştırmak

танышу [tanışu] tanışma

тап I [tap] leke ◇ **тап төшер-** [tap töşer-] leke düşürmek

тап II [tap] tam; **тап бул-** [tap bul-] tam bulmak; raslamak; **тап кил-** [tap kil-] tam gelmek, ras gelmek

тап- [tap-] bulmak

тапа- [tapa-] 1. demir keski ile salatalık, lâhana *vb.* doğramak; 2. balta ile doğramak

тапалган [tapalgan] doğranmış

тапкыр I [tapkır] defa, kere;

тапкыр II [tapkır] hazır cevap

тапкырла- [tapkırla-] *mat.* çarpmak

тапкырлан- [tapkırlan-] *mat.* çarpılmak

тапкырланучы [tapkırlanuçı] *mat.* çarpılan; **тапкырлап чык-** [tapkırlap çık-] kanaviçe işlemek

тапкырлау [tapkırlau] *mat.* çarpma, çarpım

тапкырлаучы [tapkırlauçı] *mat.* çarpan

тапкырлашучы [tapkırlaşuçı] *mat.* çarpmada her kısım

тапшыр- [tapşır-] 1. vermek, iletmek; 2. radyo *vb.* yayınlamak

тапшыргыч [tapşırgıç] 1. radyo *vb.* vericisi; 2. güç aktarıcı

тапшыру [tapşıru] 1. verme; 2. güç aktarma; **аллага тапшыру** [allaga tapşıru] Allah'a ısmarlamak

тапшыручы [tapşıruçı] verici

тапшырыл- [tapşırıl-] geçmek; verilmek

тапшырын- [tapşırın-] 1. mesuliyet verilmek; 2. ısmarlanmak

тапкырлык [tapkırlık] hazır cevaplık

тапкырчыгыш [tapkırçıgış] *mat.* çarpma sonucu

тапла- [tapla-] lekelemek

таплан- [taplan-] lekelenmek

тапландыр- [taplandır-] leke yapmak

таплы [taplı] lekeli

тапсыз [tapsız] lekesiz

тапта- [tapta-] 1. çiğnemek, ayak altında ezmek; 2. aşağılamak

таптал- [taptal-] 1. çiğnenmek; 2. aşağılanmak

таптalган [taptalgan] müstamel kullanılmış

таптан- [taptan-] yerinde say-

mak

таптатырга [taptat-] ezdirtmek

тар [tar] dar ◇ **тар канатлылар** [tar kanatlılar] dar kanatlılar; **тар җир (урын)** [tar cir (urın)] dar yer; **тар балак** [tar balak] dar paça, yenilikçi; **тар карашлы** [tar karaşlı] dar görüşlü; **тар күңелле** [tar küngêllê] dar gönüllü, hasetçi

тара [tara] kilograma girmeyen her türlü hacim, kutu *vb.* , dara

тара- [tara-] 1. taramak; 2. az az çalmak

тарай- [taray-] darlaşmak

тарайт- [tarayt-] darlaştırmak

тарак [tarak] tarak

таракан [tarakan] hamam böceği, kalorifer böceği; **таракан җимеше** [tarakan cimêşê] kuru üzüm ◇ **таракан катыр-** [tarakan katır-] hamam böceğini öldürmek; **таракан качкан (ташлап чыккан)** [tarakan kaçkan (taşlap çıkkan)] boş ev; **таракан кер-** [tarakan kêr-] şüphe düşmek, şüpheye düşmek; **таракан санап ят-** [tarakan sanap yat-] faydalı iş yapmamak

тараклан- [taraklan-] taraklanmak

тараксыман [taraksıman] tarak şeklinde

таралган [taralgan] dağılmış

тарал- [taral-] dağılmak

таралыш- [taralış-] dağılışmak

таран [taran] kalın ve çok köklü bir cins tarla bitkisi

тарантас [tarantas] oturacak yeri çitli at arabası

тарат- [tarat-] dağıtmak

тарату [taratu] dağıtma

таратучы [taratuçı] dağıtıcı

тарау [tarau] dağınık

тараф [taraf] taraf

тарафдар [tarafdar] taraftar

тарафдарлык [tarafdarlık] taraftarlık

тарафыннан [tarafınnan] tarafından

тарикать [tarikat'] 1. tarikat; 2. ruh olgunluğu

тариф [tarif] tarife

тарих [tarih] tarih; **тарихка кадәрге** [tarihka kadergê] tarih öncesi

тарихи [tarihi] tarihî

тарихилык [tarihilık] tarihîlik

тарихкача [tarihkaça] tarihin başlangıcına kadar

тарихчы [tarihcı] tarihçi

таркалган [tarkalgan] ayrılmış, paylaştırılmış

таркалганлык [tarkalganlık] ayrılmışlık, dağılmışlık

таркал- [tarkal-] ayrılmak, paylaşılmak, dağılmak

таркалыш [tarkalış] ayrılma, dağılma

таркат- [tarkat-] dağıtmak, ayrıştırmak

таркау [tarkau] dağılmış, ayrışmış

таркаулык [tarkaulık] dağılmışlık, ayrılmışlık

тарлавык [tarlavık] dağ boğazı, derbent

тарлау [tarlau] tarla yeri

тарлан- [tarlan-] darlanmak

тарлык [tarlık] darlık

тармак [tarmak] dal

тармаклан- [tarmaklan-] dallanmak

тармакла- [tarmakla-] dallamak

тармаклы [tarmaklı] dallı; **тармаклы бодай** [tarmaklı boday] dallı buğday

тармакча [tarmakça] küçük dal

тар-мар [tar-mar] tarumar, darmadağınık; **тармар ит-** [tarmar it-] tarumar etmek, yakıp yıkmak

тарсылдап, тарсылдатып [tarsıldap, tarsıldatıp] güm güm ederek

тарсылда- [tarsılda-] (*kalp*) gümlemek

тарсын- [tarsın-] dar görmek

тарт- [tart-] çekmek, tartmak

тартай, тартар [tartay, tartar] bıldırcın kılavuzu ◇ **тартар теленнән табар** [tartar têlênnen tabar] bülbülün çektiği dilinin belâsıdır

тарткалаш [tartkalaş] çekişme, tartışma

тарткалаш- [tartkalaş-] çekişmek, tartışmak

тартма [tartma] çekmece, kutu

тартмачы [tartmaçı] çekmececi

тарттыр- [tarttır-] 1. sürükleyerek çektirmek; 2. sigara vermek; **тарттырып бәйләргә** [tarttırıp beylerge] çekip bağlamak ◇ **тарттыр моннан!** [tarttır monnan] defol buradan!

тарттыру [tarttıru] sürükleyerek çekme

тартык [tartık] *gr.* ünsüz

тартылган [tartılgan] çekilmiş, tartılmış

тартыл- [tartıl-] çekilmek, tartılmak

тартылыш [tartılış] çekim

тартым I [tartım] 1. tartım; 2. biraz benzer (çekmiş)

тартым II [tartım] *gr.* şahıs çekimi

тартымлы [tartımlı] çekimli, benzer

тартымлык [tartımlık] çekimlik, benzerlik

тартын- [tartın-] çekinmek

тартынкы [tartınkı] gergin

тартынкылык [tartınkılık] gerginlik

тартыну [tartınu] çekinme

тартынусыз [tartınusız] utanmaz, utanmadan

тартынучан [tartınuçan] utangaç

тартып-сузып [tartıp-suzıp] ölçüp biçip

тартыш [tartış] çekişme, tartışma

тартыш- [tartış-] çekişmek, tartışmak

тархан [tarhan] 1. devlet konseyi üyesi; 2. oyunda takım başkanı; 3. çarlık devrinde imtiyazlı tatar-başkurt asilzadesi; 4. *mec.* arazi vergisi vermekten kaçan köylü; **тарханда** [tarhanda] işsiz duran (*kimse*)

тарханлык [tarhanlık] tarhanlık

тары [tarı] darı; **тары чыпчыгы** [tarı çıpçıgı] darı serçesi; **тары ярмасы** [tarı yarması] darı yarması

тары- [tarı-] rast gelmek, tesadüf etmek, çatmak

тарык- [tarık-] sıkılmak, bıkmak

тас [tas] tas

тасвир [tasvir] tasvir; **тасвир ит-** [tasvır it-] tasvir etmek

тасвирлама [tasvirlama] tasvirî

тасвирла- [tasvirla-] tasvir etmek

тасвирлан- [tasvirlan-] tasvir edilmek

тасвирлы [tasvirlı] tasvirli

тасвирлылык [tasvirlılık] tasvirlilik

тасвирчы [tasvirçı] tasvirci

тасвирый [tasvırıy] tasvirî; **тасвирый сәнгать** [tasvırıy sengat] tasvirî sanat

тасла- [tasla-] 1. tomruğu düzeltmek, kereste yapmak; 2. para, elbise *vb.* düzeltip koymak ◇ **тасланмаган тел** [taslanmagan têl] kaba dil, kaba konuşma

тасма [tasma] 1. tasma; 2. kurdele, kordon; **тасма суалчан** [tasma sualçan] uzun solucan, tenya ◇ **тасма тел** [tasma têl] dilbaz; **тасма теллән-** [tasma têllen-] dil dökmek

тасмала- [tasmala-] kurdele gibi olmak; **тасмалап чәч-** [tasmalap çeç-] kordon gibi ekmek

тасмалы [tasmalı] 1. tasmalı; 2. kurdeleli

тастар [tastar] 1. bembeyaz keten dokuma; 2. bu dokumadan yapılmış baş örtüsü

тастымал [tastımal] destmal, peşkir

тас(ы)рай- [tas(ı)ray-] göz dikip bakmak

тас(ы)райт- [tas(ı)rayt-] gözleri fal taşı gibi açmak

тат [tat] tat, tatlılık, lezzet

татар [tatar] 1. Tatar; 2. *dial.* er, erkek; **татар атнасы** [tatar atnası] 1. eski zaman sisteminde 5 günlük hafta; 2. bu haftanın son günü; **татар кашыгы** [tatar kaşıgı] büyük ağaç kaşık; **татар чаганы (өрәңгесе)** [tatar çaganı (örengêsê)] tatar akça ağacı

татарча [tatarça] tatarca

татлы [tatlı] tatlı, lezzetli; **татлы бәрәңге** [tatlı berenggê] tatlı patates; **татлы кузак (мөгез)** [tatlı kuzak (mögêz)] keçi boynuzu ◇ **татлы тел** [tatlı tel] tatlı dil; **татлы хыял** [tatlı hıyal] tatlı hayal

татлылан- [tatlılan-] tatlılanmak

татлыландыр- [tatlılandır-] tatlılandırmak

татлылык [tatlılık] tatlılık

тату [tatu] dirlik düzenlik, dostluk kardeşlik ile

татуландыр-, татулаштыр- [tatulan-, tatulaştır-] dostlaştırmak

татулан-, татулаш- [tatulan-, tatulaş-] dostlaşmak

татулык [tatulık] dostluk, dirlik, düzenlik

таты- [tatı-] tatmak, tadına bakmak; lezzet almak

татылда- [tatılda-] bebek gibi konuşmak

татылдык [tatıldık] bebek gibi konuşan (*kimse*), dır dır

татым [tatım] tadım

татымлы [tatımlı] tadımlı

тау [tau] dağ; **тау асты** [tau astı] dağ altı; **тау балавызы** [tau balavızı] yer yüzüne çıkıp koyulaşan petrol; **тау биле** [tau bilê]

dağ beli; **тау бите** [tau bitê] dağ yüzü; **тау кешесе** [tau kêşêsê] yabani kimse; **тау куышы (тишере)** [tau kuışı (tişêgê)] mağara; **тау кәҗәсе** [tau kecesê] dağ keçisi; **тау чыпчыгы** [tau çıpçıgı] dağ serçesi; **тау шу-** [tau şu-] dağdan kaymak; **тау эшчесе** [tau êşçêsê] madenci; **тау ягы** [tau yagı] dağ tarafı; **тау җитене** [tau citênê] amyant ◇ **тау актар-, тауны тауга бәр-** [tau aktar-, taunı tauga ber-] büyük işler becermek; **тау кадәр (чаклы)** [tav kader (çaklı)] dağ kadar

таулы [taulı] dağlı

таулык [taulık] dağlık

тау-таш [tau-taş] dağ taş

таушал- [tauşal-] tavsamak; zamanı geçmek; yıpranmak

таушалган [tauşalgan] tavsamış; yıpranmış

таушалдыр- [tauşaldır-] tavsatmak; yıpratmak

тахил [tahil] yeni bir şey alındığında kutlamak için yiyip içme, ıslatma

тахиллә- [tahille-] yeni bir şey alındığında kutlamak için yiyip içmek, ıslatmak

тач I [taç] tam, sanki, âdeta, tıpkı; **тач кил-** [taç kil-] kendisine uygun olmak

тач II [taç] (*tükürme sesinden*) şap; **тач итеп** [taç itêp] şap ederek, şappadak

тачка [taçka] el arabası, domuz arabası

тачкылда [taçkılda-] (ağzını) şapırdatmak

таш [taş] taş; **таш гасыры** [taş gasırı] taş devri; **таш тоз** [taş toz] kaya tuzu; **таш урам** [taş uram] taş sokak; **таш шомартучы** [taş şomartuçı] taş yontucu; **таш юл** [taş yul] asfalt; **таш җәй-** [taş cey-] taş yaymak; **ташка баскан** [taşka baskan] 1. taş basması olan; 2. dos doğru ◇ **таш астыннан чыгар (чыккан)** [taş astınnan çıgar (çıkkan)] her türlü engele karşı dayanıklı; **таш йөрәк(ле)** [taş yörek(lê)] taş yürekli (kalpli); **таш капчык** [taş kapçık] hapishane; **таш кебек** [taş kêbêk] taş gibi; **таш маңгай** [taş mangay] taş kafa; **таш яуса (ярылса) да** [taş yausa (yarılsa) da] yer yarılsa da; **ташка тамга салган** [taşka tamga salğan] 1. unutulmaz, ebedî; 2. kara cahil; **ташка үлчим** [taşka ülçim] çok kötü; **таштан юкә суй- (каезла)** [taştan yüke suy- (kayızla-)] hiç bir şey almak mümkün değil; **таштан яралган** [taştan yaralgan] taştan yaratılmış; **ташы (ташлары) кыз-** [taşı (taşlar) kız-] taşı kızmak, en heyecanlı çağı olmak

таш- [taş-] taşmak; **ташып тор-** [taşıp tor-] taşıp durmak

ташаяк [taşayak] seramik çanak çömlek

ташбака [taşbaka] kaplumbağa ◇ **ташбака адымы белән** [taşbaka adımı bêlen] kaplumbağa ayağı ile, çok yavaş

ташбасма [taşbasma] taş basma

ташбаш I [taşbaş] bir çeşit akar

su balığı

ташбаш II [taşbaş] 1. anlayışsız, taş kafa; 2. yaramaz (*çocuk*)

ташваткыч [taşvatkıç] taş parçalayıcı âlet

ташкабак [taşkabak] kalın kabuklu kabak

ташкискеч [taşkiskeç] taş kesici makine

ташкуран [taşkuran] taş çatlaklarında biten bir bitki; taşkıran; yaban keçisi

ташкуранчалар [taskurançalar] yaban keçisi giller

ташкурчак [taşkurçak] 1. taş bebek; 2. *mec.* dış görünüşü güzel kız

ташкын [taşkın] taşkın, sel; **ташкын су** [taşkın su] taşkın su

ташкынлан- [taşkınlan-] taşkınlanmak

ташкынлы [taşkınlı] taşkınlı

ташкүмер [taşkümer] taşkömürü

ташла- [taşla-] 1. bırakmak; 2. atmak; 3. elden çıkarmak; **ташлап кит-** [taşlap kit-] 1. evi, eşi bırakmak; 2. atıp gitmek

ташлама [taşlama] kolaylık

ташландык [taşlandık] bırakılmış, atılmış

ташлан- [taşlan-] 1. bırakılmak, atılmak; 2. atılmak, hücum etmek

ташлы [taşlı] taşlı

ташлык [taşlık] taşlık

ташпулат [taşpulat] büyük taş bina

ташу [taşu] taşma

ташучы [taşuçı] taşıyıcı

ташчы [taşçı] taşçı

ташъязма [taşyazma] taş yazıt, abide, kitabe

ташы- [taşı-] taşımak, nakletmek

ташын- [taşın-] taşınmak

ташыт- [taşıt-] taşıtmak

таяк [tayak] dayak, değnek, sopa ◇ **таяк аша-** [tayak aşa-] dayak yemek, dövülmek; **таяк ашат-** [tayak aşat-] dayak yedirmek, dövmek, dövdürmek; **таяк астында** [tayak astında] dayak altında; **таяк тык-** [tayak tık-] takoz koymak, çomak sokmak; **таякның юан (авыр) башы** [tayakning yuan (avır) başı] iş veya cezanın ağır tarafı

таякла- [tayakla-] dayak atmak

таякчы [tayakçı] kör kimseyi sopasından tutup gezdiren (*kimse, çocuk*)

таякчык [tayakçık] basil

таян- [tayan-] dayanmak

таянгыч [tayangıç] koltuk, sandalye *vb.* arkası, dayanılacak yer

таяндыр- [tayandır-] dayandırmak

таяныш- [tayanış-] dayanışmak, yardımlaşmak

таяныч [tayanıç] *mec.* yardımcı, dayanılan kimse, dayı

таянычсыз [tayanıçsız] *mec.* dayısız

таҗ [tac] taç

таҗгөл [tacgöl] taca benzer yaprakları olan çiçek

таҗдар [tacdar] 1. tacdar; 2. taçlı tavuk

таҗлы [taclı] taçlı

таң I [tang] tan vakti; **таң ал-**

ды [tang aldı] tandan önce; **таң алдыннан** [tang aldınnan] tandan önceden; **таң ат-** [tang at-] tan atmak, ufukta tan ışığı belirmek; **таң сызыл-** [tang sızıl-] tan yeri ağarmak; **таң иртә(н)** [tang irte(n)] çok erken; **таң йолдызы** [tang yoldızı] tan yıldızı; **таң суы** [tang suı] çiy ◇ **таң тишегеннән** [tang tişêgênnen] pek erkenden

таң II [tang] hayran; **таң(га) калдыр-** [tang(ga) kaldır-] hayran bırakmak; **таң(га) кал-** [tang(ga) kal-] hayran kalmak

таңгы [tanggı] tandaki

таңкучат [tangkuçat] gelinin baba evinde arkadaşlarıyla geçirdiği son gece; **таңкучат әйт-** [tangkuçat eyt-] gelinin baba evinde geçirdiği son gecede arkadaşlarıyla birlikte söyledikleri veda şarkısı

таңла- [tangla-] 1. hayran kalmak; 2. seçmek, ayırmak, iyisini ayırmak

таңлан- [tanglan-] 1. hayran olunmak; 2. seçilmek, ayrılmak

таңсу [tangsu] tan rengindeki

таңсын- [tangsın-] hayran kalınacak kadar güzel saymak

театр [têatr] tiyatro

тегә [têgê] öteki, öte; **тегә вакытта (чакта)** [têgê vakıtta (çakta)] öteki vakitte (çağda); **тегә дөнья** [têgê dönya] âhiret; ◇ **тегә дөньяга җибәр- (олактыр-)** [têgê dönyaga ciber- (olaktır-)] öldürmek; **тегә-бу** [têgê-bu] öteki beriki, öteberi, o bu ◇ **тегене-моны уйлап тормыйча** [têgênê-monı uylap tormıyça] onu bunu düşünmeden

тегелеш [têgêlêş] dikiliş

тегеләй [têgêley] 1. öteki tarafa; 2. öyle, şöyle; **тегеләй генә** [têgêley gêne] başka bir şey; **тегеләй дә, болай да** [têgêley de, bolay da] öyle de böyle de, nasıl olursa olsun

тегеләй-болай [têgêley-bolay] 1. şöyle böyle; 2. öteye beriye; **тегеләй-болай китер-** [têgêley-bolay kitêr-] altını üstüne getirmek

тегеләйгә [têgêleyge] öteki tarafa

тегеләйме-болаймы [têgêleymê-bolaymı] nasıl olursa olsun

тегеләйрәк [têgêleyrek] 1. şüpheli; 2. biraz akılsız

тегем [têgêm] dikim

тегенди [têgêndi] öteki gibi

тегенди-мондый [têgêndi-mondıy] öteki beriki gibi

тегендә [têgênde] ötede

тегендә-монда [têgênde-monda] orada burada, ötede beride

тегендәрәк [têgênderek] biraz uzak

тегермән [têgêrmen] değirmen; **тегермән ташы** [têgêrmen taşı] değirmen taşı ◇ **тегермән тарттыр- (тарт-)** [têgêrmen tarttır-(tart-)] horlayarak uyumak; **тегермәне тарт-** [têgêrmenê tart-] iştahlı olmak, çok yemek; **тегермәненә су кой-** [têgêrmenêne su koy-] dolaylı yardım etmek

тегермәнче [têgêrmençê] değirmenci

тегесе [têgêsê] ötekisi; **тегесе**

дә, монысы да [têgêsê de, monısı da] o da bu da

тегәрҗеп [têgercêp] sağlam dikiş ipi

тегү [têgü] dikme

тегүче [têgüçê] terzi, dikici

тегүчелек [têgüçêlêk] dikicilik

тез [têz] diz; **тез асты** [têz astı] diz altı; **тез башы** [têz başı] diz üstü; **тез капкачы** [têz kapkaçı] diz kapağı; **тез чүгеп утыр-** [têz çügêp utır-] diz çöküp oturmak ◇ **тез астына сук-** [têz astına suk-] beklenmedik zamanda büyük zarar vermek; **тез буыннары калтыра- (буша-)** [têz buınnarı kaltıra- (buşa-)] diz bağları çözülmek; **тез чүк-** [têz çük-] diz çökmek

тез- [têz-] dizmek

тезген [têzgên] dizgin ◇ **тезгенне кулга ал-** [têzgênnê kulga al-] dizgini ele almak; **тезгенне каты (нык, кыска) тот-** [têzgênnê katı (nık, kıska) tot-] dizgini sağlam tutmak; **тезгеннән ычкын-** [têzgênnen ıçkın-] dizginden boşanmak

тезгенлә- [têzgênle-] dizginlemek

тезгенсез [têzgênsêz] dizginsiz

тездән [têzden] dize kadar

тезел- [têzêl-] dizilmek

тезелеш- [têzêlêş-] birlikte dizilmek

тезем [têzêm] 1. dizi, sıra; 2. *gr.* sıralanmış cümle; **тезем салгыч** [têzêm salgıç] dizi yapıcı âlet

тезис [têzis] tez

тезлән- [têzlen-] diz üstünde durmak; **тезләнеп утыр-** [têzlenêp utır-] diz üstünde oturmak

тезләндер- [têzlendêr-] diz üstünde durdurmak

тезмә [têzme] 1. dizme, sıralama; 2. şiir

тезүле [têzülê] dizili

тек I [têk] dik

тек II [têk] gibi, benzer, aynı

тек- [têk-] dikmek

текелдә- [têkêlde-] tıkıldamak

текердә- [têkêrde-] tıkırdamak

текмә [têkme] çit, dikme

текмәлә- [têkmele-] çitlemek

текмә-тек [têkme-têk] ayrıntılı olarak, tafsilâtıyle

текст [têkst] metin

текстиль [têkstil'] tekstil

текстильче [têkstil'çê] tekstilci

текстуаль [tekstual'] metin ile ilgili

тек-тек [têk-têk] tık tık; **тек-тек ит-** [têk-têk it-] tık tık etmek

тектер- [têktêr-] diktirmek

текә [têke] dik, sarp, yalçın; **текә яр** [têke yar] yalçın kaya

текә- [têke-] (*göz*) dikmek

текәлек [têkelêk] diklik, sarplık, yalçınlık

текәлеп, текәп [têkelêp, têkep] dikkat ile (*bakmak*)

текәл- [têkel-] (*dik dik*) bakmak

тел [têl] 1. dil, söz; 2. konuşma, söylem; 3. ağız; 4. lâf; **тел белгече** [têl bêlgêçê] dil bilgini; **тел белеме** [têl bêlême] dil bilimi ◇ **тел ачкычы** [têl açkıçı] zihin açıklığı; **тел ачыл-** [têl açıl-] dili açılmak, konuşmağa başlamak; **тел бар-**

ма- [têl barma-] dil varmamak; **тел белән тегәрмән кор- (тартыр-)** [têl bêlen têgêrmen kor- (tarttır-)] lâf ile peynir gemisi yürütmek; **тел бистәсе** [tel bistesê] pazar ağızı; **тел боз-** [têl boz-] dili bozmak; **тел бәйлән- (көрмәклән-)** [têl beylen- (körmeklen-)] dili bağlanmak; **тел кайтар-** [têl kaytar-] karşılık vermek; **тел кашы-** [têl kaşı-] söz ile vakit geçirmek; **тел кыймылдат-** [têl kıymıldat-] dil kımıldatmak, oynatmak; **тел(е) (телләре) кычыт-** [têl(ê) (têllerê) kıçıt-] 1. konuşma arzusu duymak; 2. gereksiz konuşmak; **тел озайт-** [têl ozayt-] dil uzatmak; **тел очында тор-** [têl oçında tor-] dilin ucuna gelmek; **тел тегермәне** [têl têgêrmenê] dil değirmeni; **тел тидер-** [têl tidêr-] söz vurmak, lâf çarpmak; **тел тидермәсез** [têl tidêrgêsêz] eksiksiz, noksansız, kusursuz; **тел тотлык-** [têl totlık-] dili tutulmak; **тел төбе** [têl töbê] asıl mana, söylenmek istenen asıl mazmun; **тел чарла- (шомарт-)** [têl çarla- (şomart-)] dil şakaları ile vakit geçirmek; **тел яздыр-** [têl yazdır-] baskı ile söyletmek, itiraf ettirmek; **тел яз-** [têl yaz-] baskı altında söylemek, itiraf etmek; **телгә ал-** [têlge al-] dile almak; **телгә алырлык** [têlge alırlık] dile almağa değer; **телгә кер-** [têlge kêr-] dile düşmek; **телгә кил-** [têlge kil-] 1. dile gelmek; 2. konuşmağa başlamak; **телгә оста** [têlge osta] dilde usta; **телгә салын-** [têlge salın] kesin cevap yerine çok konuşmak; **телгә үткен** [têlge ütkên] dilde keskin; **телдә йөр-** [têlde yör-] ağızda dolaşmak; **телдән кал- (яз-)** [têlden kal- (yaz-)] ağız dilden kalmak, artık konuşmamak; **телдән телгә** [têlden têlge] dilden dile; **телдән төшмә** [têlden töşme] dilden düşmemek; **теле авызына сыйма-** [têlê avızına sıyma-] dili ağızına sığmamak; **теле белән кош тот-** [têlê bêlen koş tot-] ağızı ile kuş tutmak; **теле телгә йокма-** [têlê têlge yokma-] dili diline yapışmamak, hızlı konuşmak; **теле чишел-** [têlê çişêl-] dili çözülmek, dili açılmak; **телен бел-** [têlên bêl-] dilini bilmek; **теленнән тартып сөйләт-** [têlênnen tartıp söylet-] ağzından sözü ip ile çekmek; **теленә шайтан төкергән** [têlêne şaytan tökêrgen] diline şeytan tükürmüş; **телең калмас (корымас)** [têlêng kalmas (korımas)] dilin kalmaz, söyle! gizleme!; **телеңне йотарсың (йотарлык)** [têlêngnê yotarsıng (yotarlık)] dilini yutarsın, çok lezzetli; **телеңне тешлә (тый)** [têlêngnê têşle (tıy)] dilini tut! konuşma!; **телеңә тилчә чыккыры** [têlênge tilçe çıkkırı] dilinde siğil çıksın!

тел- [têl-] dilmek, yarmak

телгеч [têlgêç] falçete

телгәлән- [têlgelen-] dilimlenmek

телгәлә- [têlgele-] dilimlemek

телдән [têlden] ağızdan, şifahî, sözlü

телдәр [têlder] dilli

телевизион [têlêvizion (televizyon)] televizyon ile ilgili

телевизия [têlêviziye] televizyon

телевизор [têlêvizor] televizyon alıcısı

телеграмма [têlêgramma] telegraf, telgraf; **телеграмма сук-(бир-)** [têlêgramma suk- (bir-)] telgraf çekmek (vermek)

телеграф [têlêgraf] telgraf âleti

телем [têlêm] dilim

телеметрик [têlêmêtrik] telemetrik

телемлә- [têlêmle-] dilimlemek

телемләп [têlêmlep] dilim dilim olarak

телен- [têlên-] dilinmek, parçalanmak

телепатия [têlêpatiye] telepat

телескоп [têlêskop] teleskop

телескопик [têlêskopik] teleskopik

телетайп [têlêtayp] teletayp

телефон [têlêfon] telefon

телефончы [têlêfonçı] telefoncu

телле [têllê] dilli

телле-тешле [têllê-têşlê] dilli dişli, dişli, tuttuğunu koparır (*kimse*)

теллән- [têllen-] dillenmek

телләш- [têlleş-] 1. dilleşmek; 2. ağız kavgası etmek

телләштер- [têlleştêr-] ağız kavgası ettirmek

телсез [têlsêz] dilsiz; **телсез кал-** [têlsêz kal-] dilsiz kalmak

телсезлек [têlsêzlêk] dilsizlik

телсез-чукрак [têlsêz-çukrak] sağır dilsiz

телсез-өнсез [têlsêz-önsêz] sessiz sedasız; **телсез-өнсез кал-** [têlsêz-önsêz kal-] sessiz sedasız kalmak

тел-теш: тел-теш кузгатма- [têl-têş: têl-têş kuzgatma] hiç bir şey söylememek

тел-тешсез [têl-têşsêz] *mec.* sakin, uysal

телче [têlçê] dilci

телчән [têlcen] dilli, konuşkan, dil ile sataşkan

телчәнлек [têlcenlêk] dillilik

телә- [têle-] dilemek; **теләгән хәтле** [têlegen hetlê] dilediğiniz kadar ◇ **теләсәң ела, теләсәң көл** [têleseng yıla, têleseng köl] ister ağla, ister gül

теләгәнчә [têlegençe] dilediğiniz kadar, istediğiniz gibi

теләк [têlek] dilek, istek, dileme; **теләккә иреш-** [têlekke irêş-] arzusuna erişmek

теләктәш [têlekteş] aynı şeyi isteyenlerden her biri, dilekdeş, görüşleri bir

теләктәшлек [têlekteşlêk] dilekdeşlik, dayanışma; **теләктәшлек ит- (күрсәт-)** [têlekteşlêk it-(kürset-)] dilekdeşlik etmek (göstermek)

теләмәстән [têlemesten] istemeyerek

телән- [têlen-] dilenmek; **теләнеп ал-** [têlenêp al-] dilenerek almak; ısrar ederek almak

теләнче [têlençê] dilenci

теләнчелек [têlençêlêk] dilen-

cilik

теләп [têlep] isteyerek

теләр-теләмәс [têler-têlemes] ister istemez

теләсә [têlese] her bir, her istediği; **теләсә кайдан** [têlese kaydan] her istediği yerden; **теләсә кайчан** [têlese kayçan] her istediği zaman; **теләсә кая** [têlese kaya] her istediği yere; **теләсә кем** [têlese kêm] her istediği kimse, her biri; **теләсә ни (нәрсә)** [têlese ni (nerse)] her istediği şey; **теләсә нинди** [têlese nindi] her istediği şekilde

теләсә-теләмәсә [telese-têlemese] istese istemese, istesen de istemesen de

теләү [têleü] dileme

теләүлек [têleülêk] mecusi adak yeri

тема [têma] konu, mevzu, tem

тематик [têmatik] konuya (mevzuya) ait

тембр [têmbr] sesin tonu

темперамент [têmpêramênt] istidat, heyecan

темпераментлы [têmpêramêntlı] istidatlı, heyecanlı

температура [têmpêratura] suhunet, sıcaklık ve soğukluk derecesi

тенденциоз [têndêntsioz] kasıtlı, tarafgir

тенденциозлык [têndêntsiozlık] kasıtlılık, tarafgirlik

тенденция [têndêntsiye] meyil, yön; istidat, eğilim

тенденциялы [têndêntsiyelê] meyilli, istidatlı, eğilimli

теннис [tênnis] tenis

теннисчы [tênnisçı] tenisçi

тенор [tênor] tenör

тенте- [têntê-] her yeri didik didik etmek

тентел- [têntêl-] her taraf didik didik edilmek

тенту [têntü] her tarafı didik didik etme; **тенту яса-** [têntü yasa-] didik didik arayıp taramak

теорема [têorêma] teorem

теоретик I [têorêtik] nazariyeci, teorici

теоретик II [têorêtik] nazarî, teori ~ (s)i

теория [têoriye] teori, nazariye

теплица [têplitsa] sera

тепловоз [têplovoz] dizel lokomotif

теплоход [têplohod] dizel motor ile işleyen gemi

терапевт [têrapêvt] iç hastalıkları doktoru

терапия [têrapiye] terapi

тергез- [têrgêz-] 1. alevlendirmek, ateşlendirmek; 2. canlandırmak, diriltmek

тере [têrê] diri, canlı, sağ, hayattaki; **тере килеш** [têrê kilêş] diri diri; **тере күмер** [têrê kümêr] ateşi olan kömür

терек [têrêk] diri kimse, canlı

тереклек [têrêklêr] dirilik, canlılık; **тереклек ит-** [têrêklêk it-] yaşamak; **тереклек ияce** [têrêlêk iyesê] hayat sahibi; **тереклек суы** [têrêlêksuı] âb-ı hayat, ölümsüzlük suyu

терекөмеш [têrêkömêş] cıva

терек-терек [têrêk-têrêk] çabuk

çabuk, çabuk ve kısa kısa (*adım*)

терел- [têrêl] dirilmek

терелек [têrêlêk] dirilik

терелт- [têrêlt-] diriltmek

терелткеч [têrêltkêç] diriltici (*ilâç vb.*)

тереләй, тереләтә [têrêley, têrêlete] diri iken; **тереләй авырлык** [têrêley avırlık] diri iken ağırlığı ◇ **тереләй туна-** [têrêley tuna-] öldürmeden yağmalamak

теркелдә- [têrkêlde-] çabuk ve kısa kısa yürümek

теркә [têrke-] 1. derip koymak; 2. kaydetmek

теркәгеч [têrkegêç] *gr.* bağlama edatı

теркәгечле [têrkegêçlê] *gr.* bağlama edatlı

теркәү [têrkeü] kayıt, kaydetme

терлек [têrlêk] evcil (ehli) hayvan, dirlik; **терлек абзары** [têrlêk abzarı] evcil hayvan ağılı; **терлек азыгы** [têrlêk azıgı] hayvan yemi; **терлек асты** [têrlêk astı] hayvan altı, gübre; **терлек караучы** [têrlêk karauçı] hayvan bakıcısı, çoban

терлек-туар [têrlêk-tuar] mal, davar

терлекче [têrlêkçê] hayvancı, hayvancılık uzmanı

терлекчелек [têrlêkçêlêk] hayvancılık

термик [têrmik] termik

термин [têrmin] terim

терминология [têrminologiye] terminoloji

термометр [têrmomêtr] termometre

термос [têrmos] termos

тернәкле [têrneklê] 1. sağlam; 2. varlıklı

тернәклән- [têrneklen-] 1. sağlamlaşmak; 2. varlığa ermek

терпе [têrpê] törpü, raspa

терраса [têrrasa] taraça, teras

территориаль [têrritorial'] toprak ile ilgili

территория [têrritoriye] toprak, arazi

террор [têrror] terör

террористик [têrroristik] terör ile ilgili

террорчы [têrrorçı] terörçü, terorist

террорчылык [têrrorçılık] terorizm

терсәк [têrsek] dirsek, boğum; **терсәккә таян-** [têrsekke tayan-] dirseğe dayanmak ◇ **терсәкне тешлә-** [têrsêknê têşle-] dirseğini kemirmek, çok pişman olmak; **терсәккә терсәк** [têrsekke têrsek] dirsek dirseğe

терсәкле [têrseklê] boğumlu, boğum boğum

терт-терт [tert-tert] çabuk çabuk

терчә(н) [têrçe(n)] tetik, çevik, hızlı, çabuk

терә- [têre-] diremek, direnmek, ayakta durdurmak

терәвеч, терәгеч [têrevêç, têregêç] direme, dayama

терәк [têrek] direk

терәкле [têreklê] direkli

терәл- [têrel-] dikilmek, dayanmak ◇ **терәлеп тор- (кат-)** [têrelêp tor- (kat-)] dikilip durmak

терәп [têrep] direnerek, direterek

терәт- [têret-] dayak koymak; desteklemek, payanda vurmak

терәү [têreü] dayak, destek; payanda

терәүле [têreülê] dayaklı, destekli

тет- [têt-] ditmek

тетел- [têtêl-] didilmek

теткеч [têtkêç] ditme âleti,

теткәлә- [têtkele-] paçavra hâline getirmek

теткәлән- [têtkelen-] didiklenmek; **теткәләнеп бет-** [têtkelenêp bêt-] didiklenip bitmek, paçavra hâline gelmek

тетмә: тетмәсен тет- [têtme: têtmesên têt-] azarlamak; tozunu dumanına katmak

тетрә- [têtre-] titremek

тетрәвек [têtrevêk] titrek

тетрән- [têtren-] titrenmek

тетрәндергеч [têtrendêrgêç] titretici

тетрәнү, тетрәү [têtrenü, têtreü] titreme, titreyiş

тетрәт- [têtret-] 1. titretmek; 2. sarsmak

тетрәткеч [têtretkêç] titretici, sarsıcı

тетрәш- [têtreş-] titreşmek

тетрәүле [têtreülê] titreç

теттер- [têttêr-] 1. dittirmek, 2. şen şakrak yaşamak

теттерәп [têttêrêp] 1. şen şakrak yaşayarak; 2. gürültü patırtı ile

техник I [têhnik] teknik

техник II [têhnik] teknik ile ilgili

техника [têhnika] teknik ◇ **техниканы иярлә-** [tehnikanı iyerle-] tekniği eyerlemek, at gibi kullanmak

техникум [têhnikum] teknik meslek lisesi

технологик [têhnologik] teknolojik

технология [têhnologiye] teknoloji

теш [têş] diş; **теш бакасы** [têş bakası] diş şişi; **теш врачы** [têş vraçı] diş doktoru, diş hekimi; **теш казнасы** [têş kaznası] diş eti; **теш куышы** [têş kuışı] diş kovuğu; **теш чык-** [têş çık-] diş çıkarmak ◇ **теш агарт-** [têş agart-] sırıtmak; **теш арасыннан гына әйт-** [têş arasınnan gına eyt-] diş gıcırdatarak söylemek; **теш кайра-** [têş kayra-] diş bilemek; **теш камаш-** [têş kamaş-] diş kamaşmak, dişi kamaşmak; **теш корты** [têş kortı] kafa patlatıcı; **теш корты бул-** [têş kortı bul-] diş ağrısı olmak, musallat olmak; **теш кыс-** [têş kıs-] dişini sıkmak; **теш сындыр-** [têş sındır-] diş kırmak; **теш шакылдат-** [têş şakıldat-] çok aç olmak; **теш ыржайт-** [têş ırjayt-] diş göstermek; **теш үтми (батмый)** [têş ütmi (batmıy)] diş geçirmemek; **теш(е) тешкә тими** [têş(ê) têşke timi] dişi dişe değmiyor, çok üşümek; **теше чык-** [têşê çık-] diş çıkmak, tecrübeli; **теше сирәк** [têşê sirek] dişi seyrek, geveze; **тешен кысып кына** [têşên kısıp kına] hiç istemeden; **тешенә тияр** [têşênge tiyer] dişin geçiremez, fazla gelir; **тешкә ти-**

[têşke ti-] sinirine dokunmak

теше [têşê] dişi

тешле [têşlê] dişli; **тешле тегермәч** [têşlê têgêrmeç] dişli çark

тешлә- [têşle-] dişlemek, ısırmak; **тешләп ал-** [têşlep al-] ısırıp almak; **тешләп өз-** [têşlep öz-] dişleyip kesmek

тешләгеч [têşlegêç] kerpeten, kıskaç

тешләк [têşlek] *mec.* dişini sıkmış, kapalı kutu (*kimse*)

тешләкләп- [têşleklen-] kapalı kutu gibi olmak

тешләм [têşlem] diş sırası (yapısı)

тешләш- [têşleş-] dişleşmek, diş dişe mücadele etmek

тешсез [têşsêz] dişsiz; **тешсез моллюск** [têşsêz mollyusk] yumuşakçalar

тешсезлек [têşsêzlêk] dişsizlik

теш-тырнак: теш-тырнак (теше-тырнагы) белән [têş-tırnak: têş-tırnak (têşê-tırnagı) bêlen] diş tırnak ile

тешә I [têşe] dişi keskinleştirmek

тешә II [têşe] diş çıkarmak

тешәт- [têşet-] dişi keskinleştirmek, testere dişini bilemek

теңкелдә- [têngkêlde-] (*zil*) tıngırdamak

теңкә [têngke] sinir; **теңкәгә ти-, теңкәне корыт-** [têngkege ti-, têngkenê korıt-] sinirine değmek, sinirini kurutmak

ти- [ti-] değmek

тибен [tibên] tepinme

тибен- [tibên-] tepinmek

тибенге [tibêngê] atın eyeri altına konan keçe

тибеш [tibêş] 1. tepiş, tepme, yürek çarpıntısı; 2. hızlı, çevik

тибеш- [tibêş-] tepişmek

тибешкәк [tibêşkek] tepişmeğe düşkün at

тибрә- [tibre-] tepremek, titremek, harekete geçirmek

тибрәлдер- [tibreldêr-] sallandırmak, sarsmak

тибрәл- [tibrel-] sallanmak

тибрән- [tibren-] sallamak, dalgalanmak

тибрәнмәле [tibrenmelê] sallantılı, titreşimli, dalgalanan

тибрәнү [tibrenü] titreşme

тибрәнүле [tibrenülê] sallantılı, titreşimli

тибрәт- [tibret-] sallatmak, oynatmak

тибәр- [tiber-] tepip çıkarmak

тибәт [tibet] bebek gömleği

тигез [tigêz] 1. yassı; 2. aynı, bir birine denk, eşit; 3. dostane; 4. aynı seviyede; **тигез кыйммәтле** [tigêz kıymmetlê] eşit kıymetli; **тигез авырлыктагы (авырлыклы)** [tigêz avırlıktagı (avırlıklı)] denk ağırlıktaki (ağırlıklı); **тигез зурлыктагы (зурлыклы)** [tigêz zurlıktagı (zurlıklı)] eşit boyuttaki (boyutlu); **тигез хокуклы** [tigêz hokuklı] eşit haklı; **тигез хокуклылык** [tigêz hokuklılık] denk haklılık ◇ **тигез гомер ит-** [tigêz gomêr it-] denk ömür sürmek, bir yastıkta kocamak

тигез- [tigêz-] (*zarar, ziyan*) değdirmek, vermek

тигезлек [tigêzlêk] denklik, eşitlik

тигезлә- [tigêzle-] aynı seviyede düzenlemek, bir seviyeye getirmek, denk hâle getirmek

тигезләгеч [tigêzlegêç] denk hâle getiren âlet

тигезләмә [tigêzleme] denkleme

тигезлән- [tigêzlen-] denklenmek

тигезләнеш [tigêzlenêş] denkleniş, denklenme

тигезләш- [tigêzleş-] denkleşmek, eşitleşmek

тигезләүчелек [tigêzleüçêlêk] eşitlemecilik

тигезпочмаклы [tigêzpoçmaklı] eş kenar üçgen

тигезсез [tigêzsêz] 1. pürüzlü; 2. aynı seviyede olmayan, denksiz

тигезсезлек [tigêzsêzlêk] denksizlik, pürüzlülük

тигезьяклы [tigêzyaklı] iki tarafı denk (eşit)

тигезьянлы [tigêzyanlı] iki yanı denk (eşit)

тиген, тигенгә [tigên, tigênge] parasız, bedava

тигәнә [tigene] tekne

тигәнәк [tigenek] dul avrat otu ◇ **тигәнәк кебек ябыш-** [tigenek kêbêk yabış-] yapışmak, takılmak

тидер- [tidêr-] değdirmek

тиен I [tiyên] sincap

тиен II [tiyên] kuruş ◇ **тиененә кадәр** [tiyênêne kader] kuruşuna kadar, hepsini

тиен- [tiyên-] bir nesneye nihayet sahip olmak, ulaşmak

тиенлек [tiyênlêk] bir kuruşluk madenî para

тиеш [tiyêş] 1. borçlu; 2. değer; 3. lâzım, gerek; **тиеш булмаган** [tiyêş bulmagan] gerek olmayan, yaramaz, değmez

тиешенчә [tiyêşênçe] gerektiği kadar

тиешле [tiyêşlê] gerekli, lâzım; **тиешле күр-** [tiyêşlê kür-] gerekli görmek ◇ **тиешле бәясен бир-** [tiyeşle beyesên bir-] kıymetini vermek

тиешлек [tiyêşlêk] zaruret

тиешле-тиешсез [tiyêşlê-tiyêşsêz] gerekli gereksiz

тиешсез [tiyêşsêz] gereksiz

тиешсезгә [tiyêşsêzge] boşu boşuna

тиешсен- [tiyêşsên-] değerli (gerekli) saymak

тиз [tiz] tez, çabuk, hızlı; **тиз эрүчән** [tiz êrüçen] çabuk eriyici; **тиз арада** [tiz arada] az vakitte, hemen, çabuk çabuk; **тиз бул!** [tiz bul] çabuk ol! tez ol!; **тиз вакыт эчендә** [tiz vakıt êçênde] az zamanda, çabuk, hızlı; **тиз генә** [tiz gêne] pek çabuk; **тиз йөрешле** [tiz yörêşlê] tez yürüyüşlü; **тиз кайтучан** [tiz kaytuçan] öfkesi çabuk geçici; **тиз кулга (кулдан)** [tiz kulga (kuldan)] tez elden; **тиз көндә (көннән)** [tiz könde (können)] tez günde; **тиз тот-** [tiz tot-] tez yapmak; **тиз өлгерешле** [tiz ölgêrêşlê] tez yetişici (büyüyücü)

тизаткыч [tizatkıç] makineli tüfek

тиздән [tizden] çabuk, yakın za-

manda

тизлек [tizlêk] tezlik, çabukluk; hız, sürat

тизлектә [tizlêkte] hızla

тизлән- [tizlen-] hızını artırmak

тизләнеш [tizlenêş] hızını artırma

тизләнешле [tizlenêşlê] hızını artırıcı

тизләт- [tizlet-] hızlandırmak

тизләтелгән [tizletêlgen] hızlandırılmış

тизләткеч [tizletkêç] hızlandırıcı

тизәйткеч [tizeytkêç] tekerleme

тизәк [tizek] tezek, gübre

тик I [tik] tek, bir, yalnız; **тик йөре-** [tik yörê-] işsiz yürümek; **тик йөрүче** [tik yörüçê] işsiz yürüyücü; **тик кенә тор!** [tik kêne tor] tek dur! yaramazlık yapma! ◇ **тик калдырма-** [tik kaldırma-] cezasız bırakmamak; **тик торганда (торганнан)** [tik torganda (torgannan)] durur dururken; **тик торма-** [tik torma-] tek durmamak, yaramazlık; **тик тор-** [tik tor-] işsiz durmak; **тик ятма-** [tik yatma-] tek durmamak, işlemeğe devam etmek; **тик ят-** [tik yat-] işsiz durmak

тик II [tik] sadece, tek, yalnız

тиккә [tikke] faydasız; **тиккә түгел** [tikke tügêl] sebepsiz değil

тикле, тиклем [tiklê, tiklêm] kadar

тикмәгә [tikmege] sebepsiz

тикмә-тиккә [tikme-tikke] boşu boşuna

тиктомалга, тиктомалдан [tiktomalga, tiktomaldan] sebepsiz yere

тиктормас [tiktormas] tek durmaz, hareketli, yaramaz

тикторыш [tiktorış] hareketsizlik

тикшер- [tikşêr-] 1. teftiş etmek, araştırmak, incelemek; 2. soruşturmak

тикшерел- [tikşêrêl-] araştırılmak, incelenmek

тикшерен- [tikşêrên-] araştırmak, incelemek

тикшеренү [tikşêrênü] araştırma, inceleme

тикшеренүче [tikşêrênüçê] araştırıcı, araştırmacı, incelemeci

тикшермичә [tikşêrmiçe] düşünmeden, araştırmadan

тикшерү [tikşêrü] teftiş, araştırma, inceleme, tetkik; **тикшерү астындагы** [tikşêrü astındagı] soruşturma altındaki

тикшерүче [tikşêrüçê] 1. araştırıcı, âlim; 2. soruşturucu

тикән [tiken] diken

тилгән [tilgen] çaylak

тиле [tilê] deli; **тиле бодай** [tilê boday] deli buğday; **тиле нарат** [tilê narat] porsuk ağacı; **тиле торма** [tilê torma] deli turp; **тиләр йорты** [tilêler yortı] tımarhane ◇ **тиле кызның туена** [tilê kızının tuyına] deli kızın düğünü, manasız; **тиле күке** [tilê kükê] zamansız yapılan iş, zamansız davranan kimse; **тиле пуля** [tilê pulya] serseri kurşun

тилебәрән [tilêberen] deli otu, çakır dikeni ◇ **тилебәрән орлыгы ашаган** [tilêberen orlığı aşagan] aklı hafif

тилелек [tilêlêk] delilik

тилелән- [tilêlen-] delilenmek

тилеләрчә [tilêlerçe] deli gibi, delicesine

тиле-миле [tilê-milê] ahmak

тиле-милелек [tile-milêlêk] ahmaklık

тилергән [tilêrgen] delirmiş

тилер- [tilêr-] delirmek

тилерт- [tilêrt-] delirtmek

тилмер- [tilmêr-] şefkat bekleyerek bakmak; **тилмереп сора-** [tilmêrêp sora-] yalvarmak

тилмерт- [tilmêrt-] şafkat bekleyerek baktırmak

тилпен- [tilpên-] kanat çırpmak

тилчә [tilçe] pamukçuk, aft ◇ **тилчә тел** [tilçe têl] acı dilli

тимгел [timgêl] vücut lekesi, benek; döküntü (*ekzeme tarzında*)

тимгелле [timgêllê] lekeli, döküntülü

тимгеллән- [timgêllen-] vücudunda leke çıkmak

тимгел-тимгел [timgêl-timgêl] leke leke , benek benek

тимер [timêr] demir; **тимер агач** [timêr agaç] demir ağaç; **тимер казык (йолдызы)** [timêr kazık (yoldızı)] kutup yıldızı; **тимер көрәк** [timêr körek] demir kürek; **тимер юл** [timêr yul] demir yolu ◇ **тимер куллы** [timêr kullı] demir el(li); **тимер ихтыяр** [timêr ihtiyar] demir irade; **тимерне кызуында сук** [timêrnê kızuında suk] demiri tavında dövmek

тимераяк [timêrayak] paten

тимераякчы [timêrayakcı] paten ile yarışan kimse

тимер-бетон [timêr-bêton] betonarme

тимер-күк [timêr-kük] demir renkli (*at*)

тимерле [timêrlê] demirli

тимерлә- [timêrle-] demirlemek

тимерташ [timêrtaş] demir madeni

тимер-томыр [timêr-tomır] hurda demir

тимерче [timêrçê] demirci; **тимерче алачыгы** [timêrçê alaçığı] demirci dükkâne; **тимерче учагы** [timêrçê uçağı] demirci ocağı

тимерчелек [timêrçêlêk] demircilik

тимерчыбык [timêrcıbık] (*demir*) tel

тимерьюлчы [timêryulcı] demir yolcu

тимрәү [timreü] liken, tuzlu balgam

тимурчы [timurçı] savaşta yaralanan kimselere yardım eden çocuk

тинтерә- [tintêre-] 1. tutarak tutmak; 2. ıstırap çekmek

тинтерәт- [tintêret-] musallat olmak, zihni dağıltmak

тинтәк [tintek] 1. tutaraklı koyun; 2. aptal (*kimse*)

тинтәклек [tinteklêk] akılsızlık, aptallık

тинтәклән- [tinteklen] aptal olmak

тип I [tip] def

тип II [tip] tip

тип- [tip-] tipmek

типик [tipik] tipik

типиклаштыр- [tipiklaştır-] tip-

leştirmek

типиклык [tipiklık] tipiklik

типке [tipkê] tepki

типкәлә- [tipkele-] tepelemek, tekmelemek; **типкәләп чыгар-** [tipkelep cıgar-] tekmeleyip çıkarmak

типография [tipografiye] tipografi

типологик [tipologık] tipolojik

типтер- [tiptêr-] şen şakrak olmak ◇ **типтереп яшәү** [tiptêrêp yeşeü] şen şakrak yaşama

типтерү [tiptêrü] şen şakrak yaşama

типтәр [tipter] güney Ural bölgesinde yerli halk tabakası

типче- [tipçê-] seyrek dikmek

тир I [tir] ter; **тир авыруы хастасы** [tir avıruı hastası] tifüs hastalığı ◇ **тиргә бату** [tirge batu] tere batmak; **тир киптерү** [tir kiptêrü] terini soğutmak, *mec.* gerekenden çok dinlenmek, uzun tatil yapmak; **тир түк-** [tir tük-] ter dökmek

тир II [tir] atış hedefi

тираж I [tiraj] piyango çekilişi

тираж II [tiraj] tiraj, baskı adedi

тиран [tiran] tiran

тиранлык [tiranlık] tiranlık

тирбәл- [tirbel-] sallanmak

тирбәлдер- [tirbeldêr-] sallandırmak

тирбәлеш [tirbelêş] sallanma, yaylanma

тирбәлмәле [tirbelmelê] sallanmalı, yaylı

тирбән- [tirben-] kendi kendine sallanmak

тирбәнчек [tirbençêk] beşikli sandalye

тирбәт- [tirbet-] (*беşik*) sallamak

тиргә- [tirge-] azarlamak

тиргәл- [tirgel-] küfretilmek, azarlanmak

тиргән- [tirgen-] kendi kendine sövmek

тиргәш [tirgeş] bir birine küfretme, küfürleşme

тиргәш- [tirgeş-] bir birine küfretmek

тиргәү [tirgeü] küfretme, azarlama

тире [tirê] deri; **тире астындагы** [tirê astındagı] deri altındaki; **тире илә-** [tirê ile-] deri işlemek (tabaklamak); **тире иләүче** [tirê ileüçê] tabak; **тире чилән-** [tirê çilen-] deri yıpranmak ◇ **тире белән сөяк кенә; тиресе сөягенә ябышкан** [tirê bêlen söyek kêne; tirêsê söyegêne yabışkan] bir deri bir kemik, derisi kemiğine yapışmış, çok zayıf; **тиресе калын** [tirêsê kalın] derisi kalın; **тиресен туна-** [tirêsên tuna-] derisini yüzmek; **тиресеннән чыгардай бул-** [tirêsênnen çıgarday bul-] bütün gayretini sarfetmek; **тиресенә сыйма-** [tirêsêne sıyma-] derisine sığmamak

тирес [tirês] 1. gübre; 2. ters; **тирес корты** [tirês kortı] gübre böceği; **тирес чебене** [tirês çêbênê] pislik sineği ◇ **тирес бит** [tires bit] 1. *mec.* küfür sözü olarak teres; 2. *mec.* şeytan; **тирес аяк** [tirês ayak] uğursuzluk getiren (*kim-*

se), şeytan

тиресле [tirêslê] gübreli

тиресләнгән [tirêslengen] gübrelenmiş

тиреслек [tirêslêk] gübrelik

тиреслә- [tirêsle-] gübrelemek

тиреченең [tirêçê] derici

тиречек [tirêçêk] üst deri

тире-яры [tirê-yarı] deri işkembe

тирле [tirlê] terli

тирләп-пешеп [tirlep-pêşêp] acele ve çeviklikle

тирләт- [tirlet-] terletmek; **тирләтә торган** [tirlete torgan] terletici hap

тирләүчән [tirleüçen] terleyen (*kimse*)

тирчән [tirçen] çok terleyen (*kimse*)

тирләүчәнлек [tirleüçenlêk] çok terleyicilik

тирмә [tirme] göcebe çadırı, derme

тирә [tire] civar, yöre

тирәк [tirek] 1. kavak ağacı; 2. süsleme unsuru olarak kullanılan ağaç ve bitki şekli

тирәклек [tireklêk] kavaklık

тирә-күрше [tirê-kürşê] yöre komşu

тирәлек [tirelêk] yörelik, muhit, çevrelik

тирәли [tireli] 1. etrafında, yöresinde; 2. doğrusunda, boyunca, doğrultusunda

тирәлә- [tirele-] 1. çevrelemek; 2. çevresinde gezmek; **тирәләп ал-** [tirelep al-] çevreleyip almak

тирән [tiren] derin; **тирән мәгънәле** [tiren megnelê] derin manalı; **тирән сулы** [tiren sulı] derin sulu ◇ **тирән уйга бат-** [tiren uyga bat-] derin düşünceye dalmak; **тирәнгә кит- (кер-)** [tirenge kit-(kêr-)] derine gitmek (girmek)

тирәнлек [tirenlêk] derinlik

тирәнләнә- [tirenlen-] derinlenmek, derinleşmek

тирәннән, тирәнтен [tirennen, tirentên] derinlen ◇ **тирәнтен (тирәннән) сукала-** [tirentên (tirennen) sukala-] derin derin düşünmek

тирәнәй- [tireney-] derinleşmek

тирәнәйт- [tireneyt-] derinleştirmek

тирәсендә [tiresênde] 1. çevresinde; 2. boyunda, doğrultusunda

тирә-юнь [tire-yün'] yön yöre

тирә-юньдә [tire-yün'de] yönünde, yöresinde

тирә-як [tire-yak] çevre taraf, çepeçevre

тирә-якта [tire-yakta] her tarafta, çevrede

тискәре [tiskerê] 1. ters; 2. geri; 3. küzey; 4. ters, zıt, kötü; 5. *mat.* eksi; **тискәре кеше** [tiskerê kêşê] ters kişi; **тискәре як** [tiskerê yak] ters taraf

тискәрелек [tiskerêlêk] terslik

тискәрелән- [tiskerêlen-] terslenmek

титак [titak] bir ayağı aksak; **титак уйна-** [titak uyna-] tek ayak üstünde seksek oynamak

титакла- [titakla-] bir ayağı aksamak, topallamak

титан I [titan] çok büyük (*kimse*)

титан II [titan] 1. bir cins ateşe dayanıklı maden; 2. ateşe dayanıklı madenden yapılan kazan

титаник [titanik] çok büyük

тити-мити: тити-мити уйна- [titi-miti: titi-miti uyna] el şakası yapmak

ти-ти-ти [ti-ti-ti] tavuk çağırma ünlemi

титул [titul] ünvan

титуллы [titullı] ünvanlı

тиф [tif] tifüs, tifo

тиш- [tiş-] deşmek, delmek

тишек [tişêk] delik; **тишек тиш-** [tişêk tiş-] delik delmek ◇ **тишек авыз** [tişêk avız] boş boğaz; **тишек бер тиен дә** [tişêk bêr tiyên de] delik para, kıymetsiz (*nesne*); **тишек бер тиен кебек** [tişêk bêr tiyên kêbêk] şıppadak gelmek; **тишек борын** [tişêk borın] sümüklü; **тишек чуманга көймәгә утырту** [tişêk çumanga köymege utırtu] delik kayığa oturtmak

тишекле [tişêklê] delikli; **тишекле чүмеч** [tişêklê çümêç] delikli çömçe, kepçe

тишекле-тишекле [tişêklê-tişêklê] delik delik

тишек-тошык [tişêk-toşık] delik deşik

тишекле-тошыклы [tişêklê-toşıklı] delikli deşikli

тишел- [tişêl-] 1. delinmek, deşilmek; 2. tohum fışkırmak; **тишелеп беткән** [tişêlêp bêtken] delinip parçalanmış

тишелеш [tişêlêş] tohumların sürme gücü

тишкеч [tişkêç] delgi âleti

тишкәлән- [tişkelen-] delik delik olmak

тишмән I [tişmen] büyük delgi âleti

тишмән II [tişmen] ağaç kurdu

тияре [tiyerê] tespit edilmiş

тияр-тимәс [tiyer-times] değer değmez

тиясе [tiyesê] *bk*. тияре

тиң- [ting-] denk; **тиң кил** [ting kil] denk gelmek; **тиң күр-** [ting kür-] denk görmek; **тиң түгел** [ting tügel] denk değil ◇ **тиң сана-** [ting sana-] denk saymak, dengi olmak; **тиң булмаган (күрелмәгән)** [ting bulmagan (kürêlmegen)] görülmemiş; **тиңе юк** [tingê yuk] dengi yok

тиңдәш [tingdeş] dengi olanlardan her biri; **тиңдәш кисәкләр** [tingdeş kisekler] *gr.* denk unsurlar

тиңдәшсез [tingdeşsêz] denksiz

тиңеннән, тиңенте(н) [tingênnen, tingêntê(n)] denginde

тиңлек [tinglêk] denklik

тиңләргә- [tinglerge-] denklemek, benzetmek, denk görmek

тиңләштер- [tingleştêr-] denkleştirmek

тиңләш- [tingleş-] denkleşmek

тиңләштергесез [tingleştêrgêsêz] denkleştirmek mümkün olmayan, eşsiz

тиңмә-тиң [tingme-ting] denk mi denk, tam denk

тиңсез [tingsêz] denksiz, eşsiz

тиңсенергә [tingsênêrge] kendini denk görmek

тоба [toba] longuz

тобалы [tobalı] longuzlu

товар [tovar] davar, mal; **товар алмаш-** [tovar almaş-] mal değişmek; **товар белгече** [tovar bêlgêçê] mal bilimcisi; **товар әйләнеше** [tovar eylenêşê] mal değişimi

товарлык [tovarlık] 1. satılık; 2. mal bulunan yer

товарлыклы [tovarlıklı] piyasalık, satılık

товарлыксыз [tovarlıksız] satılmaz, kalitesiz

тоек [toyık] dört mısralık manzume, tuyug

тоел- [toyıl-] 1. duyulmak, hissolunmak; 2. görunmek; **кебек тоел-** [kêbêk toyıl-] gibi duyulmak (görünmek)

тоем [toyêm] kavrayış, algı, duyum

тоз [toz] tuz; **тоз кайнат-** [toz kaynat-] deniz suyundan tuz elde etmek; **тоз кайнатучы** [toz kaynatuçı] tuz imalâtçısı; **тоз савыты** [toz savıtı] tuzluk; **тоз сал-** [toz sal-] tuz koymak; **тоз эремәсе** [toz êrêmesê] salamura; **тозы җиңел** [tozı cingêl] tuzu azca, az tuzlu ◇ **тоз күз** [toz küz] tuz gibi parlak gözlü; **тоз түгел, эремәссең** [toz tügêl, êrêmessêng] tuz değil, erimezsin

тозак [tozak] tuzak ◇ **тозак кор- (сал-)** [tozak kor- (sal-)] tuzak kurmak; **тозакка эләк- (төш-)** [tozakka êlek- (töş-)] tuzağa düşmek

тозлак [tozlak] çok tuzlu yer

тозлавык [tozlavık] tuzlak, çok tuzlu

тозлаган [tozlagan] tuzlanmış; **тозлаган ит** [tozlagan it] tuzlanmış et

тозлан- [tozlan-] tuzlanmak

тозландыр- [tozlandır-] tuzlamak, tuzlatmak

тозлап-борычлап [tozlap-boryçlap] tuzlayıp biberleyip

тозла- [tozla-] tuzlamak

тозлау [tozlau] tuzlama, tuzlayış

тозлаучы [tozlauçı] tuzlayıcı

тозлач [tozlaç] tuzlu yerde biten bitki

тозлы [tozlı] tuzlu; **тозлы су** [tozlı su] 1. tuzlu su; 2. *mec.* göz yaşı; **тозлы туфрак** [tozlı tufrak] tuzlu toprak

тозлык [tozlık] salamura

тозлылык [tozlılık] tuzluluk

тозсыз [tozsız] 1. tuzsuz; 2. *mec.* manasız

тозсызлан- [tozsızlan] 1. tuzsuzlanmak; 2. manasız sözler söylemek

тозсызландыр- [tozsızlandır-] tuzsuzlandırmak

той- [toy-] doymak

тойгы [toygı] duygu, his; **эчке тойгы** [êçkê toygı] iç duygusu

тойдыр- [toydır-] 1. duyurmak; 2. sezdirmek, duyurmak

тоймастан [toymastan] duymazdan; hissetmeden

ток [tok] elektrik cereyanı

токарь [tokar'] tornacı

токмач [tokmaç] erişte ◇ **токмач патриотизмы** [tokmaç patriotizmı] erişte vatanperverliği,

kendi kıymetsiz varlığı ile övünme

токмачлы: токмачлы аш [tokmaçlı: tokmaçlı aş] erişte çorbası, tutmaç çorbası

токым [tokım] 1. nesil; 2. cins, soy; **токым башы** [tokım başı] ulu ecdat; **токым бозыл-** [tokım bozıl-] soyu bozulmak; **токымы кор-** [tokım kor-] soyu kurumak ◇ **токымын корыт-** [tokımın korıt-] soyunu kurutmak

токымлы [tokımlı] soylu, saf kanlı, cins

тол I [tol] dul; **тол ир** [tol ir] dul erkek; **тол кал-** [tol kal-] dul kalmak; **тол хатын** [tol hatın] dul kadın

тол II [tol] bir cins patlayıcı madde, trotil

толлык [tollık] dulluk

толчок [tolçok] bitpazarı

толчокчы [tolçokçı] elbise *vb.* satan kimse, eskici

толыкман [tolokman] brutto

толым [tolım] saç örgüsü

толып [tolıp] gocuk

толь [tol'] katranlı karton

том [tom] cilt

тома [toma] tıkalı; **тома балавыз** [toma balavız] bir cins arı mumu

томала- [tomala-] tıkamak, kapamak; **томалап пешер-** [tomalap peşêr-] kapatıp pişirmek; **томалап калдыр-** [tomalap kaldır-] kapatıp bırakmak

томалан [tomalan] domalan, mantar

томалан- [tomalan-] kapanmak, bürünmek

томан [toman] duman

томана [tomana] cahil

томаналан- [tomanalan-] cahil olmak

томаналык [tomanalık] cahillik

томанлан- [tomanlan-] dumanlanmak

томанландыр- [tomanlandır-] dumanlandırmak, duman ile örtmek

томанлы [tomanlı] dumanlı

томанлык [tomanlık] dumanlık

томансу [tomansu] dumansı, duman gibi

томат [tomat] domates

томау [tomau] nezle, soğuk algınlığı, dumağı; **томау төш-** [tomau töş-] nezle olmak

томаула- [tomaula-] nezlelenmek

томрап: томрап торган [tomrap: tomrap torgan] çok sağlıklı

томшык [tomşık] gaga ◇ **томшык борын** [tomşık boron] gaga burun

томыл- [tomıl-] bütün gücüyle koşmak (hücum etmek, yumulmak)

томырыл- [tomırıl-] bütün gücüyle hücum etmek (yumulmak, vurulmak); **томырылып ташлан-** [tomırılıp taşlan-] kendini atmak

томыр- [tomır-] 1. balta ile bir vuruşta yarmak; 2. çok güç kullanarak bir nesneyi atmak (vurmak); fırlatmak; 3. *mec.* ağız dolusu yemek

тон [ton] ton

тон- [ton] donmak, çökmek, kulak sağırlaşmak, göz görmez ol-

mak

тондыргыч [tondırgıç] çöktürücü

тондыр- I [tondır-] sıvı için yabancı maddeleri çöktürmek

тондыр- II [tondır-] vurmak, atmak, fırlatmak

тонна [tonna] ton, bin kilogramlık ağırlık

тонналап [tonnalap] tonlarca

тоннель [tonnêl'] tonel

тончык- [tonçık] havasızlıktan boğulmak

тончыктыр- [toncıktır-] boğdurmak

тончыктыргыч [tonçıktırgıç] boğucu (*gaz vb.*)

тоныk [tonık] 1. yabancı maddeleri dibine çöküp durulmuş, temiz süzülmüş; 2. donuk (*gözü vb.*)

тоныклан- [tonıklan-] 1. süzülmek; 2. donup kalmak

тоныклык [tonıklık] donukluk

топаз [topaz] topaz

топографик [topografik] topografi

тополь [topol'] ak kavak

тор- [tor-] durmak

тора I: тора ят [tora yat] dördüncü göbekten akraba

тора II [tora] dördüncü nesil, göbek

тора III [tora] 1. mecusi tapınağı; 2. küçük şehir

тора-бара [tora-bara] gide dura, vakit geçtikçe

торак [torak] mesken, konut, ev

тораклы [toraklı] oturmağa ve yaşamağa evi-yeri olan

тораксыз [toraksız] konutsuz, evsiz

тораташ [toratаş] mecusi putu ◇ **тораташ булып кат-** [toratаş bulıp kat-] taş kesilmek

тора-тора [tora-tora] zaman aralıkları ile

торачы [toraçı] dördüncü nesilden kız-kadın

торба I [torba] 1. baca; 2. surnay

торба II [torba] torba

торбачы [torbaçı] 1. bacacı; 2. surnaycı

торг [torg] mağazalar zinciri olan ticaret şirketi

торган [torgan] durmuş, duran; **торган саен** [torgan sayın] vakit geçtikçe

торгыз- [torgız-] 1. ayağa kaldırmak; 2. restore etmek; 3. (*ev*) yapmak

торгызу [torgızu] yeniden kurma

торгын [torgın] durgun

торгынлык [torgınlık] durgunluk

торкылда- [torkılda-] turna sesi çıkarmak

торма [torma] turp ◇ **торма өстенә тоз** [torma östêne toz] kötülük üstüne talihsizlik

тормоз [tormoz] fren; **тормоз сал- (бир-)** [tormoz sal- (bir-)] fren yapmak ◇ **тормоз яса-** [tormoz yasa-] engellemek

тормозла- [tormozla-] frenlemek

тормыш [tormış] 1. hayat, durum, yaşantı; aile hayatı; 2. maişet, geçim; **тормышка ашыр-** [tormışka aşır-] hayata geçirmek;

тормыш иптәше (юлдашы) [tormış ipteşê (yuldaşı)] hayat arkadaşı, eşi; **тормыш кор-** [tormış kor-] aile kurmak; **тормыш кушуы** [tormış kuşuı] hayat mecburiyeti, maişet; **тормыш тәртибе** [tormış tertibê] maişet (geçim) tarzı; **тормыш юлы** [tormış yulı] hayat yolu; **тормышка аш-** [tormışka aş-] hayata girmek, gerçekleşmek; **тормышка чык-** [tormışka çık-] (*kızlar için*) evlenmek

тормыш-көнкүреш [tormış-könkürêş] hayat, gün görme

тормышта [tormışta] (*kız için*) evli

тормышчан [tormışçan] hayata uygun

тормышчанлык [tormışçanlık] hayata uygunluk

торна [torna] turna; **торна борчагы** [torna borçagı] acı bakla; **торна яраны** [torna yaranı] bir cins bitki ◇ **торна тәпи алып кил-** [torna tepi alıp kıl-] (*çocuk*) yürümeye başlamak; **торна аяк** [torna ayak] baston ayak

торнакай [tornakay] *mec.* sırık gibi (*uzun boylu kimse*)

торналык [tornalık] uzun boylu olma

торпеда [torpêda] torpido

торпедачы [torpêdaçı] torpidocu

торт [tort] tort, turta

тору [toru] durma

торф [torf] bataklıkta saz ve otların suda iyice yığılmasından meydana gelen birikinti, turba; **торф кискеч** [torf kiskêç] turba kesme âleti; **торф сазлыгы** [torf sazlıgı] turba sazlığı

торфлы [torflı] turbalı

торфлык [torflık] turbalık

торшер [torşêr] seyyar lamba

торык [torık] 1. çitlerde ve köprülerde her bir kazık arası bölümü; 2. omurga uzunluğu (*ölçüsü*)

торым [torım] durum

торымнан-торымга [torımnan-torımga] durumdan duruma, vakit vakit, zaman zaman

торымтай [torımtay] boz turgay kuşu

торып-торып [torıp-torıp] durup durup

торыпша [torıpşa] muşamba

торырлык [torırlık] dururluk

торыш [torış] durum, duruş

торыш-килбәт [torış-kilbet] duruşu, kıyafeti

торыш-килеш [torış-kileş] duruşu gelişi

тост [tost] şerefe kadeh kaldırma

тот- [tot-] tutmak; **тотып кал-** [totıp kal-] 1. tutup kalmak, 2. *mec.* para kesmek; **тотып китер-** [totıp kitêp-] tutup getirmek ◇ **тот капчыгыңны** [tot kapçıgıngnı] hiç bir zaman olmaz; **тотарсыз койрыгын** [totarsız koyrıgın] tutarsınız kuyruğunu; **тоткан юл** [totkan yul] tuttuğu yol, ideal; **тоткан җирдән сындыру-** [totkan cırden sındıru-] tuttuğu yerden kırmak, kendi dediğini yaptırmak; **тотып ал-** [totıp al-] cabuk anlamak, kavramak; **тотып аша-** [totıp aşa-] tutup yemek; **тотып та карага-**

н(ым) юк [totıp ta karagan(ım) yuk] bir ucundan tutan yok

тота-каба [tota-kaba] acele acele

тоталь [total'] total

тотам [totam] tutam; **тотам тот-** [totam tot-] 1. tutam tutmak; için 2. herhangi bir sopayı sıra ile tutarak nöbet sırasını belirlemek

тотам-тотам [totam-totam] tutam tutam

тоташ [totaş] ilgili, çatık; **тоташ кашлар** [totaş kaşlar] çatık kaşlar; **тоташы белән** [totaşı bêlen] bütünüyle

тоташ- [totaş-] 1. tutuşmak, çatılmak, düğümlenmek; 2. birikmek; **тоташкан савытлар** [totaşkan savıtlar] birleşik kaplar

тоташлык [totaşlık] çatıklık, düğümlük

тоташма [totaşma] bağlama; bağlama yeri, düğüm

тоташтан [totaştan] baştan sona kadar

тоташтыр- [totaştır-] düğümlemek, çatmak, bağlamak

тоташтырма [totaştırma] 1. düğümleme, tutuşturma; 2. *mat.* sayıların denklik gruplandırması

тоташтыру [totaştıru] düğümleme, çatma, bağlama;**тоташтыру муфтасы** [totaştıru muftası] bağlama manşonu (*ek bileziği*)

тотка [totka] tutamak, sap

тоткар [totkar] engel, mânia; mâni

тоткарлагыч [totkarlagıç] engelleyici

тоткарлама [totkarlama] engelleme;askeri engel

тоткарлан- [totkarlan-] engellenmek

тоткарлану [totkarlanu] engellenme

тоткарла- [totkarla-] engellemek

тоткарлык [totkarlık] engellik; **тоткарлык ит- (яса-)** [totkarlık it-(yasa-)] engellik çıkarmak

тоткарлыксыз [totkarlıksız] vakit geçirmeden

тоткарсыз [totkarsız] engelsiz

тоткын [totkın] mahkûm, mahpus

тоткынлык [totkınlık] mahkumluk, mahpusluk

тоткыч [totkıç] tutacak, maşa *vb.*

тотлык- [totlık-] tutuk tutuk söylemek

тотлыксыз [totlıksız] durmadan, devamlı

тотнак [totnak] 1. tutanak; 2. sabitlik

тотнаклы [totnaklı] 1. tutanaklı, sabit; 2. edepli

тотнаклылык [totnaklılık] 1. sabitlilik; 2. edeplilik

тотнаксыз [totnaksız] 1. tutarsız; 2. edepsiz, hayasiz

тотнаксызлык [totnaksızlık] 1. tutarsızlik; 2. edepsizlik

тотрык [totrık] sağlam, sabit

тотрыклан- [totrıklan-] sabitlenmek, sağlam olmak

тотрыклы [totrıklı] sağlam, sabit, yıkılmas

тотрыклылан- [totrıklılan-] sağlamlanmak, sabitlenmek

тотрыклылык [totrıklılık] sabitlilik, sağlamlılık

тотрыксыз [totrıksız] eğreti, sabit olmayan

тотрыксызлан- [totrıksızlan-] eğreti olmak, sağlam olmamak

тотрыксызлык [totrıksızlık] eğretilik, sabit olmazlık

тоттыр- [tottır-] tutturmak, eline vermek

тоту [totu] tutma

тотучы [totuçı] sahip olucu

тотылган [totılgan] kullanılmış

тотылу [totılu] 1. tutulma; 2. kullanılma

тотыл- [totıl-] 1. tutulmak; 2. kullanılmak

тотылыш [totılış] 1. kullanılış, sarf ediliş; 2. ay tutuluşu

тотым [totım] tutam

тотын- [totın-] 1. tutunmak; 2. işe başlamak

тотыш [totış] tutum, davranış, hâl

тотыш- [totış-] sıra belirlemek için karşılıklı sayışmak

тояк [toyak] 1. toynak; 2. tazminat; **тояк үлән** [toyak ülen] toynak yapraklı bitki ◇ **тояк суы эч-** [toyak sui êç-] sıkıntı çekmek

тояклы [toyaklı] toynaklı

тояклылар [toyaklılar] toynaklılar

тоҗра- [tocra-] (*gözleri*) fal taşı gibi açılmak

тоҗрайт- [tocrayt-] (*gözlerini*) fal taşı gibi açmak

тоҗым [tocım] örümcek

травма [travma] travma

травматология [travmatologiye] travmatoloji

трагедия [tragêdiye] trajedi

трагик I [tragik] trajedi ile ilgili, feci

трагик II [tragik] trajedi oyuncusu

традицион [traditsion] ananevî, geleneğe bağlı

традиция [traditsiye] anane, gelenek

траектория [trayêktorıye] atış ve uçuş yolu (yörüngesi)

трактор [traktor] traktör

тракторчы [traktorçı] traktör sürücüsü

трал [tral] trol

трамвай [tramvay] tramvay; **трамвай йөртүче** [tramvay yörtüçê] vatman

трамплин [tramplin] tramplen

транзистор [tranzistor] transistör

транзисторлы [tranzistorlı] transistörlü

транзит [tranzit] transit, aktarmak

транскрипциялә- [transkriptsiyele-] transkripsiyon yapmak

трансляция [translyatsiye] radyo dalgası aktarıcı

трансляциялә- [translyatsiyele-] nakletmek, naklen vermek

транспарант [transparant] pankart, döviz

транспорт [transport] ulaştırma, taşıma, nakliye

транспорт [transportyor] zırhlı araba

транспортчы [transportçı] taşımacı, nakliyeci

трансформатор [transformator] transformatör

траншея [tranşêye] siper, hendek

трапеция [trapêtsiye] trapez

трасса [trassa] hat, yol

траулер [travlêr] tarama ağı olan gemi

трафарет [trafarêt] resim kalıbı, klişe

трахома [trahoma] trahom

трахомалы [trahomalı] trahomlu

тревога [trêvoga] alârm, endişe, telâş

тренер [trênêr] antrenör

тренировка [trênirovka] idman, antrenman; **тренировка яса-** [trênirovka yasa-] idman (antrenman) yapmak

трест [trêst] tröst

трибуна [tribuna] tribün

трибунал [tribunal] askerî mehkeme

тригонометрик [trigonomêtrık] trigonometrik

тригонометрия [trigonomêtriye] trigonometri

трико [triko] triko

трикотаж [trikotaj] trikotaj, örgü

троллейбус [trollêybus] troleybüs

тропик [tropik] 1. tropikal; 2. tropik yer

тротуар [trotuar] trotuar, yaya kaldırımı

трофей [trofêy] ganimet mal

труба [truba] boru

трубка [trubka] 1. ahize; 2. pipo

трусик [trusık] külot

трюк [tryuk] trük

трюкчы [tryukcı] trükçü

трюм [tryum] gemi ambarı

ту- [tu-] doğmak, dünyaya gelmek; **туып үскән** [tuıp üskên] doğup büyünen (*yer*); **туганнан бирле** [tugannan birlê] doğumdan itibaren ◇ **тумаган балага бишек яса- (күлмәк тек-)** [tumagan balaga bişêk yasa- (külmek tek-)] doğmamış çocuğa beşik yapmak (gömlek dikmek); **тумаган тайның билен сындыру** [tumagan taynıng bilên sındıru] doğmamış tayın belini kırmak; bir işi başlamadan bozmak; **тумас борын картайган** [tumas boron kartaygan] doğmadan ihtiyarlamış

туалет [tualêt] tuvalet

туар [tuar] davar

туарылып [tuarılıp tuvarılıp] her işten vaz gecerek

туа-тумыштан [tua-tumıştan] doğuştan

тубал [tubal] ağaç kabuğundan yapılan kova; **тубал битле** [tubal bitlê] geniş yüzlü; **тубал хәтле** [tubal hetlê] geniş çizgili

тубалак [tubalak] topalak

тубалбаш [tubalbaş] saçları karmarışık olan kimse

тубалчы [tubalçı] koltuk ticareti yapan kimse, işportacı

туберкулез [tubêrkulyoz] verem

тубык [tubık] 1. diz; 2. topuk

тубылгы [tubılgı] çayır melikesi

тубыр [tubır] ur ◇ **тубыр тел** [tubır têl] ağızı bozuk

тубырла- [tubırla-] ur yapmak

тубырлы [tubırlı] urlu

тубырсык [tubırsık] çıkık

тубырча [tubirça] yumak toplamak için budaklı ağaç top

тубырчык [tubırçık] 1. kozalak; 2. tıkaç; 3. *mec.* yerinde durmaz (*çocuk*)

туг [tug] tug, han bayrağı

тугай [tugay] nehir kıvrımları arasında kalan çayırlık

тугайлан- [tugaylan-] nehir kıvrımları arasında kalan çayırlık haline gelmek

тугайлы [tugaylı] çayırlı

тугайлык [tugaylık] çayırlık

тугай-тугай [tugay-tugay] çayır çayır

туган [tugan] kardeş; **туган апа** [tugan apa] kız kardeş, abla; **туган ил** [tugan il] vatan; **туган көн** [tugan kön] doğum günü; **туган тел** [tugan têl] ana dili; **туган тиешле** [tugan tiyêşlê] kardeş çıkar; **туганнан туган** [tugannan tugan] kardeşten doğan

тугандаш [tugandaş] yakın, akraba (*topluluk vb.*)

тугандашлык [tugandaşlık] yakınlık, akrabalık

туганкай! [tugankay] ey kardeş!

туганлаш- [tuganlaş-] kardeşleşmek

туганлаштыр- [tuganlaştır-] kardeşleştirmek

туганлык [tuganlık] kardeşlik

туганлыклы [tuganlıklı] kardeşlikli

туганнарча [tugannarça] kardeşler gibi

туган-тумача [tugan-tumaça] hısım akraba

туган-тумачалык [tugan-tumaçalık] hısımlık akrabalık

туганчыл [tugançıl] kardeşine düşkün

туганчылык [tugancılık] kardeşçilik

туганый, туганым [tuganıy, tuganım] kardeşçiğim

туган-ыру [tugan-ıru] kardeş soy, soy sop

туган-үскән [tugan-üsken] doğmuş büyümüş; **туган-үскән ил** [tugan-üsken il] doğup büyünen ülke; **туган-үскән йорт** [tugan-üsken yort] doğup büyünen ev bark

тугар- [tugar-] koşumdan çıkarmak

тугарыл- [tugarıl-] 1. koşumdan çıkarılmak; 2. her işi bırakmak

тугла- [tugla-] hamur, yumurta *vb.* çalkalamak, çırpmak

туглавыч, туглагыч [tuglavıç, tuglagıç] hamur, yumurta *vb.* çırpma âleti, mikser

тугландыр- [tuglandır-] çalkalatmak, çırpıştırmak

тугры [tugrı] doğru

тугрылык [tugrılık] doğruluk

тугрылыклы [tugrılıklı] sadık

тугыз [tugız] dokuz; **тугыз тапкыр** [tugız tapkır] dokuz defa; **тугыздан бер** [tugızdan bêr] dokuzda bir; **тугызы да бергә** [tugızı da bêrge] dokuzu birden ◇ **тугыз төймә** [tugız töyme] deli, divane, mecnun; **тугызга бөгелү** [tugızga bögelü] domalmak; **тугыздан калган тукаби** [tugızdan kalgan tukabı] kardeşleri ölüp tek kalan çocuk

тугызар, тугызарлап [tugızar, tugızarlap] dokuzar, dokuz dokuz

тугызау [tugızau] dokuzu birden

тугызлы [tugızlı] dokuzlu

тугызынчы [tugızınçı] dokuzuncu

тудык [tudık] erkek yeğen

тудыкай [tudıkay] kız yeğen

тудыр- [tudır-] doğurmak

тудыручы [tudıruçı] ata, cet, ana, baba

туемсыз [tuyımsız] doymak bilmez

туемсызлан- [tuyımsızlan-] aç gözlü olmak

туемсызлык [tuyımsızlık] aç gözlülük

туен- [tuyın-] beslenmek, gıdalanmak; yemek

туендыр- [tuyındır-] doydurmak; **туендыру трансформаторы** [tuyındıru transformatorı] doyurucu transformatör

туендырылган [tuyındırılgan] doyurulmuş

туз I [tuz] ak ağaç kabuğunun zarı; **туз чилэк** [tuz çilek] ak ağaç kabuğunun zarından yapılma kova ◇ **тузга язмаган** [tuzga yazmagan] yazılmamış, olmamış, yalan; **тузга язмаганны сөйләү** [tuzga yazmagannı söyleü] saçmalamak, ipsiz sapsız şeyler söylemek

туз II [tuz] 1. kâğıt oyununda bey; 2. *mec.* kodaman, kocaman kimse

туз- [tuz-] 1. tozmak, tozarmak; 2. eskimek, yıpranmak; 3. çok öfkelemek

тузан [tuzan] toz; **тузан бөртере** [turan börtêgê] toz tanesi; **тузан кун-** [tuzan kun-] toz konmak; **тузан суыр-** [tuzan suvır-] toz almak, temizlemek; **тузан туздыр- (күтәр-, чыгар-)** [tuzan tuzdır- (kütêr-, çıgar-)] toz çıkarmak ◇ **тузан астында кал-** [tuzan astında kal-] toz altında kalmak, tozlanmak; **тузан илә-** [tuzan ile-] tozlu yolda oraya buraya yürümek; **тузан кадәр (хәтле) дә** [tuzan kader (hetlê) de] toz kadar; **тузан(ын) туздыру** [tuzan(ın) tuzdıru] çok öfkelenmek; **тузанга очу** [tuzanga oçu] yok olmak, harap olmak; **тузандайны тубалдай ит-** [tuzandaynı tubalday it-] pireyi deve yapmak; **тузанын как-** [tuzanın kak-] 1. cezalandırmak; 2. toz kaldırmasına oynamak

тузанла- [tuzanla-] tozlandırmak

тузанлан- [tuzanlan-] tozlanmak

тузанландыр- [tuzanlandır-] tozlandırmak

тузанлы [tuzanlı] tozlu; **тузанлы кисәү** [tuzanlı kiseü] şarbon (*bitkilerde*)

тузанлылык [tuzanlılık] tozluluk

тузансыз [tuzansız] tozsuz

тузбаш [tuzbaş] bir cins zehirsiz yılan; **тузбаш елан** [tuzbaş yılan] su yılanı

тузгак [tuzgak] dağınık, karışmış ◇ **тузгак баш** [tuzgak baş] 1. dağınık baş; 2. yabani hindiba

тузгаклан- [tuzgaklan-] dağılmak, karışmak

тузган [tuzgan] eskimiş, yıpranmış

тузганак [tuzganak] yabani hindiba

тузгы- [tuzgı-] karışmak, karıştırılmak

тузгыган [tuzgıgan] dağılmış

тузгыт- [tuzgıt-] karıştırmak

туздыр- I [tuzdır-] tozdurmak

туздыр- II [tuzdır-] eskitmek, yıprandırmak

тузу [tuzu] 1. tozdurma; 2. eskime, yıpranma ◇ **тузуы җиткән** [tuzuı citken] çok ihtiyarlamış

тузын- [tuzın-] çok kavga etmek

тузыш- [tuzış-] itişip kakışmak

туй [tuy] düğün, toy; **туй башы** [tuy başı] düğün başı; **туй ит-(уздыр-)** [tuy it- (uzdır-)] düğün yapmak (geçirmek); **туйдан соң дөмбергә** [tuydan song dömbêrge] düğün geçtikten sonra def çalmazlar

туй- [tuy-] doymak (*karın*)

туйганчы [tuygancı] doyuncaya kadar

туйгысыз: ашап туйгысыз [tuygısız: aşap tuygısız] doyulamaz: yemeğe bıkılmas, çok lezzetli; **карап туйгысыз** [karap tuygısız] bakmağa doyulmaz

туйдыр- [tuydır-] 1. doyurmak; 2. bıktırmak

туйдыручы [tuydırucı] doyurucu

туйла- [tuyla-] düğün yapmak

туйлаш- [tuylaş-] beraber düğün yapmak

туймас [tuymas] doymaz ◇ **туймас тамак** [tuymas tamak] obur

туйра [tuyra] (*bir cins*) kavak

туйралык [tuyralık] kavaklık

тук [tuk] tok

туклан- [tuklan-] beslenmek

тукландыр- [tuklandır-] beslendirmek, gıdalandırmak

туклану [tuklanu] beslenme, gıdalanma

туклык [tuklık] tokluk

туклыклы [tuklıklı] besinli

туклыклылык [tuklıklılık] besinlilik

тукма- [tukma-] çok defa vurmak

тукмак [tukmak] tokmak ◇ **тукмак борын** [tukmak boron] kısa kalın burun

тукмакла- [tukmakla-] tokmaklamak

тукмаклаш- [tukmaklaş-] 1. tokmaklaşmak; 2. savaşmak

тукмар [tukmar] çomak

тукран [tukran] ağaçkakan ◇ **тукран тәүбәсе** [tukran teübesê] tutulamaz tövbe

тукранбаш [tukranbaş] yonca

туксан [tuksan] toksan ◇ **туксан тугыз** [tuksan tugız] 1. bir taktası eksik, 2. pek çok; **туксан тугызлы** [tuksan tugızlı] aklı eksik

туксанынчы [tuksanınçı] toksanıncı

тукта- [tukta-] durmak; **туктале** [tuktalê] dursana; **туктап кал-** [tuktap kal-] durup kalmak; **туктап тор-** [tuktap tor-] durup durmak

туктал- [tuktal-] 1. durmak, durdurulmak; 2. kalmak, inmek; **туктalып тор-** [tuktalıp tor-] aksamak, durmak

тукталыш [tuktalış] durak; **тукталыш ноктaлары** [tuktalış noktaları] *mat.* durak yerleri, ölü noktalar

туктамастан [tuktamastan] durmadan

туктат- [tuktat-] durdurmak; **туктатып тор-** [tuktatıp tor-] biraz durdurmak

туктаусыз [tuktausız] durmaksızın, durmadan, sonsuz; **туктаусыз шах** [tuktausız şah] sonsuz şah

тук-тук [tuk-tuk] tak tak (*ünlem*); **тук-тук ит- (кил-)** [tuk-tuk it-(kil-)] tak tak etmek (gelmek)

туку [tuku] dokunma (*meşguliyet*), dokuma işi

тукучы [tukuçı] dokumacı, dokuyucu

тукучылык [tukuçılık] dokumacılık, dokuyuculuk

тукы- I [tukı-] bir sözü tekrarlamak

тукы- II [tukı-] dokumak

тукылда- [tukılda-] takıldamak

тукылдат- [tukıldat-] takıldatmak

тукыма [tukıma] dokuma, kumaş

тукын- [tukın-] dokunmak

тукыр: тукыр кош [tukır: tukır koş] dokur: dokuyucu kuş

тул- [tul-] dolmak

тула [tula] çuha; **тула бас-** [tula bas-] çuha doldurmak

тулаем [tulayım] bütünüyle, tamamiyle, toptan; **тулаем алганда** [tulayım alganda] tamamiyle alındığında

тулай [tulay] toplam, yekün; **тулай торак** [tulay torak] yurt

тулгак [tulgak] doğum ağrısı; **тулгак тот-** [tulgak tot-] doğum ağrısında *vb.* hastalıkla dalgalanmak

тулгакла- [tulgakla-] doğum ağrısında *vb.* yatmak

тулган [tulgan] dolmuş; **тулган ай** [tulgan ay] dolunay ◇ **тулган аем** [tulgan ayım] dolunayım

тулган- [tulgan-] 1. dolanmak; 2. yatakta (*uykusuz*) dolanıp yatmak

тулганчы [tulgançı] dop dolu oluncaya kadar

тулганыш [tulganış] dolantı, dolanış

тулганыш- [tulganış-] dolanışmak

тулма [tulma] dolma (*yemeği*)

тулмаучылык [tulmauçılık] ölçüde, tartıda eksiklik

тулпар [tulpar] *mit.* kanatlı at

тулы [tulı] dolu, tam; **тулы хокуклы** [tulı hokuklı] her türlü hakka sahip (*kimse*); **тулы яңгыраш-лы** [tulı yanggıraşlı] tam manasıyle; **тулы ай** [tulı ay] dolunay; **тулы булмаган** [tulı bulmagan] tamamlanmamış; **тулы вәкаләтле** [tulı vekâletlê] tam vekâletli; **тулы дистәләр** [tulı disteler] *mat.* tam desteler; **тулы кыйммәтле (сыйфатлы)** [tulı kıymmetlê (sıyfatlı)] tam değerli (kaliteli); **тулы көенчә (килеш)** [tulı köyênce (kileş)] tamamile, büsbütün ◇ **тулы канлы** [tulı kanlı] eksiksiz; **тулы түгел** [tulı tügêl] az akıllı

тулыландыр- [tulılandır-] tam etmek, tamam etmek, eksiklerini bitirmek

тулылан- [tulılan-] dolu olmak

тулылык [tulılık] doluluk

тулымса [tulımsa] dolgun (*kimse*)

тул- [tul-] dolmak ◇ **тулып ашкан** [tulıp aşkan] aşırı derecede; **тулып ята** [tulıp yata] çok

тулысы: тулысы белән [tulısı: tulısı bêlen] dolusu ile, tamamiye

тулысынча [tulısınça] dolusunca

тулыш- [tulış-] doluşmak

тума [tuma] 1. doğma; 2. doğuştan; 3. doğanın başına giydirilen başlık, tomağa

тумача [tumaça] ortak cetten son ikinci nesilden olan kimselerin, her biri, doğmaca

тумачи, тумачый [tumaçi, tumaçıy] ortak cetten son ikinci nesilden olan kız ve kadın

тумба [tumba] kaldırım taşı

тумбочка [tumboçka] komodin

тумпай- [tumpay-] kabarmak, yumrulaşmak

тумпак [tumpak] topak

тумран [tumran] tomruk

тумыр- [tumır-] ağaçtan tomruk kesmek

тумыш [tumış] doğmuş

тумыштан [tumıştan] doğmuştan, doğuştan; **тумыштан килгән** [tumıştan kilgen] doğuştan gelen

тун [tun] kürk manto

туна- [tuna-] derisini yüzmek

тунат- [tunat-] derisini yüzdürmek

тунгус [tungus] Tungus

тундра [tundra] tundura; **тундра казы** [tundra kazı] tundura bölgesinde yaşayan bir cins kaz

туннель [tunnel'] tunel

туп I [tup] top

туп II [tup] top; **туп арбасы** [tup arbası] top arabası; **тупка тот-** [tupka tot-] topa tutmak ◇ **туп ите** [tup itê] *mec.* top güllesiyle ölecek asker

туп III [tup] top- tup-tıp (*ünlemi*) ◇ **туп ит-** [tup it-] tıp etmek, tıp diye sekmek; **туп итеп** [tup itêp] *mes.* anîden, ansızın

тупа [tupa] küt, körelmiş

тупар- [tupar-] körelmek, kütleşmek

тупарт- [tupart-] kütleştirmek, köreltmek

тупас [tupas] 1. kaba; 2. toparlak

тупаслан- [tupaslan-] kaba olmak

тупаслык [tupaslık] kabalık

тупик [tupık] çıkmaz sokak (*yol*)

туплавык [tuplavık] hayvanların toplanmasına uygun (*yer*), toplanma yeri

туплам [tuplam] toplam

тупланганлык [tuplanganlık] toplanmalık

тупланма [tuplanma] toplanma

туплан- [tuplan-] toplanmak

тупланыш [tuplanış] toplanış

тупла- [tupla-] toplamak

туплау [tuplau] hayvanların toplanmasına uygun yer; toplanma

туплы [tuplı] toplu; **туплы хок-**

кей [tuplı hokkêy] top ile oynanan hokey

тупса [tupsa] 1. mafsal; 2. eşik; **тупсага утыр-** [tupsaga utır-] eşiğe oturmak ◇ **тупсаны төшер-** [tupsanı töşêr-] eşik aşındırmak

тупсалы [tupsalı] mafsallı

туп-туры [tup-tupı] dos doğru

тупчы [tupçı] topçu

тупчы- [tupçı-] üst üste dikmek

тупый, тупыйк [tupıy, tupıyk] top gibi; **тупыйк борын** [tupıyk borın] top gibi burun

тупыл [tupıl] yaş kavak ağaçı

тупылда-, тупылдат- [tupılda-, tupıldat-] zıplatmak

тупылдык [tupıldık] zıplayıcı

тупырда- [tupırda-] tıpır tıpır ses çıkararak yürümek; **тупырдап торган** [tupırdap torgan] tıpır tıpır ses çıkarıp duran

тупырдат- [tupırdat-] tıpır tıpır ses çıkartmak

тупырдатып, тупырдашып [tupırdatıp, tupırdaşıp] tıpır tıpır ederek

тупырдаш- [tupırdaş-] tıpırdaşmak, tıpır tıpır ses çıkarmak

тур I [tur] yan, çevre, dolayı, doğru; **турыгызда, турыларда, турымда, турында** [turıgızda, turılarda, turımda, turında] hakkında, doğrusunda

тур II [tur] 1. file; 2. katarakt

тур III [tur] tur

тура [tura] yoğurt, un, yumurta kaymak *vb.* ile yapılıp yağda pişirilen yemek

тура- [tura] doğramak ◇ **турап сал- (ташла-)** [turap sal- (taşla-)] düşmanı çok öldürmek

турагыч [turagıç] doğrayıcı âlet

турай- [turay-] doğru olmak

турайт- [turayt-] doğrultmak

турайткыч [turaytkıç] doğrultucu âlet

турак: турак уты [turak: turak utı] ayı kulağı bitkisi

туракла- [turakla] dilim dilim doğramak

турам [turam] doğram

турама [turama] doğrama

турбина [turbina] türbin

турбиналы [turbinalı] türbinli

турбовинт(лы) [turbovint(lı)] türboproplu

турбореактив [turborêaktiv (turboreyaktıv)] turbojet

тургай [turgay] turgay

турист [turist] turist

туристлык [turistlık] turistlik

турнепс [turnêps] yem şalğamı

турник [turnik] idman için sabit yatay çubuk

турнир [turnir] turnuva

турсай- [tursay-] 1. dudak ve çene kabartmak; 2. öfkelenmek

турсайт- [tursayt-] dudak ve çene kabartmak

турсаючан [tursayuçan] öfkelenmeğe düşkün

турсык I [tursık] kayın ağacı urundan yapılma testi

турсык II [tursık] kabarık

турта [turta] tortu

турун [turun] torun

туры I [turı] doğru; **туры канатлылар** [turı kanatlılar] doğru kanatlılar; **туры сөйләм** [turı söylem] söylenen sözlerin aynen tek

rarı; **туры эчәк** [turı êçek] göten, rektom ◇ **туры килү** [turı kilü] mecburiyetinde kalmak; **туры китереп** [turı kitêrêp] doğru getirip; **туры китерү** [turı kitêrü] bulmak, uydurmak; **туры сүзле** [turı süzlê] doğru sözlü; **туры юлга сал-** [turı yulga sal-] doğru yola koymak; **туры әйткән туганына ярамаган** [turı eytken tuganına yaramagan] doğru söz göze batar

туры II [turı] doru (*at*); **туры бурлы** [turı burlı] doru bozlu

турыга [turıga] doğru, dos doğru

турыда [turıda] hakkında

турыдан [turıdan] doğrudan doğruya, gizlemeden, açıkça ◇ **турыдан бәр- (яр-, суктыр-)** [turıdan ber- (yar-, suktır-)] açıkça söylemek, sert söylemek; **турыдан-туры** [turıdan-turı] doğrudan doğruya

турыла- [turılan-] 1. doğrultmak; 2. yöneltmek

турылан- [turılan-] doğrulmak

турылык [turılık] doğruluk

турылыклы [turılıklı] sadık

турылыклылык [turılıklılık] sadıklık

турында [turında] hakkında

турыпочмаклы [turıpoçmaklı] dik açılı

турыпочмаклык [turıpoçmaklık] dik açılık

турысы [turısı] doğrusu ◇ **турысын гына әйткәндә** [turısın gına eytkende] doğrusu söylendiğinde

турысында [turısında] doğrusunda

тусрый [tusrıy] dolgun

тустаган [tustagan] ağaç teste ◇ **тустаган күз(ле)** [tustagan küz(lê)] çok büyük gözlü

тут I [tut] pas

тут II [tut] dut; **тут агачы** [tut agaçı] dut ağacı; **тут ефәкчесе** [tut yêfekçêsê] ipek kurdu

тута [tuta] büyük abla; teyze

тутакай [tutakay] benim büyük ablam, ablacığım

туташ [tutaş] evlenmeyen delikanlı kız ve ona müracaat sözü

туткыл [tutkıl] benli (*yüz*)

тутлы: кара тутлы [tutlı: kara tutlı] esmer (*yüz*)

тутык- [tutık-] paslanmak; **тутыгып бет-** [tutıgıp bêt-] tamamen paslanmak

тутый [tutıy] totî ◇ **тутый кош тот-** [tutıy koş tot-] ele geçirmek

тутык [tutık] paslanmış yer; paslanmış metal tozu

тутыклы [tutıklı] çok paslı

тутыкмас [tutıkmas] paslanmaz

тутыктыр- [tutıktır-] paslandırmak

тутыргыч [tutırgıç] doldurucı

тутырма [tutırma] doldurma

тутырык [tutırık] doldurulmuş

тутыр- [tutır-] doldurmak; **тутырган тавык** [tutırgan tavık] tavuk doldurması; **тутырып ач-** [tutırıp aç-] (*ğözünü*) fal taşı gibi açmak; **тутырып кара-** [tutırıp kara-] açık göz ile bakmak

туу [tuu] doğma

туф [tuf] sünger taşı

туфан [tufan] tufan

туфли [tufli] iskarpin

туфрак [tufrak] toprak; **туфрак асты** [tufrak astı] toprak altı; **туфрак белгече** [tufrak bêlgêçê] toprak uzmanı; **туфрак белеме (гыйлеме)** [tufrak bêlêmê (gıylêmê)] toprak bilgisi; **туфрак йомшарткыч** [tufrak yomşartkıç] toprak yumuşatıcı âlet ◇ **туфрак тарту** [tufrak tartu] toprak çekmek; ölmek için gelmek

туфракса [tufraksa] toprak dam

туш I [tuş] 1. buz üstünde donmuş yeni buz tabakası; 2. buz üstüne çıkmış su

туш II [tuş] gövde

туш III [tuş] tuş

тушь [tuş'] çini mürekkebi; **тушь каләме** [tuş' kalemê] çini mürekkebi kalemi

тушьла- [tuş'la-] karaya boyamak

туым [tuım] doğum; **туым суы (сыекчасы)** [tuım sui (sıyıkçası)] doğumda çıkan son suyu

туя I [tuya] mazı çalısı

туя II [tuya] doyuncaya kadar

туяр-туймас [tuyar-tuymas] doyar doymaz

туң [tung] don, buzlanma; **туң май** [tung may] çerviş; **туң җир** [tung cir] don yer; **туңга сөрү** [tungga sörü] nadasa sürmek ◇ **туң агач** [tung agaç] nadan; **туң аяк (тәпи)** [tung ayak (tepi)] davetsiz misafir; **туң баш (бүкән, тумран)** [tung baş (büken, tumran)] aptal, ahmak, anlayışsız; **туң йөрәк (тимер)** [tung yörek (timêr)] hissiz, soğuk kalpli; **туң колак** [tung kolak] sağırlık taslama; **туң күчән** [tung küçen] cahil, hissiz, duygusuz

туңгак, туңгалак [tunggak, tunggalak] donmuş kar (çamur)

туңдыр- [tungdır-] dondurmak; **туңдыра төш-** [tungdıra töş-] birkaç dondurmak

туңкай- [tungkay-] domalmak

туңкайт- [tungkayt-] domaltmak

туңлык [tunglık] 1. donluk; 2. donukluk

туңу [tungu] donma; **туңу ноктасы** [tungu noktası] suyun donma derecesi

туң- [tung-] donmak, buz tutmak; **туңа төш-** [tunga töş-] birkaç donmak

тфү [tfü] fu (*tükürme ünlemi*)

тыгыз [tıgız] tıkız, dolu ◇ **тыгыз тоту** [tıgız totu] sıkıştırmak; **тыгызга килү** [tıgızga kilü] aceleye gelmek

тыгызла- [tıgızla-] 1. sıkmak, bastırmak, tıkızlamak; 2. acele ettirmek; **тыгызлап керт-** [tıgızlap kêrt-] zorla sokmak; **тыгызлап чыгар-** [tıgızlap çıgar-] sıkarak çıkarmak, yerini almak

тыгызлан- [tıgızlan-] 1. tıkız olmak; 2. acele etmek

тыгызлаткыч [tıgızlatkıç] sıkıştırıcı

тыгызлык [tıgızlık] tıkızlık

тыгылдыр- [tıgıldır-] tıkmak; el sokturmak, müdahale ettirmek; yol, nehir, boğaz *vb.* tıkamak

тыгылу [tıgılu] tıkılma; el sokma

тыгыл- [tıgıl-] 1. tıkılmak; 2. el sokmak; 3. müdahale etmek; 4.

yol, nehir boğaz *vb.* tıkılmak

тыгын- [tıgın-] çok yemek, tıkınmak

тый- [tıy-] men etmek

тык- [tık] tıkmak, sokmak

тыкшыну [tıkşınu] karışma

тыкшын- [tıkşın-] her yere ve söze girmeğe çalışmak, sokulmak, karışmak; el sokmak

тыкылда- [tıkılda-] tık tık etmek

тыкылдат-, тыкырда- [tıkıldatırga, tıkırdarga] tık tık ettirmek, tıkırdamak

тыкырдат- [tıkırdatırga] tıkırdatmak

тыл [tıyl] arka; cephe gerisi ◇ **тыл күсесе** [tıyl küsêsê] cephe gerisinde kendisine iş uydurup savaştan kaytaran kimse

тылакый [tılakıy] her yere ve söze girmeğe, sokulmağa, karışmağa düşkün kimse

тылмач [tılmaç] dilmaç, tercüman

тылмачла- [tılmaçla-] sözden söze tercüme etmek

тылмачлык: тылмачлык ит- [tılmaçlık: tılmaçlık it-] 1. tercümanlık, tercümanlık etmek; 2. gereksizce anlatmağa çalışmak

тылсым [tılsım] tılsım

тылсымла- [tılsımla-] tılsımlamak

тылсымлы [tılsımlı] tılsımlı

тылсымчы [tılsımçı] tılsımcı

тымызык [tımızık] 1. rüzgârsız (*hava*); 2. yavaş akan akarsu ◇ **тымызык күлне корт басар** [tımızık külnê kort basar] yere bakan yürek yakan

тымык [tımık] rüzgârsız hava

тын I [tın] dinç, sakin

тын II [tın] nefes; **тын юллары** [tın yulları] nefes yolları; **тын алу** [tın alu] nefes almak, dinlenmek; **тын ал-** [tın al-] nefes almak, soluğu almak; **тын бет-** [tın bêt-] nefessiz kalmak; **тын кап- (кыс-, кысыл-)** [tın kap- (kıs-, kısıl-)] süratli yürüyüşten nefesi kapanmak (kısılmak); **тын бетү** [tın bêtü] nefes darlığı, ihtinak; **тынны куыр-** [tınnı kuır-] nefesi kavurmak; **тын алгысыз (куыргыч)** [tın algısız (kuırgıç)] çok gergin; **тын алдыру** [tın aldıru] dinlendirmek; **тын алмастан** [tın almastan] dinlenmeden; **тын(нарын) да алмыйча** [tın(narın) da almıyça] soluk olmadan; **тын да чыкмый; тыннарын да чыгармыйлар** [tın da çıkmıy; tınnarın da çıgarmıylar] sessizce hareket etme; **тынны арттан алу** [tınnı arttan alu] korkudan ses çıkarmamak

тын- [tın-] dinmek

тына [tına] defa, kere

тыналыш [tınalış] 1. solu; 2. dem (*alma*)

тынгы, тынгылык [tıngı, tıngılık] 1. sessizlik; 2. dinlenme vakti

тынгысыз [tıngısız] endişeli, rahatsız (*kimse*)

тынгысызла- [tıngısızla-] rahatsız etmek, endişelemek

тынгысызлан- [tıngısızlan-] endişeli olmak, endişelenmek

тынгысызлык [tıngısızlık] telâş, endişe, heyecan

тындыр- [tındır-] dindirmek, yatıştırmak

тынлы: тынлы оркестр [tınlı: tınlı orkêstr] nefesli sazlar orkestrası

тынлык [tınlık] sessizlik; sakinlik

тынмастан [tınmastan] dinlenmeden; ara vermeden

тынсыз [tınsız] sessizce, gürültüsüzce ◇ **тынсыз ит-** [tınsız it-] hayran bırakmak; **тынсыз кал-(бул-)** [tınsız kal- (bul-)] hayranlıktan nefessiz olmak

тынчу [tınçu] boğucu, bunaltıcı

тынчулык [tınçulık] boğucu hava (sıcaklık)

тынчы- [tınçı-] bozulmak

тыныч [tınıç] dinç, rahat ◇ **тыныч бул(ыгыз)** [tınıç bul(ıgız)] rahat ol, telâşlanma!; **тыныч йокы** [tınıç yokı] iyi geceler; **тыныч карый алмый** [tınıç karıy almıy] tarafsız olamaz; **тыныч күңел белән** [tınıç küngel bêlen] rahat gönül ile

тынычлан- [tınıçlan-] dinlenmek, rahat etmek; susmak

тынычландыр- [tınıçlandır-] dinlendirmek; yatıştırmak

тынычландыргыч [tınıçlandırgıç] dinlendirici (*mes. çare, ilâç*)

тынычлап [tınıçlap] dinlenerek

тынычлык [tınıçlık] 1. sükünet; 2. barış; **тынычлык сөюче** [tınıçlık söyüçê] barışsever

тынычсыз [tınıçsız] telaşlı, heyecanlı

тынычсызла- [tınıçsızla-] rahatsız etmek

тынычсызлан- [tınıçsızlan-] heyecanlanmak

тынычсызланучан [tınıçsızlanuçan] heyecanlanmaya meyilli

тынычсызлык [tınıçsızlık] rahatsızlık

тыныш [tınış] durmak, nefes, dinlenme; **тыныш билгеләре** [tınış bilgêlerê] noktalama işaretleri

тыныш- [tınış-] sakinleşmek, rahata erişmek, durgunlaşmak

тып [tıp] tap (*ünlemi*); **тып итеп** [tıp itêp] tap etip

тып-тып [tıp-tıp] tıp tıp (*ünlemi*)

тыпырдавык [tıpırdavık] 1. ayakları ile tap sesi çıkaran (*kimse*); 2. heyecanlı, telâşlı; 3. halk oyununda bir figür

тыпырдан- [tıpırdan-] bulunduğu yerde ayaklar ile ses çıkarmak, zıplamak

тыпырдат- [tıpırdat-] tıpırdatmak, ayak üstünde zıplamak

тыпыр-тыпыр [tıpır-tıpır] tıpır tıpır

тыпырчын- [tıpırçın-] ayak diremek, direnmek

тырай: тырай тибү [tıray: tıray tibü] boş gezmek

тыракла- [tırakla-] tek ayak üstünde seke seke gitmek

тырангы [tırangı] ılgın ağacı

тыркылда- [tırkılda-] tek ayak ile seke seke yürümek

тырма [tırma] 1. tırmık; 2. tırmık ile işleme zaman; **тырма тырмала-** [tırma tırmala-] tırmık ile işlemek

тырмавыч [tırmavıç] tırmık

тырмавычлы [tırmavıçlı] tırmığı

olan

тырмала- [tırmala-] tırmıklamak

тырмалау [tırmalau] tırmıklama

тырман- [tırman-] 1. tırmıklamak; 2. tırmanmak

тырмачы [tırmaçı] tarla tırmıkçısı

тырмаш- [tırmaş-] 1. tırmanmak; 2. çok çalışmak

тырна- [tırna-] tırmalamak, tırnaklamak; **тырнап ал-** [tırnap al-] tırnaklayıp almak; **тырнап бетер-** [tırnap bêtêr-] tırnak izi bırakmak

тырнак [tırmak] tırnak; **тырнак гөле** [tırnak gölê] peygamber tırnağı çiçeği; **тырнак тояклылар** [tırnak toyaklılar] tırnak toynaklılar; **тырнак эзе** [tırnak êzê] tırnak izi ◇ **тырнак астына (тырнагына) элэгү** [tırnak astına (tırnagına) êlegü] pençesine düşmek; **тырнак астыннан кер эзлэү** [tırnak astınnan kêr êzleü] bir kimsenin ayıbını bulmaya çalışmak; **тырнак батыру** [tırnak batıru] tırnak batırmak, almağa kastetmek; **тырнак белэн дэ чиерттермэү** [tırnak bêlen de çiyêrttêrmeü] tırnağını bile dokundurmamak; **тырнак күрсэтү** [tırnak kürsetü] diş göstermek, direnmek; **тырнак очы кадэр дэ** [tırnak oçı kader de] tırnak ucu kadar

тырнаклы [tırnaklı] tırnaklı

тырнан- [tırnan-] kendi kendine kaşınmak

тырнаш- [tırnaş-] çok tırmalamak, tırnaklamaya düşkün olmak

тырпы [tırpı] dik, sivri

тырпай- [tırpay-] kabarmak; karıştırılmak

тырпайт- [tırpayt-] dik (sivri) durdurmak

тырпылда- [tırpılda-] sabırsızlıkla tepinmek

тыр-пыр: тыр-пыр кил- (ит-) [tır-pır: tır-pır kil- (it-)] zırt pırt gelmek

тырр [tırr] at durdurmak ünlemi, çüş

тыртай- [tırtay-] dönek olmak; hindi gibi kabarmak

тырт-тырт [tırt-tırt] kısa adımlarla çabuk yürüme hâli

тыр-тыр: тыр-тыр йөгер- [tır-tır: tır-tır yögör-] zırt pırt yürümek; **тыр-тыр ит-** [tır-tır it-] yerinde duramamak

тырык-тырык [tırık-tırık] kısa adımlarla devamlı yürüme hâlı

тырылдавык [tırıldavık] motosiklet *vb.*

тырылда- [tırılda-] motosiklet sesi çıkarmak

тырылдат- [tırıldat-] motosikleti çakıştırmak

тырым-тырагай [tırım-tıragay] her tarafa, o yana bu yana; **тырым-тырагай бул- (кил-)** [tırım-tıragay bul- (kil-)] darmadağın olmak

тырыс [tırıs] kayın kabuğundan yapılma bardak, küçük kova

тырыш [tırış] özenli, çalışkan, gayretli

тырыш- [tırış-] çok çalışmak, özenmek

тырышлык [tırışlık] çalışkanlık

тырыштыр- [tırıştır-] çalışarak bulmak

тырыш-тырмаш- [tırış-tırmaş-] bütün gücüyle çalışmak

тырышып-тырмашып [tırışıp-tırmaşıp] özenip bezenerek

тычкан [tıçkan] sıçan; **тычкан борчагы** [tıçkan borçagı] sıçan burçağı; **тычкан койрык** [tıçkan koyrık] sıçan kuyruğu; **тычкан тарысы** [tıçkan tarısı] sıçan darısı; **тычкан уты** [tıçkan utı] fosforlı ağaç ◇ **тычкан ашарлык та** [tıçkan aşarlık ta] azacık bile yok; **тычкан башын ярырлык** [tıçkan başın yarırlık] (*kiler, mutfak vb.de*) bomboş

тыш I [tış] dış; **тышка чык-** [tışka çık-] 1. dışarı çıkmak; 2. tuvalete gitmek ◇ **тыштан ал да гөл, калганын үзең бел** [tıştan al da göl, kalganın üzêng bêl] dışarıdan al gül, kalanını kendin bil; **тышы ефәк, эче - кибәк** [tışı yêfek, êçê - kibek] dışı ipek, içi kepek

тыш II [tış] hariç, fazla; **класстан тыш** [klasstan tış] sınıftan hariç; **планнан тыш** [plannan tış] plândan hariç, fazla

тышау [tışav] köstek

тышаула- [tışaula-] kösteklemek

тышаулы [tışaulı] köstekli

тышкары [tışkarı] dışarı

тышкы [tışkı] dışarıdaki; **тышкы күренеш** [tışkı kürênêş] dış görünüş; **тышкы яктан** [tışkı yaktan] dış taraftan (bakımdan)

тышла- [tışla-] dışarıdan örtü ile örtmek, kaplamak, dışlamak

тышлау [tışlav] dışarıdan örtme, kaplama, dışlama

тышлык [tışlık] dışarıdan örtmek için kullanılan malzeme, dışlık

тышта [tışta] dışta

тыштан [tıştan] dıştan, dışardan; **тыштан карауга (карашка)** [tıştan karavga (karaşka)] dış bakımdan, dıştan bakıldığında

тышча [tışça] dış kabuk, kaplayıcı

тыю [tıyu] men etme, engelleme, mani olunma

тыюлык [tıyulık] engebelik, set, bent

тыңкыш [tıngkış] hım hım konuşan, burnundan konuşan

тыңкышлан- [tıngkışlan-] hım hım etmek, burundan söylemek

тыңкышлык [tıngkışlık] burnundan konuşma hâli

тыңламас [tınglamas] söz dinlemez

тыңлан- [tınglan-] dinlenmek, kulak kabartmak

тыңла- [tıngla-] dinlemek

тыңлау [tınglau] dinleme

тыңлаусыз [tınglausız] söz ve öğüt dinlemez (*çocuk vb.*)

тыңлаучан [tınglauçan] söze uyan (*kimse*)

тыңлаучанлык [tınglauçanlık] söze uyan olma hâlı

тыңлаучы [tınglauçı] dinleyici talebe

тюк [tyük] balya

тюкла- [tyükla-] yük dengi yapmak

тюлень [tyülen'] fok balığı

тюль [tyül'] tül

тюркология [tyürkologiye] tür-

koloji

тягач [tyagaç] (*araba*) çekici, traktör

тә [te] da /de, dahi

тәбе [tebê] kapan, sıçan kapanı

тәбикмәк [tebikmek] tava ekmeği, tepsi ekmeği

тәбрик [tebrik] tebrik; **тәбрик ит-** [tebrik it-] tebrik etmek

тәбриклә- [tebrikle-] tebriklemek

тәбә [tebe] sahanda yumurta

тәбәлдерек [tebeldêrêk] pedal

тәбәнәк [tebenek] 1. basık, düşük, kısa; 2. tıknaz (*kimse*)

тәбәнәкләнә- [tebeneklen-] basık olmak, kısa olmak

тәбәр [teber] bir cins kokulu bitki

тәвә кошы [teve koşı] deve kuşu

тәвәккәл [tevekkel] tevekkül ◇ **тәвәккәл таш ярыр** [tevekkel taş yarır] tevekkül (*kimse*) taşı da yarar

тәвәккәллек [tevekkellêk] tevekküllük

тәвәккәллә- [tevekkelle-] müteveklkil olmak

тәгаен [tegayên] tayin

тәгаенлек [tegayênlêk] tayinlik

тәгаенлә- [tegayênle-] tainlemek, tayin etmek

тәгам [tegam] taam, yemek, aş

тәгъбир [tegbir] tabir; **тәгъбир ит-** [tegbir it-] tabir etmek

тәгъбирләргә [tegbirlerge] tabir etmek

тәгълимат [teglimat] nazariye, teori

тәгәрмәч [tegermeç] teker, tekerlek; **тәгәрмәч бүкәне** [tegermeç bükenê] teker mili ◇ **тәгәрмәчкә таяк тыгу** [tegermeçke tayak tıgu] tekerine takoz (taş) koymak

тәгәрмәчле [tegermeçlê] tekerli

тәгәрәгеч [tegeregêç] merdane

тәгәрәй: тәгәрәй үләне [tegerey: tegerey ülenê] şeytan arabası otu

тәгәрә- [tegere-] tekerlenmek, yuvarlanmak; **тәгәрәп кит-** [tegerep kit-] tekerlenip gitmek; **тәгәрәп чык-** [tegerep çık-] yuvarlana yuvarlana çıkmak; **тәгәрәп ят-** [tegerep yat-] yuvarlanıp yatmak ◇ **тәгәрәгәнче ашау** [tegeregençê aşau] patlayıncaya kadar yemek

тәгәрәт- [tegeret-] 1. tekerletmek; 2. yıkmak; **тәгәрәтеп кертә-** [tegeretêp kêrt-] yuvarlata yuvarlata girdirmek; **тәгәрәтеп китер-** [tegeretêp kitêr-] yuvarlata yuvarlata getirmek; **тәгәрәтеп чыгар-** [tegeretêp çıgar-] yuvarlata yuvarlata çıkarmak

тәдбир [tedbir] tedbir

тәк [tek] 1. tek, öyle; 2. işsiz

тәкать [tekat'] takat ◇ **тәкать ит- (китер-, тот-)** [tekat' it- (kiter-, tot-)] takat getirmek; **тәкать коры-** [tekat' korı-] takati tükenmek (kurumak); **тәкатьне корыт-** [tekat'nê korıt-] takatini kurutmak (tüketmek)

тәкатьсез [tekat' sêz] takatsiz; **тәкатьсез бул** [tekat'sêz bul-] takatsiz olmak

тәкатьсезлән- [tekat'sêzlen-] takatsizlenmek

тәкелдә- [tekêlde-] 1. öyle öyle demek, tasdik etmek; 2. çok konuşmak

тәклиф [teklif] teklif

тәкрар [tekrar] tekrar

тәкрарла- [tekrarla-] tekrarlamak

тәкъва [tekva] takvalı

тәкъвалык [tekvalık] takvalılık, takva

тәкъдим [tekdim] takdim; **тәкъдим ит-** [tekdım it-] takdim etmek; **тәкъдим яса-** [tekdim yasa-] evlenmeye teklif etmek

тәкъдир [tekdir] takdir; **тәкъдир ит-** [tekdir it-] takdir etmek

тәкъдирдә [tekdirde] takdirde

тәкә [teke] teke; **тәкә мөгезе** [teke mögêzê] 1. keçi boynuzu (*bitki*); 2. keçi boynuyuzuna benzer; **тәкә чана** [teke çana] küçük kızak

тәкәббер [tetebbêr] tekebbür

тәкәбберлек [tekebbêrlêk] tekebbürlük

тәкәбберлән- [tekebbêrlen-] kibirlenmek

тәкәллеф [tekellêf] tekellüf

тәкәллефле [tekellêflê] tekellüflü

тәкәллефлән- [tekellêflen-] tekellüflenmek

тәкәллефсез [tekellêfsêz] tekellüfsüz

тәкәллефсезлек [tekellêfsêzlêk] tekellüfsüzlük

тәкәрлек [tekerlêk] 1. tavuscuk kuşu; 2. çilli (*kimse*)

тәлгәш [telgeş] salkım

тәлгәшләп, тәлгәш-тәлгәш [telgeşlep, telgeş-telgeş] salkımı ile, salkım olarak, salkım salkım

тәлинкә [telinke] tabak, çanak ◇ **тәлинкә тоту (ялау)** [telinke totu (yalau)] çanak tutmak (yalamak); **тәлинкә тотучы** [telinke totuçı] çanak tutucu, dalkavuk; **тәлинкә ялаучы** [telinke yalauçı] çanak yalayıcı, yaltak

тәлинкәле [telinkelê] tabaklı, çanaklı

тәлләтәвеч [telletevêç] çulluk

тәләкә [teleke] 1. kısa kesilmiş dal, sert değnek; 2. çelik çomak oyununda kısa değnek; 3. ağaçtan yapılmış halat bağlama yeri ◇ **тәләкә кыздыру** [teleke kızdıru] 1. dal parçası ile sürterek ateş yakmak; 2. gereksiz iş ile meşgul olmak; **тәләкә таягы** [teleke tayagı] ateş yakmak için kullanılan değnek

тәм [tem] lezzet, tat; **тәм бир- (керт-)** [tem bir- (kêrt-)] lezzet vermek; **тәм кер-** [tem kêr-] 1. lezzet girmek; 2. bozulmak ◇ **тәм тап-** [tem tap-] lezzet bulmak; **тәм(ен) тат-** [tem(en) tat-] tadına bakmak; **тәме кит-** [temê kit-] lezzeti gitmek; **тәмен белеп** [temên bêlêp] lezzetini bilerek (duya duya); **тәмен җибәр- (китәр-)** [temên ciber- (kiter-)] tadını kaçırmak

тәмам [temam] tamam; **тәмам бул-** [temam bul-] tamam olmak; **тәмам ит-** [temam it-] tamam etmek

тәмамлан- [temamlan-] tamamlanmak

тәмамланмаган [temamlanmagan] tamamlanmamış; **тәмамланмаган үткән заман** [temamlanmagan ütken zaman] *gr.* tamamlanmamış geçmiş zaman

тәмамланыш [temamlanış] tamamlanış

тәмамла- [temamla-] tamamlamak

тәмамлык [temamlık] *gr.* cümlede nesne; **тәмамлык җөмлә** [temamlık cömle] nesne cümlesi

тәмгы [temgı] aç gözlülük, aşırı arzu ◇ **тәмгы сузу** [temgı suzu] aç gözlülük yapmak

тәмле [temlê] tatlı, lezzetli ◇ **тәмле нәрсә күп булмый** [temlê nerse küp bulmıy] lezzetli şeyler çok olmaz; **тәмле тамак** [temlê tamak] ağzını tadını bilen; **тәмле телле** [temlê têllê] tatlı dilli

тәмле-татлы [temlê-tatlı] lezzetli tatlı

тәмле-томлы [temlê-tomlı] lezzetlendirici, tatlı

тәмләндер- [temlendêr-] lezzetlendirmek

тәмләп [temlep] lezzet duya duya

тәмлә- [temle-] tadına bakmak

тәмләткеч [temletkêç] lezzetlendirici

тәмсез [temsêz] lezzetsiz, tatsız ◇ **тәмсез телле** [temsêz têllê] acı dilli

тәмсезлек [temsêzlêk] lezzetsizlik

тәмсезлән- [temsêzlen-] lezzetsizlenmek

тәмсезләнеш- [temsêzlenêş-] karşılıklı ağız kavgası etmek

тәмсезлә- [temsêzle-] lezzetsizlemek

тәм-том [tem-tom] lezzet ve tat veren nesneler

тәмуг [temug] tamu, cehennem ◇ **тәмуг газабы** [temug gazabı] cehennem azabı; **тәмуг кисәве (чукмары)** [temug kisevê (çukmarı)] cehennem sopası, gürzü; **тәмуг уты** [temug utı] cehennem ateşi; **тәмуг утыны** [temug utını] cehennem odunu, günahkâr

тәмәке [temekê] tütün, sigara *vb.*; **тәмәке гөл(е)** [temekê göl(ê)] yaprağı tütün gibi olan bir cins ev çiçeği; **тәмәке кабызу** [temekê kabızu] sigara yakmak; **тәмәке кәгазе** [temekê kegazê] siğara kâğıdı; **тәмәке савыты** [temekê savıtı] sigara kabı, tabaka, tütün tabakası; **тәмәке тарт-** [temekê tart-] sigara içmek; **тәмәке төпчеге** [temekê töpçêgê] izmarit; **тәмәке янчыгы** [temekê yançıgı] tütün kesesi

тәмәкече [temekêçê] sigara tiryakisi

тән [ten] ten ◇ **тән кун-** [ten kun-] etlenip butlanmak; **тән сат-** [ten sat-] fahişelik (*orospuluk*) yapmak

тәнбиһ [tenbih] tembih

тәнкисәр [tenkiser] yapragı keskin bir cins bitki

тәнкыйть [tenkıyt'] tenkit; **тәнкыйть ит-** [tenkıyt' it-] tenkit etmek, eleştirmek; **тәнкыйть күр-**

зеннән [tenkıyt' küzênnen] tenkit gözünden (gözü ile) ◇ **тәнкыйтьтән түбән** [tenkıyt'ten tüben] tenkitten aşağı

тәнкыйтьлә- [tenkıyt'le-] tenkit etmek

тәнкыйтьче [tenkıy'tçê] tenkitçi, eleştirici

тәнкыйтьчел [tenkıyt'çêl] tenkide düşkün

тәнчек [tençêk] ak yuvar veya al yuvar

тәнәфес [tenefês] teneffüs

тәпи [tepi] hayvan ve çocuk ayağı; **тәпи бас-** [tepi bas-] adım atmak; **тәпи йөре-** [tepi yörê-] yürümeye başlamak; **тәпи кит-** [tepi kit-] (*çocuk vb.*) bir kaç adım atmak, yürümeğe başlamak

тәпилә [tepile-] çocuk yürümek, yaya yürümek

тәпи-тәпи [tepi-tepi] yayan; **тәпи-тәпи йөре-** [tepi-tepi yörê-] (*çocuk*) yürümeğe başlamak

тәпичә [tepiçe] 1. küçük ayak; 2. yaz mevsiminde kuru ve yere yapışan ot

тәпке [tepkê] küçük çapa

тәпкелә- [tepkêle-] (*küçük capa ile*) çapalamak

тәп-тәп [tep-tep] 1. tıp tıp yürüme hâli; 2. çapalama hâli; **тәптәп ит-** [tep- tep it-] 1. yürümek; 2. çapalamak

тәпәлә- [tepele-] tepelemek

тәпәләш- [tepeleş-] tepeleşmek

тәпән [tepen] ağaçtan arı kovanı gibi yapılan ve içine bal, yağ koymağa yarayan fıçı; **тәпән башы** [tepen başı] fıçıdan içki veren kimse

тәпәрлә- [teperle-] buruşturmak

тәпәч [tepeç] 1. harmanda başak dövmek için kullanılan kısa sopa; 2. kısa sopa, cop

тәпәчлә- [tepeçle-] sopa ile vurmak

тәрбия [terbiye] terbiye; **тәрбия бир- (ит-)** [terbiye bir- (it-)] terbiye vermek (etmek); **тәрбия күрмәгән** [terbiye kürmegen] terbiye görmemiş

тәрбияви [terbiyevi] terbiyevî

тәрбияле [terbiyelê] terbiyeli

тәрбиялелек [terbiyelêlêk] terbiyelilik

тәрбиялә [terbiyele] terbiyelemek

тәрбиялән- [terbiyelen-] terbiyelenmek

тәрбияләнүче [terbiyelenüçê] terbiyelenici

тәрбиясез [terbiyesêz] terbiyesiz

тәрбиясезлек [terbiyesêzlêk] terbiyesizlik

тәрбияче [terbiyeçê] terbiyeci

тәре [terê] 1. haç; 2. ikon; **тәре походы** [terê pohodı] haçlı seferi ◇ **тәре баганасы** [terê baganası] haç konmağa yarayan sütun; **тәре табагачы** [terê tabagaçı] haç taşımak için kullanılan sopa

тәртип [tertip] tertip; **тәртип белән** [tertip bêlen] tertip ile; **тәртип бозучы** [tertip bozuçı] tertip bozucu; **тәртип саны** [tertip sanı] tertip sayısı, derecelerne sayısı; **тәртип сакла-** [tertip sakla-] emniyeti korumak; **тәртип ур**

наштыр- [tertip urnaştır-] emniyeti korumak; **тәртипкә кил- (кер-)** [tertipke kil- (kêr-)] tertibe gelmek (girmek); **тәртипкә китер- (сал-, керт-)** [tertipke kitêr- (sal-, kêrt-)] tertibe koymak (sokmak)

тәртипле [tertiplê] tertipli

тәртиплелек [tertiplêlêk] tertiplilik

тәртиплә- [tertiple-] tertiplemek

тәртипсез [tertipsêz] tertipsiz

тәртипсезлек [tertipsêzlêk] tertipsizlik

тәртипсезлән- [tertipsêzlen-] tertipsizlenmek

тәртә [terte] araba oku; **тәртә бавы** [terte bavı] araba oku bağı ◇ **тәртәгә тибү** [tertege tibü] protesto etmek, işi bozmak, düzeni bozmak; **тәртәдән чыгу** [terteden çıgu] düzenden çıkmak; **тәртәне бору** [tertenê boru] istikamet değiştirmek; **тәртәне сындыру** [tertenê sındıru] kızmak, hırslanmak; **тәртәсе зиректән кыска** [tertesê zirêkten kıska] çabuk öfkelenen (*kimse*)

тәрәзә [tereze] pencere; **тәрәзә гөмбәзе** [tereze gömbezê] pencere kemeri; **тәрәзә капкачы** [tereze kapkaçı] pencere kapağı; **тәрәзә кысасы** [tereze kısası] çerçeve; **тәрәзә пәрдәсе** [tereze perdesê] pencere perdesi; **тәрәзә төбе** [tereze töbê] pencere kenarı; **тәрәзә яңагы** [tereze yangagı] pencerenin iki dik yanından her biri, söke

тәрәккый [terekkıy] terakki; **тәрәккый ит-** [terekkıy it-] tepakki etmek

тәрәккыйче [terekkıyçê] terakki taraftarı

тәрәнҗе [terencê] turunç

тәрәт [teret] taharet , tuvalet

тәрәч [tereç] morina

тәрәш [tereş] didiklenmiş kendir elyafı; **тәрәш тарагы** [tereş taragı] keten tarağı

тәрәшле [tereşlê] taranmış yün ve onun takıldığı sopa; **тәрәшле каба** [tereşlê kaba] taranmış yün kabası; **тәрәшле сүс** [tereşle süs] taranmış lif

тәрәшлә- [tereşle-] yün *vb.* taramak, temizlemek

тәрҗемә [tercême] tercüme; **тәрҗемә ит-** [tercême it-] tercüme etmek

тәрҗеманә: тәрҗеманә хәл [tercêmeyi: tercêmeyi hel] tercüm-i hâl

тәрҗемәче [tercêmeçê] tercüman, mütercim

тәсбих [tesbih] tespih; **тәсбих тарт-** [tesbih tart-] tespih çekmek

тәте [tetê] tetik

тәте- [tetê-] kısmet olmak

тәтелдек, тәтелдәвек [tetêldêk, tetêldevêk] çabuk ve çok konuşan (*kimse*)

тәтелдә- [tetêlde-] çabuk çabuk ve çok konuşmak

тәти [teti] 1. çiçek gibi güzel nesne, oyuncak; 2. güzel; **тәти кул** [teti kul] sağ kol ve el; **тәти көпшә** [teti köpşe] güzel ve kovuklı bir cins bitki

тәтилән- [tetilen-] 1. güzelleşmek; 2. kendine güzel göstermek

тәтә(й) [tete(y)] 1. güzel abla; 2. fahişe ◇ **тәтәйләр йорты** [teteyler yortı] genelev

тәфкелдә- [tefkêlde-] fino köpeği gibi ürmek, ses çıkarmak

тәфсил [tefsil] tafsil

тәфсилле [tefsillê] tafsilli, tafsilâtlı

тәфсилләп [tefsillep] tafsilleyerek

тәфсир [tefsir] tefsir

тәфтиш [teftiş] teftiş

тәхет [tehêt] taht; **тәхеткә утырт-** [tehêtke utırt-] tahta çıkarmak; **тәхеттән төшер-** [tehêtten töşêr-] tahttan indirmek

тәшвиш [teşvış] teşviş ◇ **тәшвишкә сал- (төшер-)** [teşvişke sal- (töşer-)] teşvişke salmak (tüşürmek)

тәшвишле [teşvişlê] teşvişli

тәшвишлән- [teşvişlen-] teşvişe düşmek

тәшкил [teşkil] teşkil; **тәшкил ит-** [teşkil it-] teşkil etmek

тәэмин [te'min] temin; **тәэмин ит-** [te'min it-] temin etmek

тәэминат [te'minat] teminat, bulma

тәэминатчы [te'minatcı] teminatcı

тәэсир [te'sir] tesir; **тәэсир ит-** [te'sir it-] tesir etmek; **тәэсир калдыр-** [te'sir kaldır-] tesir bırakmak

тәэсирле [te'sirlê] tesirli

тәэсирлән- [te'sirlen-] tesirlenmek, tesir almak

тәэсирләнүчән [te'sirlenüçen] tesirlenmeye düşkün, duygulu

тәэсирләнүчәнлек [te'sirlenüçenlêk] tesirlenmeye düşkün olma

тәэссорат [teêssorat] te'sirat, tesirler

тәү [teü] ilk

тәүбә [teübe] tövbe; **тәүбә ит-, тәүбәгә кил-** [teübe it-, teübege kil-] tövbe etmek, tövbeye gelmek

тәүге [teügê] ilki, birinci

тәүлек [teülêk] bir gece bir gün; **тәүлек саен** [teülêk saên] her gün ve gece

тәүлекле(к) [teülêklê(k)] yirmi dört saatlik

тәүлеклә́п [teülêklep] yirmi dört saat boyunca

тәүлекләрчә [teülêklerçe] pek çok gün ve gece boyunca

тәүрат [teürat] tevrat

тәүфыйк [teüfik] tevfik, edep ◇ **тәүфыйк ияce** [teüfik iyesi] tevfik sahibi, edep sahibi; **тәүфыйкка кил- (утыр-)** [teüfikka kil- (utır-)] edepli ve hayâlı olmak

тәүфыйклы [teüfikli] edepli ve hayâlı

тәүфыйклылык [teüfiklılık] edeplilik

тәүфыйксыз [teüfiksız] edepsiz, serseri

тәҗ(е) [tec(ê)] at arabasının okundan tekere bağlanan zincir

тәҗел [tecêl] acele

тәҗрибә [tecribe] tecrübe, deneme

тәҗрибәле [tecribelê] tecrübeli

тәҗрибәсез [tecribesêz] tecrübesiz

тәжрибәсезлек [tecribesêzlêk] tecrübesizlik

тәҗрибәче [tecribeçê] tecrübe (deneme) yapan kimse

тәңгәл [tenggel] 1. seviye; 2. denklik

тәңгәле, тәңгәлендә [tenggelê, tenggelênde] dengi, denginde; **тәңгәл кил-** [tenggel kil-] denk gelmek

тәңгәллек [tenggellêk] denklik

тәңкә [tengkê] 1. madenî para, pul; 2. para birimi; **тәңкә канатлылар** [tengke kanatlılar] kelebekgiller; **тәңкә салыш** [tengke salış] (*oyunda*) para koyma; **тәңкә тирелеләр** [tengke tirêlêler] pul derililer; **тәңкә чуар** [tengke cuvar] benekli at; **тәңкә яфрак** [tengke yafrak] pul yaprak

тәңкәле [tengkelê] pullu

тәңре [tenrê] tanrı

тәһарәт [teharet] 1. teharet; 2. abdest; **тәһарәт ал-** [teharet al-] abdest almak; **тәһарәт сын-** [teharet sın-] abdesti bozulmak

төбендә [töbênde] dibinde, esasında

төбенәчә [töbêneçe] dibine kadar, derinlemecesine

төбет [töbêt] büyük gövdeli çoban köpeği

төбе-тамыры: төбе-тамыры белән [töbê-tamırı: töbe-tamırı bêlen] dibine köküne kadar, kökünden (*mes. kazımak*)

төбә- [töbe-] (*göz, tüfek vb.*) doğrultmak, dikmek; **төбәп кара-** [töbep kara-] göz dikip bakmak; **төбәп кил-** [töbep kil-] mahsus gelmek

төбәк [töbek] diyar, ilçe, yöre

төбәл- [töbel-] 1. yönelmek; 2. göz dikmek

төгәл [tögel] tam doğru

төгәллек [tögellêk] tom doğruluk

төгәллексез [tögellêksêz] tam doğru değil, düzeltilmeğe muhtaç

төгәллә- [tögelle-] 1. tüketmek, tamamlamak; 2. (*ifadeyi*) düzeltmek

төгәлләнгән [tögellengen] tamamlanmış

төгәллән- [tögellen-] tamamlanmak

төгәлсезлек [tögelsêzlêk] 1. yanlış, yanlışlık; 2. gecikme

төел- I [töyêl-] ezilmek

төел- I [töyêl-] düğümlenmek

төелгән [töyêlgen] dövülmüş, un gibi edilmiş

төен [töyên] düğüm

төенлә- [töyênle-] düğümlemek

төенлән- [töyênlen-] düğümlenmek

төенләнеш [töyênlenêş] düğümleniş

төенчек [töyênçêk] bohça

төер [töyör] hamur, yemek *vb.* içinde düğüm halinde kalan tortu, yumru ◇ **төер тел** [töyör têl] zehirli (kinli) kimse

төерле [töyörlê] düğümlü, tortulu, yumrulu

төерлелек [töyörlêlêk] düğümlülük, tortululuk, yumrululuk

төертамыр [töyörtamır] kökünde yumrular olan bir cins bitki

төерчек [töyörçêk] düğümcük, yumrucuk, tortucuk

төерчекле [töyörçêklê] düğüm-

cüklü, tortucuklu, yumrucuklu

төз [töz] düz; **төз гәүдәле** [töz geüdelê] doğru gövdeli; **төз лапас** [töz lapas] ahır

төзе- [tözê-] kurmak, inşa etmek, yapmak

төзек [tözêk] düzgün, düzenli

төзеклек [tözêklêk] düzenlilik, düzgünlük

төзекләнә- [tözêklenə-] düzgün olmak

төзекләндер- [tözêklendêr-] düzenlendirmek, düzgünleştirmek

төзел- [tözêl-] kurulmak, yapılmak, inşa edilmek

төзелеш [tözêlêş] inşaat

төзелмә [tözêlme] yapı

төзлек [tözlêk] doğruluk

төзлә- [tözlə-] düzlemek, doğru etmek

төзә- [tözə-] nişan almak

төзәй- [tözəy-] doğrulmak

төзәйт- [tözəyt-] doğrultmak, düzgün yapmak

төзәл- [tözəl-] 1. düzelmek; 2. iyi olmak

төзәлмәс [tözəlmes] (*yara vb.*) iyileşmez

төзәлмәслек [tözəlmeslêk] (*yara vb.*) iyileşmezlik

төзәлт- [tözəlt-] düzeltmek

төзәт- [tözət-] doğrultmak, düzgünleştirmek, düzeltmek

төзәтелгән [tözətêlgən] düzeltilmiş

төзәтен- [tözətên-] kılık kıyafetini düzeltmek

төзәтмә [tözətme] 1. düzeltme; 2. tashih

төзәтү [tözətü] 1. tamir edilme, onarılma; 2. düzeltilme, tashih edilme

төзәүче [tözəüçê] nişancı

төзү [tözü] 1. inşa etme; yapım; kurma; 2. teşkilât yapma

төзү-монтаж [tözü-montaj] pikay-montaj

төзүче [tözüçê] inşaatçı, teşkilâtçı

төй- [töy-] ufak etmek, dövmek

төйгеч [töygêç-] havan tokmağı

төйгечлә- [töygêçle-] tokmak ile dövmek (un ufak etmek) ◇ **төйгечләп тутырылган** [töygeçlep tutırılgan] tıkış tıkış doldurulmak

төйгән [töygen] dövülmüş, ezilmiş

төймә [töyme] düğme ◇ **төймә борын** [töyme boron] düğme burun; **төймә генә төйми** [töyme gêne töymi] usta, mahir; **төймәдән дөя ясау** [töymeden döye yasau] düğmeden deve yapmak, pireyi deve yapmak

төймәлән- [töymelen-] düğmelenmek

төймәлә- [töymele-] düğmelemek

төйнә- [töyne-] 1. düğüm yapmak; 2. bohçalamak

төйнәгеч [töynegêç] düğümleyici

төйнәл- [töynel-] düğümleştirilmek

төк [tök] tüy, kıl

төкер- [tökêr-] tükürmek ◇ **төкер башына** [tökêr başına] tükür yüzüne, bırak!; **төкереп кара-** [tökêrêp kara-] tükürüp bakmak; **төкереп тә бирми** [tökêrêp te birmi]

kulak ta asmıyor

төкерек [tökêrêk] tükürük; **төкерек савыты** [tökêrêk savıtı] tükürük hokkası; **төкерек үләне** [tökêrêk ülenê] tükürük otu ◇ **төкерек кенә** [tökêrêk kêne] tükürük kadar, pek az; **төкереген (төкерекләрен) йоту** [tökêrêgên (tökêrêklerên) yotu] tükürüğünü yutmak, yemek yemek istemek; **төкерек(ләрен) чәчеп (чәчрәтеп)** [tökêrêk(lerên) çeçêp (çeçretêp)] tükürük saçarak, çok öfkelenerek

төкереклә- [tökêrêkle] tükürüklemek; **төкереклəп бетер-** [tökêrêklep bêtêr-] tükürüğe boğmak

төкерен- [tökêrên-] 1. sağa sola tükürmek; 2. öfkelenip kendi kendine tükürmek

төкереш- [tökêrêş-] karşılıklı tükürmek

төкерт- [tökêrt-] tükürtmek

төкле [töklê] tüylü; **төкле күзлут** [töklê küzlut] bir cins tüylü bitki ◇ **төкле аягың белəн** [tökle ayagıng bêlen] hoş geldiniz

төклетура [töklêtura] ayağı tüylü bir cins uçucu böcek, yabani arı

төксе [töksê] 1. yüzü tüylü; 2. *mec.* asık suratlı

төксел [töksêl] her tarafı tüylü

төкселек [töksêlêk] asık suratlılık

төкселлек [töksêllêk] tüylülük

төкселəн-, төксəр- [töksêlen-, tokser-] asık suratlı olmak; tüylenmek

төкчə [tökçe] tüycük

төкчəлеләр [tökçelêler] tüycüklü bitkiler

төкəн- [töken-] tükenmek

төлке [tölkê] tilki; **төлке гөмбəсе** [tölkê gömbesê] tilki mantarı; **төлке койрык** [tölkê koyrık] tilki kuyruğu bitkisi ◇ **төлке мае сөртү; төлке шулпасын эчү** [tölkê mayı sörtü; tölkê şulpasın êçü] tilki çorbası içmek, aldatmak, kandırmak

төлкелек [tölkêlêk] tilkilik, hilekârlık

төлкелəн- [tölkêlen-] tilkilenmek, hile yapmak, yalan söylemek

төмсə [tömse] kısık ışıklı, sönük

төмəн [tömen] *esk.* tümen; **төмəн төрле** [tömen törlê] çok türlü, on bin

төн [tön] gece, akşam; **төн балыгы** [tön balıgı] gece su üstüne çıkan bir cins balık; **төн(е) буе, төн ката** [tön(e) buyı, tön kata] gece boyunca; **төн гөле** [tön gölê] gecesefası; **төн карчыгасы, төн күгəрчене** [tön karçıgası, tön kügerçênê] keçi sağan kuşu; **төн күбəлəге** [tön kübelegê] pervane; **төн лачыны** [tön laçını] bozdoğan; **төн миләүшəсе** [tön mileuşesê] salep; **төн уздыр- (үткəр-), төнə-** [tön uzdır-(ütker-), töne-] gece geçirmek; **төн уртасы** [tön urtası] gece yarısı; **төн утыр-** [tön utır-] gece oturmak, gece boyunca çalışmak; **төн чык-** [tön çık-] gece geçirmek; **төнгə каршы** [tönge karşı] geceye doğru ◇ **төн кошы (пəрие, ябалагы)** [tön koşı (periyê, yabalagı)] gece kuşu, gece uyumayan

kimse; **төн пәрдәсе астында** [tön perdesê astında] karanlıkta; **төнне көнгә, көнне төнгә ялгап** [tönne könge, könne tönge yalgap] geceyi gündüze katarak; **төннең төн буенча** [tönneng tön buyınça] gece boyunca; **төнбоек** [tönboyok] beyaz nilüfer

төнбоекчалар [tönboyıkçalar] nilüfergiller

төнге [töngê] gecelik, gecedeki; **төнге лампа** [töngê lampa] gece lâmbası, idare

төнен [tönên] gecede

төнлек [tönlêk] gecelik

төнлә [tönle] gece vaktinda; ◇ **төнлә туган** [tönle tugan] gece doğmuş, karanlıkta doğmuş, akılsız

төнлә- [tönle-] (*bir yerde*) yatıya kalmak

төнләтеп, төннәләтеп [tönletêp, tönneletêp] gece vakti, geceleyin

төннәрен [tönnerên] gece vaktinde, geceleri

төнозын [tönozın] gece boyunca

төнтек [töntêk] somurtkan

төнтекләнә- [tönêklen-] somurtmak

төньяк [tönyak] kuzey; **төньяк балкышы** [tönyak balkışı] kuzey parıltısı

төньяк-көнбатыш [tönyak-könbatış] kuzey batı

төньяк-көнчыгыш [tönyak-könçıgış] kuzey doğu

төнә, төнәген [töne, tönegên] bir gün önce,dün

төнә- I [töne-] tünemek

төнә- II [töne-] alkollenmesi için beklenilmek, mayalanmak

төнәт- I [tönet-] tünetmek

төнәт- II [tönet-] mayalatmak, alkollendirmek

төнәтмә [tönetme] eriyik

төп [töp] 1. dip, kütük; 2. esas; **төбе, төбендә** [töbê, töbênde] altında; **төп ашказаны** [töp aşkazanı] esas mide; **төп башы** [töp başı] kesik ağaç dibi; **төп кода** [töp koda] gelin veya damadın kendi babası; **төп нөсхә** [töp nöshe] esas nüsha; **төп юнәлеш** [töp yünelêş] esas yöneliş ◇ **төп башына утырту** [töp başına utırtu] aldatmak; **төп башына утыру** [töp başına utıru] aldanmak; **төп йорт** [töp yort] gelin veya damadın anne babasının evi; **төпкә китү** [töpke kitü] batmak; **төпкә җибәрү** [töpke ciberü] dibe göndermek, batırmak; **төптән юан (чыккан)** [töpten yuan (çıkkan)] bütünüyle şişman

төпке [töpkê] 1. derindeki; 2. koşumdaki esas (*at*)

төпкел [töpkêl] 1. derin yer; 2. merkeze uzak yer

төпле [töplê] *mec.* makul, zeki

төплә- [töple-] 1. diplemek; 2. dip koymak; 3. (*kitab vb.*) ciltlemek

төплелек [töplêlêk] zekilik

төпләм [töplem] bir ciltte bulunan bir kaç kitap, klâsör

төпләнә- [töplen-] 1. diplenmek; 2. yerleşmek

төпсез [töpsêz] 1. dipsiz; 2. te-

melsiz, esassız, ispatlanmamış; **төпсез умарта** [töpsêz umarta] dipsiz arı kovanı, fıçı ◇ **төпсез арбага (чанага, көймәгә, чуманга) утырту** [töpsêz arbaga (çanaga, köymege, çumanga) utırtu] aldatmak; **төпсез арбага (чанага, көймәгә) утыру** [töpsêz (arbaga çanaga, köymege) utıru] aldanmak; **төпсез мичкә** [töpsêz miçke] dipsiz fıçı, masraflı iş

төпсезлек [töpsêzlêk] 1. dipsizlik; 2. esassızlık, temelsizlik

төпсә [töpse] 1. (*kap kasak vb.*) altlık; 2. şiraze

төптә [töpte] asılda, esasında

төптән [töpten] esastan, dipten, derinden

төпче- [töpçê-] bir meselenin dibine kadar inmek, etraflıca araştırmak

төпчен- [töpçên-] araştırmak, incelemek

төпчек [töpçêk] 1. en son çocuk; 2. izmarit; **төпчек яфрак** [töpçêk yafrak] esas yaprak dibinde ortaya çıkan küçük yaprak

төр [tör] tür

төр- [tör-] sarmak, sarmalamak

төрара [törara] türler arası

төрбә [törbe] türbe

төргеч [törgêç] 1. dürücü âlet; 2. taç yaprak

төргәк [törgek] dürüm, paket

төргәк-төргәк [törgek-törgek] dürüm dürüm

төрдәш [tördeş] türdaş, aynı türden

төрдәшлек [tördeşlêk] türdaşlık, aynı türden olma hâli

төрек [törêk] 1. Türk, Türkiye Türkü; Osmanlı; 2. Türk; **төрек хатыны (кызы)** [törek hatını (kızı)] Türk kadını (kızı)

төрекмән [törêkmen] Türkmen; **төрекмән хатыны (кызы)** [törêkmen hatını (kızı)] Türkmen kadını (kızı)

төрекмәнчә [törêkmençe] Türkmençe

төрекчә [törêkçe] Türkçe

төрем [törêm] dürüm

төрен- [törên-] bürünmek, örtünmek

төркем [törkêm] 1. aynı cins nesneler grubu; 2. toplum

төркемле [törkêmlê] toplu

төркемлә- [törkêmle-] gruplaştırmak, tasnif etmek

төркемлән-, төркемләш- [törkêmlen-, törkêmleş-] grup hâline gelmek, tasnif edilmek, toplanmak, toplaşmak

төркемләп, төркемләшеп, төркем-төркем [törkêmlep, törkêmleşep, törkêm-törkêm] grup grup

төркемчелек [törkêmçêlêk] grupçuluk

төркемчә [törkêmçe] alt grup

төрки [törki] 1. Türke âit; 2. eski Tatar türkçesi

төркичә [törkiçe] eski Tatar edebî dili

төрле [törlê] türlü, çeşitli; **төрлеләр** [törlêler] her türlü, çeşit çeşit; **төрле төсле** [törlê töslê] türlü (çeşitli) renkli; **төрле юллар белән** [törlê yullar bêlen] her türlü yol ile

төрлелек [törlêlêk] türlülük

төрләндер- [törlêlendêr-] çeşitlilendirmek

төрлән- [törlêlen-] çeşitlenmek

төрле-төрле [törlê-törlê] türlü türlü

төрлечә [törlêçe] türlü şekilde

төрләндергеч [törlendêrgêç] *gr.* isim ve fiil çekim eki

төрләндер- [törlendêr-] 1. *gr.* isim ve fiil çekimi yaptırmak; 2. değiştirmek

төрлән- [törlen-] 1. *gr.* isim ve fiil çekimi yapmak; 2. değişmek

төрләнеш [törlenêş] *gr.* isim ve fiil çekimi

төрләнү: төрләнү бәйрәме [törlenü: törlenü beyremê] değiştirme: yeni yıl bayramı

төрләнүчән [törlenüçen] tür değiştiren

төрмә [törme] hapishane

төрмәче [törmecê] gardiyan

төрт- [tört-] dürtmek, sokmak, saplamak; **төртеп күрсәт-** [törtêp kürset-] parmak ile göstermek; **төртеп тиш-** [törtêp tiş-] dürdüp delmek; **төртеп төшер-** [törtêp töşêr-] itip düşürmek; **төртеп чыгар-** [törtêp çıgar-] itip çıkarmak; **төртеп җибәр-** [törtêp ciber-] itip göndermek ◇ **төртсәң аварга ишелергә тора** [törtseng avarga işêlêrge tora] dürtsen hemen yıkılacak

төртел- [törtêl-] kendini sokuştur

төртен- [törtên-] haç çıkarmak

төртке [törtkê] nokta

төрткеле [törtkêlê] noktalı

төртмә, төртмәле [törtme, törtmelê] dürtme, dürtmeli, dikenli

төрттер- [törttêr-] 1. dürttürmek; 2. kinayeli söz ile tenkit etmek

төрчә [törçe] alt tür

төрән [tören] saban demiri; **төрән сөяк** [tören söyek] göğüs kemiği

төрәнле [törenlê] saban demirli

төс [tös] renk; **төс бирмәү** [tös birmeü] renk vermemek ◇ **төс алу** [tös alu] rengini almak, şekline gelmek; **төс бирү** [tös birü] 1. renk vermek, aşık vermek; 2. rengi solmak; **төс бозу** [tös bozu] rengi atmak, öfkelenmek; **төс качу (китү)** [tös kaçu (kitü)] (*yüzünden*) rengi kaçmak; **төс керү (куну)** [tös kêrü (kunu)] rengi gelmek; **төс түгел** [tös tügêl] yakışmaz; **төсе качкан** [tösê kaçkan] rengi kaçmış, uçmuş; **төсен дә күрмәү** [tösên de kürmeü] yüzünü bile görmemek; **төсен югалткан** [tösên yugaltkan] rengini kaçırmış; **төс түгел, төсең түгел** [tös tügêl, tösêng tügêl] yakışmaz; **төс-баш, төс-кыяфәт** [tös-baş, tös-kıyefet] görünüş, kılık, kıyafet

төсле I [töslê] renkli; **төсле тәнләләр** [töslê tenlêler] kızılderililer

төсле II [töslê] gibi, benzer

төсмер [tösmêr] 1. ait renk; 2. at rengi, donu

төсмерлән- [tösmêrlen-] belirmek

төсмерлә- [tösmêrle-] kıyafetinden hatırlamak, rengini hatırla

mak; renk vermek

төссез [tössêz] renksiz

төссезлән- [tössêzlen-] renksizlenmek

төтен [tötên] duman; **төтен болыты** [tötên bolıtı] duman bulutu; **төтен кайтар- (чыгар-)** [tötên kaytar- (çıgar-)] duman çıkarmak (tepmek); **төтен сал-** [tötên sal-] duman salmak; **төтен юлы** [tötên yulı] duman borusu ◇ **төтен булып очу** [tötên bulıp oçu] duman olup uçmak, yok olmak; **төтен сан-аучы** [tötên sanauçı] tembel kimse; **төтен тавы тоттыру** [tötên tavı tottıru] yerine getirilmez söz vermek; **төтен җибәрү** [tötên ciberü] güzel sözler ile aldatmak; **төтене дөрес чыга (йөри)** [tötênê dörês çıga (yöri)] dumanı doğru çıkar (yürür)

төтенле [tötönlê] dumanlı

төтенлән- [tötönlen-] dumanlanmak

төтенлә- [tötönle-] dumanlamak, duman çıkarmak

төтенсез [tötönsêz] dumansız

төтенсу [tötönsu] duman renginde

төткәз-, төткәр- [tötkez-, tötker-] yettirmek, yetirmek

төтә- [töte-] dumanlanmak

төтәслә- [tötesle-] tütsülemek

төтәткеч [tötetkêç] tütsülük

төтәч [töteç] tütsü mantarı

төче I [töçê] 1. tuzsuz; 2. mayasız; **төче коймак** [töçê koymak] mayasız hamurdan yapılan yemek; **төче камыр** [töçê kamır] mayasız hamur; **төче торма** [töçê torma] tatlı turp; **төче чия** [töçê çiye] tatlı kiraz ◇ **төче телле** [töçê têllê] tatlı dilli; **төче телләнү** [töçê têllenü] tatlı söz söylemek

төче II [töçê] sıraca; **төче авыруы** [töçê avıruı] sıraca hastalığı

төчелек [töçêlêk] tuzsuzluk; mayasızlık

төчеләндер- [töçêlendêr-] 1. mayasızlaştırmak; 2. *mec.* tatlılandırmak

төчелән- [töçêlen-] 1. mayasızlanmak, tuzsuzlanmak; 2. güzel davranmak

төче-мөче [töçê-möçê] mayasız falan

төчкелтем [töçkêltêm] tadı tuzu biraz az

төчкер- [töçkêr-] hapşırmak

төчкерек [töçkêrêk] hapşırık; **төчкерек уты үләне** [töçkêrêk utı ülenê] hapşırık otu

төчкерен- [töçkêrên-] çok defa hapşırmak

төчкерт- [töckêrt-] 1. hapşırtmak; 2. bir kimseyi öfkelendirmek

төчлегән [töçlêgen] 1. sıvılı bir cins bitki; 2. ağaçtaki bol öz su; **төчлегән коңгызы** [töçlêgen konggızı] ağaç kabuğunda yaşayan bir cins böcek

төш I [töş] düş, rüya ◇ **төш күрү** [töş kürü] düş görmek, rüya görmek; **төш юрагыч** [töş yuragıç] düş tabiri kitabı, tabirname; **төшкә кер-** [töşke kêr-] rüyaya girmek ◇ **төш кебек** [töş kêbêk] düş gibi; **төшенә дә кермәгән** [töşêne de kêrmegen] rüyasına bile girmemiş

төш II [töş] öğle vakti; **төштән соң** [töşten song] öğleden sonra; **төш алдыннан** [töş aldınnan] öğleden önce; **төш вакыты** [töş vakıtı] öğle vakti

төш III [töş] kabuklu yemişlerin içi, çekirdek; **төш кортқычы** [töş kortkıçı] çekirdek kurtu *vb.*; **төш реакторы** [töş rêaktorı] çekirdek (*atom*) reaktörü

төш IV [töş] yer, köşe, taraf

төш- [töş-] düşmek; inmek; **төшеп калган** [töşêp kalgan] düşüp kalmış

төшем I [töşêm] kâr, gelir

төшем II: төшем килеше [töşem: töşem kilêşê] *gr.* akkuzatif hâli; **төшем юнәлеше** [töşêm yünelêşê] *gr.* edilgenlik

төшемле [töşêmlê] para kazanmak müsaadesi olan

төшен- [töşên-] iyi anlamak

төшендер- [töşêndêr-] iyi anlatmak

төшенке [töşênkê] meyus, melûl

төшенкелек [töşênkêlêk] hüzünlülük

төшенчә [töşênçe] anlam; düşünce

төшер- [töşêr-] 1. düşürmek; 2. para kazanmak; 3. biraz içki içmek

төшерелмә [töşêrêlme] düşey; alçalan

төшке [töşkê] öğle vaktindeki; **төшке аш** [töşkê aş] öğle yemeği

төшкелек [töşkêlêk] öğlende yenen yiyecek

төшлек I [töşlêk] düşlük, rüyalık, tabirname

төшлек II [töşlêk] öğlenlik

төшлән- [töşlen-] ihtilâm olmak, sayıklamak

төшләнү [töşlenü] ihtilâm olma, sayıklama

төшмә [töşme] üstten alta doğru

төшчек [töşçêk] küçük çekirdek

төя- [töye-] yüklemek

төягеч [töyegêç] yükleyici

төялгән [töyelgen] yüklenmiş

төял- [töyel-] yüklenmek

төян- [töyen-] kendi kendine yüklenmek

төяүче [töyeüçê] hammal, yükleyici

түбә [tübe] 1. tepe; 2. ev çatısı; **түбә ябучы** [tübe yabuçı] çatı yapıcısı; **түбә җир** [tübe cir] yüksek yer ◇ **түбәсе күккә тию** [tübesê kükke tiyü] başı göklere değmek; **түбәсе тишек** [tubesê tişek] dili anlar; **түбәсеннән ашкан** [tübesênnen aşkan] başından aşmış

түбәлә- [tübele-] tepelemek, tepesine vurmak

түбәләмә [tübeleme] tepeleme yığılmış

түбәләш [tübeleş] tepeleme, bir birine vurma

түбәләш- [tübeleş-] tepeleşmek, vuruşmak

түбән [tüben] aşağı; **түбән агым** [tüben agım] nehrin aşağı tarafı; **түбән таба** [tüben taba] aşağı doğru; **түбән өй** [tüben öy] aşağı ev; **түбән төш-** [töben töş-] inmek ◇ **түбән авыл этләре өрә** [tüben avıl êtlerê öre] aşağı köyün

köpekleri ürüyor; karnım gurulduyor, çok açım

түбәнгә [tübenge] aşağıya

түбәндә [tübende] aşağıda; **түбәндә кул куючылар** [tübende kul kuyuçılar] aşağıda imzası bulunanlar; **түбәндә әйтелгән** [tübende eytêlgen] aşağıda söylenen

түбәндәге [tübendegê] aşağıdaki

түбәндәгечә [tübendegêçe] aşağıdaki gibi

түбәнлек [tübenlêk] 1. aşağı ova, alçak ova; 2. alçaklık

түбәннән [tübennen] aşağıdan

түбәнсен- [tübensên-] kendini aşağı görmek, küçümsenmek

түбәнсет- [tübensêt-] küçümsetmek, aşağılamak; **түбәнсетә торган** [tübensête torgan] hakaret ediçi

түбәнтен [tübentên] yere yakın

түбәнчелек [tübençêlêk] alçak gönüllülük; **түбәнчелек белән** [tübençêlêk bêlen] alçak gönüllülük ile

түбәнчелекле [tübençêlêklê] alçak gönüllü

түбәнәй- [tübeney-] aşağıya yönelmek, alçalmak

түбәнәйт- [tübeneyt-] alçaltmak

түбәтәй [tübetey] tepe giyimi, takke; **түбәтәй карта** [tübetey karta] işkembe

түгел [tügêl] değil

түгел- [tügêl-] dökülmek

түгелгән [tügêlgen] dökülmüş

түгенте [tügêntê] döküntü

түгәнәй [tügeney] sığır

түгәнәй-түгәнәй [tügeney-tügeney] sığır çağırma ünlemi

түгәрәк [tügerek] 1. değirmi, yuvarlak, 2. araştırma grubu; **түгәрәк йөзле** [tügerek yözlê] değirmî yüzlü; **түгәрәк пычкы** [tügerek pıçkı] yuvarlak bıçkı ◇ **түгәрәк өстәл** [tügerek östel] değirmi masa, yuvarlak masa, küçük toplantı

түгәрәклек [tügereklêk] değirmilik, yuvarlaklık

түгәрәклә- [tügerekle-] 1. yuvarlaklaştırmak; 2. tamamlamak, bitirmek, toplamak

түгәрәклән- [tügereklen-] 1. yuvarlaklaşmak; 2. tamamlanmak, toplanmak

түгәрәкләт- [tügereklet-] 1. yuvarlaklaştırmak; 2. tamamlatmak, toplatmak

түгәрәкчелек [tügerekçêlêk] heveskâr araştırmacılık

түз- [tüz-] dayanmak, sabr etmek ◇ **түзгән түз инде** [tüzgen tüz indê] biraz daha dayan; **түзеп кенә тор** [tüzêp kêne tor] dayana bilirsen dayan!; **түзеп торгысыз** [tüzêp torgısız] çekilmez; **түзә алмаслык** [tüze almaslık] dayanılmaz; **түзәр хәл калмады** [tüzer hel kalmadı] dayanmaya hâl kalmadı

түзем [tüzem] dayanma, dayanıklılık

түземле [tüzêmlê] dayanıklı

түземлелек [tüzêmlêlêk] dayanıklılık; **түземлелек белән** [tüzêmlêlêk bêlen] sabırla

түземсез [tüzêmsêz] dayanıksız

түземсезлек [tüzêmsêzlêk] da-

yanıksızlık; **түземсезлек белән** [tüzêmsêzlêk bêlen] sabırsızlıkla; **түземсезлек белән көт-** [tüzêmsêzlêk bêlen köt-] dört gözle beklemek

түземсезләнеп [tüzêmsêzlenêp] dayanıksızlanarak

түзмәслек [tüzmeslêk] dayanılmaz

түзәрлек [tüzerlêk] şimdilik dayanıklı

түк [tük] yük,denk

түк- [tük-] dökmek

түкелдә [tükêlde] tük tük etmek

түкми-чәчми [tükmi-çeçmi] bir kimsenin dediği aynen (*söyleme*)

түл [tül] döl; **түл җыярга** [tül cıyarga] döl toplamak

түлә- [tüle-] ödemek; **түләп ал-** [tülep al-] satıp almak; **түләп бетергесез** [tülep bêtêrgêsêz] ödemekle bitmez (*borç*)

түләмә [tüleme] çok zararlı bir sığır hastalığı, sığır vebası

түләмәүче [tülemeüçê] (*borcunu*) adede ödemeyen

түләү [tüleü] 1. ödeme; 2. salma; **түләү түлә-** [tüleü tüle-] vergi vermek

түләүле [tüleülê] ödemeli

түләүсез [tüleüsêz] bedava

түләүче [tüleüçê] ödeyici

түмгәк [tümgek] tümsek ◇ **түмгәкне тау ит-** [tümgeknê tau it-] tümseği dağ yapmak, abartmak

түмгәкле [tümgeklê] tümsekli

түмгәклек [tümgeklêk] tümseklik

түмәр [tümer] 1. kısa tomruk, yarılmaz tomruk; 2. anlayışsız kimse

түн- [tün-] dönmek

түндер- [tündêr-] döndürmek

түндербаш [tündêrbaş] baldıran

түнтәр- [tünter-] döndermek, döndürmek

түнтәргеч [tüntergêç] döndürücü âlet

түп I [tüp] posa, küspe

түп II [tüp] (*çocuk*) düşme ünlemi; **түп ит-** [tüp it-] (*çocuk*) düşmek, yıkılmak

түр [tür] evde baş köşe; **түр бакча** [tür bakça] evin yanındaki bahçe ◇ **түр башы** [tür başı] evde baş köşe

түрге [türgê] evde baş köşedeki

түрә [türe] 1. başkan, memur; 2. töre, kanun

түрәлек [türelêk] başkanlık

түтек [tütêk] düdük

түти, түтәй [tüti, tütey] teyze, teyzecik

түтә [tüte] 1. dövdü, balta tersi; 2. dipçik

түтәл [tütel] sebze tarhı

түтәрәм [tüterem] çeyrek

түү-түү, түү-түт [tü-tü, tü-tüt] tüt düt ünlemi, (*bir şey*) kaçırmak anlamında

түчә [tüçe] sığırları kovma ünlemi

түш [tüş] döş; **түш бавы** [tüş bavı] göğüs bağı; **түш ите** [tüş itê] göğüs eti; **түш кесә** [tüş kêse] yaka cebi ◇ **түш киер-** [tüş kiyêr-] göğüs germek

түшкә [tüşke] yüzülmüş hayvan gövdesi

түшлек [tüşlêk] döşlük

түшә- [tüşe-] döşemek

түшәк [tüşek] döşek ◇ **түшәк яңарт-** [tüşek yangart-] yeniden evlenmek; **түшәктә яту** [tüşekte yatu] ölmeye yatmak

түшәк-ястык [tüşek-yastık] döşek yastık

- У -

у- [u-] 1. ovmak; oğuşturmak; 2. yıkamak

уал- [ual-] ufalanmak

уала- [uala-] ovalamak

уалучан [ualuçan] ufalanır, ufalanmaya meyilli, ufalanmaya hazır

убыл- [ubıl-] (*yer*) çökmek, göçmek

убалык [ubalık] eski meskün yer, ören yer

убылма [ubılma] çökmüş yer

убыр [ubır] 1. obur; 2. kötü ruh; **убыр уты** [ubır utı] 1. obur otu; 2. ani çıkan ateş

убырлы [ubırlı] kötü ruhlu ◇ **убырлы карчык** [ubırlı karçık] oburlu karı, al karısı, cadı

угала- [ugala-] oğalamak, ovalamak

угалан- [ugalan-] oğalanmak, ovalanmak

углан [uglan] 1. evlenmemiş erkek; 2. *esk.* hassa askeri

углевод [uglêvod] karbon hidrat

углеводород [uglêvodorod] hidrokarbonat

углерод [uglêrod] karbon

углеродлы [uglêrodlı] karbonlu

угры [ugrı] hırsız

угыз I [ugız] ağız sütü

угыз II [ugız] Oguz

угыл [ugıl] oğul

угыч [ugıç] rende

удар [udar] darbe, vuruş

ударник I [udarnik] tetik iğnesi

ударник II [udarnik] resmî çok iyi çalışan kimse

ударникларча [udarniklarça] çok iyi çalışanlar gibi

ударниклык [udarniklık] resmî olarak iyi çalışkanlık

уел- [uyıl-] oyulmak

уелдыр- [uyıldır-] oydurmak

уелма [uyılma] oyuk, oyulma

уелыш [uyılış] oyulma, oyuluş

уем [uyım] oyum, oyuk, yarık

уемтык [uyımtık] oyuk yer

уемтыклы [uyımtıklı] oyuklı

уем-уем [uyım-uyım] oylum oylum

уен [uyın-] 1. oyun; 2. şaka; 3. kâğıt oyununda kor ◇ **уен гына** [uyın gına] çok kolay; **уен эш түгел** [uyın êş tügêl] oyun değil, ciddi; **уенга ал-** [uyınga al-] şakaya almak; **уеннан уймак чык-** [uyınnan uymak çık-] şakadan kötülük çıkmak

уен-көлке [uyın-kölkê] oyunbazlık, oyun ve gülünçlük

уенлы-чынлы [uyınlı-çınlı] şakalı gerçek

уенсыз [uyınsız] şaka değil

уенты [uyıntı] oyuntu

уентык [uyıntık] oyulmış yer

уенчак [uyınçak] oynamaya düşkün, oyunbaz

уенчаклык [uyınçaklık] oyunbazlık

уенчы [uyınçı] oyuncu

уенчык [uyınçık] oyunçak ◇ **уенчык кебек (шикелле)** [uyınçık kebek (şikêllê)] oyunçak gibi

уены-чыны: уены-чыны бергә [uyını-çını: uyını-cını bêrge] oyunu

da gerçeği de bir

ужарлан- [ujarlan-] kudurmak; bulanmak

уз- [uz-] 1. yandan geçmek; 2. (*zaman, ömür*) geçmek; 3. yarışta *vb.* geride bırakmak, yenmek

узаман [uzaman] 1. oyunda başkan; 2. şampiyon

узардан [uzardan] koşuda yarışarak

узган [uzgan] geçmiş, geride kalmış; **узган гомер** [uzgan gomêr] geçmiş ömür, geride kalmış ömür; **узган заман** [uzgan zaman] geçmiş zaman ◇ **узган бер** [uzgan bêr] karşıdan karşıya geçenlerden her biri; **узган эш** [uzgan êş] geçmiş iş; **узган эшкә салават** [uzgan êşke salavat] geçmiş işe ancak salavat getirilir, gereksiz

узган-барган [uzgan-bargan] gelip geçmiş

узгын [uzgın] 1. geçici; 2. ileri giden

узгынчы [uzgınçı] 1. gelip geçici; 2. yolda yürüyen (*kimse*); 3. ileri götürücü

уздыр- [uzdır-] 1. geçirmek; 2. zaman (ömür) geçirmek ◇ **уздырып җибәр-** [uzdırıp ciber-] 1. aldırmamak; 2. üstünlüğünü göstermek

уздырыш [uzdırış] (*at*) yarış

уздырыштан, уздырышып [uzdırıştan, uzdırışıp] yarışarak

узел [uzêl] kavşak, merkez

узын- [uzın-] haddini aşmak, sınırdan çıkmak

узындыр- [uzındır-] haddini aştırmak, sınırdan çıkartmak

узыш [uzış] 1. yarış; 2. geçme, geçiş

узыш- [uzış-] yarışmak

узышлый [uzışlıy] geçerken

узыштан [uzıştan] "yarışalım" denilerek

узышчы [uzışçı] koşuda *vb.* yarışcı

уй I [uy] düşünme , fikir, hatır, akıl, hayal, tasavvur, niyet ◇ **уенда (уемда, уйда) да юк** [uyında (uyımda, uyda) da yuk] hayalimde hiç yok; **уендагы телендә** [uyındagı têlênde] fikri ne ise zikri de o; **уй тот-** [uy tot-] tasavvur etmek; **уйга да алмый** [uyga da almıy] hayaline hiç getirmiyor; **уйга кал-(тал-)** [uyga kal- (tal-)] düşünceye gelmek, hayâle dalmak; **уйга чум-(бат-)** [uyga çum- (bat-)] derin düşünceye dalmak (batmak); **уйга кил-** [uyga kil-] düşünceye (tasavvura) gelmek; **уйда тот-** [uyda tot-] akılda tutmak

уй II [uy] ova

уй- [uy-] oymak

уйгур [uygur] Uygur

уйгыр [uygır] mucit çocuk, zeyrek, zeki

уйгыч [uygıç] oyma âleti

уйдагы [uydagı] akıldaki

уйдырма [uydırma] uydurma

уйдырмачы [uydırmaçı] uydurmacı, yalancı

уйла- [uyla-] düşünmek, tasavvur etmek; hayal etmek, akletmek, fikretmek; niyet etmek; **уйлап кара-** [uylap kara-] düşünüp hayal edip bakmak; **уйлап тап-** [uylap

tap-] keşfetmek; **уйлап табу** [uylap tabu] keşif; **уйлап табучы** [uylap tabuçı] kâşif; **уйлап табучылык** [uylap tabuçılık] kâşiflik ◇ **уйламаган җирдән** [uylamagan cirden] beklenmeyen yerden; **уйлап та карама** [uylap ta karama] fazla düşünme!; **уйлап та торасы юк** [uylap ta torası yuk] fazla düşünmeğe gerek yok; **уйлап та тормастан** [uylap ta tormastan] fazla düşünmeden; **уйлап чыгар-** [uylap çıgar-] düşünüp çıkarmak; **уйлап чыгарылган** [uylap çıgarılgan] düşünülüp çıkarılmış, uydurma

уйламаганда [uylamaganda] düşünmeden

уйламастан [uylamastan] düşünmeksizin

уйлан- [uylan-] düşünmek, düşünceye dalmak; hayal etmek; **уйланып бетмәгән** [uylanıp bêtmegen] düşünülüp tamamlanmamış

уйландыр- [uylandır-] düşündürmek

уйланма [uylanma] tasavvur edilme, uydurma

уйлану [uylanu] düşünme

уйлап-нитеп: уйлап-нитеп тормыйча [uylap-nitêp: uylap-nitêp tormıyça] daha biraz düşünmeden

уйлау [uylau] düşünme

уйлаш- [uylaş-] birlikte düşünmek

уйлы [uylı] düşünceli

уймак [uymak] dikiş yüzük; **уймак чәчәк** [uymak çeçek] yüzük çiçeği ◇ **уймак авыз** [uymak avız] çok küçük ağız, mim ağız; **уймак кебек** [uymak kêbêk] dikiş yüzüğü gibi

уймыр [uymır] oyma ve delme âleti

уйна- [uyna-] oynamak

уйнак [uynak] oynak

уйнакла- [uynakla-] oynamak, çalkalanmak

уйнаклат- [uynaklat-] oynatmak, çalkalatmak

уймаклан- [uymaklan-] oyuk oyuk olmak

уйнаклык [uynaklık] oynaklık

уйнал- [uynal-] 1. oynanmak; 2. çekiliş yapılmak

уйналыш [uynalış] 1. oynama, oynayış; 2. çekiliş yapma

уйнап [uynap] şaka yaparak

уйнат- [uynat-] oynatmak

уйнаучы [uynauçı] oynayıcı

уйнаш [uynaş] zina, oynaş; **уйнаш ит-** [uynaş it-] (*oynaş*) etmek; **уйнаштан туган** [uynaştan tugan] oynaştan doğmuş, piç

уйнаш- [uynaş-] 1. oynaşmak; 2. zina yapmak

уйнашчы [uynaşçı] oynaşçı, fâhişe, zinakâr

уйсу [uysu] çukur yer, vadi

уйсулык [uysulık] çukurluk, vadilik

уйсыз [uysız] düşüncesiz, fikirsiz; akılsız

уйсызлык [uysızlık] düşüncesizlik, fikirsizlik, akılsızlık

уйчан [uyçan] düşünmeye düşkün, düşüünceli, dalgın

уйчанлык [uyçanlık] düşünmeye düşkünlük

ук I [uk] ok

ук II [uk] aynı, bizzat

ука [uka] sırma; **ука чук** [uka çuk] kordon, üniforma süslemesi ◇ **укаң коелмас** [ukang koyılmas] bir şey yapıldığında kötülük gelmez, hiç bir zarar ziyan gelmez

указ [ukaz] kararname

укалы [ukalı] sırmalı; **укалы парча** [ukalı parça] sırmalı kumaş

укачы [ukaçı] sırmacı

уклау [uklau] oklava, merdane ◇ **уклау йоткан** [uklau yotkan] baston yutmuş

укмаш [ukmaş] bir birine yapışık, yığılı; **укмаш чәчәк** [ukmaş çeçek] bir birine yapışık çiçek

укмаш- [ukmaş-] bir birine yapışmak, yumak hâline gelmek

укмаштыр- [ukmaştır-] bir birine yapıştırmak, yumak hâline getirmek

укра [ukra] hayvan derisinin altında yaşayan parazit kurt ◇ **украң басылдымы?** [ukrang basıldımı] gereksiz telâşın bitti mi?; **украсы басыл-** [ukrası basıl-] gereksiz telâşı bitmek

украла- [ukrala-] sırtında parazit kurt peyda olmak

укралы [ukralı] 1. kurtlu; 2. telâşlı

укроп [ukrop] dere otu

уксыман [uksıman] ok gibi, ok şeklinde

уктай [uktay] ok gibi çabuk

уку [uku] okuma

уку-укыту [uku-ukıtu] eğitim öğretim

укучы [ukuçı] 1. okuyucu; 2. öğrenci, talebe

уку-язу [uku-yazu] okuma yazma

укчы [ukçı] okçu

укшы- [ukşı-] kusmak için ıkınmak

укшыт- [ukşıt-] kusturmak için ıkındırmak

укъяфрак [ukyafrak] ok yapraklı bir cins bitki

укы- [ukı-] okumak; **укып чык-** [ukıp çık-] okuyup bitirmek; **укырга төш-** [ukırga töş-] ilk okula bɛʒlamak

укыган [ukıgan] okumuş

укый-яза: укый-яза белүче [ukıy-yaza: ukıy-yaza bêlüçê] okur yazar

укыл- [ukıl-] okunmak

кылыш [ukılış] okunma, okumak

укылышлы [ukılışlı] okunaklı

укымыш [ukımış] okunmuş olan bilgi

укымышлы [ukımışlı] bilgili, okumuş (*kimse*)

укымышлылык [ukımışlılık] bilgililik

укын- [ukın-] kendi kendine içinden dua okumak

укыт- [ukıt-] okutmak

укыту [ukıtu] okutma

укыту-агарту: укыту-агарту эшләре [ukıtu-agartu: ukıtu-agartu êşlerê] eğitim öğretim işleri

укытучы [ukıtuçı] öğretmen, okutman

укытучылык [ukıtuçılık] öğretmenlik

укытыл- [ukıtıl-] okutulmak

ул I [ul] oğul

ул II [ul] 1. o (*sadece yalın halda*); **ул вакытта (чакта)** [ul vakıtta (çakta)] o zaman, o halde; **ул вакыттагы (чактагы)** [ul vakıttagı (çaktagı)] o zamanki; **ул кадәр** [ul kader] o kadar; 2. dır/dir (*bildirme eki*)

ула- [ula-] ulumak; **улап җибәр-** [ulap ciber-] ulumağa başlamak

улак [ulak] oluk

улаклы [ulaklı] oluklu

улау [ulau] uluma

ул-бу [ul-bu] o bu ◇ **ул-бу була калса** [ul-bu bula kalsa] her hangi bir şey ortaya çıksa; **ул-бу булмасын** [ul-bu bulmasın] bir şey olmasın, sakın !

ул-бусыз [ul-busız] onsuz bunsuz

уллык [ullık] oğulluk; **уллыкка ал-** [ullıkka al-] üvey evlatlığa almak, oğulluğa almak

улым [ulım] oğlum

ультиматум [ul'timatum] ültimatom

ультракыска [ul'trakıska] çok kısa

ультрамиләүшә [ul'tramileüşe] ültraviyole

ультратавыш [ul'tratavış] ültra ses

умарта [umarta] arı kovanı; **умарта корты** [umarta kortı] arı

умарталык [umartalık] arı kovanı konulan yer

умартачы [umartaçı] arıcı

умартачылык [umartaçılık] arıcılık

умач [umaç] ovmaç

умрау [umrau] omuz köprücük kemiği

умыл: умыл уты [umıl: umıl utı] ökse otu

умыр- [umır-] eli ile koparmak

умырзая [umırzaya] kardelen otu

умырт- [umırt-] 1. bir âlet ile çok kopartmak; 2. çok yemek

умыртка [umırtka] omur; **умыртка баганасы** [umırtka baganası] omurga kêmiği

умырткалы [umırtkalı] omurgalı

умырткалык [umırtkalık] omurgalık

умырткалылар [umırtkalılar] omurgalılar

умырткасыз [umırtkasız] omurgasız

умырткасызлар [umırtkasızlar] omurgasızgiller

ун [un] on; **ун сумлык** [un sumlık] on rublelik; **ун тапкыр** [un tapkır] on defa; **ун тиен көмеш** [un tiyên kömêş] on gümüş kuruş; **ун тиенлек** [un tiyênlêk] on kuruşluk; **ун җирдә** [un cirde] on defa, on kere; **уннан бер** [unnan bêr] onda bir ◇ **унны тугызга әйләндер-** [unnı tugızga eylendêr-] onu dokuza çevirmek, azaltmak

уналты [unaltı] onaltı

унар [unar] onar

унарлап [unarlap] onar onar

унарлы [unarlı] onarlı; **унарлы вакланма** [unarlı vaklanma] onarlı kesir

унарлык [unarlık] onarlık

унау [unau] onu birden

унаулап, унаулашып [unaulap, unaulaşıp] onu ile birlikte

унбер [unbêr] on bir

унбиш [unbiş] on beş

ундүрт [undürt] on dört

универмаг [univêrmag] büyük mağaza, süpermarket

универсал [univêrsal] üniversel (*kimse*)

универсаль [univêrsal'] üniversel olmuş

университет [univêrsitêt] üniversite

уникаль [unikal'] tek, yegâne

унике [unikê] on iki; **унике илле эчәк** [unikê illê êçek] on iki parmak bağırsağı

унификациялә- [unifikatsiyele-] bir modele göre yapmak

ункөнлек [unkönlêk] on günlük

унлап [unlap] ona kadar

унлата [unlata] on kat fazla

унлы [unlı] onlu

унлык [unlık] onluk

уннарча [unnarça] onlarca

унсигез [unsigêz] on sekiz

унтугыз [untugız] on dokuz

унъеллык [unyıllık] on yıllık

унынчы [unınçı] onuncu

унөч [unöç] on üç

унҗиде [uncidê] on yedi

уп- [up-] 1. yer yarılıp çökmek; 2. hepsini ağzına almak

упкын [upkın] (*yerde*) derin çöküntü, yarık

управляющий [upravlyayuşçiy] yönetici, müdür, kâhya

ур [ur] siper, hendek

ур- [ur-] 1. biçmek; 2. çok yemek (içmek); **урып җый-** [urıp ciy-] hasat yapmak; **урып җыю** [urıp cıyu] hasat

ура- [ura-] 1. dolaşmak; 2. çevrelemek, kuşatmak; 3. sarmak

ура! [ura] zafer narası (*ünlem*)

урагыч [uragıç] ip *vb.* dolama âleti

ураз [uraz] mecusîlikte mutluluk tanrısı, himayeci tanrı

ураза [uraza] oruç; **ураза бәйрәме (гаете)** [uraza beyremê (gayêtê)] ramazan bayramı; **ураза тот-** [uraza tot-] oruç tutmak

урак [urak] 1. orak; 2. biçme; **урак сабы** [urak sabı] orak sapı; **урак ур-** [urak ur-] ekin biçmek; **урак өсте** [urak östê] orak üstü, ekin biçme zamanı

ураксыман [uraksıman] orak şeklinde, orak gibi

уракчы [urakçı] orakçı

урал- [ural-] 1. dolanmak; sarılmak; 2. dolaşmak, germek

уралдыр- [uraldır-] dolandırmak, sardırmak

уралма [uralma] bir defa sarılma

уралмалы [uralmalı] sarmal; **уралмалы кырлач** [uralmalı kırlaç] sarmaşık cinsinden bir bitki

урам [uram] sokak; cadde; **урам чаты** [uram çatı] kavşak ◇ **урам себеркесе** [uram sêbêrkêsê] sokak süpürgesi; **урам сүзе** [uram süzê] kaba söz; **урам теле** [uram têlê] sokak dili; **урам эте** [uzum êtê] sokak köpeği

урама [urama] ip *vb.* sarma

урамча [uramça] sokaktaki gibi

уран [uran] uranyum

уран- [uran-] sarınmak

урат- [urat-] 1. sardırmak; 2. dolaştırmak; **уратып сөйлә-** [uratıp söyle-] sözü uzatarak (dolaşık) söylemek

урау, ураулы [urau, uraulı] dolaşık

ургыл [urgıl] suda hızlı akıntılı yer

ургыл- [urgıl-] hızlı akmak

ургыч [urgıç] biçme makinesi

урда [urda] orda

урдыр- [urdır-] makine ile biçtirmek

урла- [urla-] çalmak

урланган [urlangan] çalınmış

урлау [urlau] çalma

урлаш- [urlaş-] çalmaya düşkün olmak

урман [urman] orman; **урман авызы** [urman avızı] orman ağızı; **урман бете** [urman bêtê] orman biti; **урман бүлемтеге** [urman bülêmtêgê] orman parçası; **урман каравылчысы** [urman karavılçısı] orman bekçesi; **урман кис-** [urman kis-] orman kesmek; **урман кисентесе** [urman kisêntêsê] kesilmiş orman yeri; **урман кисүче** [urman kisüçê] orman kesicisi; **урман күгәрчене** [urman kügerçênê] orman güvercini, üveyik; **урман мәчесе** [urman meçêsê] orman kedisi, yabanî kedi; **урман тавыгы** [urman tavıgı] yabanî tavuk; **урман утырт-** [urman utırt-] orman dikmek; **урман хуҗалыгы** [urman hu-calıgı] orman bakıcılığı; **урман шөлдие** [urman şöldiyê] orman çulluğu; **урман эчләп** [urman êçlep] orman içinden; **урман эшләре** [urman êşlerê] urman işleri; ◇ **урман иясе (сарыгы, хуҗасы)** [urman iyesê (sarıgı, hucası)] orman devi, orman ruhu; **урман әүлияce** [urman eüliyesê] zahit, salak; **урманда үскән** [urmanda üsken] ormanda büyümüş

урман-дала [urman-dala] ormanlı bozkır

урманлы [urmanlı] ormanlı

урманлык [urmanlık] ormanlık

урман-тундра [urman-tundra] ormanlı tundura

урманчы [urmançı] ormancı

урманчылык [urmançılık] ormancılık

урнаш- [urnaş-] yerleşmek

урнаштыр- [urnaştır-] yerleştirmek

урология [urologiye] üroloji

урт [urt] avurt; **урт ите** [urt itê] avurt eti ◇ **урт ите аша-** [urt ite aşa-] öfkelenerek telâşlamak; **урт теш** [urt têş] avurt dişi, azı dişi

урта [urta] orta; **урта гасыр** [urta gasır] orta çağ; **урта хәлле** [urta hellê] urta halli; **урта яшьтәге** [urta yeş'tegê] orta yaştaki ◇ **урта бармак кебек** [urta barmak kêbêk] orta parmak gibi, çok güzel, fevkalâde; **уртага сал-** [urtaga sal-] ortaya koymak

уртадан [urtadan] sıradan (*bir kimse*)

уртак [urtak] ortak; **уртак бүленүче** [urtak bülênüçê] *mat.* ortak bölünen; **уртак бүлүче** [urtak bülüçê] *mat.* ortak bölen; **уртак**

тапкырлаучы [urtak tapkırlauçı] *mat.* ortak çarpan ◇ **уртак тел тап-** [urtak têl tap-] ortak dil bulmak

уртакка [urtakka] ortaklıkla, ortaklığa, ortaklaşa; **уртакка эшлә-** [urtakka êşle-] ortaklaşa işlemek

уртаклаш- [urtaklaş-] ortaklaşmak, bölüşmek, paylaşmak

уртаклашу [urtaklaşu] ortaklaşma, bölüşme, paylaşma

уртаклашучы [urtaklaşuçı] ortaklardan biri

уртаклык [urtaklık] ortaklık; **уртаклык исем** [urtaklık isêm] *gr.* cins isim; **уртаклык юнәлеше** [urtaklık yünelêşê] *gr.* ortaklaşalık eki, işteşlik, müşareket

уртактан [urtaktan] ortaklaşa olarak

уртакчы [urtakçı] ortakçı

уртакул [urtakul] vasat

уртакчылык [urtakçılık] ortakçılık

урталай [urtalay] ortalayarak

урталы: ни урталы, ни пурталы [urtalı: ni urtalı, ni purtalı] az da değil, çok da değil; yersiz

урталык [urtalık] ortalık

уртанчы [urtançı] ortanca

уртасында [urtasında] ortasında

уртача [urtaça] ortalama; **уртачадан түбән** [urtaçadan tüben] ortalamanın altında

уртачалык [urtaçalık] ortalama olma hâli

уртла- [urtla-] avurtlamak, avurtlakini yutmak

уртлам [urtlam] yudum, lokma

уру [uru] ekin biçme

уручы [uruçı] ekin biçici

урык-сурык [urık-surık] 1. orada burada; 2. az az

урыл- [urıl-] ekin biçilmek

урылган [urılgan] biçilmiş

урын [urın] 1. yer, mekân; 2. görev, vazife, mevki, makam; **урын бир-** [urın bir-] yer vermek, mevki vermek; **урында эшлә-** [urında êşle-] görevli olmak; **урыны белән** [urını bêlen] yeri ile, yerine göre ◇ **урын тапма-** [urın tapma-] yerini bulamamak, yerinde duramamak; **урыны килгәндә** [urını kilgende] yeri geldiğinde; **урыны җәннәттә булсын** [urını cennette bulsın] yeri cennet olsun; **урынына кал-** [urınına kal-] bir kimsenin yerine kalmak; **урыннан ал-** [urınınnan al-] işinden atmak (çıkarmak), vazifesinden almak; **урыныңнан кузгалма!** [urınıngnan kuzgalma] yerinden kalkma!

урынбасар [urınbasar] yardımcı, muavin; vekil

урын-вакыт: урын-вакыт килеше [urın-vakıt: urın-vakıt kilêşê] *gr.* lokatif hâli, -de hâli

урында [urında] görevli, vazifeli, işinde

урындагы [urındagı] iş yerindeki; **урындагы кеше** [urındagı kêşê] görevli kişi; memur

урындык [urındık] sandalye

урынлы [urınlı] yerli, değerli

урынлылык [urınlılık] yerli olma, değerlilik

урынлы-урынсыз [urınlı-urın

sız] yerli yersiz

урынсыз [urınsız] yersiz

урынсызга [urınsızga] sebepsiz yere

урынчылык [urınçılık] 1. hemşehricilik; 2. mahallicilik

урынына [urınına] yerine

ӯрын-җир [urın-cir] yatak

урыс [urıs] Rus

усак [usak] titrek kavak ağacı; **усак гөмбәсе** [usak gömbesê] ormanda yetişen bir cins mantar ◇ **усак яфрагы кебек калтыра-** [usak yafragı kêbêk kaltıra-] korkudan çok titremek

усаклык [usaklık] kavaklık

усаксар [usaksar] kavak koruluğu

усал [usal] keskin, sıkı, sert, kötü; **усал көл-** [usal köl-] kötü kötü gülmek, sırıtmak; **усал ният белән** [usal niyet bêlen] kötü niyet ile; **усал ниятлелек** [usal niyetlêlêk] kötü niyetlilik; **усал телле** [usal têllê] sivri (keskin) dilli; **усал холыклы** [usal holıklı] sert mizaçlı, kötü huylu

усаллан- [usallan-] keskinleşmek, sertleşmek

усаллаш- [usallaş-] keskin (*sert*) davranmak

усаллык [usallık] keskinlik, kötülük, sertlik

усал-унтагай [usal-untagay] harami haydut

устав [ustav] nizamname

ут I [ut] 1. alev, ateş, ot, yangın; 2. ışık; **ут ал-** [ut al-] ateş almak, yakmak; **ут ач-** [ut aç-] ateş açmak; **ут кап-** [ut kap-] ateş kapmak, yangın başlanmak; **ут сал-(төрт-)** [ut sal- (tört-)] ateşe vermek; **ут сүндер-** [ut sündêr-] ateşi (yangını) söndürmek; **ут тавы** [ut tavı] volkan, yanar dağ; **ут төртүче** [ut törtüçê] ateş çıkarıcı, kundakçı; **ут якты сында** [ut yaktısında] ateş ışığında; **утка табынучы** [utka tabınuçı] ateşe tapıcı; **утка тот-** [utka tot-] ateşe tutmak; **утка чыдам(лы)** [utka çıdam(lı)] ateşe dayanıklı; **утка чыдамлылык** [utka çıdamlılık] ateşe dayanıklılık ◇ **ут белән су арасында** [ut bêlen su arasında] ateş ile su arasında; **ут борчасы** [ut borçası] ateş piresi, pire gibi (*kimse*); **ут йот-** [ut yot-] ateş yutmak, çok kederlenmek; **ут капкан кебек** [ut kapkan kêbêk] yangına düşmüş gibi; **ут кебек** [ut kêbêk] ateş gibi; **ут уйнат-** [ut uynat-] ateş oynatmak, çabuk işlemek; **ут чыккан мы әллә?** [ut çıkkanmı elle] ateş almaya mı geldin?; **ут чәч-** [ut çeç-] ateş saçmak; ateş püskürmek; **ут ягып талаш-** [ut yagıp talaş-] ateş yakıp dalaşmak; **ут ян-** [ut yan-] ateş gibi yanmak; **утка бастыр-** [utka bastır-] ateşe bastırmak; **утка керосин сип-** [utka kêrosin sip-] ateşe körükle gitmek; ateşe benzin dökmek; **утка сал-** [utka sal-] ateşe sokmak; **уттан алып суга сал-** [uttan alıp suga sal-] ateşten alıp suya sokmak; **утсыз төтен булмый** [utsız tötên bulmıy] ateşsiz duman olmaz

ут II [ut] ot (*bitki*)

ута- [uta-] ekini zararlı ottan temizlemek

утар [utar] 1. derebeyi evi ve çevresi, şato; 2. çiftlik ağılı

утал- [utal-] zararlı ottan temizlenmek

утау [utau] ekini zararlı ottan temizleme işi ve zamanı

утаучы [utauçı] tarlanı ottan temizleyici

утиль [util'] pılı pırtı

уткабызгыч [utkabızgıç] çakmak

уткойрык [utkoyrık] bir cins kızıl kuyruklu kuş

ут-күз [ut-küz] ot köz, ateş köz

утла- [utla-] otlamak

утлавык [utlavık] çayır

утлат- [utlat-] otlatmak

утлач [utlaç] ateşli, alevli

утлы I [utlı] ateşli ◇ **утлы табага бастыр-** [utlı tabaga bastır-] kaynar kazana koymak

утлы II [utlı] otlu

утлык I [utlık] otluk, ahırda ot konulan yer

утлык II [utlık] ateş konulan yer, ateşlik

утлы-кызыллы [utlı-kızıllı] ateşli kızıllı

утлы-яшенле [utlı-yeşênlê] ateşli şimşekli

утопик [utopik] ütopik

утопия [utopiye] ütopya

утрак [utrak] yerleşik, yurtlanmış

утраклаш- [utraklaş-] yerleşmek, yurtlanmak

утраклык [utraklık] yerleşiklik, yurtlanmış olma

утракса [utraksa] oturak, kalça

утрау [utrau] ada

утраулык [utraulık] adalık

утрау-утрау [utrau-utrau] ada ada

ут-су: [ut-su] ateş su; sıkıntı; **утка-суга кер-** [utka-suga ker-] ateşe ve suya girmek, sıkıntılara girmek; **утны-суны кич-** [utnı-sunı kiç-] sıkıntılar geçirmek

утыз [utız] otuz; **утыз еллык** [utız yıllık] otuz yıllık

утызлы [utızlı] otuzlu

утызмеңче [utızmêngçe] 1950 yıllarda köylere gönderilen komünist partisi temsilcilerinden biri

утызынчы [utızınçı] otuzuncu

утын [utın] odun; **утын агачы** [utın agaçı] 1. odun ağacı; 2. *mec.* ahmak (*kimse*)

утынлык [utınlık] odunluk

утынчы [utınçı] oduncu

утыр- [utır-] 1. oturmak; 2. çökmek; 3. hapse girmek, hapiste yatmak; **утырган бал** [utırgan bal] bitmiş bal, şekerlenmiş bal ◇ **утырган кыз** [utırgan kız] evde kalmış kız; **утырган тавык** [utırgan tavık] kuluçkaya yatmış tavuk; **утырып кал-** [utırıp kal-] evde kalmak; **утырып чык-** [utırıp çık-] haps olup çıkmak; **утырып яву-** [utırıp yavu-] (*yağmur*) rüzgârsız ve devamlı yağmak

утыргыч [utırgıç] tabure, iskemle

утырдаш [utırdaş] aynı toplantıda veya ziyafette bulunanlardan her biri

утырма I [utırma] oturmak, kısa

süre ile konukluğa gitme, misafirliğe gitme

утырма II [utırma] su kabının dibinde biriken kum tortusu

утырт- [utırt-] 1. oturtmak; 2. bitki dikmek; 3. hapse sokmak

утырткыч [utırtkıç] bitki ve ağaç dikme âleti

утыртма [utırtma] dikilmiş (*ağaç*), oturtma; **утыртма читән** [utırtma çiten] seyyar çit

утыртыл- [utırtıl-] 1. oturtulmak; 2. (*bitki*) dikilmek; 3. hapse koyulmak

утырыш [utırış] oturum, toplantı

утырыш- [utırış] oturuşmak

утырышчы [utırışçı] oturuma katılan kimse

уф [uf] uf

уфтан- [uftan-] esef etmek, acımak

уфылда- [ufılda-] uf demek

ух [uh] oh

ухват [uhvat] fırın çömleği küreği

ухылда- [uhılda-] oh demek

уч [uç] avuç; **уч сөякләре** [uç söyeklerê] el kemikleri ◇ **уч тутырып** [uç tutırıp] avuç dolusu; **уч төбе кадәр** [uç töbê kader] avuç içi kadar; **уч төбе җылыт-** [uç töbê cılıt-] rüşvet vermek; **уч төбендә генә йөрт-** [uç töbênde gêne yört-] avuçta bakmak, itibar etmek; **уч төбендәге кебек** [uç töbêndegê kêbêk] avuç içinde gibi, iyi görülmek

учак [uçak] ocak, ateş

учар [uçar] 1. ağaçta dalların ayrılma noktası; 2. ihtiyarlar meclisi

учарлан- [uçarlan-] bir yerden çok dallanmak, yığılmak

учарлы [uçarlı] bir yerden çıkma çok dallı

участок [uçastok] 1. emniyet bölgesi, karakol bölgesi; 2. yer, arazi

учёт [uçyot] sayım, hesap, muhasebe

училище [uçilişçê] lise, kolej

учла- [uçla-] avuçlamak

учлам [uçlam] bir avuç

учлап [uçlap] avuçlayarak

учма [uçma] tutam

учмала- [uçmala-] tutamlamak

уш [uş] bilinç, şuur, anlayış; **ушы җит-** [uşı cit-] anlayışı yetmek

ушлы [uşlı] şuurlu

уыл- [uıl-] ovulmak

уылдык [uıldık] balık yumurtası; **уылдык чәч-** [uıldık çeç-] (*balık*) yumurtasını saçmak (dökmek)

уылдыклы [uıldıklı] balık yumurtalı

уын- [uın-] ovunmak

уян- [uyan-] uyanmak

уянмас [uyanmas] uyanılmaz (*uyku*), uykulu, uyku mahmuru ◇ **уянмас йокыга тал-** [uyanmas yokıga tal-] ölmek

уяну [uyanu] uyanma

уяныр-уянмас [uyanır-uyanmas] uyanır uyanmaz

уят- [uyat-] uyandırmak

уяу [uyau] uyanık, güzü açık; **уяу бул-** [uyau bul-] uyanık olmak

уяулы-йокылы [uyaulı-yokılı] uyur uyanık

уяулык [uyaulık] uyanıklık, açık gözlülük

уҗым [ucım] 1. kar altında kışı geçiren ekin; 2. güz ekini; **уҗым ябалакчыгы** [ucım yabalakçığı] bir cins zararlı böcek; **ужым күгәрәге (тутыгы)** [ucım kügerêgê (tutığı)] bir cins bitki hastalığı ◇ **ужым бозавы** [ucım bozavı] kaygısız ve beceriksiz kimse

уң [ung] 1. sağ; 2. iyi, kolay; 3. yüz (*kumaşta*); **уңнар** [ungnar] sağcılar (*partisi*); **уң кулда** [ung kulda] sag tarafta, sağ kolda; **уң кул(ы)** [ung kul(ı)] başkanın birinci yardımcısı; sağ kolu; **уң күр-** [ung kür-] onamak, tasdik etmek; iyi tanımak

уң- I [ung-] 1. iyi mahsul (ürün) vermek; 2. onmak

уң- II [ung-] solmak, rengi atmak

уңагай [ungagay] sağ kolu ile işleyen kimse

уңаеннан [ungayınnan] münasebetiyle, sebebiyle, dolayısıyle

уңай [ungay] kolay; olumlu; **уңае белән** [ungayı bêlen] dolayısıyle ◇ **уңаена тор-** [ungayına tor-] iyi diye tasdik etmek; **уңай кил-** [ungay kil-] kolay gelmek

уңайда [ungayda] (*işler*) yolunda, tıkırında

уңайдан [ungaydan] kolaylıkla

уңайла- [ungayla-] kolaylamak, yoluna koymak

уңайлан- [ungaylan-] kolaylanmak, yoluna koyulmak

уңайлап [ungaylap] kolaylayarak, kolayca

уңайлаш- [ungaylaş-] kolay olmak

уңайлы [ungaylı] kolay; elverişli

уңайлык [ungaylık] kolaylık, elverişlilik

уңайлылык [ungaylılık] kolaylık

уңайсыз [ungaysız] elverişsiz, kolay olmayan

уңайсызла- [ungaysızla-] rahatsız etmek

уңайсызлан- [ungaysızlan-] 1. çekinmek; 2. kolay olmamak

уңайсызлык [ungaysızlık] rahatsızlık

уңайлан- [ungaylan-] iyileşmek

уңайлат- [ungaylat-] iyileştirmek

уңга [ungga] sağa ◇ **уңга да сулга да** [ungga da sulga da] sağa da sola da

уңган I [unggan] 1. onmuş, verimli (*ekin*); 2. çalışkan, işsever

уңган II [unggan] rengini atmış

уңганлык [ungganlık] çalışkanlık

уңдырыш [ungdırış] 1. toprağın verimi; 2. ondurma

уңдырышлы [ungdırışlı] verimli (*toprak*)

уңдырышлылык [ungdırışlılık] verimlilik

уңлы-суллы [unglı-sullı] sağlı sollu

уңмаган [ungmagan] 1. onmamış; 2. iş bilmez

уңмас [ungmas] onmaz, onulmaz

уңнан [ungnan] sağdan ◇ **уңнан да сулдан да** [ungnan da suldan da] sağdan da soldan da

уң-сул [ung-sul] sağ sol; **уңны-сулны аерма-** [ungnı-sulnı ayırma-] sağını solunu ayıramamak (bilmemek); **уңга-сулга карамый(ча)** [ungga-sulga karamıy-(ça)] sağa sola bakmadan

уңыш [ungış] 1. ürün, mahsul; 2. başarı, muvaffakiyet, şans; **уңыш казан-** [ungış kazan-] başarı kazanmak

уңышлы [ungışlı] 1. başarılı; 2. mahsullü, verimli

уңышсыз [ungışsız] 1. başarısız; 2. verimsiz

уңышсызлык [ungışsızlık] 1. başarısızlık; 2. verimsizlik ◇ **уңышсызлыкка очра-** [ungışsızlıkka oçra-] başarısızlığa uğramak

уһу [uhu] oha (*hayret ve biraz da alay ünlemi*)

- Ф -

фабком [fabkom] fabrikada sendika komitesi (*kısaltma isim*)

фабрика [fabrika] fabrika

фабрикант [fabrikant] fabrikacı

фаворит [favorit] 1. gözde; sevgili; 2. favori

фагот [fagot] fagot

фаготчы [fagotçı] fagotçu

фаза [faza] faz, safha

фазалы [fazalı] fazlı

фазан [fazan] sülün

файда [fayda] fayda; **файда ит-** [fayda it-] fayda etmek

файдаланучы [faydalanuçı] faydalanıcı

файдалан- [faydalan-] faydalanmak, kullanmak ◇ **файдаланыга тапшыр-** [faydalanuga tapşır-] faydalanmağa vermek; **файдаланып кал-** [faydalanıp kal-] faydalanıp kalmak

файдалы [faydalı] faydalı

файдалылык [faydalılık] faydalılık

файдасыз [faydasız] faydasız

файдасызлык [faydasızlık] faydasızlık

факел [fakêl] meşale, çırağ

факсимиле [faksimilê] faksimile

факт [fakt] vakıa, hâdise, gerçekleşmiş hâdise, var olan

фактик [faktik] bilfiil, gerçekten

фактта [faktta] gerçekte, hakikatte

фактор [faktor] faktör

фактория [faktoriye] ıssız yerlerdeki ticaret istasyonu

фактура [faktura] 1. yapılış; 2. fatura

факультатив [fakultativ] ihtiyari, seçmeli

факультет [fakul'têt] fakülte

факыр [fakır] miskin, garip

фал [fal] fal; **фал ач-** [fal aç-] fal açmak

фаланга [falanga] 1. falanj; 2. askeri saf; 3. parmak kemikleri dizimi

фалнамә [falname] falname

фалчы [falçı] falcı

фальсификатор [fal'sifikator] sahtekâr, tahrifçi

фальсификаторлык [fal'sifikatorlık] sahtekârlık, tahrifçilik

фальсификация [fal'sifikatsiye] sahtekârlık işi

фальсификациялә- [fal'sifikatsiyele-] sahte davranmak

фальшь [fal'ş'] yapmacık, riya, sahte

фамилия [familiye] soy adı

фамилиядәш [familiyedeş] soy addaş

фамильяр [familyar] lâübalice

фамильярлык [famılyarlık] lâübalicilik

фанатизм [fanatizm] fanatizm

фанатик I [fanatik] fanatik ile ilgili

фанатик II [fanatik] fanatik, mutaassıp

фанатикларча [fanatiklarça] fanatikler gibi

фанатиклык [fanatiklık] fanatiklik

фанер [fanêr] kontrplâk

фани [fani] fani

фанилык [fanilık] fanilik

фантазёр [fantazyor] hayalperest

фантазия [fantaziye] fantezi, hayal

фантаст [fantast] hayalperest

фантастик [fantastik] fantastik ile ilgili

фантастика [fantastika] ham hayal

фантастиклык [fantastiklık] fantastiklik

фанфара [fanfara] uzun boru

фанфарачы [fanfaraçı] uzun borucu

фара [fara] far

фараз [faraz] farz; **фараз ит-** [faraz it-] farz etmek

фаразан [farazan] faraza

фарватер [farvatêr] nehir ve boğazda gemi yolu

фарисей [farisêy] mürai, yalancı (*âlim*)

фарисейлан- [farisêylan-] murailеşmek

фармаколог [farmakolog] farmakolog

фармакология [farmakologiye] farmakoloji

фармацевт [farmatsêvt] eczacı

фармацевтик [farmatsêvtik] eczacılık ile ilgili

фармацевтика [farmatsêvtika] eczacılık

фарс [fars] kaba şaka, gösteriş

фарфор [farfor] porselen

фарцовщик [fartsofşik] yabancı misafirden mal alıp satan kimse

фарш [farş] kıyma

фаршла- [farşla-] kıyma yapmak

фарыз [farız] farz

фасад [fasad] cephe, yüz

фасикъ [fasık'] fasik

фасикълык [fasiklık] fasiklik

фасоль [fasol'] fasulye

фасон [fason] fason ◇ **фасон тот-** [fason tot-] modaya göre davranmak

фасонлы [fasonlı] fasonlu

фасыл [fasıl] fasıl

фатализм [fatalizm] fatalizm, kadercilik

фаталист [fatalist] fatalist, kaderci

фаталистик [fatalistık] fatalizm ile ilgili, mukadder

фатир [fatir] kiralanmış daire (*ev, oda vb.*)

фатирчы [fatirçı] kiracı

фатиха [fatiha] 1. takdis hayır dua, ana baba duası; 2. dua, izin; **фатиха ал-** [fatiha al-] dua almak; **фатиха бир-** [fatiha bir-] razılık vermek, dua etmek

фатихала- [fatihala-] bir işi iyi bulduğunu dua ile dile getirmek, razılık vermek

фауна [fauna] bir yerde bulunan hayvanların hepsi

фахиш [fahiş] bozuk, ahlâksız, kötü

фахишлек [fahişlêk] ahlâksızlık, bozukluk; fuhuş

фахишә [fahişe] fahişe

фахишәлек [fahişelêk] fahişelik; **фахишәлек ит-** [fahişelêk it-] fahişelik etmek

фаш: **фаш бул-** [faş: faş bul-] faş, açık olmak; **фаш ит- (кыл-)** [faş it- (kıl-)] faş etmek (kılmak)

фашизм [faşizm] faşizm

фашист [faşist] faşist

фашистик [faşistik] faşist ~ (s)i

фашистларча [faşistlarça] faşistler gibi

фашистлан- [faşistlan-] faşistlenmek

фашистлаш- [faşistlaş-] faşistleşmek

фашла- [faşla-] faş etmek

фаэтон [faêton] fayton, payton

фаянс [fayans] fayans

фаҗига [faciğe] facia

фаҗигале [faciğelê] facialı, fecî

фаҗигалелек [faciğelêlêk] facialılık

февраль [fêvral'] şubat

федераль [fêdêral'] federal

федератив [fêdêrativ] federatif

федерация [fêdêratsiye] federasyon

фейерверк [fêyêrvêrk] havaî fişek

фельдмаршал [fêl'dmarşal] büyük mareşal

фельдфебель [fêl'dfêbêl'] baş çavuş

фельдшер [fêl'dşêr] sağlık memuru

фельдъегерь [fêl'dyêgêr] eskiden askerî kurye

фельетон [fêl'yêton] gazete fıkrası

фельетончы [fêl'yetonçı] fıkracı

фенол [fênol] fenol, asit

фенолог [fênolog] bitkilerin ve hayvanların hayatı hakkında bilgi sahibi

фенология [fênologiye] bitkilerin ve hayvanların hayatı hakkında bilgi

феномен [fênomên] fenomen, hâdise, vakıa, duyular ile elde edilen

феодал [fêodal] feodal

феодализм [fêodalızm] feodalizm

ферзь [fêrz'] satrançta vezir

ферма I [fêrma] çiftlik yeri

ферма II [fêrma] çatı makası

фермент [fêrmênt] fermant enzimi

ферментлы [fêrmêntlı] fermantlı

фермер [fêrmêr] çiftlik sahibi, çiftlik kiracısı

фестиваль [fêstival'] festival

фетиш [fêtiş] fetiş

фетишлаш- [fêtışlaş-] fetişleşmek

фетишлаштыр- [fêtişlaştır-] fetişleştirmek

фетишлык [fêtişlık] fetişlik

фетнә [fêtne] fitne

фетнәче [fêtneçê] fitneci

фетнәчел [fêtneçêl] fitne yapmaya düşkün

фетнәчелек [fêtneçêlêk] fitnecilik

фетр [fêtr] fötr

фехтовальщик [fêhtovalşçik] eskrimci

фехтование [fêhtovaniyê] eskrim

фиаско [fiasko] fiyasko

фибра [fibra] tel, lif

фигура [figura] 1. figür; 2. endam

фигуралы [figuralı] 1. figürlü; 2. endamlı

фигураль [figural'] mecazi

фигурачы [figuraçı] figürcü, patinajcı

фигыль [figıl'] fiil

фида [fida] feda; **фида ит-(кыл-)** [fida it- (kıl-)] feda etmek (kılmak)

фидаи [fidai] fedaî

фидакарь [fidakâr'] fedakâr

фидакарьлык [fidakârlêk] fedakârlık

фидия [fidiye] ölen kimse namına verilen sadaka

фидияче [fidiyeçê] sadaka alıcı

физик I [fizik] fizikçi

физик II [fizik] fizik ile ilgili

физика [fizika] fizik

физиологик [fiziologik] fizyolojik

физиология [fızıologiye] fizyoloji

физиотерапевт [fiziotêrapêvt] fizyoterapi uzmanı

физиотерапевтик [fiziotêrapêvtik] fizyoterapi ile ilgili

физиотерапия [fiziotêrapiye] fizyoterapi, fizik tedavi

физкультура [fizkul'tura] kültür fizik, beden eğitimi

физкультурачы [fızkul'turaçı] kültür fizikçi, sporcu, atlet

фикер [fikêr]fikir; **фикер алыш-** [fikêr alış-] fikir alış verişi yapmak; **фикер ияче** [fikêr iyesê] fikir sahibi; **фикер йөрт- (ит-)** [fikêr yört-(it-)] fikir yürütmek

фикердәш [fikêrdeş] fikirdeş

фикердәшлек [fikêrdeşlêk] fikirdeşlik

фикерле [fikêrlê] fikirli

фикерлә- [fikêrle-] kendi kendine fikirleşmek (düşünmek)

фикерләш- [fikêrleş-] karşılıklı fikirleşmek (düşünmek)

фикерләү [fikêrleü] fikirleme, düşünme

фикри [fikri] fikrî

фиксаж [fiksaj] fiksaj

фиксажла- [fiksajla-] fiksajlamak

фиксатор [fiksator] fiksaj yapıcı

фиктив [fiktiv] fiktif, uydurma, sahte, düzmece

фикус [fikus] bir cins tropikal ev bitkisi

фикция [fiktsiye] sahte görüntü

фил [fil] fil

филантроп [filantrop] hayırsever kimse

филантропик [filantropik] hayırsever

филантроплык [filantroplık] hayırseverlik

филармония [fılarmoniye] filarmoni

филателист [filathlêst] pulcu

филателия [filatêliye] pulculuk

филёнка [filyonka] kaplama tahtası

филиал [filial] şube

филигрань [filigran'] filigran, telkârî

филиграньле [filigran'lê] filigranlı, telkârîli

филистер [filistêr] küçük burjuva

филистерлык [filistêrlık] küçük burjuva olma

филолог [filolog] filolog, dilci ve edebiyatçı

филологик [filologik] filolojik

филология [filologiye] filoloji

философ [filosof] felsefeci

философик [filosofik] filozofik, felsefi, felsefe ile ilgili

философия [filosofiye] felsefe, felsefecilik

филтә [filte] fitil

фильм [fil'm] filim

фильмоскоп [fil'moskop] sinemaskop

фильмотека [fil'motêka] filim arşivi

фильтр [fil'tr] filitre, süzgeç

фильтрла- [fil'trla-] filitrelemek, süzmek

фимиам [fimiam] günlük

финал [final] final

финалчы [finalçı] finalist

финанс [finans] finans

финансла- [finansla-] finans etmek, para yatırmak

финиш [finiş] finiş, son

финка [finka] kasatura

финт [fint] aldatmaca

фиргавен [firgavên] firavun

фирка [firkâ] fırka, parti

фиркале [fırkâlê] fırkalı, partili, partiye mensup

фирма [firma] firma

фирәзә, фирүзә [fireze, firüze] firuze

фискал [fiskal] dedikoducu

фитонцид [fitontsid] mikrop öldürücü bitki tozu

фитрәт [fitret] 1. fıtrat, yaratılış, tabiat; 2. ahir zaman

флаг [flag] sancak

флагман [flagman] bayraktar,

флагшток [flagştok] bayrak direği, gönder

фламинго [flamingo] filâmingo kuşu, filâman

фланг [flang] askerî safın bir kanadı

фланель [flanêl'] bez, bir tür dokuma

флегматик [flêgmatik] 1. sakin mizaçlı; 2. sakin mizaçlı kimse

флейта [flêyta] flüt

флейтачы [flêytaçı] flütçü

флексия [flêksiye] bükün

флектив [flêktiv] bükünlü

флигель [fligêl] çıkma ev

флирт [flirt] flört

фломастер [flomastêr] flomaster

флора [flora] bitkiler dünyası

флот [flot] filo

флотилия [flotiliye] filo grubu

флотчы [flotçı] filocu

флюгер [flyugêr] fırıldak

флюс I [flyus] avurt şişkinliği

флюс II [flyus] maden tortusu

фляга [flyaga] matara

фойе [foyê] fuaye

фокстерьер [fokstêr'yêr] tilki gibi köpek

фокстрот [fokstrot] fokstrot

фокус I [fokus] şaşırtıcı hüner (*oyun*), hokkabazlık

фокус II [fokus] odak

фокусчы [fokusçı] hokkabaz

фокусчылык [fokusçılık] hokkabazlık

фолиант [foliant] büyük cilt

фольклор [fol'klor] folklor

фольклористика [fol'kloristika] folklorculuk

фольклорчы [fol'klorçı] folklorcu

фон [fon] zemin, fon, çevre

фонарь [fonar'] fener

фонарьчы [fonar'çı] fenerci

фонд [fond] vakıf, fon, stok, arşiv

фонема [fonêma] *gr.* fonem

фонетик [fonêtik] fonetik ile ilgili

фонетика [fonêtika] fonetik

фонетикачы [fonêtikaçı] fonetikçi

фонограмма [fonogramma] banda alınmış konuşma

фонограф [fonograf] banda alma âleti, bant

фонология [fonologiye] fonoloji

фонотека [fonotêka] bant arşivi

фонтан [fontan] fıskiye

фонтанла- [fontanla-] fışkırmak

фора [fora] oyunda önceden sayı verme

форвард [forvard] top oyununda öncü, forvet

форель [forêl'] ala balık

форинт [forint] macar para birimi

форма [forma] 1. forma; 2. şekil; 3. kıyafet

формала- [formala-] şekil vermek

формалаш- [formalaş-] şekilleşmek, şekillenmek

формалаштыр- [formalaştır-] şekilleştirmek

формализм [formalizm] formalizm, şekilcilik

формалист [formalist] formalist, şekilci

формалистик [formalistik] şekilcilik ile ilgili

формалистларча [formalistlarça] şekilciler gibi

формалы [formalı] 1. formalı; 2. şekilli

формаль [formal'] resmî, şeklî

формальлек [formal'lêk] formalite, resmilik, şeklîlik

формасыз [formasız] 1. formasız; 2. şekilsiz

формасызлык [formasızlık] 1. formasızlık; 2. şekilsizlik

формат [format] forma, ebat

формация [formatsiye] gelişme safhası

формовщик [formovşçik] madenî kalıpçı

формула [formula] formül

формуляр [formulyar] sicil

форсат [forsat] fırsat ◇ **форсат тап-** [forsat tap-] fırsat bulmak

форсунка [forsunka] fıskiye ucu

форт [fort] küçük kale, istihkâm

фортепьяно [fortêp'yano] küçük piyano

фортепьяночы [fortêp'yanoçı] küçük piyanocu

фортификация [fortifikatsiye] tahkimat, tahkimat ilmi

форточка [fortoçka] küçük pencere

фортуна [fortuna] talih, baht

форум [forum] forum

фосген [fosgên] fosgen

фосфат [fosfat] fosfat

фосфатла- [fosfatla-] fosfatlamak

фосфатлы [fosfatlı] fosfatlı

фосфор [fosfor] fosfor

фосфорит [fosforit] fosforit

фосфорлы [fosforlı] fosforlu

фото [foto] fotograf, resim

фотоальбом [fotoal'bom] fotograf albümü

фотограф [fotograf] fotografçı

фотографик [fotografik] fotograf ile ilgili

фотография [fotografiye] fotografya işi

фотозурайткыч [fotozuraytkıç] fotograf büyütücü âlet

фотокарточка [fotokartoçka] fotograf kartı

фотокопия [fotokopiye] fotokopi

фотокорреспондент [fotokorrêspondênt] foto muhabiri

фотокәгазь [fotokeğaz] fotograf kâğıdı

фотолаборатория [fotolaboratoriye] fotograf laboratuvarı

фотоматериал [fotomatêrial] fotograf malzemesi

фотомонтаж [fotomontaj] fotomontaj

фотон [foton] ışık zerresi

фоторазведка [fotorazvêdka] fotograf ile gözetleme

фотореле [fotorêlê] fotograf rölesi

фоторепортаж [fotorêportaj] foto röportaj

фоторепортёр [fotorêportyor] foto muhabiri

фоторәсем [fotoresêm] fotoresim

фотосинтез [fotosintêz] fotosentez

фототехника [fototêhnika] foto teknik

фототипик [fototipik] fototipi ile ilgili

фототипия [fototipiye] fototipi

фототовар [fototovar] fotograf malzemesi

фотохроника [fotohronika] günlük foto haberleri

фотохәбәрче [fotoheberçê] foto muhabiri

фотоэлемент [fotoêlêmênt] ışığı elektriğe çeviren âlet

фотоэффект [fotoêffêkt] foto elektrik hâdisesi

фрагмент [fragmênt] parça, fragman

фрагментар [fragmêntar] parça parça

фрагментарлык [fragmêntarlık] parça parça olma

фраза [fraza] ibare, ifade

фразеологизм [frazêologizm] deyim

фразеологик [frazêologik] deyim ile ilgili

фразеология [frazêologiye] 1. deyimler hakkında bilgi; 2. bir dildeki deyimlerin hepsi

фрак [frak] frak

фракцион I [fraktsion] fraksiyon, grup

фракцион II [fraktsion] sıvının bir katına âit, tabakaya âit

фракция I [fraktsiye] fraksiyon, grup

фракция II [fraktsiye] sıvının katılaşmış bir tabakası

фракцияче [fraktsiyeçê] grupçu, hizipçi

фракциячелек [fraktsiyeçêlêk] grupçuluk, hizipçilik

франк [frank] fransa para birimi

француз [frantsuz] Fransız

фрахт [fraht] 1. navlun; 2. yük

фрахтла- [frahtla-] 1. navlun almak; 2. gemi kiralamak

фрегат [frêgat] firkateyn

фреза [frêza] freze

фрезерла- [frêzêrla-] madeni delmek, frezelemek

фрезерчы [frêzêrçı] frezeci, delici

френч [frênç] askerî üniformanın bir türü

фреска [frêska] fresk

фрикаделька [frikadêl'ka] kıyma

фрикаделькалы [frikadêl'kalı] kıymalı

фрикатив [frikativ] sızıcı ses

фронт [front] cephe, saha, alan

фронталь [frontal'] etraflı, çepeçevre, bütün cepheleriyle

фронтовик [frontovik] cephede bulunan asker

фронтон [fronton] alınlık

фронтташ [fronttaş] aynı cephedeki kimselerden her biri

фруктоза [fruktoza] früktoz

фтизиатр [ftiziatr] verem hastalığı uzmanı

фтор [ftor] flüor

фторлы [ftorlı] flüorlu

фу [fu] öf (*iğrenme ünlemi*)

фуганок [fuganok] ağaç rendesi

фугас [fugas] 1. tahrip bombası; 2. lâğım (*haznesi*)

фугаслы [fugaslı] tahrip (*bombalı*)

фужер [fujêr] alkolü az içkilerin içildiği kab

фуксия [fuksiye] bir cins ev bitkisi, küpe çiçeği

фундамент [fundamênt] temel, esas

фундаменталь [fundamêntal'] esaslı, temelli, sağlam (*araştırma*)

фундук [funduk] fındık

фуникулр [funikulyor] teleferik

функциональ [funktsional'] fonksiyonel

функция [funktsiye] fonksiyon, vazife

фунт: фунт стерлинг [funt: funt stêrling] İngilterenin para birimi font sterling

фураж [furaj] yem, hayvan yemi

фуражка [furajka] kasket, bir çeşit şapka

фуражчы [furajçı] ahır ağası

фургон [furgon] üstü kapalı büyük at arabası

фурнитура [furnitura] tali gereçler

фурункул [furunkul] büyük çıban

футбол [futbol] futbol

футболчы [futbolçı] futbolcu

футляр [futlyar] mahfaza, kılıf, kutu

футуризм [futurizm] fütürizm

фуфайка [fufayka] kalın kazak

фыр: фыр ит- [fır: fır it-] fır etmek

фырла- [fırla-] fırlamak

фырт [fırt] şık giyimli

фыртлан- [fırtlan-] şıklanmak

фыртлык [fırtlık] şıklık

фырылда- [fırılda-] fırıldamak

фытыр [fıtır] fıtır sadakası

фюзеляж [fyuzêlyaj] uçak gövdesine ait iskelet

фәкать [fekât] fakat

фәкыйрь [fekıyır] fakir

фәкыйрегез [fekıyrêgêz] fakiriniz

фәкыйрьлек [fekıyrlêk] fakirlik

фәкыйрьлән- [fekıyrlen-] fakirleşmek

фәкыйрьләрчә [fekıyrlerçe] fakirler gibi

фәкыйрь-фәкарә [fekıyr'-fekare] fakir fukara

фәкыйрьчелек [fekıyrçêlêk] her yerdeki fakirlik

фәлакәт [felâket] felâket

фәллах [fellah] fellâh

фәлсәфи [felsefi] felsefî

фәлсәфә [felsefe] felsefe

фәләк [felek] felek

фәлән [felen] falan, filân

фәлән-төгән [felen-tögen] falan filan

фәлән-фәсмәтән [felen-fesmeten] falan feşmekân

фән [fen] fen; **фән иясе** [fen iyesê] fen sahibi

фәнни [fenni] fennî

фәннилек [fennilêk] fennîlik

фәнни-популяр [fenni-popuIyar] ilmî popüler

фәнни-техник [fenni-têhnik] fennî teknik

фәнчә [fençe] ilim bakımından, ilim itibariyle

фәрештә [ferêşte] ferişte, melek; **фәрештә уты** [ferêşte utı] melek otu ◇ **фәрештәнең амин дигән чагы** [fereştenêng amin digen çagı] dua kapısının açık olduğu zaman, duanın kabul edildiği zaman

фәрман [ferman] emir, buyuruk; **фәрман кыл-** [ferman kıl-] emretmek

фәс [fes] fes

фәсахәт [fesahet] fesahat; **фәсахәт былбылы** [fesahet bılbılı] fesahat bülbülü; **фәсахәт әһелләре** [fesahet ehêllerê] fesahat ehilleri

фәсахәтле [fesahetlê] fesahatli

фәтва [fetva] 1. fetva; 2. maslahat; **фәтва бир-** [fetva bir-] 1. fetva vermek; 2. maslahat vermek

фәхеш [fehêş] fuhuş

фәхешлек [fehêşlêk] fahişelik; **фәхешлек ит-** [fehêşlêk it-] fahişelik etmek

фәхешханә [fehêşhane] umumhane, genel ev

фәүкелгадә [feükêl'gade] fevkalâde

фәһем [fehêm] fehm, fehim

фәһемле [fehêmlê] fehimli, tez anlayışlı

фәһемлек [fehêmlêk] fehimlik

фәһемлә- [fehêmle-] fehmetmek

фәкарә [fekare] fukara

фөрьяд [föryad] föryâd, feryat; **фөрьяд ит- (кыл-)** [föryad it-(kıl-)] feryat etmek (kılmak)

- Х -

хадим [hadim] hadim, cemiyet işleri gören, hizmet ehli

хадимә [hadime] hadime

хадисә [hadise] hâdise

хаин [hain] hain

хаинлек [hainlêk] hainlik

хайван [hayvan] hayvan

хайвани [hayvani] hayvanî

хайванлык [hayvanlık] hayvanlık

хак I [hak] Hakk Allah

хак II [hak] 1. hak, doğru; 2. hak

хак III [hak] hak, fiyat, emek karşılığı; **ни хак?** [ni hak] kaç para?; **хак куй- (билгелә-)** [hak kuy- (bilgêle-)] fiyat vermek; **хак куючы** [hak kuyuçı] fiyatlandırıcı; **хакы чык-** [hakı çık-] parası fiyata denk gelmek

хаким [hakim] hâkim

хакимият [hakimiyet] hâkimiyet

хакимлек [hakimlêk] hâkimlik; **хакимлек ит-** [hakimlêk it-] hâkimlik etmek

хаклы [haklı] 1. haklı; 2. pahalı

хаклык [haklık] haklık, doğruluk

хаксыз [haksız] haksız

хаксызга [haksızga] haksıza, haksızca

хакта [hakta] hakkında

хакыйкать [hakıykat'] hakikat

хакыйкатән [hakıykaten] hakikaten

хакына [hakına] hakkına

хакында [hakında] hakkında

хакәрәт [hakeret] hakaret

халайк [halayk] halktan toplanan kimseler

хали [hali] hâlî, boş

халтура [haltura] yerine getirilmemiş iş, düzgün olmayan iş

халтурачы [halturaçı] işini düzgün yapmayan usta

халтурачылык [halturaçılık] düzgün olmayan iş yapma hâli

халык [halık] 1. halk; 2. kalabalık; 3. millet

халыкара [halıkara] milletler arası

халыкчан [halıkçan] halkçı

халыкчанлык [halıkçanlık] halkçılık

халәт [halet] hâlet

хан [han] han ◇ **хан заманында** [han zamanında] çok eskiden

ханлык [hanlık] hanlık

ханым [hanım] hanım

характер [haraktêr] karakter

характеристика [haraktêristika] karakteristik

характерла- [haraktêrla-] karakterize etmek

характерлан- [haraktêrlan-] karakterize edilmek

хакактерлы [haraktêrlı] karakterli

характерсыз [haraktêrsız] karaktersiz

харам [haram] haram

харап [harap] harap, bozuk; **харап бул-** [harap bul-] harap olmak; **харап ит-** [harap it-] harap etmek ◇ **харап булган икән** [harap bulgan iken] harap olmuşken

хас [has] 1. has; 2. esas; **хас**

бул- [has bul-] has olmak

хасил [hasil] hâsil; **хасил бул** [hasil bul-] hâsil olmak; **хасил ит-** [hasil it-] hâsil etmek

хасият [hasiyet] 1. hususiyet, özellik; 2. iyi mana, netice

хасиятле [hasiyetlê] 1. hususiyetli, özellikli; 2. manalı, neticeli

хасиятләп [hasiyetlep] iyileştirerek

хасла- [hasla-] ait etmek

хаста [hasta] hasta

хасталык [hastalık] hastalık

хастаханә [hastahane] hastane

хат [hat] 1. mektup; 2. hatt, yazı; **хат алыш-** [hat alış-] mektuplaşmak; **хат ташучы** [hat taşuçı] postacı

хата [hata] hata; **хата яса-** [hata yasa-] hata yapmak; **хата җибәр-** [hata ciber-] hata etmek

хатаи фахиш [hatai fahiş] büyük hata, hatâ-i fâhiş olmak

хаталан- [hatalan-] hatalık olmak

хаталык [hatalık] hatalık

хатасыз [hatasız] hatasız

хатирә [hatire] hatıra

хаттат [hattat] hattat

хат-хәбәр [hat-heber] mektup haber

хатын [hatın] karı, eş, hatun, kadın; **хатын кеше** [hatın kêşê] birinin karısı olan kişi

хатын-кыз [hatın-kız] kadın kız

хатынлы [hatınlı] karılı, eşli (*erkek*)

хатынлык [hatınlık] 1. karılık, eşlik; 2. kadınlık

хатынлыкка [hatınlıkka] eş olarak

хатынша [hatınşa] kadınsı

хатыншалан- [hatınşalan-] kadınsılanmak

хафа [hafa] korku, çekinme; **хафага сал- (төшер-)** [hafaga sal-(töşêr-)] korkuya düşürmek; **хафага төш-** [hafaga töş-] korkuya düşmek

хафала- [hafala-] korkutmak

хафалан [hafalan-] korkmak, çekinmek

хафалы [hafalı] korkulu

хафиз [hafız] hafız

ха-ха-ха [ha-ha-ha] gülme ünlemi

хахылда- [hahılda-] kahkaha atmak

хахылдаш- [hahıldaş-] kahkahalaşmak

хахылдау [hahıldau] kahkaha

хач [haç] haç

хаҗ [hac] hac; **хаҗга бар-** [hacga bar-] hacca gitmek

хаҗи [haci] hacı

хаҗәт [hacet] hacet

хезмәт [hêzmet] emek, iş, çalışma, hizmet; **хезмәт ит-** [hêzmet it-] hizmet etmek; **хезмәт ияче** [hêzmet iyesê] hizmet sahibi, emekçi; **хезмәт көне** [hêzmet könê] iş günü; **хезмәт күрсәт-** [hêzmet kürset-] hizmet göstermek; **хезмәт сөючән** [hêzmet söyüçen] iş sever, çalışkan; **хезмәт сөючәнлек** [hêzmet söyüçenlêk] çalışkanlık; **хезмәт хакы** [hêzmet hakı] hizmet hakkı, maaş, aylık; **хезмәтен тутыр-** [hêzmetên tutır-] (*askeri*) hizmeti bitirmek; **хез-**

мәткә сәләтлелек [hêzmetke seletlêlêk] çalışma kabiliyeti

хезмәткәр [hêzmetker] 1. hizmetkâr; 2. memur

хезмәттәш [hêzmetteş] emektaş, aynı yerde hizmet edenlerden her biri

хезмәттәшлек [hêzmetteşlêk] hizmettaşlık; **хезмәттәшлек ит-** [hêzmetteşlêk it-] hizmettaşlık etmek

хезмәтче [hêzmetçê] hizmetçi

хезмәтчел [hêzmetçêl] hizmet etmeğe düşkün

хезмәтчән [hêzmetçen] 1. hizmete düşkün; 2. çalışan emekçi

хибесханә [hibeshane] hapishane

хикмәт [hikmet] hikmet; **хикмәт ияcе** [hikmet iyesê] hikmet sahibi

хикмәти: хикмәти хода [hikmeti: hikmeti hoda] hikmet-i hüdâ

хикмәтле [hikmetlê] hikmetli

хикәя [hikeye] hikâye; **хикәя җөмлә** [hikeye cömle] hikâye cümlesi; **хикәя фигыль** [hikeye fiğıl'] hikâye fiili

хикәят [hıkayet] hikâyet, uzun hikâye

хикәялә- [hikeyele-] hikâye etmek

хикәяче [hikeyeçê] hikâyeci

хилаф [hilaf] hilâf

химая [himaye] himaye

химик I [himik] kimyacı

химик II [himik] kimya ile ilgili

химия [himiye] kimya

хирург [hirurg] cerrah

хирургик [hirurgik] cerrahî

хирургия [hirurgiye] cerrahi

хирыс [hırıs] hırs

хирыслан- [hırıslan-] hırslanmak

хирыслы [hırıslı] hırslı

хирыслык [hırıslık] hırslılık

хис [his] his, duygu; **хис ит-** [his it-] hissetmek; **хискә бай** [hiske bay] duygulu; **хискә бирел-** [hiske birêl-] duygulanmak

хисап [hisap] hisap; **хисапка ал-** [hisapka al-] hesaba almak ◇ **хисап бирмичә** [hisap birmiçe] hesap vermeyerek; **хисап көне** [hisap könê] kıyamet günü, hesap günü; **хисабы юк** [hisabı yuk] hesabı yok; **хисабын югалт-, хисабына чыкма-** [hisabın yugalt-, hisabına çıkma-] hesabını şaşırmak

хисапла- [hisapla-] hesaplamak

хисаплаш- [hisaplaş-] hesaplaşmak

хисапсыз [hisapsız] hesapsız

хисапчы [hisapçı] hesapçı

хисапчылык [hisapçılık] hesapçılık, muhasebecilik

хисле [hislê] hisli

хислелек [hislêlêk] hislilik

хисса [hissa] hisse

хиссез [hissêz] hissiz

хиссезлек [hissêzlêk] hissizlik

хиссият [hissiyet] hissiyat

хи-хи-хи [hi-hi-hi] hi hi hi (*gülme ünlemi*)

хихылда- [hihılda-] kısık ses ile gülmek

хлор [hlor] klor

хлорлы [hlorlı] klorlu

хода, ходай [hoda, hoday] Huda; **ходаем** [hodayım] ey Allahım

◇ **ходай насыйп итсен** [hoday nasıyp itsên] Allah nasib etsin; **ходай сакласын** [hoday saklasın] Allah saklasın; **ходай бәндәсе** [hoday bendesê] Allah bendesi

хозур [hozur] huzur

хозурлан- [hozurlan-] huzur bulmak

хозурлык [hozurlık] huzurluk

хоккей [hokkêy] hokey

хоккейчы [hokkêyçı] hokeyci

хокук [hokuk] hak, hukuk; **хокук белеме** [hokuk bêlêmê] hukuk ilmi; **хокук белгече** [hokuk bêlgêçê] hukuk uzmanı; **хокук боз-** [hokuk boz-] kanuna aykırı iş yapmak; **хокук бозучы** [hokuk bozuçı] kanuna aykırı hareket eden kimse

хокуклы [hokuklı] haklı, kanuna uygun

хокуксыз [hokuksız] haksız

хокуксызлык [hokuksızlık] haksızlık

холык [holık] hulk, huy, mizaç, güzel hâl

холыклы [holıklı] hulklu, güzel huylu

холыксыз [holıksız] huysuz

холыксызлан- [holıksızlan-] huysuzlanmak

холык-фигыль [holık-fiğıl'] hâl hareket

хонса [honsa] hünsa

хор [hor] koro; **хор белән** [hor bêlen] koro ile, koro hâlinde

хорафат [horafat] hurafeler

хортум [hortum] hortum

хорчы [horçı] korocu

хосусан, хосусән [hosusan, hosusen] hususen

хосусият [hosusiyet] hususiyet

хосусый [hosusıy] hususi; **хосусый милек** [hosusıy milêk] hususi mülk

хрестоматия [hrêstomatiye] okuma kitabı, edebî eserlerin en güzel parçalarından teşkil edilen kitap

христиан [hristian] hıristiyan

христианлык [hristianlık] hıristiyanlık

хром [hrom] krom

хромла- [hromla-] kromlamak

хромлы [hromlı] kromlu

хроник [hronik] kronik, müzmin

хронологик [hronologik] kronolojik

хронология [hronologiye] kronoloji

хрусталь [hrustal'] kristal, billûr

художник [hudojnik] ressam

хулиган [huligan] serseri

хулиганлан- [huliganlan-] serserilik yapmak

хулиганлык [huliganlık] serserilik

хуп [hup] hub, güzel, iyi; **хуп күр-** [hup kür-] iyi görmek

хупла- [hupla-] iyi olduğunu tasdik etmek

хур I : **хур бул-** [hur: hur bul-] hor olmak; **хур ит-** [hur it-] horlamak

хур II [hur] huri; **хур кызы** [hur kızı] huri kızı

хурия [huriye] huri kızı

хурла- [hurla-] horlamak, hor görmek

хурлан- [hurlan-] kendi kendini

hor görmek

хурлаучы [hurlavçı] horlayıcı

хурлык [hurlık] horluk; **хурлыкка кал- (төш-)** [hurlıkka kal-(töş-)] horlukta kalmak, hor vaziyete düşmek; **хурлык күтәр-** [hurlık küter-] horluk taşımak

хурлыклы [hurlıklı] utançlı; **хурлыклы рәвештә** [hurlıklı revêşte] utançlı olarak

хуш [huş] hoş; **хуш, хушыгыз** [huş, huşıgız] hoş olunuz! hoşça kalınız!; **хуш исле** [huş islê] hoş kokulu; **хуш килдегез (киләсез)** [huş kildêgêz (kilesêz)] hoş geldiniz; **хуш кил-** [huş kil-] hoş gelmek, hoşuna gitmek

хушбуй [huşbuy] hoş buy, hoş koku, amber; **хушбуй сөрт- (сөртен-)** [huşbuy sört- (sörtên-)] hoş koku (amber) sürmek (sürünmek)

хушлаш- [huşlaş-] karşılıklı veda etmek, vedalaşmak

хуҗа [huca] sahip; **хуҗа бул-** [huca bul-] sahip olmak

хуҗабикә [hucabike] evin sahibi kadın, hanımefendi

хуҗаларча [hucalarça] sahipler gibi

хуҗалык [hucalık] 1. ekonomi; 2. ev ve ona bağlı mülk; ev işleri; **хуҗалык исәбе** [hucalık isebê] gelir gider hesabı; **хуҗалык ит-** [hucalık it-] sahiplik etmek

хуҗалыкчы [hucalıkçı] demirbaş müdürü; demirbaş mallardan sorumlu kimse

хуҗалыкчыл [hucalıkçıl] tutumlu

хуҗасыз [hucasız] sahipsiz

хуҗасызлык [hucasızlık] 1. sahipsizlik; 2. sorumsuzluk, tutumsuzluk

хыйтлан- [hıytlan-] mihnet çekmek

хырылда- [hırılda-] horlamak, gürültülü ses çıkarmak

хырылдавык [hırıldavık] horlayıcı

хырылты [hırıltı] horultu

хыял [hıyal] hayal ◇ **хыялга чум-** [hıyalga çum-] hayale dalmak; **хыял диңгезендә йөз-** [hıyal dingêzênde yöz-] hayal denizinde yüzmek

хыялдагы [hıyaldagı] hayaldaki

хыяллан- [hıyallan-] hayallenmek

хыялланучан [hıyallanuçan] hayal düşkünü

хыялый [hıyalıy] 1. hayalî; 2. divane, mecnun

хыянәт [hıyanet] hıyanet; **хыянәт ит-** [hıyanet it-] hıyanet etmek

хыянәтсез [hıyanetsêz] hıyanetsiz

хыянәтче [hıyanetçê] hıyanet edici, hain

хыянәтчел [hıyanetçêl] hıyanete meyilli

хәбәр [heber] haber; **хәбәр ит- (бир-, сал-)** [heber it- (bir-, sal-)] haber etmek (vermek, göndermek, salmak) ◇ **хәбәрендә дә юк** [heberênde de yuk] hiç haberi yok

хәбәрдар [heberdar] haberdar

хәбәрдарлык [heberdarlık] haberdarlık

хәбәрләш- [heberleş-] haberleşmek

хәбәрләшү [haberleşü] haberleşme

хәбәрсез [hebersêz] habersiz

хәбәр-хәтер [heber-hetêr] selâm kelâm; **хәбәр-хәтер юк** [heber-hetêr yuk] selâm kelâm yok

хәбәрче [heberçê] 1. haberci; 2. muhabir

хәвез [hevêz] havuz

хәвеф [hevêf] havf, korku, tasa; **хәвеф(кә) сал-** [hevêf(ke) sal-] havfa salmak, korku vermek

хәвефле [hevêflê] havflı, korkunç, tehlikeli

хәвефлән- [hevêflen-] havflanmak, korku duymak

хәвеф-хәтер [hevêf-hetêr] havf hatar

хәвеф-хәтерсез [hevêf- hetêrsêz] havfsız hatarsız

хәер I [heyêr] 1. hayır, iyi; fayda; 2. sadaka ◇ **хәер сора-** (сораш-) [heyêr sora- (soraş-)] hayır sormak, dilenmek; **хәерен күр!** [heyêrên kür] hayrını gör!

хәер II [heyêr] mamafih

хәер-дога [heyêr-doga] hayır dua

хәерле [heyêrlê] hayırlı; **хәерле булсын** [heyêrlê bulsın] hayırlı olsun; **хәерле иртә** [heyêrlê irte] iyi sabahlar, hayırlı sabahlar; **хәерле кич** [heyêrlê kiç] hayırlı akşamlar; **хәерле сәгатьтә** [heyêrlê sagatte] hayırlı saatte; **хәерле төн** [heyêrlê tön] hayırlı geceler; **хәерле юл** [heyêrlê yul] hayırlı yollar; **хәерлегә түгел** [heyêrlêge tügêl] bunda hayır yok

хәерсез [heyêrsêz] hayırsız

хәер-сәдака [heyêr-sedaka] hayır sadaka

хәер-фатыйха [heyêr-fatiha] hayır dua; **хәер-фатыйха бир-** [heyêr-fatiha bir-] hayır dua vermek

хәерче [heyêrçê] dilenci; miskin ◇ **хәерче көненә кал-** [heyêrçê könêne kal-] dilenci vaziyetine düşmek; **хәерчегә җил каршы** [heyêrçêge cil karşı] dilenciye rüzgâr da düşman

хәерчелек [heyêrçêlêk] dilencilik, fakirlik; **хәерчелеккә төш-** [heyêrçêlêkke töş-] fakirliğe düşmek

хәзер I [hezêr] şimdi, hemen, hâlen; **хәзер генә** [hezêr gêne] hemen, şimdi; **хәзер үк** [hezêr ük] şu anda

хәзер II [hezêr] hazır

хәзерге [hezêrgê] hazırki, bugünkü, çağdaş; **хәзерге вакытта (көндә)** [hezêrgê vakıtta (könde)] şimdiki zamanda, (günde)

хәзергә [hezêrge] hâlen; gene göruşürüz!

хәзергәчә [hezêrgeçe] bu ana kadar

хәзерлек [hezêrlêk] hazırlık

хәзерлекле [hezêrlêklê] hazırlıklı

хәзерлексез [hezêrlêksêz] hazırlıksız

хәзерлә- [hezêrle-] hazırlamak

хәзерлән- [hezêrlen-] hazırlanmak

хәзерләү [hezêrleü] hazırlama

хәзерләүче [hezêrleüçê] hazırlayıcı

хәзинә [hezine] hazine; **хәзинәда бары** [hezinede barı] hazinedeki her şey ile ◇ **хәзинәдә барынча** [hezinede barınça] hazinedeki her şey kadar

хәзинәдар [hezinedar] hazinedar

хәзрәт [hezret] 1. imam; 2. efendi

хәзрәти [hezreti] sayın, değerli, hürmetli

хәйлә [heyle] hile ◇ **хәйлә кор-** [heyle kor-] hile kurmak; **хәйләгә кереш-** [heylege kêrêş-] hileye girişmek; **хәйләсен тап-** [heylesên tap-] bir yolunu bulmak

хәйләкәр [heyleker] hilekâr ◇ **хәйләкәр төлке** [heyleker tölkê] hilekâr tilki

хәйләкәрлек [heylekerlêk] hilekârlık

хәйләкәрлән- [heylekerlen-] hilekârlanmak

хәйләле [heylelê] hileli

хәйләлә- [heylele-] hilelemek

хәйләсез [heylesêz] hilesiz

хәйләсезлек [heylesêzlêk] hilesizlik

хәйран [heyran] hayran; **хәйран бул- (кал-)** [heyran bul- (kal-)] hayran olmak (kalmak); **хәйран гына** [heyran gına] epeyce; **хәйран калдыр-** [heyran kaldır-] hayran etmek

хәл [hel] 1. hâl ; 2. güç; **хәл ал-** [hel al-] halletmek; **хәл бет- (кит-)** [hel bêt- (kit-)] hâl bitmek, gitmek; **хәл бел- (сораш-)** [hel bêl- (soraş-)] hâl bilmek (soruşmak); **хәл ит-** [hel it-] halletmek; **хәл кадәре(нчә), хәлдән килгәнчә** [hel kaderê(nçe), helden kilgençe] elden geldiği kadar; **хәл кер-** [hel kêr-] güç kazanmak; **хәл фигыль** [hel figıl'] *gr.* zarf fiil; **хәл җитмәслек** [hel citmeslêk] güç yetmezlik; **хәл җый-** [hel cıy-] güç toplamak; **хәл җөмлә** [hel cömle] *gr.* hal cümlesi ◇ **хәл эчендә** [hel êçênde] bugün yarın ölecek (*kimse*); **хәлгә кер-** [helge kêr-] hâle girmek, yardımda bulunmak; **хәлгә керүчән** [helge kêrüçen] bir kimsenin hâlini anlayıcı; **хәлдән кил-** [helden kil-] elden gelmek, becermek, başarmak; **хәлдән тай-** [helden tay-] bütün gücünü kaybetmek; **хәлдән тайдыр-** [helden taydır-] bütün gücünü kaybettirmek

хәлбуки [helbuki] halbuki

хәлвә [helve] helva

хәлдә [helde] hâlde

хәлиткеч [helitkêç] halledici

хәлифә [halife] halife

хәлле [hellê] hâlli ◇ **хәлле-хәленчә** [hellê-helênçe] hâlli hâlince

хәллән- [hellen-] hâllenmek

хәлсез [helsêz] hâlsiz, güçsüz

хәлсезлек [helsezlêk] hâlsizlik

хәлсезлән- [helsêzlen-] hâlsizlenmek

хәлсезләндер- [helsêzlendêr-] hâlsizlendirmek

хәлфә [helfe] *esk.* 1. öğretmen; 2. asistan

хәлфәлек [helfelêk] öğretmen-

lik

хәлчә [helçe] elden geldiğince

хәләл [helel] helâl; **хәләл җефет** [helel cêfêt] helâl eş, hanım veya erkek

хәләллек [helellêk] helâllik, eş

хәл-әхвәл [hel-ehvel] hâl ahvâl

хәмер [hemêr] sert içki

хәнҗәр [hençer] hançer

хәрабә [herabe] harabe

хәрби [herbi] askeri

хәрбиләрчә [herbilerçe] askerler gibi

хәрбиләштер- [herbileştêr-] askerileştirmek

хәрбиләш- [herbileş-] askerileşmek

хәреф [herêf] harf; **хәреф җыючы** [harêf cıyuçı] dizgici; **хәреф кассасы** [herêf kassası] dizgi kasası ◇ **хәреф таны-** [herêf tanı-] okur yazar olmak; **хәрефкә-хәреф** [herêfke-herêf] harfiyen; **хәрефкә ябышып ят-** [herêfke yabışıp yat-] kanuna *vb.* sonuna kadar uymak; **хәреф ятлаучылык** [herêf yatlauçılık] kanun *vb.* her harfine uygunculuk

хәрефле [herêflê] harfli

хәрәкә [hereke] hareke

хәрәкәт [hereket] hareket; **хәрәкәт иттерүче, хәрәкәткә китәрүче** [hereket ittêrüçê, hereketke kiterüçê] hareket ettirici, harekete getirici; **хәрәкәт ит-** [hereket it-] hareket etmek; **хәрәкәткә кил-** [hereketke kil-] harekete geçmek; **хәрәкәткә китер-** [hereketke kitêr-] harekete getirmek

хәрәкәтле [hereketlê] hareketli

хәрәкәтлән- [hereketlen-] hareketlenmek

хәрәкәтләндер- [hereketlendêr-] hareketlendirmek

хәрәкәтләндергеч [hereketlendêrgêç] hareketlendirici

хәрәкәтсез [hereketsêz] hareketsiz

хәрәкәттәге [harekettegê] hareketteki; **хәрәкәттәге армия** [herekettegê armiye] hareketteki ordu

хәрәкәтчел, хәрәкәтчән [hereketçêl, hereketçen] pek hareketli

хәрәм [herem] haram

хәрәмзә [heremze] haramzade

хәрәмлә-, хәрәмләш- [heremle-, heremleş-] oyunda hile yapmak

хәрәмче [heremçê] 1. oyunda hilekâr; 2. namussuz

хәрәмчел [heremçêl] 1. oyunda hilekârlığa düşkün; 2. namussuzluğa düşkün

хәсрәт [hesret] 1. ağır kaygı, mutsuzluk çekme, kederlenme, hasret, tasa; 2. beceriksiz kimse ◇ **хәсрәт капчыгы** [hesret kapçıgı] beceriksiz kimse; **хәсрәт уты йот-** [hesret utı yot-] kaygı ateşi yutmak; **хәсрәт чик-** [hesret çik-] hasret çekmek, kaygı çekmek, tasa çekmek

хәсрәтле [hesretlê] kaygılı, hasretli, tasalı

хәсрәтлән- [hesretlen-] kaygılanmak, hasretlenmek, tasalanmak

хәсрәтсез [hesretsêz] hasretsiz, tasasız

хәстәр [hester] ihtimam, gaile ◇ **хәстәрен күр-, хәстәренә кер-(кереш-)** [hesterên kür-, hesterêne kêr- (kêrêş-)] ihtimam etmek, kaygısını çekmek

хәстәрле [hesterlê] ihtimamlı

хәстәрлек [hesterlêk] ihtimamlılık

хәстәрлә- [hesterle-] ihtimam göstermek, hazırlanmak

хәстәрлән- [hesterlen-] ihtimam göstermek

хәттән аш- [hettên aş-] haddini aşmak; **хәттән ашкан** [hettên aşkan] haddini aşmış

хәтер [hetêr] 1. hatır, zihin; 2. not; **хәтер дәфтәре** [hetêr defterê] not defteri ◇ **хәтер калдыр-** [hetêr kaldır-] hatırını kırmak; **хәтер кал-** [hetêr kal-] hatırı kalmak; **хәтер капчыгы** [hetêr kapçıgı] pek hatırlı kimse; **хәтер сакла-** [hetêr sakla-] unutmamak; **хәтер чуал-** [hetêr çual-] zihin karışmak; **хәтер өчен (генә)** [hetêr öçên (gêne)] hatır için; **хәтергә ал-** [hetêrge al-] hatırına getirmek, hatırlamak; **хәтергә кил-** [hetêrge kil-] hatıra gelmek; **хәтергә төшер-** [hetêrge töşêr-] hatıra düşürmek; **хәтердә калдыр-** [hetêrde kaldır-] hatırda tutmak; **хәтердә кал-** [hetêrde kal-] hatırda kalmak; **хәтердә тот-** [hetêrde tot-] hatırda tutmak; **хәтердән чыгар- (чык-)** [heterden çığar-(çık-)] hatırdan çıkarmak (çıkmak); **хәтерен күр-** [hetêrên kür-] gönlünü almak

хәтердән [hetêrden] hatırdan, ezberden

хәтерле [hetêrlê] hatırlı

хәтерлә- [hetêrle-] hatırlamak; **хәтерләп кал-** [hetêrlep kal-] hatırlamağa devam etmek

хәтерләт- [hetêrlet-] hatırlatmak; benzetmek

хәтерсез [hetêrsêz] hatırsız

хәтле [hetlê] 1. kadar; 2. hatlı

хәтсез [hetsêz] hatsız; **хәтсез күп** [hetsêz küp] hatsiz, çok

хәтта [hetta] hatta, bile

хәтфә [hetfe] kadife; **хәтфә гөл** [hetfe göl] kadife çiçeği

хәтәр [heter] hatar

хәшәрәт [heşeret] haşarat

хәят [heyat] hayat

хөкем [hökêm] hüküm; **хөкем ит-** [hökêm it-] hükmetmek; **хөкем йөрт-** [hökêm yört-] hüküm yürütmek; **хөкем чыгар-** [hökêm çığar-] hüküm çıkarmak; **хөкемгә тарт-** [hökêmge tart-] muhakemeye çekmek ◇ **хөкем сөр-** [hökêm sör-] hüküm sürmek

хөкемдар [hökêmdar] hükümdar

хөкүмәт [hökümet] hükümet

хөр [hör] hür; **хөр фикер** [hör fikêr] hür fikir

хөрмә [hörme] hurma; **хөрмә агачы** [hörme agaçı] hurma ağacı

хөрмәт [hörmet] hürmet; **хөрмәт ит-** [hörmet it-] hürmet etmek; **хөрмәт иясе** [hörmet iyesê] hürmet sahibi

хөрмәтле [hörmetlê] hürmetli

хөрмәтлә- [hörmetle-] hürmetlemek

хөррият [hörriyet] hürriyet

хөрт(и) [hört(i)] dolaşık, çatal, karışık, mahv

хөртилән- [hörtilen-] (*iş*) karışmak, dolaşmak, kötüleşmek, mahv olmak

хөрәсән [höresen] ahmak ve tembel (*kimse*) ◇ **хөрәсән ялкавы** [höresen yalkavı] çok tembel

хөсет [hösêt] haset, kıskançlık

хөсетлек [hösêtlêk] hasetlik, kıskançlık

хәсетлән- [hösêtlen-] hasetlenmek

хөтбә [hötbe] hutbe

- Ц -

царизм [tsarizm] çarlık, çarlık rejimi

цейтнот [tsêytnot] 1. (*satranç oyununda*) vakitsizlik; 2. sıkıntılı vaziyet

целлофан [tsêllofan] selofan

целлулоид [tsêlluloid] selüloit

целлюлоза [tsêllyuloza] selüloz

цемент [tsêmênt] çimento

цементла- [tsêmêntla-] çimentolamak

ценз [tsênz] 1. seviye; 2. şans

цензлы [tsênzlı] 1. seviyeli; 2. şanslı

цензор [tsênzor] sansür yapan kimse

цензура [tsênzura] sansür

центнер [tsêntnêr] kental

центнерлап [tsêntnêrlap] kentaller sayısınca

централизм [tsêntralizm] santralizm, merkezcilik

церемония [tsêrêmoniye] tören, merasim

церемониялы [tsêrêmoniyalı] törenli, merasimli; tekellüflü

церемониясез [tseremoniyesêz] törensiz, merasimsiz; tekellüfsüz

цех [tsêh] atölye, daire, iş yeri

цехара [tsêhara] atölyeler arasındaki

циан [tsiyan] kiyanus, siyan

цианлы [tsianlı] kiyanuslu

цивилизатор [tsivilizator] medeniyetçi

цивилизаторлык [tsivilizatorlık] medeniyetçilik

цивилизация [tsivilizatsiye] medeniyet, uygarlık

цивилизацияле [tsivilizatsiyelê] medenî

цивилизациялә- [tsivilizatsiyele-] medenîleştirmek, uygarlaştırmak

цигейка [tsigeyka] muton

цикл [tsikl] devir, devre

циклик [tsiklik] devrî

цикллы [tsiklli] devirli, devreli,

цикллылык [tsiklılık] devirlilik, devrelilik

циклон [tsiklon] siklon,

циклоп [tsiklop] tepegöz

цилиндр [tsilindr] silindir; silindir, şapka

цилиндрик [tsilindrik] silindirik, silindir şeklindeki

цилиндрлы [tsilindrlı] silindirli

цинк [tsink] çinko

цинкла- [tsinkla-] çinko kaplamak

цинклы [tsinklı] çinkolu

цирк [tsirk] sirk

циркач [tsirkaç] sirk artisti, canbaz

циркуль [tsirkül] pergel

циркульле [tsirkullê] pergelli

циркуляр [tsirkulyar] genelge, tamim, sirküler

циркуляция [tsirkulyatsiye] dolaşım, deveran, sirkülasyon

цистерна [tsistêrna] sarnıç

цитата [tsitata] iktibas; **цитата китер-** [tsitata kitêr-] iktibas etmek

цитрус [tsitrus] narenciye, turunçgiller

циферблат [tsifêrblat] saat kadranı

цифр [tsifr] rakam

цифрлы [tsifrlı] rakamlı

цоколь [tsokol'] kaide, taban

цылаштыр- [tsılaştır-] mişer ve sibir tatarlarında ç- yerine ts- sesini kullanmak

- Ч -

чабагач [çabagaç] el döğeni, el döveni

чабагачла- [çabagaçla-] eklemeli sopa ile vurmak

чабак [çabak] çapak balığı

чабакла- [çabakla-] avuç ayası ile vurmak, tokatlamak

чабалан- [çabalan-] çabalanmak

чабан [çaban] çoban

чабанлык [çabanlık] çobanlık

чабар [çabar] postacı, tatar ulağı

чабата [çabata] ıhlamur ağacından elde edilen iplerden örülmüş pabuçlar; **чабата башмак** [çabata başmak] ıhlamur pabuç terlik; **чабата киндерәсе** [çabata kindêresê] ıhlamur pabuç kendiri ◇ **чабата туздыр-** [çabata tuzdır-] çok yürümek

чабатачы [çabataçı] ıhlamur pabuççu

чабу [çabu] palto (pardesü) eteği

чабулык [çabulık] eteklik

чабын [çabın] biçmek için bırakılmış çayır

чабын- [çabın-] hamamda kayın dalı ile vura vura yıkanmak

чабындыр- [çabındır-] hamamda kayın dalı ile vura vura yıkatmak

чабынлык [çabınlık] biçmek için bırakılmış çayırlık

чабыр [çabır] vücutta çıkan irinli kabarıklıklar; **чабыр үләне** [çabır ülenê] kekik otu

чабыр- [çabır-] vücutta irinli kabarıklar çıkarmak

чабырт- [çabırt-] vücutta irinli kabarıklıklar çıkartmak

чабырткы [çabırtkı] vücutta çıkan irinli kabarıklık

чабыртма [çabırtma] *bk.* **чабырткы**

чабыш [çabış] 1. at koşturma; 2. at yarışı; **чабыш арбасы** [çabış arbası] at yarış arabası; **чабыш аты** [çabış atı] koşu atı

чабыш- [çabış-] 1. koşturmak; 2. koşuda yarışmak

чабышкы [çabışkı] soylu koşu atı

чабышчы [çabışçı] koşucu

чавыл [çavıl] kayın ağacı fidanı

чавыллык [çavıllık] kayın fidanlığı

чага I [çaga] çağa, koyun yavrusu

чага II [çaga] arı iğnesi

чагала- [çagala-] kuzulamak

чаган [çagan] akça ağaç

чаганлык [çaganlık] akça ağaçları biten yer

чагу [çagu] güneş ışığının çok düştüğü yer

чагыл [çagıl] sarp kaya, yar, kepez

чагыл- [çagıl-] yansımak

чагылташ [çagıltaş] çakıl taşı

чагылдыр- [çagıldır-] yansıtmak

чагылдыргыч [çagıldırgıç] yansıtıcı

чагылучанлык [çagıluçanlık] yansıtıcılık

чагылыш [çagılış] yansıtılış

чагында [çagında] vaktinde

чагыр I [çagır] çakır (*renkli*)

чагыр II [çagır] kırmızı şarab, çakır

чагыштыр- [çagıştır-] karşılaştırmak, mukayese etmek, kıyaslamak

чагыштыргысыз [çagıştırgısız] karşılaştırmağa imkân olmayan

чагыштырма [çagıştırma] karşılaştırma, çalıştırma, mukayese

чагыштырма-генетик [çagıştırma-gênêtik] mukayeseli genetik

чагыштырмалы [çagıştırmalı] mukayeseli, karşılaştırmalı

чагыштырмасыз [çagıştırmasız] mukayeseye imkân olmayan

чагыштырма-тарихи [çagıştırma-tarihi] karşılaştırma tarihi

чагыштырмача [çagıştırmaça] nisbî, mukayeseli olarak

чагыштыру [çagıştıru] mukayese, karşılaştırma, kıyaslama

чадра [çadra] çarşaf, peçe

чаж [çaj] 1. ekin biçilirken çıkan ses; 2. yılan sesi; **чаж үләне** [çaj ülenê] bataklıkta yetişen bir cins sert ot

чажгыр- [çajgır-] çaj gibi ses çıkarmak

чаж-чож [çaj- çoj] caş cuş

чажылда [çajilda-] çaj gibi ses çıkarmak

чайка- I [çayka-] 1. çalkalamak; 2. yıkamak, temiz sudan geçirmek, çaykamak; **чайкап чык-** [çaykap çık-] yıkayıp bitirmek

чайка- II [çayka-] sallamak

чайкалдыр- [çaykaldır-] çalkalatmak, sallandırmak

чайкал- [çayka-] çalkalamak, sallamak

чайпал- [çaypal-] kabdaki sıvı hafif dalgalanmak

чайпалдыр- [çaypaldır-] kabdaki sıvıyı hafif dalgalandırmak

чайпалт- [çaypalt-] kabdaki sıvıyı hafif dalgalandırtmak

чак I [çak] çağ, zaman, devir, vakit

чак II [çak] 1. tam, denk; 2. ucu ucuna

чак- I [çak-] kav ile ateş *vb.* yakmak

чак- II [çak-] böcek *vb.* sokmak (ısırmak, iğnesini batırmak)

чаккыч [çakkıç] 1. böceklerin ısırma iğnesi; 2. ısırgan otu dikeni

чаклак [çaklak] bozkır bataklığı

чаклы [çaklı] kadar

чакма [çakma] çakmak

чакмалы [çakmalı] çakma taşlı

чакматаш [çakmataş] çakmak taşı

чакматашлы [çakmataşlı] çakmak taşlı

чакрым [çakrım] kilometre, çağrım

чакта [çakta] vakitte

чак-чак [çak-çak] ucu ucuna

чак-чок [çak-çok] maden çarpışmasında çıkan ünlem

чакылда- [çakılda-] şakırdamak

чакыр- [çakır-] çağırmak, davet etmek

чакырт- [çakırt-] çağırtmak, davet ettirmek

чакыру [çakıru] davetname

чакырулы [çakırulı] davetli

чакырылыш [çakırılış] davet, çağırma

чал [çal] ak, ağarmış ak saçlı

чал- I [çal-] çalgın çalmak

чал- II [çal-] 1. çelmek, 2. (*hayvan*) kesmek

чалар- [çalar-] ağarmak,

чалбар [çalbar] pantalon

чалбарлы [çalbarlı] pantalonlu

чалбарлык [çalbarlık] pantalonluk

чалбарчы [çalbarçı] pantaloncu

чалгы [çalgı] ot biçme âleti, tırpan; **чалгы сабы** [çalgı sabı] tırpan sapı

чалгыч, чалгычут [çalgıç, çalgıçut] sarı çiçekli bir cins bitki

чалгычы [çalgıçı] ot biçici

чалдыр-чолдыр [çaldır-çoldır] şaldır şuldur; **чалдыр-чолдыр кил** [çaldır-çoldır kil-] şaldır şuldur gelmek

чалка [çalka] gemi urganı

чалкан [çalkan] sırt üstü (*yatma*) ◇ **чалкан сал-** [çalkan sal-] güreşte rakibi sırt üstü yatırmak

чаллан- [çallan-] (*saç, sakal*) ağarmak

чалма [çalma] sarık; **чалма чәчәк** [çalma çeçek] şakayık çiçeği

чалмабаш [çalmabaş] şakayık

чалмалы [çalmalı] sarıklı; **чалмалы гөл** [çalmalı göl] koyun gözü, mürver çiçeği ◇ **чалмалы карак** [çalmalı karak] zimmetine para geçiren hırsız

чалмаштыр- [çalmaştır-] 1. bacak bacak üstüne atıp oturmak; 2. dansta ayak ayak üstüne atıp oynamak

чалпу [çalpu] yedi yol kavşağına gömülen mecusî kurbanlığı

чалт: чалт аяз [çalt: çalt ayaz] açık aydınlık, ayaz

чалтыра- [çaltıra-] metal sesi çıkmak, şıngırdamak

чалтырат- [çaltırat-] metal sesi çıkarmak, şıngırdatmak

чалтыр-чолтыр [çaltır-çoltır] şangır şıngur

чалу [çalu] 1. çelme; 2. yol dönemecinde meydana gelen cukur

чалула- [çalula-] (*кызак*) eğilmek

чалулан- [çalulan-] 1. çukurlanmak; 2. (*кызак*) eğilmek

чалулык [çalulık] yoldaki eğrilik

чалшай- [çalşay-] eğilmek, yamulmak

чалшайт- [çalşayt-] eğriltmek, yamultmak

чалым [çalım] vasıf; çehre, sima

чалын- I [çalın-] dolaşmak, katışmak

чалын- II [çalın-] göze çarpmak (çalınmak)

чалыш [çalış] yamuk, eğik

чалыш- [çalış-] 1. ayak ayak üstüne atmak; 2. vuruşmak, kesişmek; 3. kesmeğe yardım etmek

чалышландыр- [çalışlandır-] eğriltmek, yamultmak

чалышлан- [çalışlan-] eğrilmek, yamulmak

чалышлык [çalışlık] eğrilik, yamukluk

чалышма [çalışma] üst üste ça-

prazlama olma

чалыштыр- [çalıştır-] kesiştirmek

чалыш-чолыш [çalış-çolış] eğri büğrü

чама [çama] 1. yakın ölçü; 2. ölçüsünü bilme; 3. tahminî niyet; **чама белән** [çama bêlen] yaklaşık olarak, aşağı yukarı, tahminen

чамалап [çamalap] ölçüsünü tahmin ederek

чамала- [çamala-] ölçüsünü tahmin etmek

чамалы [çamalı] tahminî ölçülü

чаман [çaman] tembel at, sütçü beygiri

чамасы [çaması] tahminî ölçümü

чамасыз [çamasız] 1. tahminî ölçüsüz; 2. olağan üstü

чамасында [çamasında] tahminen

чан [çan] çan

чана [çana] kızak; **чана табаны** [çana tabanı] kızak tabanı; **чана теше (тырнагы)** [çana têşê (tırnagı)] kızak dişi (tırnağı)

чандыр [çandır] 1. karın kası; 2. zayıf, göbeksiz

чандырлан- [çandırlan-] zayıflanmak, göbeksizlenmek

чандырлык [çandırlık] zayıflık, göbeksizlik

чаб: чабы чыккан [çab: çabı çıkkan] adı çıkmış

чапак [çapak] cesur, atılgan

чапалак [çapalak] tokat, şaplak; sinek şaplağısı

чапан [çapan] kaftan

чапкы [çapkı] 1. kazma, çapa; 2. sebze ayıklama bıçağı

чапкын [çapkın] 1. çapkın; 2. postacı, tatar ulağı

чапкыр [çapkır] çok koşucu (*kimse, at*)

чапкыч [çapkıç] ot kesme makinesi

чапрак [çaprak] eyer örtüsü, şaprak

чапракчы [çaprakçı] eyer örtüsü ustası

чаптар [çaptar] koyu sarı (*at*)

чаптыр- I [çaptır-] at koşturmak; **чаптырып бар-** [çaptırır bar-] koşturup gitmek; **чаптырып кил-** [çaptırıp kil-] koşturup gelmek

чаптыр- II [çaptır-] (*at*) işemek

чаптырда- [çaptırda-] şapırdamak

чаптырдат- [çaptırdat-] sulu yerde davranmak (*koşmak vb.*)

чаптыр-чаптыр [çaptır-çaptır] şapır şapır

чапчак [çapçak] çamçak

чапчакчы [çapçakçı] çamçakçı

чапылда- [çapılda-] dudak şapırdamak

чапылдат- [çapıldat-] dudak şapırdatmak

чапырда- [çapırda-] suda şapırdamak

чапырдаш- [çapırdaş-] sığ suda hareket ederken ses çıkarmak, şapırdaşmak

чапыр-чопыр [çapır-çopır] şapur şupur

чар [çar] bileği tezgâhı

чара [çara] çare; **чара күр-** [çara kür-] çare görmek

чарасыз [çarasız] çaresiz

чаргөл [çargöl] dört yapraklı bir cins bitki

чардак [çardak] çardak

чардаклы [çardaklı] çardaklı

чардуган [çardugan] kabir üstüne konan dört köşeli kafes, mezar parmaklığı

чарла- [çarla-] bileği taşında bilemek

чарлак [çarlak] kara martı

чарлан- [çarlan-] bilenmek; **чарланган** [çarlangan] kurnaz ve tecrübeli kimse

чарлаучы [çarlauçı] bileğici

чар-нәчар [çar-neçar] çaresizce

чарт-чорт [çart-çort] çatır çutur

чаршау [çarşau] perde, çibinlik, örtü

чаршаулык [çarşaulık] perdelik, çibinlik

чаршел [çarşêl] dört yaprağı gümüş renginde bir cins bitki

чарык I [çarık] 1. sulama dolabı; 2. değirmen çarkı

чарык II [çarık] çarık

чарылда- [çarılda-] ünlemek, bağırmak

чарыс [çarıs] 1. tırıs; 2. huysuz

часовой [çasovoy] nöbetçi er

часть [çast'] askeri bölük

чат I [çat] kavşak, dört yol ağzı ◇ **чат саен** [çat sayın] her kavşakta

чат II [çat] apış, kasık

чат III [çat] bütünüyle, dolusunca ◇ **чат ябыш-** [çat yabış-] bütünüyle yapışmak

чатак [çatak] 1. çatal, dallanıp budaklanma, çatallanmış; 2. biraz deli

чатаклык [çataklık] çatallanmışlık

чатан [çatan] aksak

чатанла- [çatanla-] aksamak

чатанлан- [çatanlan-] aksaklanmak

чатанлык [çatanlık] aksaklık

чаткы [çatkı] 1. kıvılcım; 2. yansımış ışık

чаткылан- [çatkılan-] (*ışık*) yansımak, kıvılcımlanmak

чаткылы [çatkılı] yansımalı, kıvılcımlı

чатла- [çatla-] çatlamak, patlayıp yarılmak

чатлама [çatlama] çatlama

чатлаш [çatlaş] yampiri

чатлы [çatlı] çatallı, kavşaklı

чатлык [çatlık] çatallılık, kavşaklık

чатма [çatma] çatma dokuma

чатна- [çatna-] çatlamak

чатнама [çatnama] agaçları çatlatan (*soğuk*)

чатнат- [çatnat-] çatlatmak

чатнатып [çatnatıp] (*söz*) ayrı ayrı (*söylemek*)

чатыр [çatır] çadır; **чатыр чәчәклеләр** [çatır çeçeklêler] çadır çiçekgiller

чатырда- [çatırda-] çatırdamak, çatır çutur gelmek

чатырдавык [çatırdavık] 1. çatırdayan, 2. çabuk ve anlaşılmaz konuşan kimse

чатырдат- [çatırdat-] çatırdatmak, çatır çutur yakmak, kırmak

чатыр-чотыр [çatır-çotır] çatır

çutur

чаука [çauka] seyrek ve küçük ağaç koruluğu

чахотка [çahotka] verem

чахоткалы [çahotkalı] veremli

чачак [çaçak] saçak

чачакла- [çaçakla-] saçaklamak

чачаклан- [çaçaklan-] saçaklanmak

чачаклы [çaçaklı] saçaklı

чая [çaya] atılgan, cesur

чаялан- [çayalan-] atılgan olmak, cesur olmak,

чаялык [çayalık] atılganlık, cesur olma hâli

чаян [çayan] akrep

чаң I [çang] çan; **чаң кагучы** [çang kaguçı] çan çalıcı, çan sallayıcı, çan vurucu

чаң II [çang] yol tozu

чаңгы [çanggı] kayak

чаңгылда- [çanggılda-] şangırdamak

чаңгычы [çanggıçı] kayakçı

чебен [çêbên] sinek; **чебен гөмбәсе** [çêbên gömbesê] zehirli mantar ◇ **чебенгә чукмар (күсәк) күтәр-** [çêbênge çukmap (küsek) küter-] sineğe gürz (sopa) göstermek, tüfek ile sinek avlamak, küçük hâdiseler için çok büyük tedbir almak; **чебен үтермәс** [çêbên ütermes] karıncayı incitmez

чебенлә- [çêbênle-] sineklenmek

чебентоткыч [çêbêntotkıç] sinek öldürücü âlet

чебенче [çêbênçê] çalı bülbülü

чебенчел [çêbênçêl] sinêk kapan

чебен-черки [çêbên-çêrki] sinek ve sivri sinek

чебеш [çêbêş] 1. civciv; 2. güçsüz ve zayıf kimse; 3. yara bere

чебешханә [çêbêşhane] civciv besleme kümes

чеби [çêbi] civciv; yara bere

чебилә- [çêbile-] yara bereli olmak (*mes. avucun tersi*)

чегет [çêgêt] yoğurttan yapılmış bazlama

чегән [çêgen] çingene

чегәнчә [çêgençe] çingene gibi

чек I [çêk] çek

чек II: чек иттер- [çêk: çêk itter-] kıt ettirmek

чека [çêka] çeka (*rus ihtilâli'nden sonra karşı devrimleri tâkip eden polis teşkilâtı*)

чекист [çêkist] çeka mensubu

чекрәй- [çêkrey-] kısık ve öfkeli bakmak, yan bakmak

чекрәйт- [çêkreyt-] kısık ve öfkeli baktırmak

челем [çêlêm] 1. pipo; 2. tütün

челлә [çêlle] 1. kış ve yaz aylarında en soğuk ve en sıcak kırk günlük zaman; 2. *mec.* sıcak zaman, çağ

челпәрәмә [çêlpereme] çok parçalanmak; **челпәрәмә кил-** [çêlpereme kil-] tuz buz etmek; **челпәрәмә китер-** [çêlpereme kitêr-] tuz buz hâle getirmek

челтер-челтер [çêltêr-çêltêr] şırıl şırıl, çağıl çağıl

челтерә- [çêltêrə-] şırıldamak

челт-челт: челт-челт йом- [çêlt-çêlt: çêlt-çêlt yom-] gözünü

kırpmak

челтәр [çêlter] 1. oya, dantel; 2. şebeke; **челтәр канатлылар** [çêlter kanatlılar] dantel kanatlı böcekler

челтәрле [çêlterlê] dantelli

челтәрлә- [çêlterle-] dantel hâline koymak

челтәрче- [çêlterçê] dantelci

челәй- [çêley-] göz belermek

челәйт- [çêleyt-] göz belertmek

челән [çêlen] balıkçıl kuşu; **челән аяк** [çêlen ayak] ağaç dallarından yapılma ve üstüne basılarak yürünen sopa

чем [çêm] 1. tel; 2. yaprak sapı

чемердә- [çêmêrde-] pürtük pürtük olmak

чемер-чемер [çêmêr-çêmêr] pürtük pürtük

чемет- [çêmêt-] çimdiklemek

чеметем [çêmêtêm] çimdik

чеметтер- [çêmêttêr-] çimdikletmek

чемодан [çêmodan] bavul, valiz

чемоданчы [çêmodançı] bavulcu, bavul hamalı

чемпион [çêmpion] şampiyon

чемпионат [çêmpionat] şampiyonat; şampiyonluk

чемпионлык [çêmpiyonlık] şampiyonluk

чемче- [çêmçê-] çimdik çimdik (az az) almak

чемчеклә- [çêmçêkle-] çimdiklemek, çimdik çimdik yemek

чемчен- [çêmçên-] kendi kendine çimdik çimdik yemek

чер [çêr] ince şırıltı sesi, şır

червонец [çêrvonêts] on rublelik

чере- [çêrê-] çürümek

черек [çêrêk] çürük; **черек авыруы** [çêrêk avıruı] arı hastalığı

череклек [çêrêklêk] çürüklük

черек-чарык [çêrêk-çarık] çarık çürük

черелдә- [çêrêlde-] şırıldamak

черелдәвек [çêrêkdevêk] şırıltı veren her şey

черемә [çêrême] çürüme

черепица [çêrêpitsa] kiremit

черет- [çêrêt-] çürütmek

череткеч [çêrêtkêç] çürütücü

черкелдә- [çêrkêlde-] şırıldamak

черки [çêrki] sivrisinek

черлә- [çêrle-] şırlamak

черчет [çêrçêt] 1. güçlü düşman, çürçet; 2. maksadına ulaşmak için her türlü yola baş vuran kimse, inatçı

чер-чер [çêr-çêr] şır şır

чесуча [çêsuça] pamuklı kumaş (dokuma)

четерек [çêtêrêk] karmaşıklık, giriftlik, çetrefil

четерекле [çêtêrêklê] 1. çetrefilli, karışık; 2. güç ağı, çetin

четереклелек [çêtêrêklêlêk] 1. çetrefillik; 2. güçlülük, çetinlik

четереклән- [çêtêrêklen-] karmaşıklanmak, çetinleşmek

чехол [çêhol] mahfaza

чечет [çêçêt] ormancık kuşu

чеңлә- I [çêngle-] kulak çınlamak

чеңлә- II [çêngle-] gelin kıza veda türküsü okuyup oynamak

чеңләт- [çênglet-] gelin kıza

veda türküsü okutup oynatmak

чең-чең [çêng-çêng] tın tın; **чең-чең ит-** [çêng- çêng it-] tın tın etmek

чи [çi] 1. çiy, pişmemiş, ham; 2. ıslak, nemli; 3. tarlada sürülmemiş otlu toprak parçası

чибәр [çiber] güzel, yakışıklı

чибәрлек [çiberlêk] güzellik, yakışıklılık

чибәрлән- [çiberlen-] güzel olmak, güzel hâle gelmek

чибәрлә- [çiberle-] güzel etmek, güzel kılmak, güzelleştirmek

чигелгән [çigêlgen] (*sırma, dikiş*) çekilmiş, işlenmiş

чиген- [çigên-] çekilmek, gerilemek

чигендер- [çigêndêr-] çekilmek, mecbur etmek, geriletmek

чигенеш [çigênêş] 1. biraz çekinme, çekilme; 2. ara söz

чигенү [çigênü] çekilme, çekinme

чигер- [çigêr-] fiyat düşürmek, indirim yapmak

чигерт- [çigêrt-] fiyat düşürtmek, indirim yaptırmak

чигеш [çigêş] 1. nakış, iğne oyası; 2. süslü, bezekli

чигә I [çige] şakak; **чигә сакалы** [çige sakalı] şakak sakalı, zülüf

чигә II : **чигә чөй** [cige: çige çöy] teker miline takılan koruyucu çivi

чигү [çigü] işleme

чигүле [çigülê] işlemeli

чигүче [çigüçê] nakışçı

чиерт- I [çiyêrt-] fiske ile vurmak, telli sazlarda tele pena veya mızrap ile vurmak

чиерт- II [çiyêrt-] (*balık*) olta kapmak

чиерткеч [çiyêrtkêç] mızrap, pena

чиертлек [çiyêrtlêk] fiske ile oynanan oyun

чик [çik] sınır; hat; **чик буе** [çik buyı] sınır boyu; **чиктән тыш** [çikten tış] haddinden fazla ◇ **чиктән ашкан** [çikten aşkan] sınırdan çıkmış (*kötülük*)

чик- I [çik-] işlemek, nakış çekmek

чик- II [çik-] çekmek

чикерткә [çikêrtke] çekirge

чиккән [çikken] işlenmiş

чикле [çiklê] sınırlı

чиклелек [çiklêlêk] sınırlılık

чиклә- [çikle-] sınırlamak, hudut koymak

чикләвек [çiklevêk] ceviz, fındık *vb.* meyve; **чикләвек чыпчыгы** [çiklevêk çıpçıgı] fındık serçesi

чикләвеклек [çiklevêklêk] fındıklık

чикләгеч [çiklegêç] sınır koyan âlet

чикләмә [çikleme] sınırlama

чиклән- [çiklen-] sınırlanmak

чикләнгән [çiklengen] sınırlanmış

чикләнгәнлек [çiklengenlêk] sınırlılık, darlık

чикләнмәгән [çiklenmegen] sınırlanmamış

чикләүле [çikleülê] belli sınırı olan, sınırlı

чикмән [çikmen] cepken

чикмәнлек [çikmenlêk] cepkenlik

чиксез [çiksêz] sınırsız; **чиксез күп** [çiksêz küp] sınırsız çok

чиксезлек [çiksêzlêk] sınırsızlık

чиктәш [çikteş] sınırdaş, komşu

чиктәшлек [çikteşlêk] sınırdaşlık, komşuluk

чикылда- [çıkılda-] cıvıldamak

чиле-пешле [çilê-pêşlê] yarı pişmiş yarı pişmemiş; yarım iş

чиләк [çilek] kova ◇ **чиләгенә (күрә) капкачы** [çilegêne (küre) kapkaçı] küpüne göre kapak

чиләкләп [çileklep] bardaktan boşanırcasına yağmur yağmak hakkında

чилән- [çilen-]1. ıslanmak, nemlenmek; 2. ıslak kalmak; 3. sıkıntı ile işlemek (yaşamak)

чиләндер- [çilendêr-] 1. ıslatmak; 2. sıkıntıya sokmak

чиләтә [çilete] ıslak ıslak, nemli hâlde

чимал [çimal] ham madde

чин I [çin] derece, rütbe

чин II [çin] çin

чина- [çina-] ince sesle bağırmak, ünlemek

чинар [çinar] çanar

чиновник [çinovnik] memur

чиновникларча [çinovniklarça] memurlar gibi

чип-чип [çip-çip] tavuk çağırma ünlemi

чир [çir] hastalık; **чиргә сабыш-** [çirge sabış-] hastalığa tutulmak

чир-чор [çir-çor] hasta masta

чира- [çira-] sıvı üstünde zar veya don peyda olmak

чирак [çirak] (*ip*) sert bükülmek

чират [çirat] nöbet, sıra; **чираттан тыш** [çirattan tış] sıradan hariç, olağan üstü

чират- [çirat-] nemli yer üstünde biraz don peyda olmak

чиратлап [çiratlap] sıra ile, nöbetleşe

чиратла- [çiratla-] nöbetleşmek ile hareket etmek

чиратлаш- [çiratlaş-] nöbetleşmek

чиратсыз [çiratsız] nöbetsiz, sırasız

чираттагы [çirattagı] sıradaki

чирек [çirêk] çeyrek

чиреклəп [çirêklep] çeyrekleyerek

чиркандыр- [çirkandır-] iğrendirmek

чиркан- [çirkan-] iğrenmek

чиркандыргыч [çirkandırgıç] iğrendirici

чирканчык: чирканчык ал- [çirkançık: çirkançık al-] 1. nahoş bir duygudan kurtulmak; 2. *mec.* ilk imtihandan geçmek

чирканыч [çirkanıç] çirkin, iğrenç

чирканычлык [çirkanıçlık] iğrençlik, çirkinlik

чиркен [çirkên] çirkin, çok pis

чиркәү [çirkeü] kilise

чиркәү-мәхәллә [çirkeü-mehelle] hıristiyan mahallesi

чирле [çirlê] hastalıklı

чирлелек [çirlêlêk] hasta olma hâli

чирле-чорлы [çirlê-çorlı] hasta masta, hastalık mastalık

чирлә- [çirle-] hasta olma

чирләшкә [çirleşke] sık hastalanan (*kimse*)

чирмеш [çirmêş] Mari (*halkı*)

чирт- [çirt-] fiske vurmak

чиртеш [çirtêş] fiske vurma

чиртешле [çirtêşlê] fiske vurarak oynanan (*oyun*)

чирттер- [çirttêr-] 1. balığı oltaya taktırmak; 2. bir şeyi ele geçirmek için fırsat kollamak

чирәм [çirem] çim, çimen

чирәмлек [çiremlêk] çimlik, çimenlik

чирәп [çirep] seramik

чирү [çirü] 1. çeri, ordu; 2. böcek yığını

число [çislo] ay hesabına göre gün

чиста [çista] temiz, pak

чисталык [çistalık] temizlik, paklık

чистар- [çistar-] temizlenmek

чистарт- [çistart-] temizlemek

чистарткыч [çistartkıç] temizleyici âlet ve malzeme

чистартучы [çistartuçı] temizleyici

чистарын- [çistarın-] kendini temizlemek

чит I [çit] kenar, yan, taraf; **читтән торып** [çitten torıp] 1. devam etmeden (*öğrenim*); 2. seyirci kalarak

чит II [çit] dış, yabancı; **чит ил** [çit il] hariç, dış ülke; **чит илгә чыгар-** [çit ilge çıgar-] ihraç etmek; **чит илдән керт-** [çit ilden kêrt-] ithâl etmek

читек [çitêk] çetik, çizme

читекче [çitêkçê] çetikçi

читен [çitên] çetin

читенлек [çitênlêk] çetinlik

читенлән- [çitênlen-] çetinlenmek

читенләш- [çitênleş] çetinleşmek

читенләштер- [çitênleştêr-] çetinleştirmek

читенсенмәк [çitênsênmek] çetin saymak

читкә [çitke] dışarı

читкәре [çitkerê] dışa doğru

читлек [çitlêk] kafes

читлә- [çitle-] zıhlamak, çerçevelemek

читләт- [çitlet-] 1. uzaklaştırmak; 2. önem vermemek, aşağılamak

читләтеп [çitletêp] kinaye ve ima ile

читләш [çitleş] çitleri bir olan, sınırdaş

читләш- [çitleş-] çekilmek, uzaklaşmak

читләшкәнлек [çitleşkenlêk] çekilmiş (uzaklaşmış) olma hâli

читләштер- [çitleştêr-] uzaklaştırmak

читсен- [çitsên-] yabancı saymak (görmek)

читтәге [çittegê] dışarıdaki

читән [çiten] 1. çit; 2. sepet; **читән арба** [çiten arba] çitli at arabası

читәнлек [çitenlêk] çitlik

чи-чи [çi-çi] fare sesini bildirir ünlem

чичә [çiçe] *esk.* çok karılı bir erkeğin çocuğunun esas anasından başka diğer hanımlara hitap ederken kullanılan söz

чичән [çiçen] halk şairi, âşık

чиш- [çiş-] çözmek

чишел- [çişêl-] çözülmek

чишелгесез [çişêlgêsêz] çözülmezlik

чишелеш [çişêlêş] çözülme

чишен- [çişên-] elbise soyunmak

чишендер- [çişêndêr-] soyundurmak

чишмә [çişme] pınar, çeşme

чишмәле [çişmelê] çeşmeli, pınarlı

чия [çiye] kiraz; **чия төнәтмәсе** [çiye tönetmesê] kiraz likörü

чиялек [çiyelêk] kirazlık

чияли [çiyeli] düğümleyerek

чияләп [çiyelep] düğümleyerek

чиялт- [çiyelt-] düğümleştirmek

чиялән- I [çiyelen-] düğümlenmek

чиялән- II [çiyelen-] kirazlanmak

чияләндер- [çiyelendêr-] düğümlendirmek

член [çlên] üye, aza

членлык [çlênlık] üyelik, azalık

чокы- [çokı-] kazık *vb.* ile kazımak, çukur açmak; **чокып чыгар-** [çokıp çıgar-] *mec.* bir kimsenin eski ayıplarını açığa çıkarmağa çalışmak

чокчын- [çokçın-] 1. bir kimsenin ayıplarını araştırmak; 2. kazınmak

чокын- [çokın-] kendi kendine toprak eşelemek, kazınmak, çukur kazımak

чокыр I [çokır] çukur

чокыр II [çokır] çanak

чокырай- [çokıray-] çukurlaşmak

чокырайт- [çokırayt-] cukurlaştırmak, çukurlatmak

чокырлы [çokırlı] çukur yer

чокырлык [çokırlık] çukurluk

чокырлы- [çokırlı-] çok cukurlu yer

чокыр-чакыр [çokır-çakır] cukurluk

чокырчык [çokırçık] küçük çukur, cukurcuk

чолан [çolan] kiler

чолга- [çolga-] 1. kuşatmak, sarmak, muhasara etmek; 2. (*ayağa*) sarmak

чолган- [çolgan-] sarılmak, kuşatılmak, muhasara edilmek

чолганыш [çolganış] muhasara, kuşatılma, sarılma

чолгау [çolgau] (*ayağa*) sarma, dolak

чолгаулык [çolgaulık] sarmalık, dolaklık

чолгаучы [çolgauçı] muhasaracı, kuşatıcı

чолык [çolık] tabiî arı yuvası

чолыкчы [çolıkçı] tabiî arı yuvasını sahiplenen kimse

чомбырак [çombırak] çok uzaktaki yer

чор [çor] çağ, devir, zaman; **ташкүмер чоры** [taşkümêr çorı] taşkömürlerinin oluşma devri

чордаш [çordaş] çağdaş

чорма [çorma] çatı arası

чорма- [çorma-] sarmalamak

чормавык [çormavık] sarmaşık

чорна- [çorna-] (*ip, tel vb.*) sarmak

чорнавыч [çornavıç] (*ip, tel vb.*) sarma âleti

чорнал- [çornal-] sarınmak

чорнаучы [çornauçı] ip sarıcı

чорсыз [çorsız] edepsiz

чос [ços] telâşlı, becerikli, maharetli

чоңгыл [çonggıl] nehirde *vb.* çok derin yer

чу [çu] çarıktan daha basit deri ayak kabı

чуак [çuak] çok aydınlık ve ılık gün

чуал [çual] balçık soba

чуал- [çual-] 1. dolaşmak, karışmak, sarılmak; 2. yanılmak; 3. ayak altında dolaşmak

чуалт- [çualt-] 1. dolaştırmak, karıştırmak; 2. yanıltmak

чуалчык [çualçık] karışıklık, düzensizlik

чуалчыклы [çualçıklı] karmakarışık

чуалчыклык [çualçıklık] karmakarışıklık

чуалыш [çualış] kargaşalık

чуалыш- [çualış-] ayak altında oraya buraya dolaşıp durmak

чуан [çuan] çıban ◇ **чуанына ти-** [cuanına ti-] nasırına (yarasına, damarına, bamteline) basmak

чуар [çuar] ala-bula, alaca, çapar; **чуар коңгыз** [çuar konggız] çapar böcek, ala böcek; **чуар көпшә** [çuar köpşe] bir cins içi koğuklu ve alaca bitki; **чуар сыртлан** [çuar sırtlan] çapar sırtlan, alaca sırtlan; **чуар таракан** [çuar tarakan] çapar kara fatma ◇ **чуар йөрәкле** [çuar yöreklê] şıp sevdi; **чуар күңелле** [çuar küngêllê] şıp sevdi; endişeli

чуарла- [çuarla-] 1. çapar renge koymak, alacalamak; 2. ayrıntılamak

чуарлан- [çuarlan-] çaparlanmak, alacalanmak

чуарландыр- [çuarlandır] çaparlandırmak, alacalandırmak

чуарлык [çuarlık] çaparlık, alacalık

чувал [çuval] çuval

чуен [çuyın] 1. dökme demir; 2. demir tencere; **чуен юл** [çuyın yul] demir yolu

чуер [çuyır] çakıl taşı

чуерташ [çuyırtaş] çakıl taşı

чук [çuk] püskül

чукла- [çukla-] püsküllemek

чукландыр- [çuklandır-] püskül-lendirmek

чуклы [çuklı] püsküllü

чукмар [çukmar] gürz, topuz, çokmar; **чукмар сөяк** [çukmar söyek] uyluk kemiği

чукмарбаш [çukmarbaş] iribaş, kurbağa yavrusu

чукмарла- [çukmarla-] topuzlamak

чукмарлан- [çukmarlan-] topuzlanmak

чукрак [çukrak] 1. akıntısız (*göl*), gölet; 2. sağır; **чукрак гөмбә** [çukrak gömbe] topuz mantar

чукраклан- [çukraklan-] sağır olmak

чукракландыр- [çukraklandır-] sağırlaştırmak

чукраклык [çukraklık] sağırlık

чукрак-телсез [çukrak-têlsêz] sağır dilsiz

чуктамыр[çuktamır] püskül köklü

чук-чук I [çuk-çuk] püskül püskül

чук-чук II [çuk-çuk] çok çok, pek çok

чукыр [çukır] 1. munta kuşu; 2. bir cins mersin balığı

чукы- [çukı-] gagalamak

чукын [çukın-] 1. istavroz çıkarmak; 2. hıristiyanlaşmak ◇ **чукынып кит!** [çukınıp kit] (*hıristiyanlaşıp*) öl!; **чукынып китим** [çukınıp kitim] yemin sözü "oleyim!" demek

чукындыр- [çukındır-] 1. hıristiyanlaştırmak; 2. azarlamak

чукынчык [çukınçık] kötüleme sözü "hıristiyanlaşmış mürtet"

чукырда- [çukırda-] cik cik kuş ünlemi çıkarmak

чукырдаш- [çukırdaş-] kuş sesi çıkarıp ötüşmek

чула [çula] melez

чулак [çulak] çolak

чулаклан- [çulaklan-] çolaklanmak

чуллык [çullık] çulluk

чулпан [çulpan] çolpan yıldızı, çoban yıldızı

чулпы I [çulpı] gümüş, altın *vb.* pullarla yapılan saç örgüsü süsü

чулпы II [çulpı] kepçe

чулт [çult] taşın suya düşme sesi, cump

чулт-чулт [çult-çult] cump cump

чулык [çulık] dördüncü göbekten torun

чум- [çum-] suya düşüp batmak, dalış yapmak

чума [çuma] veba, taun

чумак [çumak] at arabası tekerine konulan katran kırbası

чуман [çuman] kabuk sandık

чумар [çumar] çorbaya konulan bir tür hamur kesiği

чумара [çumara] 1. hamur kesiğinin içine şaka yollu konulan kömür, para *vb.*; 2. şans oyunu geliri; 3. rüşvet *vb.* parası, dubara

чумарачы [çumaraçı] gayrı meşru para kazanmağa düşkün kimse, dubaracı

чумга [çumga] bir cins büyük yabani ördek

чумгалак [çumgalak] karabatak

чумдыр- [çumdır-] suya batırmak, daldırmak

чумиза [çumiza] çin darısı

чумыр [çumır-] tepeleme kepçeyle almak

чумыргыч[çumırgıç] büyük kepçe

чуп [çup] şap diye öpme ünlemi

чуптар [çuptar] dokuma sırasında yapılan süsleme

чуптарла- [çuptarla-] dokumada süslemek

чупылда- [çupılda-] şapırdamak, şap diye öpmek

чупылдат- [çupıldat-] şapırdatmak, şap diye öptürmek

чупырда- [çupırda-] şapırdamak

чупырдаш- [çupırdaş-] şapır-

daşmak

чур [çur] 1. bozulması hoş görülmeyen eski âdet; 2. kurbağa bağırtısı, vrak

чура [çura] 1. hanın askerî temsilcisi; 2. kul gibi sadık kimse

чураман [çuraman] eski âdetleri saklayan ev ruhu

чурла- [çurla-] 1. vraklamak; 2. (*sözü*) çok söylemek, sözü fesahat ve belâgat ile söylemek

чуртан [çurtan] turna balığı

чурт-чураман [çurt-çuraman] 1. şeytan ve ruhlar; 2. her türlü yaramaz kimseler

чут I [çut] 1. hesap makinesi; 2. sayı

чут II [çut] bir cins düzeltme baltası

чутла- I [çutla-] hesaplamak

чутла- II [çutla-] balta ile düzeltmek

чутсыз [çutsız] sayısız

чут-чут [çut-çut] bülbül ötüşü ünlemi

чутылда- [çutılda-] bülbül gibi ses çıkarmak

чутыр [çutır] çopur

чуфа [çufa] yer badamı

чучка [çuçka] domuz

чыбык [çıbık] çubuk ◇ **чыбык очы** [çıbık oçı] çubuk ucu, uzak akraba

чыбыкла- [çıbıkla-] çubuklamak

чыбыкча [çıbıkça] küçük çubuk

чыбык-чабык [çıbık-çabık] dal çubuk

чыбылдык [çıbıldık] çibinlik

чыбыркы [çıbırkı] kırbaç, kamçı; **чыбыркы бөлдермәсе** [çıbırkı böldêrmesê] kamçının kayışı

чыбыркыла- [çıbırkıla-] kamçılamak

чыганак [çıganak] kaynak

чыгар- [çıgar-] çıkarmak; **исәплән чыгар-** [iseplep çıgar-] hesaplayıp çıkarmak; **кысып чыгар-** [kısıp çıgar-] kısıp çıkarmak; **дан чыгар-** [dan çıgar-] ün çıkarmak, ün yaymak; **бракка чыгар-** [brakka çıgar-] ıskartaya çıkarmak ◇ **чыгарып ал-** [çıgarıp al-] çıkarıp almak, kız kaçırmak

чыгарыл- [çıgarıl-] çıkarılmak

чыгарма [çıgarma] istisna

чыгарылма [çıgarılma] çıkarılma

чыгарылыш [çıgarılış] çıkarılış, mezun oluş, mezun olma; **чыгарылыш кичәсе** [çıgarılış kiçesê] mezuniyet günü (gecesi)

чыгарыш [çıgarış] çıkarış, çıkarma, mezun olma

чыгтай [çıgtay] çağatay

чыгыл- [çıgıl-] çıkılmak

чыгым [çıgım] masraf, gider

чыгымла- [çıgımla-] şahlanmak

чыгымлан- [çıgımlan-] masraf yapmak

чыгымлы [çıgımlı] çok masraflı

чыгымчы [çıgımçı]şahlanan (*at*)

чыгымчыла- [çıgımçıla-] şahlanmak

чыгынкы [çıgınkı] çıkık

чыгынты [çıgıntı] çıkıntı

чыгынтылы [çıgıntılı] çıkıntılı

чыгыр [çıgır] çıkrık ◇ **чыгырыннан чыгар-** [çıgırınnan çıgar-] çığırından çıkarmak

чыгыш I [çıgış] 1. konuşma

yapmak; 2. teblig okumak

чыгыш II [çıgış] çıkış; **чыгыш килеше** [çıgış kilêşê] -den hâli

чыгышлы [çıgışlı] rengi (tadı) çıkan (*nesne*)

чыда- [çıda-] dayanmak ◇ **чыдап кына тор** [çıdap kına tor] dayanıp dur; **чыдар хәл калма-** [çıdar hel kalma-] dayanmağa güç kalmamak

чыдам [çıdam] dayanıklı; **утка чыдам** [utka çıdam] ateşe dayanıklı

чыдамлы [çıdamlı] dayanıklı

чыдамлык [çıdamlık] dayanıklık

чыдамлылык [çıdamlılık] dayanıklılık

чыдамсыз [çıdamsız] dayanıksız

чыдамсызлык [çıdamsızlık] dayanıksızlık

чыелда- [çıyılda-] cıvıldamak, cıyaklamak

чыелдат- [çıyıldat-] cıvıldatmak, cıyaklatmak

чыелдаш- [çıyıldaş-] cıvıldaşmak

чыелдык [çıyıldık] çok cıyaklayan

чыж, чыжж [çıj, çıjj] cız

чыжла- [çıjla-] cızlamak

чыж-пыж [çıj-pıj] cız bız

чыжылда- [çıjılda-] cızıldamak

чык [çık] çiy; **чык тамчысы** [çık tamçısı] çiy damlası

чык- [çık-] 1. çıkmak, inmek; 2. dolmak

чыклы [çıklı] çiyli; **чыклы үлән** [çıklı ülen] drosera, sinekkapan

чык-чык [çık-çık] çak çak

чыкылда- [çıkılda-] çakıldamak

чыкырда- [çıkırda-] şakırdamak

чылан- [çılan-] nemlenmek

чылат- [çılat-] nemlendirmek, nemletmek

чылбыр [çılbır] zincir, çilbir

чылбырла- [çılbırla-] çilbirlemek, zincirlemek

чылбырлы [çılbırlı] zincirli

чылгый [çılgıy] 1. kuş tüyü teleği; 2. bıyık ucu

чылдыр [çıldır] çıldır sesi

чылтыр [çıltır] çoldır çuldur

чылтыра- [çıltıra-] zil sesi çıkarmak

чылтыравык [çıltıravık] zil, çıngırak

чылтырат- [çıltırat-] zil sesi çıkartmak

чымырда- [çımırda-] 1. tüyleri diken diken olmak, ürpermek; 2. (*üstü*) pütür pütür olmak

чын [çın] 1. gerçek, hakikat, hakiki; 2. ciddilik ◇ **чын күңелдән** [çın küngêlden] samimiyetle

чынаяк [çınayak] 1. porselen; çini; 2. çini kadeh (bardak)

чынбарлык [çınbarlık] gerçek, varlık

чынга [çınga] gerçeğe, hakikate

чынла- [çınla-] ciddî olmak

чынлап [çınlap] ciddî olarak

чынлык [çınlık] gerçeklik

чыннан да [çınnan da] hakikaten de, gerçekten de

чынык- [çınık-] sağlamlaşmak, kuvvetlenmek, tavlanmak

чыныктыр- [çınıktır-] sağlam-

чыпта [çıpta] hasır; **чыпта сугучы** [çıpta suguçı] hasır dokuyucu; **чыпталы чана** [çıptalı çana] hasırlı kızak

чыптала- [çıptala-] hasırlamak

чыптачы [çıptaçı] hasırcı

чыпчык [çıpçık] serçe; **чыпчык кузгалагы** [çıpçık kuzgalagı] serçe kuzukulağı

чыпырда- [çıpırda-] çipi çipi etmek

чыр [çır] çorba *vb.* üstünde meydana gelen yağ tabakası

чыра [çıra] çıra ◇ **чырага кал-** [çıraga kal-] çıraya dönmek, çok zayıflamak

чырагач [çıragaç] çıra odunu

чырай [çıray] çehre; **чырай боз- (сыт-)** [çıray boz- (sıt-)] suratını asmak ◇ **чырае качкан** [çırayı kaçkan] rengi uçmuş, suratı asılmış, hasta; **чырае көл кебек** [çırayı köl kêbêk] yüzü kül gibi

чырайсыз [çıraysız] silik, alımsız; **чырайсыз ябалак** [çıraysız yabalak] kukumav

чырак [çırak] çıra

чыракла- [çırakla-] gecede çıra ışığında balık avlamak

чыралык [çıralık] çıralık

чыркылда- [çırkılda-] 1. cıvıldamak, çığıldamak; 2. cilve ile gülmek

чыркылдаш- [çırkıldaş-] 1. cıvıldaşmak; 2. cilve ile gülüşmek

чырла- [çırla-] cırlamak

чырлы [çırlı] 1. üstü yağlı, yüzü yağlı; 2. *mec.* göze çarpan (*kız*)

чыр-чу [çır-çu] cıvıltı

чырчык [çırçık] ev çekirgesi, ocak çekirgesi

чыршы [çırşı] köknar; **чыршы бәйрәме** [çırşı beyremê] yılbaşı bayramı; **чыршы үләне** [çırşı ülenê] köknara benzer bir cins ot

чыршылык [çırşılık] köknarlık

чыршын [çırşın] arı kovanında kurt yemi

чырыйла- [çırıyla-] cavıl cuvul bağırmak

чытлык [çıtlık] işveli (*kız*)

чытлыклан- [çıtlıklan-] işvelenmek

чытык [çıtık] çatık (*yüz*)

чытыр [çıtır] dal yığını

чытырда- [çıtırda-] çatırdamak

чытырман [çıtırman] sık orman, sık çalı

чытырманлык [çıtırmanlık] sık çalılık

чытыр-чытыр [çıtır-çıtır] çatır çutur

чыш-пыш [çış-pış] fısıltı

чың [çıng] çıngırtı, çın çın

чыңгыл [çınggıl] madene maden carpılma sesi, şıngırtı

чыңгылда- [çınggılda-] şıngırdamak

чыңгылдат- [çınggıldat-] şıngırdatmak

чыңлавык [çınglavık] çıngırak

чыңла- [çıngla-] çınlamak

чыңлау [çınglau] çınlama

чың-чың [çıng-çıng] çın çın

чәберчек [çebêrçêk] kuluçka altında bozulmuş yumurta

чәберчеклек [çebêrçêklêk] bozulmuşluk

**чәберчекләнчебêrçêklen-]

bozulmak

чәбә [çebe] köpeği kovalama ünlemi, hoşt !

чәбәк [çebek] (*çocuk*) avuçlarını birbirine vurma oyunu

чәбәклә- [çebekle-] avuçlarını birbirine vurmak

чәбәләнә- [çebelen-] çabalanmak

чәбәләндер- [çebelendêr-] çabalandırmak

чәер [çeyêr] reçine

чәерле [çeyêrlê] reçineli

чәерләнә- [çeyêrlen-] reçinelenmek

чәй [çey] çay

чәйлек [çeylêk] çaylık, bahşiş

чәйнек [çeynêk] çaydanlık

чәйнә- [çeyne-] çiğnemek

чәйнәш- [çeyneş-] ağız ile dalaşmak

чәйханә [çeyhane] çayhane

чәйхур [çeyhur] çay sever

чәйче [çeyçê] çaycı

чәке- [çekê-] çakmak taşı ile bir defa vurmak

чәкчәк [çekçek] çekçek (hamur aşı)

чәкәләш- [çekeleş-] çekişmek

чәкән I [çeken] koçan, kamış başı

чәкән II [çeken] demir saplı çekiç; **чәкән уены** [çeken uyını] çekiç oyunu

чәкәнбаш [çekenbaş] kamış koçanı

чәкәнлә- [çekenle-] çekiç ile gümüş *vb.* maden süslemek

чәкәнләнә- [çekenlen-] koçanlanmak

чәкәш- [çekeş-] kadeh tokuşturmak

чәкүшкә [çeküşke] araba tekerini tutmaya yarar çivi

чәл- [çel-] çalmak

чәлдер- [çeldêr-] çabuk çalmak

чәлтер [çeltêr] kaval kemiği

чәмчә [çemçe] 1. yelek; 2. ayak kabı sırması, aplike

чәмчәле [çemcelê] 1. yelekli; 2. aplik

чәмәй [çemey] aşık oyununda kullanılan bir cins aşık

чәнеч-, чәнче- [çenêç-, çençê-] sançmak; saplamak; batırmak

чәнечке [çenêçkê] 1. diken; 2. yemek catalı

чәнечкеле [çenêçkêlê] 1. dikenli; 2. acı, dokunaklı, dikenli (*söz*)

чәнчел- [çençêl-] 1. batmak, saplanmak; 2. intihar etmek, kendini öldürmek ◇ **чәнчелеп кит-** [çencêlêp kit-] ölüp gitmek

чәнчелгере [çençêlgêrê] beddua sözü "kendini öldür!"

чәнчелдер- [çençêldêr-] öldürmek

чәнчем[çençêm] (*bir*) dikiş arası

чәнчә: чәнчә бармак [çençe: çençe barmak] serçe parmak

чәнәшкә [çeneşke] çocuk kızağı

чәперчек [çepêrçêk] kuyruksallayan (*uzun kuyruklu serçe gibi kuş*)

чәпче- [çepçê-] 1. şaplatmak; 2. protesto etmek

чәпә- [çepe-] 1. çaplamak; 2. oyunda topu vurmak; 3. çamur sıvamak (atmak)

чәпәмә [çepeme] 1. oyunda topu vurmak için kürek gibi yapılan âlet; 2. tokaç

чәрдәк [çerdek] uyluk veya bazudaki küçük kemik

чәрдәкләндер- [çerdeklêndêr-] yarmalandırmak

чәрдәклә- [çerdekle-] yarmalamak

чәрдәклән- [çerdeklen-] yarmalanmak

чәрек [çerêk] 1. kapı, kapak *vb.* tahtalarını sağlam tutmak için karşılıklı köşelere yan çakılan tahta; 2. iç dayanıklılığı

чәрекле [çerêklê] dayanıklı

чәрексез [çerêksêz] dayanıksız

чәрелдек [çerêldêk] ince ses ile bağıran (*kimse*)

чәрелдә- [çerêlde-] ince ses ile bağırmak

чәрелдәвек [çerêldevêk] ince ses ile bağıran (*kimse*)

чәркә [çerke] 1. ense üstü kemiği; 2. içki kabı

чәршәмбе [çerşembê] çarşamba (*günü*)

чәч [çeç] saç; **чәч алучы** [çeç aluçı] berber; **чәч пәкесе** [çeç pekêsê] ustura; ◇ **чәче үрә тор-** [çeçê üre tor-] saçı dikelmek; **чәчләрен йолык-** [çeçlerên yolık-] saçını yolmak

чәч- [çeç-] saçmak

чәчбәй, чәчби [çeçbey, çeçbi] gür saçlı kadın

чәчел- [çeçêl-] saçılmak

чәчкеч [çeçkêç] mibzer makinesi

чәчкә [çeçke] çicek

чәчмә [çeçme] nesir, nesrî

чәчрә- [çeçre-] sıçramak ◇ **чәчрәп кит-** [çeçrep kit-] sıçrayıp gitmek, ölmek; **чәчрәп тор-** [çeçrep tor-] sıçrayıp durmak, çok hareketli olmak

чәчрәвек [çeçrevêk] sıçramaya meyilli

чәчрәт- [çeçret-] sıçratmak

чәчрәтеш- [çeçretêş-] karşılıklı sıçratmak

чәчтамыр [çeçtamır] kılçal kök

чәчә- [çeçe-] yemek yerken aksırıp püskürmek

чәчәк I [çeçek] çiçek; **чәчәк ат-** [çeçek at-] çiçek atmak, çiçek çıkarmak, çiçek açmağa başlamak; **чәчәк коңгызы** [çeçek konggızı] çiçek böceği; **чәчәк кәбестә** [çeçek kebêste] karnıbahar; **чәчәк тирәлеге** [çeçek tirelêgê] çiçek yuvası; **чәчәк түтәле** [çeçek tütelê] çiçek tarhı

чәчәк II [çeçek] çiçek hastalığı

чәчәкле [çeçeklê] çiçekli

чәчәкче [çeçekçê] çiçekçi

чәчәкчелек [çeçekçêlêk] çiçekçilik

чәчән [çeçen] halk şairi

чәчәнлек [çeçenlêk] sözde ustalık

чәчәт- [çeçet-] yemek sırasında ağızdan ve burundan püskürttürmek

чәчү [çeçü] ekin ekme (saçma)

чәчүлек [çeçülêk] ekinlik

чәчүргеч [çeçürgêç] 1. kordela; 2. at boynundaki üst kas

чәшке [çeşkê] bataklık samuru

чәүкә [çeüke] alaca karga

чәүчәләк [çeüçelek] civelek

чәңгелдә- [çenggêlde-] çangıldamak

чәһрә [çehre] çehre, güzel yüz

чөгендер [çögêndêr] pancar

чөгендерчелек [çögêndêrçêlêk] pancarcılık

чөгә [çöge] çığa (*balığı*)

чөел- [çöyêl-] zıplatılmak

чөелдерек [çöyêldêrêk] araba okunu hamuta bağlama kayışı; **чөелдерек бавы** [çöyêldêrêk bavı] araba okunu hamuta bağlama kayışı bağı

чөер- [çöyêr-] çevirmek, (*yüz*) çevirmek

чөй [çöy] ağaç çivi; **чөй язуы** [çöy yazuı] çivi yazısı ◇ **чөй бушау** [çöy buşau] eli ayağı tutmaz olmak; **чөй как-** [çöy kak-] çivi kakmak; övmek

чөй- [çöy-] zıplatmak

чөйлек- [çöylêk-] tahterevallide bir tarafa hızla yıkılmak

чөйлә- [çöyle-] 1. çivi ile sağlamlaştırmak; 2. övmek

чөйсыман [çöysıman] ağaç çivi gibi

чөйязма [çöyyazma] çivi yazma, çivi kitâbe

чөк [çök] aşık kemiğinde cukur kısım, çük

чөкердә- [çökêrde-] samimiyetle söylemek (konuşmak)

чөкердәш- [çökêrdeş-] samimiyetle karşılıklı söyleşmek (konuşmak)

чөлди [çöldi] çeyrek litre

чөмер- [çömêr-] sömürmek

чөнки [çönki] çünkü

чөшле [çöşlê] eğri uçlu keski ve delgi âleti

чү [çü] çüş, dur!

чүбек [çübêk] kıtık, tarantı ◇ **чүбек баш** [çübêk baş] 1. keçi kafalı, ahmak, akılsız; 2. *mec.* kadın; **чүбек чәйнә-** [çübêk çeyne-] tekrar tekrar söylemek

чүбекләп- [çübêklen-] yapağılanmak, kıtık kıtık olmak

чүбекләндер- [çübêklendêr-] kıtıklaştırmak

чүгәлә- [çügele-] çömelmek

чүгә-чүгә [çüge-çüge] çömele çömele

чүк- [çük-] çökmek

чүке- [çüke-] çekiç ile dövmek

чүкел- [çükêl-] 1. çekiç ile dövülmek; 2. dövülebilir olmak

чүкелүчән [çükêlüçen] dövülebilir

чүкелүчәнлек [çükêlüçenlêk] dövülebilme

чүкеч [çükêç] çekiç; **чүкеч балык** [çükêç balık] çekiç balığı

чүкечле [çükêçlê] çekiçli

чүкечлә- [çükêçle-] çekiçlemek

чүкечче [çükêççê] çekiççi

чүкеччек [çükêççêk] küçük çekiç

чүл [çül] çöl; **чүл бүресе** [çül bürêsê] 1. çakal; 2. çöl kurdu

чүллек [çüllêk] çöllük

чүлмәк [çülmek] cömlek

чүлмәкле [çülmeklê] çömlekli

чүлмәкче [çülmekçê] çömlekçi

чүмеч [çümêç] çömçe, kepçe

чүмәлә [çümele] tınaz, dokurcun; **чүмәлә салгыч** [çümele salgıç] demet toplayıcı makine

чүмәш- [çümeş-] çökmek, çömelişmek

чүнник [çünnik] kışın arı kovanını koruma yeri

чүп [çüp] çöp; **чүп түгүче** [çüp tügüçê] çöpçü; **чүп үләне** [çüp ülenê] yabani ot, arsız bitki ◇ **чүп тә түгел** [çüp te tügêl] çöp bile değil, hiç bir önemi yok; **чүп тә булмас** [çüp te bulmas] çöp bile olmaz, hiç bir değeri yok; **чүпкә дә санамый** [çüpke de sanamıy] çöpe de saymaz

чүпле [çüplê] çöplü

чүплек [çüplêk] çöplük; **чүплек башы** [çüplêk başı] çöp dökülen yer

чүплелек [çüplêlêk] çöplülük

чүпләм [çüplem] (*dokumada*) çift sulu süsleme; dokunmuş desen

чүпләмле [çüplemlê] (*dokumada*) çift sulu süslemeli, içinden desenli (*kumaş*)

чүпләмлә- [çüplemle-] (*dokumada*) çift sulu süsleme yapmak

чүпләндер- [çüplendêr] çöplendirmek

чүплә- I [çüple-] 1. çöp bırakmak; 2. tane tane olmak, toplamak

чүплә- II [çüple-] (*dokumada*) çift sulu süsü yapmak

чүплән- I [çüplen-] (*dokumada*) çift sulu süslenmek

чүплән- II [çüplen-] çöplenmek

чүпрә [çüpre] hamur mayası

чүпрәк [çüprek] çaput, paçavra; **чүпрәк җыючы** [çüprek cıyuçı] sokaklarda paçavra (kâğıt) toplayıcı ◇ **чүпрәк баш** [çüprek baş] akılsız

чүпрәклән- [çüpreklen-] paçavraya çevrilmek

чүпрәк-чапрак [çüprek-çaprak] paçavra bez

чүпрәкче [çüprekçê] 1. paçavra, kâğıt toplayıcı; 2. aşırı elbise düşkünü

чүпрәкчелек [çüprekçêlêk] paçavracılık

чүпрәче [çüpreçê] mayacı

чүп-чар [çüp-çar] çöp leş

чүре [çürê] köle kız

чүрә [çüre] ters taraf, astar tarafı

чүрәли [çüreli] etrafında, çevresinde, yöresinde

чүрәк [çürek] çörek

чүрәкәй I [çürekey] 1. küçük gövdeli bir cins yabani ördek; 2. küçük boylu kimse

чүрәкәй II [çürekey] golf sopası

чүт [çüt] az

чүт-чүт [çüt-çüt] 1. az az, biraz, azıcık; 2. zar zor, daradar

чүәк [çüek] patik

чүәкче [çüekçê] patikçi

- Ш-

шабаш [şabaş] 1. resmî iş bitti demektir; 2. kendi kazancına işlemek

шабашчы [şabaşçı] resmi işten başka kendi kazancı için başka yerde misafir olarak işleyen kimse

шаблон [şablon] şablon

шаблонлаш- [şablonlaş-] şablonlaşmak

шабыр [şabır] buram buram; **шабыр тиргә (бат-)** [şabır tirge (bat-)] tere batmak, buram buram terlemek

шабырда- [şabırda-] tıkırdamak

шабыр-шобыр [şabır-şobır] tıkır tıkır

шава [şava] yayvan ağaç tekne

шавыл [şavıl] gürültü

шагыйрь [şagır] şair

шагыйрә [şagıre] şaire, kadın şair

шадра [şadra] 1. (*yüzde*) çiçek bozuğu yeri, izi; 2. çopur

шадрала- [şadrala] çopurlamak

шадралан- [şadralan-] çopurlanmak

шадралы [şadralı] çopurlu

шайба [şayba] 1. conta, pul; 2. hokey diski

шайбалы [şaybalı] 1. contalı, pullu; 2. diskli (*hokey*)

шайка [şayka] 1. çete, haydut birliği; 2. hamam tası

шайтан [şaytan] şeytan; **шайтан таягы** [şaytan tayagı] şeytan sopası bitkisi ◇ **шайтан алгыры** [şaytan algırı] şeytan alsın; **шайтан аягын сындырыр** [şaytan ayagın sındırır] şeytan ayağını sındırır; çok karışık; **шайтан белсен** [şaytan bêlsên] şeytan bilir, ben bilmem; **шайтан да булмас** [şaytan da bulmas] hiç bir şey olmaz; **шайтан суы (сөте, зәмзәме)** [şaytan suvı (sötê, zemzemê)] içki

шак [şak] 1. değirmen çarkı freni; 2. sağlam berkitme âleti

шакал [şakal] çakal

шаккат- [şakkat-] 1. birden bire durdurmak; 2. çok hayran kalmak

шаккаткыч, шаккатмалы [şakkatkıç, şakkatmalı] hayran bırakıcı, hayrette bırakmağa imkân veren

шаккатыр- [şakkatır-] hayrette ve hayranlıkta bıraktırmak

шаккатыргыч [şakkatırgıç] hayrette bırakıcı

шакмак [şakmak] 1. dörtgen; 2. kare kübik

шакмакла- [şakmakla-] 1. dörtgenlemek, karelemek; 2. kübik odunu kesmek

шакмаклы [şakmaklı] dörtgenli, kareli

шактый [şaktıy] epey, epeyce, pek; **шактый еш** [şaktıy yış] epeyce sık; **шактый зур** [şaktıy zur] epeyce büyük; **шактый соң** [şaktıy song] epeyce geç; **шактый ук** [şaktıy uk] epey çok

шакул [şakul] çeküle, şakul

шак-шок [şak-şok] ağacı ağaca vurunca çıkan ses ünlemi, şak

şak; **шак-шок кил- (ит-)** [şak-şok kil- (it-)] şak şak etmek

шакшы [şakşı] pis

шакшыла- [şakşıla-] pislemek

шакшылан- [şakşılan-] pisleşmek

шакшылык [şakşılık] pislik

шакылда- [şakılda-] şakıldamak

шакылдавык [şakıldavık] şak şak ses çıkaran bir çeşit haberleşme âleti

шакылдат- [şakıldat-] şakıldatmak

шакыраеп, шакырдап: шакыраеп кат- [şakırayıp (şakırdap): şakırayıp kat-] kaskatı donmak

шалапай [şalapay] tembel ve işe yaramaz

шалапайлан-[şalapaylan-] tembel olmak

шалаш [şalaş] ot ve dallardan yapılma baraka, salaş

шалдыра- [şaldıra-] çıtırdamak

шалдыравык [şaldıravık] meyvesi çıtırtı çıkaran bir cins ot

шалдыр-шолдыр (шалтыр-шолтыр) [şaldır-şoldor (şaltır-şoltor)] şaldır şuldur; paldır küldür; **шалтыр-шолтыр ит- (кил-)** [şaltır-şoltor it- (kil-)] paldır küldür etmek (gelmek)

шалкан [şalkan] şalgam; **шалкан мае** [şalkan mayı] şalgam yağı ◇ **шалкан бәяce** [şalkan beyesê] çok ucuz

шалт [şalt] çıt sesi; **шалт ит-** [şalt it-] çıt etmek

шалтыр [şaltır] telefon sesi, zır sesi

шалтыра- [şaltıra-] çıngırdamak; **шалтырап кит-** [şaltırap kit-] çıngırdayıp gitmek

шалтыравык [şaltıravık] 1. çıngırak; 2. çok konuşan ama iş yapmayan geveze kimse

шалтырат- [şaltırat-] 1. telefon etmek; 2. çıngırdatmak

шама [şama] çay tortusu

шамакай [şamakay] soytarı

шамакайлан- [şamakaylan-] soytarılanmak

шамакайлык [şamakaylık] soytarılık

шаман [şaman] şaman, kam

шан [şan] şan

шанлы [şanlı] şanlı

шанс [şans] şans

шантаж [şantaj] şantaj

шантажла- [şantajla-] şantaj yapmak

шан-шөһрәт [şan-şöhret] şan şöhret

шап [şap] şap ünlemi; **шап ит-** [şap it-] şap etmek

шаптырда- [şaptırda-] kıpırdamak

шаптырдат- [şaptırdat-] kıpırdatmak

шаптыр-шоптыр [şaptır-şoptır] şapur şupur

шапшак [şapşak] 1. pislikli (*kimse*); 2. pasaklı

шапшакландыр- [şapşaklandır-] pisliklendirmek, pasaklılandırmak

шапшаклан- [şapşaklan-] pisliklenmek, pasaklanmak

шапшаклат- [şapşaklat-] pislikletmek, pasaklatmak

шапшаклык [şapşaklık] pasaklık

шапалак [şapalak] sinek öldürme âleti

шапылда- [şapılda-] şapıldamak

шапылдат- [şapıldat-] şapıldatmak

шапылдык [şapıldık] şap şap etmeğe meyilli

шапырда- [şapırda-] şapırdamak

шапырдат- [şapırdat-] şapırdatmak

шапырт- [şapırt-] çok övmek

шапыр-шопыр [şapır-şopır] şapır şupur

шапырын- [şapırın-] çok övünmek

шапырынкы [şapırınkı] övünme (*sözleri*)

шапырынучан [şapırınuçan] övünmeye düşkün

шапырынучанлык [şapırınuçanlık] övünmeye düşkünlük

шар I [şar] 1. yuvarlak, küre, toparlak; 2. bilye ◇ **шар күз** [şar küz] yuvarlak ve büyük göz bebeği olan (*kimse*); **шар сал-** [şar sal-] oy vermek; **шар сук-** [şar suk-] ağaç küre ile oynamak; vakit öldürmek

шар II [şar] tamamen, sonuna kadar, tam; **ишек шар ачык** [işêk şar açık] kapı sonuna kadar açık ◇ **шар яр-** [şar yâr-] 1. sonuna kadar yarıp açmak; 2. gizli, saklı bir haberi bir şey bırakmadan söylemek

шар [şar] ağaçtan yapılma oyun topu

шара-бара [şara-bara] ufak tüfek, her şey

шарада [şarada] hece bilmecesi

шарж [şarj] karikatür, resim

шаркылда- [şarkılda-] kahkaha atmak; **шаркылдап көл-** [şarkıldap köl-] kahkaha ile gülmek

шаркылдык [şarkıldık] kahkaha ile gülen kimse, şakrak

шарла- [şarla-] şarlamak, çağlamak; **шарлап ак-** [şarlap ak-] şarlayıp akmak, çağlayıp akmak

шарлавык [şarlavık] şelâle

шарлама [şarlama] çağlama, çağlayan

шарландыр- [şarlandır-] gözünü fincan gibi açmak

шарлан- [şarlan-] gözü fincan gibi olmak

шарлатан [şarlatan] şarlatan

шарлатанлык [şarlatanlık] şarlatanlık

шарлы [şarlı] küreli, toplu

шарнир [şarnir] menteşe, mafsal

шарнирлы [şarnirlı] menteşeli, mafsallı

шарсыман [şarsıman] küre gibi, top şekilli; **шарсыман яшен** [şarsıman yeşên] küre (top) gibi şimşek

шарт I [şart] şart; **шарт куй-** [şart kuy-] şart koymak; **шарт җөмлә** [şart cömle] *gr.* şart cümlesi; **шарт теркәгече** [şart têrkegêçê] *gr.* cümle başı şart edatı ◇ **шартына җиткер- (китер-)** [şartına citkêr- (kitêr-)] şartını yerine

getirmek

шарт II [şart] pat ünlemi; **шарт иттер-** [şart ittêr-] pat ettirmek

шартаяк [şartayak] oyun sopası

шартла- [şartla-] patlamak

шартлавык [şartlavık] patlatma oyuncağı

шартлаганчы [şartlagançı] patlayana kadar

шартлат- [şartlat-] patlatmak

шартлаткыч [şartlatkıç] patlatma malzemesi

шартлау [şartlau] patlama

шартлаулы [şartlaulı] patlamalı

шартлаучан [şartlauçan] patlamaya hazır

шартлы [şartlı] şartlı; **шартлы рефлекс** [şartlı rêflêks] şartlı refleks; **шартлы рәвештә** [şartlı revêşte] şartlı olarak

шартлылык [şartlılık] şartlılık

шартнамә [şartname] şartname

шартсыз [şartsız] şartsız

шарф [şarf] eşarp, atkı

шарчык [şarçık] bilyecik

шат [şat] şad, şen, neşeli, memnun, sevinçli, hoşnut ◇ **шат күңелле** [şat küngêllê] memnun gönüllü

шаталак [şatalak] gülünç (*kimse*), komik, şakrak

шатлан- [şatlan-] şatlanmak, sevinmek, hoşnut olmak, memnun olmak

шатландыр- [şatlandır-] şadlandırmak, sevindirmek, hoşnut etmek

шатлык [şatlık] şadlık, şenlik, memnunluk

шатлыклы [şatlıklı] şenlikli

шатлыксыз [şatlıksız] şenliksiz

шатырда- [şatırda-] çatırdamak

шатырдат- [şatırdat-] çatırdatmak

шатыр-шотыр [şatır-şotor] çatır çutur, gümbür gümbür

шау I [şau] baştan başa, tamamiyle

шау II [şau] uğultu, gürültü

шау-гөр [şau-gör] gürültü, patırtı; **шау-гөр кил-** [şau-gör kil-] gürültü patırtı gelmek

шаукым [şaukım] 1. tesir; 2. sonuç

шаукымлы [şaukımlı] tesirli

шаула [şaula-] 1. uğuldamak; 2. gürültü çıkarmak; **шаулап ак-** [şaulap ak-] gürüldeyip akmak; **шаулап ал-** [şaulap al-] (*kısa süreli*) gürültü yapmak

шаулаш- [şaulaş-] uğuldaşmak

шаулы [şaulı] uğultulu, gürültülü

шау-шу [şau-şu] uğultu, gürültü ◇ **шау-шу кил-** [şau-şu kil-] gürültü patırtı etmek; **шау-шу күтәр- (кузгат-, куптар-)** [şau-şu küter- (kuzgat-, kuptar-)] gürültü (patırtı) koparmak

шау-шулы [şau-şulı] gürültülü, patırtılı

шау-шусыз [şau-şusız] gürültüsüz, patırtısız

шафталы [şaftalı] şeftali

шах [şah] satrançta şah; **шах бир-** [şah bir-] satrançta şah vermek

шахмат [şahmat] satranç

шахматчы [şahmatçı] satranççı

шахта [şahta] maden ocağı,

maden kuyusu

шахтёр [şahtyor] madenci, maden işçisi

шаш- [şaş-] şaşmak, hayret etmek

шашка [şaşka] 1. dama taşı; 2. dama oyunu

шашкачы [şaşkaçı] dama oyuncusu

шашкын [şaşkın] şaşkın

шаштыр- [şaştır-] şaşırtmak

шашын- [şaşın-] kendi kendine şaşmak, hayretlenmek

шаян [şayan] 1. şaka yapmaya düşkün; 2. şaklaban

шаянлан- [şayanlan-] şaka yapıcı olmak

шаянлык [şayanlık] şaka yapıcılık

шаяр- [şayar-] 1. şaka yapmak; 2. (*çocuk*) oynamak, yaramazlık yapmak

шаярт- [şayart-] bir kimsenin yüzüne karşı şaka yapmak

шаярту [şayartu] yüz yüze şaka

шаяртулы [şayartulı] şakalı

шаяртыш- [şayartış-] şakalaşmak

шаяру [şayaru] şaka

шаяручан [şayaruçan] şakaya düşkün

шаять [şayet'] şayet, belki de, biraz şüpheli

шаңгырда- [şanggırda-] şangırdamak

шаңгырдат- [şanggırdat-] şangırdatmak

шаһ [şah] şah, padişah, hükümdar

шаһзадә [şahzade] şehzade

шаһинә [şahine] şah hanımı, hanım sultan

шаһит [şahit] şahit

шаһитлык [şahitlık] şahitlik; **шаһитлык ит-** [şahitlık it-] şahitlik etmek

шаһлык [şahlık] şahlık

шаһәдәт [şahedet] şahadet

шаһәдәтнамә [şahedetname] şahadetname

шелтә [şêlte] azar, tekdir; **шелтә ал-** [şêlte al-] tekdir almak; **шелтә белдер-** [şêlte bêldêr-] tekdir bildirmek

шелтәле [şêltelê] tekdirli

шелтәлә- [şêltele-] azarlamak, tekdir etmek; **шелтәләп ал-** [şêltelep al-] (*biraz*) tekdir etmek

шепкән [şêpken] sarı hardal, kolza

шеренга [şêrênga] askeri sıra, saf, dizi

шеф [şêf] şef

шефлык [şêflık] şeflik; **шефлык ит-** [şêflık it-] şeflik etmek

шеш I [şêş] şiş

шеш II [şêş] şişkinlik

шешек [şêşêk] şişik, şişkinlik, ur, tümör

шеш- [şêş-] şişmek

шешен- [şêşên-] şişinmek; **шешенеп бет-** [şêşênêp bêt-] tamamiyle şişinmek

шешендер- [şêşêndêr-] şişindirmek, şişman hâle gelmek

шешенке [şêşênkê] şişkin

шешенкелән- [şêşênkêlen-] şişkinlenmek

шешәдәш [şêşedeş] içki arkadaşı

шешәле [şêşelê] şişeli
шиблит [şiblit] potin
шивә [şive] şive
шигъри [şigri] şiir ile ilgili
шигърилек [şigrilêk] şiirîlik
шигърият [şigriyet] şiiriyet, nazım
шигъриятле [şigriyetlê] şiiriyetli
шигъриятлелек [şıgrıyetlêlêk] şiiriyetlilik
шигый [şigıy] şiî
шигыйлек [şigıylêk] şiîlik
шигырь [şigır'] şiir
шигәй- [şigey-] kulak kabartmak
шик [şik] şek, şüphe ◇ **шик астына ал-** [şik astına al-] şüphe altına almak; **шик сал-** [şik sal-] şüphe salmak; **шик тоту** [şik totu] şüphede bulunmak; **шик юк ки** [şik yuk ki] şüphe yoktur ki; **шиккә кал- (төш-)** [şikke kal- (töş-)] şüphede kalmak, şüpheye düşmek
шикаять [şikâyet'] şikâyet; **шикаять ит- (кыл-)** [şikâyet' it- (kıl-)] şikâyet etmek
шикаятьче [şikayetçê] şikâyetçi
шикелле [şikêllê] gibi, şeklinde, benzer
шикле [şiklê] şüpheli
шиклелек [şiklêlêk] şüphelilik
шиклән- [şiklen-] şüphelenmek
шикләндер- [şiklendêr-] şüphelendirmek
шикләнүчән [şiklenüçen] şüpheye düşkün, şüpheci
шикмә [şikme] çatıda yan kaplama tahtası
шиксез [şiksêz] şüphesiz
шикчел [şıkçêl] şüphelenmeye düşkün
шик-шөбһә [şik-şöbhe] şek şüphe
шик-шөбһәле [şik-şöbhelê] şüpheli
шикәр [şiker] şeker
шикәрле [şikerlê] şekerli
шикәрлелек [şikerlêlêk] şekerlilik
шикәрлән- [şikerlen-] şekerlenmek
шикәрлә- [şikerle-] şekerlemek, şeker katmak
шикәрләп [şikerlep] şeker ile
шималь [şimal'] kuzey
шимали [şimali] kuzey
шимбә [şimbe] cumartesi; **шимбә өмәсе** [şimbe ömesê] toplu ve gönüllü olarak karşılık görmeden yapılan çalışmalar
шин [şin] tekerlek lâstiği
шинель [şinêl'] kaput
шинла- [şinla-] teker lâstiği takmak
ширбәт [şirbet] şerbet ◇ **ширбәт ае** [şirbet ayı] düğünden sonra birinci ay
ширбәтле [şirbetlê] şerbetli
ширбәтлә- [şirbetle-] şerbetlemek
ширбәтлән- [şirbetlen-] şerbetlenmek
ширкәт [şirket] şirket
ширма [şirma] paravana
шифа [şifa] şifa; **шифасы бул-, шифа бир-** [şifası bul-, şifa bir-] şifası olmak, şifa vermek; **шифа тап-** [şifa tap-] şifa bulmak
шифалы [şifalı] şifalı

шифаханә [şifahane] sanatoryum

шифр [şifr] şifre; **шифрын ач-** [şifrın açê] şifresini çözmek

шифрла- [şifrla-] şifrelemek

шифрлы [şifrlı] şifreli

шиң- [şing-] solmak

шиңгән [şinggen] solmuş

шиңдер- [şingdêr-] soldurmak

шиңмәс [şingmes] solmaz; **шиңмәс гөл** [şingmes göl] solmaz gül

шкаф [şkaf] dolap

шлак [şlak] cüruf

шланг [şlang] lâstik hortum, lâstik boru

шлем [şlêm] miğfer, başlık, tolga

шлюз [şlyuz] nehirde ve kanallarda su yükseltme havuzu

шнур [şnur] sicim, kaytan

шнурла- [şnurla-] kaytanlamak

шобага [şobaga] kur'a (*çekme*) ◇ **шобага сал- (тарт-, тот-)** [şobaga sal- (tart-, tot-)] kur'a çekmek (tutmak)

шовинизм [şovinizm] şövenizm

шоколад [şokolad] çikolata

шоколадлы [şokoladlı] çikolatalı

шолган [şolgan] bozkır (orman) sıçanı

шом [şom] korku, kötü tesir bırakan haber ◇ **шом сал-** [şom sal-] korku (endişe) vermek; **шомга төш-** [şomga töş-] korkuya (endişeye) düşmek

шома [şoma] 1. dümdüz; 2. her hâdisenin altından kolay çıkabilen (*kimse*); **шома көпшә** [şoma köpşe] melek otu

шомакай [şomakay] her hâdisenin altından kolay çıkabilen kimse

шомакайлан- [şomakaylan-] her hâdisenin altından kolay çıkabilmek

шомалык [şomalık] 1. dümdüz olma hâli; 2. iyi davranışlı (*kimse*)

шомар- [şomar-] 1. düzleşmek; 2. her hâdisenin altından kolay kalkabilmek

шомарт- [şomart-] 1. düzleştirmek; 2. ayıpları kapattırmak

шомлан- [şomlan-] kendi kendine korkmak, endişe duymak

шомландыр- [şomlandır-] korkutmak, endişelendirmek

шомлы [şomlı] korkulu, endişeli

шомлык [şomlık] korku, endişe veren hâl ve nesne

шомлылык [şomlılık] korkulu (endişeli) olma hâli

шомпол [şompol] tüfek ve top namlusunu temizleme âleti, mil

шомполла- [şompolla-] 1. tüfek namlusunu temizlemek; 2. sopa cezası vermek, falakaya yatırmak

шомрай- [şomray-] (*kedi, köpek, at vb.*) kulağını kısarak saldırmak, kızmak, öfkelenmek

шомрайт- [şomrayt-] kulağını kısmak

шомырт [şomırt] kuşkirazı; kuş üzümü; **шомырт кара** [şomırt kara] kuş üzümü karası

шомыртлык [şomırtlık] kuş üzümlüğü

шопырда- [şopırda-] kaşık ile yemek yerken şapırdamak

шопырдат- [şopırdat-] şapırdatmak

шоссе [şossê] şose

шофр [şofyor] şoför, sürücü

шофрлык [şofyorlık] şoförlük

шоңкар [şongkar] şunkar, sungur

шоңкарчы [şongkarçı] sungurcu

шпал [şpal] demir yolu kerestesi

шпана [şpana] sokak hırsızı

шпион [şpion] ispiyon, casus

шпионаж [şpionaj] casusluk işi

шпионлык [şpionlık] casusluk, casusluk işi; **шпионлык ит-** [şpionlık it-] ispiyonluk etmek, casusluk etmek

шпор [şpor] mahmuz

шпорла- [şporla-] mahmuzlamak

шприц [şprits] şırınga

штаб [ştab] ordu *vb.* karargâhı

штамп [ştamp] 1. köşeli mühür; 2. pres kalıbı; 3. şablon, klişe; **штамп сук- (бас-)** [ştamp suk-(bas-)] mühür basmak

штампла- [ştampla-] pres kalıbından çıkarmak

штамповка [ştampofka] pres kalıbında presleme

штанга [ştanga] 1. futbol kalesinde üst direk; 2. halter

штангачы [ştangaçı] halterci

штат [ştat] kadro, personel; **штаттан тыш** [ştattan tış] kadro dışı

штатлы, штаттагы [ştatlı, ştattagı] kadrolu

штемпель [ştêmpêl'] küçük mühür, ıstampa; **штемпель сук-** [ştêmpêl' suk-] mühür basmak, ıstampa basmak

штемпельлә- [ştêmpêl'le-] mühürlemek

шторм [ştorm] fırtına, kasırga

штраф [ştraf] yasak, ceza; **штраф сал- (түләт-)** [ştraf sal-(tület-)] yasak koymak, ceza ödetmek

штрафчы [ştrafçı] cezalı (er) asker

штукатур [ştukatur] sıva, sıvama, sıvalama

штукатурла- [ştukaturla-] sıvamak

штукатурлы [ştukaturlı] sıvalı

штукатурчы [ştukaturçı] sıvacı

штурвал [şturval] dümen çarkı

штурвалчы [şturvalçı] dümenci

штурм [ştурm] müfreze hücumu, saldırı; **штурм яса-** [ştурm yasa-] hücum yapmak, saldırmak

штурмла- [ştурmla-] saldırmak

штурмчылык [sturmçılık] saldırıcılık

штык [ştık] kasatura, süngü

штыкка-штык [ştıkka-ştık] süngü süngüye

шу- [şu-] 1. kaymak, sürüklenmek; 2. izinsiz ve habersiz gitmek, sıvışmak

шугак [şugak] kaygan (*ağaç, yer vb.*)

шугалак [şugalak] patinaj pisti

шудыр- [şudır-] 1. kaydırmak; 2. sürüklemek; 3. gizlice alıp götürmek, çalmak

шудыргыч [şudırgıç] 1. kaydırmak için konulan kalas; 2. rulman

шудырма [şudırma] 1. kantar topu; 2. kapı sürgüsü

шудырмалы [şudırmalı] sürgülü

шудырт- [şudırt-] 1. sürmek; 2. kaydırmak

шук [şuk] 1. yaramaz (*çocuk*); 2. şuh (*kadın*), cilveli ◇ **шук куллы** [şuk kullı] hırsız; **шук телле** [şuk têllê] şuh dilli

шуклан- [şuklan-] 1. yaramaz olmak; 2. şuh olmak

шуклык [şuklık] yaramazlık, şuhluk

шул [şul] şu, bu, o; **кем...шул** [kem...şul] kim...şu; **шул арада** [şul arada] şu arada, şu vakitte; **шул кирәк** [şul kirek] şu gerek (*lâyık*), ona o lâyık; **шул рәвешле** [şul revêşlê] şu şekilde; **шул ук** [şul uk] yine şu, kendisinin aynı; **шул хәтле** [şul hetlê] şu kadar, çok, pek; **шул-шул** [şul-şul] şu şu, doğru doğru (*tasdik manasına*)

шулай [şulay] şöyle, bunun gibi, öyle; **ничек..., шулай** [niçêk..., şulay] nasıl..., şöyle ◇ **шулай булгач** [şulay bulgaç] şöyle olunca; **шулай булса да** [şulay bulsa da] şöyle olsa da, şöyle de olsa; **шулай итеп** [şulay itêp] böylece, böylelikle; **шулай шул** [şulay şul] şöyle doğru; **шулайдыр шул** [şulaydır şul] belki öyle olabilir

шулаймыни [şulaymını] öyle mi?

шулкадәр [şulkader] o kadar

шулпа [şulpa] çorba

шулпалы [şulpalı] çorbalı

шулчак [şulçak] o zaman

шулчаклы [şulçaklı] o kadarı

шунда [şunda] 1. şurada; 2. o anda; **шунда ук** [şunda uk] hemen

шундагы [şundagı] oradaki

шундук [şunduk] hemen

шундый [şundıy] onun gibi

шунлыктан [şunlıktan] dolayısıyle, sebebiyle, o yüzden

шуннан [şunnan] şundan, dolayısıyle; **шуннан соң** [şunnan song] bundan sonra, şundan sonra

шунсыз [şunsız] onsuz, o olmadan

шунысы (шунсы) [şunısı (şunsı)] bir tek şu

шуның [şunıng] onun, şunun, bunun; **шуның аркасында** [şunıng arkasında] şunun (onun, bunun) neticesinde; **шуның белән бергә** [şunıng bêlen bêrge] onunla birlikte (*daha*), **шуның өстенә** [şunıng östênе] daha; **шуның өчен** [şunıng öçên] onun (bunun) için

шушы [şuşı] şu, bu; **шушы арада гына** [şuşı arada gına] tam bu sırada; **шушы тирәдә** [şuşı tirede] şu yörede; **шушы ук** [şuşı uk] aynı, daha şu

шушылай [şuşılay] şöyle

шушында [şuşında] şunda, tam burada

шушындагы [şuşındagı] tam buradaki

шушындый [şuşındıy] tam bunun gibi

шуыт- [şuıt-] gizlice götürmek, çalmak

шуыш- [şuış-] 1. (*çocuk*) emeklemek; 2. sürünmek

шуңа [şunga] 1. şuna; 2. için, göre; **шуңа карамастан** [şunga karamastan] buna rağmen; **шуңа күрә** [sunga küre] şuna göre

шуңарчы, шуңача [şungarçı, şungaça] o vakte kadar, ona kadar

шыбын [şıbın] tüfek çubuğu

шыбырда- [şıbırda-] 1. hışırdamak; 2. şıpırdamak, şapırdamak, şakırdamak; (*yağmur*) tıkır tıkır vurmak

шыбыр-шыбыр [şıbır-şıbır] şıpır şıpır, hışır hışır, tıkır tıkır

шыгрым [şıgrım] dopdolu, tıklım tıklım; **шыгрым тулы (тулган)** [şıgrım tulı (tulgan)] dopdolu, tıklım tıklım

шыгырда- [şıgırda-] gıcırdamak

шыгыр-шыгыр [şıgır-şıgır] gıcır gıcır

шыгырдавык [şıgırdavık] gıcırdayıcı, gıcırdalı

шыгырдавыклы [şıgırdavıklı] gıcırtılı

шыгырдап торган [şıgırdap torgan] çok yeni

шыгырдат- [şıgırdat-] gıcırdatmak

шыелда- [şıyılda-] hışırdamak

шык I [şık] şık şık ünlemi

шык II [şık] 1. ışık, nur; 2. güzellik, temizlik

шыксыз [şıksız] ışıksız, nursuz

шыксызлан- [şıksızlan-] ışıksızlanmak, nursuzlanmak

шыксызландыр- [şıksızlandır-] ışıksızlandırmak, nursuzlandırmak

шыксызлык [şıksızlık] ışıksızlık, nursuzluk

шыкырда- [şıkırda-] şıkırdamak, gıcırdamak, cayırdamak, cızırdamak

шыкырдат- [şıkırdat-] şıkırdatmak, gıcırdatmak

шыл- [şıl-] 1. delik üstünden geçmek; 2. gizlice kaçmak, sıvışmak

шылдыр- [şıldır-] 1. delik üstünden geçirmek; 2. gizlice satmak; kaçmak

шылдырма [şıldırma] palanga, makara

шылтыра- [şıltıra-] çıngırdamak ◇ **шылтырап тор-** [şıltırap tor-] her şeyi söyleyip durmak

шым [şım] sessiz, sakin, suskun; **шым бул-** [şım bul-] sessiz olmak, suskun kalmak; **шым гына** [şım gına] tam suskun, tam sessiz

шымчы [şımçı] casus, hafiye

шымчыла [şımçıla-] hafiyelik etmek

шымчылык [şımçılık] casusluk, hafiyelik; **шымчылык ит-** [şımcılık it-] casusluk etmek, hafiyelik etmek

шымытыр [şımıtır] hiç yok, tam takır

шылан [şılan] süpürge otu

шына [şına] tomruk yarmak için kullanılan keski

шып I [şıp] şıp, sessiz; **шып бул-** [şıp bul-] şıp olmak; **шып кына** [şıp kına] tam sessiz

шып II [şıp] çizme çivisi

шыплап [şıplap] sık doldurarak

шыпырт [şıpırt] sessiz, fısıltı

шыпыртлап [şıpırtlap] fısıltı ile

шыпыртын [şıpırtın] 1. sessiz; 2. gizlice

шыр I [şır] 32 kg.lık ölçü birimi

шыр II [şır] 1. *esk.* taht önündeki keçe; 2. boş; **шыр дала** [şır dala] keçe gibi bozkır ◇ **шыр тиле** [şır tilê] soytarı

шырагай [şıragay] safdil (*kimse*), salak

шырантай [şırantay] 1. kurumuş ağaç; 2. zayıf ve uzun boylu kimse

шыркылда- [şırkılda-] kıs kıs gülmek

шыркылдаш- [şırkıldaş-] kıs kıs gülüşmek

шырпы I [şırpı] kibrit

шырпы II [şırpı] çalı çırpı, dikenli çalı; **шырпы кер- (кадал-)** [şırpı kêr- (kadal-)] çalı dikeni girmek, çalı dikeni kakılmak

шырпыла- [şırpıla-] dokuma ve deriyi çiviler ile germek

шырпылы [şırpılı] dikenli

шырт [şırt] pırt, pıt sesi

шыртла- [şırtla-] pırtlamak, pıtlamak

шыртлавык [şırtlavık] 1. fermuar; 2. çanta *vb.* kilidi

шыртлака [şırtlaka] sırtı dikenli bir cins balık

шырык-шырык [şırık-şırık] kıs kıs; **шырык-шырык кәл-** [şırık-şırık köl-] kıs kıs gülmek

шыт- [şıt-] uç vermek, yeşermek, filizlenmek, (*tohum*) çatlamak

шыттыр- [şıttır-] 1. uç vermek, yeşertmek, filizlendirmek, (*tohum*) çatlatmak; 2. abartmak, mübalâğa etmek

шытым [şıtım] (*tohum*) çatlama, uç verme

шытырда- [şıtırda-] çatırdamak

шытырдат- [şıtırdat-] çatırdamak

шышылда- [şışılda-] kısırdamak

шыңгырда- [şınggırda-] (*ormanda kırılan dallar*) akis vermek; **шыңгырдап тор-** [şınggırdap tor-] kuru dal ve tomruk akis vermek

шыңшы- [şıngşı-] ağlamaklı ses çıkarmak; (*köpek*) çenilemek

шыңшык [şıngşık] ağlamaklı ses çıkaran

шәбәй- [şebey-] 1. çevik olmak; 2. diri (canlı) olmak; 3. övünmek

шәгъбан [şegban] şaban (*ayı*)

шәех [şeyêh] şeyh

шәбәйт- [şebeyt-] 1. çevikleştirmek; 2. canlandırmak; 3. coşturmak

шәй [şey] şey; konu

шәйлә- [şeyle-] görür gibi olmak, sezmek, duyar gibi olmak

шәйлән- [şeylen-] görünür gibi olmak, sezilmek

шәкел [şekêl] şekil

шәкерт [şekêrt] 1. şakirt; 2. dinî okul talebesi

шәкертлек [şekêrtlêk] 1. şakirtlik; 2. talebelik; 3. kendine has fikir sahibi olmamaklık

шәкли [şekli] şekli

шәкшәкәр [şekşeker] uzun eşek (*oyunu*)

шәл [şel] şal

шәлпек [şelpêk] sölpük, sarkık ◇ **шәлпек авыз** [şelpêk avız] sarkık dudaklı; ağzını bile toplayamayacak kadar beceriksiz

шәлперәй- [şelpêrey-] sölpüklenmek, solarak sarkmak

шәлпәй- [şelpey-] sölpümek, sarkmak

шәлпәйт- [şelpeyt-] sölpütmek, sarkıtmak

шәлъяулык [şelyaulık] şal örtü

шәм [şem] mum, kandil

шәмаил [şemail] 1. bir nesnenin üç cephesini çizme; 2. Mekke ve Medine resmi

шәмдәл [şemdel] şamdan

шәмәхә [şemehe] kızıl mavi, mor

шәп [şep] 1. şahane, harika; 2. çevik, hızlı; 3. coşku

шәпле [şeplê] coşkulu

шәплек [şeplêk] 1. şahanelik; 2. çeviklik

шәпләп [şeplep] hızla, çeviklikle

шәраб [şerab] şarap

шәр [şer] buz üstüne çıkmış su

шәрех [şerêh] şerh, izah

шәригать [şerigat] şeriat

шәрик [şerik] *esk.* şerik, birlikte okuyan kimselerden her biri

шәриф [şerif] şerif

шәрран [şerran] açıktan açığa; **шәрран яра** [şerran yara] (*yüksek sesle*) açıktan açık (*konuşmak, anlatmak*)

шәрә [şere] 1. çıplak; 2. ormansız (*yer*), ağaçsız (*yer*)

шәрәлек [şerelêk] çıplaklık; ağaçsızlık

шәрәлән [şerelen] 1. çıplak olmak, çıplaklanmak; 2. ormansız olmak

шәрәләндер- [şerelendêr-] çıplaklandırmak

шәрәф [şeref] şeref

шәрәфле [şereflê] şerefle

шәт [şet] galiba, belki

шәфкать [şefkat'] şefkat; **шәфкать ит- (күрсәт-)** [şefkat' it- (kürset-)] şefkat etmek (göstermek); **шәфкать ияче** [şefkat' iyesê] şefkat sahibi; **шәфкать туташы** [şefkat' tutaşı] hemşire

шәфкатьле [şefkat'lê] şefkatli

шәфкатьлелек [şefkat'lêlêk] şefkatlilik

шәфкатьсез [şefkat'sêz] şefkatsiz

шәфкатьсезлек [şefkat'sêzlêk] şefkatsizlik

шәфкатьсезлән- [şefkat'sêzlen-] şefkatsizlenmek

шәфәкь [şefek'] şafak; **шәфәкь бат- (сүн-)** [şefak bat- (sün-)] şafak batmak (sönmek)

шәхес [şehês] şahıs; **шәхес культы** [şehês kül'tı] şahıs kültü

шәхси [şehsi] şahsî

шәхсән [şehsen] şahsen

шәүвәл [şeüvel] şevval (*ayı*)

шәүкәт [şeüket] şevket

шәүлегән [şeülêgen] sarıasma kuşu

шәүлә [şeüle] şüle

шәүләлән- [şeülelen-] şülelenmek

шәҗәрә [şecere] şecere

шәңгә [şengge] içine patates *vb.* püre konularak pişirilen hamur

işi

шәһвәт [şehvet] şehvet

шәһит [şehit] şehit

шәһәр [şeher] şehir; **шәһәр кешесе** [şeher kêşêsê] şehirli; **шәһәр халкы** [şeher halkı] şehir halkı

шәһәрара [şeherara] şehirler arası

шәһәрлек [şeherlêk] eskiden şehir bulunan yer

шәһәрләш- [şeherleş-] şehirleşmek

шәһәрчек [şeherçêk] küçük şehir, kasaba

шәһәрчелек [şeherçêlêk] şehircilik

шөбһә [şöbhe] şüphe

шөбһәле [şöbhelê] şüpheli

шөбһәлән- [şöbhelen-] şüphelenmek

шөбһәсез [şöbhesêz] şüphesiz

шөгыль [şögıl'] meşgul olma, uğraşma

шөгыльлән- [şögıl'len-] meşgul olmak, uğraşmak

шөкер [şökêr] şükür

шөкрана [şökrana] teşekkür etmek

шөкәтсез [şöketsêz] kılıksız, kıyafetsiz

шөкәтсезлек [şöketsêzlêk] kılıksızlık, kıyafetsizlik

шөлдер [şöldêr] zil, çıngırak

шөлди [şöldi] çulluk

шөпшә [şöpşe] eşek arısı

шөреп [şörêp] vida ◇ **шөребе бушаган (какшаган)** [şörêbê buşagan (kakşagan)] vidası gevşemiş, tahtası eksik

шөреплә- [şörêple-] vidalamak

шөрепле [şörêplê] vidalı

шөһрәт [şöhret] şöhret; **шөһрәт ал- (казан-)** [şöhret al- (kazan-)] şöhret almak (kazanmak)

шөһрәтле [şöhretlê] şöhretli

шүр, шөр I [şür, sör] bazı hayvanların korkudan çıkardığı sıvı ve koku ◇ **шүр җибәр-** [şür ciber-] çok korkmak

шүр II [şür] şor, tuzlu toprak

шүре [şürê] masura

шүрелек [şürêlêk] masuralık

шүрлек [şürlêk] raf

шүрлә- [şürle-] 1. (*bazı hayvanların*) korkudan sıvı ve koku çıkarmak; 2. çok korkmak

шүрләт- [şürlet-] çok korkutmak

шүрләүчән [şürleüçen] çok korkak

шүрәле [şürelê] orman ruhu

- Щ -

щётка [şçyotka] fırça
щёткала- [şçyotkala-] fırçalamak
щит [şçit] 1. kalkan; 2. tablo

- Ы -

ыбыр-чыбыр [ıbır-çıbır] küçük işler ve şeyler

ыбыр-чыбырлы [ıbır-çıbırlı] ufak tefek olma hâli

ыгы-зыгы [ıgı-zıgı] zırlama, yaygara ◇ **ыгы-зыгы кил-** [ıgı-zıgı kil-] zırlamak, yaygara çıkarmak; **ыгы-зыгы куптар-** [ıgı-zıgı kuptar-] yaygara koparmak

ыгы-зыгылы [ıgı-zıgılı] yaygaralı

ыгы-зыгысыз [ıgı-zıgısız] yaygarasız

ыжгыр- [ıjgır-] rüzgâr (fırtına) vızıldamak ◇ **ыжгырып торган** [ıjgırıp torgan] fırtına gibi güçlü *vb.*

ыжла- [ıjla-] vızlamak, ırgalamak

ыжлама- [ıjlama-] kaygı çekmemek, ırgalamamak ◇ **ыжламый да, ыжлап та бирми** [ıjlamıy da, ıjlap ta birmi] hiç kaygı çekmez

ыжылда- [ıjılda-] vızıldamak

ызан [ızan] 1. sürülmüş bir sıra toprak; 2. saban ile çizilen sınır, hızan; **ызан баганасы** [ızan baganası] sınır direği

ызандаш [ızandaş] sınırdaş

ызанла- [ızanla-] sınır çekmek; **ызанлап ал-** [ızanlap al-] çerçevelemek, sınırlamak

ызгыш- [ızgış-] ağız kavgası yapmak; **ызгыш куптар- (күтәр-)** [ızgış kuptar- (küter-)] ağız kavgası koparmak

ызгышлы [ızgışlı] kavgalı, gürültülü

ызгыш-талаш [ızgış-talaş] kavga, dalaşma

ызгыштыр- [ızgıştır-] ağız dalaşı ettirmek

ызгыштыручы [ızgıştıruçı] ortalık kızıştırıcı

ызгышчы [ızgışçı] kavgacı

ызгыш-җәнҗал [ızgış-cencal] kavga cedel

ык-мык: ык-мык ит- (кил-) [ık-mık: ık-mık it- (kil-)] ıkıla sıkıla söylemek

ык-мыкла- [ık-mıkla-] ıkıla sıkıla söylemek

ыктымат [ıktımat] kıyafeti düzgün

ыкы-мыкы [ıkı-mıkı] ıklıya sıklıya

ылыс [ılıs] çam iğnesi

ылыслы [ılıslı] iğneli (*ağaç*); **ылыслы урман** [ılıslı urman] iğne yapraklılar ormanı

ым [ım] im, işaret; **ым как- (яса-)** [ım kak- (yasa-)] gizlice işaret etmek

ымла- [ımla-] ima etmek; **ымлап чакыр-** [ımlap çakır-] işaret parmağı ile veya ima ile sözsüz çağırmak

ымлаш- [ımlaş-] işaretleşmek

ымлы [ımlı] işaretli

ымлык [ımlık] *gr.* ünlem

ымсыз [ımsız] işaretsiz, ünsüz

ымсын- [ımsın-] iştahlanmak; **ымсынып кал-** [ımsınıp kal-] iştahlanıp kalmak

ымсындыр- [ımsındır-] iştahlandırmak

ымсындыргыч [ımsındırgıç] iştahlandırıcı

ындыр [ındır] harman yeri; **ындыр табагы** [ındır tabagı] temizlenmiş harman yeri; **ындыр төбе** [ındır töbê] harman dibi

ындырчы [ındırçı] 1. harmancı; 2. harman hırsızı; 3. harmanda yemeye düşkün kaz ördek *vb.* hayvan

ыргак [ırgak] kanca

ыргаклы [ırgaklı] kancalı

ыргыл- [ırgıl-] ileri atılmak ◇ **ыргылып тор-** [ırgılıp tor-] ileri atılıp durmak

ыргылыш [ırgılış] saldırış

ыргым [ırgım] yükseltme, fırlatma

ыргы- [ırgı-] zıplamak

ыргыт- [ırgıt-] zıplatmak, fırlatmak, atmak; **ертып ыргыт-** [yırtıp ırgıt-] yırtıp atmak; **сызып ыргыт-** [sızıp ırgıt-] çizip atmak; **ыргытып бәр- (ташла-)** [ırgıtıp ber- (taşla-)] atıvermek, atmak

ыргыткыч [ırgıtkıç] zıplatıcı, fırlatıcı âlet

ыргытучы [ırgıtuçı] fırlatıcı kimse

ыржай- [ırjay-] diş göstermek

ыржайт- [ırjayt-] diş göstertmek

ыржык [ırjık] 1. dişlek; 2. güldüğünde diş etleri görülen kimse ◇ **ыржык кебек (хәтле)** [ırjık kêbêk (hetlê)] dişlek ağız gibi

ырла- [ırla-] hırlamak

ырлы-мырлы [ırlı-mırlı] hırlı mırlı; **ырлы-мырлы тор- (яшә-)** [ırlı-mırlı tor- (yeşe-)] kedi köpek gibi olmak (yaşamak)

ырмау [ırmau] ahşap içine yapılan köşeli oluk; **ырмау ал-** [ırmau al-] oluk açmak

ырмаула-[ırmaula-] oluk açmak

ырмаулы [ırmaulı] oluklu

ыр-мыр [ır-mır] hır gür; **ыр-мыр ит- (кил-)** [ır-mır it- (kil-)] hır gür etmek

ыру [ıru] 1. soy, nesil; 2. doğurganlık

ыруг [ırug] aşiret; **ыруг аксакалы** [ırug aksakalı] aşiret reisi

ыругдаш [ırugdaş] aynı aşirete mensup kimselerden her biri

ыруглык [ıruglık] aşiretlik

ырудаш [ırudaş] soydaş

ырык-шырык [ırık-şırık] işveli cilveli

ырылда- [ırılda-] hırıldamak, hırlamak

ырым [ırım] büyü; **ырым ит-** [ırım it-] büyü yapmak ◇ **ырымын бел-** [ırımın bêl-] büyüsünü bilmek

ырымла- [ırımla-] büyülemek

ырымчы [ırımçı] büyücü

ырымчыл [ırımçıl] büyüye düşkün

ырымчылык [ırımçılık] büyücülük

ырым-шырым [ırım-şırım] her türlü büyücü sihir

ырып-ерып [ırıp-yırıp] yararak; **ырып-ерып чык- (үт-)** [ırıp-yırıp çık- (üt-)] ağır vaziyetten kurtulmak

ыс [ıs] is; **ыс кун-** [ıs kun-] is konmak, is koymak; **ыс сал-** [ıs sal-] is salmak

ысла- [ısla-] islemek; **ыслап**

какла- [ıslap kakla-] isleyip kurutmak, tütsülemek

ыслан- [ıslan-] islenmek

ысланган [ıslangan] islenmiş, füme; **ысланган азык** [ıslangan azık] tütsülü yemek

ыслы [ıslı] isli

ыспай [ıspay] düzgün elbiseli; **ыспай кием** [ıspay kiyêm] sipahi gibi düzgün giyimli

ыспайла- [ıspayla-] düzgün giymek, giyimini düzeltmek

ыспайлан- [ıspaylan-] düzgün giyinmek, giyimini düzenlemek

ыспайлык [ıspaylık] (*giyimde*) düzgünlük

ысул [ısul] usul

ысылда- [ısılda-] tıslamak

ых ит- [ıh it-] ıh etmek ◇ **ых та итми** [ıh ta itmi] ıh bile demiyor, hiç şikâyet etmiyor

ыхылда- [ıhılda-] ıhıldamak

ычкын- [içkın-] 1. kopmak, çıkmak, çözülmek; 2. kaçmak, uzaklaşmak, koşarak kaçmak

ычкындыр- [içkındır-] kayış *vb.* çözmek; **ычкынып кит-** [içkınıp kit-] kopup gitmek; **ычкынып чык-** [içkınıp çık-] kopup (çözülüp) çıkmak

ышан- [ışan-] inanmak, güvenmek

ышандыр- [ışandır-] inandırmak, güvendirmek; **ышандырып куй-** [ışandırıp kuy-] inandırıp vaad etmek

ышандыргыч [ışandırgıç] inandırıcı

ышанмаслык [ışanmaslık] inanılmaz

ышанмау [ışanmau] inanmama, güvenmeme

ышанмаучан [ışanmauçan] inanmaz, güvenmez

ышанмаучылык [ışanmauçılık] inançsızlık, güvensizlik; **ышанмаучылык белдер- (күрсәт-)** [ışanmauçılık bêldêr- (kürset-)] güvensizlik bildirmek (göstermek)

ышану [ışanu] 1. inanma, güven; 2. hurafe

ышанулы [ışanulı] inançlı, güvenli

ышанучан [ışanuçan] çabuk inanan, safdil

ышанучанлык [ışanuçanlık] safdillik

ышанучылык [ışanuçılık] hurafecilik

ышанып [ışanıp] inanarak, güvenerek

ышанырлык [ışanırlık] inanırlık, güvenirlik

ышаныч [ışanıç] inanç; **ышаныч бет-** [ışanıç bêt-] inanç bitmek; **ышаныч грамотасы** [ışanıç gramotası] güven belgesi ◇ **ышаныч багла-** [ışanıç bagla-] güven duymak

ышанычлы [ışanıçlı] inanılır, güvenilir; **ышанычлы вәкил** [ışanıçlı vekil] güvenilir vekil

ышанычлылык [ışanıçlılık] güvenilirlik

ышанычсыз [ışanıçsız] güvensiz

ышанычсызлык [ışanıçsızlık] güvensizlik

ышкы [ışkı] ışkı, rende

ышкыла- [ışkıla-] rendelemek

ышкылаучы [ışkılauçı] rendeci, rendeleyici

ышкылу [ışkılu] 1. sürtünme; 2. sürtme

ышкыл- [ışkıl-] sürtülmek

ышкын- [ışkın-] sürtünmek

ышкы- [ışkı-] sürtmek; **ышкып туздыр-** [ışkıp tuzdır-] sürtünerek aşındırmak

ышна [ışna] ormandan açılma tarla; **ышна ач-** [ışna aç-] orman açarak tarla yapmak

ыштан [ıştan] iç donu

ыштансыз [ıştansız] 1. iç donsuz; 2. *mec.* aşırı cömert ◇ **ыштансыз кал-** [ıştansız kal-] çok fakirleşmek

ыштансызлан- [ıştansızlan-] aşırı cömert olmak

ыштыр [ıştır] ayak dolağı ◇ **ыштыр бит** [ıştır bit] suratsız

ышык [ışık] 1. rüzgârdan korunmuş yer; 2. siper, set ◇ **ышыкта яшә-** [ışıkta yeşe-] siperde yaşamak

ышыкла- [ışıkla-] siper ve set ile korumaya almak, siper etmek

ышыклагыч [ışıklagıç] koruyucu nesne, siper, set

ышыклама [ışıklama] hususî koruma siperi

ышыклан- [ışıklan-] sipere sığınmak

ышыклык [ışıklık] siperli (rüzgârsız, korunaklı) yer

ышылда- [ışılda-] ışıldamak

ыңгыраш [ıngıraş] inilti

ыңгыраш- [ıngıraş-] inlemek, inildemek ◇ **ыңгырашып кына** [ıngıraşıp kına] hiç razı olmayıp, inleye inleye

ыңгырчак [ıngırçak] at arabası oklarını kolana bağlamaya yarar küçük eyercik; **ыңгырчак бавы** [ıngırçak bavı] kolan

ыңгыр-шыңгыр [ıngır-şıngır] inim inim; zar zar

ыхым, ыххем [ıhım, ıhhêm] hım ünlemi

- Э -

эбонит [êbonit] ebonit

эвакуация [êvakuatsiye] tahliye

эвакуацияләнә- [êvakuatsiyelen-] tahliye edilmek

эвакуацияләү- [êvakuatsiyele-] tahliye etmek

эвкалипт [êvkalipt] ökaliptus

эгоист [êgoist] egoist, bencil (*kimse*)

эгоистик [êgoistik] egoist, bencil

эгоистлык [êgoistlık] egoistlik, bencillik

эз [êz] iz

эздән, эзеннән [êzden, êzennen] izden, izinden, arkasından ◇ **эзгә бас- (төш-)** [êzge bas- (töş-)] 1. iz bulmak; 2. normalleşmek, rayına oturmak; **эз яшер-** [êz yesêr-] iz saklamak, delil yok etmek; **эзе дә күренмә- (булма-)** [êzê de kürênme- (bulma-)] izi de görünmemek (olmamak), hiç bir izi yok; **эзе суын-** [êzê suın-] izi soğumak; **эзеннән бар-** [êzênnen bar-] arkasından gitmek, taklit etmek

эзбасар [êzbasar] iz sürücü; **эзбасар аучы** [êzbasar auçı] iz sürücü avcı

эзгә-эз, эзмә-эз [êzge-êz, êzme-êz] iz ize

эзкуар [êzkuar] izci köpek, zağar

эзлекле [êzlêklê] birbirini takip eden, müteselsil; **эзлекле бул-** [êzlêklê bul-] takip fikrine sahip olmak, mantıklı olmak; **эзлекле рәвештә** [êzlêklê revêşte] takip ederek

эзлеклелек [êzlêklêlêk] takip fikrine sahip olma hâli, tutarlılık

эзлексез [êzlêksêz] silsilesiz, tutarsız; sürekli

эзлексезлек [êzlêksêzlêk] silsilesizlik, tutarsızlık

эзлә- [êzle-] aramak; **эзләп йөре-** [êzlep yürê-] araştırıp yürümek; **эзләп тап-** [êzlep tap-] araştırıp bulmak, keşfetmek

эзлән- [êzlen-] 1. aranmak; 2. incelemek, araştırmak

эзләнү [êzlenü] arama, araştırma

эзләнүче [êzlenüçê] araştırıcı, inceleyici

эзоп: эзоп теле [êzop: êzop tê-lê] kinayeli dil

эзсез [êzsêz] izsiz, izi yok; **эзсез-хәбәрсез** [êzsêz-hebersêz] izsiz habersiz

эзтабар [êztabar] izci

эзәр [êzer] altın renkli kemer

эзәрле [êzerlê] altın kemerli

эзәрлә- [êzerle-] kovalamak, takip etmek

эзәрлекләү- [êzerlêkle-] izlemek, takip etmek, kovalamak; sıkıştırmak

экватор [ekvator] ekvator

эквивалент [êkvivalênt] mukabil, eş değer, karşılık

эквивалентлы [êkvivalêntlı] eş değerli, karşılıklı

экзамен [êkzamên] imtihan; **экзамен ал-** [êkzamên al-] imtihan yapmak; **экзамен алучы** [êkzamên aluçı] imtihan edici; **экзамен бир-** [ekzamên bir-] imtihan vermek

экзема [êkzêma] ekzema

экземалы [êkzêmalı] ekzemalı

экономик [êkonomik] ekonomik, iktisadî

экономика [êkonomıka] ekonomi, iktisat

экономия [êkonomiye] ekonomi, iktisat; **экономия яса-** [êkonomiye yasa-] ekonomi yapmak, iktisat etmek

экономияле [êkonomiyelê] ekonomi ile (*yapılan*)

экономиялелек [êkonomiyelêlêk] ekonomililik

экономиясез [êkonomiyesêz] ekonomisiz

экран [êkran] 1. ekran; 2. perde

экранлаштыр- [êkranlaştır-] filim hâline getirmek

экскаватор [êkskavator] ekskavatör

экскаваторчы [êkskavatorçı] ekskavatörcü

экскурсия [êkskursıye] gezi, ziyaret, seyahat

экспедиция [êkspêditsiye] araştırma gezisi, etüd

эксперимент [êkspêrimênt] tecrübe, deneme, deney

эксперименталь [êkspêrimêntal'] deneme ile ilgili, deneysel

экспериментчы [ekspêrımêntçı] tecrübeci, deneyci

эксплуататор [êkspluatator] sömürücü

эксплуатация [êkspluatatsiye] 1. sömürme, istismar; 2. işletme

эксплуатациялә- [êkspluatatsiyele-] 1. sömürmek, istismar etmek; 2. işletmek

эксплуатациялән- [êkspluatatsiyelen-] 1. sömürülmek, istismar edilmek; 2. işletilmek

эксплуатацияче [êkspluatatsiyeçê] 1. istismarcı; 2. işletmeci

экспорт [êksport] ihraç, ihracat; **экспортка чыгар-** [êksportka çıgar-] ihraç etmek

эл- [êl-] ilmek, asmak, takmak, geçirmek; **элеп куй-** [êlêp kuy-] ilip koymak ◇ **элеп ал-** [elep al-] 1. ilişip kalmak; 2. yersiz yere çok azarlamak; **элеп киптер-** [êlêp kiptêr-] kötü vaziyette tutmak

эластик [êlastik] elastik

эластиклан- [êlastiklan-] elastiklenmek

эластиклык [êlastiklık] elastiklik, esneklik

элгеч [êlgêç] 1. elbisede askı yeri; 2. elbise askısı; 3. kapı *vb.* ilme âleti, reze

элгәр [êlger] 1. öncü asker; 2. öncü

элгәрге [êlgergê] önceki

элдер- [êldêr-] 1. ildirmek, iliştirmek, astırmak; 2. koşarak kaçmak

элдерт- [êldêrt-] koşarak kaçmak

элек [êlêk] 1. ilk önce; 2. (*bir şeyden*) önce

элекке, элеккегә [êlêkkê, êkêkkêge] önceki, eski

элеккегечә [êlêkkêgêçe] önce-

ki gibi, eskiden olduğu gibi

электр [êlêktr] elektrik; **электр плитәсе** [êlêktr plitesê] elektrik ocağı; **электр станцияse** [êlêktr stansiyesê] santral; **электр үткәргеч** [êlêktr ütkergêç] elektrik geçirici

электрификация [êlêktrifikatsiye] elektrifikasyon

электрификациялә- [êlêktrifikatsiyele-] elektrifikasyon yapmak

электрла- [êlêktrla-] elektriklemek

электрлаштыр- [êlêktrlaştır-] elektrikleştirmek

электрлаш- [êlêktrlaş-] elektrikleşmek

электрлы [êlêktrlı] elektrikli

электровоз [êlêktrovoz] elektrikli lokomotif

электрон [êlêktron] elektron

электрчы [êlêktrçı] elektrikçi

элекгә [êlêkte] eski zamanda, eskiden

электән [elêkten] eskiden beri

элек-электән [êlêk-êlêkten] çok eskiden beri

элемент [êlêmênt] element

элементар [elêmêntar] çok basit, sade, iptidaî

элемтә [êlêmte] 1. ilişki, münasebet, alâka; 2. ulaştırma, haberleşme

элемтәче [êlêmteçê] 1. habercı; 2. ulaştırmacı

элен- [êlên-] ilinmek

эленке-салынкы [êlênkê-salınkı] salına salına; özensizce, savsakça

эленмәле [êlênmelê] asma; seyyar

элмә [êlme] kara ağaç

элмәк [êlmêk] ilmik

элмәклә- [êlmekle-] ilmiklemek

элмәлек [êlmelêk] kara ağaçlık

элпә [êlpe] ince tabaka, zar

эләк- [êlek-] 1. ilişmek, takılmak, ilişip kalmak; 2. tuzağa düşmek

эләгеш- [êlegêş-] 1. ilişmek, birbirine takılmak; 2. biraz ihtilâf etmek, anlaşmazlık çıkarmak

элəктер- [êlektêr-] 1. takmak, kancalamak; 2. ele geçirmek, elde etmek; **элəктереп кит-** [êlektêrêp kit-] takıp gitmek; **элəктереп куй-** [êlektêrêp kuy-] iliştirip koymak

элəктергеч [êlektêrgêç] ilmek (asmak, takmak) işi yapılan âlet

элә-танак [êle-tanak] nitelik belirleyici; **элә-танагы булма- (калма-)** [êle-tanagı bulma (kalma-)] nitelik belirleyicisi olmamak (kalmamak)

элә-танаксыз [êle-tanaksız] niteliksiz

элүле [êlülê] ilinmiş, ilikli

эмаль [emal'] mine

эмальле [êmal'lê] mineli

эмальлә- [êmal'le-] minelemek

эмблема [êmblêma] amblem; sembol

эмигрант [êmigrant] muhacir, göçmen, mülteci, sığınmalı

эмиграция [êmigratsiye] hicret, mültecilik; **эмиграциягә кит-** [êmigratsiyege kit-] hicret etmek, göçetmek

эмоциональ [êmotsional'] duygulu, hissî, heyecanlı

эмоция [êmotsiye] duygu, hiss

эмоцияле [êmotsiyelê] duygulu, hissli, hissîli

эндәш [êndeş] hitap, ünlem; **эндәш сүз** [êndeş süz] *gr.* hitap sözü, ünlem

эндәш- [êndeş-] hitap etmek

эндәшмә! [êndeşme] hitap etme!, sus!; **эндәшми(чә) кал-** [êndeşmi(çe) kal-] suskun kalmak

эндәшми-нитми [êndeşmi-nitmi] hiçbir söz söylemeden, suskun hâlde

эне [ênê] küçük erkek kardeş

энекәш [ênêkeş] küçük erkek kardeşçiğim

энем [ênêm] küçük erkek kardeşim

энергетик [energetik] enerji uzmanı

энергетик [energetik] enerji ile ilgili

энергетика [ênêrgêtika] enerji ilmi

энергия [ênêrgiye] enerji

энергияле [ênêrgiyelê] enerjili

энциклопедия [entsiklopêdiya] ansiklopedi

энә [êne] iğne; **энә тирелеләр** [êne tirêlêler] iğne derililer, oklugiller; **энә карагы** [êne karagı] bir cins çekirge ◇ **энә белән кое казы-** [ene bêlen koyı kazı-] iğne ile kuyu kazmak; **энә күзеннән үткәр-** [êne küzênnen ütker-] iğne deliğinden geçirmek; **энә түгел** [êne tügêl] iğne değil, bulunur; **энә өстендә (утыр-)** [êne östênde (utır-)] iğne üstünde oturmak, diken üstünde oturmak; **энәсеннән җебенә кадәр** [ênesênnen cêbêne kader] iğnesinden ipliğine kadar

энәкарак [ênekarak] bir cins çekirge

энәле [enelê] iğneli

энҗе [êncê] inci; **энҗе чәчәк** [ênce çeçek] inci çiçeği

энҗеле [êncêlê] incili

энҗелә- [êncêle-] incilemek

эпидемия [epidêmiye] epidemi, salgın

эпизод [êpizod] hâdise, vaka, olay; oluntu

эпитет [epitêt] sıfat, sıfatlama, vasıflandırma

эпопея [êpopeya] epope, büyük eser

эпос [epos] epos, destan

эпоха [êpoha] devir, çağ, zaman

эра [era] 1. devir, tarih; 2. jeolojik devir

эрбет: эрбет чикләвеге [êrbêt: êrbêt çiklevêgê] sedir fıstığı

эргә [êrge] 1. duvar; 2. yan

эргәдәш [êrgedeş] yandaş; **эргәдәш почмак** [êrgedeş poçmak] yandaş köşe

эре [êrê] iri; **эре бөртекле** [êrê börtêklê] iri taneli; **эре җимешле** [êrê cimêşlê] iri yemişli (tohumlu) ◇ **эре сөякле** [êrê söyekle] iri kemikli ◇ **эре сөйләш-** [êrê söyles-] kibirli konuşmak

эре- [ere-] erimek; **эреп төш-** [erêp töş-] eriyip bitmek

эреле-ваклы [êrêlê-vaklı] irili-ufaklı

эрелек [êrêlêk] 1. irilik; 2. kibir-

lilik

эрелән- [êrêlen-] 1. irilenmek; 2. kibirlenmek; **эреләнеп кенә** [êrêlenêp kêne] kibirli şekilde

эреләндер- [erêlendêr] 1. irilendirmek, büyütmek; 2. kibirlendirmek

эрелә- [êrêle-] (*parayı*) bütünleştirmek

эремчек [êrêmçêk] lor

эремчекле [êrêmçêklê] lorlu

эремә [êrême] erime, eriyik

эрен [êrên] irin; **эрен җый-** [êrên ciy-] irin çoğalmak

эренле- [êrênlê] irinli

эренлә- [êrênle] irinlemek

эренлән- [êrênlen-] irinlenmek

эренләт- [êrênlet-] irinletmek

эрет- [êrêt-] eritmek

эреткеч [êrêtkêç] eritici (*nesne)*

эретмә [êrême] alaşım

эрлә- [êrle-] eğirmek

эрләм [êrlem] eğirim

эрләүче [êrleüçê] eğirici

эрудиция [eruditsiyê] geniş bilgi

эрудицияле [eruditsiyelê] geniş bilgili

эрудициялелек [eruditsiyelêlêk] geniş bilgililik

эскерипкә [êskêripke] kemençe, keman

эскерт [êskêrt] uzun ve büyük ot yığını; **эскерткә сал-** [êskêrtke sal-] uzun ot yığını hâline getirmek

эскертлә- [êskêrtle-] uzun ot yığını yapmak

эскиз [êskiz] eskiz

эскәк [êskek] cımbız

эскәклә- [êskekle-] cımbız ile (*tüy*) almak

эскәмия [êskemiye] iskemle

эскәнҗә [êskence] mengene, pres, cendere

эскәтер [êsketêr] sofra örtüsü

эсce [êssê] sıcak; **эсce сал-** [êssê sal-] sıcaklık vermek; **эсcегә чыдамлы** [êssêge çıdamlı] sıcağa dayanıklı; **эсce сук- (кап-)** [êssê suk- (kap-)] sıcaktan baş ağrımak

эсселек [êssêlêk] sıcaklık

эсселе-суыклы [êssêlê-suvıklı] soğuklu sıcaklı; **эсселе-суыклы бул-** [êssêle-suvıklı bul-] sıcaklı soğuklu olmak

эсселә- [êssêle-] sıcaklık hissetmek

эсселән- [êssêlen-] sıcaklanmak, sıcak olmak

эстетика [êstetika] estetik

эт [êt] köpek, it; **эт балыгы** [êt balıgı] bir cins köpeklerin yediği balık; **эт шомырты** [êt şomırtı] it üzümü; **эт эчәге** [et êçegê] çit sarmaşığı ◇ **эт баш, сыер аяк** [êt baş, sıyır ayak] it başlı sığır ayaklı; ayak baş belli değil; **эт белән мәче шикелле** [êt bêlen meçê şikêllê] kedi ile köpek gibi; **эт булып** [êt bulıp] çok sıkıntılar ile; **эт каешы** [êt kayışı] köpek kayışı, her zorluğa dayanıklı; **эткә печән салып (чабып) йөр-** [êtke pêçen salıp (çabıp) yör-] boş yere zaman öldürmek; **эттән алып эткә сал-** [êtten alıp êtke sal-] söze it ile başlayıp it sözü ile bitirmek, çok sövmek

эт- [êt-] itmek, ittirmek, kakmak

этаж [êtaj] kat

этап [êtap] 1. etap; 2. kısım, parça, merhale; 3. askerî karargâh; **этап белән** [êtap bêlen] göz altında

этел- [êtêl-] itilmek, kakılmak

этем [êtêm] itme, kakma

этен- [êtên-] itinmek, kakınmak

этеш- [êtêş-] itişmek, kakışmak

этеш-төртеш [êtêş-törtêş] itiş kakış

этика [êtika] etik

этлек [êtlêk] itlik, köpeklik, düşmanlık ◇ **этлек эшлә** [êtlêk êşle] düşmanlık yapmak

этле-мәчеле [êtlê-meçêlê] kedili köpekli

этлә- [êtle-] zor iş ile meşgul etmek

этләй [êtley] bir cins balık

этлән- [êtlen-] zor iş ile meşgul olmak

этләндер- [êtlendêr-] zor iş ile meşgul ettirmek

этләш- [êtleş-] itlik yapmağa, çalışmak, düşmanca davranmağa çabalamak

этнографик [êtnografik] etnografya ile ilgili

этнография [êtnografiye] etnografya

этәргеч [êtergêç] ittirici, sevk edici (*nesne*); **этәргеч бир-** [êtergêç bir-] sevk etmek

этәр- [êter-] 1. ittirmek; 2. bir işe sevk etmek, zorlamak, teşvik ve tahrik etmek; **этәрәп кертер-** [êterêp kêrt-] zorla sokmak; **этәреп куй-** [êtrêp kuy-] ittirip koymak; **этәреп җибәр-** [êterêp ciber-] zorla göndermek

этәрүче [êterüçê] ittirici, sevk edici (*kimse*)

эфир I [êfir] radyo dalgası uzay dairesi; **эфирга чык-** [êfirga çık-] radyo ve televizyon haberine konu olmak

эфир II [êfir] eter; **эфир мае** [êfir mayı] eter suyu, uçucu yağ

эфирлы [êfirlı] eterli

эффект [êffêkt] 1. efekt; 2. tesir, netice

эффектлы [êffêktlı] 1. efektli; 2. tesirli, neticeli

эффектлылык [êffektlılık] tesirlilik

эх [êh] eh! ünlemi

эч [êç] 1. iç; 2. can, gönül ◇ **эч бушат-** [êç buşat-] içini boşaltmak; **эч жу ит-** [êç ju it-] iç uğuldamak; **эч кат-** [êç kat-] içi katılmak; **эч кит-** [êç kit-] ishal olmak; **эч пош-** [êç poş-] canı sıkılmak; **эч эчкә (аркага) ябыш-** [êç êçke (arkaga) yabış-] karnı sırtına yapışmak, açlıktan çok zayıflamak; **эчендәге тышында** [êçêndegê tışında] içindeki dışında; **эчкә җылы кер-** [êçke cılı kêr-] içe ılıklık girmek; **эчне тишмәс** [êçnê tişmes] içini delmez, zarar vermez; **эчтә бүреләр ула-** [êçte bürêler ula-] içte kurt ulumak

эченә-бавырына кер- [êçênge-bavırına kêr-] içine bağrına girmek

эч- [êç-] içmek

эчемлек [êçêmlêk] içimlik, içilecek her türlü nesne

эчендә [êçênde] içinde

эченнән [êçênnen] içinden

эчер- [êçêr-] içirmek

эчерт- [êçêrt-] içirtmek

эчке I [êçkê] iç, dahilî, derin; **эчке як** [êçkê yak] iç taraf; **эчке яктан** [êçkê yaktan] iç taraftan

эчке II [êçkê] içki

эчкерле [êçkêrlê] sinsi, kahpe, kaypak, hilekâr, kinci

эчкерлелек [êçkêrlêlêk] sinsilik, kahpelik, hilekârlık, kaypaklık

эчкерсез [êçkêrsêz] hilesiz

эчкерсезлек [êçkêrsêzlêk] hilesizlik

эчкече [êçkêçê] içkici, ayyaş

эчкечелек [êçkêçêlêk] içkicilik, ayyaşlık

эчкәре(гә) [êçkerê(gê)] içindeki, derinindeki

эчле [êçlê] içli, astarlı

эчлек [êçlêk] astarlık; içirik, dolgu

эчлә- [êçle-] astarlamak; içine koymak

эчпошыргыч [êçpoşırgıç] bıktırıcı

эчтәлек [êçtelêk] (*kitap vb.*) içindekiler, konu, mana

эчтәлекле [êçtelêklê] konulu, manalı

эчтәлексез [êçtelêksêz] konusuz, manasız

эчтән [êçten] içten, içinden, canından, gönülden ◇ **эчтән тын-** [êçten tın-] 1. kendini dinlemek; 2. susmak

эчәк [êçek] bağırsak; **эчәкләр урал-** [êçekler ural-] bağırsak düğümlenmek

эчәк-бавыр, эчәк-карын [êçekbavır, êçek-karın] iç bağır, bağır, bağırsak

эчәклек [êçeklêk] karın içi

эчүчелек [êçüçêlêk] içkicilik

эш [êş] 1. iş, meşgale, 2. vaziyet, durum; **эш арасында** [êş arasında] iş arasında; **эш кәгазьләре** [êş kegâz'lerê] belgeler; **эш көне** [êş könê] iş günü; **эш көче** [êş köçê] iş gücü; **эш хакы** [êş hakı] iş hakkı, maaş, yevmiye, aylık; **эшкә сәләтле** [êşke seletlê] işe salâhiyetli, yetkili; **эштән ку-** [êşten ku-] işten kovmak; **эштән чыгар-** [êşten çıgar-] 1. işten çıkarmak; 2. bozmak, pisletmek ◇ **эш баштан ашкан** [êş baştan aşkan] iş baştan aşmış; **эш башыннан** [êş başınnan] götürü; **эш зурга кит-** [êş zurga kit-] iş büyümek (zorlaşmak, karışmak); **эш ит-** [êş it-] iş edinmek, bir işi kimse ile yapmak; **эш кузгат-** [êş kuzgat-] mahkemeye vermek; **эш ташла-** [êş taşla-] grev yapmak; **эш төш-** [êş töş-] iş düşmek, müracaat etmek, baş vurmak; **эш яса-** [êş yasa-] iş uydurmak; **эш өсте** [êş östê] iş üstü, iş yaparken, çalışırken, iş zamanı; **эшкә аш-** [êşke aş-] işi neticelendirmek, sonucunu almak; **эшкә ашмаслык** [êşke aşmaslık] işi tamamlayamamak hâli; **эшкә ашыру** [êşke aşır-] işi neticelendirmek; **эшкә керт-** [êşke kert-] işe sokmak, iş edinmek, işe dahletmek; **эш(ләр) мөшкел (харап, хөрти)** [êş(ler) möşkêl (harap, hörti)] işler müşkil (harap, kötü),

vaziyet ağır

эшбашкаручы [êşbaşkaruçı] iş becerici, idareci

эшелон [êşêlon] 1. tren katarı; 2. ordu kademesi

эшелонлаштыр- [eşelonlaştır-] cepheyi kademeleştirmek

эшер- [êşêr-] 1. toplamak, yığmak, kaydırmak; 2. saldırmak

эшермә [êşêrme] kapı sürgüsü

эшермәле [êşêrmelê] (*kapı*) sürgülü

эшкуар [eşkuar] menfaatçi, çıkarcı, iş bilir, işini bilir

эшкәрт- [êşkert-] işlemek, değerlendirmek, işi neticelendirmek

эшле [êşlê] işli

эшлекле [êşlêklê] faal (*kimse*)

эшлеклелек [êşlêklêlêk] faallik

эшлексез [êşlêksêz] hareketsiz, avare, haylaz

эшлексезлек [êşlêksêzlêk] avarelik, haylazlık

эшлия [êşliye] binit takımındaki deri aksam

эшлә- [êşle-] işlemek, çalışmak; **эшләп ал-** [êşlep al-] işleyip almak; **эшләп тап-** [êşlep tap-] işleyip bulmak; **эшләп түлә-** [êşlep tüle-] çalışarak ödemek; **эшләп чыгар-** [êşlep çıgar-] üretmek

эшлән- [êşlen-] becerilmek, başarılmak

эшләнеш [êslenêş] becerilme, başarılma

эшләнмә [êşlenme] mamul, işlenmiş

эшләпә [êşlepe] şapka, fötr şapka

эшләпәле [êşlepelê] şapkalı

эшләтә: эшләтә түлә- [işlete: êşlete tüle-] iş başına ödemek

эшмәкәр [êşmeker] iş adamı

эшмәкәрлек [êşmekerlêk] (*ticârî vb.*) iş, alıp satmak, imal etme, üretim *vb.*

эшсез [êşsêz] işsiz, boş

эшсезлек [êşsêzlêk] işsizlik

эшче [êşçê] işçi; **эшче көчләр** [êşçê köçler] işçi güçler

эшче-крестьян [êşçê-krest'yan] işçiler ve köylüler

эшчән [êşçen] işe düşkün

эшчәнлек [êşçenlêk] 1. işe düşkünlük; 2. yapılan işlerin hepsi

эңгер [ênggêr] güneşin gurup vakti

эңгер-меңгер [êngêr-mêngêr] alaca karanlık

эх [êh] ıh

эхе [êhê] ıhı, evet ünlemi

эхелдә- [êhêlde-] ıhlamak

эхем [êhêm] hım ünlemi

- Ю -

ю- [yu-] yıkamak

юа [yua] yabani soğan, köpek soğanı

юалык [yualık] yabani soğan biten yer

юан [yuan] yoğun, kalın, şişman; **юан корсаклы** [yuan korsaklı] kalın göbekli

юан- [yuan-] avunmak, teselli bulmak

юанай- [yuanay-] yoğunlaşmak, kalınlaşmak, şişmanlaşmak

юанайт- [yuanayt-] kalınlaştırmak, şişmanlaştırmak

юандыргыч [yuandırgıç] avundurucu

юандыр- [yuandır-] avundurmak, teselli ettirmek

юанлан- [yuanlan-] kalınlanmak, şişmanlanmak

юанлык [yuanlık] kalınlık, şişmanlık

юантык [yuantık] gövdesi kalın (*kimse*)

юантыклан- [yuantıklan-] gövdesi kalınlaşmak, biraz şişmanlamak

юантыклык [yuantıklık] gövdesi kalın olma hâli

юаныч [yuanıç] avunç, teselli verici meşgale *vb.*

юанычлы [yuanıçlı] avunçlu, teselli verici

юанычлылык [yuanıçlılık] avunçluluk

юаткысыз [yuatkısız] avuntusuz, tesellisiz, düzelmez

юаткыч [yuatkıç] teselli verici

юат- [yuat-] avutmak, oyalamak, teselli vermek

юача [yuaça] mayasız hamurdan yapılan bir çeşit börek

юаш [yuaş] yavaş, sakin, uslu, halim

юашай- [yuaşay-] sakinleşmek, uslanmak

юашландыр- [yuaşlandır-] sakinleştirmek, uslandırmak

юашлан- [yuaşlan-] sakinleşmek, uslanmak, susmak

юашлык [yuaşlık] sakinlik

юбилей [yubilêy] jübile, yıldönümü

юбиляр [yubilyar] kendine jübile yapılan kimse

юбка [yubka] eteklik, etek,

ювелир [yuvêlir] 1. kuyumcu, mücevherci; 2. ustalıklı

ювелирларча [yuvêlirlarça] ustalık ile ve pek ince

ювелирчы [yuvêlirçı] kuyumcu, mücevherci

югал- [yugal-] kaybolmak; **югалып кал-** [yugalıp kal-] başı dönmek, kendini kaybetmek

югалт- [yugalt-] kaybetmek

югалту [yugaltu] kaybetme

югалу [yugalu] kaybolma

югартын [yugartın] yukarıdan

югары [yugarı] yukarı

югарыга [yugarıga] yukarıya

югарыгы [yugarıgı] yukarıki

югарыда [yugarıda] yukarıda; **югарыда күрсәтәлгән** [yugarıda kürsetêlgen] yukarıda gösterilmiş,

mezkür

югарыдагы [yugarıdagı] yukarıdaki

югарыдан [yugarıdan] yukarıdan

югарылык [yugarılık] yukarılık

юдыр- [yudır-] 1. yıkamağa vermek, yıkatmak; 2. (*sü*) üstünden alıp götürmek

юдырт- [yudırt-] 1. hortumla yıkamak, yıkatmak; 2. (*sü*) alıp götürtmek, temizlemek

югыйсә [yugıyse] yok ise, yoksa

югында [yugında] 1. hiç olmazsa; 2. yok iken

юеш [yüêş] ıslak, ıslanmış, yaş, nemli

юешлек [yüêşlêk] ıslaklık, yaşlık

юешләндер- [yüêşlendêr-] ıslatmak, yaşlandırmak, nemlendirmek

юешлән- [yüêşlen-] ıslanmak, yaşlanmak, nemlenmek

юешлә- [yüêşle-] ıslamak, yaşlamak, nemlemek

юешләт- [yuêşlet-] ıslatmak, yaşlandırmak, nemlendirmek

юк [yuk] yok; **юк бул-** [yuk bul-] yok olmak; **юк ит-** [yuk it-] yok etmek; **юкка чык-** [yukka çık-] 1. kaybolmak; 2. bitmek, sona ermek; **юкка чыгар-** [yukka çıgar-] 1. bitirmek; 2. reddetmek; **юк дигәндә** [yuk digende] hiç olmazsa, en azından; **юк өчен** [yuk öçên] sebepsiz yere ◇ **юктан (гына) кодагый** [yuktan (gına) kodagıy] keçinin olmadığı yerde koyuna Abdurrahman çelebi (*derler*)

юка [yuka] ince

юкабаш [yukabaş] akılsız

юкагач [yukagaç] ıhlamur sopası

юкалык [yukalık] incelik

юкамыш [yukamış] yufka ekmeği

юкарт- [yukart-] inceltmek

юкар- [yukar-] incelmek

юк-бар [yuk-bar] var yok

юкка [yukka] yok yere, sebepsiz, bahanesiz

юклы-барлы [yuklı-barlı] varlı yoklu, çok az

юклык [yuklık] yokluk

юкса [yuksa] yok ise, yoksa

юксыл [yuksıl] yoksul, fakir

юксыллык [yuksıllık] yoksulluk

юксын- [yuksın-] yoksunmak, özlemek

юкә [yüke] ıhlamur ◇ **юкә чөй** [yüke çöy] gönül alıcı söz; **юкә телефон** [yüke têlêfon] kulaktan kulağa açılmış haber, dedikodu

юкәлек [yükelêk] ıhlamur ağacı biten yer

юкәлә- [yükele-] gönül alıcı söz söylemek

юл [yul] 1. yol; 2. satır, mısra; **юл ал-** [yul al-] yol almak; **юл ач-** [yul aç-] yol açmak; **юл буе** [yul buyı] yol boyu; **юл йөре-** [yul yörê-] yol yürümek; **юл тот-** [yul tot-] yol tutmak; yollanmak; **юл күрсәт-** [yul kürset-] yol göstermek; **юл кис-** [yul kis-] yol kesmek; **юл төш-** [yul töş-] 1. yol ortaya çıkmak; 2. yolu düşmek; **юл өсте** [yul öste] yol üstü; **юл чаты** [yul

çatı] yol çatağı (kavşağı); **юл өзере** [yul özêgê] yolsuz zaman; **юлга салын-** [yulga salın-] düzenlenmek; **юлга чык-** [yulga çık-] yola çıkmak; **юлдан яз- (чык-)** [yuldan yaz (çık-)] yoldan çıkmak, yolunu kaybetmek .

юлаучы [yulauçı] 1. tanıdık olmayan yolcu; 2. partili olmadığı halde partiyi destekleyici

юлбарыс [yulbarıs] pars

юлбасар [yulbasar] yolkesici, haydut

юлбасарлык [yulbasarlık] haydutluk; **юлбасарлык ит-** [yulbasarlık it-] haydutluk etmek

юлбашчы [yulbaşçı] önder, lider

юлбашчылык [yulbaşçılık] önderlik, liderlik; **юлбашчылык ит-** [yulbaşçılık it-] önderlik etmek

юлга-юл [yulga-yul] satırı satırına

юлдаш [yuldaş] yoldaş

юллан- [yullan-] yollanmak

юлла- [yulla-] 1. yollamak; 2. kanunî yollar ile hakkını aramak

юллама [yullama] 1. yollama; 2. yolculuk ve oturma belgesi

юллаучы [yullauçı] yollayıcı

юллы [yullı] yollu

юллык I [yullık] yolluk

юллык II [yullık] soba borusu

юлсыз [yulsız] yolsuz

юлсызлык [yulsızlık] yolsuzluk

юлчабар [yulçabar] ulak, postacı

юлчы [yulçı] yolcu

юлы [yulı] defa, kere, sefer, yol, yolu

юлык- [yulık-] yolda uğramak, tesadüf etmek, uğramak

юлык [yulık] torunun torunu, beşinci göbekten doğan kimse

юл-юл [yul-yul] yol yol

юләр [yüler] 1. şehvetli; 2. ahmak

юләрлек [yülerlêk] ahmaklık

юләрлән- [yülerlen-] ahmak olmak

юләрләрчә [yülerlerçe] ahmaklar gibi

юләрсет- [yülersêt-] ahmak saymak, ahmak görmek

юма телле [yuma têllê] tatlı dilli

юмакай [yumakay] övücü, okşayıcı, yaltaklanıcı

юмакайлан- [yumakaylan-] övmek, okşamak, yaltaklanmak

юмакайлык [yumakaylık] övücülük, okşayıcılık, yaltaklanıcılık

юмала- [yumala-] pohpohlamak

юмарт [yumart] cömert

юмартлан- [yumartlan-] cömert olmak, cömertlik göstermek

юмартлык [yumartlık] cömertlik

юмор [yumor] mizah

юмористик [yumoristik] mizahî

юморлы [yumorlı] mizahlı

юморчы [yumorçı] mizahçı

юн- [yun-] yonmak, yontmak

юнгыч [yungıç] yontma âleti

юнкер [yunkêr] eski Rusya'da yüksek askerî okul talebesi

юнкерлык [yunkêrlık] yüksek askeri okul talebesi olma işi

юнык [yunık] yontuk; yonga

юнылç- [yunıl-] yontulmak, yonulmak

юнь I [yün'] 1. yön; 2. mana, anlam

юнь II [yün'] 1. imkân, yöntem; 2. ucuz

юньле [yün'lê] 1. manalı, anlamlı; 2. biraz iyi; 3. yöntemli

юньлән- [yün'len-] biraz iyileşmek

юньләп [yün'lep] yöntem ile

юньсез [yün'sêz] 1. manasız, anlamsız; 2. yöntemsiz

юньсезлек [yün'sêzlêk] 1. manasızlık, anlamsızlık; 2. yöntemsizlik

юньсезлән- [yün'sêzlen-] 1. manasızlanmak; 2. yöntemsizlenmek

юнәй- I [yüney-] hastalıktan biraz iyileşmek, sihhatı yerine gelmek

юнәй- II [yüney-] ucuzlamak

юнәйт- I [yüneyt-] iyileştirmek

юнәйт- II [yüneyt-] ucuzlaştırmak

юнәлдер- [yüneldêr-] yönlendirmek

юнәл- I [yünel-] yönelmek

юнәл- II [yünel-] iyileşmek

юнәлеш I [yünelêş] 1. yön, taraf; 2. yöneliş

юнәлеш II [yünelêş] *gr.* fiilin hareket istikameti, yöneliş

юнәлешле [yünelêşlê] yönelişli

юнәлешлелек [yünelêşlêlêk] yönelişlilik

юнәлт- [yünelt-] yöneltmek

юнәт- [yünet-] 1. yönetmek; 2. her hangi bir yol ile bulmak

юра- [yura-] yormak, yorumlamak, tabir etmek

юралыш [yuralış] yorma, yorumlama

юрамал [yuramal] hususi, bilerek, deneme maksatıyle

юрамалга [yuramalga] hususî olarak

юрат- [yurat-] yordurmak, yorumlatmak, tabir ettirmek

юрау [yurau] yorama, yorum, tabir, fal ◇ **юравы юш кил-** [yuravı yuş kil-] yorumu hoş gelmek (doğru gelmek)

юраунамә [yurauname] tabirname, falname

юраучы [yurauçı] yorumcu, tabirci

юрга [yurga] yorga (*at*)

юргала- [yurgala-] yorgalamak

юрган [yurgan] yorgan

юрганлык [yurganlık] yorganlık

юри [yüri] hususî, kasten

юридик [yuridik] hukukî, adlî

юри-морый [yuri-morıy] şaka yaparak, şakacıktan

юристконсульт [yuristkonsul't] avukat, hukuk müşaviri

юриспруденция [yurisprudêntsiye] hukukçuluk, adliye

юрист [yurist] hukukçu

юрт- [yurt-] (*at*) rahvan yürümek

юртак [yurtak] rahvan at

юртакла- [yurtakla-] rahvan gitmek

юстиция [yustitsiye] hukuk ilmi

ютәл [yütel] öksürük; öksürüklü hastalık

ютәллә- [yütelle-] öksürmek

ютәлләт- [yutellet-] öksürtmek

юучы [yuuçı] yuyucu, yıkayıcı

юфть [yuft'] telâtin, bir cins yumuşak gön

юха [yuha] *mit.* yılandan kadın hâline gelmiş vampir kadın ◇ **юха елан** [yuha yılan] hilekâr (cilveli ve kötü) kadın

юхалан- [yuhalan-] dalkavukluk etmek

юхалык [yuhalık] dalkavukluk

юш [yuş] doğru; **юш кил-** [yuş kil-] doğru gelmek

юшкын [yuşkın] yapışkan madeni tortu, kireç

юшкынлан- [yuşkınlan-] kireçlenmek

юшкынлы [yuşkınlı] kireçli

юшкә [yüşke] baca kapağı

юыл- [yuıl-] 1. yıkanmak; 2. (*su ile*) süpürülüp götürülmek

юынгыч [yuıngıç] lâvabo

юындыр- [yuındır-] yıkandırmak, yıkatmak

юынты [yuıntı] kirli su

юынтык [yuıntık] kirli (*su*), bulaşık suyu

юын- [yuın-] yıkanmak

юырт- [yuırt-] (*at*) rahvan yürümek

юырттыр- [yuırttır-] atı rahvan sürmek

- Я -

я I [ya] ya ünlemi

я II [ye] ya, evet ünlemi; **я инде** [ye indê] bak hâle; **я әле** [ye elê] haydi

я III [ye] ya ... ya karşılaştırma edatı ◇ **я үләсең, я каласың** [ye ülesêng, ye kalasıng] ya ölürsün, ya kalırsın

ябага [yabaga] yapağı; **ябага кой-** [yabaga koy-] yapağı dökmek; **ябага тай** [yabaga tay] bir yaşını doldurmuş tay

ябалак [yabalak] bir cins ak baykuş ◇ **ябалак кар** [yabalak kar] lapa lapa kar; **ябалак күз** [yabalak küz] büyük göz

ябалакбаш [yabalakbaş] gece ortaya çıkan bir cins kelebek

ябалакчык [yabalakçık] küçük baykuş

ябалдаш [yabaldaş] dallarıyle birlikte ağacın kapladığı alan

ябалдашлы [yabaldaşlı] dalları geniş yer kaplayan ağaç

ябу [yabu] 1. at çulu; 2. örtü; **ябуда тот-** [yabuda tot-] (*atı vb.*) örtüdam altında tutmak

ябулы [yabulı] örtülü

ябык- [yabık-] zayıflanmak; **ябыгып бет-** [yabıgıp bêt-] tamamen zayıflaşmak

ябык I [yabık] zayıf, arık; **ябык кына** [yabık kına] pek zayıf

ябык II [yabık] kapalı; **ябык орлыклылар** [yabık orlıklılar] kapalı tohumlular; **ябык хат** [yabık hat] kapalı zarf, gizli yazı

ябыклык [yabıklık] zayıflık

ябыктыр- [yabıktır-] zayıflatmak, zayıflandırmak

ябыл- [yabıl-] kapatılmak; **ябылып ят-** [yabılıp yat-] 1. kapanıp kalmak; 2. unutulup kalmak

ябылмалы [yabılmalı] kapanır

ябылыр-ябылмас [yabılır-yabılmas] kapanır kapanmaz

ябын- [yabın-] kapanmak

ябынча [yabınça] yağmurluk

ябындыр- [yabındır-] kapandırmak

ябырыл- [yabırıl-] her taraftan saldırmak, yumulmak; **ябырылып аша-** [yabırılıp aça-] yumulup yemek; **ябырылып кил-** [yabırılıp kil-] yumulup gelmek

ябырылу [yabırılu] her taraftan saldırma, yumulma

ябыш- [yabış-] yapışmak; **ябышып чык-** [yabışıpçık-] (*kız*) düğünsüz ve gayrı resmî olarak evlenmek ◇ **ябышып тор-** [yabışıp tor-] (*elbise vb.*) yakışmak; **ябышып ят-** [yabışıp yat-] yapışıp kalmak

ябышкак [yabışkak] yapışkan; **ябышкак балык** [yabışkak balık] yapışkan balık

ябыштыр- [yabıştır-] yapıştırmak; **ябыштырып ал-** [yabıştırıp al-] (*kızı*) kaçırıp almak

ябышучан [yabışuçan] yapışkan

ябышучанлык [yabışuçanlık] yapışkanlık

явыз [yavız] çok kötü, saldır-

gan, merhametsiz; **явыз көч** [yavız köç] kötü güç; **явыз ният белән** [yavız niyet bêlen] kötü niyet ile; **явыз ниятле** [yavız niyetlê] kötü niyetli; **явыз холык(лы)** [yavız holık(lı)] kötü huylu

явызлан- [yavızlan-] kötüleşmek, merhametsizlenmek

явызларча [yavızlarça] kötüler gibi

явызлык [yavızlık] kötülük; **явызлык эшлә- (ит-)** [yavızlık êşle- (it-)] kötülük işlemek (etmek) ◇ **явызлыкның башы** [yavızlıknıng başı] kötülüğün başı

явым [yavım] yağış

явымлы [yavımlı] yağışlı; **явымлы көннәр** [yavımlı könner] yağışlı günler

явым-төшем, явым-чәчем [yavım-töşêm, yavım-çeçêm] yağmur, kar, yağış

явым-төшемле, явым-чәчемле [yavım-töşêmlê, yavım-çeçêmlê] yağmurlu, yağışlı

яга [yaga] kenar, sahil

ягалый үт- [yagalıy üt-] yakınından geçmek

ягу [yagu] 1. yakacak; 2. yakma; **ягу мае** [yagu mayı] yakacak olarak kullanılan petrol *vb.*

ягулык [yagulık] yakıt

ягъни [yeğni] yani

ягыл- [yagıl-] 1. ısıtılmak; 2. yakılmak, yandırılmak

ягымлы [yagımlı] alımlı, yakışıklı, mülâyim

ягымлылык [yagımlılık] alımlılık, yakışıklılık, mülâyimlik

ягын- [yagın-] makyaj yapmak

яд [yad] yâd (*etme*)

ядау [yadau] çok zayıf

ядкәр [yadker] yadigâr

ядкәрлек [yadkerlêk] yadigârlık

ядрә [yedre] 1. gülle; 2. atom çekirdeği; 3. bilye, domuz kurşunu; **ядрә ыргыт-** [yedre ırgıt-] kurşun gülle atmak

ядрәле [yedrelê] kurşunlu, kurulu; **ядрәле мылтык** [yedrelê mıltık] kurulu tüfek

ядәч [yedeç] 1. lâdes; 2. lâdes kemiği; **ядәч аер-** [yedeç ayır-] lâdes tutuşmak; **ядәч сөяге** [yedeç söyegê] lâdes kemiği

яз [yaz] ilk bahar; **яз көне** [yaz könê] ilk bahar vakti; **яз күбәләге** [yaz kübelegê] ilk bahar kelebeği

яз- I [yaz-] yazmak; **язып ал-** [yazıp al-] yazıp almak, kopya etmek; **язып бар-** [yazıp bar-] devamlıca yazarak kaydetmek; **язып бетер-** [yazıp bêtêr-] yazıp bitirmek; **язып куй-** [yazıp kuy-] yazıp koymak

яз- II [yaz-] yaymak, sermek

яз- III [yaz-] 1. yanılmak, sapmak, uzaklaşmak; 2. ayırmak

яз- IV [yaz-] yazmak yardımcı fiili

язгы [yazgı] ilk bahardaki; **язгы йон** [yazgı yon] ilk bahar yünü, yapağı; **язгы-көзге пальто** [yazgı-közgê pal'to] ilk bahar ve gözlük palto

язгылыкта, язлыкта [yazgılıkta, yazlıkta] ilk bahar zamanında

яздыр- I [yazdır-] yazdırmak

яздыр- II [yazdır-] ayırmak, uzaklaştırmak

язлый [yazlıy] ilk bahar olduğunda

язлы-көзле [yazlı-közlê] ilk bahar ve sonbahar vaktinde

язма [yazma] yazı, yazma; **язма рәвештә** [yazma revêşte] yazı şeklinde, yazılı olarak

язмыш [yazmış] yazılmış, alın yazısı, kader, baht ◇ **язмыш кочагына ташла-** [yazmış koçagına taşla-] kendi kaderine terk edilmek; **язмыш ихтыяры белән** [yazmış ihtiyarı bêlen] kaderin seçimi ile; **язмыштан узмыш юк** [yazmıştan uzmış yuk] kaderden kaçmak yok

язу [yazu] yazı; **язу таны-** [yazu tanı-] okuma yazma bilmek; **язу эше** [yazu êşê] okuma yazma işi, büro işi; **язу үрнәге** [yazu ürnegê] yazı örneği

язулы [yazulı] yazılı

язу-сызу [yazu-sızu] yazı çizi

язучы [yazuçı] yazıcı, yazar

язучылык [yazuçılık] yazarlık, yazıcılık

язык [yazık] yazık, suç, günah,

языклы [yazıklı] günahlı, suçlu

языксыз [yazıksız] 1. günahsız; 2. bakire

языл- I [yazıl-] yazılmak

языл- II [yazıl-] serilmek, yayılmak

язылу [yazılu] yazılma, abone olma

язылыш [yazılış] yazılış, imlâ şekli

язылыш- [yazılış-] resmî nikâh yapmak

язылышу [yazılışu] resmî nikâh yapma

язын [yazın] ilk bahar zamanında

язын-көзен [yazın-közên] ilk baharda ve güzün

язышу [yazışu] yazışma, mektuplaşma

языш- [yazış-] yazışmak

яисә [yeise] ya o, ya bu, yoksa

як I [yak] yak öküzü

як II [yak] taraf, yöre, bölge

як- I [yak-] yakmak

як- II [yak-] yağlamak, sürmek

яка [yaka] yaka ◇ **якага яка кил-** [yakaga yaka kil-] yaka yakaya gilmek; **якадан ал-** [yakadan al-] yakadan tutmak; **якасына ябыш-, якасыннан ал-** [yakasına yabış-, yakasınnan al-] yakasına yapışmak

якалаш- [yakalaş-] yakalaşmak, yaka yakaya gelmek, kavga etmek

яки [yaki] veya

якла- [yakla-] 1. taraf almak, taraftar olmak, desteklemek; 2. müdafaa etmek; **яклап кал-** [yaklap kal-] kurtarmak

яклау [yaklau] müdafaa etme, savunma

яклаучы [yaklauçı] 1. taraftar; 2. avukat; 3. tez müdafaa edici

яклаш- [yaklaş-] birilikte taraf olmak, destekleşmek

яклы [yaklı] yandaş, yanlı, taraftar

якорь [yakor'] lenger, çapa, demir; **якорь төшер-** [yakor' töşêr-] demir atmak; **якорьда тор-** [yakor'da tor-] demirlemek

якташ [yaktaş] hemşeri

якты [yaktı] parlak, ışıklı, aydın, aydınlık; **якты сизүчән** [yaktı sizüçen] ışığa duyarlı; **якты дан курк-** [yaktıdan kurk-] ışıktan korkmak ◇ **якты дөнья** [yaktı dönya] parlak dünya; **якты дөньяга кил-** [yaktı dönyaga kil-] parlak dünyaya gelmek, doğmak; **якты йөз белән** [yaktı yöz bêlen] güler yüz ile; **якты йөзле** [yaktı yözlê] güler yüzlü; **якты көн күрсәтмә-** [yaktı kön körsetme-] iyi gün göstermemek; **якты күздә (чакта)** [yaktı küzde (çakta)] gündüz gözüyle

якты лык [yaktılık] 1. parlaklık, aydınlık; 2. ışık; **якты лык той-** [yaktılık toy-] parlaklılık duymak; **якты лык күләгәсе** [yaktılık külegesê] parlaklık gölgesi; **якты лык сип-** [yaktılık sip-] ışık serpmek

якты р- I [yaktır-] parlaklanmak; **якты рып кит-** [yaktırıp kit-] tebessüm etmek

якты р- II [yaktır-] (*soba, hamam vb.*) yaktırmak, yaktırtmak

якты рганчы [yaktırgançı] gün doğduğunda, tan attığında

якты ртқыч [yaktırtkıç] ışıklandırıcı

якты рту [yuktırtu] ışıklandırma

якты ртылыш [yaktırtılış] ışıklandırma derecesi

якут [yakut] yakut taşı

якшәмбе [yekşembê] pazar günü; **якшәмбе өмәсе** [yekşembê ömesê] pazar günü yapılan çalışmalar; *bk.* **шимбә өмәсе, өмә**

якын [yakın] yakın; **якын арада** [yakın arada] yakın zamanda; **якын көннәрдә** [yakın könnerde] yakın günlerde; **якын ит- (күр-)** [yakın it- (kür-)] yakın etmek, görmek; **якын тирәдә** [yakın tirede] yakın yörede ◇ **якын да бара торган түгел** [yakın da bara torgan tügêl] yanına yaklaşmak mümkün değil; **якын да килми** [yakın da kilmi] razı değil; **якын дә китермә** [yakın da kitêrmi] yanına yaklaştırmıyor

якынай- [yakınay-] yaklaşmak

якынайт [yakınayt-] yanına almak

якында [yakında] yakında, yakın zamanda

якындагы [yakındagı] yakındaki

якынлаш- [yakınlaş-] yaklaşmak, yakınlaşmak

якынлаштыр- [yakınlaştır-] yaklaştırmak

якынлык [yakınlık] yakınlık

якыннан [yakınnan] yakından; **якыннан таныш** [yakınnan tanış] yakından bildik (tanıdık)

якын-тирә [yakın-tire] yakın yöre

якын-тирәдә [yakın-tirede] yakın yörede

якын-тирәдәге [yakın-tiredegê] yakın yöredeki

якынча [yakınça] aşağı yokarı, yaklaşık

якынчалык [yakınçalık] yaklaşıklık

як-якка [yak-yakka] her tarafa

ял I [yal] dinlenme, ıstirahat; **ял ит-** [yal it-] dinlenmek, istirahat etmek; **ял итүче** [yal itüçê] dinlenici, istirahat edici

ял II [yal] ücret ile işleme, çalışma, ücret

ял III [yal] yele

яла [yala] 1. saçma, safsata; 2. bühtan, iftira; **яла ягучы** [yala yaguçı] iftiracı, bühtancı; **яла як-** [yala yak-] iftira yakmak

яла- [yala-] yalamak

ялагай [yalagay] yaltak (*kimse*)

ялагайлан- [yalagaylan-] yaltaklanmak

ялагайлык [yalagaylık] yaltaklık

ялан I [yalan] 1. çıplak; 2. ağaçsız büyük yer ◇ **ялан кадәр** [yalan kader] çok geniş; **яландагы ялгыз тавыш** [yalandagı yalgız tavış] muhatabını bulmayan tavsiye (konuşma)

ялан II [yalan] daima, devamlı, her zaman

ялан- [yalan-] yalanmak

яланаяк [yalanayak] yalın ayak

яланаяклы [yalanayaklı] yalın ayaklı

яланбаш [yalanbaş] başı açık

ялангач [yalangaç] çıplak; **ялангач балык** [yalangaç balık] çıplak balık; **ялангач килеш** [yalangaç kilêş] çıplak halde ◇ **ялангач калдыр-** [yalangaç kaldır-] çıplak bırakmak

ялангачлан- [yalangaçlan-] çıplaklanmak

ялангачлык [yalangaçlık] çıplaklık, fakirlik, yoksulluk

яланкул [yalankul] çıplak kol ile, çıplak el ile, eldivensiz

яланлык [yalanlık] kır, geniş açık yer

ялантау [yalantau] ormansız dağ

ялантәпи [yalan tepi] çıplak ayak, yalın ayak

ялан-ялан [yalan-yalan] her zaman ◇ **ялан-ялан майлы ботка булмый** [yalan-yalan maylı botka bulmıy] her zaman yağlı lokma olmaz

яланөс [yalanös] (*kışın*) gömlek ile, paltosuz

ялау [yalau] 1. bir çeşit ilik; 2. miğfer tepesindeki alem

ялвар- [yalvar-] yalvarmak

ялвару [yalvaru] yalvarma

ялварулы [yalvarulı] yalvarmalı

ялга- [yalga-] eklemek

ялгам [yalgam] aşı, kalem

ялгама [yalgama] ilâve ekleme

ялган [yalgan] yalan; **ялган тәгълимат** [yalgan teglimat] yalan nazariye; **ялган шаһит** [yalgan şahit] yalancı şahit; **ялган катыштыр-** [yalgan katıştır-] yalan katmak; **ялганын тот-** [yalganın tot-] yalanını açığa çıkarmak ◇ **ялган капчыгы** [yalgan kapçıgı] yalan kutusu

ялган- [yalgan-] eklenmek

ялганла- [yalganla-] yalanlamak

ялганлык [yalganlık] yalan olma hâli

ялганма [yalganma] eklenme, ekleme

ялгану [yalganu] eklenme işi

ялганчы [yalgançı] yalancı

ялгау [yalgau] ekleme (*nesnesi*)

ялгаулы [yalgaulı] eklemeli, ilâveli

ялгаш [yalgaş] yalak, yalaka

ялгыз [yalgız] yalnız, tek; **ялгыз ана** [yalgız ana] gayri meşru çocuk doğuran ana ◇ **ялгыз башы** [yalgız başı] evlenmemiş, eşsiz

ялгызак [yalgızak] 1. kolhoza girmeyen kimse; 2. teke tek dövüşçü; **ялгызак кысла** [yalgızak kısla] bir cins deniz yengeçi

ялгызлык [yalgızlık] yalnızlık; **ялгызлык исем** [yalgızlık isêm] *gr.* özel isim

ялгыш [yalgış] yanlış ◇ **ялгыш юлга кер- (кит-)** [yalgış yulga kêr- (kit-)] yanlış yola girmek (gitmek)

ялгыш- [yalgış-] yanılmak, hata etmek

ялгышлык [yalgışlık] yanlışlık; **ялгышлык белән** [yalgışlık bêlen] yanlışlıkla; **ялгышлык ит- (эшлә-, җибәр-)** [yalgışlık it- (êşle-, ciber-)] yanlışlık etmek (işlemek), hata yapmak

ялгышсыз [yalgışsız] yanlışsız

ялгыштыр- [yalgıştır-] yanıltmak

ялгышу [yalgışu] yanılgı

яле [yelê] haydi ... bakalım

ялкау [yalkau] tembel

ялкаулан- [yalkaulan-] tembellik etmek

ялкаулык [yalkaulık] tembellik

ялкылда- [yalkılda-] yalım yalım parlamak

ялкын [yalkın] yalım

ялкынлан- [yalkınlan-] 1. yalımlanmak; 2. heyecanlanmak

ялкынландыр- [yalkınlandır-] yalımlandırmak

ялкынланып [yalkınlanıp] heyecanlanarak

ялкынлы [yalkınlı] yalımlı

ялкынсын- [yalkınsın-] kızarıp kabarmak

ялкынсыну [yalkınsınу-] kızarıp kabarma

ялкыт- [yalkıt-] bıktırmak

ялла- [yalla-] bir kimseyi ücret ile çalıştırmak

яллан- [yallan] üçret talep ederek çalışmak

яллау [yallau] üçret ile iş verme

яллаучы [yallauçı] ücret ile iş veren

яллы I [yallı] ücretli (*iş)*

яллы II [yallı] yeleli; **яллы бүре** [yallı börê] sırtlan

ялма- [yalma-] ağız dolusu yutmak; **ялмап ал-** [yalmap al-] ağız dolusu alıp yutmak; **ялмап куй-** [yalmap kuy-] ağızına alıp bitirmek

ялмавыз [yalmavız] mitolojik obur kadın, koca karı

ялман [yalman] 1. fare; 2. köstebek

ялман- [yalman-] yalanmak

ялпак [yalpak] yayvan

ялт [yalt] parıl parıl; zıp; **ялт ит-** [yalt it-] 1. parlamak, yaldırak olmak; 2. yaldızlanmak; **ялт итеп кит-** [yalt itêp kit-] parlayıp çakmak; **ялт иткәнче** [yalt itkençê] yaldırak olana kadar; **ялт иттер-** [yalt ittêr-] temizleyip yaldızlamak

ялт-йолт [yalt-yolt] şimşek parıltısı, çakmak çakmak; **ялт-йолт ит-** [yalt-yolt it-] şimşekler çak-

mak; **ялт-йолт каран- (кара-)** [yalt-yolt karan- (kara-)] çakmak çakmak gözler ile bakmak

ялтыр [yaltır] yaldır

ялтыра- [yaltıra-] yaldızlanmak, parlamak

ялтыравык [yaltıravık] yaldızlı; yaldırak; **ялтыравык йөгерт-** [yaltıravık yögêrt-] yaldızlamak

ялтыравыклы [yaltıravıklı] yaldızlı, yaldıraklı

ялтырак [yaltırak] yaldırak

ялтырат- [yaltırat-] yaldızlatmak, parlatmak

ялтыраткыч- [yaltıratkıç] yaldızlayıcı

ялтыр-йолтыр [yaltır-yoltır] çakmak çakmak, türlü türlü; **ялтыр-йолтыр ит- (кил-)** [yaltır-yoltır it- (kil-)] dalga dalga parlamak

ялчы [yalçı] ırgat; tarım işçisi

ялчылык [yalçılık] ırgatlık; **ялчылык ит-** [yalçılık it-] ırgatlık etmek

ялык- [yalık-] bıkmak

ялык-йолык [yalık-yolık] ışıl ışıl, pırıl pırıl, tiril tiril

ялыктыр- [yalıktır-] bıktırmak

ялыктыргыч [yalıktırgıç] bıktırıcı

ялын- [yalın-] biraz yalvarmak

ялынулы [yalınulı] yalvarmalı (*ses*)

ялыныч [yalınıç] yalvarmaklık, yalvarma ◇ **ялыныч калмады** [yalınıç kalmadı] yalvarmaya gerek kalmadı; **ялыныч төш-** [yalınıç töş-] yalvarmaya gerek olmak

ям [yam] ulaklık yolu ve sistemi; **ям чап-** [yam çap-] posta yolunda at koşturmak; **ям чабучы** [yam çabuçı] postacı, ulak

яма- [yama-] yamamak

ямал- [yamal-] yamanmak; **ямалып беткән** [yamalıp bêtken] çok yamalı

ямалган [yamalgan] yamanmış

яман [yaman] yaman, kötü, fena; **яман кутыр** [yaman kutır] kötü çıban; **яман ният** [yaman niyet] kötü niyet; **яман шеш** [yaman şêş] kötü şiş, kanser ◇ **яман күз** [yaman küz] kem göz; **яман тел** [yaman têl] kötü dil; **яман теллән-** [yaman têllen-] kötü konuşmak

яман- [yaman-] yamanmak

яманат [yamanat] kötü ad, kötü şöhret ◇ **яманаты чыккан** [yamanatı çıkkan] kötü şöhreti çıkmış; **яманатын сат- (чыгар-)** [yamanatın sat- (çıgar-)] kötü ad yaymak

яманатлы [yamanatlı] kötü şöhretli

яманла- [yamanla-] kötülemek

яманлык [yamanlık] yamanlık, kötülük, fenalık

ямансу [yamansu] kederli kederli, mahzun mahzun, üzgün üzgün

ямансула- [yamansular-] kederlenmek, üzülmek

ямансулык [yamansulık] kederlilik, mahzunluk

ямау [yamau] yama; **ямау сал-** [yamau sal-] yama yapmak ◇ **ямау өстенә ямау** [yamau östê-

ne yamak] yama üstüne yama

ямаулы [yamaulı] yamalı

ямаулык [yamaulık] yamalık

яме [yemê] evet mi? ünlemi

ямчы [yamçı] ulak, postacı

ямчылык [yamçılık] ulaklık, postacılık

ямь [yem'] güzellik, yakışıklılık, süs, bezek; **ямь бир-** [yem' bir-] güzellik vermek; **ямен җибәр-(китер-)** [yemên ciber- (kitêr-)] güzelliğini yok etmek (gidermek)

ямьле- [yem'lê] güzellikli

ямьлелек [yem'lêlêk] güzel olmaklık

ямьләндер [yem'lendêr-] güzellik vermek, güzelleştirmek,

ямьлә- [yem'le-] güzellik vermek

ямьлән- [yem'len-] güzellenmek, bezenmek, süslenmek

ямьсез [yem'sêz] çehresiz, az güzel, az yakışıklı

ямьсезлек [yem'sêzlêk] çehresizlik

ямьсезләндер- [yem'sêzlendêr-] çehresizlendirmek, kötü hâle koymak, güzelliği azaltmak

ямьсезлә-(ямьсезләт-) [yem'-sêzle- (yem'sêzlet-)] güzelliğini gidermek

ямьсезлән- [yem'sêzlen-] güzeliğini yetirmek, güzelliğini bozdurmak

ямьсезләнеш- [yemsêzlenêş-] bir biriyle kötü olmak

ямь-тәм [yem'-tem] güzellik tat; **ямь-тәм тапма-** [yem'-tem tapma-] güzellik tat bulmamak, lezzet almamak

ямьшек [yem'şêk] yassılmış, yamuk

ямьшәй- [yem'şey-] yassılmak

ямьшәйт- [yemşeyt-] yassıltmak

ян [yan] 1. yan; 2. kaburga; **ян белән** [yan bêlen] yan tarafı ile; **янга җик** [yanga cik-] (*at vb.*) yana koşmak; **янда йөрт-** [yanda yört-] alıp götürmek; **янга кал-** [yanga kal-] sarfedilmemek ◇ **янга калдыр-** [yanga kaldır-] yanında bırakmak

ян- [yan-] yanmak

яна- [yana-] 1. el ve kol ile tehdit etmek; 2. (*tırpan, orak vb.*) bilemek

янавыч [yanavıç] (*tırpan, orak vb.*) bileyi taşı

янар [yanar] yanar (*dağ vb.*)

янау [yanau] tehdit

янаулы [yanaulı] tehditli

янбаш [yanbaş] yan taraf, kalça; **янбаш сөяге** [yanbaş söyegê] kalça kemiği

январь [yanvar'] ocak (*ayı*)

янга [yanga] yana

янгын [yangın] yangın; **янгын сүндергеч** [yangın sündêrgêç] itfaiye ve itfaiye âletleri; **янгын сүндерүче** [yangın sündârüçâ] yangın söndürücü, itfaiye eri ◇ **янгын сүндерергә чиста су кирәкми** [yangın sündêrêrge çista su kirekmi] yangın söndürmeye taze su lâzım değil

янгынчы [yangınçı] yangın söndürücü, itfaiye eri

яндагы [yandagı] yandaki

яндыр- [yandır-] yandırmak

яндыргыч [yandırgıç] yandırıcı âlet

яндырыл- [yandırıl-] yandırılmak

янкапка [yankapka] yan kapı

янкорма [yankorma] ek bina

яннан [yannan] yandan, yan taraftan

янтай- [yantay-] yana yatmak

янтайт- [yantayt-] yana yatırmak

янтерәк [yantêrek] yan direk

янтык [yantık] yan

янтыктан [yantıktan] yan taraftan

яну [yanu] yanma, yanma işi

янут [yanut] yırtıcı sincapgillerden bir cins hayvan, *bk.* **енот**

янучан [yanuçan] yanıcı

янчык [yançık] küçük çanta

янйөзәр [yanyözer] suda yan yan yüzen bir cins böcek

янык [yanık] yanık

янына [yanına] yanına

янында [yanında] yanında

янындагы [yanındagı] yanındaki

янып-пешеп [yanıp-pêşêp] yanıp pişip

яныннан [yanınnan] yanından

яньче- [yençê-] ezerek çukurlaştırmak

яньчек [yençêk] ezilerek çukurlaşmış

яньчел- [yençêl] ezilerek çukurlaşmak

янә, янәдән [yene, yeneden] yine, yeniden, tekrar, tekrardan

янәсе [yenesê] güya, güya ki, imiş

янәшә [yeneşe] yanaşa, yanına, yan yana; **янәшә тыныч яшә-** [yeneşe tınıç yeşe-] yan yana barış içinde yaşamak ◇ **янәшә куй-** [yeneşe kuy-] yan yana koymak, karşılaştırmak

янәшәлек [yeneşelêk] yan yana olma hâli; **янәшәлек бәйләнеше** [yeneşelêk beylenêşê] *gr.* eksiz bağlanma

янәшә-тирә [yeneşe-tire] yan yöre

яп- [yap-] kapamak, kapatmak, örtmek

япан [yapan] yaban, ıssız yer

япа-ялгыз [yapa-yalgız] yapa yalnız

япма [yapma] duvarsız ve üstü örtülü bina, baraka

япон [yapon] Japon; **япон гөле** [yapon gölê] bir cins küçük çiçekli çalı

япсар- [yapsar-] 1. üst üste bingiştirmek; 2. ispat etmek

япь [yep'] birleştirilmiş veya düğümlenmiş ip (tel, dal *vb.*)

япьле [yep'lê] dallı, telli

япьтәш [yep'teş] 1. birleşmiş her dal ve telden her biri; 2. arkadaş

яр I [yar] yar, sahil, kıyı, yaka; **яр буе** [yar buyı] kıyı boyu; **яр буендагы** [yar buyındagı] kıyı boyundaki; **яр карлыгачы** [yar karlıgacı] yar kırlangıçı

яр II [yar] yâr, sevgili

яр- [yar-] 1. yarmak; 2. (*bitki, ağaç vb.*) yeşermeğe başlamak

яра [yara] yara; **яра авызы** [yara avızı] yara ağızı; **яра ташы**

[yara taşı] yarada kanı durduran bir cins taş; **яра эзе** [yara êzê] yara izi ◇ **ярага тоз сип-** [yaraga toz sip-] yaraya tuz basmak

яра- [yara-] yaramak

ярабби, яраббем [yarabbi, yarabbêm] ya rabbi, ya rabbim

ярак [yarak] 1. yarak, silâh; 2. malzeme

яраклаш- [yaraklaş-] 1. alışmak; 2. uygunlaşmak, rejime uygun hâle gelmek

яраклаштыр- [yaraklaştır-] 1. alıştırmak; 2. uygunlaştırmak

яраклы [yaraklı] işe yarar, uygun; **яраклы бул-** [yaraklı bul-] işe yarar olmak, uygun olmak

яраклылык [yaraklılık] işe yararlık, uygunluk

яраксыз [yaraksız] işe yaramaz, gerekmez, uygun olmayan, iskarta; **яраксыз тап-** [yaraksız tap-] işe yararsız bulmak; **яраксызга чыгар** [yaraksızga çıgar-] iskartaya çıkarmak; **яраксыз хәлгә кил-** [yaraksız helge kil-] işe yaramaz hâle gelmek, bozulmak

яраксызлык [yaraksızlık] işe yaramazlık

ярал- [yaral-] var olmak; doğmak, yaratılmak, embriyen hâline gelmek

ярала- [yarala-] yaralamak

яралан- [yaralan-] yaralanmak

яралгы [yaralgı] embriyen

яралу [yaralu] var olma, yaratılma

яралыш [yaralış] var olma hâli, yaratılma şekli

яралы [yaralı] yaralı

яралылык [yaralılık] yaralılık

ярамас [yaramas] yaramaz

ярамый [yaramıy] 1. yaramıyor; 2. yasak; 3. olmaz

яран I [yaran] 1. yâran, arkadaş; 2. yardımcı

яран II [yaran] ıtır çiçeği

ярар [yarar] olur, yarar, iyi, yasak değil; **ярар инде** [yarar indê] eh öyle olsun, şimdilik olur

ярарлы [yararlı] yararlı

ярарлык [yararlık] yararlı, faydalı

ярат- I [yarat-] sevmek, aşık olmak; **яратып бетермә-** [yaratıp bêtêrme-] pek sevmemek

ярат- II [yarat-] yaratmak, var etmek

ярат- III [yarat-] uygunlaştırmak

яраткан [yaratkan] sevdik, sevdiği, seven

яраттыр- [yarattır-] sevdirmek

ярату [yaratu] sevgi

яратучан [yaratuçan] sevgiye düşkün

яратучы I [yaratuçı] seven, sever; sevici

яратучы II [yaratuçı] yaratıcı, yaratan

яратылыш [yaratılış] yaratılış

яратыш- [yaratış-] sevişmek

яраш- [yaraş-] 1. yaraşmak; 2. barışmak, uygunlaşmak

ярашкан [yaraşkan] uygunlaşmış

ярау I [yarau] yarama, yaraşma, uyma, uygun olma

ярау II [yarau] olgun, tam, değerli; **ярау ат** [yarau at] olgun at

яраулан- [yaraulan-] (*at*) yarış ve iş için hazır olmak

ярауландыр [yaraulandır-] (*at*) yarış için hazırlamak

яраулы [yaraulı] yarışa hazırlanmış (*at*)

ярашлы [yaraşlı] yaraşıklı; **ярашлы рәвештә** [yaraşlı revêşte] yaraşıklı şekilde

ярашлылык [yaraşlılık] yaraşıklılık

ярашсыз [yaraşsız] yaraşıksız

яраштыр- [yaraştır-] yaraştırmak

ярашу [yaraşu] 1. yaraşma; 2. *gr.* uygunluk

ярашучан [yaraşuçan] alışkan, uygunluğa meyilli

ярашучанлык [yaraşuçanlık] alışkanlık, uygunluluk

яргак [yargak] 1. yünü dökülmüş eski deri; 2. eski yün deri elbise

яргала- [yargala-] bir çok defa yarmak

яргалан- [yargalan-] bir çok defa yarılmak

ярдәм [yardem] yardım; **ярдәм ит- (күрсәт-)** [yardem it- (kürset-)] yardım etmek (göstermek)

ярдәмендә [yardemênde] yardımı ile

ярдәмлек [yardemlêk] yardımcı; **ярдәмлек сүз** [yardemlêk süz] *gr.* yardımcı söz

ярдәмләш- [yardemleş-] yardımlaşmak

ярдәмләшү [yardemleşü] yardımlaşma

ярдәмче [yardemçê] yardımcı

ярдәмчел [yardemçêl] yardımsever

ярдәмчеллек [yardemçêllêk] yardımseverlik

ярдәмчесез [yardemçêsêz] yardımcısız

ярка [yarka] tomruk yarısı, yarma; **ярка бүрәнә** [yarka bürene] ortadan yarılmış tomruk ◇ **ярка кебек** [yarka kêbêk] işlenmiş tomruk gibi, çok güzel ve sağlam, çam yarması gibi

ярдыр [yaradır-] yardırmak

ярканат [yarkanat] yarasa

ярлы [yarlı] fakir, yoksul, sefil,

ярлык [yarlık] 1. yafta, etiket; 2. af (*kağıdı*)

ярлыка- [yarlıka-] affetmek, merhamet etmek

ярлыкан- [yarlıkan-] affedilmek, merhamet edilmek

ярлылан- [yarlılan-] fakirleşmek, sefilleşmek

ярлау [yarlau] dik kıyı, yalçın kaya, sarp yer

ярлылык [yarlılık] fakirlik, yoksulluk

ярлы-ябагай [yarlı-yabagay] fukara, sefiller, yoksullar

ярма [yarma] yarma, bulgur; **ярма кар** [yarma kar] küçük yuvarlak taneli kar; **ярма яргыч** [yarma yargıç] bulgur değirmeni

ярмалан- [yarmalan-] yarma (*gibi*) olmak

ярмалы [yarmalı] yarmalı

ярминкә [yarminke] fuar, panayır

яровой [yarovoy] ilkbaharlik, baharlık, yazlık

ярпай- [yarpay-] 1. şişmanlaşmak, semirmek, göbeklenmek; 2. üstünlük taslamak, kibirlenmek

ярпач [yarpaç] kibirli, gururlu,

ярсу [yarsu] 1. kızgın, çok heyecanı; kızgınlık, heyecanlılık; 2. kızgın, köpürmüş, öfkeli

ярсулан [yarsulan-] kızmak, öfkelenmek, heyecanlanmak

ярсулы [yarsulı] kızgın, öfkeli, heyecanlı

ярсучан [yarsuçan] kızmaya, (öfkeye, coşkunluğa) meyilli

ярсучанлык [yarsuçanlık] çoskunluğa meyillilik

ярсы- [yarsı-] çok heyecanlanmak, köpürmek

ярсын- [yarsın-] çoşkunluk duymak

ярсынучан [yarsınuçan] coşkunluk duymaya meyilli

ярсыт- [yarsıt-] coşturmak

ярсыткыч [yarsıtkıç] coşturucu

ярты [yartı] yarı, yarım ◇ **ярты акыллы** [yartı akıllı] yarım akıllı; **ярты сүздән** [yartı süzden] yarım sözden; **ярты юлда кал-** [yartı yulda kal-] yarı yolda kalmak; **ярты җанын ал-** [yartı canın al-] yarım canını almak

ярты-йорты [yartı-yortı] yarım yamalak

яртылаш [yartılaş] yarım şekilde; **яртылаш ачык** [yartılaş açık] yarım açık şekilde; **яртышарлап** [yartışarlap] yarımşar şekilde, yarım yarım

ярус [yarus] 1. galeri, balkon; 2. kat, tabaka

ярут [yarut] yar otu

ярчык [yarçık] şarapnel parçası

яры [yarı] zar, perde

ярый [yarıy] 1. yarıyor; 2. izin var, yasak değil; 3. olur; **ярый ла ...** [yarıy la...] ah keşke; **ярый инде** [yarıy indê] eh öyle olsun, şimdilik olur; **ярый әле** [yarıy elê] hele, şimdilik

ярыйсы [yarıysı] epeyce, iyice

ярык [yarık] yarık, patlak ◇ **ярык барабан** [yarık baraban] patlak davul, geveze

ярыл- [yarıl-] yarılmak, patlamak ◇ **ярылып ята** [yarılıp yata] nasıl olduğu çok iyi görünüyor; **ярылырга җитеп** [yarılırga citêp-] yarılmağa az kalmış gibi, olanca kuvvetiyle

ярым [yarım] yarım, yarı; **ярым кыргый** [yarım kırgıy] yarı yabanî; **ярым рәсми** [yarım resmi] yarı resmî; **ярым алка** [yarım alka] yarım halka

ярымавтомат [yarımavtomat] yarı otomatik

ярым-йорты [yarım-yortı] yarım yamalak, yetersiz; **ярым-йорты чара** [yarım-yortı çara] yarım yamalak çare, yetersiz çare

ярымтүгәрәк [yarım tügerek] yarım halka

ярымбиш [yarım biş] hektarın beşte ikisi kadar ölçü birimi

ярымутрау [yarımutrau] yarım ada

ярымфинал [yarım final] yarı final

ярымчүл [yarımçül] yarı çöl

ярымшар [yarımşar] yarım küre

ярымүткәргеч [yarımütkergêç]

yarı geçirgen, yarı iletken

ярымүткәргечле [yarımütkergêçlê] yarı geçirgenli

ярыш [yarış] yarış

ярыш- [yarış-] yarışmak

ярышучы [yarışuçı] yarışçı

ярышчы [yarışçı] *bk.* **ярышучы**

ярәш- [yereş-] söz kesmek, nişanlanmak

ярәшелгән [yereşêlgen] sözlü, nişanlı (*kız*)

ярәшү [yereşü] nişanlanma

яса- [yasa-] 1. yapmak; 2. düzenlemek, tertip etmek

ясак [yasak] vergi

ясакчы [yasakçı] vergi toplayıcı

ясалма [yasalma] uydurma, sunî; **ясалма сүз** [yasalma süz] *gr.* türemiş isim

ясалмалык [yasalmalık] davranışta sunîlik, yapmacık

ясал- [yasal-] 1. yapılmak; 2. düzenlenmek

ясан- [yasan-] kendini tertibe koymak, kılık kıyafetini düzenlemek

ясат- [yasat-] 1. yaptırmak; 2. düzenlettirmek, tertipletmek

ясау [yasau] 1. yapma; 2. düzenleme

ясин [yasin] yasin duası; **ясин чык- (укы-)** [yasin çık- (ukı-)] yasin okumak

яскан- [yaskan-] bir işe başlamağa can atmak (çok istemek)

ясле [yeslê] çocuk yuvası, kreş

ясмин [yesmin] yasemin

ясмык [yasmık] mercimek ◇ **ясмык күз** [yasmık küz] mercimek göz; küçük ve batık göz

яссы [yassı] yassı, yayvan ve düz; **яссы табанлы** [yassı tabanlı] düz taban; **яссы таулык** [yassı taulık] yassı dağlık, yayla

яссылан [yassılan-] yassılanmak

яссылык [yassılık] yassılık, yayvanlık

ястык [yastık] yastık

ястү [yestü] yatsı (*namazı*)

ят [yat] yabancı, yad; **ят ил (җир)** [yat il (cir)] yabancı ülke (yer); **ят кеше** [yat kêşê] yabancı kişi; **ят күр- (ит-)** [yat kür- (it-)] yabancı görmek (etmek)

ят- [yat-] yatmak

ятак [yatak] yatak

ятакханә [yatakhane] yatakhane

ятеш [yetêş] makbul

ятим [yetim] yetim (*uğlan*); **ятим бала** [yetım bala] yetım çocuk; **ятим кал-** [yetım kal-] yetim kalmak

ятимлек [yetimlêk] yetimlik

ятимләрчә [yetimlerçe] yetimler gibi

ятимә [yetime] yetim (*kız*)

яткыз- [yatkız-] yatırmak; saklamak, bekletmek

яткылык [yatkılık] döl yatağı

яткын I [yatkın] beklemiş, yatmış, bayat

яткын II [yatkın] 1. yatay; 2. maden cevheri yatağı

яткыр- [yatkır-] yatırmak

ятла- [yatla-] ezberlemek

ятма I [yatma] maden cevheri katmanı

ятма II [yatma] ufkî , yatay

ятсын- [yatsın-] yadırgamak

яттан [yattan] ezbere, ezberden

ятынкы [yatınkı] yatık, egik; meyilli

ятыш- [yatış-] hep birlikte yatmak

ятышлы [yatışlı] yerine uygun, makbul

ятышсыз [yatışsız] yerine uymayan, uygunsuz

ятьмә [yet'me] büyük gözenekli ağ

яу [yau] 1. düşman yağı; 2. ordu

яу- [yau-] yağmak

яугир [yaugir] yaver

яудыр- [yaudır-] yağdırmak

яула- [yaula-] 1. fethetmek; 2. *mec.* kazanmak, elde etmek

яулаучы [yaulauçı] fethedici, zaptedici, fâtih

яулык [yaulık] baş örtüsü

яучы [yauçı] kız isteyici, dünürcü

яучыл [yauçıl] savaşa düşkün kimse, askerliğe düşkün kimse

яучыла- [yauçıla-] dünür düşmek

яучылык [yauçılık] dünürcülük

яушан [yauşan] yavşan otu

яфрак [yafrak] yaprak; **яфрак балы** [yafrak balı] arıların ağaç yapraklarından aldıkları bal; **яфрак коел-** [yafrak koyıl-] yaprak yere düşmek; **яфрак яр-** [yafrak yar-] yaprak çıkarmağa başlamak ◇ **яфрак асты** [yafrak astı] borcunu ödemekten kaçma, gizlenme

яфраклы [yafraklı] yapraklı; **яфраклы урман** [yafraklı urman] yapraklı ağaçlar ormanı

яфракча [yafrakça] küçük yaprak

яхта [yahta] yat, tekne

яхтачы [yahtaçı] yatçı

яхтачылык [yahtaçılık] yatçılık

яхшатлан- [yahşatlan-] kendini iyi göstermek

яхшатлы [yahşatlı] kendini iyi gösteren (*kimse*)

яхшы [yahşı] iyi, güzel; **яхшы гына** [yahşı gına] epeyce, iyi; **яхшы нәселле** [yahşı nesêllê] soylu; **яхшы як** [yahşı yak] iyi taraf; **яхшы түгел** [yahşı tügêl] iyi değil ◇ **яхшы атлылык** [yahşı atlılık] iyi adlılık, iyi şöhret; **яхшы дип тап-** [yahşı dip tap-] iyi deyip bulmak, kanaat getirmek; **яхшы күз белән кара-** [yahşı küz bêlen kara-] iyi göz ile bakmak; **яхшы күңелле** [yahşı küngêllê] iyi gönüllü; **яхшы ниятле** [yahşı niyetlê] iyi niyetli; **яхшы сүз белән искә ал-** [yahşı süz bêlen iske al-] iyilikle anmak; **яхшы чакта (чагында)** [yahşı çakta (çagında)] iyilikle, iyi zamanda

яхшылан- [yahşılan-] iyileşmek

яхшылап [yahşılap] iyice

яхшылык [yahşılık] iyilik; **яхшылык белән** [yahşılık bêlen] iyilikle; **яхшылык итүче** [yahşılık itüçê] iyilik edici; **яхшылык теләүче** [yahşılık têleüçê] iyilik dileyici ◇ **яхшылыкка яманлык** [yahşılıkka yamanlık] iyiliğe kötülük; **яхшылыкның кадерен бел-** [yahşılıkning kadêrên bêl-] iyiliğin

kadrini bilmek

яхшылыкта [yahşılıkta] iyilikte

яхшыр- [yahşır-] iyileşmek

яхшырт- [yahşırt-] iyileştirmek

яхшыртылган [yahşırtılgan] iyileştirilmiş

яхшысынма- [yahşısınma-] çekinmek

яше-карты [yeşê-kartı] genci yaşlısı

яшел [yeşêl] yeşil; **яшел үлән** [yeşêl ülen] yeşil ot ◇ **яшел тавыш белән** [yeşêl tavış bêlen] keskin ses ile; **яшел урам ач-** [yeşêl uram aç-] geniş imkân vermek

яшелбаш [yeşêlbaş] yeşil başlı ördek

яшеллек [yeşêllêk] yeşillik

яшелләнә- [yeşêllen-] yeşillenmek

яшелләндер- [yeşêllendêr-] yeşillendirmek

яшелләндерү [yeşêllendêrü] yeşillendirme

яшелчә [yeşêlçe] sebze, zerzevat, salatalık *vb.*; **яшелчә бакчасы** [yeşêlçe bakçası] sebze bahçesi; **яшелчә саклагыч** [yeşêlçê saklagıç] sebze saklayıcı (koruyucu) oda; **яшелчә үстерүче** [yeşêlçe üstêrüçê] sebze yetiştirici

яшелчәлек [yeşêçelêk] sebzelik

яшелчәче [yeşêlçeçê] sebzeci

яшелчәчелек [yeşêlçeçêlêk] sebzecilik

яшен [yeşên] yıldırım; **яшен кайтаргыч (уздыргыч)** [yeşên kaytargıç (uzdırgıç)] paratoner ◇ **яшен суккандай** [yeşên sukkandan] yıldırım çarpmış gibi; **яшен ташыдай** [yeşên taşıday] çok çabuk; **яшен тизлеге белән, яшен тизлегендә** [yeşên tizlêgê bêlen, yeşên tizlêgênde] yıldırım hızı ile, yıldırım hızında, çok çabuk, süratli

яшенле [yeşênlê] yıldırımlı; şimşekli

яшенлә- [yeşênle-] şimşek çakmak, yıldırım düşmek

яшер- [yeşêr-] gizlemek

яшерен [yeşêrên] gizli, saklı, üstü kapaklı; **яшерен рәвештә** [yeşêrên revêşte] gizli şekilde; **яшерен сайла-** [yeşêrên sayla-] gizli seçmek; **яшерен юл** [yeşêrên yul] gizli yol

яшерен- [yeşêrên-] gizlenmek; **яшеренеп ят-** [yeşêrênêp yat-] gizlenip yatmak (durmak)

яшерен-батырын [yeşêrên-batırın] gizleyerek, batırarak, gizli saklı ◇ **яшерен-батырын түгел** [yeşêrên-batırın tügêl] gizli saklı değil

яшеренлек [yeşêrênlêk] gizlilik

яшермичә [yeşêrmiçe] gizlemeden, açıkça

яшертен [yeşêrtên] gizli, gizlice

яшь I [yeş] genç; **яшь егет** [yeş yêgêt] genç yiğit, delikanlı; **яшь килен** [yeş kilên] genç gelin, yeni gelin; **яшь чырайлы** [yeş çıraylı] genç görünüşlü ◇ **яшь чак - юләр чак** [yeş çak - yüler çak] gençlik çağı ahmaklık çağı

яшь II [yeş] yaş, yıl; **(сезгә) ничә яшь** [(sêzge) niçe yeş] kaç yaşındasınız?; **яше чык-** [yeşê çık-] yaşı tamamlanmak; **яше уз-** [yeşê uz-] yaşı geçmek; **яше җиткән** [yeşê citken] yaşı yetmiş ◇ **яше күп тә, акылы юк** [yeşê küp te, akılı yuk] yaşı çok da, aklı yok

яшь III [yeş] göz yaşı; **яшь бөртеге** [yeş börtêgê] göz yaşı damlası; **яше чишмәдәй** [yeşê çişmedey] gözyaşı çeşme gibi ◇ **яшькә тыгыл-** [yeşke tıgıl-] ağlamaktan tıkanmak

яшькелт, яшькелтем [yeşkêlt, yeşkêltêm] yeşilce, yeşilimtrak, yeşilimsi

яшькелт-соры [yeşkêlt-sorı] yeşil gri, gri yeşili

яшьле [yeşlê] yaşlı (*göz*)

яшьлек I [yeşlêk] gençlik, delikanlılık; **яшьлеге белән** [yeşlêgê bêlen] gençliği ile

яшьлек II [yeşlêk] (*kaç*) yaşlık; **ничә яшьлек** [niçe yeş'lêk] kaç yaşında

яшьли [yeşli] genç iken, delikanlılık çağında

яшьлән- [yeşlen-] (*gőzü*) yaşlanmak

яшьләрчә [yeşlerçe] gençler gibi

яшьнә- [yeşne-] yıldırım çakmak, şimşek çakmak ◇ **яшьнәп торган чагы** [yeşnep torgan çagı] yıldırım gibi olunan çağı, çok gayretli vakti

яшьтән [yeşten] gençlikten

яшьтәш [yeşteş] taydaş

яшь-җилкенчәк [yeş-cilkênçek] gençler, delikanlılar

яшә- [yeşe-] yaşamak, hayat sürmek, ömür sürmek; **яшәп килгән** [yeşep kilgen] yaşayıp gelmiş, süre gelmiş; **яшәргә сәләтле** [yeşerge seletlê] yaşamağa salâhiyetli, gücü olan

яшәеш [yeşeyêş] yaşayış

яшәешле [yeşeyêşlê] sağlam, ömürlü, imkânlı

яшәр- I [yeşer-] gençleşmek

яшәр- II [yeşer-] yeşillenmek

яшәрт- [yeşert-] gençleştirmek

яшәрткеч [yeşertkêç] gençleştirici

яшәсен [yeşesên] yaşasın

яшәү [yeşeü] yaşama, hayat, ömür; **яшәү урыны** [yeşeü urını] yaşama mekânı, ikametgâh; **яшәү көче** [yeşeü köçê] yaşama gücü

яшәүче [yeşeüçê] yaşayıcı, ikâmet edici

яшәүчән [yeşeüçen] yedi canlı, yaşamaya gücü olan

яшәүчәнлек [yeşeüçenlêk] yaşama kabiliyeti

яшүсмер [yüşüsmêr] yeni yetme; **яшүсмер чак** [yeşüsmêr çak] yeni yetme çağı

яңа [yanga] yeni; **яңа туган** [yanga tugan] yeni doğmuş; **яңа ай** [yanga ay] yeni ay, hilâl; **яңа кеше** [yanga kêşê] yeni kişi; **яңа кием** [yanga kiyêm] yeni giyim, yeni elbise; **яңа хәбәр** [yanga heber] yeni haber; **яңа җир** [yanga cir] yeni yer ◇ **яңа себерке** [yanga sêbêrkê] bir mevkiye yeni gelmiş idareci; **яңа туган ай ке-**

бек [yanga tugan ay kêbêk] hilâl gibi

яңабаштан [yangabaştan] yeni baştan

яңадан [yangadan] yeniden

яңак I [yangak] yanak; **яңак мускуллары** [yangak muskulları] yanak kasları, yüz kasları; **яңак сөяге** [yangak söyegê] yanak kemiği ◇ **яңагына менеп төш-** [yangagına mênêp töş-] tokat atmak, şamar vurmak

яңак II [yanak] (*pencere, kapı vb.*) iki yan tarafından her biri, söke

яңакла- [yangakla-] tokatlamak, şamarlamak

яңалиф [yangalıf] 1920-1940 arası SSCB'de bazı türk dilli halklar tarafından kullanılan yeni alfabe, latin alfabesi

яңалык [yangalık] yenilik; **яңалык керт-** [yangalık kêrt-] yenilik sokmak; **яңалык кертүче** [yangalık kêrtüçê] yenilik getirici

яңар- [yangar-] yenileşmek, tekrarlamak

яңарак (кына) [yangarak (kına)] yeni, biraz önce, yenice

яңарт- [yangart-] yenileştirmek, tekrarlatmak

яңарыш [yangarış] rönesans; **яңарыш чоры** [yangarış çorı] rönesans devri

яңача [yangaça] yenice, biraz önce

яңгыр [yanggır] yağmur; **яңгыр болыты** [yanggır bolıtı] yağmur bulutu; **яңгыр теләнчесе** [yanggır têlençêsê] sarıasma (*yağmurdan önce ortaya çıkan bir cins kuş*); **яңгыр чыпчыгы** [yanggır çıpcıgı] yağmur serçesi

яңгыра- [yanggıra-] yankılanmak, aksiseda yapmak

яңгыравык [yanggırarık] yankı, aksiseda

яңгыравыклы [yanggıravıklı] yankılı, aksisedalı

яңгырат- [yanggırat-] yankılatmak

яңгырау [yanggırau] yankı, aksiseda

яңгыраулы [yanggıraulı] yankılı, aksisedalı

яңгыраш [yanggıraş] sözün telaffüz şekli, diksiyon

яңгырла- [yanggırla-] yağmur yağmak

яңгырлы [yanggırlı] yağmurlu

яңгырсыз [yanggırsız] yağmursuz

яңгырсызлык [yanggırsızlık] yağmursuzluk

яңгырчы [yanggırçı] yağmur kuşu

яһуди [yehüdi] Yahudi

- Ә -

ә I [e] e', lâkin; amaç manasına cümle başı karşılaştırma edatı

ә II [e] e ünlemi

әбекәй [ebêkey] 1. erkeğin kaynanası; 2. yaşlı kadına hitap sözü

әбелхәят [ebêlheyat] abıhayat

әберчен [ebêrçên] küçük orman güvercini

әби [ebi] 1. ebe; 2. yaşlı kadın; 3. büyük anne ◇ **әбиләр чуагы** [ebiler çuagı] sonbahardaki sıcaklık, pastırma yazı

әби-бабай [ebi-babay] atalar, cetler

әбилек [ebilêk] ebelik

әбрәкәй [ebrekey] lâğım

әбдәсханә [ebdeshane] abdeshane, tuvalet

әбәк [ebek] ebe tutmaca oyunu

әбәкле [ebeklê] ebeye vurma oyunu; **әбәкле уйна-** [ebeklê uyna-] ebe oyunu oynamak

әбәклә- [ebekle-] ebe tutma oyununda vurmak

әбәк-чәбәк [ebek-çebek] (*çocuk*) avuçlarını birbirine vurmak

әбәләк [ebelek] zayıf yaratılışlı, nahif, hissî, duygulu

әбәт [ebet] tarlada yenilen öğle yemeği, öğle yemeği vakti

әбәү [ebeü] ey, ebi ünlemi

әбүҗәһел [ebücehêl] 1. Ebü Cehil; 2. çok cahil kimse

әбҗәд [ebced] ebced

әвен [evên] ekin demetlerini kurutmak için hususî yapılan dam; **әвен базы** [evên bazı] ekin demetlerini kurutmak için hususî kazılan çukur; **әвен сук-** [evên suk-] kurutulmuş başak ve demetlerdeki ekin tanelerini ayırmak ◇ **әвен кебек** [evên kêbêk] şişman ve kılığı kıyafeti düzgün olmayan kimse; **әвене янган (кеше) кебек йөр-** [evênê yangan (kêşê) kêbêk yör-] ekini harmanı yanmış kişi gibi yürümek

әвенлек [evênlêk] 1. ekin kurutmak için geçici baraka; 2. beş bin demetlik ekin demeti ölçü birimi

әвер- [evêr-] evirmek, değiştirmek, çevirmek

әверел- [evêrêl-] evrilmek, şekli değişmek, çevrilmek

әверелдер- [evêrêldêr-] çevirtmek, değiştirtmek

әвернә [evêrne] 1. kelep yapma âleti; 2. örümcek ağı; **әвернә сөяге** [evêrne söyegê] kalça kemikleri; **әвернә чәчәклеләр** [evêrne çeçeklêler] çanak çiçekliler

әвернәле [evêrnêle] ağı olan örümcek; **әвернәле коңгыз** [evêrnelê konggız] sırtında örümcek ağına benzer bir şekil olan böcek

әвес [evês] hatıl

әвеслек [evêslêk] hatıllık

әвеш-түвеш [evêş-tüvêş] o kabdan bu kaba dökme ◇ **әвеш-түвеш китер** [evêş-tüvêş kitêr-] alışveriş yapma

әвәлә- [evele-] hamurdan ekmek yuvarlamak

әвәрә [evere] avare; **әвәрә бул-** [evere bul-] avare olmak; **әвәрә ит-** [evere it-] avare etmek

әвәрәләнә- [everelen-] avarelenmek

әвәс [eves] hevesli

әгъза [egza] aza, üye

әгъзалык [egzalık] azalık, üyelik

әгъла [eg'la] *esk.* pek güzel, kaliteli

әгәр [eger] eğer; **әгәр дә** [eger de] eğer ◇ **әгәр дә мәгәр** [eger de meger] eğer, meğer

әдеп [edêp] elbisede etek kenarı, kol, yaka *vb.* çift katlı yerlere konulan kalınca şerit

әдепле [edêplê] şerit astarlı

әдеплә- [edêple-] şerit ile astarlamak

әдип [edip] edip, edebiyatçı

әдиплек [ediplêk] ediplik

әдрәс [edres] bir cins rengârenk yarım ipek kumaş; **әдрәс гөл** [edres göl] renk renk yapraklı çiçek

әдәби [edebi] edebî

әдәбилек [edebilêk] edebîlik

әдәбиләштер- [edebileştêr-] edebîleştirmek

әдәбият [edebiyat] edebiyat

әдәбиятчы [edebiyatçı] edebiyatçı

әдәп [edep] edep; **әдәп белән** [edep bêlen] edep ile; **әдәп кагыйдәләре** [edep kagıydelerê] edep kaideleri; **әдәп сакла-** [edep sakla-] edeple davranmak; **әдәпкә кил- (утыр-)** [edepke kil-(utır-)] edebe gelmek, edeplenmek; **әдәпкә өйрәт-** [edepke öyret-] edep öğretmek

әдәпле [edeplê] edepli

әдәплелек [edeplêlêk] edeplilik

әдәплелә- [edeplêlen-] edepli olmak

әдәпсез [edepsêz] edepsiz

әдәпсезлек [edepsêzlêk] edepsizlik

әдәпсезлән- [edepsêzlen-] edepsizlenmek

әз [ez] az

әзер [ezêr] hazır, hazırlanmış, emre, amade; **әзер бул-** [ezêr bul-] hazır olmak; **әзер тор-** [ezêr tor-] hazır durmak ◇ **әзергә хәзер** [ezêrge hezêr] hazıra konmuş komşu

әзерлек [ezêrlêk] hazırlık

әзерлекле [ezêrlêklê] hazırlıklı

әзерлә- [ezêrle-] hazırlamak; **әзерләп куй-** [ezêrlep kuy-] hazırlayıp koymak

әзерлән- [ezêrlen-] hazırlanmak; **әзерләнеп куй-** [ezêrlenep kuy-] hazırlanıp koymak

әй [ey] hey

әйбер [eybêr] şey, eşya

әйберләтә [eybêrlete] eşya olarak

әйбәт [eybet] iyi, güzel; **әйбәт бул-** [eybet bul-] güzel olmak; **әйбәт кенә** [eybet kêne] iyice, ne iyi ne kötü, orta karar

әйбәтлек [eybetlêk] güzellik, iyilik

әйбәтлән- [eybetlen-] güzel olmak, iyi olmak

әйбәтләп [eybetlep] güzel şekilde

әйбәтлә- [eybetle-] güzelleştirmek, iyileştirmek; **әйбәтләп куй-** [eybetlep kuy-] güzelleştirip koymak

әйдә [eyde] haydi

әйдә- [eyde-] (*atı, eşeği vb.*) haydalamak

әйдәклә- [eydekle-] haydi demek, haydalamak

әйдәүче [eydeüçê] önder, lider, rehber

әйдүк [eydük] hoş geldiniz!

әйе [eyyê] evet, tamam, olur, peki; **әйе бит** [eyyê bit] değil mi?; **әйе шул** [eyyê şul] şöyle, doğru

әйле-шәйле [eylê-şeylê] öyle böyle, öyle şöyle, kararsız ortalama

әйлә- [eyle-] eylemek, kılmak, etmek yardımcı fiili

әйлән- [eylen-] 1. dönmek, çevrilmek; 2. başkalaşmak; **әйләнеп кайт-** [eylenêp kayt-] geri dönmek; **әйләнеп кара-** [eylenêp kara-] dönüp bakmak; **әйләнеп кил-** [eylenêp kil-] gidip gelmek; **әйләнеп төш-** [eylenêp töş-] katî kararından dönmek ◇ **әйләнеп чыккан** [eylenêp çıkkan] fazlaca (*mes. yemek*)

әйлән-бәйлән [eylen-beylen] çocukların el ele tutuşup oynadığı oyunu

әйләндер- [eylendêr-] döndürmek; **әйләндереп ал-** [eylendêrêp al-] kuşatıp almak; **әйләндереп сал-** [eylendêrêp sal-] güreşte başın üstünden aşırıp vurmak

әйлән-тулган [eylen-tulgan-] bir yerde dolaşmak, volta atmak

әйләнеч [eylenêç] yan ve uzun yol

әйләнеш [eylenêş] 1. bir defa dönme; 2. dolaşım; 3. kullanış

әйләнешле [eylenêşlê] dönerli, dolaşımlı, kullanışlı

әйләнештәге [eylenêştegê] kullanıştaki

әйләнмә I [eylenme] dönme, dolaşma, kıvrım

әйләнмә II [eylenme] *gr.* deyimleşme

әйләнмәле [eylenmelê] döner, dönerli; **әйләнмәле уенчык** [eylenmelê uyınçık] dönme oyuncak

әйләнчек [eylençêk] döner nesne; **әйләнчек суалчан** [eylençêk sualçan] döner soluçan

әйләнә [eylene] 1. daire; 2. etraf, çevre

әйләнәли [eyleneli] çevresinden, etrafından

әйләнә-тирә [eylene-tire] tabiî çevre, yöre

әйләнүле [eylenülê] dönerli

әйрән [eyren] ayran ◇ **әйрән баш** [eyren baş] ahmak kafalı

әйт- [eyt-] söylemek, konuşmak, söz söylemek, ifade etmek; **әйтеп бетер-** [eytêp bêtêr-] tamamen ifade etmek; **әйтеп бетергесез** [eytêp bêtêrgêsêz] söz ile ifade etmek mümkün değil; **әйтеп яздыр-** [eytêp yazdır-] dikte ettirmek, söyleyip yazdırmak ◇ **әйтеп бир-** [eytêp bir-] ifade etmek; **әйтеп тә торасы юк** [eytêp te torası yuk] söylemek gereksiz

әйтел- [eytêl-] söylenilmek, ifa-

de edilmek, konuşulmak

әйтелеш [eytêlêş] telaffuz, diksiyon

әйтелмә [eytêlme] basma kalıp

әйтем [eytêm] deyim

әйтерлек [eytêrlêk] söylemeğe değer

әйтерсең (лә) [eytersêng (le)] güya ki

әйтеш [eytêş] karşılıklı söz oyunları ile konuşma (atışma)

әйтеш- [eytêş-] 1. karşılıklı söz atışmak; 2. ağız kavgası etmek, atışmak

әйтик [eytik] diyelim ki, farz edelim ki

әйткәнчә [eytkençe] söyledikçe, konuştukça, söylenen gibi

әйтмешли [eytmêşli] söylediği gibi, ... söylemiş gibi

әйтмичә [eytmiçe] önceden söylemeden, önceden haber vermeden

әйттер- I [eyttêr-] (*kızdan*) söz almak; cevap almak

әйттер- II [eyttêr-] raks etmek, oynamak

әкият [ekiyet] masal

әкиятче [ekiyetçê] masalcı

әкрен [ekrên] yavaş, hafif, az, sakin, kısık

әкренлек [ekrênlêk] yavaşlık, sakinlik, kısıklık

әкренләп [ekrênlep] yavaş yavaş, sakin sakin

әкренәй- [ekrêney-] yavaşlaşmak, sakinleşmek

әкренәйт- [ekrêneyt-] yavaşlaştırmak, sakinleştirmek

әкәлә [ekele] meşe palamudu

әкәм-төкәм [ekem-tökem] sümüklü böcek, salyangoz

әкәмәт [ekemet] meczup ◇ **әкәмәт кеше** [ekemet kêşê] 1. garip, meczup kişi; 2. soytarı

әкәмәтле [ekemetlê] hikmetli

әкәмәтлек [ekemetlêk] hikmetlik

әкәмәтче [ekemetçê] soytarı

әлбә [elbe] loğusa şerbeti

әлбәттә [elbette] elbet, elbette

әлвидагъ [elvidag] 1. elveda; 2. veda merasimi

әле I [elê] hele ◇ **әле генә** [elê gêne] tam şimdi, şu anda, hemen; **әле(дә) ярый** [elê(de) yarıy] öyle olur ki

әлеге [elêgê] yukarıda zikredilen, mezkür ◇ **әлеге дә баягы** [elêgê de bayağı] çok anılmış

әлегедәй [elêgêdey] yukarıdaki gibi

әлегесе [elêgêsê] söylendiği, yukarıdaki

әлегә [elêge] şimdilik; **әлегә кадәр (чаклы)** [elêge kader (çaklı)] bu ana kadar, bu vakte kadar

әлегәчә [elêgeçe] bu ana kadar

әледән-әле [elêden-elê] sürekli, tekrar tekrar

әлиф [elif] elif ◇ **әлифне таяк дип тә белми** [elifnê tayak dip te bêlmi] elifin değnek şekline benzediğini dahi bilmiyor, çok cahil

әлифба [elifba] alfabe; **әлифба китабы** [elifba kitabı] alfabe kitabı

әлли-бәлли [elli-belli] çocuğa ninni ünlemi

әллә I [elle] ya... ya...

әллә II [elle] 1. öyle mi?; 2. bilmem ne?; 3. yoksa; **әллә кайдан (каян)** [elle kaydan (kayan)] bilmem nereden (nerelerden); **әллә кайчан** [elle kayçan] bilmem ne zaman, çok önce; **әллә кем** [elle kêm] 1. bilmem kim; 2. büyük kimse; **әллә никадәр (ничаклы, нихәтле)** [elle nikader (niçaklı, nihetlê)] bilmem ne kadar ◇ **әллә кем бул-, әллә кемләнелle kêm bul-, elle kêmlen-] çok mağrur olmak; **әллә нигә (әллә нидә) бер** [elle nige (elle nide) bêr] bilmem ne sürede, seyrek; **әллә ни тора** [elle ni tora] çok pahalı; **әллә ни түгел** [elle ni tügêl] 1. hiç bir fevkalâde olmamak; 2. bir şey değil; **әллә тагын** [elle tagın] daha bilmiyorum

әллә-лә [elle-le] üzüntü veya sevinç ünlemi

әлсерә- [elsêre-] sıcaktan (havasızlıktan) halsizleşmek

әлсерәт- [elsêret-] halsiz etmek

әлфирак [elfirak] ayrılık türküsü

әләк [elek] iftira

әләклә- [elekle-] iftira etmek

әләкләш- [elekleş-] 1. sık sık iftira etmek; 2. karşılıklı iftira etmek

әләкче [elekçê] iftiracı

әләкчел [elekçel] iftiraya düşkün

әләкчелек [elekçêlêk] iftiracılık

әләм [elem] alem

әлү [elü] erik; **әлү кагы** [elü kagı] erik pestili

әлҗе-мәлҗе [elcê-mölcê] (*göze görülen*) hayal meyal; **әлҗе-мәлҗе кил-** [elcê-mölcê kil-] göze hayal meyal gelmek

әман [eman] 1. aman!, sakın!; 2. emniyet

әманәт [emanet] emanet; **әманәт ит-** [emanet it-] emanet vermek

әмер [emêr] emir; **әмер ит-** [emêr it-] emretmek

әмир [emir] emir, hükümdar

әмма [emma] ama; **әмма ләкин** [emma lekin] ama, lâkin

әмәл [emel] 1. çare, ilâç, derman, tedavi; 2. emel; **әмәлен тап-** [emelên tap-] çaresini bulmak

әмәллә- [emelle-] elle yapmak; düzeltmek

әңгерәк [engêrek] yılan zehirini tedavi eden bir cins ot

әни [eni] 1. ey anne! ünlemi; 2. anne

әнис [enis] anason bitkisi

әнкә [enke] 1. ana; 2. yavrulı hayvan

әнкәй [enkey] anneciğim ünlemi

әнчек [ençêk] 1. enik, yavru, yırtıcı hayvan yavrusu; 2. ana köpek; 3. yavru köpek

әнчекләнә- [ençêklen-] (*kadına karşı söylenir*) köpek gibi davranmak

әнә [ene] işte o, te, aha gösterme edatı

әп [ep] öp! ünlemi; **әп ит-** [ep it-] öp etmek

әпен-төпен [epên-töpên] ağnayarak tepinerek

әппәр [epper] çocuk dilinde Ekber sözü; **әппәр ит-** [epper it-] âmin etmek, yemekten sonra Allahü Ekber demek

әр [er] ar, namus, hayâ; sitem; **әр ишеттер-** [er işêttêr-] sitem etmek

әрбә [erbe] saman

әрбәлек [erbelêk] samanlık, saman sepeti

әрвах [ervah] 1. ervah, ruhlar; 2. ölen kimsenin ruhu

әргәзимбай [ergezimbay] kardelen

әргән [ergen] latarna âleti

әрдәнә [erdene] 1. hazırlanıp yığılmış odun; 2. stok mal; **әрдәнә утын** [erdene utın] stok odun

әрдәнәлә- [erdenele-] düzenli (tertipli) yığmak

әрдәнәләп [erdenelep] stoklanarak, yığarak

әрекмән [erêkmen] geniş yapraklı bir cins dikenli ot, dul avrat otu; **әрекмән күбәләге** [erêkmen kübelegê] dul avrat otu kelebeği

әрем [erêm] pelin otu ◇ **әрем тел** [erêm têl] acı dilli

әремле [erêmlê] pelin otlu

әрепләш- [erêpleş-] söz harbi yapmak, ağız kavgası etmek

әрепләштер- [erêpleştêr-] ağız kavgası ettirmek

әрле [erlê] arlı, namuslu, utangaç

әрле-бирле [erlê-birlê] oraya buraya; **әрле-бирле йөр-** (**сугыл-**) [erlê-birlê yör- (sugıl-)] oraya buraya (*yardım dilenmek için*) yürümek, gidip gelmek

әрлән [erlen] hamster

әрлә- [erle-] arlandırmak; **әрләп ташла-** [erlep taşla-] donatmak, azarlamak

әрләш- [erleş-] karşılıklı sitem etmek

әрмәк [ermek] kalın yün iplerden yapılmış dokuma ve pardesü

әрне- [ernê-] çok ağrımak, sızlamak

әрнет- [ernêt-] çok ağrıtmak, sızlatmak

әрнеткеч [ernêtkêç] çok ağrıtıcı

әрнү [ernü] çok ağrıma, sızlama

әрнүле [ernülê] çok ağrılı, sızılı

әрсез [ersêz] arsız; **әрсезгә ки-** [ersêzge ki-] iş elbisesi giymek

әрсезлек [ersêzlêk] arsızlık; kanıklık

әрсезлән- [ersezlen-] arsızlanmak

әртил [ertil] iş grubu

әрче- [erçe-] (*meyve, sebze*) soymak

әрәм [erem] 1. çok masraflı; 2. ziyan; 3. haram; 4. boşu boşuna; **әрәм бул-** [erem bul-] ziyan olmak; **әрәм ит-** [erem it-] ziyan etmek

әрәмгә [eremge] ziyana, boşu boşuna; **әрәмгә кит-** [eremge kit-] ziyana gitmek

әрәмтамак [eremtamak] ekti, asalak, otlakçı

әрәм-шәрәм [erem-şerem] zarar, ziyan; **әрәм-шәрәм ит-** [erem-şerem it-] zarar (ziyan) et-

mek

әрәмә [ereme] nehir boyunda yetişen çalı

әрәмәлек [eremelêk] çalılık

әрәтә [erete] sütunlar arasına konulan yatay ağaç

әрҗә [erce] küfe

әсарат [esarat] esaretlik, esirlik

әсас [esas] esas

әсир [esir] esir; **әсир ал-** [esir al-] esir almak; **әсир ит-** [esir it-] esir etmek

әсирлек [esirlêk] esirlik; **әсирлеккә төш-** [esirlêkke töş-] esir düşmek

әсәр I [eser] eser

әсәр II [eser] eser, tesir

әсәр- [eser-] tesir altında kalmak

әсәрле I [eserlê] eserli

әсәрле II [eserlê] tesirli

әсәрлән- [eserlen-] tesirlenmek

әсәрләндер- [eserlendêr-] tesirlendirmek

әти [eti] 1. ata, baba; 2. ey baba! ünlemi

әти-әни [eti-eni] baba-ana, ana baba, ebeveyn

әткәй [etkey] 1. baba; 2.gelinin kayın babası

әтмәллә- [etmelle-] 1. set için ip germek; 2. uluorta iş yapmak; 3. müsvedde yapmak

әтраф [etraf] etraf, çevre

әтрафлы [etraflı] etraflı (*araştırma*), etraflıca

әтрәк-әләм [etrek-elem] seviyesiz, arsız, serseri, baldırı çıplak kimseler

әттәхият [ettehiyet] 1. ettahiyat duası; 2. mesleğini kötü icra eden kimse

әтәмби [etembi] 1. tarlada kalmış ekinden biten ekinler; 2. darmadağın ordudan kalma kalıntı askerler

әтәч [eteç] horoz; **әтәч гөмбәсе** [eteç gömbesê] horoz mantarı; **әтәч гомерле** [eteç gomêrlê] horoz ömrü kadar hayat, çok az ömür

әтәчлек [eteçlêk] horozluk

әтәчлән- [eteçlen-] horozlanmak

әфлисун [eflisun] portakal

әфсен [efsên] efsun, afsun; sihir; **әфсен укы-** [efsên ukı-] efsun okumak, sihir sözü okumak

әфсенлә- [efsênle-] afsunlamak

әфсен-тофсен [efsên-töfsên] afsun sözleri

әфьюн [ef'yun] afyon

әфьюнчы [ef'yunçı] afyonkeş

әфәнде [efendê] efendi; bey

әфәндем [efendêm] efendim

әхбар [ehbar] ahbar, haberler

әхбарәт [ehbaret] istihbarat

әхвәл [ehvel] ahval, haller

әхлак [ehlak] ahlâk

әхлаклы [ehlaklı] ahlâklı

әхлаклылык [ehlaklılık] ahlâklılık

әхлаксыз [ehlaksız] ahlâksız

әхлаксызлан- [ehlaksızlan-] ahlâksızlanmak

әхлаксызлык [ehlaksızlık] ahlâksızlık

әхлакчы [ehlakçı] ahlâkçı

әхлакый [ehlakıy] ahlakî

әче [eçê] 1. ekşi; 2. tuzlu top-

rak, tuzlu yer

әче- [eçê-] ekşimek

әчегән [eçêgen] ekşimiş, bozulmuş, bayatlamış

әчелек [eçêlêk] 1. ekşilik; 2. tuzlu yer; 3. *esk.* medrese avlusu

әчет- [eçêt-] acıtmak; mayalamak

әчетке [eçêtkê] maya

әчкелт, әчкелтем [eçkêlt, eçkêltêm] ekşimtrak, ekşimsi

әчкелтем-төчкелтем [eçkêltem-töçkêltêm] ekşi mekşi

әчмуха [eçmuha] librenin sekizde biri ağırlık ölçüsü

әчтек-пөчтек [eçtik-pöçtêk] az az

әчәч [eçeç] "ah" "vah" ünlemi

әшнә [eşne] gizli ve kötü işlerde aşina dost, arkadaş

әшнәлек [eşnelêk] gizli arkadaşlık, aşinalık; dostluk

әшнәлән- [eşnelen-] kötü işlerde arkadaşlık yapmak

әшнәләрчә [eşnelerçe] kötü arkadaşlar gibi

әшнәләш- [eşneleş-] kötü ve gizli emeller için dostlaşmak

әшнәчелек [eşneçêlêk] kötü ve gizli yolda arkadaşlık

әшәке [eşekê] pis, kötü

әшәкелек [eşekêlêk] pislik, kötülük; **әшәкелек эшлә-** [eşekêlêk êşle-] pislik yapmak, kötülük yapmak

әшәкеләнә- [eşekelen-] pislenmek, kötüleşmek

әшәкеләндер- [eşekêlendêr-] pisletmek, kötüleştirmek

әү [eü] " ey" cevap ünlemi

әүвәл [eüvel] evvel, önce

әүвәлге [eüvelgê] evvelki, eski, önceki

әүвәлгедәй, әүвәлгечә [eüvelgêdey, eüvelgêçe] evvelki gibi, önceki gibi, aynı

әүвәлдән [eüvelden] eskiden, evvelden, önceden

әүвәле-ахыры [eüvele-ahırı] evveli ahiri, başı sonu ◇ **әүвәле-ахыры шул булсын** [eüvele-ahırı şul bulsın] evveli ahiri şu olsun, tekrar olmasın, hayırlı olsun

әүлия [eüliya] evliya

әүмәк [eümek] üst üste yığılma oyunu

әүмәклә- [eümekle-] üst üste yığıtmak

әүмәкләш- [eümekleş-] üst üste yığılışmak

әҗер [ecêr] ecir, ücret

әҗерле [ecêrle] ecirli

әҗерсез [ecêrsêz] ecirsiz

әҗәл [ecel] ecel ◇ **әҗәл дәруы** [ecel daruı] ecel ilâcı; bulunması imkânsız olan şey; **әҗәле җит-** [ecelê cıt-] eceli yetmek

әҗәт [ecet] ödünç, borç

әңгәмә [enggeme] sohbet; **әңгәмә кор-** [enggeme kor-] sohbet kurmak

әңгәмәче [enggemeçê] sohbetçi

әһел [ehêl] ehil

әһә [ehe] ha! sahi mi? öyle mi? manasına hayret ünlemi

әһәмият [ehemiyet] ehemmiyet; **әһәмият бир-** [ehemiyet bir-] ehemmiyet vermek; **әһәмияткә ия** [ehemiyetke iye] ehemmiyete

sahip

әһәмиятле [ehemiyetlê] ehemmiyetli

әһәмиятлелек [ehemiyetlêlêk] ehemmiyetlilik

әһәмиятсез [ehemiyetsêz] ehemmiyetsiz

әһәмиятсезлек [ehemiyetsêzlêk] ehemmiyetsizlik

- Ө -

ө [ö] ö harfi

өге-җөге [ögê-cögê] övme-konuklama

өел- [öyêl-] üst üste yığılmak

өелеш- [öyêlêş-] 1. üst üste yığılışmak; 2. bir yere toplanmak

өелмә [öyêlme] 1. yığıntılı; 2. yığıntı

өем [öyöm] yığıntı

өем-өем [öyêm-öyêm] yığın yığın

өер [öyêr] köpek *vb.* sürüsü

өергеч [öyêrgêç] döndürücü

өер- [öyêr-] fırıl-fırıl döndürmek, fırıldatmak

өер-өер [öyêr-öyêr] yığın yığın, sürü sürü; **өер-өер йөр-** [öyêr-öyêr yör-] sürü sürü yürümek

өерел- [öyêrêl-] 1. fırıldamak; 2. dönerek bir yere yığılmak

өермә [öyêrme] fırtına, hortum

өермәле [öyêrmelê] fırtınalı

өермәлән- [öyêrmelen-] fırtına şeklinde dönmek

өерт- [öyêrt-] fırtına gibi döndürmek

өз- [öz-] ayırmak, koparmak; ip *vb.* liflerini koparmak

өзгеч [özgêç] şartel; elektrik düğmesi

өзгәлә- [özgele-] 1. çok defa ayırmak (koparmak); 2. parça parça etmek, parçalamak

өзгәләгеч [özgelegêç] otomatik birleştirici, röle

өзгәлән- [özgelen-] 1. çok defa ayrılmak (koparılmak); 2. üzülmek, kaygı duymak, özlemek

өздереп [özdêrêp] üzüntü vererek (*musikî dinletmek*)

өздер- [özdêr-] 1. ayırttırmak, kopartmak, parçalatmak; 2. üzüntü vermek

өзек [özêk] 1. ayrılmış, kopmuş (*yer*); 2. kısım, parça, hisse; 3. hesabı tasfiye edilmiş; **өзек вакыт (чак)** [özêk vakıt (çak)] kıtlık zamanı (çağı)

өзекле [özêklê] ayrılmış, kesik, kopuk, bozuk

өзеклек [özêklêk] ayrılmışlık, kesiklik, kopukluk, bozukluk

өзексез [özêksêz] kopuk olmayan, kopuk yeri olmayan

өзек-өзек [özêk-özêk] kopuk kopuk, ayrı ayrı

өзелгәнлек [özêlgenlêk] ayrılıklık, kopukluk, bozukluk

өзелеп [özêlêp] üzüntü ile

өзел- [özêl-] 1. ayrılmak, kopmak, bozulmak, sona ermek, durmak; 2. üzülmek

өземтә [özêmte] (*eserden*) parça, çıkarma, koparıp alma

өзеп [özêp] üzerek

өзеп-өзеп [özêp-özêp] üzüp üzüp, üzüntü vererek

өзеш [özêş] 1. ayırma, koparma, parçalama; 2. hesap kapama

өзеш- [özêş-] 1. ayırmağa yardım etmek; 2. hesap kapatmak

өзлек- [özlêk-] yeniden hastalanmak

өзлексез [özlêksêz] durmadan, devamlı, daimî

өзлексезлек [özlêksêzlêk] devamlılık, daimîlik

өзми-куймый [özmi-kuymıy] sözünü sakınmadan

өзәлән- [özelen-] üzülmek

өзәрәм [özerem] üzgün

өзәңге [özenggê] üzengi; **өзәңге каешы (бавы)** [özengge kayışı (bavı)] üzengi kayışı (bağı)

өй [öy] ev, bark, müstakil ev; **өй түбәсе** [öy tübesê] ev tepesi; **өй (йорт) иясе** [öy (yort) iyesê] *mit.* ev sahibi, iyi ruh; **өй кыегы** [öy kıygı] ev çatısı; **өй туе** [öy tuyı] yeni yapılmış ev için merasim (ziyafet); **өй чикерткәсе** [öy çikêrtkesê] ev çekirgesi ◇ **өй тавыгы** [öy tavıgı] ev tavuğu, evinden dışarı pek çıkmayan kimse

өй- [öy-] yığmak

өйалды [öyaldı] hayat, camlı taraça

өйдәш [öydeş] aynı evde yaşayan kimselerin her biri

өйлек [öylêk] evlik

өйлә [öyle] öğle vakti

өйлән- [öylen-] (*erkekler için*) evlenmek

өйләнгән [öylengen] evli, evlenmiş

өйләндер- [öylendêr-] evlendirmek

өйләнеш- [öşlenêş-] bir biriyle evlenmek

өйрә [öyre] yarma çorbası

өйрәгә [öyrege] ot yığını içinde bırakılan boşluk

өйрәлек [öyrelêk] çorbalık

өйрән- [öyren-] öğrenmek

өйрәнгеч [öyrengêç] öğrenmek için yapılmış iş, öğrencilik

өйрәнчек [öyrençêk] 1. çırak, zanaat öğrencisi; 2. öğrenmek için yapılmış

өйрәнчеклек [öyrençêklêk] çıraklık

өйрәт- [öyret-] 1. öğretmek; 2. terbiye etmek

өйрәтелгән [öyretêlgen] 1. öğretilmiş; 2. terbiye edilmiş

өйрәтмә [öyretme] nazariye, öğretici

өйрәтүче [öyretüçê] 1. öğretici; 2. terbiye edici

өйсез [öysêz] evsiz

өке [ökê] puhu kuşu

өлге [ölgê] 1. bir nesnenin şekillenişi; 2. kısım, parça; 3. örnek, şablon

өлгер [ölgêr] yetkin, yetişkin

өлгер- [ölgêr-] yetkin olmak

өлгергән [ölgergen] olgun

өлгергәнлек [ölgêrgenlêk] olgunluk, yetkinlik

өлгереш [ölgêrêş] 1. yetişme şekli; 2. erişme

өлгерлек [ölgêrlêk] yetkinlik

өлгерлән- [ölgêrlen-] yetkinlenmek

өлгермәүче [ölgêrmeüçê] bilgi ve öğrenmede zayıf

өлгертер- [ölgêrter-] (*vaktinde*) yetiştirmek

өлеш [ölêş] ülüş, pay, hisse, kısım, parça; **өлештән эшлә-** [öleşten êşle-] icara işlemek, payına işlemek

өлештәш [ölêşteş] paydaş, hissedar

өлешче [ölêşçê] üleşçi, pay ve-

ren, hisse veren

өлешчек [ölêşçêk] küçük pay

өлешчә [ölêşçe] biraz, tam değil

өлеңге [ölêngê] dış perde, güneşlik

өлкә [ölke] il, vilâyet ülke

өлкән [ölken] ulu, büyük, resmî dereceli, rütbeli

өлкәнәй- [ölkeney-] büyük (ulu) olmak

өлкәр [ölker] ülker

өлкәче [ölkeçê] kendi vilâyetine düşkün kimse, hemşehrici

өлкәчел [ölkeçêl] kendi vilâyetine düşkün, hemşehrici

өлкәчелек [ölkeçêlêk] hemşehricilik

өлфәт [ölfet] ülfet

өләш- [öleş-] üleşmek, pay vermek

өләштер- [öleştêr-] üleştirmek, pay verdirmek

өләшүче [öleşüçê] üleşici, pay verici

өмет [ömêt] ümit, umut; **өмет багла-** [ömêt bagla-] ümit bağlamak; **өмет ит-** [ömet it-] ümit etmek

өметле [ömêtlê] ümitli

өметлән- [ömêtlen-] ümitlenmek

өметләндер- [ömêtlendêr-] ümitlendirmek

өметсез [ömêtsêz] ümitsiz

өметсезлек [ömêtsêzlêk] ümitsizlik

өметсезлән- [ömêtsêzlen-] ümitsizlenmek

өмми [ömmi] ümmî

өммәт [ömmet] ümmet

өмә [öme] toplu ve gönüllü olarak karşılık görmeden yapılan çalışmalar

өмәче [ömeçê] toplu ve gönüllü olarak yapılan çalışmalara katılan kimse

өн I [ön] gerçek, varlık, rüya değil, görüntü ◇ **өнгә кил-** [önge kil-] kendine gelmek

өн II [ön] in

өн III [ön] ün, ses ◇ **өне кач-** [önê kaç-] korkudan sesi kısılmak; **өнен ал-** [önên al-] korkutup sesini kıstırmak; **өнсез кал-** [önsêz kal-] sessiz kalmak

өндәмә [öndeme] 1. slogan; 2. bağırıp çağırma

өндәү I [öndeü] slogan atma; kışkırtmak

өндәү II [öndeü] bağırıp çağırarak davet etme, davet

өндәүле [öndeülê] davetli

өндәүче [öndeüçê] kışkırtıcı

өнә- [öne-] yakın olmak, gönülden kabul etmek, onamak

өр- I [ör-] ürmek, köpek havlamak

өр- II [ör-] üfürmek; **өреп кабарт-** [örêp kabart-] üfleyip kabartmak; **өреп сүндер-** [örêp sündêr-] üfleyip söndürmek

өргеч [örgêç] körük

өрдер- [ördêr-] körüklemek

өрдергеч [ördêrgêç] otomatik körük

өре [örê] çorba suyu *vb.* üstündeki ince zar

өрек [örêk] kayısı

өрел- [örê-] kabarmak, yüksel-

mek

өреле [örêlê] ince zarlı

өркe-, өрек- [örkê-, örêk-] ürkmek

өркет- [örkêt-] ürkütmek

өркек [örkek] ürkek

өркәклек [örkeklêk] ürkeklik

өркәч [örkeç] hörgüç

өрлек [örlêk] kiriş, kalas

өрпә [örpe] ince ve yumuşak dik tüy, tiftik keçisi tüyü

өрпәй- [örpey-] ürpermek, tüyleri diken diken olmak

өрпәк [örpek] ürpermiş

өрт- [ört-] örtmek

өртү [örtü] örtme

өртүле [örtülê] örtülü, örtülmüş

өртүсез [örtüsêz] örtüsüz

өрфия [örfiye] tül; **өрфия шәл** [örfiye şel] tül şal

өрәк [örek] ölen kişinin başkasına görünen ruhu, hortlak

өрәңге [örenggê] akça ağaç

өс, өсте [ös, östê] üst, yüz üstü; **өс киеме** [ös kiyêmê] üst giyimi; **өскә ал-** [öske al-] elbise satın almak ◇ **өстенә бас-** [östêne bas-] tam üstüne basmak; **өскә чык-** [öske çık-] yüze çıkmak

өс-баш [ös-baş] üst baş, giyecek

өсйөз [ösyöz] üst yüz, satıh

өске [öskê] üstteki, yukarıdaki, yüzündeki, üzerindeki

өскорма [öskorma] üst yapı

өслек [öslêk] üstlük, satıh

өслəт- [öslet-] köpek kışkırtmak, üşürmek

өсс, өсси [öss, össi] köpeği kışkırtma ünlemi

өстен [östên] üstün; **өстен бул- (тор-)** [östên bul- (tor-)] üstün olmak (durmak), yukarıda durmak; **өстен кал-** [östên kal-] üstün (yukarıda) kalmak; **өстен катлау** [östen katlau] üst tabaka

өстендә [östênde] üstünde

өстенлек [östênlêk] üstünlük; **өстенлек ит-** [östênlêk it-] üstünlük etmek

өстенлекле [östênlêklê] üstünlüklü

өстеннән [östênnen] üstünden; **өстеннән йөр-** [östênnen yör-] eşinin üstüne daha bir kadın ile yaşamak

өстенә [östêne] üstüne

өстер- [östêr-] üstüne saldırtmak, kışkırtmak, uşürmek

өстерә- [östêre-] sürümek, sürüklemek

өстерәл- [östêrel-] 1. sürüklenmek; 2. sürtmek

өстерәлчек [östêrelçêk] hovarda, sürtük

өсте-өстенә [östê-östêne] üst üste

өстә [öste] üstüne, üzerine, boynuna

өстә- [öste-] zam yapmak

өстәвенә [östevêne] ilâve olarak

өстәге [östegê] üstteki

өстәл [östel] masa

өстәл- [östel-] zam yapılmak

өстәлмә [östelme] ilâve, ek

өстәмә [östeme] ilâve, ek; **өстәмә доклад** [östeme doklad] ek tebliğ, ilâve tebliğ; **өстәмә сүз** [östeme süz] ilâve söz; **өстәмә**

табыш [östeme tabış] fazla gelir; **өстәмә чыгымнар** [östeme çıgımnar] ilâve harcama

өстән [östen] 1. üstten; 2. sathî ◇ **өстән йөз-** [östen yöz-] sathî, seviyesiz (*mes. incelemek*)

өстән-өстән [östen-östen] üstten üstten

өстәү [östeü] zam

өсъязма [ösyazma] kitabe

өсәк [ösek] ambar

өт- [öt-] ütmek

өте [ötê] ütü

өтек I [ötêk] ütülenmiş, biraz yanmış

өтек II [ötêk] ütülenmiş kıl *vb.* kokusu

өтел- [ötêl-] 1. ütülenmek; 2. (*elbise vb.*) biraz yıpranmak, eskimek

өтер [ötêr] virgül

өтерге [ötêrgê] keski

өткеч [ötkêç] ütüleme âleti; **өткеч суыклар** [ötkêç sıklar] zemheri soğukları

өтәлән- [ötelen-] kendisini parçalarcasına davranmak

өтәслә- [ötesle-] tütsülemek; tütmek

өтүче [ötüçê] yakıcı

өф, өф-өф [öf, öf-öf] " üf üf " ünlemi; **өф ит-, өф-өф ит-** [öf it-, öf-öf it-] (*çocuğu vb.*) çok şımartmak

өфер- [öfêr-] üfürtmek; **өф-төф ит-** [öf-töf it-] üfürükçülük etmek

өч [öç] üç; **өч басулы** [öç basulı] üç tarlaya sıra ile ekilmiş (*nesne*); **өч басулык** [öç basulık] üç tarlalı sistem; **өч кырлы** [öç kırlı] prizma; **өч почмаклы** [öç poçmaklı] üç köşeli; **өч урынлы** [öç urınlı] üç basamaklı (*sayı*)

өчаяк [öçayak] sacayağı

өчбармак [öçbarmak] üç parmak

өчбуын [öçbuın] üç bilinmeyen

өчбуынлы [öçbuınlı] üç bilinmeyenli

өчен [öçên] için

өченче [öçênçê] üçüncü; **өченче дәрәҗәдәге** [öçênçê derecedegê] üçüncü derecedeki

өченчедән [öçênçêden] üçüncü olarak

өченчеләй [içênçêley] üçüncü olarak

өченчекөн [öçênçêkön] evvelki gün

өченчәл [öcênçêl] jeolojide üçüncü çağ

өчесе [öçêsê] ölünün arkasından üçüncü gün yapılan dua merasimi

өчкел [öçkêl] 1. üçgen; 2. üçgen örtü

өчкелләп [öçkêllep] üçgen şeklinde

өчле [öçlê] üçlük, orta (*dereceli*)

өчлә- [öçle-] üçlemek

өчләтә [öçlete] üç kat fazla

өчләт- [öçlet-] üçletmek

өчпочмак [öçpoçmak] 1. üçgen; 2. üçgen şeklinde börek

өчпочмаклы [öçpoşmaklı] üçgen köşeli, üçgen

өчьяклы [öçyaklı] üç taraflı

өчәр [öçer] üçer

өчәрләп [öçerlep] üçer üçer

өчәрлә- [öçerle-] üçerlemek

өчәрләш- [öçerleş-] üçerleşmek

өчәү [öçeü] üçü birlikte

өчәүләп [öçeülep] üçü birden

өше- [öşê-] üşümek ◇ **өшегән авыз** [öşêgen avız] istediğini söyleyemeyen kimse

өшет- [öşêt-] üşütmek

өшеттер- [öşêttêr-] üşüttürmek

өшкер- [öşkêr-] tedavi maksadı ile üfürmek, üfürük yapmak

өшкерт- [öşkêrt-] tedavi için üfürtmek, üfürük yaptırmak

өшкерүчелек [öşkêrüçêlêk] üfürükçülük

өшән- [öşen-] halsiz düşmek

өшәнгәнлек [öşengenlêk] ezilmişlik, bitkinlik

өшәндергеч [öşendêrgêç] çok yorucu, yıpratıcı

өшәндер- [öşender-] halsiz düşürmek, yıpratmak

өшәнчек [öşençek] kumaş ve dokuma çeyiz

өшүчән [öşüçen] üşünük

өяз [öyez] kaza, ilçe

өянке [öyenkê] bir cins büyük söğüt ağacı, salkım söğüt

өянкелек [öyenkêlêk] söğütlük

еянәк [öyenek] zonklama; sara hastalığı

өянәкле [öyeneklê] zonklamalı, saralı

өңел- [öngêl-] (*yere*) inmek, düşmek

- Ү -

үбеш [übêş] öpme

үбеш- [übêş-] öpüşmek

үгез [ügêz] öküz; **үгез күзе** [ügêz küzê] bir cins çiçek; **үгез теле** [ügêz têlê] sığır dili ◇ **үгез кебек** [ügêz kêbêk] öküz gibi; **үгезне мөгезеннән эләктер-** [ügêznê mögêzennen êlektêr-] öküzü boynuzundan çekmek, işin can noktasını ele almak

үгет [ügêt] öğüt

үгетлә- [ügêtle-] öğütlemek

үгет-нәсихәт [ügêt-nesihet] öğüt nasihat

үги [ügi] üvey, üğey; **үги ана** [ügi ana] üvey ana; **үги ана яфрагы** [ügi ana yafragı] öksürük otu; **үги ата** [ügi ata] üvey baba; **үги бала** [ügi bala] üvey çocuk, üvey evlât; **үги кыз** [ügi kız] üvey kız; **үги ул** [ügi ul] üvey oğul ◇ **үги ит- (күр-)** [ügi it- (kür-)] üvey evlat gibi görmek

үгисен- [ügisên-] üveysinmek

үгисет- [ügisêt-] üvey saymak

үз [üz] 1. kendi; 2. öz; 3. can; 4. esas ◇ **үз авыруы (чире)** [üz avırı (çirê)] sara; **үз акылында** [üz akılında] kendi aklı ile; **үз башына** [üz başına] kendi başına; **үз белдеге белән** [üz bêldêgê bêlen] kendi bildiğine; **үз белдегенчә** [üz bêldêgênçe] kendi bildiğince; **үз вакытында** [üz vakıtında] kendi vaktinde; **үз дигәнендә тору** [üz digenênde toru] kendi dediğinde durmak, dediğim dedik demek; **үз ирке белән** [üz irkê bêlen] kendi ihtiyarı ile; **үз ит- (күр-)** [üz it- (kür-)] kendisinden bilmek, kendisine yakın görmek; **үз чиратында** [üz çıratında] kendi sırasında

үзагач [üzagaç] ağaç özü

үзагым [üzagım] (*işl*) oluruna bırakma, otomatik

үзагыш [üzagış] (*işl*) oluruna bırakış, otomatik

үзагышлы [üzagışlı] otomatik

үзалдына [üzaldına] kendi kendine

үзаллы [üzallı] müstakil, bağımsız

үзара [üzara] kendi arasında ◇ **үзара гына әйткәндә** [üzara gına eytkende] arada (aramızda) söylendiğinde

үзаң [üzang] şuur, bilinç

үзбаш [üzbaş] müstakil

үзбелдекле [üzbêldêklê] 1. kendi bildiğince hareket eden (*kimse*); 2. serseri, haneberdüş

үзбелдеклелек [üzbêldêklêlêk] 1. kendi bildiğince hareket etme hâli; 2. serserilik, haneberdüşlük

үзбилгеләнеш, үзбилгеләнү [üzbilgêlenêş, üzbilgêlenü] kendi kaderini kendi tayin etme

үзбушаткыч [üzbuşatkıç] damperli kamyon

үзгә [üzge] özge, başka

үзгәлек [üzgelêk] özgelik, başkalık

үзгәлекле [üzgelêklê] başka türlü olma

үзгәлән- [üzgelen-] başkalaşmak

үзгәр- [üzger-] değişmek, başkalaşmak

үзгәреш [üzgerêş] değişme, değişim

үзгәрешле [üzgerêşlê] değişmeli, değişimli

үзгәрмә [üzgerme] değişme, değişim

үзгәрмәс [üzgermes] değişmez

үзгәрт- [üzgert-] değiştirmek; **үзгәртеп кор-** [üzgertêp kor-] yeniden kurma

үзгәрүчән [üzgerüçen] değişmeye meyilli

үзгәрүчәнлек [üzgerüçenlêk] değişmeye meyillilik

үзгәчә [üzgeçe] başkaca

үздисциплина [üzdistsiplina] öz disiplin

үзе [üzê] kendisi, kendi ◇ **үзен аямыйча** [üzên ayamıyça] kendisini korumadan, can siperâne, fedakârlıkla; **үзенә аерым** [üzêne ayêrım] özel, hususî, özellikli, hususiyetli; **үзенә башка** [üzene başka] kendi özelliği olan; **үзенә бертөрле** [özêne bêrtörlê] ayrı özellikli; **үзенә күрә** [üzêne küre] kendisine göre; **үзенә күрә түгел** [üzêne küre tügêl] kendisine göre değil; **үзе теләп** [üzê têlep] kendisi isteyerek; **үзе югында** [üzê yugında] kendisi yok iken

үзендә [üzênde] kendisinde, kendi yerinde

үзенеке [üzênêkê] kendininki; **үзенеке ит-** [üzênêkê it-] kendine mal etmek ◇ **үзенекен ит-** [üzênêkên it-] kendi istediği gibi davranmak

үзеннән-үзе [üzênnen-üzê] kendi kendine, otomatik ◇ **үзеннән-үзе аңлашыла (билгеле)** [üzênnen-üzê anglaşıla (bilgêlê)] kendisi kendisinden anlaşılır (bilinir)

үзенчә [üzênçe] kendince, kendi görüşünce

үзенчәлек [üzênçelêk] özellik, hususiyet

үзенчәлекле [üzênçelêklê] özellikli, hususiyetli; **үзенчәлекле кеше** [üzênçelêklê kêşê] özellikli kişi

үзәшчән [üzêşçen] heveskâr; **үзәшчән сәнгать** [üsêşçen sengât] heveskâr sanatı

үзәшчәнлек [üzêşçenlêk] heveskârlık

үзидарә [üzidare] kendi kendini idare, özerk

үзидарәле [üzidarelê] özerkli

үзйөрешле [üzyörêşlê] otomatik

үзкыйммәт [üzkıymmet] maliyet

үзле [üzlê] özlü; **үзлегеннән укы- (белем ал-)** [üzlêgennen ukı- (bêlêm al-)] kendi kendine okumak, ilim tahsil etmek

үзлек [üzlêk] nitelik, hassa

үзлекле [üzlêklê] nitelikli, hususiyetli, özellikli

үзлелек [üzlêlêk] özlülük

үзлән- [üzlen-] özlü olmak

үзләндер- [üzlender-] özlendirmek

үзләш- [üzleş-] benimsemek

үзләштер- [üzleştêr-] kendine mal etmek

үзмаксат [üzmaksat] esas gaye

үзсен- [üzsên-] alışmak

үзсендер- [üzsêndêr-] alıştırmak

үзсүзле [üzsüzlê] kendi kararı ile hareket eden (*kimse*), dirençli

үзсүзлелек [üzsüzlêlêk] dirençlilik

үзсүзлелән- [üzsüzlêlen-] direnç göstermek

үзхәрәкәт [üzhereket] kendi kendine hareket

үзхәрәкәтле [üzhereketlê] kendi kendine hareketli

үзьяшәеш [üzyeşeyêş] kendi kendine yaşayış, müstakil hayat

үзьяшәешлелек [üzyeşeyêşlêlêk] kendi kendine yaşayışlık, özgünlük

үзәк [üzek] 1. merkez; 2. öz; **үзәккә омтылучы** [üzekke omtıluçı] merkeze yönelici; **үзәктән куу көче** [üzekten kuu köçê] merkez kaç gücü ◇ **үзәк өзгеч** [üzek özgêç] can sıkıcı; **үзәк өзелү** [üzek özêlü] can üzülmek, canı sıkılmak; **үзәккә үт-** [üzekke üt-] kalbe çok zor tesir etmek

үзәклән- [üzeklen-] (*bitkilerde ve çıbanda*) öz peyda olmak

үзәкләш- [üzekleş-] merkezîleşmek

үзәкләштерел- [üzekleştêrêl-] merkezîleştirmek

үзәктәге [üzektegê] merkezdeki, merkezî

үзәктәш [üzekteş] aynı merkezli

үзән [üzen] vadi, nehir vadisi

үзәнлек [üzenlêk] vadilik

үзәнсу [özensu] ingin, münhat

үз-үзен [üz-üzên] kendi kendini

үз-үзенә [üz-üzêne] kendi kendine

үк [ük] pekiştirme edatı, aynen, bizzat

үкен- [ükên-] pişman olmak

үкенеч [ükênêç] pişmanlık; **үкенечкә каршы** [ükênêçke karşı] pişmanlığa karşı

үкер- [ükêr-] böğürmek; **үкереп ела-** [ükêrêp yıla-] böğürüp ağlamak; **үкереп җибәр-** [ükêrêp ciber-] böğürüvermek

үксе- [üksê-] hıçkırmak; **үксеп ела-** [üksêp yıla-] hıçkırıp ağlamak

үксез [üksêz] öksüz

үксезлек [üksêzlêk] öksüzlük; **үксезлектә яшә-** [üksêzlêkte yeşe-] anasız babasız yaşamak

үкчә [ükçe] 1. ökçe; 2. topuk ◇ **үкчә күтәр- (ялтырат-)** [ükçe küter- (yaltırat-)] çabuk kaçmak; **үкчәсенә бас-** [ükçesêne bas-] ökçesine basmak, arkasından yetişmek

үкчәле [ükçelê] ökçeli

үкчәсез [ükçesêz] ökçesiz

үл- [ül-] ölmek ◇ **үлгән йөрәк** [ülgen yörek] ölü kalp, hissiz kalp; **үлгәндә дә** [ülgende de] ölsem de; **үлеп йокла-** [ülêp yokla-] ölmüş gibi uyumak; **үлеп тор-** [ülêp tor-] canı kadar sevmek

үле [ülê] ölü ◇ **үле капитал** [ülê kapital] ölü sermaye; **үле сезон** [ülê sêzon] ölü mevsim; **үле**

табигать [ülê tabıgat'] ölü tabiat, cansızlar; **үле телләр** [ülê têller] ölü diller; **үле җаннар** [ülê cannar] ölü canlar

үлек I [ülêk] 1. ceset; 2. ölmüş kimse

үлек II [ülêk] ölü doku; **үлек җыел-** [ülêk ciyêl-] ölü doku birikmek

үлекле [ülêklê] ölü dokulu; **үлекле урын** [ülêklê urın] ölü dokulu yer

үлеклә- [ülêkle-] ölü doku hâsıl olmak

үлеклəндер- [ülêklendêr-] ölü doku meydana getirmek

үлем [ülêm] ölüm ◇ **үлем газабы** [ülêm gazabı] ölüm azabı; **үлем йокысы белән йокла-** [ülêm yokısı bêlen yokla-] turşu gibi uyumak; **үлем тынлыгы** [ülêm tınlıgı] ölüm sessizliği; **үлем әлмәге** [ülêm êlmegê] ölüm pervanesi

үлемдар [ülêmdar] ölüme mahkûm kimse

үлем-китем, үлем-җитем [ülêm-kitêm-, ülêm-citêm] ölüm gidim, ölüm yetim

үлемсез [ülêmsêz] ölümsüz

үлемсезлек [ülêmsêzlêk] ölümsüzlük

үлемтек [ülêmtêk] ölü gömme malzemeleri

үлеш-кырылыш [ülêş-kırılış] ölüm kırgın

үлмәс [ülmes] ölmez; **үлмәс гөл** [ülmes göl] ölmez çiçek

үлчәвеч [ülçevêç] ölçü kaşığı

үлчәгеч [ülçegêç] ölçücü âlet, kantar, tartı, terazi *vb.*; **буй үлчәгеч** [buy ülçegêç] boy ölçücü âlet; **көч үлчәгеч** [köç ülçegêç] güç ölçücü âlet

үлчәм [ülçem] ölçüm

үлчә- [ülçe-] ölçmek; **үлчәп бир-** [ülçep bir-] ölçüp vermek ◇ **үлчәп сөйлә-** [ülçep söyle-] ölçüp söylemek

үлчән- [ülçen-] ölçünmek, ölçülmek

үлчәнеш [ülçenêş] ölçünüşmek

үлчәнешле [ülçenêşlê] ölçünmeli, ölçü

үлчәш- [ülçeş-] karşılıklı ölçüşmek, ölçmeye yardım etmek

үлчәт- [ülçet-] ölçtürmek

үлчәү [ülçeü] 1. ölçme; 2. ölçü âleti, ölçü

үлчәүле [ülçeülê] ölçülü

үлчәүлек [ülçeülêk] ölçülük

үлчәүсез [ülçeüsêz] ölçüsüz

үлчәүче [ülçeüçê] ölçücü

үләксә [ülekse] leş ◇ **үләксә кошлары** [ülekse koşları] leş kargaları

үләксәлек [ülekselêk] leş bırakılan yer

үләмәт [ülemet] ölüme yakın (*kimse, hayvan*)

үлән [ülen] ot; otlu yer; **үлән басулы** [ülen basulı] nadaslı; **үлән бете** [ülen bêtê] ot biti; **үлән катнашмасы** [ülen katnaşması] ot karışması (karışığı); **үлән оны** [ülen onı] ot unu

үләнлек [ülenlêk] otluk

үләнчел [ülençêl] otgiller

үләр-үлмәс [üler-ülmes] ölür ölmez

үләт [ület] salgın hastalık, ölet ◇ **үләт кыр-** [ület kır-] ölet kırmak

үлүче [ülüçê] ölmüş kimse; **үлүчеләр саны** [ülüçêlêr sanı] ölüm oranı

үп- [üp-] öpmek

үпкә I [üpke] akciğer; **үпкә авыруы** [üpke avıruı] verem; **үпкә шеш-** [üpke şêş-] göğüs zarı iltihaplanmak; **үпкә ярысы (пәрдәсе)** [üpke yarısı (perdesê)] göğüs zarı

үпкә II [üpke] öfke, serzeniş, kin ◇ **үпкә тот- (сакла-)** [üpke tot- (sakla-)] kin tutmak

үпкә-бавыр [üpke-bavır] takım ciğer

үпкәлә- [üpkele-] öfkelenmek, kin duymak

үпкәләт- [üpkelet-] öfkelendirmek

үпкәчел- [üpkeçêl] kindar, kinci

үптер- [üptêr-] öptür

үр [ür] 1. yokuş, bayır; 2. tepe, tümsek; **үр мен-** [ür mên-] bayır çıkmak ◇ **үр яула-** [ür yaula-] başarı kazanmak

үр- I [ür-] örmek

үр- II [ür-] kök atmak, kök salmak

үрге [ürgê] tümsekteki

үргелек [ürgêlêk] (*patates, çilek vb.*) bitki fidanı olarak kullanılan kök

үрген [ürgên] fidelik kök

үрдер- [ürdêr-] fide çimletmek

үрдәк [ürdek] ördek; **үрдәк бәбкәсе** [ürdek bebkesê] ördek yavrusu ◇ **үрдәк очыр-** [ürdek oçır-] yalan yaymak; **үрдәк хәбәр** [ürdek heber] yalan haber

үрдәкборын I [ürdekborın] yayvan gagalı bir cins memeli hayvan

үрдәкборын II [ürdekborın] yayvan ağızlı kerpeten

үрел- I [ürêl-] tutmak veya almak için el uzatmak

үрел- II [ürêl-] örülmek

үрем [ürêm] örgü

үренте [ürêntê] bitki fidesi, fidan çimi

үрентелек [ürêntêlêk] bitki fideliği

үркәч [ürkeç] hörgüç

үрле [ürlê] tepeli, tümsekli

үрле-кырлы сикер- [ürlê-kırlı sikêr-] aşağı yukarı sıçramak

үрлә- [ürle-] yavaş yavaş çıkmak (yükselmek, uzanmak)

үрләт- [ürlet-] 1. yavaş yavaş bindirmek (uzatmak); 2. ateşin alevini artırmak

үрмә [ürme] 1. örgü; 2. örülen; örme, 3. sarmaşık

үрмәкүч [ürmeküç] örümcek; **үрмәкүч пәрәвәзе** [ürmeküç perevezê] örümcek ağı

үрмәле [ürmelê] sarmaşık; **үрмәле гөл** [ürmelê göl] sarmaşık çiçeği; **үрмәле клевер** [ürmelê klêvêr] sarmaşık yoncası

үрмәлә- [ürmele-] 1. sarmaşmak; 2. derece (rütbe) almak; **үрмәләп бар-** [ürmelep bar-] sürünerek varmak; **үрмәләп йөре-** [ürmelep yörê-] emeklemek

үрнәк [ürnek] örnek, numune; **үрнәк тәртип** [ürnek tertip] örnek disiplin

үрсәлән- [ürselen-] ölesiye ıs-

тирап çekmek

үртә- [ürte-] bir kimseyi öfkelendirmek

үртәл- [ürtel-] çok öfkelenmek

үртәләнә- [ürtelen-] ateş gibi öfkelenmek

үрчем I [ürçêm] üretim

үрчем II [ürçêm] fide, fidan

үрчемле [ürçêmlê] verimli

үрчемлелек [ürçêmlêlêk] verimlilik

үрче- [ürçê-] çoğalmak, üremek

үрчет- [ürçêt-] üretmek, çoğaltmak

үрчеткеч [ürçêtkêç] üretici, çoğaltıcı

үрә [üre] dik, dimdik; **үрә кат!** [üre kat] hazır ol! emri; **үрә сикер-** [üre sikêr-] zıplamak, dik sıçramak; **үрә тор-** [üre tor-] ayağa kalkmak

үрәчә [üreçe] koruyucu file

үс- [üs-] bitmek, filizlenmek, yeşermek

үсем [üsêm] bitme, filizlenme, yeşerme

үсемлек [üsêmlêk] bitki

үсемлекчелек [üsêmlêkçêlêk] bitkicilik

үсен- [üsên-] övüldüğü için sevinmek (ruhlanmak)

үсендер- [üsêndêr-] överek ruhlandırmak

үсентә [üsêntê] filiz

үсеш [üsêş] bitme, çoğalma, artma

үсмер [üsmêr] 12-15 yaş arası çocuk, yeni yetme

үсмерлек [üsmêrlêk] yeni yetme çağı

үсмерчак [üsmêrçak] yeni yetme çağı

үстер- [üstêr-] 1. bitirmek, filizlendirmek, yetiştirmek; 2. coşturmak, ruhlandırmak

үстерел- [üstêrêl-] 1. büyütülmek, yetiştirilmek; 2. ruhlandırılmak, coşturulmak; 3. rütbesi yükseltilmek

үт [üt] öd; **үт куыгы** [üt kuıgı] öd kesesi ◇ **үткә ти-** [ütke ti-] gönlüne dokunmak; nasırına basmak

үт- [üt-] 1. geçmek, aşmak; 2. satılmak; **үтеп кер-** [ütêp kêr-] geçip girmek; **үтеп кит-** [ütêp kit-] geçip gitmek

үтем [ütêm-] (*mal*) sürüm, satılma derecesi

үтемле [ütêmlê] sürümlü; **үтемле товар** [ütêmlê tovar] sürümlü mal

үтемсез [ütêmsêz] sürümsüz, satılamaz, satışı az

үтен- [ütên-] rica etmek, dilemek; **үтенеп сора-** [ütênêp sora-] çok rica etmek, yalvarmak

үтенеч [ütênêç] rica, dilek, yalvarma

үтенүле [ütênülê] ricalı, dilekli, istekli

үтер- [ütêr-] öldürmek

үтергеч [ütêrgêç] öldürücü âlet

үтерел- [ütêrêl-] öldürülmek

үтерүче [ütêrüçê] öldürücü, katil

үтеч [ütêç] ödünç, borç

үтешли [ütêşli] geçerken

үткел [ütkêl] dağ geçidi

үткен [ütkên] keskin, sivri ◇ **үткен телле** [ütkên têllê] sivri dilli;

үткен тешле [ütkên têşle] sivri dişli

үткенлек [ütkênlêk] keskinlik, sivrilik

үткенлә- [ütkênle-] bilemek, sivriltmek, keskinleştirmek

үткенлән- [ütkênlen-] bilenmek, sivrilmek, keskinlenmek

үткенәй- [ütkêney-] keskin olmak

үткер [ütkêr] 1. keskin; 2. girgin

үткерлек [ütkêrlêk] 1. girginlik; 2. keskinlik

үткерлән- [ütkerlen-] 1. keskinleşmek; 2. girginleşmek

үткесез [ütkêsêz] geçitsiz

үткән [ütken] geçmiş; **үткән заман** [ütken zaman] *gr.* geçmiş zaman; **үткән эш** [ütkên êş] geçmiş iş, olup bitmiş iş

үткәндәге [ütkendegê] geçmişteki

үткән-сүткән [ütken-sütken] gelmiş geçmiş

үткәз- [ütkez-] (*delikten*) geçirmek

үткәр- [ütker-] 1. geçirmek; 2. bitirmek

үткәргеч [ütkergêç] geçirici

үтлә- [ütle-] 1. çok yemekten ağzına gelmek; 2. yemekten bıkmak

үтләвек [ütlevêk] çok yem yemekten kusan (*hayvan*)

үтләт- [ütlet-] (*yemek)* bıktırmak

үтмәс [ütmes] 1. kör, küt, kesmez; 2. satılmaz, geçmez (*mal*)

үтмәслән- [ütmeslen-] kütleşmek, keskinliği azalmak

үтә [üte] aşırı, fazla, çok, artık derecede, öte; **үтә күренмәле** [üte kürênmelê] saydam; **үтә күрен-** [üte kürên-] 1. saydamlaşmak; 2. çok zayıflamak

үтә- [üte-] yerine getirmek, ödemek

үтәдән-үтә [üteden üte] engelsiz (*geçme*)

үтәл- [ütel-] yerine getirilmek, ödenmek

үтәлеш [ütelêş] yerine getirme, başarılma

үтәли [üteli] tam geçerek; **үтәли күренә торган** [üteli kürêne torgan] saydam; **үтәли күренүчәнлек** [üteli kürênüçenlêk] saydamlık; **үтәли җил** [üteli cil] hava akımı, cereyan

үтәү [üteü] başarma

үтүк [ütük] ütü âleti; **үтүк аслыгы** [ütük aslığı] ütü altlığı

үтүклә- [ütükle-] ütülemek; **үтүкләү өстәле** [ütükleü östelê] ütü masası; **үтүкләү тактасы** [ütükleü taktası] ütü tahtası

үч [üç] öç, kin ◇ **үч ал- (кайтар-)** [üç al- (kaytar-)] öç almak; **үч ит-** [üç it-] kin duymak; **үч иткәндәй** [üç itkendey] sanki öç alırcasına

үчек- [üçêk-] öç duymak

үчекләү- [üçêkle-] öfke ve kin uyandırmak

үчекләш- [üçêkleş-] karşılıklı öfke ve kin duyurmak

үчектер- [üçêktêr-] karşılıklı öfke ve kin duyurtmak, kışkırtmak

үчле [üçlê] öçlü, kinli

үшән [üşen] tembel (*at, hayvan*)

үшәнлек [üşenlêk] tembellik

үҗәт [ücet] azimli, sebatlı

үҗәтлек [ücetlêk] azimlilik, sebatlılık

үҗәтлән- [ücetlen-] azim duymak, sebatlı olmak

үңгә [üngge] başkalaşmış, değişmiş

үңгәр- [üngger-] başkalaşmak, değişmek, geçmek; (*boya*) uçmak

үңәч [üngeç] yemek borusu

- Җ -

җавап [cavap] cevap; **җавап ал-** [cavap al-] cevap almak; **җавап бир-** [cavap bir-] cevap vermek; **җавап бирүче** [cavap birüçê] cevap verici; **җавап кайтар-** [cavap kaytar-] cevap vermek; **җавапка тарт-** [cavapka tart-] mahkemeye celp etmek ◇ **җавапка аптырама-** [cavapka aptırama-] kolay cevap vermek

җаваплы [cavaplı] 1. cevaplı; 2. mesul, sorumlu (*kimse*)

җаваплылык [cavaplılık] sorumluluk, mesuliyet ◇ **җаваплылыктан кач-** [cavaplılıktan kaç-] mesuliyetten (sorumluluktan) kaçmak

җавапсыз [cavapsız] 1. cevapsız; 2. mesuliyetsiz, sorumsuz

җавапсызлык [cavapsızlık] 1. cevapsızlık; 2. mesuliyetsizlik, sorumsuzluk

җавапчы [cavapçı] sanık

җазибә [cazibe] cazibe

җазибәле [cazibelê] cazibeli

җай [cay] yer, durum, imkân; zaman, zamanını bekleme; **җае (җай) белән** [cayı (cay) bêlen] kendi zamanı ile; **җаен китер- (тап-)** [cayın kitêr- (tap-)] vaktini (imkânını) getirmek (bulmak); **җаена (җаеннан) тор-** [cayına (cayınnan) tor-] vaziyetine uygun olmak; **җай гына** [cay gına] yavaşça, sakince; **җай чыкканда** [cay çıkkanda] vakti geldiğinde; **җайга кил-** [cayga kil-] uygun hâle gelmek; **җайга сал- (китер-)** [cayga sal- (kitêr-)] uygun hâle getirmek; **җайга салынган** [cayga salıngan] kendi düzenine sokulmuş

җайдак [caydak] süvari

җайла- [cayla-] düzenlemek, yerleştirmek, kurmak

җайлан- [caylan-] düzenlenmek, yerleşmek

җайланма [caylanma] düzenleme malzemesi, kurma, yapı

җайлап [caylan-] yerini ve vaktini bekleyerek

җайлаш- [caylaş-] uygunlaşmak

җайлашканлык [caylaşkanlık] uygunlaşmış olma

җайлаштыр- [caylaştır-] uygunlaştırmak

җайлашучанлык [caylaşuçanlık] vaziyete uygunlaşmaya meyillilik

җайлашучы [caylaşuçı] vaziyete uygunlaşıcı

җайлашучылык [caylaşuçılık] vaziyete uygunlaşıcılık

җайлы [caylı] uygun, kolay ◇ **җайлы сылтау** [caylı sıltau] uygun bahane

җайлылык [caylılık] uygunluk, kolaylık

җайлы-җайсыз [caylı-caysız] yerli yersiz

җайсыз [caysız] rahatsız

җайсызла- [caysızla-] uygunsuz olmak, rahatsızlamak

җалпай- [calpay-] şişmanlamak

җайсызлан- [caysızlan-] rahat

sız olmak, kolay olmamak

җайсызлык [caysızlık-] kolay ve rahat olmama hâli

җамаяк [camayak] testi

җан [can] can, adam, kimse, iç, gönül; **җан башына** [can başına] adam başına; **җан башыннан** [can başınnan] adam başından; **җан исәбен ал-** [can isebên al-] nüfus saymak ◇ **җан(ын) ал-** [can(ın) al-] can almak; **җан асра-** [can asra-] sıkıntılı yaşamak; **җан ат-** [can at-] can atmak; **җан ачысы белән** [can açısı bêlen] can havliyle; **җан ачуы** [can açuı] can acısı; **җан аяма-** [can ayama-] cansiperâne çalışmak; **җан биздергеч** [can bizdêrgêç] can bezdirici; **җан бир-** [can bir-] can vermek; **җан газабы** [can gazabı] ölüm azabı; **җан дусты** [can dusti] can dostu; **җан иясе** [can iyesê] can sahibi; **җан кебек (күр-)** [can kêbêk (kür-)] canı gibi (görmek); **җан керт-** [can kêrt-] can üflemek, nefes vermek; **җан кер-** [can kêr-] can girmek; **җан кисәгем** [can kisegêm] can parçam; **җан кый- (кис-)** [can kıy- (kis-)] can kıymak; **җан көеге** [can köyêgê] can sıkıcı; **җан рәхәте** [can rehetê] can rahatı; **җан сакла-** [can sakla-] can korumak; **җан сат-** [can sat-] can satmak; **җан сөйгән** [can söygen] candan sevdiği; **җан(ың) теләгән** [can(ıng) têlegen] canın istediği; **җан тиргә бат- (төш-)** [can tirge bat- (töş-)] can tere batmak; **җан тирләре чык-** [can tirlerê çık-] can teri çıkmak; **җан тын-** [can tın-] canı dinlenmek (*kurtulmak*); **җан тыныч-лыгы** [can tınıçlıgı] can dinçliği, can sakinliği; **җан түз-** [can tüz-] canı dayanmak; **җан чык-** [can çık-] can çıkmak; **җан эре-** [can êrê-] affetmek; **җан әрнеткеч (өзгеч)** [can ênêtkêç (özgêç)] can sıkıcı; **җан әсәре дә юк** [can eserê de yuk] ıssız, sâkin (*yer*); **җан өшеткеч** [can öşêtkêç] iç ürpertici; **җанга ти-** [canga tiy-] canına dokunmak; **җанын ал-** [canın al-] canını almak; **җанны кая куярга белмә-** [cannı kaya kuyarga bêlme-] çok cefa çekmek; **җаны бар** [canı bar] canı var, dayanıklı, hayat eseri var; **җаны уч төбендә генә** [canı uç töbênde gêne] bitkin bir halde; **җаны юк** [canı yuk] canı yok, cansız, hayat eseri yok; **җаның ни тели** [canıng ni têli] gönlün ne isterse

җанаш, җанкай, җанкисәк [canaş, cankay, cankisek] güzelim, canım, ciğerim

җанвар [canvar] canavar

җанкыйгыч [cankıygıç] katil

җанлан- [canlan-] canlanmak

җанландыр- [canlandır-] canlandırmak

җанлану, җанланыш [canlanu, canlanış] canlanma

җанлы [canlı] canlı; **җанлы көч** [canlı köç] canlı güç; **җанлы мисал** [canlı misal] canlı misal ◇ **җанлы тарих** [canlı tarih] canlı tarih

җанлылык [canlılık] canlılık

җансыз [cansız] cansız

җансызлан- [cansızlan-] cansızlaşmak

җансызлык [cansızlık] cansızlık

җан-тән [can-ten] can ten ◇ **җан(ы)-тән(е) белән** [can(ı)-ten(ê) bêlen] canıyle teniyle

җан-фәрман(га) [can ferman-(ga)] çok acele ile, telâş ile, can atarak

җаный [canıy] sevdiğim

җанҗылымлы [cancılımlı] canciğerli, dostane

җария [cariye] cariye

җаһил [cahil] cahil

җаһиллек [cahillêk] cahillik

җаһиллән- [cahillen-] cahil olmak

җаһилләш- [cahilleş-] cahilleşmek

җебегән [cêbêgen] 1. ıslak suda yumuşamış; 2. sulu (*kimse*) ◇ **җебегән авыз** [cêbêgen avız] kendi isteğini söylemekten de âciz (*kimse*)

җебегәнлек [cêbêgenlêk] beceriksizlik, âcizlik

җебек [cêbêk] işte gevşek (*kimse*)

җебе- [cebe-] suda yumuşamak, ıslatmak, nemlendirmek ◇ **җебеп төш- (кит-)** [cêbêp töş-(kit-)] gevşemek

җек I [cêk] (*tahta, taş vb. yapılarda*) boşluk (ara) ◇ **җеген җеккә китер-** [cêgên cêkke kitêr-] taşı gediğine koymak

җек II [cêk] tek, yalnız ◇ **җек тиен дә** [çêk tiyên de] tek kuruş bile

җелек [cêlêk] kemik iliği ◇ **җелеген корыт- (суыр-)** [cêlêgên korıt- (suır-)] iliğini kemiğini kurutmak (sömürmek); **җелегенә сеңгән** [cêlêgêne sênggen] iliğine işlemiş; **җелеккә төш- (үт-)** [cêlêkke töş- (üt-)] iliğini kemiğini sızlatmak

җелекле [cêlêklê] 1. ilikli; 2. dayanıklı (*kimse*)

җелексез [cêlêksêz] 1. iliksiz; 2. dayanıksız, hastalıklı

җемелдә- [cêmêlde-] pırıldamak

җемел-җемел [cêmêl-cêmêl] pırıl pırıl

җемелдә- [cêmêlde-] pırıldamak

җем-җем [cêm-cêm] pırıl pırıl; **җем-җем ит- (кил-)** [cêm-cêm it-(kil-)] pırıl pırıl etmek

җен [cen] cin; **җен баласы** [cên balası] cin çocuğu ◇ **җен ачуы чык-** [cên açuı çık-] cinler başa çıkmak; **җен карчыгы** [cên karçıgı] cin karısı; **җен качыр-** [cen kaçır-] cini kovmak; **җен кебек (шикелле)** [cên kêbêk (şikêllê)] cin gibi; **җен кебек эшли** [cên kêbêk êşli] cin gibi çalışıyor; **җене кагыл-** [cênê kagıl-] cini vurmak (çarpmak); **җене сөйми** [cênê söymi] cini sevmiyor, yıldızı barışmıyor; **җенең килеш- (яра-)** [cênêng kilêş- (yara-)] cinleri barışmak; **җене чык-** [cene çık-] cini çıkmak; **җенен чыгар-** [cênên çıgar-] cinini çıkarmak

җен II [cên] kas ve sinir lifi

җеназа [cênaza] cenaze; **җе-**

наза укы- [cênaza ukı-] cenaze namazı kılmak

җенес [cênês] cins, cinsiyet; **җенес орлыгы** [cênês orlıgı] cins tohumu

җенессез [cênêssêz] cinsiyetsiz

җенессезлек [cênêssêzlêk] cinsiyetsizlik

җенле [cênlê] cinli

җенләндер- [cênlendêr-] cinlendirmek

җенлән- [cênlen-] cinlenmek

җен-пәри [cên-peri] cin peri

җенси [cênsi] cinsî; **җенси көчсезлек** [censi köçsêzlêk] cinsî güçsüzlük, iktidarsızlık; **җенси теләк (хис)** [cênsi têlek (his)] cinsî istek (his)

җентекле [cêntêklê] ayrıntılı, ince

җентеклелек [cêntêklêlêk] ayrıntılılık

җентеклә- [cêntêkle-] ayrıntılamak, tasnif etmek, çeşitlemek

җеп [cêp] ip; **җеп ашла-** [cêp aşla-] ip aşılamak; **җеп елан** [cêp yılan] ip yılanı; **җеп кат-** [cêp kat-] ip katmak; **җеп сапла-** [cêp sapla-] ipi iğneden geçirmek; **җеп суалчан** [cêp sualçan] ip solucanı; **җеп эрләү** [cêp erleü] ip eğirme; **җеп эрләүче** [cêp êrleüçe] ip eğirici ◇ **җеп очы** [cep oçı] ip ucu; **җеп сыйрак** [cêp sıyrak] ince ayaklı, güçsüz, dayanıksız; **җеп өзәрлек тә хәл калма-** [cêp özerlêk te hel kalma-] ip ayırmaya bile hâli kalmamak, güçsüzlenmek

җепсел [cêpsêl] lif

җепселле [cêpsêllê] lifli

җепсә [cêpse] sağlamlaştırıcı

җепше- [cêpşê-] kar eriyip sulanmaya başlamak

җепшек [cêpşêk] sulu kar; **җепшек көн (һава)** [cêpşêk kön (hava)] kar erimeye başlamış gün (hava)

җепшеклән- [cêpşêklen-] (*kar*) erimeye başlamak

җепшен- [cêpşên-] (*kar*) biraz erimeye başlamak

җепшет- [cêpşêt] (*kar*) biraz erimeye çevrilmek

җете [cêtê] koyu, keskin; **җете кызыл** [cêtê kızıl] 1. koyu kırmızı; 2. *mec.* kızıl komünist

җетелек [cêtêlêk] koyuluk, keskinlik

җефет [cêfêt] çiftin biri, eş; koca; karı

җи- [ci-] yemek

Җибрил [cibril] Cibril, Cebrayil

җибәр- [ciber-] 1. göndermek; 2. vermek yardımcı fiili

җибәрел- [ciberêl-] gönderilmek

җибәрүче [ciberüçê] gönderici

җигел- [cigêl-] 1. (*at*) koşulmak; 2. işe başlamak

җигем [cigêm] koşum takımı

җигү [cigü] koşum (*at*); **җигү аты** [cigü atı] koşum atı

җигүле [cigülê] koşulu

җиде [cidê] yedi sayısı; **җиде яшьлек** [cidê yeşlêk] yedi yaşında; **җиде кат (тапкыр, мәртәбә)** [cidê kat (tapkır, mertebe)] yedi kat (defa, kere), çok defa ◇ **җиде бабадан калган** [cidê babadan kalgan] yedi göbek atadan kalmış,

pek eskiden kalmış; **җиде бабасын таныт-** [cidê babasın tanıt-] yedi ceddini tanıtmak, vurmak; **җиде бабасына җит-** [cidê babasına cit-] yedi ceddine yetmek, azarlamak; **җиде кат җир астында** [cidê kat cir astında] yedi kat yer altında; **җиде төн уртасы** [cidê tön urtası] yedi gece ortasında, karanlık gecede; **җиде юл чаты** [cidê yul çatı] yedi yol kavşağı; **җиде ят** [cidê yat] yedi göbek yabancı, uzak; **җиде кат тир чыкканчы** [cidê kat tir çıkkançı] yedi kat ter çıkıncaya kadar, çok çalışarak

җидегән [cidêgen] yedi kardeşler yıldız kümesi, Büyük ayı

җидееллык [cidêyıllık] yedi yıllık

җиделе [cidêlê] yedili

җиделек [cidêlêk] yedilik

җиделәтә [cidêlete] yedi defa fazla

җиденче [cidênçê] yedinci

җидесе [cidêsê] ölü arkasından yedinci gün dua merasimi

җидешәр [cidêşer] yedişer

җидешәрле [cidêşerlê] yedişerli

җидәү [cideü] yedisi birden

җидәүләп, җидәүләшеп [cideülep, cidêüleşêp] yedisi beraber

җиз [ciz] pirinç metal

җизбаш [cizbaş] bir cins yılan

җизни, җизнә(й) [cizni cizne(y)] enişte

җик [cik] 1. yek, şeytan; 2. azap, sıkıntı; **җик күр-** [cik kür-] sıkıntı görmek

җик- [cik-] 1. (*ati*) koşmak; 2. bir işe çekmek

җикер- [cikêr-] öfke ile bağırmak, haykırmak

җикерен- [cikêrên-] haykırmak

җикеренүчән [cikêrênüçen] öfke ile haykırmaya meyilli

җиксе- [ciksê-] tamamiyle bezmek, tiksinmek, iğrenmek

җиксен- [ciksên-] şeytan gibi görmek, sevmemek, tiksinmek, iğrenmek

җиксет- [ciksêt-] sevdirmemek, tiksindirmek, iğrendirmek

җикән [ciken] kara koçanlı kamış

җикәнбаш [cikenbaş] kara koçanlı kamışın koçanı

җикәнлек [cikenlêk] kamışlık

җил [cil] 1. yel, rüzgâr; 2. vücutta adale ağrı; 3. hava; **җил аша-** [cil aşa-] yüzü yelden dolayı beneklenmek; **җил капка** [cil kapka] kolay açılır kapanır tahta kapı; **җил тегермәне** [cil têgêrmenê] yel değirmeni; **җил уңаена** [cil ungayına] yel yönüne; **җил чәчәге** [cil çeçegê] bir çeşit çiçek hastalığı ◇ **җил алгандай** [cil alganday] yel almış gibi, kaybolmuş; **җил ал-** [cil al-] yel almak; **җил аяк** [cil ayak] mitolojik at; **җил искән якка ау-** [cil isken yakka au-] yel esen tarafa dönmek; **җил ку-** [cil ku-] yel kovmak; **җил уйнатып** [cil uynatıp] çok çabuk, gayretle; **җилгә оч-** [cilge oç-] yel alıp götürmek; **җилгә очыр-** [cilge oçır-] rüzgâra vermek, yele vermek; **җилдән кил-**

гән (туган) [cilden kilgen (tugan)] piç; **җилләр искән** [ciller isken] yeller esmiş, kaybolmuş; **җилләр уйный** [ciller uynıy] yeller oynuyor, boş

җилбәгәй [cilbegey] düğmesiz ve bağsız elbise; **җилбәгәй җибәр-** [cilbegey ciber-] düğmesiz bırakmak

җилбәзәк [cilbezek] cilveli

җилбәзәклек [cilbezeklêk] cilvelilik

җилгәр- [cilger-] savurmak

җилгәргеч [cilgergêç] savurma makinesi

җил-давыл [cil-davıl] yel fırtına

җилдер- [cildêr-] at üstünde koşturarak varmak

җилдерт- [cildêrt-] at üstünde koşturarak ulaştırmak

җилем [cilêm] zamk, tutkal; **җилем басма** [cilêm basma] tutkal basma (*kitap*)

җилембалык [cilêmbalık] tutkal balığı

җилемле [cilêmlê] tutkallı

җилемлә- [cilêmle-] tutkallamak

җилемсыман [cilêmsıman] tutkalımsı, pelte

җилемсә [cilêmse] nişasta

җилен [cilên] 1. inek memesi; 2. inekte gebelik hâli; **җилен башла-** [cilên başla-] gebeliği başlamak, döllenmek

җиленлә- [cilênle-] döllenmek

җилкен- [cilkên-] 1. silkinmek, kanat çırpmak; 2. şevklenmek, hamle etmek

җилкендер- [cilkêndêr-] şevklendirmek

җилкенчәк [cilkênçek] şevkli

җилкет- [cilkêt-] iştahlandırmak, coşturmak

җилкуар [cilkuar] havaî, ciddî bir iş ile meşgul olmayan kimse

җилкә [cilke] artkafa, ense ◇ **җилкә тамыры** [cilke tamırı] ense kökü; **җилкәгә төш-** [cilkege töş-] omuzuna konmak; **җилкәдән тау төшкән кебек** [cilkeden tau töşken kêbêk] omuzdan dağ düşmüş gibi, ağırlıktan kurtulmuş gibi; **җилкәсен кимер-** [cilkesen kimer-] başkasının sırtından geçinmek; **җилкәсендә тату** [cilkesende tatu] yükü kendi omuzlarında hissetmek

җилкәлә- [cilkele-] boynuna almak, omuzuna almak, yükseltmek

җилкән [cilken] yelken; **җилкән киер- (кор-)** [cilken kiyer- (kor-)] yelken açmak

җилкәнле [cilkenlê] yelkenli

җилкәнче [cilkençê] yelkenci

җилле [cillê] 1. yelli, rüzgârlı; 2. yel gibi çalışkan ve becerikli (*kimse*)

җиллек [cillêk] hava penceresi

җиллән- [cillen-] 1. yellenmek; 2. heyecanlanmak

җиллә- [cille-] yellemek, (*gün vb.*) rüzgâr yapmak

җилләт- [cillet-] 1. havalandırmak; 2. yelpazelemek

җилләткеч [cilletkêç] pervane, vantilatör

җилмаян [cilmayan] *mit.* kanatlı at, deve

җилпе- [cilpê-] 1. bir defa kanat çırpmak; 2. teknedeki tahılları sal-

lamak

җилпен- [cilpên] 1. kanat çırpmak; 2. tahıl teknesi sallamak

җилпуч [cilpuç] tahıl teknesi

җилпәзә [cilpeze] yelpâze

җилсез [cilsêz] yelsiz, rüzgârsız

җилсезлек [cilsêzlêk] yelsizlik, rüzgârsızlık

җилсен- [cilsên-] yel ağrısı vurmak

җилт-җилт [cilt-cilt] tin tin

җилтерә- [ciltêre-] fır fır dönmek, rüzgârda yelpirdemek

җилтерәт- [ciltêret-] 1. fır fır döndürmek, yelpirdetmek; 2. yel gibi atmak ◇ **җилтерәтеп чыгар-** [ciltêretêp cıgar-] bir kimsenin elinden tutup dışarı çıkarmak

җилфердә- [cilfêrde] yelpirdemek

җилфердек [cilfêrdêk] yelpirdek

җилфердәт- [cilfêrdet-] yelpirdetmek; **җилфер-җилфер ит-(кил-)** [cilfer-cilfer it-(kil-)] yelpir yelpir etmek (gelmek); **җилфер-җилфер йөр-** [cilfêr-cilfêr yör-] yelpir yelpir yürümek

җильяк [cil'yak] heyecanlı, biraz ahmak

җил-яңгыр [cil-yanggır] yel yağmur ◇ **җил-яңгыр тидермә-** [cil-yanggır tidêrme-] yel yağmur dokunmamak, tenkit edilmemek, azarlanmamak

җиләк [cilek] çilek; **җиләк суы** [cilek suı] çilek suyu ◇ **җиләк кебек (шикелле)** [cilek kêbêk (şikêllê)] çilek gibi güzel ve sağlıklı (*kız*)

җиләкле [cileklê] çilekli

җиләклек [çileklêk] çileklik

җиләк-җимеш [cilek-cimêş] meyveler

җилән [cilen] cübbe

җиләс [ciles] serin; **җиләс һава** [ciles hava] serin hava

җиләслек [cileslêk] serinlik

җиләслән- [cileslen-] serinleşmek

җил-җил [cil-cil] tin tin

җим [cim] yem

җимбалык [cimbalık] yem balığı

җимер- [cimêr-] 1. yıkmak, harap etmek, bozmak; 2. (*yüz*) buruşturmak

җимергеч [cimêrgêç] yıkıcı âlet, harap edici

җимерек [cimêrêk] harabe, yıkık

җимереклек [cimêrêklêk] harabelik

җимерел- [cimêrêl-] yıkılmak, buruşturulmak ◇ **җимерелеп уң-** [cimêrêlêp ung-] verimli olmak, ekin başakları eğilmek

җимерелмәс(лек) [cimêrêlmes-(lêk)] yıkılmaz(lık), devrilmez(lik)

җимер- [cimêr-] bozdurmak, yıktırmak

җимерттер- [cimêrtter-] yıktırtmak

җимеш [cimêş] 1. yemiş, meyve, 2. verim, semere; **җимеш бир-** [cimêş bir-] meyve vermek, semere vermek

җимешле [cimêşlê] 1. yemişli, meyveli; 2. verimli

җимешлек [cimêşlêk] yemişlik, meyvelik

җимешлән- [cimêşlen-] yemişlenmek, meyvelenmek

җимешчелек [cimêşçêlêk] yemişçilik, meyvecilik

җимле [cimlê] yemli

җимлек [cimlêk] yemlik

җимлелек [cimlêlêk] yemlilik

җимлә- [cimle-] yemlemek

җимшән [cimşen] tomurcuk dibi

җинаять [cinayet'] cinayet, suç ◇ **җинаять өстендә тот-** [cinayet östênde tot-] cinayet üstünde tutmak (yakalamak), cürmü meşhut yapmak, suç üstü yapmak

җинаятьче [cinayetçê] cani

җинаятьчел [cinayetçêl] suça meyilli

җинаятьчелек [cinayetçêlêk] cinayetçilik, suçluluk

җир [cir] yer, arazi; **җир асты** [cir astı] yer altı; **җир башы** [cir başı] arazi başı; **җир билә-** [cir bile-] araziye sahip olmak; **җир биләүче** [cir bileüçê] derebeyi; **җир буе** [cir buyı] bir çeşit arazi ölçü birimi, 180 metre; **җир казучы** [cir kazuçı] yer kazıcı; **җир мае** [cir mayı] petrol; **җир рәйханы** [cir reyhanı] yer fesleğeni; **җир тамыры** [cir tamırı] yer kökü, yer elması; **җир тетрә-** [cir têtre-] yer titremek, zelzele olmak; **җир төзүчелек** [cir tözüçêlêk] arazi düzenlemeciliği; **җир чикләвеге** [cir çiklevêgê] yer fıstığı; **җир өй** [cir öy] zeminlik, toprak dam; **җир җиләге** [cir cilegê] yer çileği; **җиргә тоташтыр-** [cirge totaştır-] yere tutuşturmak ◇ **җир астына (куенына) кер-** [cir astına (kuynına) kêr-] yer altına (koynuna) girmek, ölmek; **җир белән күк аермасы** [cir bêlen kük ayırması] (*onlar*) yer ile gök gibi, farkları o kadar büyük; **җир белән күк арасында** [cir bêlen kük arasında] yer ile gök arasında, belirsiz; **җир белән тигезлә-** [cir bêlen tigêzle-] yer ile yeksan etme; **җир бит** [cir bit] yer yüzlü, pis yüzlü; **җир йоткан кебек** [cir yotkan kêbêk] yer yutmuş gibi; **җир йотсын (упсын)** [cir yotsın (upsın)] yer yutsun; **җир йөзе** [cir yözê] yer yüzü; **җир корты** [cir kortı] emekleme çağındaki çocuk, bebek; **җир тишегендә** [cir tişêgênde] yer kovuğunda; **җир тишегенә керердәй бул-** [cir tişêgêne kêrêrdey bul-] utançtan yere girmek; **җир читендә** [cir çitênde] çok uzakta; **җир җимертеп йөр-** [cir cimêrtêp yör-] çok gayret etmek; **җиренә җиткер-** [cirêne citkêr-] yerine getirmek, ulaştırmak, tamamlamak

җирдә [cirde] defa, kere

җирдәш [cirdeş] aynı yerden olan kimselerin her biri, hemşeri

җирендә [cirênde] yerinde

җир-күк [cir-kük] yer gök ◇ **җир-күк бетереп эзлә-** [cir-kük bêtêrêp êzle-] her yerde aramak; **җирен-күген онытып** [cirên-kügên onıtıp] her şeyi unutarak

җирле I [cirlê] yerli; **җирле сөйләш** [cirlê söyleş] yerli söyleyiş; **җирле халык** [cirle halık] yerli halk

җирле II [cirlê] yerli, yerinde, tam sırasında, doğru

җирлек [cirlêk] zemin

җирлә- [cirle-] ölüyü defnetmek, gömmek

җирләш- [cirleş-] yerleşmek

җирсез [cirsêz] 1. yersiz; 2. arazisiz

җирсезлек [cirsêzlêk] yersizlik

җирсе- [cirsê-] kendi ülkesinin hasretini çekmek

җир-су [cir-su] yer su; **җир-су хайваннары** [cir-su hayvannarı] yer ve su hayvanları

җирән [ciren] kestane rengi; **җирән гөмбә** [ciren gömbe] kestane renkli mantar; **җирән кызыл** [ciren kızıl] kestane kırmızısı; **җирән кашка** [ciren kaşöka] kestane rengi ak benekli at

җирәнгеч, җирәндергеч, җирәнеч [cirengêç, cirendêrgêç, cirenêç] iğrenç, iğrendirici

җирән- [ciren-] iğrenmek

җирәнлән- [cirenlen-] kestane rengi olmak

җирәнсу [cirensu] kestane rengine çalar renk

җирәнчек [cirençêk] iğrenmeye meyilli

җирәнүчән [cirenüçen] iğrenmeye düşkün

җирәнү [cirenü] iğrenme, iğrenç

җисмани [cismanî] cismanî

җисмән [cismen] cismen

җисем [cisêm] cisim, nesne

җисемле [cisêmlê] cisimli

җит- [cit-] yetmek, ulaşmak

җитди [citdi] ciddî ◇ **җитди төс ал-** [citdi tös al-] ciddi şekil almak

җитдилек [citdilêk] ciddîlik

җитдилән- [citdilen-] ciddîlenmek

җитдиләш- [citdileş-] ciddîleşmek

җитдиләштер- [citdileştêr-] ciddîleştirmek

җитез [citêz] her yere yeten, çevik ve çabuk (*kimse*)

җитезлек [citêzlêk] çeviklik ve çabukluk

җитез-җитез- [citêz-citêz] çabuk çabuk

җитен [citên] keten; **җитен йолык- (йолкы-)** [citên yolk- (yolkı-)] keten yolmak (köklemek); **җитен киндере, җитен тукыма** [citên kindêrê, citên tukıma] keten dokuma; **җитен орлыгы** [citên orlığı] keten tohumu; **җитен сабагы** [citên sabagı] keten sapı; **җитен талкыгыч** [citên talkığıç] keteni liflerine ayırma âleti; **җитен талкышы** [citên talkışı] keten tortusu ◇ **җитен чәчле** [citên çeçlê] keten saçlı, sarı saçlı

җитенке [citênkê] traşı gelmiş saç

җитенчелек [citênçêlêk] ketencilik

җитеш [citêş] varlıklı

җитеш- [citêş-] 1. ulaşmak, yetişmek; 2. epey zengin olmak

җитеш(егез)! [citêş(êgêz)] (*her yemekten*) yiyiniz!

җитешле [citêşlê] varlıklı

җитешлек [citêşlêk] zenginlik

җитешмәүчелек [citêşmeüçêlêk] yetişmezlik, biraz fakirlik

җитешсез [citêşsêz] noksanlı,

eksikli

җитешсез [citêşsêz yak] eksik

җитешсезлек [citêşsêzlêk] eksik taraf

җитештер- [citêştêr-] yetiştirmek, üretmek, imal etmek

җитештерү [citêştêrü] yetiştirme, üretim

җитештерүче [citêştêrüçê] yetiştirici, üretici

җитештерүчән [citêştêrüçen] üretimci, verimli

җитештерүчәнлек [citêştêrüçenlêk] üretim oranı, verim, randıman

җиткер- [citkêr-] yetirmek, ulaştırmak

җиткез- [citkêz] ulaştırmak

җиткән [citken] yetkin, olgun

җитлегү [citlêgü] yetkinleşmek, olgunlaşmak; **җитлекми туган** [citlekmi tugan] prematüre

җитмеш [citmêş] yetmiş ◇ **җитмеш җиде төрле** [citmêş cidê törlê] yetmiş yedi çeşit; çok çeşitli

җитмешенче [citmêşênçê] yetmişinci

җитмәсә [citmese] yetmezse, daha da

җитмәүчелек [citmeüçêlêk] noksanlık, eksiklik

җитәклә- [citekle-] 1. yedeklemek; 2. önderlik yapmak; **җитәкләп ал-** [citeklep al-] yedekleyip almak; **җитәкләп йөртүче** [citeklep yörtüçê] yedekleyip yürütücü

җитәкләш- [citekleş-] yedekleşmek, el ele tutuşarak birlikte yürümek

җитәкче [citekçê] önder, rehber; danışman

җитәкчелек [citekçêlêk] önderlik, rehberlik, danışmanlık; **җитәкчелек ит-** [citekçêlêk it-] önderlik (rehberlik, danışmanlık) etmek

җитәрлек [citerlêk] yeterli

җитәр-җитмәс [citer-citmes] yeter yetmez

җиту [citü] traşı gelmiş saç

җияк [ciyek] elbise *vb.* kumaş kenarlarına dikilen şerit, kaytan, zıh

җиякле [ciyeklê] zıhlı

җияклә- [ciyekle-] zıhlamak

җиян [ciyen] yeğen

җиң [cing] yen, kol; **җиң кайтармасы (очы)** [cing kaytarması (oçı)] elbise kolunun bilezik kısmı; **җиң утырт-** [cing utırt-] yen dikmek ◇ **җиң сызган-** [cing sızgan-] kol (yen) sıvamak, kolları sıvamak

җиң- [cing-] yenmek, mağlûp etmek

җиңгә [cingge] yenge

җиңги, җиңгәй [cinggi, cinggey] yengeciğim ünlemi

җиңгәчи, җиңгәчәй [cingeçi, cingeçey] yengecik

җиңдер- [cingdêr-] yendirmek

җиңел [cingêl] 1. yeğni, hafif; 2. kolay; **җиңел эрүчән** [cingêl êrüçen] kolay eriyici; **җиңел автомобиль** [cingel avtomobil'] hafif otomobil; **җиңел арба** [cingel arba] hafif araba; **җиңел атлет** [cingêl atlêt] hafif sporcu; **җиңел атлетика** [cingêl atlêtika] hafif sporculuk; **җиңел аңлаешлы** [cingêl

anglayışlı] kolay anlayışlı ◇ **җиңел акыллы** [cingêl akıllı] hafif akıllı; **җиңел акыллылык** [cingêl akıllılık] hafif akıllılık; **җиңел кулдан** [cingêl kuldan] işe iyi başlayıp bitirme isteği ile; **җиңел сулап җибәр-** [cingêl sulap ciber-] hafif nefeslenip kalmak; **җиңел сөякле** [cingêl söyeklê] hafif kemikli; **җиңел холыклы** [cingêl holıklı] hafif karakterli

җиңел- [cingêl-] yenilmek

җиңеллек [cingêllêk] hafiflik, kolaylık, yeğnilik

җиңеллән- [cingêllen-] 1. hafiflenmek, kolaylanmak; 2. biraz akılsızlanmak

җиңелләш- [cingêlleş-] hafifleşmek, kolaylaşmak

җиңелләштер- [cingêlleştêr-] hafifleştirmek, kolaylaştırmak

җиңелмәс [cingêlmes] yenilmez

җиңелчә [cingêlçe] hafifçe, kolayca

җиңеләй- [cingêley-] hafiflemek, kolaylamak, kendini hafif hissetmek

җиңеләйт- [cingêleyt-] hafifletmek, kolaylatmak

җиңелүче [cingêlüçê] mağlûp

җиңеш- [cingêş-] yenme, yeniş, galebe

җиңсез [cingsêz] yensiz

җиңсә [cingse] 1. kolluk; 2. üst üste eklenen boruda ek yeri; 3. mehbil, dölyolu

җиңү [cingü] yenme, zafer, galebe

җиңүле [cingülê] yenişli, galibiyetli

җиңүче [cingüçê] yenici

җиңүчән [cingüçen] çok yenici

җиһаз [cihaz] cihaz; mobilya

җиһазла- [cihazla-] cihazlamak; tefriş etmek

җиһазлан- [cihazlan-] cihazlanmak; tefriş edilmek

җиһазландыр- [cihazlandır-] cihazlandırmak; tefriş etmek, döşemek

җиһазлы [cihazlı] cihazlı; döşeli

җиһан [cihan] cihan

җомга [comga] cuma

җор [cor] çabuk dilli, dilbaz

җорлан- [corlan-] şaka lâtife yapmak, dilbozlanmak

җорлык [corlık] dilbazlık

җот [cot] 1. kıtlık, açlık; 2. hırslı

җофар [cofar] 1. desman, kendisinden kokulu madde alınan küçük bir cins su hayvanı; 2. güzel kokulu madde

җуй- [cuy-] süpürüp yok etmek; yok etmek, kayb etmek

җуелмас [cuyılmas] kaybolmaz

җуелмаслык [cuyılmaslık] kaybolmazlık

җуел- [cuyıl-] kaybolmak

җыбыткы [cıbıtkı] pasaklı, meleme

җыел- [cıyıl-] yığılmak, birikmek, derlenmek, toplanmak

җыелма [cıyılma] 1. yığılma; 2. külliyat

җыелу [cıyılu] yığılma, yığılış

җыелыш [cıyılış] toplantı

җыелыш- [cıyılış-] yığılışmak, toplanmak

җыем [cıyım] yığım, yığılma, para biriktirme, hâsılat

җыен I [cıyın] 1. yığın; 2. köyler birliği; 3. köyler birliği bayramı

җыен II [ciyın] bütünüyle, hepsi, her türlü; **җыен юк-бар** [cıyın yuk-bar] her türlü var yok

җыен- [cıyın-] hazırlanmak

җыентык [cıyıntık] derleme, almanak; kitap

җыенысы [cıyınısı] hepsi

җыер- [cıyır-] buruşturmak, kırıştırmak

җыерча [cıyırça] bir kat buruşuk (karışık)

җыерчык [cıyırçık] buruşuk, kırışık

җыерчыклан- [cıyırçıklan-] buruşuklanmak, kırışıklanmak

җыерчыклы [cıyırçıklı] buruşuklu, kırışıklı

җыерыл- [cıyırıl-] buruşmak, kırışmak

җыештыр- [cıyıştır-] tertip etmek, temizlemek

җыештыручы [cıyıştıruçı] hademe

җыештырын- [cıyıştırın-] tertiplenmek, temizlenmek

җый- [cıy-] 1. yığmak; 2. düzenlemek; 3. temizlemek; 4. gizlemek; 5. defnetmek; 6 biriktirmek

җыйгыч [cıygıç] yığma âleti, yığıcı

җыйма [cıyma] yığma; **җыйма исемнәр** [cıyma isêmner] *gr.* yığın isimleri

җыйна- [cıyna-] yığmak, bir yere biriktirmek

җыйнак [cıynak] 1. elbisesi, eşyası *vb.* tertiplenmiş; 2. işini vaktinde başaran kimse; 3. tıknaz, yoğun, orta boy

җыйнаклык [cıynaklık] tertiplilik, başarılılık, tıknazlık, yoğunluk

җыйнаксыз [cıynaksız] tertipsiz, başarısız

җыйнал- [cıynal-] birikmek, bir yere gelmek, yığılışmak

җыйнау [cıynau] yığılmış halde

җыйнаулап, җыйнаулашып [cıynaulap, cıynaulaşıp] yığın halinde

җык [cık] soydan (nesilden, irsiyetten) gelen hastalık, belâ; **җык бул-** [cık bul-] irsî hastalık bul-mak (uğramak); **җык керпере (тигере, булгыры)** [cık kêrgêrê (tigêrê, bulgırı)] Allah daimi belâ versin! manasına beddua sözü

җыклан- [cıklan-] belâlanmak, irsî hastalığa uğramak

җылу [cılu] suda buz tutmaz yer

җылы [cılı] 1. ılık; sıcak; 2. sıcaklık; **җылы үткәрүчәнлек** [cılı ütkerüçenlêk] sıcaklık geçiricilik; **җылы сөючән** [cılı söyüçen] sıcak seven, tropikal (*bitki, hayvan*); **җылы абзар** [cılı abzar] ılık ahır, iç ahır, kışlık ahır; **җылы аш** [cılı aş] sıcak yemek; **җылы канлылар** [cılı kanlılar] sıcak kanlılar ◇ **җылы оя (почмак)** [cılı oya (poçmak)] sıcak köşe (ev, oda); **җылы сүз** [cılı süz] samimi söz; **җылы урын** [cılı uzın] az işli çok paralı memuriyet

җылылык [cılılık] ılıklık, sıcaklık

җылым [cılım] balık tutma ağı

җылымса [cılımsa] biraz ılık, ılıcak

җылын- [cılın-] ılımak, ılınmak

җылысыешлык [cılısıyışlık] termik kapasite yüksekliği

җылыт- [cılıt-] ılıtmak, ısıtmak

җылыткыч [cılıtkıç] ısıtıcı

җыр [cır] şarkı, türkü; **җыр башлаучы** [cır başlauçı] solist; **җыр китабы** [cır kitabı] şarkı (türkü) kitabı; **җырга сал-** [cırga sal-] metni türküleştirmek ◇ **җыры җырланган** [cırı cırlangan] (*arkasından*) türküsü söylenmiş, bitmiş, ölmüş, yok olmuş; **җырын җырла-** [cırın cırla-] (*kimin*) türküsünü söylemek

җырла- [cırla-] şarkı (türkü) söylemek ◇ **җырлап яшә-** [cırlap yeşe-] ömrünü güzel yaşamak

җырчы [cırçı] şarkıcı

җыючы [cıyuçı] 1. yığıcı; 2. hizmetçi

җәбер [cebêr] cebir, zorlama; **җәбер күр-** [cebêr kür-] cebir (zorlama) görmek; **җәбер сал-** [cebêr sal-] cebretmek, zorlamak

җәбер-золым [cebêr-zolım] cebir zulüm

җәберлә- [cebêrle-] zorlamak

җәберлән- [cebêrlen-] zorlanmak

җәберләүче [cebêrlêüçê] zorlayıcı

җәберсен- [cebêrsên-] zorlanmış hissetmek

җәберсет- [cebêrsêt-] daimî zorlamak

җәдит [cedit] cedit

җәдитчелек [ceditçêlêk] ceditçilik

җәдәч [cedeç] yades, lâdes

җәелдер- [ceyêldêr-] yayıltmak, açtırmak, dağıtmak

җәел- [ceyêl-] yayılmak, açılmak, dağılmak; **җәелгән почмак** [ceyêlgen poçmak] *mat.* geniş açı ◇ **җәелеп кит-** [ceyêlip kit-] yayılıp gitmek, şişmanlamak; **җәелеп утыр- (ят-)** [ceyêlêp utır-(yat-)] yayılıp oturmak (yatmak), hiç bir iş yapmamak

җәен I [ceyên] yazın, yaz vakti

җәен II [ceyên] yayın balığı

җәенке [ceyênkê] geniş; **җәенке почмак** [ceyênkê poçmak] *mat.* geniş açı; **җәенке җөмлә** [ceyênkê cömle] *gr.* geniş cümle

җәен-кышын [ceyên-kışın] yazın kışın

җәза [ceza] ceza; **җәза бир-** [ceza bir-] ceza vermek; **җәзага тарт-** [cezaga tart-] cezaya çekmek (çarptırmak); **җәзасын күр-** [cezasın kür-] cezasını görmek

җәзала- [cezala-] ceza vermek; **җәзалап үтер-** [cezalap ütêr-] cezalandırıp öldürmek

җәзасыз [cezasız] cezasız

җәзбә [cezbe] pergel

җәй [cey] yaz; **җәй башы** [cey başı] yaz başı; **җәй көне** [cey könê] yaz günü; **җәй эчендә** [cey êçêndɛ] yaz içinde; **җәйнең җәй буе** [ceynêng cey buyı] yazın yaz boyu, yaz boyunca

җәй- [cey-] yaymak

җәйге [ceygè] yazlık; **җәйге**

челлә [ceyge çêlle] 22 Haziran - 2 Ağustos arası en sıcak kırk yaz günü

җәйгелектә, җәйлектә [ceygêlêkte, ceylêkte] yaz günlerinde

җәйлә- [ceyle-] yazı geçirmek, yazlamak, yaylamak

җәйләү [ceyleü] yayla, yaylak

җәймә [ceyme] 1. çarşaf, yaygı; 2. yayım, yayma; **җәймә җитен** [ceyme citên] yayma keten

җәйпәк [ceypek] yayvan

җәйпәкләнә- [ceypeklen-] yayvanlaşmak

җәйран [ceyran] ceylân

җәйрә- [ceyre-] uzanmak, yayılmak, serilip yatmak; **җәйрәп ят-** [ceyrep yat-] yayılıp yatmak

җәлеп [celêp] celep; **җәлеп ит-** [celêp it-] celbetmek

җәллад [cellad] cellât

җәлпәй- [celpey-] yassılaşmak, yayvanlaşmak

җәлпәйт- [celpeyt-] yassılaştırmak, yayvanlaştırmak

җәлт [celt] birden, aniden, hemen, çok acele

җәлт-җәлт [celt-celt] acele acele, telâşla

җәмгыять [cemgıyet] cemiyet; **җәмгыять өчен куркынычлы** [cemgıyet öcên kurkınıçlı] cemiyet için korkunç

җәмәгать [cemegat] cemaat; **җәмәгать башлангычы тәртибендә** [cemagat' baslangıçı tertibênde] şahsî teşebbüs

җәмәгатьләштер- [cemegat'leştêr-] halka iktidar vermek

җәмәгатьчел [cemegat'çêl] cemiyet işlerine düşkün

җәмәгатьчелек [cemegat'çêlêk] cemiyetçilik, toplumculuk

җәнап [cenap] hürmetli, sayın

җәнлек [cenlêk] vahşî hayvan, yırtıcı hayvan; **җәнлек тиресе** [cenlêk tirêsê] kıymetli kürk; **җәнлек аспа-** [cenlêk asra-] yırtıcı hayvan büyütmek (beslemek)

җәнлекчелек [cenlêkçêlêk] yırtıcı hayvan besleyiciliği

җәннәт [cennet] cennet

җәнҗал [cencal] rezalet, kavga, savaş, vuruşma ◇ **җәнҗал куптар (чыгар)** [cencal kuptar-(çıgar-)] kavga koparmak (çıkarmak)

җәнҗаллы [cencallı] kavgalı, cadaloz

җәнҗалчы [cencalçı] kavgacı

җәп [cep] yaba âletinin bir parmağı, *bk.* **яп**ь

җәпле [ceplê] parmaklı

җәрин [cerin] gelecek yıl

җәрәхәт [cerehet] cerahat ◇ **җәрәхәткә тоз сип-** [cerehetke toz sip-] yaraya tuz basmak

җәрәхәтле [cerehetlê] cerahatli

җәрәхәтләнә- [cerehetlen-] cerahatlenmek

җәрәхәтлә- [cerehetle-] yaralamak

җәфа [cefa] cefa; **җәфа чик-(күр-)** [cefa cik- (kür-)] cefa çekmek, cefa görmek

җәфала- [cefala-] cefa vermek

җәфалаучы [cefalauçı] cefalayıcı

җәфалы [cefalı] cefalı

җәя [ceye] 1. yay, ok yayı; 2.

parantez; **җәя кереше** [ceye kêrêşê] yay kirişi; **җәя тышына чыгар-** [ceye tışına cıgar-] parantez dışına almak; **җәяләр ач-** [ceyeler aç-] parantezlerini açmak, izah etmek

җәяле [ceyelê] yaylı

җәялән- [ceyelen-] yaylanmak

җәяү [ceyeu] yaya, yayan; **җәяү йөреп чык-** [ceyeü yörêp çık-] yaya yürümek

җәяүле [ceyeülê] yayan, piyade; **җәяүле буран** [ceyeülê buran] yerin üstünden sürüp gelen kar fırtınası; **җәяүле гаскәр** [ceyeülê gasker] piyade sınıfı

җәяүлә- [ceyeüle-] yayan gitmek, piyade gitmek

җәяүләп, җәяүләтеп [ceyeülêp, ceyeületêp] yayan

җәүһәр [cevher] 1. cevher, kıymetli taş; 2. gizli kıymet

җәһәннәм [cehennem] 1. cehennem; 2. çok kötü yer ◇ **җәһәннәм артына (аръягына)** [cehennem artına (aryagına)] cehennem arkasına (tarafına); **җәһәннәм артында** [cehennem artında] cehennem ardında; bilmem nerede; **җәһәннәм газабы** [cehennem gazabı] cehennem azabı; **җәһәннәмгә оч-** [cehennemge oç-] cehenneme gitmek; **җәһәннәмгә җибәр-** [cehennemge ciber-] cehenneme göndermek

җәһәт [cehet] 1. ceht, gayret; 2. çabuk, çabucak, hız, hızlı; **җәһәт кенә** [cehet kêne] çabucak

җәһәтлек [cehetlêk] cehtlik çabukluk, hızlılık

җөгәрә [cögere] süpürge darısı, darı

җөда [cöda] cüdâ

җөй [cöy] 1. dikiş yeri, ek yeri; 2. yara izi

җөйлән- [cöylen-] yara izi olmak

җөйлә- [cöyle-] dikiş dikmek

җөйсез [cöysêz] dikişsiz

җөйче [cöyçê] dikişçi (*kadın*)

җөмлә [cömle] cümle; **җөмлә кисәге** [cömle kisegê] cümle öğesi, cümle birikimi

җөмһүрият [cömhüriyet] cumhuriyet

җөп [cöp] çift (*sayı*); **җөп сан** [cöp san] çift sayı

җөплә- [cöple-] 1. çiftlemek; 2. sözü tasdik edip durmak

җөрьәт [cör'et] cüret; **җөрьәт ит-** [cör'et it-] cüret etmek

җөрьәтле [cör'etlê] cüretli

җөрьәтлелек [cör'etlêlêk] cüretlilik

җөрьәтсез [cör'etsêz] cüretsiz

җүрмә [cörme] kısa kamçı, örme

җүрмә- [cürme-] dikişte atlatarak dikmek

-h-

h [h] h harfi

һа [ha] ha!

һава [hava] 1. hava; 2. gök yüzü; 3. gurur; 4. (*havalar*) hâl, vaziyet; **һава алмаштыр-** [hava almaştır-] hava değiştirmek; **һава ал-** [hava al-] hava almak; **һава ачыл-** [hava açıl-] hava açılmak; **һава упкыны** [hava upkını] hava boşluğu; **һава хәле** [hava helê] hava durumu; **һава шары** [hava şarı] hava balonu; **һавага күтәр- (очыр-)** [havaga küter- (oçır-)] havaya yükseltmek (uçurmak); *mec.* çok övmek; **һавага оч-** [havaga oç-] havaya uçmak, çok sevinmek; **һавада асылынып (эленеп) кал-** [havada asılınıp (êlênêp) kal-] havada asılıp kalmak ◇ **һавадагы торна** [havadagı torna] havadaki turna, boş vaad

һавалан- [havalan-] havalanmak, gururlanmak

һаваланучан [havalanuçan] havalanmaya düşkün, gururlu

һавалы [havalı] havalı, gururlu

һавалылык [havalılık] havalılık, gururluluk

һавасыз [havasız] havasız

һавачистарткыч [havaçistartkıç] hava temizleyici âlet

һаваҗылыткыч [havacılıtkıç] hava ısıtıcı âlet, klima

һай [hay] hay ünlemi

һайт [hayt] hayt ünlemi

һай-ху [hay-hu] hay huy ünlemi

һай-хула- [hay-hula-] hay huy salmak

һаман [haman] daha devamlı

һаман да әле [haman da elê] daha daha; **һаман саен** [haman sayın] her vakit

һап [hap] hop ünlemi

һау-һау [hau-hau] hav hav (*köpek havlama ünlemi*)

һаула- [haula-] havlamak

һаулаш-, һавылдаш- [haulaş-, havıldaş-] havlaşmak

һе, һем [hê, hêm] hı, hım, evet, öyle ünlemi

һи [hi] vay! hayret ünlemi

һибә [hibe] hibe

һилал [hilal] hilâl

һиммәт [himmet] himmet, teşebbüs, girişkenlik, inisyatif; **һиммәт ияче** [himmet iyesê] inisyatif sahibi; **һиммәт ит-** [himmet it-] teşebbüs etmek, girişmek

һиммәтле [himmetlê] müteşebbis, girişken

һиммәтлелек [himmetlêlêk] müteşebbislik, girişkenlik

һиммәтсезлек [himmetsêzlêk] inisyatifsizlik, hareketsizlik

һинд [hind] Hintli

һинди: һинди теле [hindi: hindi têlê] Hindistan'ın resmî dili

һиндле [hindlê] Hintli

һинду [hindu] hind dinine mensup

һиндыба [hindıba] hindiba

һиндыбалы [hindıbalı] hindibalı

һич [hiç] hiç ◇ **һич алай түгел** [hiç alay tügêl] hiç öyle değil; **һич булмаса** [hiç bulmasa] hiç olmaz-

sa; **һич кенә дә** [hiç kêne de] hiç de; **һич югында** [hiç yugında] hiç olmazsa; **һич юкка** [hiç yukka] yok yere

һичбер [hiçbêr] hiç bir; **һичбер вакытта** [hiçbêr vakıtta] hiç bir zaman (*bile*); **һичбер төрле** [hiçbêr törlê] hiç bir şekilde (*bile*); **һичбер кем** [hiçbêr kêm] hiç bir kimse

һичберәү [hiçbêreü] tek bir kimse bile (dahi)

һичвакыт(та) [hiçvakıt(ta)] hiçbir vakit, hiçbir zaman

һичкайда [hiçkayda] hiç bir yerde

һичкайдан [hiçkaydan] hiç bir yerden

һичкайсы [hiçkaysı] hiç biri

һичкайчан [hiçkayçan] hiç bir zaman

һичкая [hiçkaya] hiç bir yere

һичкем [hiçkêm] hiç bir kimse

һични [hiçni] hiç ne

һичнинди [hiçnindi] hiç bir, hiç

һичничек [hiçniçêk] hiç bir şekilde, hiç

һичнәрсә [hiçnerse] hiç ne, hiç bir şey

һичсүзсез [hiçsüzsêz] hiç bir sözsüz

һичтуктаусыз [hiçtuktausız] durmaksızın

һичшиксез [hiçşiksêz] hiç şüphesiz, mutlaka

һомай [homay] humay kuşu

һу, һуу [hu, huu] hu ünlemi

һуш [huş] 1. hoş; 2. anlayış, şuur, bilinç ◇ **һуш китәрлек** [huş kiterlêk] çok güzel; çok kötü; hayret verici; **һуштан яз-** [huştan yaz-] şuurunu kaybetmek, kendinden geçmek, bayılmak

һуш-акыл [huş-akıl] akıl şuur; **һушым-акылым кит-** [huşım-akılım kit-] aklım şuurum gitmek

һушсыз [huşsız] baygın; **һушсыз хәлдә** [huşsız helde] baygın halde

һушсызлан- [huşsızlan-] şuurunu kaybetmek, bayılmak

һушсызлык [huşsızlık] şuursuzluk, bilinçsizlik, akılsızlık

һәвәс [heves] heves; **һәвәс ит-** [heves it-] heves etmek

һәвәскәр [hevesker] heveskâr

һәвәскәрлек [heveskerlêk] heveskârlık

һәвәскәрләрчә [heveskerlerçe] heveskârlar gibi

һәвәслек [heveslêk] heveslik

һәвәслән- [heveslen-] heveslenmek

һәвәсләндер- [heveslendêr-] heveslendirmek

һәвәсләнеп [heveslenêp] heveslenerek

һәйбәт [heybet] heybet

һәйбәтле [heybetlê] heybetli

һәйкәл [heykel] heykel, anıt

һәлак [helak] helâk; **һәлак бул-** [helak bul-] helâk olmak; **һәлак ит-** [helâk it-] helâk etmek

һәлакәт [helâket] felâket; **һәлакәткә очра-** [helâketke oçra-] felâkete uğramak

һәлакәтле [helâketlê] felâketli

һәм [hem] ve

һәммә [hemme] hep

һәммәсе [hemmesê] hepsi

һәр [her] her; **һәр икесе** [her ikêsê] her ikisi; **һәр көн (көнне)** [her kön (könnê)] her gün; **һәр тараф (җир)** [her taraf (cir)] her taraf (yer); **һәр яктан (яклап)** [her yaktan (yaklap)] her taraftan, herkes bakımından; **һәр җирдә** [her cirde] her yerde

һәрбер [herbêr] her bir, her biri

һәрбере, һәрберсе [herbêrê, herbêrsê] her biri, her birisi

һәрвакытта [hervakıtta] her vakitte

һәрвакыттагы [hervakıttagı] her vakitteki

һәрвакыттагыча [hervakıttagıça] her vakitteki gibi

һәркайда [herkayda] her yerde, her tarafta

һәркайдан [herkaydan] her yerden

һәркайсы [herkaysı] her, her hangi biri

һәркайчан [herkayçan] her zaman

һәркем [herkêm] herkes

һәрничек [herniçêk] her hangi bir surette, ne yapıp yapıp

һәрнәрсә [hernerse] her ne ise

һәртөрле [hertörlê] her türlü, her çeşit ◇ **һәртөрле юллар белән** [hertörlê yullar bêlen] her türlü yollar ile

һәрхәлдә [herhelde] her halde, ne olursa olsun

һәрчакта [herçakta] her çağda, her zaman, her vakitte

һәрьяк [heryak] her taraf, her yön, her cihet

һәрьяклап [heryaklap] her taraftan, her bakımdan

һәрьяклы [heryaklı] her taraflı, etraflıca

һәрьяктан [heryaktan] her bakımdan

һөдһөд [hödhöd] hüdhüd kuşu

һөнәр [höner] hüner, meslek, ustalık; **һөнәр иясе** [höner iyesê] hüner sahibi

һөнәрмән [hönermen] hünermend

һөнәрче [hönerçê] zanaatkâr, usta

һөнәрчел [hönerçêl] hünermend

һөнәрчелек [hönerçêlêk] zanaatçılık, hünercilik

һөҗүм [höcüm] hücum; **һөҗүм ит- (яса-)** [höcüm it- (yasa-)] hücum etmek, hücum yapmak

һөҗүмче [höcümçê] hücumcu

һөҗүмчән [höcümçen] hücuma düşkün

~ ~

Фуат Ганиев, Рифкать Әхмәтьянов, Хәлил Ачыкгөз

Татарча-төрекчә сүзлек ~ Tatarca-Türkçe Sözlük

Сдано в набор 15.01.97, подписано в печать 24.03.97. Формат 60x90/16. Бумага офсетная №1. Усл.печ.л. 31,2. Тираж 10000 экз. Заказ №78.

НПО «ИНСАН», 121019, Москва, Гоголевский б-р,6

АО „Астра семь"

121019, Москва, Филипповский пер., 13.